

ספר דברים  
DEUTERONOMY

Formatting by Nathan Kasimer

With the Targum, 1917 JPS Translation, and Rashi

©Nathan Kasimer, 2021 (5782). This text may be re-used under the terms of the Creative Commons Sharealike 2.0 license (CC-BY-SA), the terms of which are available here: <https://creativecommons.org/licenses/by-sa/2.0/>. This book includes the following texts:

- Miqra According to the Masora
  - License: CC-BY-SA
  - Source: [https://he.wikisource.org/wiki/מקרא\\_על\\_פי\\_מסורה](https://he.wikisource.org/wiki/מקרא_על_פי_מסורה)
- Targum Onkelos, vocalized according to the Yemenite Taj
  - License: CC-BY-SA
  - Source: [https://he.wikisource.org/wiki/תרגום\\_אונקלוס](https://he.wikisource.org/wiki/תרגום_אונקלוס)
- Rashi Chumash, Metsudah Publications, 2009
  - License: CC-BY

All these texts were retrieved from Sefaria. It was typeset and formatted using L<sup>A</sup>T<sub>E</sub>X, using the Shlomo font by Shlomo Orbach from <https://sites.google.com/site/orlaeinayim/download> and the EB Garamond font by Georg Duffner from <http://www.georgduffner.at/ebgaramond/index.html>. Both of these were used under the terms of the SIL Open Font License.

# תוכן העניינים

v	Introduction
vi	Usage Guide
1	פרשת דברים
17	פרשת ואתחנן
36	פרשת עקב
54	פרשת ראה
75	פרשת שופטים
91	פרשת כי תצא
108	פרשת כי תבוא
126	פרשת נצבים
133	פרשת וילך
138	פרשת האזינו
149	פרשת וזאת הברכה
158	עשרת הדברות והאזינו
158 . . . . .	עשרת הדברות בטעם עליון
158 . . . . .	האזינו
161	הפטרות
161 . . . . .	הפטרת דברים
163 . . . . .	הפטרת ואתחנן
165 . . . . .	הפטרת עקב
167 . . . . .	הפטרת ראה
169 . . . . .	הפטרת שופטים

171	הפטרת כי תצא
172	הפטרת כי תבוא
174	הפטרת נצבים
177	הפטרת שבת שובה
179	הפטרת האזינו
182	מפטיר לשבת ראש חודש
183	הפטרת שבת ראש חודש
185	הפטרת שבת מחר חודש

## Introduction

This ḥumash is intended primarily for learning *Shnayim Mikra veEchad Targum*, but to be versatile enough to be usable in a synagogue. To that end, it includes multiple texts used as the “Targum”—Targum Onkelos itself, the commentary of Rashi, and a translation into English. For Haftarot, special Maftir portions, and Shabbat Minḥa readings, only Hebrew and English are printed, since these sections are included for ease of use in synagogues rather than for study use.

The text of the Torah itself is from the *Mikra al pi Masorah* project. The text was selected for its open licensing, extensive source documentation, and accuracy in presenting the masoretic text. The text of Targum is the Wikisource Targum, which is based on Yemenite texts (particularly the 1901 edition of the Tāj). It was selected for its accurate vocalization. The English translation is the 1917 JPS translation, and text of Rashi is from the Metsudah edition. All these texts were retrieved from Sefaria. Data for aliya divisions, haftarot, and lengths of parshiyot was pulled from Hebcal. Information on which special *Maftir* and *Haftarot* can occur on which Sabbaths is from the Koren Shabbat Chumash. Sedarim data was pulled from *Mikra al pi Masorah*.

I hope this text will be helpful to those who use it.

## Usage Guide

This text has minimal notations about various textual differences in the Masoretic text of the Torah. For information where this text varies from others, see the notes of the *Mikra al pi Masorah* project, or notes in *Minḥat Shai*. The *Mikra al pi Masorah* project also has information in its notes about variations in customs about where to divide aliyot. Only differences that affect the consonantal text as it appears in a Seder Torah are noted. Kamatz Katan is indicated with a special symbol for the text of the Torah, but not in the text of the Targum. *Paseq* is indicated with a vertical bar with a space on both sides, but the line indicating a *munaḥ legarme* has no space between the line and the preceding word.

To reduce confusion, different numbering systems used for running verse references are numbered differently. Roman numerals are used for chapters, Hindu-Arabic numerals for verses, and Hebrew letters for Sedarim. In verse references in notes, however, chapters are listed in Hindu-Arabic numerals. Where there are attested seder divisions that are not included in the traditional 154-seder count, the number is printed with an asterisk, indicating that it is a seder break but the seder number has not increased. Instances where there are variations in tradition for the start of a seder are in brackets or parentheses.

Names of parshiyot, aliyot, and the number of verses in each parsha are noted in Rashi script. The weekday aliyot can be assumed to end where the second aliya begins. The ending is noted if that is not the case. לוי and ישראל indicate the weekday aliyot. Aliyot for doubled parshiyot are in parentheses.

Parsha breaks are indicated with a פ or ס in parentheses. A petuḥa is a paragraph break that ends a line, a setuma is a break where a blank space is left mid-line. Keri ukhetiv instances are noted with brackets and letters indicating which text is the kerī and which is the ketiv.

Large/small letters are printed in the text. Note that in an actual Seder Torah the large/small letters have the top of the letter aligned with the rest of the text. They are printed aligned with the bottom line here due to typesetting considerations. Other special letters are indicated with parenthetical notes.

I	These are the words which Moses spoke unto all Israel beyond the Jordan; in the wilderness, in the Arabah, over against Suph, between Paran and Tophel, and Laban, and Hazeroth, and Di-zahab.	אלֵּין פִּתְּגַמִּיא דְּמִלִּיל מֹשֶׁה עִם כָּל יִשְׂרָאֵל בְּעֵבְרָא דִּינְרָדְנָא אוּכַח יְתָהוֹן עַל דְּחִבּוּ בְּמִדְבָּרָא וְעַל דְּאַרְגִּיזוּ בְּמִישְׁרָא לְקַבִּיל יָם סוּף בְּפֶאֶרְן וּבִין־תַּפֵּל וּלְבָן וְחֶזְרֹת וְדִי־זָהָב: וּבְחֲצִירוֹת אֲרִגִּיזוּ עַל בְּשָׂרָא וְעַל דְּעַבְדוּ עֵיגֵל דְּדָהָב:	אֵלֶּה הַדְּבָרִים אֲשֶׁר דִּבֶּר מֹשֶׁה אֶל־כָּל־יִשְׂרָאֵל בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן בַּמִּדְבָּר בְּעֶרְבָה מִזֹּל סוּף בֵּין־ פָּאֶרָן וּבֵין־תַּפֵּל וּלְבָן וְחֶזְרֹת וְדִי־זָהָב: וּבְחֲצִירוֹת אֲרִגִּיזוּ עַל בְּשָׂרָא וְעַל דְּעַבְדוּ עֵיגֵל דְּדָהָב:	דברים א
2	It is eleven days journey from Horeb unto Kadesh-barnea by the way of mount Seir.	מִהֹרֵב חַד עֶשֶׂר יוֹמִין מַחוּרָב אוּרַח טוּרָא דְשַׁעִיר עַד רְקִם גִּיאָה:	אֶחָד עֶשֶׂר יוֹם מַחוּרָב דֶּרֶךְ הַר־שַׁעִיר עַד קָדֵשׁ בַּרנֶע:	2
3	And it came to pass in the fortieth year, in the eleventh month, on the first day of the month, that Moses spoke unto the children of Israel, according unto all that the LORD had given him in commandment unto them;	וַהֲוָה בְּאַרְבַּעִין שָׁנִין בְּחַד עֶשֶׂר יָרֵחַן בְּחַד לִיְרֵחָא מִלִּיל מֹשֶׁה עִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כָּל דְּפִקִּיד יְיָ יְתִיב לְוִתְהוֹן:	וַיְהִי בְּאַרְבָּעִים שָׁנָה בְּעֶשְׂתִּי־ עֶשֶׂר חֹדֶשׁ בְּאַחַד לַחֹדֶשׁ דִּבֶּר מֹשֶׁה אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כָּל אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֹתוֹ אֱלֹהִים:	3
4	after he had smitten Sihon the king of the Amorites, who dwelt in Heshbon, and Og the king of Bashan, who dwelt in Ashtaroth, at Edrei;	בְּתַר דְּמַחַא יְתָ סִיחוֹן מֶלֶכָא אֲמוֹרֵאָה דִּיתִיב בְּחֶשְׁבוֹן וְיָתָ עוֹג מֶלֶכָא דְּמַחַנֵּן דִּיתִיב בְּעֶשְׂתִּירוֹת בְּאֶדְרֵי:	אַחֲרֵי הִפְתּוּ אֶת סִיחוֹן מֶלֶךְ הָאֲמֹרִי אֲשֶׁר יוֹשֵׁב בְּחֶשְׁבוֹן וְאֶת עוֹג מֶלֶךְ הַבָּשָׁן אֲשֶׁר־יוֹשֵׁב בְּעֶשְׂתִּירוֹת בְּאֶדְרֵי:	לוי

(1) אלה הדברים. לפי שהן דברי תוכחות (ספרי א), ומנה כאן כל המקומות שהכעיסו לפני המקום זה, לפיכך סתם את הדברים והזכירן בזמנו, מפני כבודן של ישראל: אל כל ישראל. אילו הוכיח מקצתן, היו אלו בשוק אומרים, אחת הייטם שומעים מנן עמרם ולא השיבות דבר מכך וכך, אילו היינו שם היינו משיצין אותו, לכך כנסם כולם ואמר להם הרי כלכם כאן, כל מי שיש לו תשובה ישיב: במדבר. לא צמדצר היו אלא צערצות מואב, ומהו צמדצר, אלא צשזיל מה שהכעיסוהו צמדצר, שאמרו מי יפן מותנו וגו' (שמות טז, ג): בערבה. צשזיל הערבה, שחטאו צצל פעור צשטים צערצות מואב: מזל סוף. על מה שהמרו צים סוף צזואס לים סוף, שאמרו המצלי אין קצרים צמצי: (שם יד, יא), וכן צנסעס מחורן הים, שנאמר וימרו על ים צנים סוף (תהלים קו, ז), כדאיחא צערכין (טו, ו): בין פארן ובין תפל ולבן. אמר רבי יוחנן, חזרונו על כל המקרא, ולא מצינו מקום ששמו תופל ולבן, אלא הוכיחון על הדברים שחפלו על המן שהוא לבן, שאמרו ונפשונו קנה צלקס הקלקל (צמדצר כא, ה), ועל מה שעשו צמדצר פארן ע"י המרגלים: וחצרות. צמחלוקתו של קרח. דבר אחר, אמר להם, היה לכם ללמוד ממה שעשיתי למרים צחצרות צשזיל לשון הרע (ספרי א), ואחם נדברתם צמקום: ודי זהב. הוכיחון על העגל, שעשו צשזיל רוב זה צהיה להם, שנאמר וקסף הרצייתי לה ונהפ עשו לצעל (הושע ב, י):

(2) אחד עשר יום מחורב. אמר להם משה, ראו מה גרמחם, אין לכם דרך קצרה מחורב לקדש צרנע דרך הר שעיר, ואף הוא מהלך י"א יום, ואחם הלכתם אותו צשלשה ימים. שהרי צעשירים צאייר נסעו מחורב, שנאמר ויהי צשנה השנית צחצש השני צעשירים צחצש וגו' (צמדצר י, יא), וצכ"ט צסיון שלחו את המרגלים מקדש צרנע (תענית כט, ). לא מהם שלשים יום שעשו צקצרות התאווה, שחלנו הצשר חדש ימים, וצשצעה ימים שעשו צחצרות להסגר שם מרים, נמצא צג' ימים הלכו כל אותו הדרך, וכל כך הייתה השכינה מתלצטת צשזילכם למהר ציאחכם לארך, וצשזיל שקלקלתם, הסב אתכם צציבות הר שעיר מ' שנה:

(3) ויהי בארבעים שנה בעשתי עשר חדש באחד לחדש. מלמד שלא הוכיחון אלא סמוך למיתה, ממי למד, מיעקב שלא הוכיח את צניו אלא סמוך למיתה, אמר, ראובן צני, אני אומר לך, מפני מה לא הוכחתך כל השנים הללו, כדי שלא תניחני ותלך ותצק צעשו אחי, ומפני ד' דברים אין מוכיחין את האדם אלא סמוך למיתה, כדי שלא יהא מוכיחו וחורו ומוכיחו, ושלא יהא חצירו רואהו ומצדיש ממנו כו', כדאיחא צספרי (ב), וכן יהושע לא הוכיח את ישראל אלא סמוך למיתה, וכן שמואל, שנאמר הגני עני צי (שמואל א ג, ג), וכן דוד את שלמה צנו (מ"א ב, א):

- 5 beyond the Jordan, in the land of Moab, took Moses upon him to expound this law, saying:
- 5 בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן בְּאֶרֶץ מוֹאָב הוֹאִיל מֹשֶׁה בְּאֶרֶץ אֶת־הַתּוֹרָה הַזֹּאת לֵאמֹר:
- 6 The LORD our God spoke unto us in Horeb, saying: 'Ye have dwelt long enough in this mountain;
- 6 יְהוָה אֱלֹהֵינוּ דִּבֶּר אֵלֵינוּ בְּחֹרֵב לֵאמֹר רַב־לָכֶם שָׁבַת בְּהָר הַזֶּה:
- 7 turn you, and take your journey, and go to the hill-country of the Amorites and unto all the places nigh thereunto, in the Arabah, in the hill-country, and in the Lowland, and in the South, and by the sea-shore; the land of the Canaanites, and Lebanon, as far as the great river, the river Euphrates.
- 7 פָּנוּ וְסַעוּ לָכֶם וּבֵאוּ הָרַחֲמָרִי וְאֶל־כָּל־שְׁכֵנֵי בְּעֶרְבָה בְּהָר וּבְשִׁפְלָה וּבְנֶגֶב וּבְחֹף הַיָּם אֶרֶץ הַכְּנַעֲנִי וְהַלְבָּנוּן עַד־הַנָּהָר הַגָּדֹל נְהַר־פָּרָת:
- 8 Behold, I have set the land before you: go in and possess the land which the LORD swore unto your fathers, to Abraham, to Isaac, and to Jacob, to give unto them and to their seed after them.'
- 8 רְאֵה נָתַתִּי לִפְנֵיכֶם אֶת־הָאֶרֶץ בָּאוּ וּרְשׁוּ אֶת־הָאֶרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יְהוָה לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וּלְיַעֲקֹב לָתֵת לָהֶם וּלְזֶרְעָם אַחֲרֵיהֶם:
- 9 And I spoke unto you at that time, saying: 'I am not able to bear you myself alone;
- 9 וְאָמַר אֲלֵכֶם בָּעֵת הַהוּא לֵאמֹר לֹא־אֹכֵל לְבַדִּי שְׂאתָ אֶתְכֶם:

(4) אחרי הכותו. אמר משה, אם אני מוכיחם קודם שיכנסו לקצה הארץ, יאמרו מה לזה עלינו, מה הטיב לנו, אינו צא אלא לקחת ולמנוח עליה, שאין צו כח להכניסנו לארץ, לפיכך המתין עד שהפיל סיחון ועוג לפניהם והורישם את ארצם, ואחר כך הוכיחם (ספרי ג): סיחון וגור אשר יושב גור. אילו לא היה סיחון קשה והיה שרוי בחשבון, היה קשה, שהמדינה קשה, ואילו היתה עיר אחרת וסיחון שרוי צמוכה, היתה קשה, שהמלך קשה, על אחת כמה וכמה, שהמלך קשה והמדינה קשה (שם): אשר יושב בעשתרות. המלך קשה והמדינה קשה: עשתרות. הוא לשון זקין וקושי כמו עשתרות קרנים, ועשתרות זה, הוא עשתרות קרנים שהיו שם רפאים שהכה אמרפל, שנאמר ויבן את רפאים צעשלת קרנים (בראשית יד, ה), ועוג נמלט מהם, והוא שנאמר ויבן הפליט (שם יג), ואומר כי רק עוג מלך הצנן נשאר מיתר הרפאים (לקמן ג, יא): באדרעי. שם המלכות:

(5) הואיל. התחיל, כמו הנה לא הולטי (בראשית יח, כו): באר את התורה. בצענים לשון פירשה להם: (6) רב לכם שבת. כפשוטו, ויש מדרש אגדה, (ספרי ה) הרבה גזלה לכם ושכר, על שישתכס צהר הזה, עשיתם משכן מנורה וכלים, קצלתם תורה, מניחם לכם סנהדרין שרי אלפים ושירי מאות: (7) פנו וסעו לכם. זו דרך ערד ומרמה: ובאו הר האמורי. כמשמעו: ואל כל שכניו. עמון ומואב והר שעיר: בערבה. זה מישור של יער: בהר. זה הר המלך: ובשפלה. זו שפלת דרום: ובנגב ובחוף הים. אשקלון ועזה וקסרי וכו', כדאיתא בספרי (ו): עד הנהר הגדול. מפני שנוכר עם ארץ ישראל קוראו גדול, משל הדיוט אומר, עצד מלך מלך, הדבק לשמור וישמחו לך, קרב לגבי דהינא ואידהן (שבעות מו): (8) ראה נתתי. צייניכם אתם רואים, איני אומר לכם מאומד ומשמועה: באו ורשו. אין מערער בדבר, ואינכם צריכים למלחמה, אלו לא שלחו מרגלים, לא היו צריכים לכלי זין: לאבתיכם. למה הזכיר שוב לאברהם ליצחק וליעקב, אלא אברהם כדאי לעצמו, יצחק כדאי לעצמו, יעקב כדאי לעצמו:



10	the LORD your God hath multiplied you, and, behold, ye are this day as the stars of heaven for multitude.—	יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם הֵרְבָה אֶתְכֶם וְהִנֵּה הַיּוֹם כְּכּוֹכְבֵי הַשָּׁמַיִם לָרֹב:	10
11	The LORD, the God of your fathers, make you a thousand times so many more as ye are, and bless you, as He hath promised you!—	יְהוָה אֱלֹהֵי אֲבוֹתְכֶם יוֹסֵף עֲלֵיכֶם כַּכֶּם אֶלֶף פַּעַמִּים וַיְבָרֶךְ אֶתְכֶם כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר לָכֶם:	שני
12	How can I myself alone bear your cumbrance, and your burden, and your strife?	אֵיכָה אֲשָׂא לְבַדִּי טַרְחֲכֶם וּמַשְׁאָכֶם וְרִיבְכֶם:	12
13	Get you, from each one of your tribes, wise men, and understanding, and full of knowledge, and I will make them heads over you.'	הָבּוּ לָכֶם אַנְשִׁים חֲכָמִים וְנִבְנִים וִידְעִים לְשִׁבְטֵיכֶם וְאֲשִׁימֵם בְּרָאשֵׁיכֶם:	13
14	And ye answered me, and said: 'The thing which thou hast spoken is good for us to do.'	וַתַּעֲנֵנוּ אֹתִי וַתֹּאמְרוּ טוֹב הַדָּבָר אֲשֶׁר-דִּבַּרְתָּ לַעֲשׂוֹת:	14

(9) ואומר אליכם בעת ההוא לאמר. מהו לאמר, אמר להם משה, לא מעצמי אני אומר לכם, אלא מפי הקצ"ה: לא אוכל לבדי וגו'. אפשר שלא היה משה יכול לדון את ישראל, אדם שהזיזם ממנצרים, וקרע להם את הים, והוריד את המן, והגיו את השליו, לא היה יכול לדונם, אלא כך אמר להם, ה' אלהיכם הרבה אתכם, הגדיל והרים אתכם על דייניכם, נטל את העונש מכם ונתנו על הדיינים. וכן אמר שלמה, פי מי יוכל לשפט את עמך הפֶּדָה הָאֵל (מלכים"א ג, ט), אפשר מי שכתוב בו וַיִּקְצֹץ מִכָּל הָאָדָם (שם ה, יא), אומר מי יוכל לשפוט, אלא כך אמר שלמה, אין דייני אומה זו כדייני שאר האומות עובדי אלילים, שאם דן והורג ומכה וחונק ומטה את דינו וגו' אין צורך כלום, אני אם חייבתי ממון שלא כדין, נפשות אני נחצה, שנאמר וְקָצַע אֶת קִצְעֵיהֶם נָפֶשׁ (משלי כב, כג):

(10) והנכם היום ככוכבי השמים. וכי כוכבי השמים היו באותו היום, והלא לא היו אלא ששים רבוא, מהו והנכם היום, הנכם משוליים כיום, קיימים לעולם כחמה וכלבנה וכוכבים:

(11) יוסף עליכם ככם אלף פעמים. מהו שוב ויצרך אתכם כאשר דבר לכם, אלא אמרו לו, משה, אתה נותן קצבה לצרכתנו, כבר הצטיח הקצ"ה את אצרה אֶשֶׁר אֵם יוכל איש לִמְנוֹת וגו' (צראשית יג, טו), אמר להם זו משלי הוא, אצל הוא יצרך אתכם כאשר דבר לכם:

(12) איכה אשא לבדי. אם אומר לקבל שכר לא אוכל, זו היא שאמרתי (ס"א שאמרנו) לכם, לא מעצמי אני אומר לכם אלא מפי הקצ"ה: טרחכם. מלמד שהיו ישראל טרחנין, היה אחד מהם רואה את צעל דינו נוטח צדין, אומר יש לי עדים להציא, יש לי ראיות להציא, מוסיף אני עליכם דיינים: ומשאכם. מלמד שהיו אפיקורסין, הקדים משה לנאם, אמרו מה ראה בן עמרם לנאם, שמה אינו שפוי בתוך ביתו, איחר לנאם, אמרו מה ראה בן עמרם שלא לנאם, מה אתם סבורים, יושב ויועץ עליכם עלויות רעות וחושב עליכם מחשבות (ס"א מלות וחשבוניות): וריבכם. מלמד שהיו רוֹגְגִים:

(13) הבו לכם. הזמינו עצמכם לדבר: אנשים. וכי תעלה על דעתך נשים, מה תלמוד לומר אנשים, צדיקים: חכמים. כסופים: ונבונים. מצינים דבר מתוך דבר. זה ששאל אֶרֶץ את ר' יוסי, מה בין חכמים לנבונים, חכם דומה לשולחני עשיר, כשמציאין לו דינרין לראות רואה וכשאין מציאין לו יושב ותוהה, נבון דומה לשולחני תגר, כשמציאין לו מעות לראות רואה, וכשאין מציאין לו הוא מַסְרֵר ומציא משלו: וידועים לשבטיכם. שהם ניכרים לכם, שאם צא לפני מעוטף בטליחו, איני יודע מי הוא, ומאיזה שבט הוא, ואם הגון הוא, אצל אתם מכירין צו, שאתם גדלתם אותו, לכן נאמר וידועים לשבטיכם: בראשיכם. ראשים ומכובדים עליכם, שמהיו נהגין צהם כבוד ויראה: ואשכם. חסר יו"ד, למד שאשמותיהם של ישראל תלויות בראשי דייניהם, שהיה להם למחות ולכוון אותם לדרך הישרה:

(14) ותענו אותי וגו'. חלמטם את הדבר להנאכסם, היה לכם להשיב, רבינו משה, ממי נאה ללמוד ממך או מתלמידך, לא

- 15 So I took the heads of your tribes, wise men, and full of knowledge, and made them heads over you, captains of thousands, and captains of hundreds, and captains of fifties, and captains of tens, and officers, tribe by tribe.
- 16 And I charged your judges at that time, saying: 'Hear the causes between your brethren, and judge righteously between a man and his brother, and the stranger that is with him.
- 17 Ye shall not respect persons in judgment; ye shall hear the small and the great alike; ye shall not be afraid of the face of any man; for the judgment is God's; and the cause that is too hard for you ye shall bring unto me, and I will hear it.'
- וַאֲקַח אֶת־רָאשֵׁי שְׁבֻטֵיכֶם אֲנָשִׁים חֲכָמִים וַיִּדְעוּם וַאֲתַן אוֹתָם רָאשִׁים עֲלֵיכֶם שְׂרֵי אֲלָפִים וְשְׂרֵי מֵאוֹת וְשְׂרֵי חֲמִשִּׁים וְשְׂרֵי עֶשְׂרֵת וְשֹׁטְרִים לְשֻׁבֹּטֵיכֶם:
- וַאֲצַוָּה אֶת־שֹׁפְטֵיכֶם בְּעֵת הַהוּא לֵאמֹר שָׁמַע בֵּין־אֲחֵיכֶם וּשְׁפֹטֶתֶם צֶדֶק בֵּין־אִישׁ וּבֵין־אֲחִיו וּבֵין־גֵּרוֹ:
- לֹא־תִכְרֹו פָנִים בַּמִּשְׁפָּט כִּקְטָן כְּגֹדֹל תִּשְׁמָעוּן לֹא תִגְוְרוּ מִפְּנֵי־אִישׁ כִּי הַמִּשְׁפָּט לַאלֹהִים הוּא וְהִדְבַּר אֲשֶׁר יִקְשֶׁה מִכֶּם תִּקְרְבוּן אֵלַי וְשָׁמַעְתִּיו:
- וַדְּבַרִּית יֵת רִישֵׁי שְׁבֻטֵיכֶם גּוֹבְרִין חֲכָמִים וּמִדְּעֵן וּמִנִּיתִי יִתְהוֹן רִישֵׁן עֲלֵיכֶן רִבְנֵי אֲלָפֵי וּרְבְנֵי מֵאוֹתָ וּרְבְנֵי חֲמִשִּׁין וּרְבְנֵי עֶשְׂרִיתָ וְשֹׁטְרֵיָא וְסִרְבִּין לְשֻׁבֹּטֵיכֶן:
- וּפְקִידֵית יֵת דִּינִיכֶן בְּעֵדְנָא הַהוּא לְמִימַר שְׁמַעוּ בֵּין־אֲחֵיכֶן וּתְדִינוּן קוּשְׁטָא בֵּין־גּוֹבְרָא וּבֵין־אֲחִיהִי וּבֵין־גֵּיּוֹרָא:
- לֹא תִשְׁתַּמּוּדְעוּן אִפִּי בְּדִינָא מְלִי זַעֲרָא כְּרַבָּא תִשְׁמָעוּן לֹא תִדְחִלוּן מִן קֶדָם גּוֹבְרָא אֲרִי דִינָא דִּי הוּא וּפְתִגְמָא דִּיקְשֵׁי מִנְכֶּן תִּקְרְבוּן לְוֹתִי וְאִשְׁמַעֲנִיהָ:

ממך שננטערת עליה, אלא ידעתי מחשבותיכם, שהייתם אומרים עכשיו יתמנו עלינו דיינין הרבה, אם אין מכירנו אנו מביאין לו דורון והוא נושא לנו פנים (ספרי יד): לעשות. אם הייתי מתעצל, אם אומרים עשה מהרה: (15) ואקח את ראשי שבטיכם. משקטים בדברים, אשריכם, על מי באתם להתמנות, על בני אברהם יצחק ויעקב, על בני אדם שנקראו אחים ורעים, חלק ונחלה, וכל לשון חזה: אנשים חכמים וידועים. אבל נבונים לא מלאכי, זו אחת משבע מדות שאמר יתרו למשה, ולא מלא אלא שלשה, אנשים נדיקים, חכמים, וידועים (ספרי טו עיין בחוקוני): ראשים עליכם. שנתהגו זהם כבוד, ראשים במקח, ראשים בממכר, ראשים במשא ומתן, נכנס (מביטו ל"ה) אחרון ויוצא ראשון: שרי אלפים. אחד ממונה על אלף: שרי מאות. אחד ממונה על מאה: ושוטרים. מניתי עליכם לשבטיכם אלו הכופתין והמכין כרעוה על פי הדיינין:

(16) ואצווה את שפטיכם. אמרתי להם הו ממונים דין, אם צא דין לפניך פעם אחת שמים ושלש, אל תאמר כבר צא דין זה לפני פעמים הרבה, אלא היו נושאים ונותנים צו (ספרי טז): בעת ההוא. משפטיים אמרתי להם, אין עכשיו כלשעבר, לשעבר הייתם צרשות עצמכם, עכשיו הרי אתם משועבדים לנצור (ספרי טז): שמוע. לשון הוה, אודני"ט בלע"ז (הערענד), כמו נבחר (שמות כ, ז) ונמור (להלן ה, יז): ובין גרו. זה בעל דינו, שאוגר עליו דברים, (ספרי) דבר אחר ובין גרו, אף על עסקי דירה, בין חלוקת אחים, אפילו בין תנור לכיריים (סנהדרין ז):

(17) לא תכירו פנים במשפט. זה הממונה להושיע הדיינין, שלא יאמר איש פלוני נאה או גבור אושיבנו דין, איש פלוני קרובי אושיבנו דין בעיר, והוא אינו צדי צדינין, נמצא מחייב את הזכאי ומזכה את החייב, מעלה אני על מי שמונהו כאלו הכיר פנים דין (ספרי יז): בקטן כגדול תשמעון. שיהא חביב עליך דין של פרוטה כדין של מאה מנה, שאם קדם וצא לפניך, לא תסלקנו לאחרון (סנהדרין ח). דבר אחר כקטן כגדול תשמעון כהרגומו, שלא תאמר, זה עני הוא, וחבירו עשיר ומנוה לפרנסו, אזכה את העני ונמצא מתפרנס בנקיות. דבר אחר, שלא תאמר, היאך אני פוגם בכבודו של עשיר זה בשביל דינר, אזכנו עכשיו, וכשיצא לחוץ אומר אני לו, תן לו שאתה חייב לו: לא תגורו מפני איש. לא תיראו (ספרי יז). דבר אחר לא תגורו, לא תכניס דברין מפני איש, לשון אגר בקין (משלי י, ה): כי המשפט לאלהים הוא. מה שאתה נוטל מזה שלא כדין, אתה מוזיקני להחזיר לו, נמצא שהטית עלי המשפט (סנהדרין ח). תקרבו אל. על דבר זה נסתלק ממנו משפט בנות נלפחד (ספרי יז), וכן שמואל אמר לשאול אֲנִי הִנֵּה הָלָא (שמואל א ט, יט), אמר לו הקב"ה, חייך שאני מודיעך שאין אתה רואה, ואימתי הודיעו, כשצא למשוח את דוד, ויצא את אליאב ויאמר אך נגד ה' משיחו (שם טז, ו), אמר לו הקב"ה, ולא אמרת אנכי הרוואה, אל תפגט אל מלאהו (שם ז):

18	And I commanded you at that time all the things which ye should do.	וּפְקִידִית יִתְּכֹן בְּעֵדְנָא הָהוּא ית כל פתגמא דתעבדון:	וְאֶצְוָה אֶתְכֶם בְּעֵת הַהוּא אֵת כָּל-הַדְּבָרִים אֲשֶׁר תַּעֲשׂוּן:	18
19	And we journeyed from Horeb, and went through all that great and dreadful wilderness which ye saw, by the way to the hill-country of the Amorites, as the LORD our God commanded us; and we came to Kadesh-barnea.	וּנְטַלְנָא מִחוּרֵב וְהִלִּיכְנָא ית כל מדברא רבא ודחילא הָהוּא דְחִזִּיתֹן אֹרֶחַ טוּרָא דְאַמּוֹרֵאָה כְּמָא דְפִקִּיד יי אֱלֹהֵנָא יִתְּנָא וְאִתְּנָא עַד רָקִם גִּיאָה:	וּנְסַע מִחוּרֵב וַנֵּלֶךְ אֵת כָּל-הַמִּדְבָּר הַגָּדוֹל וְהַנּוֹרָא הָהוּא אֲשֶׁר רִאִיתֶם דֶּרֶךְ תֵּר הָאֱמֹרִי כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ אֲתָנוּ וּנְבֹא עַד קֶדֶשׁ בַּרנֶע:	19
20	And I said unto you: 'Ye are come unto the hill-country of the Amorites, which the LORD our God giveth unto us.	וְאִמַּרְתִּי לְכוּן אֶתִּיתֹן עַד טוּרָא דְאַמּוֹרֵאָה דִּי אֱלֹהֵנָא יְהִיב לָנָא:	וְאִמַּר אֲלֵכֶם בְּאַתֶּם עַד-תֵּר הָאֱמֹרִי אֲשֶׁר-יְהוָה אֱלֹהֵינוּ נָתַן לָנוּ:	20
21	Behold, the LORD thy God hath set the land before thee; go up, take possession, as the LORD, the God of thy fathers, hath spoken unto thee; fear not, neither be dismayed.'	חֲזִי דִּיהִב יי אֱלֹהֵךְ קֶדְמָךְ ית אֶרְעָא סָא אַחֲסִין כְּמָא דְמַלִּיל יי אֱלֹהָא דְאַבְרָהָם לָךְ לֹא תִדָּחַל וְלֹא תִתְּבַר:	רְאֵה נָתַן יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְפָנֶיךָ אֶת-הָאָרֶץ עֲלֶה רֶשׁ כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה אֱלֹהֵי אֲבֹתֶיךָ לָךְ אֲלִ-תִּירָא וְאַל-תִּתַּחַת:	21
22	And ye came near unto me every one of you, and said: 'Let us send men before us, that they may search the land for us, and bring us back word of the way by which we must go up, and the cities unto which we shall come.'	וּקְרִיבִיתֹן לְנֹתִי כּוֹלְכוּן וְאִמַּרְתֹּן נִשְׁלַח גּוֹבְרִין קֶדְמָנָא וַיֵּאֲלֹנוּ לָנָא ית אֶרְעָא וַיִּתִּיבוּן יִתְּנָא פִתְגָמָא ית אֹרֶחָא דְנִסְק בַּהּ וַיִּתְּ קֶרְנָא דְנִיעוּל לְהוֹן:	וַתִּקְרְבוּן אֵלַי כָּלֵכֶם וַתֹּאמְרוּ נִשְׁלַח אַנְשִׁים לְפָנֵינוּ וַיַּחְפְּרוּ-לָנוּ אֶת-הָאָרֶץ וַיָּשֻׁבוּ אֲתָנוּ דִּבֶּר אֶת-הַדֶּרֶךְ אֲשֶׁר נַעֲלָה-בָּהּ וְאֵת הָעָרִים אֲשֶׁר נָבֹא אֲלֵיהֶן:	שלישי 22
23	And the thing pleased me well; and I took twelve men of you, one man for every tribe;	וּשְׁפֵר בְּעֵינִי פִתְגָמָא וּדְבָרִית מִנְכוּן תֵּרִי עֲשֶׂר גּוֹבְרִין גּוֹבְרָא חַד לְשִׁבְטָא:	וַיִּיטֵב בְּעֵינִי הַדְּבָר וַאֲקַח מִכֶּם שְׁנַיִם עֶשְׂרֵי אַנְשִׁים אִישׁ אֶחָד לְשִׁבְט:	23

(18) את כל הדברים אשר תעשון. אלו י' דברים שצין דיני ממונות לדיני נפשות:

(19) המדבר הגדול והנורא. שהיו צו נחשים כקורות, ועקרצים כקשמות:

(22) ותקרבון אלי כלכם. צערבוציא, ולהלן הוא אומר ופקרבון אלי כל ראשי שבטיכם וזקניכם, ונאמרו הן הר'אנו וגו' (לקמן ה, כ), אומה קריזה היתה הוגנת, ילדים מכזדים את הזקנים ושלחוס לפנייהם, וזקנים מכזדים את הראשים ללכת לפנייהם, אזל כאן, ומקרבון אלי כולכם, צערבוציא, ילדים דוחפין את הזקנים וזקנים דוחפין את הראשים: וישיבו אתנו דבר. צאיזה לשון הם מדברים (ספרי כ): את הדרך וגו'. אין דרך שאין זה עקמימות: ואת הערים אשר נבוא אליהן. תחלה לכזוש:

(23) וייטב בעיני הדבר. צעיני ולא צעיני המקום, ואם צעיני משה היה טוב למה אמרה בתוכחות, משל לאדם שאומר לחצירו מכור לי חמורך זה, אמר לו הן, נותנו אתה לי לנסיון, אמר לו הן, זהרים וגבעות, אמר לו הן, כיון שראה שאין מעכזו כלום, אמר הלוקח כלצו, בטוח הוא זה שלא אמלא צו מוס, מיד אמר לו טול מעותיך ואיני מנסהו מעתה, אף אני הודיתי לדברייכם, שמא תחזרו צכם כשתראו שאיני מעכז, ואתם לא חזרתם צכם: ואקח מכם. מן הצוררים שצכם, מן המסלטים שצכם: שנים עשר אנשים איש אחד לשבט. מגיד שלא היה שצט לוי עמהם (שם כא):

24	and they turned and went up into the mountains, and came unto the valley of Eshcol, and spied it out.	וַיִּפְּנוּ וַיַּעֲלוּ הָהָרָה וַיָּבֹאוּ עַד-נַחַל אֲשַׁכּוֹל וַיִּרְגְּלוּ אֹתָהּ: וַתֵּיָאֵר:	24 וַיִּפְּנוּ וַיַּעֲלוּ הָהָרָה וַיָּבֹאוּ עַד-נַחַל אֲשַׁכּוֹל וַיִּרְגְּלוּ אֹתָהּ:
25	And they took of the fruit of the land in their hands, and brought it down unto us, and brought us back word, and said: 'Good is the land which the LORD our God giveth unto us.'	וַיִּקְחוּ בְיָדָם מִפְּרֵי הָאָרֶץ וַיֵּרְדּוּ אֵלֵינוּ וַיֵּשְׁבוּ אֵתָנוּ דָּבָר וַיֹּאמְרוּ טוֹבָה הָאָרֶץ אֲשֶׁר-יְהוָה אֱלֹהֵינוּ נָתַן לָנוּ:	25 וַיִּקְחוּ בְיָדָם מִפְּרֵי הָאָרֶץ וַיֵּרְדּוּ אֵלֵינוּ וַיֵּשְׁבוּ אֵתָנוּ דָּבָר וַיֹּאמְרוּ טוֹבָה הָאָרֶץ אֲשֶׁר-יְהוָה אֱלֹהֵינוּ נָתַן לָנוּ:
26	Yet ye would not go up, but rebelled against the commandment of the LORD your God;	וְלֹא אָבִיתֶם לַעֲלֹת וַתִּמְרוּ אֶת-פִּי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם: וְלֹא אָבִיתֶם לְמַסַּק וּסְרִיבָתוֹן עַל מִצְרָא דִּי אֱלֹהֵכֶן:	26 וְלֹא אָבִיתֶם לַעֲלֹת וַתִּמְרוּ אֶת-פִּי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם:
27	and ye murmured in your tents, and said: 'Because the LORD hated us, He hath brought us forth out of the land of Egypt, to deliver us into the hand of the Amorites, to destroy us.	וַתִּרְגְּנוּ בְּאָהֳלֵיכֶם וַתֹּאמְרוּ בְּשָׁנָאת יְהוָה אֱתָנוּ הוֹצִיאָנוּ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לָתֵת אֵתָנוּ בְּיַד הָאֲמֹרִי לְהַשְׁמִידָנוּ: וַתִּרְגְּנוּ בְּאָהֳלֵיכֶם וַתֹּאמְרוּ בְּשָׁנָאת יְהוָה אֱתָנוּ הוֹצִיאָנוּ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לָתֵת אֵתָנוּ בְּיַד הָאֲמֹרִי לְהַשְׁמִידָנוּ:	27 וַתִּרְגְּנוּ בְּאָהֳלֵיכֶם וַתֹּאמְרוּ בְּשָׁנָאת יְהוָה אֱתָנוּ הוֹצִיאָנוּ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לָתֵת אֵתָנוּ בְּיַד הָאֲמֹרִי לְהַשְׁמִידָנוּ:
28	Whither are we going up? our brethren have made our heart to melt, saying: The people is greater and taller than we; the cities are great and fortified up to heaven; and moreover we have seen the sons of the Anakim there.'	אָנֹכִי אֲנִיחֵנוּ עַל־יְמֵינוּ הַמָּסוּי אֶת-לִבֵּבָנוּ לֹא־מֵר עִם גְּדוֹל וְרָם מִמֶּנּוּ עָרִים גְּדֹלֹת וּבְצוּרֹת בְּשָׁמַיִם וְגַם בְּנֵי עֲנָקִים רָאִינוּ שָׁם: לֹאן אֲנַחְנָ סֻלְקִין אֲחִנָּא תִּבְרוּ יֵת לִבְנָא לְמִימַר עִם רַב וְחִשּׁוּף מִנְּנָא קְרוּיִן רַבְרָבִין וּבְרִיכִין עַד צִית שְׁמַיָּא וְאִף בְּנֵי גִבְרָא חֲזִינָא תַּמָּן:	28 אָנֹכִי אֲנִיחֵנוּ עַל־יְמֵינוּ הַמָּסוּי אֶת-לִבֵּבָנוּ לֹא־מֵר עִם גְּדוֹל וְרָם מִמֶּנּוּ עָרִים גְּדֹלֹת וּבְצוּרֹת בְּשָׁמַיִם וְגַם בְּנֵי עֲנָקִים רָאִינוּ שָׁם:
29	Then I said unto you: 'Dread not, neither be afraid of them.	וַאֲמַרְתִּי לָכֵן לֹא תִתְּבָרוּן וְלֹא תִדְחַלּוּן מִנְּהוֹן:	29 וַאֲמַר אֲלֵכֶם לֹא־תִתְּבָרוּן וְלֹא־תִירָאוּן מֵהֶם:
30	The LORD your God who goeth before you, He shall fight for you, according to all that He did for you in Egypt before your eyes;	יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם הִהְלִיךְ לִפְנֵיכֶם הוּא יִלָּחֶם לָכֶם כְּכֹל אֲשֶׁר עָשָׂה אֲתֶכֶם בְּמִצְרַיִם לְעֵינֵיכֶם: יְיָ אֱלֹהֵיכֶם דְּמַדְבֵּר קִדְמֵיכֶם מִיַּמְרִיהָ יִגִּיחַ לָכֵן כָּכָל דְּעֵבֵד עִמָּכֶן בְּמִצְרַיִם לְעֵינֵיכֶם:	30 יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם הִהְלִיךְ לִפְנֵיכֶם הוּא יִלָּחֶם לָכֶם כְּכֹל אֲשֶׁר עָשָׂה אֲתֶכֶם בְּמִצְרַיִם לְעֵינֵיכֶם:

(24) עד נחל אשכול. מגיד שנקרא על שם סופו: וירגלו אותה. מלמד שהלכו זה ארבעה אומנים שמי וערב (שם כז):

(25) ויורדו אלינו. מגיד שארץ ישראל גבוהה מכל הארצות: ויאמרו טובה הארץ. מי הם שאמרו טובה, יהושע

וכלל (שם כג):

(26) ותמרו. לשון התרסה, התרסות כנגד מאמרו:

(27) ותרגנו. לשון הרע, וכן דרגי נקנן (משלי יח, ט), אדם המוציא דעה: בשנאת ה' אתנו. והוא היה אוהב אתכם, אזל

אתם שונאים אותו, משל הדיוט אומר, מה דצלצץ על רחמך מה דצלציה עלך: בשנאת ה' אתנו הוציאנו מארץ מצרים.

הוצאנו לשנאה היתה, משל למלך אשר ודס שהיו לו שני בנים, ויש לו שתי שדות אחת של שקיאל ואחת של צעל, למי שהוא אוהב

נותן של שקיאל, ולמי שהוא שונא נותן לו של צעל, ארץ מצרים של שקיאל היא, שנילוס עולה ומשקה אותה, וארץ כנען של צעל,

והוציאנו ממצרים לתת לנו את ארץ כנען:

(28) ערים גדולות ובצורות בשמים. דברו הכתובים לשון רבאי:

(29) לא תערצון. לשון שצירה כתרוממו, ודומה לו צערון נקלים לשון (איוב ל, ו), לשבור נחלים:

(30) ילחם לכם. צבילכם:

31	and in the wilderness, where thou hast seen how that the LORD thy God bore thee, as a man doth bear his son, in all the way that ye went, until ye came unto this place.	וּבַמִּדְבָּר אֲשֶׁר רָאִיתָ אֲשֶׁר נִשְׁאַף יְהוָה אֱלֹהֶיךָ כַּאֲשֶׁר יִשְׂאֵאִישׁ אֶת־בְּנוֹ בְּכָל־הַדֶּרֶךְ אֲשֶׁר הִלַּכְתֶּם עַד־הַמָּקוֹם הַזֶּה:	וּבַמִּדְבָּרָא דְחַזִּיתָא דְסוּבְרָךְ יי אֱלֹהֶךָ כְּמָא דְמִסּוּבְרָ גּוֹבְרָא יְת בְּרִיהַ בְּכָל אֹרְחָא דְחַלִּיקְתוֹן עַד מִיִּתְיֻכּוֹן עַד אַתְרָא הַדִּין:
32	Yet in this thing ye do not believe the LORD your God,	וּבַדְבָר הַזֶּה אֵינִיכֶם מֵאֱמִינִים בִּיהוָה אֱלֹהֵיכֶם:	וּבַפְתָּגְמָא הַדִּין לִיִּתְיֻכּוֹן מְהִימְנִין בְּמִימְרָא דִּיִּי אֱלֹהֵכּוֹן:
33	Who went before you in the way, to seek you out a place to pitch your tents in: in fire by night, to show you by what way ye should go, and in the cloud by day.	הַחֹלֶלְךָ לִפְנֵיכֶם בַּדֶּרֶךְ לְתוֹר לָכֶם מָקוֹם לַחֲנֻתְכֶם בָּאֵשׁ לַיְלָה לְרֹאשְׁתְּכֶם בַּדֶּרֶךְ אֲשֶׁר תֵּלְכוּ־בָהּ וּבַעֲנָן יוֹמָם:	דְּמַדְבֵּר קְדָמִיכּוֹן בְּאֹרְחָא לְאַחְקָנָא לְכוֹן אַתְר בֵּית מִשְׁרֵי לְאַשְׁרִיִּיתְכּוֹן בְּעִמּוּדָא דְאִישְׁתָּא בְּלִילְיָא לְאַחְזִיִּיתְכּוֹן בְּאֹרְחָא דְתַתְּכּוֹן בַּהּ וּבְעִמּוּדָא דְעֻנָּא בִּימָמָא:
34	And the LORD heard the voice of your words, and was wroth, and swore, saying:	וַיִּשְׁמַע יְהוָה אֶת־קוֹל דְּבָרֵיכֶם וַיִּקְצֹף וַיִּשָּׁבַע לֵאמֹר:	וַשְׁמִיעַ קְדָם יי יְת קֹל פְּתָגְמִיכּוֹן וּרְגִיז וְקִיָּים לְמִימֵר:
35	‘Surely there shall not one of these men, even this evil generation, see the good land, which I swore to give unto your fathers,	אִם־יִרְאֶה אִישׁ בְּאַנְשֵׁים הָאֵלֶּה הַדּוֹר הַרְעָה הַזֶּה אֶת־הָאָרֶץ הַטּוֹבָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי לָתֵת לְאַבְתִּיכֶם:	אִם יַחְזִי גִבֹּר בְּגּוֹבְרִיָּא הָאֵלִין דְּרָא בִּישָׁא הַדִּין יְת אֶרְעָא טְבָתָא דְקִיָּיִמִית לְמַתָּן לְאַבְתְּכּוֹן:
36	save Caleb the son of Jephunneh, he shall see it; and to him will I give the land that he hath trodden upon, and to his children; because he hath wholly followed the LORD.	זִוְלָתִי כָלֵב בֶּן־יִפְנֶה הוּא יִרְאֶנָּה וְלֹאֲתָן אֶת־הָאָרֶץ אֲשֶׁר דָּרַךְ־בָּהּ וּלְבָנָיו יֵעַן אֲשֶׁר מָלֵא אַחֲרָי יְהוָה:	אֱלֹהִין כָּלֵב בֶּר יִפְנֶה הוּא יַחְזִינָה וְלִיה אֲתִין יְת אֶרְעָא דְדֶרֶךְ בַּהּ וּלְבָנֵיהּ חִלָּף דְּאַשְׁלִים בְּתֵר דְחַלְתָּא דִּיִּי:
37	Also the LORD was angry with me for your sakes, saying: Thou also shalt not go in thither;	גַּם־בִּי הִתְאַנֵּף יְהוָה בְּגִלְלָכֶם לֵאמֹר גַּם־אַתָּה לֹא־תָבֹא שָׁם:	אַף עָלִי הוּא רָגַז מִן קְדָם יי בְּדִילְכוֹן לְמִימֵר אַף אַתָּ לֹא תִיעוֹל לְתַמָּן:

(31) ובמדבר אשר ראית. מוסב על מקרא שלמעלה הימנו, ככל אשר עשה אחכס צמזרים, ועשה אף צמדצר אשר ראית אשר נשאך וגו'. כאשר ישא איש את בנו. כמו שפירשתי אלל ויפע מלאך האלהים ההלך לפני משה ויגו' (שמות יד, ט), משל להלך צדך וצנו לפניו, צאו לסטים לשצותו וכו'.

(32) ובדבר הזה. שהוא מצטיחכם להציאכם אל הארץ, אינכם מאמינים בו:

(33) לראותכם. כמו להראותכם, וכן לנחמם הערך (שם יג, כא), וכן לשמע עקול חזקה (תהלים כו, ז), וכן ללכת לגיד ציון עאל (מלכים ב, ט, טו):

(36) אשר דרך בה. חצרון, שנאמר ויצא עד חצרון (צמדצר יג, כב):

(37) התאנף. נתמלא רוגז:

38	Joshua the son of Nun, who standeth before thee, he shall go in thither; encourage thou him, for he shall cause Israel to inherit it.	יְהוֹשֻׁעַ בֶּן-נּוּן הָעֹמֵד לְפָנַי הוּא יָבֹא שָׁמָּה אִתּוֹ חֹזֵק כִּי-הוּא יִנְחִלָנָה אֶת-יִשְׂרָאֵל:	יְהוֹשֻׁעַ בֶּן נון דְּקָאִים קְדָמָי הוּא יִיעוֹל לְתַמָּן יִתִּיה תַּקִּיר אַרִי הוּא יַחֲסִנְנָה לְיִשְׂרָאֵל:
39	Moreover your little ones, that ye said should be a prey, and your children, that this day have no knowledge of good or evil, they shall go in thither, and unto them will I give it, and they shall possess it.	וְטַפְכֶּם אֲשֶׁר אָמַרְתֶּם לְבָז יִהְיֶה וּבְנֵיכֶם אֲשֶׁר לֹא-יָדְעוּ הַיּוֹם טוֹב וְרָע הַמָּדָה יָבֹאוּ שָׁמָּה וְלָהֶם אֶתְנַנָּה וְהֵם יִירְשׁוּהָ:	וְטַפְלְכוֹן דְּאָמַרְתּוֹן לְבָזָא יִהוֹן וּבְנֵיכוֹן דְּלֹא יָדְעוּ יוֹמָא דִּין טַב וּבִישׁ אַנּוּן יִיעֲלֹן לְתַמָּן וְלָהוֹן אֶתְנַנָּה וְאַנּוּן יִירְשׁוּנָה:
40	But as for you, turn you, and take your journey into the wilderness by the way to the Red Sea.	וְאַתֶּם פָּנּוּ לָכֶם וְסַעוּ הַמִּדְבָּרָה דֶּרֶךְ יַם-סוּף:	וְאַתּוֹן אַתְפְּנוּ לְכוֹן וְטוּלוּ לַמִּדְבָּרָא אוּרְחָ יָמָא דְסוּף:
41	Then ye answered and said unto me: 'We have sinned against the LORD, we will go up and fight, according to all that the LORD our God commanded us.' And ye girded on every man his weapons of war, and deemed it a light thing to go up into the hill-country.	וַתַּעֲנוּ וַתֹּאמְרוּ אֵלַי חֲטֵאנוּ לַיהוָה אֲנַחְנוּ נַעֲלֶה וְנִלְחַמְנוּ כְּכָל אֲשֶׁר-צִוָּנוּ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ וַתַּחַגְרוּ אִישׁ אֶת-כְּלֵי מִלְחָמָתוֹ וַתַּחֲשִׁיבוּ לַעֲלֹת הַהָרָה:	וְאַתִּיבְתּוֹן וְאַמַּרְתּוֹן לִי חֲבָנָא קְדָם יְיָ אֲנַחְנָא נִסָּק וְנִגִּית קָרִב כָּכֵל דְּפַקְדָנָא יְיָ אֱלֹהֵנָא וְזִרְיָתּוֹן גְּבַר יֵת מְאִנִּי קָרְבִּיהָ וְשִׁרְיָתּוֹן לְמַסָּק לְטוּרָא:
42	And the LORD said unto me: 'Say unto them: Go not up, neither fight; for I am not among you; lest ye be smitten before your enemies.'	וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלַי אֲמַר לָהֶם לֹא תַעֲלֹוּ וְלֹא-תִלָּחֲמוּ כִּי אֲנִי בְּקִרְבְּכֶם וְלֹא תִנָּגְפוּ לִפְנֵי אֲבִיבֵיכֶם:	וְאַמַּר יְיָ לִי אֵימַר לָהוֹן לֹא תַסְקוֹן וְלֹא תַגִּיחוֹן קָרִב אַרִי לִית שְׂכִינָתִי בֵּינֵיכוֹן וְלֹא תַתְּבְרוּן קְדָם בְּעָלֵי דְבְּבִיכוֹן:
43	So I spoke unto you, and ye hearkened not; but ye rebelled against the commandment of the LORD, and were presumptuous, and went up into the hill-country.	וַאֲדַבֵּר אֲלֵיכֶם וְלֹא שָׁמַעְתֶּם וַתִּמְרֹו אֶת-פִּי יְהוָה וַתִּזְדּוּ וַתַּעֲלֹו הַהָרָה:	וּמְלִילִית עִמְכוֹן וְלֹא קִבִּילְתּוֹן וְסַרְיבְתּוֹן עַל מִימְרָא דִּיִּי וְאַרְשַׁעְתּוֹן וְסַלִּיקְתּוֹן לְטוּרָא:
44	And the Amorites, that dwell in that hill-country, came out against you, and chased you, as bees do, and beat you down in Seir, even unto Hormah.	וַיֵּצֵא הָאֲמֹרִי הַיֹּשֵׁב בְּהָר הַהוּא לְקִרְאָתְכֶם וַיִּרְדְּפוּ אֹתְכֶם כַּאֲשֶׁר תַּעֲשִׂינָה הַדְּבָרִים וַיִּכְּתוּ אֹתְכֶם בְּשִׁעִיר עַד-חֶרְמָה:	וּנְפַק אֲמֹרָאָה דִּיתִיב בְּטוּרָא הַהוּא לְקִדְמוּתְכוֹן וּרְדְּפוּ יָתְכוֹן כְּמָא דְנִתְּזוֹן דְּבְרִיתָא וְטַרְדּוּ יָתְכוֹן בְּשִׁעִיר עַד חֶרְמָה:

- (40) פנו לכם. אמרתי להעביר אתכם דרך רוחב ארץ אדום לזד צפון ליכנס לארץ, קלקלתם וגרמתם לכם עכוב: פנו לכם. לאחורכם, ותלכו במדבר לזד ים סוף, שהמדבר שהיו הולכים צו לדומה של הר שעיר, היה מפסיק צין ים סוף להר שעיר, עתה המשכו לזד הים ותסבצו את הר שעיר כל דרומו מן המערב למזרח:
- (41) ותדינו. לשון הַנְּזִי וְעָלִינוּ אֶל הַמָּקוֹם (במדבר יד, מ), זה הלשון שאמרם לשון הן, כלומר נודמנתם:
- (42) לא תעלו. לא עלייה תהא לכם אלא ירידה:
- (44) כאשר תעשינה הדבורים. מה הדבורה הזאת, כשהיא מכה את האדם מיד מטה, אף הם כשהיו נוגעים בכס מיד מתים:

45	And ye returned and wept before the LORD; but the LORD hearkened not to your voice, nor gave ear unto you.	וַתָּשָׁבוּ וַתִּבְכּוּ לִפְנֵי יְהוָה וְלֹא שָׁמַע יְהוָה בְּקִלְכֶּם וְלֹא הֵאזִין אֲלֵיכֶם:	45
46	So ye abode in Kadesh many days, according unto the days that ye abode there.	וַתָּשָׁבוּ בְּקֶדֶשׁ יָמִים רַבִּים כַּיָּמִים אֲשֶׁר יִשְׁבַּתֶּם:	46
II	Then we turned, and took our journey into the wilderness by the way to the Red Sea, as the LORD spoke unto me; and we compassed mount Seir many days.	וַנִּפֶן וְנִסַּע הַמִּדְבָּרָה דֶּרֶךְ יַם-סוּף כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה אֵלַי וְנָסַב אֶת-הַר-שְׁעִיר יָמִים רַבִּים: (ס)	II
2	And the LORD spoke unto me, saying:	וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר:	חמישי ב
3	'Ye have compassed this mountain long enough; turn you northward.	רַב-לָכֶם סָב אֶת-הַהָר הַזֶּה פָּנּוּ לָכֶם צָפֹנָה:	3
4	And command thou the people, saying: Ye are to pass through the border of your brethren the children of Esau, that dwell in Seir; and they will be afraid of you; take ye good heed unto yourselves therefore;	וְאֶת-הָעָם צִוּ לֵאמֹר אַתֶּם עֹבְרִים בְּגִבּוֹל אֲחֵיכֶם בְּנֵי-עִשָׂו הַיֹּשְׁבִים בְּשְׁעִיר וַיִּירָאוּ מִכֶּם וְנִשְׁמַרְתֶּם מְאֹד:	4
5	contend not with them; for I will not give you of their land, no, not so much as for the sole of the foot to tread on; because I have given mount Seir unto Esau for a possession.	אֲלֹתֵתְגִירוּ בָּם כִּי לֹא-אֶתֵּן לָכֶם מְאָרְצָם עַד מִדְּרֹךְ כַּף-רֶגֶל כִּי-יִרְשֶׁהָ לַעֲשׂו נְתַתִּי אֶת-הָר שְׁעִיר:	5

(45) ולא שמע ה' בקולכם. כזיכול עשיתם מדת רחמיו כאילו אכזרי:  
(46) ותשבו בקדש ימים רבים. י"ט שנה, שנאמר כימים אשר ישבתם, זשאר המסעות, והם היו ל"ח שנה, י"ט מהם עשו בקדש, וי"ט שנה הולכים ומטורפים וחזרו לקדש, כמו שנאמר וַיֵּעַס בַּמִּדְבָּר (שם לז, יג). כך מצאתי צסדר עולם:  
(1) ונפן ונסע המדבר. אילו לא חטאו, היו עוזרים דרך הר שעיר ליכנס לארץ מן דרומו לזפנו, ובשזיל שקלקלו, הפכו לזד המדבר, שהוא בין ים סוף לדרומו של הר שעיר, והלכו אלז דרומו מן המערב למזרח. דרך ים סוף. דרך יליאתן ממזרים שהוא במקצוע דרומית מערבית, משם היו הולכים לזד המזרח: ונסב את הר שעיר. כל דרומו עד ארץ מואב:  
(3) פנו לכם צפנה. סוצו לכם לרוח מזרחית, מן הדרום לזפון פניכם לזפון, נמצאו הולכין את רוח מזרחית, וזה שנאמר ויצא ממזרח שמש לזרץ מואב (שופטים יא, יח):  
(4) ונשמרתם מאד. ומהו השמירה, אל תתגרו צם:  
(5) עד מדרך כף רגל. אפילו מדרך כף רגל, כלומר אפילו דריסת הרגל איני מקשה לכם לעבור צארצם שלא צרשות. ומדרש אגדה (תנחומא ישן דצרים הוספה ו), עד שיצא יוס דריסת כף רגל על הר הזיתים, שנאמר וְעָמְדוּ רָגְלָיו וְגו' (זכריה יד, ד): ירשה לעשו. מצצה, עשרה עממים נחמלו, שצעה לכם, וקיני וקניזי וקדמוני הן עמון ומואב ושעיר (צ"ד מד, כג), אחד מהם לעשו, ושנים לצני לוט, צשכר שהלך אמו למזרים ושחק על מה שהיה אומר על אשתו אחותו היא, עשאו כצנו:

6	<p>Ye shall purchase food of them for money, that ye may eat; and ye shall also buy water of them for money, that ye may drink.</p>	<p>אָכַל תִּשְׁכְּרוּ מֵאֲתָם בַּכֶּסֶף וְאָכְלֵתֶם וְגַם מַיִם תִּכְרוּ מֵאֲתָם בַּכֶּסֶף וְשָׁתִיתֶם:</p> <p>עֲבוּרָא תִזְבְּנוּ מִנְהוֹן בְּכֶסֶף וְתִכְלוּן וְאִף מַיָּא תִזְבְּנוּ מִנְהוֹן בְּכֶסֶף וְתִשְׁתוּן:</p>	6
7	<p>For the LORD thy God hath blessed thee in all the work of thy hand; He hath known thy walking through this great wilderness; these forty years the LORD thy God hath been with thee; thou hast lacked nothing.'</p>	<p>כִּי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בֵּרַכְךָ בְּכָל מַעֲשֵׂה יָדְךָ יָדַע לִכְתָּךְ אֶת־הַמִּדְבָּר הַגָּדֹל הַזֶּה וְהוּא אֲרַבְעִים שָׁנָה יְהוָה אֱלֹהֶיךָ עִמָּךְ לֹא חָסַרְתָּ דָבָר:</p> <p>אֲרִי יְיָ אֱלֹהֶיךָ בֵּרַכְךָ בְּכָל עֹבְדֵי יָדְךָ סוֹפִיק לְךָ צוּרְכְךָ בְּמַחְכֶּךָ יֵת מִדְּבָרָא רַבָּא הֲדִין דָּנוּ אֲרַבְעִין שָׁנִין מִימְרָא דִּי אֱלֹהֶיךָ בְּסַעֲדָךְ לֹא חָסַרְתָּא מִדָּעַם:</p>	7
8	<p>So we passed by from our brethren the children of Esau, that dwell in Seir, from the way of the Arabah, from Elath and from Ezion-geber. And we turned and passed by the way of the wilderness of Moab.</p>	<p>וַנַּעֲבֹר מֵאֶת אֶחָיו בְּנֵי־עִשָׂו הַיֹּשְׁבִים בְּשֵׁעִיר מִדֶּרֶךְ הָעֲרָבָה מֵאֵילָת וּמִעֲצֹן גִּבֵּר (ס) וַנִּפְּן וַנַּעֲבֹר דֶּרֶךְ מִדְּבָר מוֹאָב:</p> <p>וַעֲבַרְנָא מִלּוֹת אַחְנָא בְנֵי עִשָׂו דִּיתְבִּין בְּשֵׁעִיר מֵאוֹרֶחַ מִיִּשְׂרָא מֵאֵילָת וּמִעֲצֹן גִּבֵּר ס וְאַחֲפִנְיָא וַעֲבַרְנָא אוֹרֶחַ מִדְּבָרָא דְּמוֹאָב:</p>	8
9	<p>And the LORD said unto me: 'Be not at enmity with Moab, neither contend with them in battle; for I will not give thee of his land for a possession; because I have given Ar unto the children of Lot for a possession.—</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלַי אַל־תִּצְרֹאֲתָ מוֹאָב וְאַל־תִּתְגַּר בָּם מִלְחָמָה כִּי לֹא־אֶתֶּן לְךָ מֵאַרְצוֹ יְרֵשָׁה כִּי לְבְנֵי־לוֹט נָתַתִּי אֶת־עַר יְרֵשָׁה:</p> <p>וַאֲמַר יְיָ לִי לֹא תִצְוֹר עַל מוֹאָבָא וְלֹא תִתְגַּרִי לְמַעַבְדַּ עִמּוֹהוֹן קָרֵב אֲרִי לֹא אֶתֶּן לְךָ מֵאַרְעָהוֹן יְרוּתָא אֲרִי לְבְנֵי לוֹט יְהִבִּית יֵת לְחֵית יְרוּתָא:</p>	9
10	<p>The Emim dwelt therein aforetime, a people great, and many, and tall, as the Anakim;</p>	<p>הָאֱמִימִם לִפְנִים יָשְׁבוּ בָהּ עַם גָּדוֹל וְרַב וְרַם כְּעֲנָקִים:</p> <p>אִימְתָּנִי מִלְּקַדְמִין יְתִיבוּ בָהּ עַם רַב וְסִגִּי וְתַקִּיף כְּגִבְרִיא:</p>	10
11	<p>these also are accounted Rephaim, as the Anakim; but the Moabites call them Emim.</p>	<p>רִפְאִיִּם יִחְשְׁבוּ אֶרְהֵם כְּעֲנָקִים וְהַמּוֹאָבִיִּם יִקְרְאוּ לָהֶם אֱמִיִּם:</p> <p>גִּבְרִיא מִתְחַשְּׁבִין אִף אֲנִין כְּגִבְרִיא וּמוֹאָבָא קִרְן לַהוֹן אִימְתָּנִי:</p>	11

- (6) תכרו. לשון מקח, וכן אשר קריתי לי (בראשית ג, ה), שכן בצרכי הים קורין למכירה כירה (ר"ה כו.):
- (7) כי ד' אלהיך ברכך. לפיכך לא תכפו (ס"א תכפּו) את טוֹבַתוֹ להראות כאילו אתם עניים, אלא הראו עמכם עשירים:
- (8) ונפן ונעבור. ללד צפון, הפכנו פנים להלון רוח מזרחית:
- (9) ואל תתגר וגו'. לא אסר להם על מואב אלא מלחמה, אבל מִיִּקְרִים היו אותם וגראים להם כשהם מזויינים, לפיכך כתב ויגר מואב מפני העם (במדבר כג, ג), שהיו שוללים וצוויים אותם, אבל צבני עמון נאמר ואל תתגר צם (להלן פסוק יט), שום גרוי, בשכר זניעות אמם, שלא פרסמה על אזיה כמו שעשתה הבכירה, שקראה שם צנה מואב (צ"ק לח): ער. שם המדינה:
- (10) האמים לפנים וגו'. אתה סבור שזו ארץ רפאים שנחתי לו לאברהם, לפי שהאמים שהם רפאים ישבו זה לפנים, אבל לא זו היא, כי אותם רפאים הורשתי מפני צני לוט, והושצתם תחתם:
- (11) רפאים יחשבו וגו'. רפאים היו נחשבים אותם אמים, כענקים הנקראים רפאים, על שם שכל הרואה אותם ידיו מתרפות: אמים. על שם שאימתם מוטלת על הבריות, וכן וצשעיר ישבו החורים ונחתיים לצני עשו:



<p>12 And in Seir dwelt the Horites aforetime, but the children of Esau succeeded them; and they destroyed them from before them, and dwelt in their stead; as Israel did unto the land of his possession, which the LORD gave unto them.—</p>	<p>ובשעיר יתבו חוראי מלמדמין ובני עשו תריכונון ושציאונון מן קדמיהון ותבו באתרהון כמא דעבד ישאל לארע ורותתיה דיהב יי להון:</p>	<p>12 ובשעיר ישבו החורים לפני ובני עשו יירשום וישמידום מפניהם וישבו תחתם כאשר עשה ישראל לארץ ירשתו אשר נתן יהוה להם:</p>
<p>13 Now rise up, and get you over the brook Zered.' And we went over the brook Zered.</p>	<p>13 פען קומו ועברו לכון ית נחלא דזרד ועברנא ית נחלא דזרד:</p>	<p>13 עתה קמו ועברו לכם את-נחל זרד ונעבר את-נחל זרד:</p>
<p>14 And the days in which we came from Kadesh-barnea, until we were come over the brook Zered, were thirty and eight years; until all the generation, even the men of war, were consumed from the midst of the camp, as the LORD swore unto them.</p>	<p>14 ויהימים אשר הלכנו מקדש ברנע עד אשר עברנו את-נחל זרד שלשים ושמנה שנה עד- תם כל-הדור אנשי המלחמה מקרב המחנה כאשר נשבע יהוה להם:</p>	<p>14 והימים אשר הלכנו מקדש ברנע עד אשר עברנו את-נחל זרד שלשים ושמנה שנה עד- תם כל-הדור אנשי המלחמה מקרב המחנה כאשר נשבע יהוה להם:</p>
<p>15 Moreover the hand of the LORD was against them, to discomfit them from the midst of the camp, until they were consumed.</p>	<p>15 ואף מחא מן קדם יי הות בהון לשיציותהון מגו משריתא עד דשלימו:</p>	<p>15 וגם יד-יהוה היתה פם להם מקרב המחנה עד תמם:</p>
<p>16 So it came to pass, when all the men of war were consumed and dead from among the people,</p>	<p>16 והנה כד שלימו כל גוברי מגיחי קרבא לממת מגו עמא:</p>	<p>16 ויהי כאשר-תמו כל-אנשי המלחמה למות מקרב העם: (ס)</p>
<p>17 that the LORD spoke unto me saying:</p>	<p>17 ומליל יי לי למימר:</p>	<p>17 וידבר יהוה אלי לאמר:</p>
<p>18 'Thou art this day to pass over the border of Moab, even Ar;</p>	<p>18 את עבר יומא דין ית תחום מואב ית לחית:</p>	<p>18 אתה עבר היום את-גבול מואב את-ער:</p>
<p>19 and when thou comest nigh over against the children of Ammon, harass them not, nor contend with them; for I will not give thee of the land of the children of Ammon for a possession; because I have given it unto the children of Lot for a possession.—</p>	<p>19 ותקרב לקביל בני עמון לא תצור עליהון ולא תתגרי למעבד עמהון קרב ארי לא אתין מארע בני עמון לך ירחא ארי לבני לוט יתבתה ירחא:</p>	<p>19 וקרבת מול בני עמון אל- תצורם ואל-תתגר בם כי לא- אתן מארץ בני-עמון לך ירשה כי לבני-לוט נתתיה ירשה:</p>

(12) יירשום. לשון הווה, כלומר נחית זהם כח שהיו מורשים אותם והולכים:

(15) היתה בם. למהר ולהומם צוחך מ'שנה, שלא יגרמו לצניהם עוד להעכב צמדצר:

(16) ויהי כאשר תמו וגו' וידבר ה' אלי וגו'. אצל משילוח המרגלים עד כאן לא נאמר צפרשה זו וידבר, אלא ויאמר,

ללמדך שכל ל"ח שנה שהיו ישראל נזופים, לא נתיחד עמו הדבור בלשון חצה פנים אל פנים וישב הדעת, ללמדך שאין השכינה

שורה על הנביאים, אלא בשביל ישראל: אנשי המלחמה. מנן עשרים שנה היוצאים בצבא:

(18) אתה עובר היום את גבול מואב וגו' וקרבת מול בני עמון וגו'. מכאן שארץ עמון ללד נפון:

20	That also is accounted a land of Rephaim: Rephaim dwelt therein aforetime; but the Ammonites call them Zamzummim,	אֶרֶץ רִפְאִים תַּחֲשָׁב אֲף־הוּא רִפְאִים יִשְׁבוּ־בָהּ לְפָנִים וְהַעֲמָנִים יִקְרְאוּ לָהֶם זַמְזֻמִּים:	אֶרֶץ רִפְאִים תַּחֲשָׁב אֲף־הוּא רִפְאִים יִשְׁבוּ־בָהּ לְפָנִים וְהַעֲמָנִים יִקְרְאוּ לָהֶם זַמְזֻמִּים:
21	a people great, and many, and tall, as the Anakim; but the LORD destroyed them before them; and they succeeded them, and dwelt in their stead;	עַם גָּדוֹל וְרַב וְרָם כְּעַנְקִים וַיִּשְׁמִדֵם יְהוָה מִפְּנֵיהֶם וַיֵּירָשׁוּם וַיִּשְׁבוּ תַּחְתָּם:	עַם רַב וְסָגִי וְתַקִּיף כְּגִבְרִיא וַיִּצְיִנּוּ יְיָ מִן קִדְמֵיהוֹן וַתִּרְכֹּנּוּן וַיִּתִּיבוּ בְּאַתְרֵהוֹן:
22	as He did for the children of Esau, that dwell in Seir, when He destroyed the Horites from before them; and they succeeded them, and dwelt in their stead even unto this day;	כַּאֲשֶׁר עָשָׂה לְבְנֵי עִשָׂו הַיִּשְׁבִּים בְּשֵׁעִיר אֲשֶׁר הִשְׁמִיד אֶת־הַחֲרִי מִפְּנֵיהֶם וַיֵּירָשׁוּם וַיִּשְׁבוּ תַּחְתָּם עַד הַיּוֹם הַזֶּה:	כַּמָּא דַּעֲבַד לְבְנֵי עִשָׂו דִּיתְכִּין בְּשֵׁעִיר דְּשִׁיזִי יֵת חוֹרָאִי מִן קִדְמֵיהוֹן וַתִּרְכֹּנּוּן וַיִּתִּיבוּ בְּאַתְרֵהוֹן עַד יוֹמָא הַדִּין:
23	and the Avvim, that dwelt in villages as far as Gaza, the Caphtorim, that came forth out of Caphtor, destroyed them, and dwelt in their stead.—	וְהָעִיִּם הַיִּשְׁבִּים בְּחֲצָרִים עַד־ עֲזָה כַּפְתָּרִים הַיִּצְאִים מִכַּפְתָּר הִשְׁמִידֵם וַיִּשְׁבוּ תַּחְתָּם:	וְעֹאֵי דִיתְכִּין בְּרַפִּיחַ עַד עֲזָה קַפּוּטְקָאִי דִנְפָקוּ מִקַּפּוּטְקָאִי שִׁיזִיאֻנּוֹן וַיִּתִּיבוּ בְּאַתְרֵהוֹן:
24	Rise ye up, take your journey, and pass over the valley of Arnon; behold, I have given into thy hand Sihon the Amorite, king of Heshbon, and his land; begin to possess it, and contend with him in battle.	קוּמוּ סֹעֲו וְעִבְרוּ אֶת־נַחַל אַרְנוֹן רְאֵה נָתַתִּי בְיָדְךָ אֶת־סִיחוֹן מֶלֶךְ־חֶשְׁבּוֹן הָאֱמֹרִי וְאֶת־ אֶרְצוֹ הַחֵל רֶשׁ וְהִתְגַּר בּוֹ מִלְחָמָה:	קוּמוּ טוּלוּ וְעִבְרוּ יֵת נַחֲלָא דְאַרְנוֹן חֲזִי דְמַסְרִית בְּיָדְךָ יֵת סִיחוֹן מֶלֶךְא דְחֶשְׁבּוֹן אֱמֹרָאָה וְיֵת אֶרְעִיהָ שְׂרִי לְתַרְכוּתֶיהָ וְאִתְגַּרִּי לְמַעַבַד עֲמִיהָ קָרִב:
25	This day will I begin to put the dread of thee and the fear of thee upon the peoples that are under the whole heaven, who, when they hear the report of thee, shall tremble, and be in anguish because of thee.’	הַיּוֹם הַזֶּה אֶחֱלִי תַת פִּתְדֶּךָ וַיִּרְאָתְךָ עַל־פְּנֵי הָעַמִּים תַּחַת כָּל־הַשָּׁמַיִם אֲשֶׁר יִשְׁמְעוּן שִׁמְעֶךָ וְרִגְזוּ וְחָלּוּ מִפְּנֶיךָ:	יּוֹמָא הַדִּין אֲשֶׁרִי לְמַתָּן זִיעָתְךָ וְדַחֲלָתְךָ עַל אֲפִי עֲמִיָא דְתַחַת כָּל שָׁמַיָא דִישְׁמְעוּן שִׁמְעֶךָ וַיִּזְוְעוּ וַיִּתְבַּרְוּ מִן קִדְמֶךָ:
26	And I sent messengers out of the wilderness of Kedemoth unto Sihon king of Heshbon with words of peace, saying:	וְאֶשְׁלַח מַלְאָכִים מִמִּדְבָּר קִדְמוֹת אֶל־סִיחוֹן מֶלֶךְ חֶשְׁבּוֹן דְּבַרִי שָׁלוֹם לֵאמֹר:	וְשִׁלַּחִית אֲזַגְדִּין מִמִּדְבָּר קִדְמוֹת לְוֵת סִיחוֹן מֶלֶךְא דְחֶשְׁבּוֹן בְּתַגְמִי שְׁלָמָא לְמִימַר:

(20) ארץ רפאים תחשב. ארץ רפאים נחשבת אף היא, לפי שהרפאים ישבו זה לפני, אזל לא זו היא שנחתי לאברהם: (23) והעמים היושבים בחצרים וגו'. עמים מפלשתיים הם, שעמהם הם נחשבים כספר יהושע, (יג, ג) שנאמר קָמַשְׁת סְרִיזִי וְהַשְׁמִידִי וְהַשְׁמִידִי הַגִּשְׁמִי וְהַקְרֹוּנִי וְהַעֲמִים, ומפני השבועה שנשבע אברהם לאבימלך, לא יכלו ישראל להוציא ארס מידם (חולין ס:), והוצאתי עליהם כפחורים והשמידום וישבו תחתם, ועכשיו אחם מותרים לקחתה מידם: (25) תחת כל השמים. למד, שעמדה חמה למשה ציוס מלחמת עוג (ס"א סיחון), ונדע הדבר תחת כל השמים (תענית כ. ע"זכה): (26) ממדבר קדמות. אע"פ שלא זוני המקום לקרוא לסיחון לשלום, למדתי ממדבר סיני, מן התורה שקדמה לעולם, כשנא

27	'Let me pass through thy land; I will go along by the highway, I will neither turn unto the right hand nor to the left.	אָעֲבֹרָה בְּאַרְצְךָ בְּדֶרֶךְ אֲלֵךְ לֹא אָסוּר יָמִין וּשְׂמֹאל: אָעֲבֹר בְּאַרְעֶךָ בְּאוֹרְחָא בְּאוֹרְחָא אֲיִזֵּל לֹא אֶסְטִי לְיַמִּינָא וְלְשְׂמֹאלָא:
28	Thou shalt sell me food for money, that I may eat; and give me water for money, that I may drink; only let me pass through on my feet;	אָכַל בִּכְסֶּף תִּשְׁבְּרֵנִי וְאָכְלֵתִי וּמִים בִּכְסֶּף תִּתֶּן-לִי וְשִׁתִּיתִי רַק אָעֲבֹרָה בְּרַגְלִי: עֲבוּרָא בְּכֶסֶּף תּוֹבִין לִי וְאִיכֹל וּמִיָּא בְּכֶסֶּף תִּתִּין לִי וְאַשְׁתִּי לְחוּד אָעֲבֹר בְּרַגְלִי:
29	as the children of Esau that dwell in Seir, and the Moabites that dwell in Ar, did unto me; until I shall pass over the Jordan into the land which the LORD our God giveth us.'	כַּמָּא דְעֲבָדוּ לִי בְנֵי עֲשׂו הַיִּשְׁבִּים בְּשַׁעִיר וְהַמּוֹאָבִים הַיִּשְׁבִּים בְּעַר עַד אֲשֶׁר-אָעֲבֹר אֶת-הַיַּרְדֵּן אֶל-הָאָרֶץ אֲשֶׁר- יְהוָה אֱלֹהֵינוּ נָתַן לָנוּ: כַּמָּא דְעֲבָדוּ לִי בְנֵי עֲשׂו דִּיתְבִּין בְּשַׁעִיר וּמוֹאָבָא דִּיתְבִּין בְּלַחֲתֵי עַד דְאָעֲבֹר יַת יַרְדֵּנָא לְאַרְעָא דִּי אֱלֹהֵנָא יְהִיב לָנָא:
30	But Sihon king of Heshbon would not let us pass by him; for the LORD thy God hardened his spirit, and made his heart obstinate, that He might deliver him into thy hand, as appeareth this day.	וְלֹא אָבָה סִיחוֹן מֶלֶךְ חֶשְׁבּוֹן הָעֲבָרְנוּ בּוֹ כִּי-הִקְשָׁה יְהוָה אֶל-לִיָּד אֶת-רוּחוֹ וְאָמַץ אֶת- לִבּוֹ לִמְעַן תִּתְּנוּ בְיָדְךָ כִּיּוֹם הַזֶּה: (ס) וְלֹא אָבָה סִיחוֹן מֶלֶךְ חֶשְׁבּוֹן דְּחֶשְׁבּוֹן לְמַשְׁבַּקְנָא לְמַעַבְר בְּתַחוּמֵיהּ אַרִי אַקְשִׁי יְיָ אֱלֹהֶיךָ יַת רוּחִיהּ וְתַקִּיף יַת לִבִּיהּ בְּדִיל לְמַמְסְרִיהּ בְּיָדְךָ כִּיּוֹם הַדִּין:
31	And the LORD said unto me: 'Behold, I have begun to deliver up Sihon and his land before thee; begin to possess his land.'	וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלַי רְאֵה הִחַלֵּיתִי תֵּת לְפָנֶיךָ אֶת-סִיחוֹן וְאֶת-אַרְצּוֹ הִחַל רֵשׁ לָרֶשֶׁת אֶת-אַרְצּוֹ: וַיֹּאמֶר יְיָ לִי חֲזִי דְשִׁרִיתִי לְמַמְסֵר קֳדָמְךָ יַת סִיחוֹן וְיַת אַרְעֵיהּ שְׂרִי לְתַרְכוּתֵיהּ לְמִירַת יַת אַרְעֵיהּ:
32	Then Sihon came out against us, he and all his people, unto battle at Jahaz.	וַיֵּצֵא סִיחוֹן לְקָרְאֲתָנוּ הוּא וְכָל- עַמּוֹ לְמַלְחָמָה יְהֻזָּה: וַיִּפֶּק סִיחוֹן לְקִדְמוּתָנָא הוּא וְכָל עַמִּיהּ לְאַגְחָא קֶרְבָּא לְיָהֶץ:
33	And the LORD our God delivered him up before us; and we smote him, and his sons, and all his people.	וַיִּתְּנֵהוּ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ לְפָנֵינוּ וַנַּךְ אֹתוֹ וְאֶת-בָּנָיו וְאֶת-כָּל- עַמּוֹ: וּמַסְרִיהּ יְיָ אֱלֹהֵנָא קֳדָמָנָא וּמַחֲינָא יִתִּיהּ וְיַת בְּנוֹהֵי וְיַת כָּל עַמִּיהּ:

הקצ"ה ליתנה לישראל חזר אותה על עשו וישמעאל, וגלוי לפניו שלא יקבלוה, ואעפ"כ פתח להם בשלום, אף אני קדמתי את סיוחן בדדרי שלום. דבר אחר ממדבר קדמות, ממך למדתי שקדמת לעולם, יכול היית לשלוח צרק אחד ולשרוף את המצריים, אלא שלחתיני מן המדבר אל פרעה, לאמר שלח את עמי בְּמַחֲנוּן:

(29) כאשר עשו לי בני עשו. לא לענין לעצור את ארצם, אלא לענין מכר אוכל ומים: עד אשר אעבור את הירדן. מוסב על אעברה בארץך:

(31) החלתי תת לפניך. כָּפָה שר של אמוריים של מעלה חתח רגליו של משה והדריכו על נוארו:

(32) ויצא סיוחן. לא שלח בשביל עוג לעזור לו, ללמדך שלא היו זריכין זה לזה:

(33) ואת בניו. בנו כחב, שהיה לו בן גבור כמותו:

<p>34 And we took all his cities at that time, and utterly destroyed every city, the men, and the women, and the little ones; we left none remaining;</p>	<p>וּנְלָכְדָּ אֶת־כָּל־עָרָיו בַּעֲתָהּ הָיָה וַנַּחֲרֵם אֶת־כָּל־עִיר מְתָם וְהַנָּשִׁים וְהַטָּף לֹא הִשְׁאֲרָנוּ שְׂרִיד:</p>	<p>34 וְנִלְכְּדָה אֶת־כָּל־עָרָיו בְּעֵת הַהִיא וְנִחְרַם אֶת־כָּל־עִיר מֵתָם וְהַנָּשִׁים וְהַטָּף לֹא הִשְׁאֲרָנוּ שְׂרִיד:</p>
<p>35 only the cattle we took for a prey unto ourselves, with the spoil of the cities which we had taken.</p>	<p>לְחֹד בַּעֲרִיא בִּזְנָא לְנָא וְעַדִּי קִרְוִיא דִּכְבָּשְׁנָא:</p>	<p>35 הֵק הַבְּהֵמָה בְּזִנּוּ לָנוּ וְשָׁלַל הָעָרִים אֲשֶׁר לָכְדָנוּ:</p>
<p>36 From Aroer, which is on the edge of the valley of Arnon, and from the city that is in the valley, even unto Gilead, there was not a city too high for us: the LORD our God delivered up all before us.</p>	<p>מֵעֲרֹעֵר דְּעַל כִּיף נַחֲלָא דְאַרְנוֹן וְקִרְתָּא דִּבְנַחֲלָא וְעַד גִּלְעָד לֹא הָיְתָה קִרְתָּא דִּתְקִיפַת מִמֶּנָּה יֵת כּוֹלָא מִסֵּר יְיָ אֱלֹהֵנָּה קִדְמָנָא:</p>	<p>36 מֵעֲרֹעֵר אֲשֶׁר עַל־שְׂפַת־נַחֲל אַרְנוֹן וְהָעִיר אֲשֶׁר בְּנַחֲל וְעַד־הַגִּלְעָד לֹא הָיְתָה קִרְיָהּ אֲשֶׁר שָׁנָבָה מִמֶּנּוּ אֶת־הַכָּל נָתַן יְהוָה אֱלֹהֵינוּ לְפָנֵינוּ:</p>
<p>37 Only to the land of the children of Ammon thou camest not near; all the side of the river Jabbok, and the cities of the hill-country, and wheresoever the LORD our God forbade us.</p>	<p>לְחֹד לְאַרְעַ בְּנֵי עַמּוֹן לֹא קִרְבָּתָא כָּל־יָד נַחֲל יַבֵּק וְעַרְבֵי הָהָר וְכָל אֲשֶׁר־צִוָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ:</p>	<p>37 הֵק אֶל־אַרְצָן בְּנֵי־עַמּוֹן לֹא קִרְבָּתָא כָּל־יָד נַחֲל יַבֵּק וְעַרְבֵי הָהָר וְכָל אֲשֶׁר־צִוָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ:</p>
<p>III Then we turned, and went up the way to Bashan; and Og the king of Bashan came out against us, he and all his people, unto battle at Edrei.</p>	<p>וְאַתְּפִנִינָא וְסִלִּיקְנָא לְאוּרַחַּ מִתְּנִן וַיִּפַּק עֹג מֶלֶךְא דְּמִתְּנִן לְקִדְמוּתָנָא הוּא וְכָל עַמִּיהָ לְאַגָּחָא קִרְבָּא לְאַדְרָעִי:</p>	<p>III וַנִּפְּן וְנַעַל דְּרָד הַבָּשָׁן וַיֵּצֵא עֹג מֶלֶךְ־הַבָּשָׁן לִקְרָאתָנוּ הוּא וְכָל־עַמּוֹ לְמִלְחָמָה אֲדָרָעִי:</p>
<p>2 And the LORD said unto me: 'Fear him not; for I have delivered him, and all his people, and his land, into thy hand; and thou shalt do unto him as thou didst unto Sihon king of the Amorites, who dwelt at Heshbon.'</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְיָ לִי לֹא תִדְחַל מִנִּיהָ אֲרִי בִידְךָ מִסִּרִּית יִתִּיָּה וְיֵת כָּל עַמִּיהָ וְיֵת אֲרַעִיהָ וְתַעֲבִיד לִיהָ כְּמָא דְּעַבְדָּתָא לְסִיחוֹן מֶלֶךְא אַמּוֹרִיָּה דִּיתִיב בְּחֶשְׁבֹּן:</p>	<p>2 וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלַי אַל־תִּירָא אֹתוֹ כִּי בִידְךָ נֹתַתִּי אֹתוֹ וְאֶת־כָּל־עַמּוֹ וְאֶת־אַרְצוֹ וְעַשִׂיתָ לוֹ כַּאֲשֶׁר עָשִׂיתָ לְסִיחוֹן מֶלֶךְ הָאֱמֹרִי אֲשֶׁר יוֹשֵׁב בְּחֶשְׁבֹּן:</p>
<p>3 So the LORD our God delivered into our hand Og also, the king of Bashan, and all his people; and we smote him until none was left to him remaining.</p>	<p>וּמִסֵּר יְיָ אֱלֹהֵנָּה בִּידָנָא אִף יֵת עֹג מֶלֶךְא דְּמִתְּנִן וְיֵת כָּל עַמִּיהָ וּמִחִינְהִי עַד דְּלֹא אִשְׁתָּאֵר לִיהָ מִשְׁיָזִיב:</p>	<p>3 וַיִּתֵּן יְהוָה אֱלֹהֵינוּ בְּיָדֵנוּ גַם אֶת־עֹג מֶלֶךְ־הַבָּשָׁן וְאֶת־כָּל־עַמּוֹ וַנִּכְּהוּ עַד־בִּלְתִּי הִשְׁאִיר־לוֹ שְׂרִיד:</p>

(34) מתם. אנשים, בצצית סיוחן נאמר בזזנו לנו, לשון ציזה, שהיתה חציצה עליהם ובזזים איש לו, וכשצאו לצצית עוג כזר היו שצעים ומלאים, והיתה בזזיה צעיניהם, ומקרעין ומשליכין בהמה ובגדים ולא נטלו כי אם כסף וזהב, לכך נאמר צִזְזֵנוּ לָנוּ לשון צויון, כך נדרש בספרי (צלק קלא) צפִי וַיֵּצֵא יִשְׂרָאֵל בָּשָׁטִים (במדבר כה, א):  
(37) כל יד נחל יבק. כל אצל נחל יבק: וכל אשר צוה ה' אלהינו. שלא לכבוש, הנחנו:  
(1) ונפן ונעל. כל צד נפון הוא עלייה:  
(2) אל תירא אותו. (נדה סא). ובסיוחן לא הוצרך לומר אל תירא אותו, אלא מתיירא היה משה שלא תעמוד לו זכות שמש לאברהם, שנאמר וַיֵּצֵא הַפְּלִיט (בראשית יד, יג), והוא עוג:

4	And we took all his cities at that time; there was not a city which we took not from them; threescore cities, all the region of Argob, the kingdom of Og in Bashan.	וּנְלָכְדָּ אֶת־כָּל־עָרָיו בְּעֵת הַהוּא לֹא הָיְתָה קְרִיָּה אֲשֶׁר לֹא־לָקַחְנוּ מֵאַתָּם נָשִׁים עִיר כָּל־תִּבְלָ אֲרָגֹב מִמְּלֶכֶת עֹג בְּבָשָׁן:
5	All these were fortified cities, with high walls, gates, and bars; beside the unwallled towns a great many.	כָּל־אַלֶּה עָרִים בְּצֻרֹת חוֹמָה גְּבוּהָה דְּלָתִים וּבָרִיחַ לְבַד מְעַרְי הַפְּרוֹי הַרְבֵּה מְאֹד:
6	And we utterly destroyed them, as we did unto Sihon king of Heshbon, utterly destroying every city, the men, and the women, and the little ones.	וַנַּחֲרֵם אוֹתָם כַּאֲשֶׁר עָשִׂינוּ לְסִיחֹן מֶלֶךְ חֶשְׁבֹּן הַחֲרַם כָּל־עִיר מֵתָם הַנָּשִׁים וְהַטָּף:
7	But all the cattle, and the spoil of the cities, we took for a prey unto ourselves.	וְכָל־הַבְּהֵמָה וְשִׁלְל הָעָרִים בְּזִנּוּנוֹ לָנוּ:
8	And we took the land at that time out of the hand of the two kings of the Amorites that were beyond the Jordan, from the valley of Arnon unto mount Hermon—	וַנִּשְׁלַח בְּעֵת הַהוּא אֶת־הָאָדָם מִיַּד שְׁנֵי מְלָכֵי הָאֱמֹרִי אֲשֶׁר בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן מִנַּחַל אַרְנוֹן עַד־הָר הַחֶרְמוֹן:
9	which Hermon the Sidonians call Sirion, and the Amorites call it Senir—	צִידֹנִים יִקְרְאוּ לַחֶרְמוֹן שִׁרְיֹן וְהָאֱמֹרִי יִקְרְאוּ־לוֹ שְׁנִיר:
10	all the cities of the plain, and all Gilead, and all Bashan, unto Salcah and Edrei, cities of the kingdom of Og in Bashan.—	כָּל־עָרֵי הַמִּישָׁר וְכָל־הַגִּלְעָד וְכָל־הַבָּשָׁן עַד־סֹלֶכָה וְאֶדְרֵי עָרֵי מִמְּלֶכֶת עֹג בְּבָשָׁן:

(4) חבל ארגוב. מתרגמינו בית פלך טרכונא, וראיתי תרגום ירושלמי (תרגום שני א, ג) במגלת אסתר קורא פלטין טרכונין, למדתי חזל ארגוב הפרכיא היכל מלך, כלומר שהמלכות נקראת על שמה, וכן את הארגוב דמלכיס, אצל היכל מלך בקרגו פקח בן רמליהו לפקחיה (מלכיס-צ טו, כה), למדתי שכן נקראת שם ההפרכיא:  
(5) מערי הפרזי. פרזות ופתוחות בלא חומה, וכן פקזות פשז ירושלם (זכריה ב, ח):  
(6) החרם. לשון הוה, הלוח וכלות:  
(8) מיד. מרשות:  
(9) צידנים יקראו לחרמון וגו'. ובמקום אחר הוא אומר ועד הר שאין הוא קרמון (לקמן ד, מח), הרי לו ארבעה שמות, למה הוטרבו ליכתב, להגיד שזה ארץ ישראל שהיו ארבע מלכיות מתפארות בזה, זו אומרת על שמי יקרא וזו אומרת על שמי יקרא: שניר. הוא שלג בלשון אשכנז (שנעע) ובלשון כנעני:

<p>For only Og king of Bashan remained of the remnant of the Rephaim; behold, his bedstead was a bedstead of iron; is it not in Rabbah of the children of Ammon? nine cubits was the length thereof, and four cubits the breadth of it, after the cubit of a man.—</p>	<p>כִּי רַק-עֹג מֶלֶךְ הַבָּשָׁן נִשְׁאַר מִיֵּתֵר הַרְפָּאִים הִנֵּה עֲרֻשׁוֹ עֲרֹשׁ בַּרְזֶל הָלָה הוּא בְּרֶכֶת בְּנֵי עַמּוֹן תִּשַׁע אַמּוֹת אָרְכָּה וְאַרְבַּע אַמּוֹת רָחְבָּהּ בְּאַמַּת מֶלֶךְ אִישׁ:</p>	<p>11</p>
<p>And this land we took in possession at that time; from Aroer, which is by the valley of Arnon, and half the hill-country of Gilead, and the cities thereof, gave I unto the Reubenites and to the Gadites;</p>	<p>וְאֶת-הָאָרֶץ הַזֹּאת יָרִשְׁנוּ בְּעֵת הַהוּא מֵעֲרֹעֵר אֲשֶׁר-עַל-נַחַל אַרְנוֹן וְחֻצֵי הַר-הַגִּלְעָד וְעָרָיו נָתַתִּי לְרְאוּבֵנִי וּלְגָדִי:</p>	<p>12</p>
<p>and the rest of Gilead, and all Bashan, the kingdom of Og, gave I unto the half-tribe of Manasseh; all the region of Argob—all that Bashan is called the land of Rephaim.</p>	<p>וְיֵתֶר הַגִּלְעָד וְכָל-הַבָּשָׁן מִמַּמְלַכַת עֹג נָתַתִּי לְחֻצֵי שֵׁבֶט הַמְּנַשֶּׁה כָּל חֶבְל הָאָרֶז גִּבְלֵי לְכָל-הַבָּשָׁן הַהוּא יִקְרָא אֶרֶץ רְפָאִים:</p>	<p>13</p>
<p>Jair the son of Manasseh took all the region of Argob, unto the border of the Geshurites and the Maacathites, and called them, even Bashan, after his own name, Havvoth-jair, unto this day.—</p>	<p>יָאִיר בֶּן-מְנַשֶּׁה נָסִיב יֵת כָּל בֵּית פֶּלֶךְ טָרְכוּנָא עַד תַּחֲוֹם גִּשׁוּרָאָה וְאַפִּיקִירוֹס וַיִּקְרָא יְתָחוּן עַל שְׁמִיהּ יֵת מִתְּנֵן כַּפְּרֵנִי יָאִיר עַד יוֹמָא הַדִּין:</p>	<p>14</p>
<p>And I gave Gilead unto Machir.</p>	<p>וְלִמְכִיר יְתָהּבִית יֵת גִּלְעָד:</p>	<p>15</p>
<p>And unto the Reubenites and unto the Gadites I gave from Gilead even unto the valley of Arnon, the middle of the valley for a border; even unto the river Jabbok, which is the border of the children of Ammon;</p>	<p>וְלִרְאוּבֵנִי וּלְגָדִי נָתַתִּי מִן-הַגִּלְעָד וְעַד-נַחַל אַרְנוֹן תּוֹךְ הַנַּחַל וְגִבְלֵי וְעַד יַבֵּק הַנַּחַל גִּבְלוֹ בְּנֵי עַמּוֹן:</p>	<p>16</p>
<p>the Arabah also, the Jordan being the border thereof, from Chinnereth even unto the sea of the Arabah, the Salt Sea, under the slopes of Pisgah eastward.</p>	<p>וְהָעֲרָבָה וְחִירְדֵּן וְגִבְלֵי מַכְנֶזֶת וְעַד יָם הָעֲרָבָה יָם הַמֶּלַח תַּחַת אֲשֶׁרֶת הַפִּסְגָּה מִזְרָחָה:</p>	<p>17</p>

(11) מיתר הרפאים. שהרגו אמרפל וחזיריו צעשמות קרנים, והוא פלט מן המלחמה, שנאמר ויצא הפליט (צראשית יד, יג), וזה עוג (נדה סא). באמות איש. צאמת עוג:

(12) ואת הארץ הזאת ירשנו בעת ההוא. האמורה למעלה, מנחל ארנון ועד הר חרמון: מערער אשר על נחל ארנון. אינו מחובר לראשו של מקרא אלא לסופו, על נחמי לראובני ולגדי, אצל לענין ירושה עד הר חרמון היה:

(13) ההוא יקרא ארץ רפאים. היא אומה שנחמיל לנצחיהם:

(16) תוך הנחל וגבול. כל הנחל ועוד מעבר לשפתו, כלומר עד ועד בכלל ויותר מכאן:

<p>18 And I commanded you at that time, saying: "The LORD your God hath given you this land to possess it; ye shall pass over armed before your brethren the children of Israel, all the men of valour.</p>	<p>וַאֲצִוְךָ אֶתְּכֶם בְּעֵת הַהוּא לֵאמֹר יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם נָתַן לָכֶם אֶת-הָאָרֶץ הַזֹּאת לְרִשְׁתָּהּ חִלּוּצִים תַּעֲבְרוּ לִפְנֵי אֲחֵיכֶם בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל כָּל-בְּנֵי-חֵיל:</p>	<p>18 וַאֲצִוְךָ אֶתְּכֶם בְּעֵת הַהוּא לֵאמֹר יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם נָתַן לָכֶם אֶת-הָאָרֶץ הַזֹּאת לְרִשְׁתָּהּ חִלּוּצִים תַּעֲבְרוּ לִפְנֵי אֲחֵיכֶם בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל כָּל-בְּנֵי-חֵיל:</p>
<p>19 But your wives, and your little ones, and your cattle—I know that ye have much cattle—shall abide in your cities which I have given you;</p>	<p>רְק נְשִׁיכֶם וְטַפְכֶם וּמִקְנֵכֶם יֵדְעֵתִי כִּי־מְקַנָּה רַב לָכֶם יֵשְׁבוּ בְּעָרֵיכֶם אֲשֶׁר נָתַתִּי לָכֶם:</p>	<p>19 רְק נְשִׁיכֶם וְטַפְכֶם וּמִקְנֵכֶם יֵדְעֵתִי כִּי־מְקַנָּה רַב לָכֶם יֵשְׁבוּ בְּעָרֵיכֶם אֲשֶׁר נָתַתִּי לָכֶם:</p>
<p>20 until the LORD give rest unto your brethren, as unto you, and they also possess the land which the LORD your God giveth them beyond the Jordan; then shall ye return every man unto his possession, which I have given you.</p>	<p>עַד אֲשֶׁר־יָנִית יְהוָה לְאַחֵיכֶם כָּכֶם וַיֵּרְשׁוּ גַם־הֵם אֶת־הָאָרֶץ אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם נָתַן לָהֶם בְּעֶבֶר הַיַּרְדֵּן וּשְׁבָתָם אִישׁ לִירֻשָּׁתוֹ אֲשֶׁר נָתַתִּי לָכֶם:</p>	<p>מפטי 20 עַד אֲשֶׁר־יָנִית יְהוָה לְאַחֵיכֶם כָּכֶם וַיֵּרְשׁוּ גַם־הֵם אֶת־הָאָרֶץ אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם נָתַן לָהֶם בְּעֶבֶר הַיַּרְדֵּן וּשְׁבָתָם אִישׁ לִירֻשָּׁתוֹ אֲשֶׁר נָתַתִּי לָכֶם:</p>
<p>21 And I commanded Joshua at that time, saying: "Thine eyes have seen all that the LORD your God hath done unto these two kings; so shall the LORD do unto all the kingdoms whither thou goest over.</p>	<p>וְאֶת־יְהוֹשֻׁעַ צִוִּיתִי בְּעֵת הַהוּא לֵאמֹר עֵינֶיךָ הִרְאִית אֶת־כָּל־אֲשֶׁר עָשָׂה יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם לְשְׁנֵי הַמְּלָכִים הָאֵלֶּה בְּךָ יַעֲשֶׂה יְהוָה לְכָל־הַמְּמַלְכוֹת אֲשֶׁר אָתָּה עֹבֵר שָׁמָּה:</p>	<p>21 וְאֶת־יְהוֹשֻׁעַ צִוִּיתִי בְּעֵת הַהוּא לֵאמֹר עֵינֶיךָ הִרְאִית אֶת־כָּל־אֲשֶׁר עָשָׂה יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם לְשְׁנֵי הַמְּלָכִים הָאֵלֶּה בְּךָ יַעֲשֶׂה יְהוָה לְכָל־הַמְּמַלְכוֹת אֲשֶׁר אָתָּה עֹבֵר שָׁמָּה:</p>
<p>22 Ye shall not fear them; for the LORD your God, He it is that fighteth for you.'</p>	<p>לֹא תִירָאוּם כִּי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם הוּא הַנִּלָּחֶם לָכֶם: (ס)</p>	<p>קס 22 לֹא תִירָאוּם כִּי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם הוּא הַנִּלָּחֶם לָכֶם: (ס)</p>
<p>The Haftara is Isaiah 1:1 - 1:27 on page 161. This is the Third Haftara of Rebuke.</p>		
<p>23 And I besought the LORD at that time, saying:</p>	<p>וַאֲתַחֲנֶן אֶל־יְהוָה בְּעֵת הַהוּא לֵאמֹר:</p>	<p>ואתחנן ד 23 וַאֲתַחֲנֶן אֶל־יְהוָה בְּעֵת הַהוּא לֵאמֹר:</p>

(17) מכנרת. מעבר הירדן המערבי היה, ונחלת בני גד מעבר הירדן המזרחי, ונפל בגורלם רוחצ הירדן כנגדם ועוד מעקר לשפתו עד כנרת, וזה שנאמר והירדן וגבול, הירדן ומעקר לו:  
(18) ואצו אחכם. לבני ראובן ובני גד היה מדבר: לפני אחיכם. הם היו הולכים לפני ישראל למלחמה, לפי שהיו גזורים ואויזים נופלים לפניהם, שנאמר וסרף ורוע סף קדקד (לקמן לג, כ):  
(23) ואתחנן. אין חנון בכל מקום אלא לשון מחנת חנם, אע"פ שיש להם לצדיקים לחלות במעשיהם הטובים, אין מבקשים מאת המקום אלא מחנת חנם, לפי שאמר לו וסנתי סת אשר סתן (שמות לג, יט), אמר לו בלשון ואתחנן. דבר אחר, זה אחד מעשרה לשונות שנקראת חפלה, כדאיתא בספרי (כו): בעת ההיא. לאחר שכבשתי ארץ סיחון ועוג דמיטי שמא הותר הנדר (ספרי סס): לאמר. זה אחד משלשה מקומות שאמר משה לפני המקום, איני מניחך עד שמודיעני אם תעשה שאלתי

24	'O Lord God, Thou hast begun to show Thy servant Thy greatness, and Thy strong hand; for what god is there in heaven or on earth, that can do according to Thy works, and according to Thy mighty acts?	אֲדַנִּי יְהוָה אַתָּה הַחֲלוֹת לְהַרְאוֹת אֶת־עֲבֹדְךָ אֶת־גְּדֹלְךָ וְאֶת־יָדְךָ הַחֲזָקָה אֲשֶׁר מִי־אֵל בַּשָּׁמַיִם וּבָאָרֶץ אֲשֶׁר־יַעֲשֶׂה כַּמַּעֲשִׂיךָ וְכַגְּבוּרָתְךָ:	24
25	Let me go over, I pray Thee, and see the good land that is beyond the Jordan, that goodly hill-country, and Lebanon.'	אֶעְבְּרָה־נָּא וְאֶרְאֶה אֶת־הָאָרֶץ הַטּוֹבָה אֲשֶׁר בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן הַהָר הַטּוֹב הַזֶּה וְהַלְבָּנוֹן:	25
26	But the LORD was wroth with me for your sakes, and hearkened not unto me; and the LORD said unto me: 'Let it suffice thee; speak no more unto Me of this matter.	וַיִּתְעַבֵּר יְהוָה בִּי לְמַעַנְכֶם וְלֹא שָׁמַע אֵלַי וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלַי רַב־לָךְ אֶל־תּוֹסֵף דִּבֵּר אֵלַי עוֹד בְּדִבְרֵי הַזֶּה:	26
27	Get thee up into the top of Pisgah, and lift up thine eyes westward, and northward, and southward, and eastward, and behold with thine eyes; for thou shalt not go over this Jordan.	עֲלֶה וְרֹאשׁ הַפְּסִגָּה וְשֹׂא עֵינֶיךָ יָמָה וְצָפְנָה וְתִמְנָה וּמִזְרָחָה וּרְאֵה בְּעֵינֶיךָ כִּי־לֹא תַעְבֵּר אֶת־הַיַּרְדֵּן הַזֶּה:	27
28	But charge Joshua, and encourage him, and strengthen him; for he shall go over before this people, and he shall cause them to inherit the land which thou shalt see.'	וְצֹו אֶת־יְהוֹשֻׁעַ וְחִזְקָהוּ וְאַמְצָהוּ כִּי־הוּא יַעְבֵּר לִפְנֵי הָעָם הַזֶּה וְהוּא יַנְחִיל אוֹתָם אֶת־הָאָרֶץ אֲשֶׁר תִּרְאֶה:	28

אס לאו:

(24) ה' אלהים. חוס צדין: אתה החלות להראות את עבדך. פתח להיות עומד ומתפלל אע"פ שגזרה גזירה, אמר לו ממך למדתי, שאמרתי לי ועסקה הניקה לי (שמות לב, י), וכי תופס הייתי כך, אלא לפתוח פתח שזי היה תלוי להתפלל עליהם (ספרי כז), כמו כן הייתי סבור לעשות עכשיו: את גדלך. זו מדת טובך, וכן הוא אומר, וְעַשָּׂה יְגַדֵּל נָא פֶּחַ אֱלֹדִי (במדבר יד, יז): ואת ידך. זו ימין, שהיא פשוטה לכל צאי עולם: החזקה. שאתה כובש צרחמים את מידת הדין החזקה: אשר מי אל וגו'. אינך דומה למלך בשר ודם, שיש לו יועצין וסנקסדרין, הממחין בידו כשרוצה לעשות חסד ולעצור על מדותיו, אתה אינך מי ימחה בידך אס תמחול לי ותצטל גזירתך. ולפי פשוטו, אתה החלות להראות את עבדך, מלחמת סיחון ועוג, כדכתיב רָאֵה הַמַּלְחֵמָה לְפָנֶיךָ (דברים ז, לא), הראני מלחמת ל"א מלכים:

(25) אעברה נא. אינך נא אלא לשון בקשה: החר הטוב הזה. זו ירושלים: והלבנון. זה בית המקדש (יומא לט): (26) ויתעבר ה'. נתמלא חמה (ספרי כט): למענכם. בשבילכם, אתם גרמתי לי, וכן הוא אומר, וַיִּקְלְפוּ עַל מִי מְרִיבָה וַיִּרְעוּ לְמַשָּׁה צָעֲזוּרָם (תהלים קו, לב): רב לך. שלא יאמרו הרב כמה קשה, והתלמיד כמה סרכן מפני. דבר אחר רב לך, הרבה מזה שמור לך, רב טוב הנפול לך (ספרי פנחס קלה): (27) וראה בעיניך. בקשת ממני ואלה את הארץ הטובה, אני מראה לך את כולה, שנאמר וַיִּקְרָא ה' אֶת כָּל הָאָרֶץ (לקמן לד, א):

(28) וצו את יהושע. על הטרדות ועל המשאות, ועל המריבות: וחזקה ואמצה. בדצריך, שלא ירך לבו לומר, כשם שנענש רבי עליהם כך סופי ליענש עליהם, מצטיחו אני, כי הוא יעבור והוא ינחיל: כי הוא יעבר. אס יעבור לפנייהם



29	So we abode in the valley over against Beth-peor.	וַנִּשָּׁב בְּגֵיאַ מוֹל בֵּית וַיְתִיבְנָא בְּחִלְתָּא לְקַבִּיל בֵּית פְּעוֹר: (פ)	29
IV	And now, O Israel, hearken unto the statutes and unto the ordinances, which I teach you, to do them; that ye may live, and go in and possess the land which the LORD, the God of your fathers, giveth you.	וְעַתָּה יִשְׂרָאֵל שְׁמַע אֶל-הַחֻקִּים וְאֶל-הַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר אֲנִי מְלַמֵּד אֶתְכֶם לַעֲשׂוֹת לְמַעַן תַּחְיוּ וּבֹאתֶם יְיָשְׁתֶּם אֶת-הָאָרֶץ אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֵי אֲבֹתֵיכֶם נָתַן לָכֶם:	IV
2	Ye shall not add unto the word which I command you, neither shall ye diminish from it, that ye may keep the commandments of the LORD your God which I command you.	לֹא תִסְפוּ עַל-הַדְּבָר אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוֶּה אֶתְכֶם וְלֹא תִגְרְעוּ מִמֶּנּוּ לְשֹׁמֵר אֶת-מִצְוֹת יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוֶּה אֶתְכֶם:	2
3	Your eyes have seen what the LORD did in Baal-peor; for all the men that followed the Baal of Peor, the LORD thy God hath destroyed them from the midst of thee.	עֵינֵיכֶם הִרְאֹת אֶת אֲשֶׁר-עָשָׂה יְהוָה בְּבַעַל פְּעוֹר כִּי כָל-הָאִישׁ אֲשֶׁר הִלֵּךְ אַחֲרַי בְּעַל-פְּעוֹר הִשְׁמִידוּ יְהוָה אֱלֹהֵי מִקְרָב:	3
4	But ye that did cleave unto the LORD your God are alive every one of you this day.	וְאַתֶּם הַדְּבָקִים בִּיהוָה אֱלֹהֵיכֶם חַיִּים כָּלְכֶם הַיּוֹם:	4
5	Behold, I have taught you statutes and ordinances, even as the LORD my God commanded me, that ye should do so in the midst of the land whither ye go in to possess it.	רְאוּ לִמְדַתִּי אֶתְכֶם חֻקִּים וּמִשְׁפָּטִים כַּאֲשֶׁר צֻוֵּי יְהוָה אֱלֹהֵי לַעֲשׂוֹת כֵּן בְּקֶרֶב הָאָרֶץ אֲשֶׁר אַתֶּם בָּאִים שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ:	5

ינחלו, ואם לאו לא ינחלו. וכן אתה מוצא כששלח מן העם אל העי, והוא יצא, ויפז מהם אנשי העי וגו' (יהושע ז, ה), וכיון שנפל על פניו, אמר לו קם לך (שם פסוק י), קם לך כתיב, אתה הוא העומד במקומך ומשלח את בני למלחמה, למה זה אתה נופל על פניך, לא כך אמרתי למשה רבך, אם הוא עוזר עוזרין ואם לאו אין עוזרין:

(29) ונשב בגיא וגו'. ונצמדס לעבודת אלילים, ואעפ"כ ועתה ישראל שמע אל החקים, והכל מחול לך, ואני לא זכיתי לימחל לי (ספרי פנחס קלו):

(2) לא תוסיפו. כגון חמש פרשיות בתפילין, חמשת מינין בלולב, וחמש זיזיות, וכן לא תגרעו (ספרי ראה פב):

<p>6 Observe therefore and do them; for this is your wisdom and your understanding in the sight of the peoples, that, when they hear all these statutes, shall say: 'Surely this great nation is a wise and understanding people.'</p>	<p>וְשִׁמְרֵתֶם וַעֲשִׂיתֶם כִּי הוּא חֻמַּתְכֶּם וּבִינַתְכֶם לְעֵינֵי הָעַמִּים אֲשֶׁר יִשְׁמְעוּן אֵת כָּל-הַחֻקִּים הָאֵלֶּה וְאָמְרוּ רַק עִם-חֻכָּם וְנִבְּחוּ הַגִּדּוֹל הַזֶּה:</p>	<p>6 וְשִׁמְרֵתֶם וַעֲשִׂיתֶם כִּי הוּא חֻמַּתְכֶּם וּבִינַתְכֶם לְעֵינֵי הָעַמִּים אֲשֶׁר יִשְׁמְעוּן אֵת כָּל-הַחֻקִּים הָאֵלֶּה וְאָמְרוּ רַק עִם-חֻכָּם וְנִבְּחוּ הַגִּדּוֹל הַזֶּה:</p>
<p>7 For what great nation is there, that hath God so nigh unto them, as the LORD our God is whensoever we call upon Him?</p>	<p>אֲרִי מֵאֵן עִם רַב דְּלִיה אֱלֹהִי קָרִיב לִיה לְקַבֵּל צְלוֹתֶיהָ בְּעֵדֶן עֲקָתֶיהָ כִּי אֱלֹהֵנָּה בְּכָל עֵדֶן דְּאִנְחָנָא מִצְלֵן קְדָמוֹתֵי:</p>	<p>7 כִּי מִי-גֹוִי גָדוֹל אֲשֶׁר-לוֹ אֱלֹהִים קְרִבִּים אֵלָיו כִּי־הִנֵּה אֱלֹהֵינוּ בְּכָל-קְרָאֵנוּ אֵלָיו:</p>
<p>8 And what great nation is there, that hath statutes and ordinances so righteous as all this law, which I set before you this day?</p>	<p>וּמֵן עִם רַב דְּלִיה קִמְיוֹן וְדִינִין קְשִׁיטִין כָּכָל אֹרִיתָא הָדָא דְאִנְא יְהִיב קְדָמִיכוֹן יוֹמָא דִּין:</p>	<p>ע"כ בחול ומי גוי גדול אשר-לו חקים ומשפטים צדיקים ככל התורה הזאת אשר אנכי נתן לפניכם היום:</p>
<p>9 Only take heed to thyself, and keep thy soul diligently, lest thou forget the things which thine eyes saw, and lest they depart from thy heart all the days of thy life; but make them known unto thy children and thy children's children;</p>	<p>לְחֹד אִסְתָּמַר לָךְ וְטַר נַפְשָׁךְ לְחֹדָא דְלִמָּא תַתְנִישִׁי יֵת פִּתְגָמָא דְחֻזָּא עֵינֶךָ וְדְלִמָּא יַעֲדוֹן מִלְבָּד כָּל יוֹמֵי חַיֶּיךָ וְתַהוֹדַעְנוּן לְבָנֶךָ וְלִבְנֵי בְנֶךָ:</p>	<p>9 רַק הִשָּׁמֶר לָךְ וּשְׁמֹר נַפְשְׁךָ מֵאֵד פֶּן-תִּשְׁכַּח אֶת-הַדְּבָרִים אֲשֶׁר-רָאוּ עֵינֶיךָ וּפֶן-יִסּוּרוּ מִלְבָּבְךָ כָּל יְמֵי חַיֶּיךָ וְהוֹדַעְתֶּם לְבָנֶיךָ וְלִבְנֵי בְנֶיךָ:</p>
<p>10 the day that thou stoodest before the LORD thy God in Horeb, when the LORD said unto me: 'Assemble Me the people, and I will make them hear My words that they may learn to fear Me all the days that they live upon the earth, and that they may teach their children.'</p>	<p>יוֹמָא דְקָמַתָּא קָדָם יי אֱלֹהֶךָ בְּחוּרֵב כַּד אָמַר יי לִי כְנוּשׁ קְדָמִי יֵת עֻמָּא וְאִשְׁמַעְנוּן יֵת פִּתְגָמֵי דִּילְפֹון לְמַדְחַל קְדָמִי כָּל יוֹמָא דְאִנּוּן קִימִין עַל אֶרֶץ וְיֵת בְּנִיהוֹן יְלָפֹון:</p>	<p>10 יוֹם אֲשֶׁר עָמַדְתָּ לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּחֹרֵב בְּאֵמַר יְהוָה אֵלַי הִקְהֵל-לִי אֶת-הָעָם וְאִשְׁמַעַם אֶת-דְּבָרֵי אֲשֶׁר יִלְמְדוּן לִירְאָה אֹתִי כָּל-הַיָּמִים אֲשֶׁר הֵם חַיִּים עַל-הָאָרֶץ וְאֶת-בְּנֵיהֶם יִלְמְדוּן:</p>

(6) ושמרתם. זו משנה: ועשיתם. כמשמעו: כי הוא חכמתכם ובינתכם וגו'. זאת תִּקְשְׁצוּ חכמים ונבונים לעיני העמים:

(8) חקים ומשפטים צדיקים. הגוים ומקוצלים:

(9) רק השמר לך וגו' פן תשכח את הדברים. אז, כשלא תשכחו אותם ותעשו על אמתתם, תחשבו חכמים ונבונים, ואם תעומו אותם מתוך שכחה, תִּקְשְׁצוּ שומרים:

(10) יום אשר עמדת. מוסב על מקרא שלמעלה ממנו, אשר ראו עיניך, יום אשר עמדת בחורב, אשר ראיתם את הקולות ואת הלפידים: ילמדו. ילפון לעצמם: ילמדו. ילפון לאחרים:

11	And ye came near and stood under the mountain; and the mountain burned with fire unto the heart of heaven, with darkness, cloud, and thick darkness.	וַתִּקְרְבוּ וַתַּעֲמִדוּן תַּחַת הָהָר וַהָהָר בָּעֵר בְּאֵשׁ עַד-לֵב הַשָּׁמַיִם חֹשֶׁךְ עָנָן וְעָרָפֶל: וַקְרִיבְתוּן וַקְמַתוּן בְּשָׁפּוֹלִי טוֹרָא וְטוֹרָא בָּעֵר בְּאִישְׁתָּא עַד צִית שְׁמַיָּא חֹשׁוּכָא עָנְנָא וְאַמְטָתָא:	11
12	And the LORD spoke unto you out of the midst of the fire; ye heard the voice of words, but ye saw no form; only a voice.	וַיְדַבֵּר יְהוָה אֲלֵיכֶם מִתּוֹךְ הָאֵשׁ קוֹל דְּבָרִים אַתֶּם שְׁמָעִים וַתִּמְוָנָה אֵינְכֶם רֹאִים זוּלָּתִי קוֹל: וּמִלִּיל יְיָ עִמָּכּוֹן מִגּוֹ אִישְׁתָּא קָל פִּתְגָּמִין אַתּוּן שְׁמַעִין וְדַמּוּ לִיתִיכּוֹן חֲזַן אֱלֹהִין קָלָא:	12
13	And He declared unto you His covenant, which He commanded you to perform, even the ten words; and He wrote them upon two tables of stone.	וַיַּגֵּד לָכֶם אֶת-בְּרִיתוֹ אֲשֶׁר צִוָּה אֶתְכֶם לַעֲשׂוֹת עֲשֵׂרֵת הַדְּבָרִים וַיִּכְתֹּבֵם עַל-שְׁנֵי לְחוֹת אֲבָנִים: וְחֹוִי לָכוֹן יֵת קִנְיָה דְּפָשִׁיד יִתְכוֹן לְמַעַבְד עֲשָׂרָא פִּתְגָּמִין וַיִּכְתְּבוּן עַל תַּרְיִן לִוְחֵי אֲבָנִיָּא:	13
14	And the LORD commanded me at that time to teach you statutes and ordinances, that ye might do them in the land whither ye go over to possess it.	וְאֵתִי צִוָּה יְהוָה בְּעֵת הַהוּא לְלַמֵּד אֶתְכֶם חֻקִּים וּמִשְׁפָּטִים לַעֲשׂוֹתָם אַתֶּם בְּאֶרֶץ אֲשֶׁר אַתֶּם עֹבְרִים שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ: וַיְחִי פָשִׁיד יְיָ בְּעֵדְנָא הַהוּא לְאַלְפָּא יִתְכוֹן קִנְיָן וְדִינִין לְמַעַבְדְּכוֹן יִתְחַוֵּן בְּאַרְעָא דְּאַתּוּן עֹבְרִין לְתַמָּן לְמִירְתָּהּ:	14
15	Take ye therefore good heed unto yourselves—for ye saw no manner of form on the day that the LORD spoke unto you in Horeb out of the midst of the fire—	וְנִשְׁמַרְתֶּם מְאֹד לְנַפְשֵׁיכֶם כִּי לֹא רִאִיתֶם כָּל-תִּמְוָנָה בְּיוֹם דְּבָר יְהוָה אֲלֵיכֶם בְּחָרֵב מִתּוֹךְ הָאֵשׁ: וְתִסְתַּמְרוּן לְחַדָּא לְנַפְשְׁתְּכוֹן אֲרִי לֹא חֲזִיתוּן כָּל דְּמוּ בְיוֹמָא דְּמִלִּיל יְיָ עִמָּכּוֹן בְּחָרֵב מִגּוֹ אִישְׁתָּא:	15
16	lest ye deal corruptly, and make you a graven image, even the form of any figure, the likeness of male or female,	פֶּן-תִּשְׁחָתוּן וַעֲשִׂיתֶם לָכֶם פֶּסֶל תִּמְוָנַת כָּל-סִמָּל תִּבְנִית זָכָר אִו נְקֵבָה: דְּלִמָּא תַחְבְּלוּן וַתַּעֲבְדוּן לָכוֹן צִילִם דְּמוֹת כָּל צוּרָא דְּמוֹת דְּכָר אִו נְיָקָבָא:	16
17	the likeness of any beast that is on the earth, the likeness of any winged fowl that flieth in the heaven,	תִּבְנִית כָּל-בְּחֵמָה אֲשֶׁר בְּאֶרֶץ תִּבְנִית כָּל-צִפּוֹר כָּנָף אֲשֶׁר תָּעוֹף בַּשָּׁמַיִם: דְּמוֹת כָּל בְּעִירָא דְּבְּאַרְעָא דְּמוֹת כָּל צִפּוֹר גָּפָא דְּפָרַח בְּאַוִיר רָקִיעַ שְׁמַיָּא:	17
18	the likeness of any thing that creepeth on the ground, the likeness of any fish that is in the water under the earth;	תִּבְנִית כָּל-רֶמֶשׂ בְּאַדְמָה תִּבְנִית כָּל-דָּגָה אֲשֶׁר-בַּמַּיִם מִתַּחַת לָאָרֶץ: דְּמוֹת כָּל רֶחֶשׂא דְּבְּאַרְעָא דְּמוֹת כָּל נוּנִי דְּבַמְיָא מְלַרְע לְאַרְעָא:	18

(14) ואני צוה ה' בעת ההיא ללמד אתכם. מורה נעלפה:

(16) סמל. מורה:

19	and lest thou lift up thine eyes unto heaven, and when thou seest the sun and the moon and the stars, even all the host of heaven, thou be drawn away and worship them, and serve them, which the LORD thy God hath allotted unto all the peoples under the whole heaven.	וּפֶן-תִּשָּׂא עֵינֶיךָ הַשָּׁמַיְמָה וְרָאִיתָ אֶת-הַשֶּׁמֶשׁ וְאֶת-הַיָּרֵחַ וְאֶת-הַכּוֹכָבִים כָּל צֶבֶא הַשָּׁמַיִם וּנְדַחְתָּ וְהִשְׁתַּחֲוִיתָ לָהֶם וְעַבַדְתָּם אֲשֶׁר חָלַק יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֹתָם לְכָל-הָעַמִּים תַּחַת כָּל-הַשָּׁמַיִם:	19
20	But you hath the LORD taken and brought forth out of the iron furnace, out of Egypt, to be unto Him a people of inheritance, as ye are this day.	וְיִתְּכֹן קָרִיב יְיָ לְדַחֲלָתָהּ וְאֶפְסִים יִתְּכֹן מִכּוּרָא דְבִרְזָלָא מִמְצָרַיִם לְמַהְוֵי לִיָּה לְעַם אַחְסָנָא כְּיוֹמָא הַדִּין:	20
21	Now the LORD was angered with me for your sakes, and swore that I should not go over the Jordan, and that I should not go in unto that good land, which the LORD thy God giveth thee for an inheritance;	וַיִּהְיֶה הַתְּאַנָּף-בִּי עַל-דְּבָרֵיכֶם וַיִּשָּׁבַע לְבַלְתִּי עֲבָרִי אֶת-הַיַּרְדֵּן וּלְבַלְתִּי-בֹא אֶל-הָאָרֶץ הַטּוֹבָה אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ נַחֲלָה:	21
22	but I must die in this land, I must not go over the Jordan; but ye are to go over, and possess that good land.	כִּי אֲנֹכִי מֵת בָּאָרֶץ הַזֹּאת אֵינֶנִּי עֹבֵר אֶת-הַיַּרְדֵּן וְאַתֶּם עֹבְרִים וִירְשִׁתֶּם אֶת-הָאָרֶץ הַטּוֹבָה הַזֹּאת:	22
23	Take heed unto yourselves, lest ye forget the covenant of the LORD your God, which He made with you, and make you a graven image, even the likeness of any thing which the LORD thy God hath forbidden thee.	הַשְׁמַרְוּ לָכֶם פֶּן-תִּשְׁכַּחוּ אֶת-בְּרִית יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר כָּרַת עִמָּכֶם וַעֲשִׂיתֶם לָכֶם פֶּסֶל תְּמוּנַת כָּל אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֱלֹהֶיךָ:	23
24	For the LORD thy God is a devouring fire, a jealous God.	כִּי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֵשׁ אֹכֶלֶת הוּא אֵל קַנָּא: (פ)	24

(19) ופן תשא עיניך. להסתכל בדבר, ולחמל לצלשוצלטעות אחריהם: אשר חלק ה'. להאיר להם. דבר אחר, לאלוהות, לא מנען מלטעות אחריהם, אלא החליקס צדצרי הצליהם לטורדס מן העולם (ע"ז נה.), וכן הוא אומר, כִּי הִסְלִיק אֵלָיו צַעֲיָיו לְמַלְא עֹזֵנוּ לְשָׂא (תהלים לו, ג):

(20) מכור. הוא כלי שמוקקיס צו את הזהב:

(21) התאנף. נתמלא רוגז: על דבריהם. על אודותיהם על עסקיהם:

(22) כי אנכי מת וגר אינני עובר. מאחר שמת מהיכן יעבור, אלא אף ענמותי אינם עוזרין:

(23) תמונת כל. תמונת כל דבר: אשר צוה ה'. אשר נזך שלא לעשות:

(24) אל קנא. מקנא לנקום אנפרדמנ"ט צלע"ז (אייפער) מתקרה על רוגזו להפרע מעכו"ם:

25	When thou shalt beget children, and children's children, and ye shall have been long in the land, and shall deal corruptly, and make a graven image, even the form of any thing, and shall do that which is evil in the sight of the LORD thy God, to provoke Him;	כִּי־תוֹלִיד בָּנִים וּבָנֵי בָנִים וְנוֹשְׁנָתָם בָּאָרֶץ וְהִשְׁחָתָם וַעֲשִׂיתָם פֶּסֶל תְּמוֹנֹת כָּל וַעֲשִׂיתָם הָרַע בְּעֵינֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְהַכְעִיסוֹ:	*ד
26	I call heaven and earth to witness against you this day, that ye shall soon utterly perish from off the land whereunto ye go over the Jordan to possess it; ye shall not prolong your days upon it, but shall utterly be destroyed.	הַעֲיֵדְתִּי בָכֶם הַיּוֹם אֶת־הַשָּׁמַיִם וְאֶת־הָאָרֶץ כִּי־אֶבְדֹּתָם מֵהָאָרֶץ מֵעַל הָאֲשֶׁר אַתֶּם עֹבְרִים אֶת־הַיַּרְדֵּן שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ לֹא־תֵאָרִיכּוּ יָמֶיךָ עֲלֶיהָ כִּי הַשֹּׁמֵד תִּשְׁמְדוּן:	26
27	And the LORD shall scatter you among the peoples, and ye shall be left few in number among the nations, whither the LORD shall lead you away.	וְהַפִּיץ יְהוָה אֶתְכֶם בְּעַמִּים וְנִשְׁאַרְתֶּם מִתִּי מִסָּפָר בְּגוֹיִם אֲשֶׁר יִנְהֹג יְהוָה אֶתְכֶם שָׁמָּה:	27
28	And there ye shall serve gods, the work of men's hands, wood and stone, which neither see, nor hear, nor eat, nor smell.	וְעַבַּדְתֶּם־שֵׁם אֱלֹהִים מַעֲשֵׂה יְדֵי אָדָם עֵץ וָאֶבֶן אֲשֶׁר לֹא יֵרְאוּ וְלֹא יִשְׁמְעוּ וְלֹא יֵאָכְלוּ וְלֹא יִרְיָחוּ:	28
29	But from thence ye will seek the LORD thy God; and thou shalt find Him, if thou search after Him with all thy heart and with all thy soul.	וּבִקְשַׁתֶּם מִשָּׁם אֶת־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וּמִצְאָתָּהּ כִּי תִדְרֹשְׁנָהּ בְּכָל־לִבְבְּךָ וּבְכָל־נַפְשְׁךָ:	29
30	In thy distress, when all these things are come upon thee, in the end of days, thou wilt return to the LORD thy God, and hearken unto His voice;	בְּצָר לָךְ וּמִצְאָאוֹךָ כָּל הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה בְּאַחֲרֵית הַיָּמִים וְשָׁבָתָ עַד־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וְשָׁמַעְתָּ בְּקוֹלוֹ:	30

(25) ונושנתם. רמז להם שיגלו ממנה לסוף שמונה מאות וחמשים ושנים שנה, כמנין ונושנתם, והוא הקדים והגלם לסוף שמונה מאות וחמשים, והקדים שתי שנים לזונושנתם, כדי שלא יתקיים זהם כי אצד תאצדון, וזהו שנאמר, ויפקד ה' על הקהה ויציאם עלינו כי נדיק ה' פלגינו (דניאל ט, יד), נדקה עשה עמנו, שמהר להציאה צ' שנים לפני זמנה (סנהדרין לח.):

(26) העידתי בככם. הנני מזמנים להיות עדים התריתי בככם:

(28) ועברתם שם אלהים. כתרומו, משאחם עוזדים לעוזדיהם, כאילו אתם עוזדים להם:

<p>31 for the LORD thy God is a merciful God; He will not fail thee, neither destroy thee, nor forget the covenant of thy fathers which He swore unto them.</p>	<p>כִּי אֵל רַחוּם יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לֹא יִרְפֶּךָ וְלֹא יִשְׁחִיתֶךָ וְלֹא יִשְׁכַּח אֶת-בְּרִית אֲבֹתֶיךָ אֲשֶׁר נִשְׁבַּע לָהֶם:</p> <p>אֲרִי אֱלֹהָא רַחֲמָנָא יִי אֱלֹהֶךָ לֹא יִשְׁבַּקְךָ וְלֹא יִחְבַּלְנֶךָ וְלֹא יִתְּנִשִּׁי יֵת קִימָא דְאַבְרָהָם דְקַיִים לְהוֹן:</p>	<p>31 כִּי אֵל רַחוּם יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לֹא יִרְפֶּךָ וְלֹא יִשְׁחִיתֶךָ וְלֹא יִשְׁכַּח אֶת-בְּרִית אֲבֹתֶיךָ אֲשֶׁר נִשְׁבַּע לָהֶם:</p>
<p>32 For ask now of the days past, which were before thee, since the day that God created man upon the earth, and from the one end of heaven unto the other, whether there hath been any such thing as this great thing is, or hath been heard like it?</p>	<p>אֲרִי שָׁאֵל כְּעַן לְיוֹמָא קִדְמָאִי דִּהְיוּ קִדְמָךָ לְמַן יוֹמָא דְבְרָא יִי אָדָם עַל אָרְעָא וּלְמִסְפִּי שְׁמִיָּא וְעַד סִפִּי שְׁמִיָּא הִהוּהָ כְּפִתְגָמָא רַבָּא הִדִּין אוֹ הֲשִׁתַּמַּע דְּכֹנְתִיהָ:</p>	<p>32 כִּי שָׁאֵל-נָא לַיָּמִים רִאשֹׁנִים אֲשֶׁר-הָיוּ לִפְנֶיךָ לַמִּן-הַיּוֹם אֲשֶׁר בָּרָא אֱלֹהִים אָדָם עַל-הָאָרֶץ וְלַמִּקְצֶה הַשָּׁמַיִם וְעַד-קְצֶה הַשָּׁמַיִם הִנְהִיחָה כְּדַבֵּר הַגָּדוֹל הַזֶּה אוֹ הִנְשַׁמַּע כְּמָהוּ:</p>
<p>33 Did ever a people hear the voice of God speaking out of the midst of the fire, as thou hast heard, and live?</p>	<p>הֲשָׁמַע עַמָּא קֵל מִימְרָא דִּיִּי מִמְלִיל מַגּוּ אִישְׁתָּא כְּמָא דְשָׁמַעְתָּא אֶת וְאַתְקַיִים:</p>	<p>33 הֲשָׁמַע עַם קוֹל אֱלֹהִים מִדְּבַר מִתּוֹךְ-הָאֵשׁ כְּאֲשֶׁר-שָׁמַעְתָּ אֹתָהּ וַיָּחִי:</p>
<p>34 Or hath God assayed to go and take Him a nation from the midst of another nation, by trials, by signs, and by wonders, and by war, and by a mighty hand, and by an outstretched arm, and by great terrors, according to all that the LORD your God did for you in Egypt before thine eyes?</p>	<p>אוֹ נִסִּין עֲבַד יִי לְאַתְגַּלְאָה לְמַפְרַק לִיָּה עִם מַגּוּ עִם בְּנִסִּין בְּאִתִּין וּבְמוֹפְתִין וּבְקִרְבָּא וּבִיד תְּקִיפָא וּבְדַרְעָא מְרָמָא וּבְחֻזְנִין רַבְרְבִין כָּל דְּעֲבַד לְכוּן יִי אֱלֹהֵכוֹן בְּמִצְרַיִם לְעֵינֵיכוֹן:</p>	<p>34 אוֹ הִנֵּסָה אֱלֹהִים לָבוֹא לְקַחַת לּוֹ גּוֹי מִקֶּרֶב גּוֹי בְּמִסְתָּ בְּאִתֹּת וּבְמוֹפְתִים וּבְמִלְחָמָה וּבִיד חֲזָקָה וּבְזִרְעוּת נְטוּיָה וּבְמוֹרָאִים גְּדֻלִּים כָּל אֲשֶׁר-עָשָׂה לָכֶם יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם בְּמִצְרַיִם לְעֵינֵיךָ:</p>
<p>35 Unto thee it was shown, that thou mightiest know that the LORD, He is God; there is none else beside Him.</p>	<p>אַתְּ אִתְחַזִּיתָא לְמַדַּע אֲרִי יִי הוּא אֱלֹהִים לִית עוֹד בָּר מִנִּיהָ:</p>	<p>35 אַתָּה הִרְאֵתָ לְדַעַת כִּי יְהוָה הוּא הָאֱלֹהִים אֵין עוֹד מִלְּבָדּוֹ:</p>

(31) לא ירפך. מלהחזיק בך בידי, ולשון לא ירפך לשון לא יפעיל הוא, לא יתן לך רפיון, לא יפריש אותך מאכלו, וכן חֲסִנְפִּי וְלֹא חֲרָפְנוּ (שיר השירים ג, ד), שלא ננקד חֲרָפְנוּ. כל לשון רפיון מוסב על לשון מפעיל ומתפעל, כמו הִרְפָּה לָהּ (מלכים-ב ד, כז), תן לה רפיון, הִרְפָּה מִנִּי (לקמן ט, יד), הִרְפָּה מִנִּי:

(32) לימים ראשונים. על ימים ראשונים: ולמקצה השמים. וגם שאל לכל הצרואים אשר מקצה אל קצה, זה פשוטו. ומדרשו, מלמד על קומתו של אדם שהיתה מן הארץ עד השמים (חגיגה יב), והוא השיעור עצמו אשר מקצה אל קצה: הנהייה כדבר הגדול הזה. ומהו הדבר הגדול, השמע עם וגו':

(34) הנסכה אלהים. הִכִּי עָשָׂה נִסִּים שׁוּם אֱלֹהִים לָבֹא לְקַחַת לוֹ גּוֹי וְגו', כל ההי"ן הללו תמיהות הן, לכך נקודות הן צחט"ף פת"ח, הנהייה, הנשמע, הנסכה, הנשמע: במסות. על ידי נסיונות הודיעם גבורותיו, כגון הִסְפִּיר עָלֶי (שמות ח, ה), אם אוכל לעשות כן הרי זה נסיון: באותות. נסיונות, להאמין שהוא שלוחו של מקום, כגון מַהֲזֶה דִּינֶךָ (שם ד, ז): ובמופתים. הם נפלאות, שהביא עליהם מכות מופלאות: ובמלחמה. זים, שנאמר פִּי ה' נִלְקַס לָהֶם (שם יד, כה):

(35) הראת. כתרומתו אֲתָסְפִינְסָא, כשנתן הקצ"ה את התורה פתח להם שצעה רקיעים, וכשם שקרע את העליונים, כך קרע את התחתונים וראו שהוא יחיד, לכן נאמר אֶתָּה הִרְאֵתָ לְדַעַת:

36	Out of heaven He made thee to hear His voice, that He might instruct thee; and upon earth He made thee to see His great fire; and thou didst hear His words out of the midst of the fire.	מִן־הַשָּׁמַיִם הִשְׁמִיעָה אֶת־קוֹלִי לִי־סִרְהָ וְעַל־הָאָרֶץ הִרְאֵה אֶת־אֲשׁוֹ הַגְּדוֹלָה וּדְבַרְיוֹ שָׁמַעְתָּ מִתּוֹךְ הָאֵשׁ:	מִן שָׁמַיָא אֲשַׁמְעָךְ יְת קל מִימְרֵיהָ לְאַלְפֹתָךְ וְעַל אֲרֻעָא אֲחֻזִּיךָ יְת אִישְׁתִּיהָ רַבְתָּא וּפְתָגְמוּהִי שְׁמַעְתָּא מִגּוֹ אִישְׁתָּא:
37	And because He loved thy fathers, and chose their seed after them, and brought thee out with His presence, with His great power, out of Egypt,	וַתַּחַת כִּי אָהַב אֶת־אֲבוֹתֶיךָ וַיִּבְחַר בְּזֶרְעוֹ אַחֲרָיו וַיּוֹצֵאֲךָ בְּפָנָיו בְּכֹחוֹ הַגָּדֹל מִמִּצְרַיִם:	וַחֲלַף אַרְי רַחִים יְת אֲבֹתְךָ וְאַתְרֵי בְּכַנְיָהוֹן בְּתַרְיָהוֹן וְאַפְקֵךְ בְּמִימְרֵיהָ בְּחִילִיהָ רַבָּא מִמִּצְרַיִם:
38	to drive out nations from before thee greater and mightier than thou, to bring thee in, to give thee their land for an inheritance, as it is this day;	לְהוֹרִישׁ גּוֹיִם גְּדֹלִים וְעֲצָמִים מִמֶּךָ מִפְּנֵיךָ לְהַבְיֹאֲךָ לְתֶת־לָךְ אֶת־אֲרָצָם נַחֲלָה כִּי־זֶה הַיּוֹם:	לְתַרְכָּא עַמִּין רַבְרַבִּין וְתַקְיָין מִנָּךְ מִן קְדָמָךְ לְאַעְלוֹתָךְ לְמֹתָן לָךְ יְת אֲרַעְהוֹן אַחְסָנָא כְּיוֹמָא הַדִּין:
39	know this day, and lay it to thy heart, that the LORD, He is God in heaven above and upon the earth beneath; there is none else.	וַיִּדְעַת הַיּוֹם וְהִשְׁבַּתְּ אֶל־לִבְּךָ כִּי יְהוָה הוּא הָאֱלֹהִים בְּשָׁמַיִם מִמַּעַל וְעַל־הָאָרֶץ מִתַּחַת אֵין עוֹד:	וַתַּדַּע יוֹמָא דִּין וְתִיב לְלִבְךָ אַרְי יְיָ הוּא אֱלֹהִים דְּשַׁכְּנִיתִיהָ בְּשָׁמַיָא מַלְעִילָא וְשְׁלִיט עַל אֲרֻעָא מְלַרַּע לִית עוֹד:
40	And thou shalt keep His statutes, and His commandments, which I command thee this day, that it may go well with thee, and with thy children after thee, and that thou mayest prolong thy days upon the land, which the LORD thy God giveth thee, for ever.	וְשָׁמַרְתָּ אֶת־חֻקָּיו וְאֶת־מִצְוֹתָיו אֲשֶׁר אֶנְכִּי מִצְוֶה הַיּוֹם אֲשֶׁר יִיטַב לָךְ וּלְבְנֶיךָ אַחֲרֶיךָ וּלְמַעַן תֵּאָרִיךְ יָמִים עַל־הָאֲדָמָה אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ כָּל־הַיָּמִים: (פ)	וְחֹטֵר יְת קִימוּהִי וְיִת פְּקוּדוּהִי דְּאֵנָּא מִפְּקִיד לָךְ יוֹמָא דִּין דְּיִיטַב לָךְ וּלְבְנֵךְ בְּתַרְךָ וּבְדִיל דְּתוֹרִיךְ יוֹמִין עַל אֲרֻעָא דְּיִי אֱלֹהֵךְ יְהִיב לָךְ כָּל יוֹמָיָא:
41	Then Moses separated three cities beyond the Jordan toward the sunrise;	אֵין וּבְדִיל מִשְׁחָה שְׁלֹשׁ עָרִים בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן מִזְרַחָה שָׁמֶשׁ:	בְּכִין אֲפָרַיִשׁ מֹשֶׁה תִּלַּת קָרְיוֹן בְּעֵבֶרָא דִּירְדֵּנָא מִדְּנַח שָׁמָשָׁא:

(37) ותחת כי אהב. כל זה תחת אשר אהב: ויוצאך בבניו. כלדס המנהיג צנו לפניו, שנאמר ויסע מלאך ה' אליהם ההלך וגו' וילך מאסריהם (שם יד, יט), דבר אחר ויוציאך צפניו, צפני אבותיו, כמו שנאמר נגד לצוֹתָם עָשָׂה פֶלָא (תהלים עח, יז), ואל תחמה על שהזכירם צלשון יחיד, שהרי כחצם צלשון יחיד, ויבחר בזרעו אחריו: (38) ממך מפניך. סרסו ודרסו, להוריש מפניך, גויס גדולים ועזומים ממך: כיום הזה. כאשר אתה רואה היום: (41) אז יבדיל. נתן לז להיות חרד לצַר שיצדילס, ואף על פי שאינן קולטות עד שיצדלו אותן שצארן כנען, אמר משה, מזה ש אפשר לקיימה, אקיימנה (מכות י): בעבר הירדן מזרחיה שמש. צאותו עזר שצמורחו של ירדן: מזרחיה שמש. לפי שהוא דבוק נקודה ר"ש צמטף, מזרח של שמש, מקום זריחת השמש:

42	that the manslayer might flee thither, that slayeth his neighbour unawares, and hated him not in time past; and that fleeing unto one of these cities he might live:	לָנֶס שָׁמָּה רוֹצֵחַ אֲשֶׁר יִרְצַח אֶת־רֵעֵהוּ בְּבִלִי־דַעַת וְהוּא לֹא־שָׂנֵא לוֹ מִתְּמַל שְׁלֶשֶׁם וְנָס אֶל־אַחַת מִן־הָעָרִים הָאֵלֶּה וְחָיָה: וְיִתְקַיָּים:	42
43	Bezer in the wilderness, in the table-land, for the Reubenites; and Ramoth in Gilead, for the Gadites; and Golan in Bashan, for the Manassites.	אֶת־בֶּצֶר בַּמִּדְבָּר בְּאֶרֶץ הַמִּישֹׁר לְרֵאוּבֵנִי וְאֶת־רָאֲמֹת בְּגִלְעָד לְגָדִי וְאֶת־גּוֹלָן בְּבָשָׁן לְמָנַשִּׁי:	43
44	And this is the law which Moses set before the children of Israel;	וְזֹאת הַתּוֹרָה אֲשֶׁר־שָׂם מֹשֶׁה לִפְנֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל:	44
45	these are the testimonies, and the statutes, and the ordinances, which Moses spoke unto the children of Israel, when they came forth out of Egypt;	אֵלֶּה הָעֵדוּת וְהַחֻקִּים וְהַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר דִּבֶּר מֹשֶׁה אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּצֵאתָם מִמִּצְרָיִם:	45
46	beyond the Jordan, in the valley over against Beth-peor, in the land of Sihon king of the Amorites, whom Moses and the children of Israel smote, when they came forth out of Egypt;	בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן בְּגֵיא מוֹל בֵּית פְּעוֹר בְּאֶרֶץ סִיחֹן מֶלֶךְ הָאֱמֹרִי אֲשֶׁר יוֹשֵׁב בְּחִשְׁבוֹן אֲשֶׁר הִכָּה מֹשֶׁה וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל בְּצֵאתָם מִמִּצְרָיִם:	46
47	and they took his land in possession, and the land of Og king of Bashan, the two kings of the Amorites, who were beyond the Jordan toward the sunrise;	וַיִּירְשׁוּ אֶת־אֶרֶצוֹ וְאֶת־אֶרֶץ עֹג מֶלֶךְ־הַבָּשָׁן שְׁנֵי מַלְכֵי הָאֱמֹרִי אֲשֶׁר בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן מִזְרַח שֶׁמֶשׁ:	47
48	from Aroer, which is on the edge of the valley of Arnon, even unto mount Sion—the same is Hermon—	מֵעֲרֹעֵר אֲשֶׁר עַל־שְׂפַת־נַחַל אֲרָנוֹן וְעַד־הָר שִׁיאוֹן הוּא חֶרְמוֹן:	48
49	and all the Arabah beyond the Jordan eastward, even unto the sea of the Arabah, under the slopes of Pisgah.	וְכָל־הָעֲרָבָה עֵבֶר הַיַּרְדֵּן מִזְרָחָה וְעַד יַם הָעֲרָבָה תַּחַת אֲשֶׁדֶת הַפִּסְגָּה: (פ)	49

(44) וזאת התורה. זו שהוא עמיד למדר אחר פרשה זו:

(45) אלה העדות וגו' אשר דבר. הם הם אשר דבר נאמנם ממזרים, חזר ושנאה להם בערבות מואב:

(47) אשר בעבר הירדן. שהוא צמורה, שהעבר השני היה צמערב:



V	And Moses called unto all Israel, and said unto them: Hear, O Israel, the statutes and the ordinances which I speak in your ears this day, that ye may learn them, and observe to do them.	וַיִּקְרָא מֹשֶׁה אֶל-כָּל-יִשְׂרָאֵל <sup>ו</sup> וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם שְׁמַע יִשְׂרָאֵל <sup>ו</sup> אֶת-הַחֻקִּים וְאֶת-הַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר אֲנִי דֹבֵר בְּאָזְנֵיכֶם הַיּוֹם וּלְמַדְתֶּם אֹתָם וּשְׁמַרְתֶּם לַעֲשֹׂתָם:	רביעי
2	The LORD our God made a covenant with us in Horeb.	יְהוָה אֱלֹהֵינוּ כָּרַת עִמָּנוּ בְּרִית <sup>2</sup> בְּחֹרֵב: יְיָ אֱלֹהֵנָּה גָזַר עִמָּנָה קִים בְּחֹרֵב:	2
3	The LORD made not this covenant with our fathers, but with us, even us, who are all of us here alive this day.	לֹא אֶת-אֲבוֹתֵינוּ כָּרַת יְהוָה אֶת- הַבְּרִית הַזֹּאת כִּי אֲתָנוּ אֲנִחנוּ אֵלֶּה כֹּה הַיּוֹם כָּלְנוּ חַיִּים: לֹא עִם אֲבוֹתֵנָּה גָזַר יְיָ יֵת קִימָא הָדִין אֱלֹהִין עִמָּנָה אֲנִחנוּ אֵלֵינוּ כָּה יוֹמָא דִּין כּוֹלָנָה קַיִּימִין:	3
4	The LORD spoke with you face to face in the mount out of the midst of the fire—	פָּנִים בְּפָנִים דִּבֶּר יְהוָה עִמָּכֶם <sup>4</sup> בְּהָר מִתּוֹךְ הָאֵשׁ: מִמְּלַל עִם מִמְּלַל מְלִיל יְיָ עִמָּכֶם בְּטוֹרָא מִגּוֹ אִישְׁתָּא:	4
5	I stood between the LORD and you at that time, to declare unto you the word of the LORD; for ye were afraid because of the fire, and went not up into the mount—saying: .	אֲנִי עִמָּךְ בֵּין-יְהוָה וּבֵינֵיכֶם <sup>5</sup> בָּעֵת הַהִוא לְהַגִּיד לָכֶם אֶת-דִּבְרֵי יְהוָה כִּי יִרְאֻתָם מִפְּנֵי הָאֵשׁ וְלֹא-עָלִיתֶם בְּהָר לֵאמֹר: (ס)	5
<i>The Ten Commandments are presented here in Ta'am Tahton. For the Ten Commandments in Ta'am Elyon, see page 158.</i>			
6	I am the LORD thy God, who brought thee out of the land of Egypt, out of the house of bondage.	אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר הוֹצֵאתִיךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבֵּית עֲבָדִים: אֲנִי יְיָ אֱלֹהֶיךָ דְּאִפִּיקְתִּיךָ מֵאֶרֶשׁא דְּמִצְרַיִם מִבֵּית עֲבָדוֹתָא:	6
7	Thou shalt have no other gods before Me.	לֹא-יִהְיֶה לָּךְ אֱלֹהִים אֲחֵרִים <sup>7</sup> עַל-פָּנָי: לֹא יִהְיֶה לָּךְ אֱלֹהֵי לָךְ אֲחֵרִין בְּרַ מִנִּי:	7

- (3) לא את אבותינו. כלל כרת ה' וגו', כי אחנו:  
 (4) פנים בפנים. אמר רבי זכריה, כך אמר משה, אל תאמרו אני מטעה אתכם על לא דבר, כדרך שהקסור עושה בין המוכר ללוקח, הרי המוכר עומד מדבר עמכם:  
 (5) לאמר. מוסב על דבר ה' עמכם דבר מתוך האש לאמר אני ה' וגו' ואנכי עומד בין ה' וביניכם:  
 (7) על פני. כלל מקום אשר אני שם, וזהו כל העולם. דבר אחר, כל זמן שאני קיים. עשרת הדברות כבר פרשתי:

8 Thou shalt not make unto thee a graven image, even any manner of likeness, of any thing that is in heaven above, or that is in the earth beneath, or that is in the water under the earth.	לֹא-תַעֲשֶׂה לָךְ פֶּסֶל כָּל-תְּמוּנָה אֲשֶׁר בַּשָּׁמַיִם מִמַּעַל וְאֲשֶׁר בָּאָרֶץ מִתַּחַת וְאֲשֶׁר בַּמַּיִם מִתַּחַת לָאָרֶץ: לֹא תַעֲבִיד לָךְ צִילִם כָּל דָּמוֹ דְּבִשְׁמַיָּא מִלְּעִילָא וְדִבְאָרְעָא מִלְּרַע וְדִבְמִיָּא מִלְּרַע לָאָרְעָא:	8 לֹא-תַעֲשֶׂה לָךְ פֶּסֶל כָּל-תְּמוּנָה אֲשֶׁר בַּשָּׁמַיִם מִמַּעַל וְאֲשֶׁר בָּאָרֶץ מִתַּחַת וְאֲשֶׁר בַּמַּיִם מִתַּחַת לָאָרֶץ:
9 Thou shalt not bow down unto them, nor serve them; for I the LORD thy God am a jealous God, visiting the iniquity of the fathers upon the children, and upon the third and upon the fourth generation of them that hate Me,	לֹא תִסְגֹּד לָהֶן וְלֹא תִפְלַחנִין אֲרִי אָנֹכִי יְיָ אֱלֹהֶיךָ אֵל קַנָּא מְסַעֵר חֹבֵי אָבִיהֶן עַל בְּנֵין מְרַדִּין וְעַל דָּר תְּלִיתָא וְעַל דָּר רְבִיעִיא לְשִׁנְאֵי כַד מִשְׁלֵמִין בְּנֵיָא לְמַחֲטֵי בְּתַר אֲבִיהֶתְהֹן:	9 לֹא-תִשְׁתַּחֲוֶה לָהֶם וְלֹא תַעֲבָדֵם כִּי אֲנֹכִי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֵל קַנָּא פֶקֶד עוֹן אָבוֹת עַל-בָּנִים וְעַל-שְׁלֵשִׁים וְעַל-רְבָעִים לְשִׁנְאֵי:
10 and showing mercy unto the thousandth generation of them that love Me and keep My commandments.	וְעַבִּיד טִיבוֹ לְאֵלֵי דְרִין וְלְרַחֲמֵי וּלְנִטְרֵי פְקוּדֵי:	10 וְעֲשֵׂה חֶסֶד לְאֵלֵפִים לְאֵהָבֵי וּלְשֹׁמְרֵי (כ' מִצְוֹתוֹ) [ק' מִצְוֹתַי]: (ס)
11 Thou shalt not take the name of the LORD thy God in vain; for the LORD will not hold him guiltless that taketh His name in vain.	לֹא תִיַּמֵּי בִשְׁמַא דְיִי אֱלֹהֶיךָ לְמַגְנָא אֲרִי לֹא יִזְכֵּי יְיָ יֵת דְיִימֵי בִשְׁמִיָּה לְשִׁקְרָא:	11 לֹא תִשָּׂא אֶת-שֵׁם-יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְשׁוֹא כִּי לֹא יִנָּקֶה יְהוָה אֶת אֲשֶׁר-יִשָּׂא אֶת-שְׁמוֹ לְשׁוֹא: (ס)
12 Observe the sabbath day, to keep it holy, as the LORD thy God commanded thee.	טַר יֵת יוֹמָא דְשַׁבְּתָא לְקִדְשׁוּתִיהָ כְּמָא דְפִקְדָךְ יְיָ אֱלֹהֶיךָ:	12 שְׁמֹר אֶת-יוֹם הַשַּׁבָּת לְקִדְשׁוֹ כַּאֲשֶׁר צֻוֶּה יְהוָה אֱלֹהֶיךָ:
13 Six days shalt thou labour, and do all thy work;	שֵׁתָא יוֹמִין תִּפְלַח וְתַעֲבִיד כָּל עֲבִידְתְּךָ:	13 שֵׁשֶׁת יָמִים תַּעֲבֹד וְעָשִׂיתָ כָּל-מְלֹאכְתְּךָ:
14 but the seventh day is a sabbath unto the LORD thy God, in it thou shalt not do any manner of work, thou, nor thy son, nor thy daughter, nor thy man-servant, nor thy maid-servant, nor thine ox, nor thine ass, nor any of thy cattle, nor thy stranger that is within thy gates; that thy man-servant and thy maid-servant may rest as well as thou.	וְיוֹמָא שְׁבִיעֵאָה שַׁבְּתָא קֳדָם יְיָ אֱלֹהֶיךָ לֹא תַעֲבִיד כָּל עֲבִידָא אֶת וּבָרְךְ וּבְרַתְךָ וְעֲבָדְךָ וְאִמָּתְךָ וְתוֹרְךָ וְחִמְרְךָ וְכָל בְּעִירְךָ וְגִיזְרְךָ דְּבִקְרָנְךָ בְּדִיל דִּינְיָתָא עֲבָדְךָ וְאִמָּתְךָ כְּוֹתְךָ:	14 וְיוֹם הַשְּׁבִיעִי שַׁבָּת לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ לֹא תַעֲשֶׂה כָל-מְלֹאכָה אַתָּה וּבִנְךָ-וּבִתְךָ וְעֲבָדְךָ וְאִמָּתְךָ וְשׁוֹרְךָ וְחִמְרְךָ וְכָל-בְּהֶמְתְּךָ וְגִרְךָ אֲשֶׁר בִּשְׁעָרֶיךָ לְמַעַן יָנוּחַ עֲבָדְךָ וְאִמָּתְךָ כְּמוֹךָ:

(12) שמור. וזרשונות הוא אומר זכור, שניהם צדצור אחד וצמיצה אחת נאמרו, וצמיעה אחת נשמעו (מכילתא צחזש פ"ז): כאשר צוך. קודם מתן תורה צמרה (שנת פז):

15 And thou shalt remember that thou was a servant in the land of Egypt, and the LORD thy God brought thee out thence by a mighty hand and by an outstretched arm; therefore the LORD thy God commanded thee to keep the sabbath day.

וְזָכַרְתָּ כִּי עֶבֶד הָיִיתָ בְּאֶרֶץ  
מִצְרַיִם וַיֹּצֵאֲךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ  
מִשָּׁם בְּיָד חֲזָקָה וּבְזֵרַע נְטוּיָה  
עַל-כֵּן צִוְּךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ  
לַעֲשׂוֹת אֶת-יוֹם הַשַּׁבָּת: (ס)

16 Honour thy father and thy mother, as the LORD thy God commanded thee; that thy days may be long, and that it may go well with thee, upon the land which the LORD thy God giveth thee.

כְּבָד אֶת-אָבִיךָ וְאֶת-אִמְךָ  
כַּאֲשֶׁר צִוְּךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לַמַּעַן  
יֵאָרִיכֶן יָמֶיךָ וְלִמְעַן יֵיטֵב לָךְ  
עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר-יְהוָה אֱלֹהֶיךָ  
נָתַן לָךְ: (ס)

17 Thou shalt not murder. Neither shalt thou commit adultery. Neither shalt thou steal. Neither shalt thou bear false witness against thy neighbour.

לֹא תִרְצַח (ס) וְלֹא  
תִנְאַף (ס) וְלֹא תִגְנֹב (ס)  
וְלֹא-תַעֲנֶה בְרֵעֲךָ עֵד  
שָׁוֵא: (ס)

18 Neither shalt thou covet thy neighbour's wife; neither shalt thou desire thy neighbour's house, his field, or his man-servant, or his maid-servant, his ox, or his ass, or any thing that is thy neighbour's.

וְלֹא תַחְמֹד אִשְׁתּוֹ רֵעֲךָ וְלֹא  
תַתְּאוּהָ בֵּית רֵעֲךָ שָׂדֵהוּ וְעַבְדּוֹ  
וְאִמָּתוֹ שׁוֹרֹו וַחֲמֹרֹו וְכָל אֲשֶׁר  
לִרְעֶךָ: (ס)

19 These words the LORD spoke unto all your assembly in the mount out of the midst of the fire, of the cloud, and of the thick darkness, with a great voice, and it went on no more. And He wrote them upon two tables of stone, and gave them unto me.

אֶת-הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה דִּבֶּר יְהוָה  
אֶל-כָּל-קְהִלָּתְכֶם בְּהַר מִתְּנֶה  
הָאֵשׁ הָעֵנָן וְהָעֲרָפֶל קוֹל גָּדוֹל  
וְלֹא יָסַף וַיִּכְתְּבֵם עַל-שְׁנֵי לַחֹת  
אֲבָנִים וַיִּתֵּנָם אֵלָי: חמישי

20 And it came to pass, when ye heard the voice out of the midst of the darkness, while the mountain did burn with fire, that ye came near unto me, even all the heads of your tribes, and your elders;

וַיְהִי כַשְׁמֹעְכֶם אֶת-הַקּוֹל  
מִתְּנֶה הַחֹשֶׁךְ וְהַהָר בָּעֵר  
בְּאֵשׁ וַתִּקְרְבוּן אֵלָי כָּל-רָאשֵׁי  
שְׁבִיטֵיכֶם וְזִקְנֵיכֶם: 20

(15) וזכרת כי עבד היית וגו'. על מנת כן פדאך, ששהיה לו עזד ותשמור מצותיו:

(16) כאשר צוה. אף על כיצוד אז ואס נטעו צמרה (סנהדרין נו:), שנאמר שם שם לו חק ומשפט (שמות טו, כה):

(17) ולא תנאף. אין לשון נאוף אלא באשת איש:

(18) ולא תתאוה. לא תירוד, אף הוא לשון חמדה, כמו נקמד למרקה (בראשית ז, ט), דמתרגמינן דמרגג למקו:

(19) ולא יסף. מתרגמינן ולא פסק, [לפי שמדת דבר ודס אינו יכול לדבר כל דבריו בגשימה אחת, ואריך להפסיק, ומדת

הקצ"ה אינו כן, לא היה פוסק, ומשלא היה פוסק לא היה מוסיף, כי קולו חזק וקיים לעולם. דבר אחר ולא יסף, ולא הוסיף

להקלות באות פומז:

21	and ye said: 'Behold, the LORD our God hath shown us His glory and His greatness, and we have heard His voice out of the midst of the fire; we have seen this day that God doth speak with man, and he liveth.	וַתֹּאמְרוּ תָן הָרְאֵנוּ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ אֶת־כְּבוֹדוֹ וְאֶת־גְּדֻלּוֹ וְאֶת־קֹלוֹ שִׁמְעָנוּ מִתּוֹךְ הָאֵשׁ הַיּוֹם הַזֶּה רָאִינוּ כִּי־יְדַבֵּר אֱלֹהִים אֶת־הָאָדָם וְחַי:	21
22	Now therefore why should we die? for this great fire will consume us; if we hear the voice of the LORD our God any more, then we shall die.	וְעַתָּה לָמָּה נָמוּת כִּי תֹאכְלֵנוּ הָאֵשׁ הַגְּדֹלָה הַזֹּאת אִם־יִסְפְּיוּ אֲנַחְנוּ לְשִׁמְעַת אֶת־קוֹל יְהוָה אֱלֹהֵינוּ עוֹד וְנָמָתָנוּ:	22
23	For who is there of all flesh, that hath heard the voice of the living God speaking out of the midst of the fire, as we have, and lived?	כִּי מִי כָל־בָּשָׂר אֲשֶׁר שָׁמַע קוֹל אֱלֹהִים חַיִּים מְדַבֵּר מִתּוֹךְ־הָאֵשׁ כְּמָנּוּ וַיְחַי:	23
24	Go thou near, and hear all that the LORD our God may say; and thou shalt speak unto us all that the LORD our God may speak unto thee; and we will hear it and do it.'	קִרְבֵּ אֶתָּה וּשְׁמַע אֶת כָּל־אֲשֶׁר יֹאמַר יְהוָה אֱלֹהֵינוּ וְאַתָּה תְּדַבֵּר אֵלֵינוּ אֶת כָּל־אֲשֶׁר יְדַבֵּר יְהוָה אֱלֹהֵינוּ אֵלֶיךָ וּשְׁמַעְנוּ וְעָשִׂינוּ:	24
25	And the LORD heard the voice of your words, when ye spoke unto me; and the LORD said unto me: 'I have heard the voice of the words of this people, which they have spoken unto thee; they have well said all that they have spoken.	וַיִּשְׁמַע יְהוָה אֶת־קוֹל דְּבָרֵיכֶם בְּדַבְּרְכֶם אֵלַי וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלַי שְׁמַעְתִּי אֶת־קוֹל דְּבָרֵי הָעָם הַזֶּה אֲשֶׁר דִּבְּרוּ אֵלַיךָ הַיִּטִּיבוּ כָל־אֲשֶׁר דִּבְּרוּ:	25
26	Oh that they had such a heart as this always, to fear Me, and keep all My commandments, that it might be well with them, and with their children for ever!	מִי־יִתֵּן וְהָיָה לְבָבָם זֶה לָהֶם לִירְאָה אֹתִי וּלְשֹׁמֵר אֶת־כָּל־מִצְוֹתַי כָּל־הַיָּמִים לְמַעַן יִיטֵב לָהֶם וּלְבָנֵיהֶם לְעֹלָם:	26
27	Go say to them: Return ye to your tents.	לֵךְ אָמַר לָהֶם שׁוּבוּ לְכֶם לְאֶהְלֵיכֶם:	27

(24) ואת תדבר אלינו. הפשט את כחי כנקזה, שננטערת עליו כס ורפיחם את ידי, כי ראיתי שאינכם חרדים להתקרב אליו מאהבה, וכי לא היה יפה לכם ללמוד מפי הגזורה, ולא ללמוד ממני:

28	But as for thee, stand thou here by Me, and I will speak unto thee all the commandment, and the statutes, and the ordinances, which thou shalt teach them, that they may do them in the land which I give them to possess it.'	וְאַתָּה פֹּה עֹמֵד עִמָּדִי וְאֶדְבַּרְתָּ אֵלַיךְ אֶת כָּל־הַמִּצְוֹת וְהַחֲקִים וְהַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר תִּלְמַדְם וְעָשׂוּ בְּאֶרֶץ אֲשֶׁר אֲנִי נֹתֵן לָהֶם לְרִשְׁתָּהּ:	28
29	Ye shall observe to do therefore as the LORD your God hath commanded you; ye shall not turn aside to the right hand or to the left.	וְשָׁמַרְתֶּם לַעֲשׂוֹת כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם אֲתֶכֶם לֹא תִסְרוּ יָמִין וּשְׂמָאל:	29
30	Ye shall walk in all the way which the LORD your God hath commanded you, that ye may live, and that it may be well with you, and that ye may prolong your days in the land which ye shall possess.	בְּכָל־הַדֶּרֶךְ אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם אֲתֶכֶם תֵּלְכוּ לְמַעַן תַּחְיוּ וְטוֹב לָכֶם וְהֵאָרַכְתֶּם יָמִים בְּאֶרֶץ אֲשֶׁר תִּירָשׁוּן:	30
VI	Now this is the commandment, the statutes, and the ordinances, which the LORD your God commanded to teach you, that ye might do them in the land whither ye go over to possess it—	וְזֹאת הַמִּצְוָה הַחֲקִים וְהַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם לְלַמֵּד אֲתֶכֶם לַעֲשׂוֹת בְּאֶרֶץ אֲשֶׁר אַתֶּם עֹבְרִים שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ:	VI
2	that thou mightest fear the LORD thy God, to keep all His statutes and His commandments, which I command thee, thou, and thy son, and thy son's son, all the days of thy life; and that thy days may be prolonged.	לְמַעַן תִּירָא אֶת־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְשַׁמֵּר אֶת־כָּל־חֻקֹּתָיו וּמִצְוֹתָיו אֲשֶׁר אֲנִי מֻצְוֶה אֹתָהּ וּבְנֶךָ וּבֶן־בְּנֶךָ כָּל יְמֵי חַיֶּיךָ וּלְמַעַן יֵאָרְכוּ יָמֶיךָ:	2
3	Hear therefore, O Israel, and observe to do it; that it may be well with thee, and that ye may increase mightily, as the LORD, the God of thy fathers, hath promised unto thee—a land flowing with milk and honey.	וּשְׁמַעְתָּ יִשְׂרָאֵל וּשְׁמַרְתָּ לַעֲשׂוֹת אֲשֶׁר יִיטֵב לָךְ וְאֲשֶׁר תִּרְבּוּן מְאֹד כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה אֱלֹהֵי אֲבֹתֶיךָ לָךְ אֶרֶץ זָבַת חֶלֶב וְדָבָשׁ: (פ)	3
4	HEAR, O ISRAEL: THE LORD OUR GOD, THE LORD IS ONE.	שְׁמַע יִשְׂרָאֵל יְהוָה אֱלֹהֵינוּ יְהוָה אֶחָד:	ששי ו

(4) ה' אלהינו ה' אחד. ה' שהוא אלהינו עמה, ולא אלהי האומות עובדי אלילים, הוא עמיד להיות ה' אחד, שנאמר פי אָז אֶהְפֹּךְ אֶל עַמִּים שָׂפָה זְרוּקָה לְקַרֵּא כָּל־שָׂם ה' (נפניה ג, ט), ונאמר ציוס הוא ה' אֶחָד וְשִׁמוֹ אֶחָד (זכריה יד, ט):

5	And thou shalt love the LORD thy God with all thy heart, and with all thy soul, and with all thy might.	וְאָהַבְתָּ אֶת יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּכָל-לִבְבְּךָ וּבְכָל-נַפְשְׁךָ וּבְכָל-מְאֹדְךָ:	וְתָרַחַם יְיָ אֱלֹהֶיךָ בְּכָל לִבְּךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ וּבְכָל נִכְסְךָ:
6	And these words, which I command thee this day, shall be upon thy heart;	וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוְנֶךָ הַיּוֹם עַל-לִבְבְּךָ:	וַיְהוֹן פִּתְגָמֵי הָאֱלֹהִין דְּאַנָּא מְפָשִׁיד לָךְ יוֹמָא דִּין עַל לִבְּךָ:
7	and thou shalt teach them diligently unto thy children, and shalt talk of them when thou sittest in thy house, and when thou walkest by the way, and when thou liest down, and when thou risest up.	וְשִׁנַּנְתָּם לְבָנֶיךָ וְדַבַּרְתָּ בָּם בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ וּבִלְכַתְּךָ בַּדֶּרֶךְ וּבִשְׁכַבְּךָ וּבְקוּמְךָ:	וְתַתִּינִין לְבָנֶךָ וְתַמְלִיל בְּהוֹן בְּמִתְבָּךְ בְּבֵיתְךָ וּבְמַהְלֶכְךָ בְּאוֹרְחָא וּבְמִשְׁכַּבְּךָ וּבְמִקְוֶמְךָ:
8	And thou shalt bind them for a sign upon thy hand, and they shall be for frontlets between thine eyes.	וְקָשַׁרְתָּם לְאוֹת עַל-יָדְךָ וְהָיוּ לְטַטְפֹּת בֵּין עֵינֶיךָ:	וְתַקְטְרָנִין לְאוֹת עַל יָדְךָ וַיְהוֹן לְתַפְלִין בֵּין עֵינֶךָ:
9	And thou shalt write them upon the door-posts of thy house, and upon thy gates.	וְכַתַּבְתָּם עַל-מְזוּזוֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ: (ס)	וְתַכְתֹּבֵנּוּ עַל מְזוּזֵין וְתַקְבְּעֵנּוּ בְּסַפֵּי בֵיתְךָ וּבַתְרָעָךְ:
10	And it shall be, when the LORD thy God shall bring thee into the land which He swore unto thy fathers, to Abraham, to Isaac, and to Jacob, to give thee—great and goodly cities, which thou didst not build,	וְהָיָה כִּי יְבִיאֲךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֶל-הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּע לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וּלְיַעֲקֹב לָתֵת לָךְ עָרִים גְּדֹלֹת וְטֹבֹת אֲשֶׁר לֹא-בָנִיתָ:	וַיְהִי אֲרִי יַעֲלִנְךָ יְיָ אֱלֹהֶיךָ לְאֶרֶץ דְּקַיִים לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק לְיַעֲקֹב לְתֵת לָךְ קְרוּיִן רַבְּרָבִין וְטָבִין דְּלֹא בָנִיתָ:

(5) ואהבת. עשה דבריו מאהבה, אינו דומה עושה מאהבה לעושה מיראה, העושה אלל רבו מיראה, כשהוא מטריח עליו, מניחו והולך לו (ספרי לז): בכל לבבך. צני יצריך. דבר אחר צכל לצנך, שלא יהיה לצנ חלוק על המקום (ספרי שס): ובכל נפשך. אפילו הוא נוטל את נפשו: ובכל מאודך. צכל ממוןך, יש לך אדם שממונו חצי עליו מגופו, לכן נאמר וצכל מאדך (צרכות סא): דבר אחר וצכל מאדך, צכל מדה ומדה שמודד לך, צין צמדה טובה צין צמדת פורענות, וכן צדוד הוא אומר, כוס יצועות אשא וגו' (תהלים קטז, יג) קרה ויגון אמןא וגו' (שס ג):

(6) והיו הדברים. ומהו האהבה, והיו הדברים האלה, שמתוך כך אתה מכיר צהקצ"ה ומדצק צדרכיו (ספרי לג): אשר אנכי מצוך היום. לא יהיו צעיניך קדי וטקמא ישנה שאין אדם סופנה, אלא כחדשה שהכל רצין לקראתה (ספרי שס). דיוקמא מצות המלך הצאה צמכת:

(7) ושננתם. לשון צדוד הוא, שיהיו מחודדים צפיק, שאם ישאלך אדם דבר, לא תהא צריך לגמגם צו, אלא אמור לו מיד (ספרי לז). קידושין ל): לבניך. אלו התלמידים, מצינו צכל מקום שהתלמידים קרוים צנים, שנאמר צנים לה' אלהיכם (לקמן יד, א), ואומר צני הנציאים אשך צית אל (מלכים-צ, ג, יג), וכן צחוקיהו שלמד תורה ללל ישראל וקראם צנים, שנאמר צני עפה אל תשלו (דברי הימים-צ, כט, יא), וכס שהתלמידים קרוים צנים, שנאמר צנים אדם לה' אלהיכם, כך הרצ קרוי אב, שנאמר אב צני קבצ אשך אל וגו' (מלכים-צ, צ, יצ): ודברת בם. שלא יהא עיקר צדורך אלא צם, עשם עיקר ואל תעשם טפל (ספרי לד): ובשכבך. יכול אפילו שכצ צחצי היום, תלמוד לומר וצקומך, יכול אפילו עמד צחצי הלילה, תלמוד לומר צצמתך צציתך וצכלתך צדך, דרך ארץ צברה תורה (ספרי שס), זמן שכיבה וזמן קימה:

(8) וקשרתם לאות על ידך. אלו תפילין צצזרוע: והיו לטטפת בין עיניך. אלו תפילין צצראש, ועל שם מנין פרשיותהם נקראו טטפת, טט צכפיי שמים, פת צאפריקיי שמים (סנהדרין ד):

(9) מזוזות ביתך. מזוזת כחצ, שאין צריך אלא אחת: ובשעריך. לצרות שערי חצרות ושערי מדניות ושערי עירות (יומא יא):

11	and houses full of all good things, which thou didst not fill, and cisterns hewn out, which thou the didst not hew, vineyards and olive-trees, which thou didst not plant, and thou shalt eat and be satisfied—	וּבָתִּים מְלֵאִים כָּל-טוֹב אֲשֶׁר לֹא-מְלֵאתָ וּבְרֶת חֲצוּבִים אֲשֶׁר לֹא-חֲצַבְתָּ כְּרָמִים וְזֵיתִים אֲשֶׁר לֹא-נָטַעְתָּ וְאָכַלְתָּ וּשְׂבַעְתָּ:	11
12	then beware lest thou forget the LORD, who brought thee forth out of the land of Egypt, out of the house of bondage.	הִשָּׁמֶר לְךָ פֶּן-תִּשְׁכַּח אֶת-יְהוָה אֲשֶׁר הוֹצִיאָךְ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבֵּית עֲבָדִים:	12
13	Thou shalt fear the LORD thy God; and Him shalt thou serve, and by His name shalt thou swear.	אֶת-יְהוָה אֱלֹהֶיךָ תִירָא וְאִתּוֹ תַעֲבֹד וּבִשְׁמוֹ תִשָּׁבַע:	13
14	Ye shall not go after other gods, of the gods of the peoples that are round about you;	לֹא תִלְכּוּן אַחֲרֵי אֱלֹהִים אֲחֵרִים מֵאֱלֹהֵי הָעַמִּים אֲשֶׁר סְבִיבוֹתֵיכֶם:	14
15	for a jealous God, even the LORD thy God, is in the midst of thee; lest the anger of the LORD thy God be kindled against thee, and He destroy thee from off the face of the earth.	כִּי אֵל קַנָּא יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּקִרְבְּךָ פֶּן-יִחַר אַף-יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּךָ וְהִשְׁמִידְךָ מֵעַל פְּנֵי הָאֲדָמָה: (ס)	15
16	Ye shall not try the LORD your God, as ye tried Him in Massah.	לֹא תִנְסֹו אֶת-יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם כַּאֲשֶׁר נִסִּיתֶם בַּמַּסָּה:	16
17	Ye shall diligently keep the commandments of the LORD your God, and His testimonies, and His statutes, which He hath commanded thee.	שָׁמֹר תִּשְׁמְרוּן אֶת-מִצְוֹת יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם וְעִדּוֹתָיו וְחֻקָּיו אֲשֶׁר צִוְּךָ:	17
18	And thou shalt do that which is right and good in the sight of the LORD; that it may be well with thee, and that thou mayest go in and possess the good land which the LORD swore unto thy fathers,	וְעָשִׂיתָ הַיָּשָׁר וְהַטוֹב בְּעֵינֵי יְהוָה לְמַעַן יֵיטֵב לְךָ וּבָאתָ וִירַשְׁתָּ אֶת-הָאָרֶץ הַטֹּבָה אֲשֶׁר-נִשְׁבַּע יְהוָה לְאַבְרָהָם:	18
19	to thrust out all thine enemies from before thee, as the LORD hath spoken.	לְהִדָּחַף אֶת-כָּל-אֹיְבֶיךָ מִפְּנֶיךָ כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה: (ס)	19

- (11) חצובים. לפי שהיו מקום טרשין וסלעים, נופל בו לשון חציצה:  
 (12) מבית עבדים. כתרוממו מצית עצמותא, ממקום שהייתם שם עבדים:  
 (13) ובשמו תשבע. אם יש צד כל המדות הללו, שאתה ירא את שמו ועוצד אותו, אז בשמו תשבע, שמתוך שאתה ירא את שמו תהא זהיר בשזועתך, ואם לאו לא תשבע:  
 (14) מאלהי העמים אשר סביבותיכם. והוא הדין לרמוקים, אלא לפי שאתה רואה את סביבותיך תועים אחריהם, הוֹרֵץ לזהיר עליהם ביותר:  
 (16) במסה. כשיאלאו ממנרים שנסוהו צמים, שנאמר הִנֵּה ה' צָקָקָנוּ (שמות יז, ז):  
 (18) הישר והטוב. זו פשרה לפני משורת הדין:

20	When thy son asketh thee in time to come, saying: 'What mean the testimonies, and the statutes, and the ordinances, which the LORD our God hath commanded you?	כִּי־יִשְׁאַלְךָ בִּנְךָ מָחָר לֵאמֹר מַה הָעֵדוּת וְהַחֻקִּים וְהַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ אֶתְכֶם:	20
21	then thou shalt say unto thy son: 'We were Pharaoh's bondmen in Egypt; and the LORD brought us out of Egypt with a mighty hand.	וְאָמַרְתָּ לְבִנְךָ עֲבָדִים הָיִינוּ לְפָרְעָה בְּמִצְרַיִם וַיֹּצִיאֵנוּ יְהוָה מִמִּצְרַיִם בְּיָד חֲזָקָה:	21
22	And the LORD showed signs and wonders, great and sore, upon Egypt, upon Pharaoh, and upon all his house, before our eyes.	וַיֵּתֶן יְהוָה אוֹתוֹת וּמוֹפְתִים גְּדֹלִים וָרָעִים בְּמִצְרַיִם בְּפָרְעָה וּבְכָל־בֵּיתוֹ לְעֵינֵינוּ:	22
23	And He brought us out from thence, that He might bring us in, to give us the land which He swore unto our fathers.	וְאוֹתָנוּ הוֹצִיא מִשָּׁם לְמַעַן הָבִיא אֹתָנוּ לָאֶרֶץ הַזֹּאת אֲשֶׁר נִשְׁבַּע לַאֲבוֹתֵינוּ:	23
24	And the LORD commanded us to do all these statutes, to fear the LORD our God, for our good always, that He might preserve us alive, as it is at this day.	וַיִּצְוֵנוּ יְהוָה לַעֲשׂוֹת אֶת־כָּל־הַחֻקִּים הָאֵלֶּה לְיִרְאָה אֶת־יְהוָה אֱלֹהֵינוּ לְטוֹב לָנוּ כָּל־הַיָּמִים לְחַיֵּתָנוּ כִּהְיוֹם הַזֶּה:	24
25	And it shall be righteousness unto us, if we observe to do all this commandment before the LORD our God, as He hath commanded us.'	וַצִּדְקָה תִּהְיֶה־לָּנוּ כִּי־נִשְׁמָר לַעֲשׂוֹת אֶת־כָּל־הַמִּצְוָה הַזֹּאת לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֵינוּ כְּאֲשֶׁר צִוָּנוּ: (ס)	25
VII	When the LORD thy God shall bring thee into the land whither thou goest to possess it, and shall cast out many nations before thee, the Hittite, and the Girgashite, and the Amorite, and the Canaanite, and the Perizzite, and the Hivite, and the Jebusite, seven nations greater and mightier than thou;	כִּי יִבְיֹאֵךְ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־אַתָּה בֹּא־שָׂמָה לְרִשְׁתָּהּ וְנָשַׁל גּוֹיִם־רַבִּים מִפְּנֶיךָ הַחִתִּי וְהַגִּרְגָּשִׁי וְהָאֲמֹרִי וְהַכְּנַעֲנִי וְהַפְּרִזִּי וְהַחִוִּי וְהַיְבוּסִי שִׁבְעָה גּוֹיִם רַבִּים וְעַצוּמִים מִמֶּךָ:	שביעי

(19) כאשר דבר. והיכן דבר, והמתי את כל העם וגו' (שמות כג, כז):

(20) כי ישאלך בנך מחר. יש מחר שהוא אחר זמן:

(1) ונשל. לשון השלכה והמזה, וכן ונשל הצרזל (לקמן יט, ה):



<p>2 and when the LORD thy God shall deliver them up before thee, and thou shalt smite them; then thou shalt utterly destroy them; thou shalt make no covenant with them, nor show mercy unto them;</p>	<p>וַנִּתְּנֵם יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְפָנֶיךָ וְהִכִּיתָם הַחֶרֶם תַּחֲרִים אֹתָם לֹא-תִכְרֹת לָהֶם בְּרִית וְלֹא תִחַנֵּם:</p>	<p>2 וַנִּתְּנֵם יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְפָנֶיךָ וְהִכִּיתָם הַחֶרֶם תַּחֲרִים אֹתָם לֹא-תִכְרֹת לָהֶם בְּרִית וְלֹא תִחַנֵּם:</p>
<p>3 neither shalt thou make marriages with them: thy daughter thou shalt not give unto his son, nor his daughter shalt thou take unto thy son.</p>	<p>וְלֹא תִתְּחַתֵּן בָּהוֹן בְּרִיתְךָ לָא תִתִּין לְבָרְיָהּ וּבְרִיתָהּ לָא תִסָּב לְבָרְךָ:</p>	<p>3 וְלֹא תִתְּחַתֵּן בָּם בְּתֻךְ לֹא-תִתֵּן לְבָנְךָ וּבִתְּךָ לֹא-תִקַּח לְבָנֶךָ:</p>
<p>4 For he will turn away thy son from following Me, that they may serve other gods; so will the anger of the LORD be kindled against you, and He will destroy thee quickly.</p>	<p>אֲרִי יִשְׁעִין ית בְּרַךְ מִבְּתֵר פּוֹלְחֵי וַיִּפְלְחוּן לְשָׁעוֹת עֲמֻמִּיָּא וַיִּתְּקֶף רוּגְזָא דִּי בְכוּן וַיִּשְׁחַדְּנוּ בְּפָרִיעַ:</p>	<p>4 כִּי-יִסִּיר אֶת-בְּנֶךָ מֵאַחֲרַי וְעִבְדוּ אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְחָרָה אַף-יְהוָה בָּכֶם וְהִשְׁמִידָה מְהֵרָה:</p>
<p>5 But thus shall ye deal with them: ye shall break down their altars, and dash in pieces their pillars, and hew down their Asherim, and burn their graven images with fire.</p>	<p>אֲרִי אִם כְּדִין תַּעֲבֹדוּן לְהוֹן אִיגוּרֵיהוֹן תִּתְּרַעוּן וְקִמְתֶּהוֹן תִּתְּבֹדוּן וְאַשְׁרֵיהוֹן תִּקְצְצוּן וְצִלְמֵיהוֹן תִּיקְדוּן בְּנוּרָא:</p>	<p>5 כִּי-אִם-כֹּה תַעֲשׂוּ לָהֶם מִזְבְּחֵיהֶם תִּהְיוּ וּמִצְבֹּתָם תִּשְׁבְּרוּ וְאַשְׁרֵיהֶם תִּגְדְּעוּן וּפְסִילֵיהֶם תִּשְׂרֹפוּן בָּאֵשׁ:</p>
<p>6 For thou art a holy people unto the LORD thy God: the LORD thy God hath chosen thee to be His own treasure, out of all peoples that are upon the face of the earth.</p>	<p>אֲרִי עַם קָדִישׁ אַתָּה קִדְּם יי אֱלֹהֶיךָ בְּךָ אֶתְרַשִּׁי יי אֱלֹהֶיךָ לְמַהְיִי לֵיה לְעַם חֲבִיב מְכֹל עֲמֻמִּיָּא דְעַל אֲפִי אֲרַעָא:</p>	<p>6 כִּי עַם קָדוֹשׁ אַתָּה לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּךָ בָּחַר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְהִיְוֹת לוֹ לְעַם סֶגְלָה מְכֹל הָעַמִּים אֲשֶׁר עַל-פְּנֵי הָאֲדָמָה:</p>
<p>7 The LORD did not set His love upon you, nor choose you, because ye were more in number than any people—for ye were the fewest of all peoples—</p>	<p>לֹא מִדְּסֻגִּיָּאִין אֶתוֹן מְכֹל עֲמֻמִּיָּא צָבִי יי בְכוּן וְאַתְרַשִּׁי בְכוּן אֲרִי אֶתוֹן זְעִירִין מְכֹל עֲמֻמִּיָּא:</p>	<p>7 לֹא מִרַבְּכֶם מְכֹל-הָעַמִּים חֶשֶׁק יְהוָה בָּכֶם וַיִּבְחַר בָּכֶם כִּי-אַתֶּם הַמְעַט מְכֹל-הָעַמִּים:</p>

(2) ולא תחנם. לא תתן להם חן, אסור לו לאדם לומר כמה נאה כותי זה. דבר אחר, לא תתן להם חנייה בארץ (עבודה זרה כ:).

(4) כי יסיר את בנך מאחרי. בנו של כותי כשישא את בתך, יסיר את בנך אשר תלד לו בתך מאחרי, למדנו שכן בתך הבא מן הכותי קרוי בנך, אבל בן בנך הבא מן הכותית, אינו קרוי בנך אלא בנה, שהרי לא נאמר על בתו, לא תקח כי תסיר את בנך מאחרי, אלא כי יסיר את בנך וגו' (קידושין סח:).

(5) מזבחתיהם. של צנין: ומצבותם. אבן אחת: ואשיריהם. אילנות שעוצדין אותן (עבודה זרה מח:). ופסיליהם. צלמים:

(7) לא מרבכם. כפשוטו. ומדרשו, לפי שאין אחס מגדילים עצמכם כשאני משפיע לכם טובה, לפיכך חשקתי בכם (חולין פט:). כי אתם המעט. הממעטין עצמכם, כגון אברהם שאמר וְאֶנְכִּי עֶקֶר וְאַחָר (בראשית יח, כז), וכגון משה ואהרן שאמרו וְנִקְנוּ מֶה (שמות טז, ז), לא כנצודכנצר שאמר חֲדָמָה לְעֵלְיוֹן (ישעיה יד, יד), וסנחריב שאמר מִי בָכָל אֱלֹהֵי הָאֲרָצוֹת (שם לו, כ), וחירם שאמר אֲנִי מוֹשֵׁב אֱלֹהִים יִשְׁבְּתִי (יחזקאל כח, ז): כי אתם המעט. הרי כי משמש בלשון דהא:

8	<p>but because the LORD loved you, and because He would keep the oath which He swore unto your fathers, hath the LORD brought you out with a mighty hand, and redeemed you out of the house of bondage, from the hand of Pharaoh king of Egypt.</p>	<p>כִּי מֵאַהֲבַת יְהוָה אֶתְכֶם וּמִשְׁמְרוֹ אֶת־הַשְּׁבָעָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּע לְאַבְרָהָם הוֹצִיא יְהוָה אֶתְכֶם בְּיָד חֲזָקָה וַיַּפְדֶּךָ מִבֵּית עַבְדִּים מִיַּד פַּרְעֹה מֶלֶךְ־מִצְרָיִם:</p>	8
9	<p>Know therefore that the LORD thy God, He is God; the faithful God, who keepeth covenant and mercy with them that love Him and keep His commandments to a thousand generations;</p>	<p>וַיַּדְעַתְּ כִּי־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ הוּא הָאֱלֹהִים הָאֵל הַנָּאֲמָן שֹׁמֵר הַבְּרִית וְהַחֲסֵד לְאַהֲבָיו וּלְשֹׁמְרֵי מִצְוָתוֹ לְאֵלֶיךָ דֹּר:</p>	מפסיר
10	<p>and repayeth them that hate Him to their face, to destroy them; He will not be slack to him that hateth Him, He will repay him to his face.</p>	<p>וּמִשְׁלָם לְשֹׂנְאָיו אֶל־פָּנָיו לְהַאֲבִידוֹ לֹא יֵאָחֵז לְשֹׂנְאֹו אֶל־פָּנָיו יִשְׁלַם־לוֹ: וּמִשְׁלָם לְשֹׂנְאָיו אֶל־פָּנָיו עֹבְדֵין קְדָמוֹתַי בְּחַיֵּיהֶן לְאוֹבְדֵיהֶן לֹא מֵאַחֵר עֹבֵד טָב לְשֹׂנְאָו טָבֵן דָּאֲנִין עֹבְדֵי קְדָמוֹתַי בְּחַיֵּיהֶן מִשְׁלָם לָהֶן:</p>	10
11	<p>Thou shalt therefore keep the commandment, and the statutes, and the ordinances, which I command thee this day, to do them.</p>	<p>וְשָׁמַרְתָּ אֶת־הַמִּצְוָה וְאֶת־הַחֻקִּים וְאֶת־הַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוֶּה הַיּוֹם לַעֲשׂוֹתָם: (פ)</p>	קכז פסוקים

The Haftara is Isaiah 40:1 - 40:26 on page 163. This is the First Haftara of Consolation.

12	<p>And it shall come to pass, because ye hearken to these ordinances, and keep, and do them, that the LORD thy God shall keep with thee the covenant and the mercy which He swore unto thy fathers,</p>	<p>וַיְהִי חֶלֶף דִּתְקַבְּלוּן יֵת דִּינִיָּא הָאֲלֵין וְתַטְרוּן וְתַעֲבְדוּן יֵתְהוֹן וַיִּטֵּר יְיָ אֱלֹהֶיךָ לָךְ יֵת קִיָּמָא וַיֵּת חֲסֵדָא דְקִיָּיִם לְאַבְרָהָם: וְהָיָה עֲקֵב תִּשְׁמְעוּן אֶת הַמִּשְׁפָּטִים הָאֵלֶּה וְשָׁמַרְתֶּם וַעֲשִׂיתֶם אֹתָם וְשָׁמַר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לָךְ אֶת־הַבְּרִית וְאֶת־הַחֲסֵד אֲשֶׁר נִשְׁבַּע לְאַבְרָהָם:</p>	עקב ז
----	---	---	-------

- (8) כי מאהבת ה' הרי כי משמש כלשון אלה, לא מרובכם חשק ה' בכם אלא מאהבת ה' אחכם: ומשמרו את השבועה. מחמת שמרו את השבועה:
- (9) לאלף דור. ולהלן הוא אומר לאלפים (לעיל ה, י), כאן שהוא סמוך אלל לשומרי מצותיו העושין מיראה, הוא אומר לאלף, ולהלן שהוא סמוך אלל לאזהריו העושין מאהבה, ששכרם יותר גדול, הוא אומר לאלפים (סוטה לא): לאוהביו. אלו העושין מאהבה: ולשומרי מצותיו. אלו העושין מיראה:
- (10) ומשלם לשנאיו אל פניו. בחייו משלם לו גמולו הטוב, כדי להאזידו מן העולם הבא:
- (11) היום לעשותם. ולמחר לעולם הבא ליטול שכרם:
- (12) והיה עקב תשמעון. אם המצות הקלות שאלס דש בעקציו תשמעון: ושמר ה' וגר. ישמר לך הצטחתו:

13	and He will love thee, and bless thee, and multiply thee; He will also bless the fruit of thy body and the fruit of thy land, thy corn and thy wine and thine oil, the increase of thy kine and the young of thy flock, in the land which He swore unto thy fathers to give thee.	וְיִרְחֶמְנֶךָ וְיִבְרַכְנֶךָ וְיִסְגִּינֶךָ וְיִבְרִיךְ וְלֵדָא דְּמַעַד וְאִבָּא דְּאַרְעָךָ עֲבוּרָךָ וְחִמְרָךָ וּמִשְׁחָךָ בְּקָרִי תוֹרֶךָ וְעֹדְרֵי עֶגְדָּה עַל אֲרָעָא דְּקַיִים לְאַבְהֶתֶךָ לְמַתָּן לָךְ:	וְאַחֲבֶךָ וְיִבְרַכְךָ וְהִרְבֶּךָ וּבִרְכָּךָ פְּרִי־בִטְנְךָ וּפְרִי־אֲדָמָתְךָ דְּגִנְךָ וְתִירְשֶׁךָ וְיִצְהָרְךָ שְׂגֵר־אַלְפִיךָ וְעִשְׂתָּרֶת צֹאנְךָ עַל הָאָדָמָה אֲשֶׁר־נִשְׁבַּע לְאַבְתִּיךָ לָתֵת לָךְ:
14	Thou shalt be blessed above all peoples; there shall not be male or female barren among you, or among your cattle.	בְּרִיךְ תִּהְיֶה מִכָּל־הָעַמִּים לֹא־יִהְיֶה בָּךְ עֶקֶר וְעֵקֶרָה וּבִבְהֶמְתְּךָ:	בְּרִיךְ תִּהְיֶה מִכָּל־הָעַמִּים לֹא־יִהְיֶה בָּךְ עֶקֶר וְעֵקֶרָה וּבִבְהֶמְתְּךָ:
15	And the LORD will take away from thee all sickness; and He will put none of the evil diseases of Egypt, which thou knowest, upon thee, but will lay them upon all them that hate thee.	וְיַעֲדִי יְיָ מוֹדָה כָּל מַרְעִין וְכָל מַכַּתְשֵׁי מִצְרַיִם בִּישִׁיא יְדַעְתָּ לֹא יִשְׁיִמּוּן בָּךְ וְיִתְּנֶנּוּ בְּכָל־שְׂנְאֵיךָ:	וְהִסִּיר יְהוָה מִמֶּךָ כָּל־חֲלִי וְכָל־מַדּוּי מִצְרַיִם הָרָעִים אֲשֶׁר יָדַעְתָּ לֹא יִשְׁיִמּוּ בָּךְ וְיִתְּנֶנּוּ בְּכָל־שְׂנְאֵיךָ:
16	And thou shalt consume all the peoples that the LORD thy God shall deliver unto thee; thine eye shall not pity them; neither shalt thou serve their gods; for that will be a snare unto thee.	וְתִגְמַר יְת כָּל עַמֻּמָּא דִּי יֵהֱוֶה יְהִיב לָךְ לֹא תַחוּס עֵינְךָ עֲלֵיהֶן וְלֹא תַפְלַח יְת טַעֲוִתְהֶון אֲרִי לְתַקְלָא יְהוֹן לָךְ:	וְאָכַלְתָּ אֶת־כָּל־הָעַמִּים אֲשֶׁר יִהְיֶה אֱלֹהֶיךָ נֹתֵן לָךְ לֹא־תַחוּס עֵינְךָ עֲלֵיהֶם וְלֹא תַעֲבֹד אֶת־אֱלֹהֵיהֶם כִּי־מוֹקֵשׁ הוּא לָךְ: (ס)
17	If thou shalt say in thy heart: 'These nations are more than I; how can I dispossess them?'	אֲרִי תִימַר בְּלִבִּי סִיגִיאִין עַמֻּמָּא הָאֵלִין מִנִּי אִיכְדִין אִפּוּל לְתַרְכוּתְהוֹן:	כִּי תֹאמַר בְּלִבִּי רַבִּים הַגּוֹיִם הָאֵלֶּה מִמֶּנִּי אִיכָּה אוּכַל לְהוֹרִישָׁם:
18	thou shalt not be afraid of them; thou shalt well remember what the LORD thy God did unto Pharaoh, and unto all Egypt:	לֹא תִדְחַל מִנְהֶון אֲדַכְרָא תִדְכַּר יְת דְּעֵבֶד יְיָ אֱלֹהֶיךָ לְפָרְעָה וּלְכָל מִצְרָאִי:	לֹא תִירָא מֵהֶם זָכָר תִּזְכֹּר אֶת אֲשֶׁר־עָשָׂה יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְפָרְעָה וּלְכָל־מִצְרַיִם:

(13) שגר אלפיך. ולדי צקך, שהנקזה משגרת ממעיה: ועשתרות צאנך. מנחם פירש אֲפִרְי צָעֵן (תהלים כז, יג), מבחר הלאן, כמו עֲשָׂרֶלֶת קֶרְנִים (בראשית יד, ה) לשון חזק, ואונקלוס תרגם וְעֹדְרֵי עֶגְדָּה ורבותינו אמרו (חולין פד:): למה נקרא שם עשירות, שמעשרות את בעליהן:

(14) עקר. שאינו מוליד:

(17) כי תאמר בלבבך. על כרחך לשון דלמא הוא, שמה תאמר בלבבך, מפני שהם רבים לא אוכל להורישם, אל תאמר כן, לא תירא מהם, ולא יתכן לפרשו בזה משאר לשונות של כי, שיפול עליו שוב לא תירא מהם:

19	<p>the great trials which thine eyes saw, and the signs, and the wonders, and the mighty hand, and the outstretched arm, whereby the LORD thy God brought thee out; so shall the LORD thy God do unto all the peoples of whom thou art afraid.</p>	<p>הַמִּסֹּת הַגְּדֹלֹת אֲשֶׁר־רָאוּ עֵינֶיךָ וְהָאֹתֹת וְהַמִּפְתִּים וְהַיָּד הַחֲזָקָה וְהַזְרֹעַ הַנְּטוּיָה אֲשֶׁר הוֹצֵאָה יְהוָה אֱלֹהֶיךָ כֹּן־יַעֲשֶׂה יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְכָל־הָעַמִּים אֲשֶׁר־אַתָּה יָרָא מִפְּנֵיהֶם:</p>	<p>19</p>
20	<p>Moreover the LORD thy God will send the hornet among them, until they that are left, and they that hide themselves, perish from before thee.</p>	<p>וְגַם אֶת־הַצִּרְעָה יִשְׁלַח יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בָּם עַד־אֲבֹד הַנִּשְׁאָרִים וְהַנִּסְתָּרִים מִפְּנֶיךָ:</p>	<p>20</p>
21	<p>Thou shalt not be affrighted at them; for the LORD thy God is in the midst of thee, a God great and awful.</p>	<p>לֹא תִירָא מִפְּנֵיהֶם כִּי־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּקִרְבְּךָ אֵל גָּדוֹל וְנוֹרָא:</p>	<p>21</p>
22	<p>And the LORD thy God will cast out those nations before thee by little and little; thou mayest not consume them quickly, lest the beasts of the field increase upon thee.</p>	<p>וְנִשְׁלַח יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֶת־הַגּוֹיִם הָאֵל מִפְּנֶיךָ מַעֲט מַעֲט לֹא תֹכֵל כָּל־תָּמָר מִהֵרָ פֶּן־תִּרְבֶּה עָלֶיךָ חַיַּת הַשָּׂדֶה:</p>	<p>22</p>
23	<p>But the LORD thy God shall deliver them up before thee, and shall discomfit them with a great discomfiture, until they be destroyed.</p>	<p>וְנָתַנָּם יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְפָנֶיךָ וְהָמָם מִהוּמָה גְּדֹלָה עַד הַשְׁמָדָם:</p>	<p>23</p>
24	<p>And He shall deliver their kings into thy hand, and thou shalt make their name to perish from under heaven; there shall no man be able to stand against thee, until thou have destroyed them.</p>	<p>וְנָתַן מַלְכֵיהֶם בְּיָדְךָ וְהִאֲבֹדְתָ אֶת־שֵׁמָם מִתַּחַת הַשָּׁמַיִם לֹא־ יִתְנַצֵּב אִישׁ בְּפָנֶיךָ עַד הַשְׁמָדָה אֹתָם:</p>	<p>24</p>

(19) המסות. נסיונות. והאותות. כגון ויהי לנפש (שמות ג, א), ויהי לךם ציצקת (שם ט): והמפותים. המכות המופלאות: והיד החזקה. זה הקצור: והזרוע הנטויה. זו המרצ של מכת זכורות:  
(20) הצרעה. מין שרץ העוף, שהיתה זורקת צהם מרה ומסרסתו ומסמקה את עיניהם, בכל מקום שהיו נסתרים שם (סוטה ל:).  
(22) פן תרבה עליך חית השדה. והלא אם עושין ראונו של מקום אין מתיראין מן החיה, שנאמר וסית השדה קשלה (לוי כג), אלא גלוי היה לפנינו שעמדין לחטוא:  
(23) והמם. נקוד קמ"ץ כולו, לפי שאין מ"ם אחרונה מן היסוד, והרי הוא כמו והם אותם, אבל וקמם גלגל עגלתו (ישעיה כח, כח), כולו יסוד, לפיכך חזיו קמ"ץ וחזיו פת"ם, כאשר פעל של שלש אותיות:

<p>25 The graven images of their gods shall ye burn with fire; thou shalt not cover the silver or the gold that is on them, nor take it unto thee, lest thou be snared therein; for it is an abomination to the LORD thy God.</p>	<p>צִלְמֵי טַעֲוֹתֵהוּן תִּקְדֹּן בְּנוֹרָא לֹא תִכְמִיד כֶּסֶף וְזָהָב דְּעִלְיֵהוּן וְתִסַּב לָךְ דְּלִמָּא תִּתְקַל בֵּיה אַרִי מִרְחַק קָדָם יְיָ אֱלֹהֶיךָ הוּא:</p>	<p>25 פָּסִילֵי אֱלֹהֵיהֶם תִּשְׂרֹפוּן בָּאֵשׁ לֹא-תִכְמֹד כֶּסֶף וְזָהָב עֲלֵיהֶם וְלִקְחַתָּ לָךְ פֶּן תִּקָּשׁ בּוֹ כִּי תוֹעֵבֶת יִהְיֶה אֱלֹהֶיךָ הוּא:</p>
<p>26 And thou shalt not bring an abomination into thy house, and be accursed like unto it; thou shalt utterly detest it, and thou shalt utterly abhor it; for it is a devoted thing.</p>	<p>וְלֹא תַעֲלֵל דְּמִרְחַק לְבֵיתֶךָ וְתִהְיִי חֶרֶם כְּמֹהוּ שִׁקָּץ תִּשְׂקָצְנִיה וְרִחַקָא תִרְחַקְנִיה אַרִי חֶרֶם הוּא:</p>	<p>26 וְלֹא-תָבִיא תוֹעֵבָה אֶל-בֵּיתֶךָ וְהָיִיתָ חֶרֶם כְּמֹהוּ שִׁקָּץ תִּשְׂקָצְנוּ וְתִעַב אֶת-תַּעֲבֹנֹה כִּי- חֶרֶם הוּא: (פ)</p>
<p>VIII All the commandment which I command thee this day shall ye observe to do, that ye may live, and multiply, and go in and possess the land which the LORD swore unto your fathers.</p>	<p>כָּל תִּפְקִידָתָא דְּאַנָּא מִפְּקִיד לָךְ יוֹמָא דִּין תִּטְרוּן לְמַעַבְד בְּדִיל דְּתִיחֹן וְתִסְגֹּן וְתִיעֲלוּן וְתִירְתּוּן יְת אֶרֶץ דְּקִיָּים יְיָ לְאַבְהֵתְכוּן:</p>	<p>VIII כָּל-הַמִּצְוָה אֲשֶׁר אֲנִי מֵצִוְּךָ הַיּוֹם תִּשְׁמְרוּן לַעֲשׂוֹת לְמַעַן תִּחְיִין וְרַבִּיתֶם וּבִאתֶם וִירִשְׁתֶּם אֶת-הָאָרֶץ אֲשֶׁר-נִשְׁבַּע יְהוָה לְאַבְתֵּיכֶם:</p>
<p>2 And thou shalt remember all the way which the LORD thy God hath led thee these forty years in the wilderness, that He might afflict thee, to prove thee, to know what was in thy heart, whether thou wouldest keep His commandments, or no.</p>	<p>וְתִדְבֹר יְת כָּל אוֹרְחָא דְּבִרְךָ יְיָ אֱלֹהֶיךָ דִּנָּן אַרְבַּעִין שָׁנִין בְּמִדְבָּרָא בְּדִיל לְעִנּוּיָתְךָ לְנִסּוּיָתְךָ לְמַדַּע יְת דְּבִלְכָךְ תִּתַּטֵּר פְּקוּדוֹתֵי אִם לֹא:</p>	<p>2 וְזָכַרְתָּ אֶת-כָּל-הַדֶּרֶךְ אֲשֶׁר הוֹלִיכָךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ זֶה אַרְבָּעִים שָׁנָה בְּמִדְבָּר לְמַעַן עֲנֹתְךָ לְנִסְתָּךְ לָדַעַת אֶת-אֲשֶׁר בְּלִבְּךָ הִתְשַׁמֵּר מִצְוָתוֹ אִם- לֹא:</p>
<p>3 And He afflicted thee, and suffered thee to hunger, and fed thee with manna, which thou knewest not, neither did thy fathers know; that He might make thee know that man doth not live by bread only, but by every thing that proceedeth out of the mouth of the LORD doth man live.</p>	<p>וְעִנָּךְ וְאַכְפַּנְךָ וְאוֹכְלָךָ יְת מִנָּא דְּלֹא יָדַעְתָּא וְלֹא יָדְעוּ אַבְהֵתְךָ בְּדִיל לְהוֹדְעוֹתְךָ אַרִי לֹא עַל לֶחֶם בְּלִחְדוּתֵיהּ מִתְקִים אֲנִישָׁא אַרִי עַל כָּל אַפְקוֹת מִימַר מִן קָדָם יְיָ חֲיִי אֲנִישָׁא:</p>	<p>3 וַיַּעֲנֶךָ וַיַּרְעֲבֶךָ וַיֹּאכְלֶךָ אֶת- הַמָּן אֲשֶׁר לֹא-יָדַעְתָּ וְלֹא יָדְעוּ אַבְתֵּיךָ לְמַעַן הוֹדִיעָךָ כִּי לֹא עַל-הַלֶּחֶם לִבְדּוֹ יַחְיֶה הָאָדָם כִּי עַל-כָּל-מוֹצֵא פִי-יְהוָה יַחְיֶה הָאָדָם:</p>
<p>4 Thy raiment waxed not old upon thee, neither did thy foot swell, these forty years.</p>	<p>כְּסוּתְךָ לֹא בִלִּיאַת מִנָּךְ וּמִסְנַךְ לֹא יַחִיפּוּ דִּנָּן אַרְבַּעִין שָׁנִין:</p>	<p>ישראל שְׂמֻלְתְּךָ לֹא בִלְתָּה מִעֲלֶיךָ וְרַגְלְךָ לֹא בָצְקָה זֶה אַרְבָּעִים שָׁנָה:</p>

- (1) כל המצווה. כפשוטו. ומדרש אגדה (תנחומא עקב ו), אס התחלת צמא גמור אותה, שאינה נקראת המצווה אלא על שם הגומרה, שנאמר וְאֵת עֲצָמוֹת יוֹסֵף הָאֵשֶׁר הָעָלוּ בְּגִי יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם קָבְרוּ בְּשָׂכֶם (יהושע כד, לב), והלא משה לבדו נתעסק זהם להעלותם, אלא לפי שלא הספיק לגומרה וגמרה ישראל, נקראת על שמה:
- (2) התשמור מצותיו. שלא תנסהו ולא תהרהר אחריו:
- (4) שמלתך לא בלתה. עניי כבוד היו שפיין בכסותם ומגהצים אותם כמין כלים מגוהצים, ואף קמניהם כמו שהיו גדלים

5	And thou shalt consider in thy heart, that, as a man chasteneth his son, so the LORD thy God chasteneth thee.	וַיִּדְעַתָּה עִם־לִבְבְּךָ כִּי כַּאֲשֶׁר יִיסֹר אִישׁ אֶת־בְּנוֹ וַיהוָה אֱלֹהֶיךָ מִיִּסְרֶךָ: וְתִדַּעַתָּה עִם לִבְּךָ אֲרִי כִמָּא דְמַלִּיךְ גּוֹבְרָא יֵת בְּרִיָּה יִי אֱלֹהֶךָ מַלִּיךְ לָךְ:	5
6	And thou shalt keep the commandments of the LORD thy God, to walk in His ways, and to fear Him.	וְשָׁמַרְתָּ אֶת־מִצְוֹת יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לֵלְכֶת בְּדַרְכָּיו וּלְיִרְאָהוּ אֹתוֹ: וְתִטַּר יֵת פְּקוּדֵיָא דִּי אֱלֹהֶךָ לְמַחֵךְ בְּאֻרְחֵן דְּתַקְנֵן קַדְמוֹהִי וּלְמַדְחַל יְתִיהָ:	6
7	For the LORD thy God bringeth thee into a good land, a land of brooks of water, of fountains and depths, springing forth in valleys and hills;	כִּי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ מְבִיאֲךָ אֶל־אֶרֶץ טוֹבָה אֶרֶץ גִּחְלֵי מַיִם עֵינַת וְתַהֲמַת יֵצְאִים בְּבִקְעָה וּבְהָר: אֲרִי יִי אֱלֹהֶךָ מַעִיל לָךְ לְאֶרֶץ טוֹבָה אֶרֶץ גִּבְרָא נַחְלִין דְּמִיִּין מְבוּשֵׁי עֵינָיוּן וְתַהוֹמִין נִפְקִין בְּבִקְעָן וּבְטוּרִין:	7
8	a land of wheat and barley, and vines and fig-trees and pomegranates; a land of olive-trees and honey;	אֶרֶץ חִטָּה וְשֵׁעֲרָה וּגְפֵן וְתַאֲנָה וְרִמּוֹן אֶרֶץ גֵּיִית שֶׁמֶן וְדִבְשׁ: אֶרֶץ חִטָּה וְשֵׁעֲרָה וּגְפֵן וְתַאֲנָה וְרִמּוֹן אֶרֶץ גֵּיִית שֶׁמֶן וְדִבְשׁ:	8
9	a land wherein thou shalt eat bread without scarceness, thou shalt not lack any thing in it; a land whose stones are iron, and out of whose hills thou mayest dig brass.	אֶרֶץ אֲשֶׁר לֹא בְּמִסְכָּנָה תֹאכַל־בָּהּ לֶחֶם לֹא־תִחְסַר כָּל־בָּהּ אֶרֶץ אֲשֶׁר אֲבָנֶיהָ בְּרָזָל וּמִטּוֹרֶהָ תִּפְסֹל נְחָשׁ: אֶרֶץ אֲשֶׁר לֹא בְּמִסְכָּנָה תֹאכַל־בָּהּ לֶחֶם לֹא־תִחְסַר כָּל־בָּהּ אֶרֶץ אֲשֶׁר אֲבָנֶיהָ בְּרָזָל וּמִטּוֹרֶהָ תִּפְסֹל נְחָשׁ:	9
10	And thou shalt eat and be satisfied, and bless the LORD thy God for the good land which He hath given thee.	וְאָכַלְתָּ וְשָׂבַעְתָּ וּבֵרַכְתָּ אֹת־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ עַל־הָאֶרֶץ הַטֹּבָה אֲשֶׁר נָתַן־לָךְ: וְתִיכּוֹל וְתִשְׂבַּע וְתִבְרַכְיָהּ יֵת יִי אֱלֹהֶךָ עַל אֶרֶץ טוֹבָה דִּיהֵב לָךְ:	10
11	Beware lest thou forget the LORD thy God, in not keeping His commandments, and His ordinances, and His statutes, which I command thee this day;	הִשָּׁמֶר לָךְ פֶּן־תִּשְׁכַּח אֶת־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְבַלְתִּי שָׁמֵר מִצְוֹתָיו וּמִשְׁפָּטָיו וְחֻקֹּתָיו אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוְךָ הַיּוֹם: אִסְתַּמַּר לָךְ דְּלִמָּא תִּתְנָשִׁי יֵת דְּחִלְתָּא דִּי אֱלֹהֶךָ בְּדִיל דְּלֹא לְמַטַּר פְּקוּדֵיהִי וְדִינוּהִי וְקִימוּהִי דְּאָנָּא מְפָקִיד לָךְ יוֹמָא דִּין:	שני
12	lest when thou hast eaten and art satisfied, and hast built goodly houses, and dwelt therein;	פֶּן־תֹּאכַל וְשָׂבַעְתָּ וּבָתִּים טוֹבִים תִּבְנֶה וְיִשְׁבַּתָּ: דְּלִמָּא תִיכּוֹל וְתִשְׂבַּע וּבָתִּין שְׁפִירִין תִּבְנִי וְתִתִּיב:	12
13	and when thy herds and thy flocks multiply, and thy silver and thy gold is multiplied, and all that thou hast is multiplied;	וּבִקְרָךְ וּצְאֻנָךְ יִרְבּוּן וְכֶסֶף וְזָהָב יִרְבּוּהָ לָךְ וְכָל־אֲשֶׁר־לָךְ יִרְבּוּהָ: וְתוֹרְךָ וְעֶגְדְּךָ יִסְגּוּן וְכֶסֶף וְזָהָב יִסְגּוּ לָךְ וְכָל דְּלָךְ יִסְגִּי:	13

היה גדל לצוּשן עמהם, כלצוּש הזה של חומט שגדל עמו: לא בצקה. לא נפחה כנצק, כדרך הולכי יחף שרגליהם נפוחות: (8) וזת שמן. וזמים העושים שמן:

14	then thy heart be lifted up, and thou forget the LORD thy God, who brought thee forth out of the land of Egypt, out of the house of bondage;	וַיִּרָם לִבְּךָ וְתִתְנָשִׁי יָת דַּחֲלָתָא דִּי אֱלֹהֶךָ דְּאַפְקָךָ מֵאֶרֶעָא דְּמִצְרַיִם מִבֵּית עֲבָדוּתָא:	וְרָם לִבְבְּךָ וְשָׁכַחְתָּ אֶת־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ הַמוֹצִיאֲךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבֵּית עֲבָדִים:	14
15	who led thee through the great and dreadful wilderness, wherein were serpents, fiery serpents, and scorpions, and thirsty ground where was no water; who brought thee forth water out of the rock of flint;	דְּדִבְרֶךָ בַּמִּדְבָּרָא רַבָּא וְדַחֲלָא אֲתֵר דְּחִינּוּן קָלָן וְעַקְרָבִין וּבֵית צִהְיוּנָא אֲתֵר דְּלִית מַיָּא דְּאַפִּיק לְךָ מַיָּא מִצּוֹרָא תַּקִּיפָא:	הַמוֹלִיכֶךָ בַּמִּדְבָּרוֹ הַגָּדֹל וְהַנּוֹרָא נָחֵשׁ וְשָׂרָף וְעַקְרָב וְצִמְאֻן אֲשֶׁר אֵין־מַיִם הַמוֹצִיא לְךָ מַיִם מִצּוֹר הַחֹלֶקֶם־יֵשׁ:	15
16	who fed thee in the wilderness with manna, which thy fathers knew not, that He might afflict thee, and that He might prove thee, to do thee good at thy latter end;	דְּאֻכְלָךָ מִנָּא בַּמִּדְבָּרָא דְּלֹא יָדְעוּ אֲבֹתֶהּ דְּבִדִּיל לַעֲנִיּוּתֶךָ וּבְדִיל לְנִסְיוֹתֶךָ לְאוֹטְבָא לְךָ בְּסוֹפֶךָ:	הַמֵּאֲכִלֶךָ מִן בַּמִּדְבָּר אֲשֶׁר לֹא־יָדְעוּן אֲבֹתֶיךָ לִמְעַן עֲנֹתְךָ וּלְמַעַן נִסְתָּךָ לְהִיטֵבָה בְּאַחֲרִיתֶךָ:	16
17	and thou say in thy heart: 'My power and the might of my hand hath gotten me this wealth.'	וְתִימַר בִּלְבָבְךָ חֵילִי וְתִקּוּף יָדִי קָנָא לִי יָת נִכְסֵיָא הָאֵלִין:	וְאָמַרְתָּ בִּלְבָבְךָ כַּחַי וְעַצְם יָדִי עָשָׂה לִי אֶת־הַחֵיל הַזֶּה:	17
18	But thou shalt remember the LORD thy God, for it is He that giveth thee power to get wealth, that He may establish His covenant which He swore unto thy fathers, as it is this day.	וְתִדְכַר יָת יְיָ אֱלֹהֶךָ אֲרִי הוּא יְהִיב לְךָ עֲצָא לְמַקְנִי נִכְסִין בְּדִיל לְקַיְמָא יָת קְיָמִיָּה דְּרַגִּים לְאַבְרָהָם כִּי־יִמָּא הָדִין:	וְזָכַרְתָּ אֶת־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ כִּי הוּא הִנָּתֵן לְךָ כֹּחַ לַעֲשׂוֹת חֵיל לִמְעַן הָקִים אֶת־בְּרִיתוֹ אֲשֶׁר־נִשְׁבַּע לְאַבְרָהָם כִּי־יִהְיֶה הַזֶּה: (פ)	18
19	And it shall be, if thou shalt forget the LORD thy God, and walk after other gods, and serve them, and worship them, I forewarn you this day that ye shall surely perish.	וְיְהִי אִם אֲתִנְשָׂא תִתְנָשִׁי יָת דַּחֲלָתָא דִּי אֱלֹהֶךָ וְתִתְהַךְ בְּתֵר טַעוֹת עַמֻּמָּא וְתַפְלַחְנִין וְתִסְגֹּד לַהוֹן אֲסִיחִידִית בְּכוֹן יִמָּא דִּין אֲרִי מִיבָד תִּיבָדוּן:	וְהָיָה אִם־שָׁכַח תִּשְׁכַּח אֶת־ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וְהִלַּכְתָּ אַחֲרֵי אֱלֹהִים אֲחֵרִים וַעֲבַדְתָּם וְהִשְׁתַּחֲוִיתָ לָהֶם הֵעֵדְתִּי בְכֶם הַיּוֹם כִּי אָבֹד תֵּאבְדוּן:	19
20	As the nations that the LORD maketh to perish before you, so shall ye perish; because ye would not hearken unto the voice of the LORD your God.	כַּעַמֻּמָּא דִּי מוֹבִיד מִן קְדָמִיכוֹן כֹּן תִּיבָדוּן חֲלָף דְּלֹא שְׁבִילְתוּן לְמִימְרָא דִּי אֱלֹהֵכוֹן:	כַּגּוֹיִם אֲשֶׁר יְהוָה מֵאֲבִיד מִפְּנֵיכֶם כֹּן תֵּאבְדוּן עַקֵּב לֹא תִשְׁמָעוּן בְּקוֹל יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם: (פ)	20
IX	Hear, O Israel: thou art to pass over the Jordan this day, to go in to dispossess nations greater and mightier than thyself, cities great and fortified up to heaven,	שְׁמַע יִשְׂרָאֵל אֲתָה עֹבֵר הַיּוֹם דִּין יָת יִרְדְּנָא לְמִיעַל לְמִירַת עַמֻּמִּין רַבְרָבִין וְתַקִּיפִין מִנְךָ קָרוּן רַבְרָבִין וּכְרִיכִין עַד צִית שָׁמַיָּא:	שְׁמַע יִשְׂרָאֵל אֲתָה עֹבֵר הַיּוֹם אֶת־הַיַּרְדֵּן לְבֹא לְרִשְׁתָּ גּוֹיִם גְּדֻלִּים וְעֲצָמִים מִמֶּךָ עָרִים גְּדֻלֹת וּבְצֻרֹת בְּשָׁמַיִם:	ח

<p>2 a people great and tall, the sons of the Anakim, whom thou knowest, and of whom thou hast heard say: 'Who can stand before the sons of Anak?'</p>	<p>עם גדול ורם בני ענקים אשר אתה ידעת ואתה שמעת מי יתנצב לפני בני ענק:</p> <p>עם רב ותקיף בני גפריא דאת ידעת ואת שמעתא מן יבול למקם קדם בני גפריא:</p>	<p>2 עם גדול ורם בני ענקים אשר אתה ידעת ואתה שמעת מי יתנצב לפני בני ענק:</p>
<p>3 Know therefore this day, that the LORD thy God is He who goeth over before thee as a devouring fire; He will destroy them, and He will bring them down before thee; so shalt thou drive them out, and make them to perish quickly, as the LORD hath spoken unto thee.</p>	<p>וידעת היום כי יהוה אלהיך הוא העבר לפניך אש אכלה הוא ישמידם והוא יכניעם לפניך והורשתם והאבדתם מהר כאשר דבר יהוה לך:</p> <p>וידע יומא דין ארי יי אלהיך הוא עבר קדמך מימריה אישא אכלה הוא ישיצונו והוא יתברנון קדמך ויתריכנון ותבידנון בפריע כמא דמליל יי לך:</p>	<p>3 וידעת היום כי יהוה אלהיך הוא העבר לפניך אש אכלה הוא ישמידם והוא יכניעם לפניך והורשתם והאבדתם מהר כאשר דבר יהוה לך:</p>
<p>4 Speak not thou in thy heart, after that the LORD thy God hath thrust them out from before thee, saying: 'For my righteousness the LORD hath brought me in to possess this land'; whereas for the wickedness of these nations the LORD doth drive them out from before thee.</p>	<p>אל תאמר בלבבך בתוך יהוה אלהיך אתם מלפניך לאמר בצדקתי הביאני יהוה לרשת את הארץ הזאת וברשעת הגוים האלה יהוה מורישם מפניך:</p> <p>לא תימר בלבבך בדיתבר יי אלהיך יתהון מן קדמך למימר בזכותי אעלני יי למירת ית ארעא דא ובחובי עממיא האלן יי מתריך להון מן קדמך:</p>	<p>שלישי 4 אל תאמר בלבבך בתוך יהוה אלהיך אתם מלפניך לאמר בצדקתי הביאני יהוה לרשת את הארץ הזאת וברשעת הגוים האלה יהוה מורישם מפניך:</p>
<p>5 Not for thy righteousness, or for the uprightness of thy heart, dost thou go in to possess their land; but for the wickedness of these nations the LORD thy God doth drive them out from before thee, and that He may establish the word which the LORD swore unto thy fathers, to Abraham, to Isaac, and to Jacob.</p>	<p>לא בצדקתך ובישר לבבך אתה בא לרשת את ארצם כי ברשעת הגוים האלה יהוה אלהיך מורישם מפניך ולמען הקים את הדבר אשר נשבע יהוה לאבותיך לאברהם ליצחק וליעקב:</p> <p>לא בזכותך ובקשיות לבך את עליל למירת ית ארעהון ארי בחובי עממיא האלן יי אלהיך מתריך להון מן קדמך ובדיל לקיימא ית פתגמא דקיים יי לאברהם ליצחק וליעקב:</p>	<p>5 לא בצדקתך ובישר לבבך אתה בא לרשת את ארצם כי ברשעת הגוים האלה יהוה אלהיך מורישם מפניך ולמען הקים את הדבר אשר נשבע יהוה לאבותיך לאברהם ליצחק וליעקב:</p>
<p>6 Know therefore that it is not for thy righteousness that the LORD thy God giveth thee this good land to possess it; for thou art a stiffnecked people.</p>	<p>וידעת כי לא בצדקתך יהוה אלהיך נתן לך את הארץ הטובה הזאת לרשתה כי עם קשה ערף אתה:</p> <p>וידע ארי לא בזכותך יי אלהיך יחייב לך ית ארעא טבתא דא למירתה ארי עם קשי קדל את:</p>	<p>6 וידעת כי לא בצדקתך יהוה אלהיך נתן לך את הארץ הטובה הזאת לרשתה כי עם קשה ערף אתה:</p>
<p>7 Remember, forget thou not, how thou didst make the LORD thy God wroth in the wilderness; from the day that thou didst go forth out of the land of Egypt, until ye came unto this place, ye have been rebellious against the LORD.</p>	<p>זכר אל תשכח את אשר הקצפת את יהוה אלהיך במדבר למן היום אשר יצאתו מארץ מצרים עד באכם עד המקום הזה ממרים הייתם עם יהוה:</p> <p>הוי דכיר לא תתנשי ית דארגיותא קדם יי אלהיך במדברא למן יומא דנפקתא מארעא דמצרים עד מתיכון עד אתרא הדן מסרבין הויתון קדם יי:</p>	<p>7 זכר אל תשכח את אשר הקצפת את יהוה אלהיך במדבר למן היום אשר יצאתו מארץ מצרים עד באכם עד המקום הזה ממרים הייתם עם יהוה:</p>

(1) גדולים ועצומים ממך. אמה עזוס, והם עזומים ממך:

(4) אל תאמר בלבבך. לדקמי ורשעת הגוים גרמו:

(5) לא בצדקתך וגור אתה בא לרשת וגור כי ברשעת הגוים. הרי כי משמש נלסון אלא:



8	<p>Also in Horeb ye made the LORD wroth, and the LORD was angered with you to have destroyed you.</p>	<p>8 וּבַחֲרֹב הִקְצַפְתֶּם אֶת־יְהוָה וַיִּתְאַנֶּף יְהוָה בְּכֶם לְהַשְׁמִיד אֹתְכֶם:</p> <p>וּבַחֲרֹב אֲרַגִּיזְתוּן קָדָם יְיָ וַתִּקְרֹף רוּגִיזָא דִּי יְיָ בְּכוֹן לְשִׁיצָאָה יְחֻכוֹן:</p>
9	<p>When I was gone up into the mount to receive the tables of stone, even the tables of the covenant which the LORD made with you, then I abode in the mount forty days and forty nights; I did neither eat bread nor drink water.</p>	<p>9 בַּעֲלֹתִי הַהָרָה לָקַחַת לִיחַת הָאֲבָנִים לִיחַת הַבְּרִית אֲשֶׁר־כָּרַת יְהוָה עִמָּכֶם וְאָשָׁב בְּהָר אַרְבָּעִים יוֹם וְאַרְבָּעִים לַיְלָה לֶחֶם לֹא אָכַלְתִּי וּמַיִם לֹא שָׁתִיתִי:</p> <p>בְּמַסְקִי לְטוּרָא לְמַסָּב לִיחִי אֲבָנִיזָא לִיחִי קִימָא דִּגְזֹר יְיָ עִמָּכוֹן וַיִּתִּיבִית בְּטוּרָא אַרְבַּעַיִן יָמִין וְאַרְבַּעַיִן לַיְלָן לַחְמָא לֹא אָכַלִית וּמֵיָא לֹא שָׁתִיתִי:</p>
10	<p>And the LORD delivered unto me the two tables of stone written with the finger of God; and on them was written according to all the words, which the LORD spoke with you in the mount out of the midst of the fire in the day of the assembly.</p>	<p>10 וַיִּתֵּן יְהוָה אֵלַי אֶת־שְׁנֵי לִיחַת הָאֲבָנִים כְּתָבִים בְּאֶצְבָּע אֱלֹהִים וְעַלֵּיהֶם כָּכַל־הַדְּבָרִים אֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה עִמָּכֶם בְּהָר מִתּוֹךְ הָאֵשׁ בְּיוֹם הַקָּהָל:</p> <p>וַיִּתֵּב יְיָ לִי יֵת תְּרִין לִיחִי אֲבָנִיזָא כְּתִיבִין בְּאֶצְבָּעָא דִּי וְעַלֵּיהוֹן כָּכַל פִּתְגָמָא דְּמַלִּיל יְיָ עִמָּכוֹן בְּטוּרָא מִגּוֹ אִישְׁתָּא בְּיוֹמָא דְּקָהָלָא:</p>
11	<p>And it came to pass at the end of forty days and forty nights, that the LORD gave me the two tables of stone, even the tables of the covenant.</p>	<p>11 וַיְהִי מִסָּף אַרְבָּעִים יוֹם וְאַרְבָּעִים לַיְלָה וַיִּתֵּן יְיָ לִי יֵת אֶת־שְׁנֵי לִחַת הָאֲבָנִים לְחַת הַבְּרִית:</p> <p>וַהֲוָה מִסּוֹף אַרְבַּעַיִן יָמִין וְאַרְבַּעַיִן לַיְלָן וַיִּתֵּב יְיָ לִי יֵת תְּרִין לִיחִי אֲבָנִיזָא לִיחִי קִימָא:</p>
12	<p>And the LORD said unto me: 'Arise, get thee down quickly from hence; for thy people that thou hast brought forth out of Egypt have dealt corruptly; they are quickly turned aside out of the way which I commanded them; they have made them a molten image.'</p>	<p>12 וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלַי קוּם רַד מִהָר מִזָּה כִּי שַׁחַת עָמָדָא אֲשֶׁר הוֹצֵאתָ מִמִּצְרַיִם סָרוּ מִן־הַדֶּרֶךְ אֲשֶׁר צִוִּיתָם עֲשׂוּ לָהֶם מִסֻּכָּה:</p> <p>וַאֲמַר יְיָ לִי קוּם חוּת בְּפָרִיעַ מִכָּא אֲרִי חַבִּיל עָמָד דְּאַפִּיקְתָּא מִמִּצְרַיִם סָטוּ בְּפָרִיעַ מִן אוֹרְחָא דְּפִקִּידְתָּנוֹן עַבְדוּ לָהוֹן מִתְכָּא:</p>
13	<p>Furthermore the LORD spoke unto me, saying: 'I have seen this people, and, behold, it is a stiffnecked people;</p>	<p>13 וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלַי לֹאֲמַר רְאִיתִי אֶת־הָעָם הַזֶּה וְהִנֵּה עַם־קָשָׁה עָרָף הוּא:</p> <p>וַאֲמַר יְיָ לִי לְמִימַר גְּלִי קָדָמִי עָמָא הָרִין וְהָא עַם קָשִׁי קָדָל הוּא:</p>
14	<p>let Me alone, that I may destroy them, and blot out their name from under heaven; and I will make of thee a nation mightier and greater than they.'</p>	<p>14 הָרַף מִמֶּנִּי וְאַשְׁמִידֵם וְאַמְחֶה אֶת־שְׁמָם מִתַּחַת הַשָּׁמַיִם וְאַעֲשֶׂה אוֹתָךְ לְגוֹי־עָצוּם וְרָב מִמֶּנִּי:</p> <p>אַנַּח בַּעֲוֹתְךָ מִן קָדָמִי וְאַשְׁחִיבֵנּוּ וְאַמְחִי יֵת שְׁמֵהוֹן מִתַּחַת שָׁמַיָא וְאַעֲבִיד יְתָךְ לְעַם תְּקִיף וְסָגִי מִנְּהוֹן:</p>

(9) ואשב בהר. אין ישיבה חלל לשון עכזה (מגילה כא.).

(10) לוחת. לחת כמכר, ששמהן שוות:

- 15 So I turned and came down from the mount, and the mount burned with fire; and the two tables of the covenant were in my two hands. וְאֶפֶן וְאָרֶר מִן־הָהָר וְהָהָר בָּעַר בָּאֵשׁ וְשְׁנֵי לוחֹת הַבְּרִית עַל שְׁתֵּי יָדַי:
- 16 And I looked, and, behold, ye had sinned against the LORD your God; ye had made you a molten calf; ye had turned aside quickly out of the way which the LORD had commanded you. וְאֶרְאָ וְהִנֵּה חֲטֵאתֶם לַיהוָה אֱלֹהֵיכֶם עֲשִׂיתֶם לָכֶם עֵגֶל מִסִּכָּה סֶרֶתֶם מִדֶּרֶךְ אֲשֶׁר־צִוָּה יְהוָה אֶתְכֶם:
- 17 And I took hold of the two tables, and cast them out of my two hands, and broke them before your eyes. וְאֶתִּפַּשׁ בְּשְׁנֵי הַלוחֹת וְאֶשְׁלַכֶם מֵעַל שְׁתֵּי יָדַי וְאֶשְׁבְּרֶם לְעֵינֵיכֶם:
- 18 And I fell down before the LORD, as at the first, forty days and forty nights; I did neither eat bread nor drink water; because of all your sin which ye sinned, in doing that which was evil in the sight of the LORD, to provoke Him. וְאֶתְנַפַּל לִפְנֵי יְהוָה כְּרֵאשֹׁנָה אַרְבָּעִים יוֹם וְאַרְבָּעִים לַיְלָה לֶחֶם לֹא אָכַלְתִּי וּמַיִם לֹא שָׁתִיתִי עַל כָּל־חַטֹּאתֵיכֶם אֲשֶׁר חֲטֵאתֶם לַעֲשׂוֹת הָרָע בְּעֵינֵי יְהוָה לְהַכְעִיסוֹ:
- 19 For I was in dread of the anger and hot displeasure, wherewith the LORD was wroth against you to destroy you. But the LORD hearkened unto me that time also. כִּי יִגְדַּתִּי מִפְּנֵי הָאֵף וְהַחֲמָה אֲשֶׁר קָצַף יְהוָה עֲלֵיכֶם לְהַשְׁמִיד אֶתְכֶם וַיִּשְׁמַע יְהוָה אֵלַי גַּם בַּפֶּעַם הַהוּא:
- 20 Moreover the LORD was very angry with Aaron to have destroyed him; and I prayed for Aaron also the same time. וּבְאַהֲרֹן הִתְאַנַּף יְהוָה מְאֹד לְהַשְׁמִידוֹ וְאֶתְפַּלֵּל גַּם־בְּעַד אַהֲרֹן בְּעַת הַהוּא:

(18) ואתנפול לפני ה' כראשונה ארבעים יום. שנאמר ועסה חללה חל ה' אולי חכפכה (שמות לב, ל), באותה עלייה נתעכזתי ארבעים יום, נמצאו פלים בכ"ט באב, שהוא עלה בשמונה עשר בתמוז, זו דיוס נחרצה הקדוש ברוך הוא לישראל ואמר לו למשה פסל לך שני לחם (שם לד, א), עשה עוד מי יום, נמצאו פלים דיוס הכפורים, זו דיוס נחרצה הקב"ה לישראל בשמחה ואמר לו למשה סלחתי כדכרך (במדבר יד, כ), לכך הוקבע למחילה ולסליחה, ומנין שנחרצה בראון שלם, שנאמר בארבעים של לוחות אחרונות ואנכי עמדתי צהר פנימים הראשונים (לקמן י, י), מה הראשונים בראון אף אחרונים בראון, אמור מעתה, אמצעים היו בכעס:

(20) ובאהרן התאנף ה'. לפי ששמע לנכס: להשמידו. זה פלוגי צנים, וכן הוא אומר ואשמיד פקדיו ממעל (עמוס ז, ט): ואתפלל גם בעד אהרן. והועילה תפילתי לכפר מחנה, ומתו שנים ונשאלו השנים:

<p>21 And I took your sin, the calf which ye had made, and burnt it with fire, and beat it in pieces, grinding it very small, until it was as fine as dust; and I cast the dust thereof into the brook that descended out of the mount.—</p>	<p>וְאֶת־חַטָּאתְכֶם אֲשֶׁר־עָשִׂיתֶם אֶת־הָעֵגֶל לְקַחְתִּי וְאֲשַׂרְךָ אֹתוֹ בְּאֵשׁ וְנָאֲכַת אֹתוֹ טָחוֹן הַיֵּטֵב עַד אֲשֶׁר־דָּק לְעָפָר וְאֲשַׁלְּךָ אֶת־עָפָרוֹ אֶל־הַנָּחַל הַיָּרֵד מִן־הַהָר:</p>	<p>21 וְאֶת־חַטָּאתְכֶם אֲשֶׁר־עָשִׂיתֶם אֶת־הָעֵגֶל לְקַחְתִּי וְאֲשַׂרְךָ אֹתוֹ בְּאֵשׁ וְנָאֲכַת אֹתוֹ טָחוֹן הַיֵּטֵב עַד אֲשֶׁר־דָּק לְעָפָר וְאֲשַׁלְּךָ אֶת־עָפָרוֹ אֶל־הַנָּחַל הַיָּרֵד מִן־הַהָר:</p>
<p>22 And at Taberah, and at Massah, and at Kibroth-hattaavah, ye made the LORD wroth.</p>	<p>וּבְדַבְעָרָה וּבְמַסָּה וּבְקִבְרֵי־הַתְּאֵוָה מִקְצָפִים הָיִיתֶם אֶת־יְהוָה:</p>	<p>22 וּבְדַבְעָרָה וּבְמַסָּה וּבְקִבְרֵי־הַתְּאֵוָה מִקְצָפִים הָיִיתֶם אֶת־יְהוָה:</p>
<p>23 And when the LORD sent you from Kadesh-barnea, saying: 'Go up and possess the land which I have given you'; then ye rebelled against the commandment of the LORD your God, and ye believed Him not, nor hearkened to His voice.</p>	<p>וּבְשַׁלַּח יְהוָה אֶתְכֶם מִקְדָּשׁ בְּרַנֵּעַ לֵאמֹר עֲלוּ וּרְשׁוּ אֶת־הָאָרֶץ אֲשֶׁר נָתַתִּי לָכֶם וְתַמְרוּ אֹתֶיהָ יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם וְלֹא תִאֱמָנֶתֶם לוֹ וְלֹא שְׁמַעְתֶּם בְּקוֹלוֹ:</p>	<p>23 וּבְשַׁלַּח יְהוָה אֶתְכֶם מִקְדָּשׁ בְּרַנֵּעַ לֵאמֹר עֲלוּ וּרְשׁוּ אֶת־הָאָרֶץ אֲשֶׁר נָתַתִּי לָכֶם וְתַמְרוּ אֹתֶיהָ יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם וְלֹא תִאֱמָנֶתֶם לוֹ וְלֹא שְׁמַעְתֶּם בְּקוֹלוֹ:</p>
<p>24 Ye have been rebellious against the LORD from the day that I knew you.—</p>	<p>מִמֶּרְיָם הָיִיתֶם עִם־יְהוָה מִיּוֹם דַּעֲתִי אֶתְכֶם:</p>	<p>24 מִמֶּרְיָם הָיִיתֶם עִם־יְהוָה מִיּוֹם דַּעֲתִי אֶתְכֶם:</p>
<p>25 So I fell down before the LORD the forty days and forty nights that I fell down; because the LORD had said He would destroy you.</p>	<p>וְאֲשַׁתַּחֲוִית קָדָם יְיָ יָת אַרְבַּעַיִן וָיָמִין וְיָת אַרְבַּעַיִן לַיְלֹת דָּאֲשַׁתַּחֲוִית אֲרִי אָמַר יְיָ לְשִׁיזָּאָה יִתְּכֹן:</p>	<p>25 וְאֲתַנַּפֵּל לִפְנֵי יְהוָה אֵת אַרְבַּעַיִם הַיּוֹם וְאֵת־אַרְבַּעַיִם הַלַּיְלָה אֲשֶׁר הִתַּנַּפַּלְתִּי כִּי־אָמַר יְהוָה לְהַשְׁמִיד אֶתְכֶם:</p>
<p>26 And I prayed unto the LORD, and said: 'O Lord GOD, destroy not Thy people and Thine inheritance, that Thou hast redeemed through Thy greatness, that Thou hast brought forth out of Egypt with a mighty hand.</p>	<p>וְצִלִּיתִי קָדָם יְיָ וְאָמַרְתִּי יְיָ אֱלֹהִים לֹא תַחֲבִיל עַמְּךָ וְאַחֲסִנְתָּךְ דִּפְרִקְתָּא בְּתוֹקְפְךָ דָּאֲפִיקְתָּא מִמִּצְרַיִם בְּיַד תְּקִיפָא:</p>	<p>26 וְאֲתַפְּלֵל אֶל־יְהוָה וְאָמַרְתִּי יְיָ אֱלֹהִים לֹא תַחֲבִיל עַמְּךָ וְאַחֲסִנְתָּךְ דִּפְרִקְתָּא בְּתוֹקְפְךָ דָּאֲפִיקְתָּא מִמִּצְרַיִם בְּיַד תְּקִיפָא:</p>
<p>27 Remember Thy servants, Abraham, Isaac, and Jacob; look not unto the stubbornness of this people, nor to their wickedness, nor to their sin;</p>	<p>אֲדַכֵּר לְעַבְדְּךָ לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וּלְיַעֲקֹב לֹא תִתְּפָנִי לְקִשְׁיוֹת עַמָּא הָדִין וּלְחֻבִּיהוֹן וּלְחַטֵּאיהוֹן:</p>	<p>27 זָכֹר לְעַבְדֶּיךָ לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וּלְיַעֲקֹב אַל־תִּפְּן אֶל־קִשְׁיֵי הָעָם הַזֶּה וְאֶל־רָשָׁעוֹ וְאֶל־חַטָּאתוֹ:</p>

(21) שחון. לשון הווה, כמו קלוד (צראשית יז, ט) וקלוד (דברים כח, לז). מולאנ"ט בלע"ז:

(25) ואתנפל וגו'. אלו הן עמם האמורים למעלה, וכלפן כאן, לפי שכחזר כאן סדר תפלתו, שנאמר ה' אלהים אל תשחת עמך וגו'.

28	lest the land whence Thou broughtest us out say: Because the LORD was not able to bring them into the land which He promised unto them, and because He hated them, He hath brought them out to slay them in the wilderness.	פֶּן־יֹאמְרוּ הָאָרֶץ אֲשֶׁר הוֹצֵאתָנוּ מִשָּׁם מִבְּלִי יָכֹלֶת יִהְיֶה לְהִבָּיֵאם אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־דִּבֶּר לָהֶם וּמִשְׁנֵאתָנוּ אוֹתָם הוֹצֵיאָם לְהַמָּתֵם בְּמִדְבָּר׃	28
29	Yet they are Thy people and Thine inheritance, that Thou didst bring out by Thy great power and by Thy outstretched arm.'	וְהֵם עַמֶּךָ וְנַחֲלָתְךָ אֲשֶׁר הוֹצֵאתָ בְּכֹחַךְ הַגָּדֹל וּבְזְרֹעַךְ הַנְּטוּיָה׃ (פ)	29
X	At that time the LORD said unto me: 'Hew thee two tables of stone like unto the first, and come up unto Me into the mount; and make thee an ark of wood.	בַּעֲתָ הָהוּא אָמַר יְהוָה אֵלַי פֶּסֶל־לָךְ שְׁנֵי־לוחֹת אֲבָנִים כְּרֹאשֵׁינִים וְעֹלָה אֵלַי הִתְּרָה וְעָשִׂיתָ לָךְ אָרוֹן עֵץ׃	רביעי ט
2	And I will write on the tables the words that were on the first tables which thou didst break, and thou shalt put them in the ark.'	וְאָכְתַבְּ עַל־הַלְּחֹת אֵת הַדְּבָרִים אֲשֶׁר הָיוּ עַל־הַלְּחֹת הָרִאשֹׁנִים אֲשֶׁר שָׁבַרְתָּ וְשַׁמָּתָם בְּאָרוֹן׃	2
3	So I made an ark of acacia-wood, and hewed two tables of stone like unto the first, and went up into the mount, having the two tables in my hand.	וַאֲעַשׂ אָרוֹן עֵצֵי שִׁטִּים וְאִפְסַל שְׁנֵי־לוחֹת אֲבָנִים כְּרֹאשֵׁינִים וְנָעַל הִתְּרָה וְשְׁנֵי הַלְּחֹת בְּיָדַי׃	3
4	And He wrote on the tables according to the first writing, the ten words, which the LORD spoke unto you in the mount out of the midst of the fire in the day of the assembly; and the LORD gave them unto me.	וַיִּכְתֹּב עַל־הַלְּחֹת כַּמִּכְתָּב הָרִאשׁוֹן אֵת עֲשֶׂרֶת הַדְּבָרִים אֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה אֵלֵיכֶם בְּהָר מִתּוֹךְ הָאֵשׁ בְּיוֹם הַקָּהָל וַיִּתֶּנֶם יְהוָה אֵלַי׃	4
5	And I turned and came down from the mount, and put the tables in the ark which I had made; and there they are, as the LORD commanded me.—	וְאִפְּנִיתִי וַנְּחַתִּית מִן הַטּוֹרָה וְשִׁוִּיתִי יָת לוחֹתַי בְּאָרוֹן דִּעֲבַדִּית וְהָיוּ תַּמָּן כַּמָּא דִּפְקָדְנִי יי׃	5

(1) בעת ההיא. לסוף מ' יום נחרצה לי, ואמר לי פסל לך ואח"כ ועשית ארון, ואני עשיתי ארון תחלה, שכשאבא והלוות צידי היכן אמנם, ולא זה הוא הארון שעשה בצלאל, שהרי משכן לא נחמסקו בו עד לאחר יום הכפורים, כי צרדמו מן ההר זיה להם על מלאכת המשכן, ובצלאל עשה משכן תחלה ואחר כך ארון וכלים, נמצא זה ארון אחר היה, וזהו שהיה יוצא עמהם למלחמה, ואותו שעשה בצלאל לא יצא למלחמה אלא בימי עלי, ונענשו עליו ונגזרה:

<p>6 And the children of Israel journeyed from Beeroth-benejaakan to Moserah; there Aaron died, and there he was buried; and Eleazar his son ministered in the priest's office in his stead.</p>	<p>ובני ישראל נסעו מבארות בני יעקן מוסרה תמן מת אהרן ואלעזר בנו תחתיו:</p>	<p>6 ובני ישראל נסעו מבארות בני יעקן מוסרה שם מת אהרן ואלעזר בנו תחתיו:</p>
<p>7 From thence they journeyed unto Gudgod; and from Gudgod to Jotbah, a land of brooks of water.—</p>	<p>מתמן נטלו לגדגוד ומן גדגוד ליתבת ארע נגדא נחלין דמין:</p>	<p>7 משם נסעו הגדגדה ומן הגדגדה יטבתה ארץ נחלי מים:</p>
<p>8 At that time the LORD separated the tribe of Levi, to bear the ark of the covenant of the LORD, to stand before the LORD to minister unto Him, and to bless in His name, unto this day.</p>	<p>בעדנא תהוא אפריש יי ית שבטא דלוי למטל ית ארון קימא דיי למקם קדם יי לשמשותיה ולברכא בשמיה עד יומא הדין:</p>	<p>8 בעת תהוא הבדיל יהוה את שבט הלוי לשאת את-ארון ברית-יהוה לעמד לפני יהוה לשרתו ולברך בשמו עד היום יהוה:</p>
<p>9 Wherefore Levi hath no portion nor inheritance with his brethren; the LORD is his inheritance, according as the LORD thy God spoke unto him.—</p>	<p>על כן לא יהיה ללוי חלק ואחסנא עם אחוהי מתנן דיהב ליה יי אגון אחסנתיה כמא דמליל יי אליהו ליה:</p>	<p>9 על-כן לא-יהיה ללוי חלק ונחלה עם-אחיו יהוה הוא נחלתו כאשר דבר יהוה אליהו לו:</p>
<p>10 Now I stayed in the mount, as at the first time, forty days and forty nights; and the LORD hearkened unto me that time also; the LORD would not destroy thee.</p>	<p>ואנא הויתי קאים בטיורא פיומיא קדמאי ארבעין ימין וארבעין לילין וקביל יי צלותי אף בזמנא תהוא לא אבא יי לחבלותך:</p>	<p>10 ואנכי עמדתי בהר כימים הראשונים ארבעים יום וארבעים לילה וישמע יהוה אלי גם בפעם ההוא לא-אבה יהוה השחיתך:</p>

(6) ובני ישראל נסעו מבארות בני יעקן מוסרה, והלא ממוסרות צאו לבני יעקן, שנאמר ויסעו ממסרות וגו' (צמדבר לג, לא), ועוד שם מת אהרן, והלא זהר ההר מת, לא וחשוב ותמצא שמונה מסעות ממוסרות להר ההר, אלא אף זו מן המוכחה, ועוד עשיתם זאת, כשמת אהרן זהר ההר לסוף ארבעים שנה ונסתלקו ענני כבוד, ונאסס לכם ממלחמת מלך ערד, ונאסס ראש לחזור למצרים, וחזרתם לאחורכם שמונה מסעות עד בני יעקן ומשם למוסרה, שם נלחמו לכם בני לוי והרגו מכם ואתם מהם, עד שהחזירו אתכם בדרך חזרתכם, ומשם חזרתם הגדגדה הוא חר הגדגד:

(7) ומן הגדגדה וגו'. וצמורה עשיתם אצל כד על מיתחו של אהרן שגרמה לכם זאת, ונדמה לכם כאילו מת שם, וסמך משה תוכחה זו לשצירת הלוחות, לומר שקשה מיתחו של דקים לפני הקצ"ה כיום שנשתצרו בו הלוחות, ולהודיעך שהקשה לו מה שאמרו נתנה ראש לפרוש ממנו, כיום שעשו בו את העגל:

(8) בעת ההוא הבדיל ה' וגו'. מוסב לענין הראשון: בעת ההוא. בשנה הראשונה לנאחכם ממצרים, וטעיתם בעגל, ובני לוי לא טעו בצדילם המקום מכס. וסמך מקרא זה לחזרת בני יעקן לומר שאף בזה לא טעו זה בני לוי, אלא עמדו צאמונתם:

לשאת את ארון. הלויס: לעמוד לפני ה' לשרתו ולברך בשמו. הכהנים, והוא נשיאת כפים: (9) על כן לא היה ללוי חלק. לפי שהוצדלו לעבודת מזבח ואינן פנוין לחרוש ולזרוע: ה' הוא נחלתו. נוטל פרס מזומן מבית המלך:

(10) ואנכי עמדתי בהר. לקבל הלוחות האחרונות, ולפי שלא פירש למעלה כמה עמד זהר בעליה אחרונה זו, חזר והתחיל זה: כימים הראשונים. של לוחות הראשונות, מה הם צרזון אף אלו צרזון, אצל האמצעיים שעמדתי שם להחפץ עליכם, היו צבעם:

11	<p>And the LORD said unto me: 'Arise, go before the people, causing them to set forward, that they may go in and possess the land, which I swore unto their fathers to give unto them.'</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלַי קום לךָ לְמַסַּע לִפְנֵי הָעָם וַיְבֹאוּ וַיֵּירָשׁוּ אֶת-הָאָרֶץ אֲשֶׁר-נִשְׁבַּעְתִּי לְאֲבֹתָם לָתֵת לָהֶם: (פ)</p> <p>וַיֹּאמֶר יְיָ לִי קום אֲצִיֵּל לְמַטּוֹל קֶדֶם עָמָא וַיֵּירָשׁוּ וַיֵּירָתוּן יֵת אֶרְעָא דְקִיָּמִית לְאֲבֹתָהוֹן לְמַתָּן לָהֶון:</p>	11
12	<p>And now, Israel, what doth the LORD thy God require of thee, but to fear the LORD thy God, to walk in all His ways, and to love Him, and to serve the LORD thy God with all thy heart and with all thy soul;</p>	<p>וְעַתָּה יִשְׂרָאֵל מָה יְהוָה אֱלֹהֶיךָ שָׁאֵל מֵעָמְךָ כִּי אִם-לִירְאָה אֶת-יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְלַכֵּת בְּכָל-דַּרְכָּיו וּלְאַהֲבָה אוֹתוֹ וּלְעַבְדּוֹ אֶת-יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּכָל-לִבְכֶּךָ וּבְכָל-נַפְשְׁךָ:</p> <p>וּכְעַן יִשְׂרָאֵל מָה יְיָ אֱלֹהֶיךָ תִּבְע מִנְּךָ אֱלֹהִין לְמַדְחַל קֶדֶם יְיָ אֱלֹהֶיךָ לְמַהֲרָ בְּכָל אוֹרְחוֹ דְּתַקְנֵן קִדְמוֹהִי וּלְמַרְחַם יְתִיה וּלְמַפְלַח קֶדֶם יְיָ אֱלֹהֶיךָ בְּכָל לִבְךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ:</p>	תמישי
13	<p>to keep for thy good the commandments of the LORD, and His statutes, which I command thee this day?</p>	<p>לְשׁוֹר אֶת-מִצְוֹת יְהוָה וְאֶת-חֻקָּתָיו אֲשֶׁר אֶנְכִּי מְצַוֶּה הַיּוֹם לְטוֹב לָךְ:</p> <p>לְמַטֵּר יֵת פְּקוּדֵיָא דִּיֵּי וְיֵת קִיָּמוֹהִי דְאֵנָא מִפְּקִיד לָךְ יוֹמָא דִּין דִּיִּטֵּב לָךְ:</p>	13
14	<p>Behold, unto the LORD thy God belongeth the heaven, and the heaven of heavens, the earth, with all that therein is.</p>	<p>הֵן לִיהוָה אֱלֹהֶיךָ הַשָּׁמַיִם וּשְׁמַי הַשָּׁמַיִם הָאָרֶץ וְכָל-אֲשֶׁר-בָּהּ:</p> <p>הָא דִּיֵּי אֱלֹהֶיךָ שְׁמַיָא וּשְׁמַי הַשָּׁמַיִם אֶרְעָא וְכָל דְּבִיהּ:</p>	14
15	<p>Only the LORD had a delight in thy fathers to love them, and He chose their seed after them, even you, above all peoples, as it is this day.</p>	<p>רַק בְּאַבְרָהָם חִשַּׁק יְהוָה לְאַהֲבָה אוֹתָם וַיִּבְחָר בְּזֶרְעָם אַחֲרֵיהֶם בְּכֶם מִכָּל-הָעַמִּים כִּיּוֹם הַזֶּה:</p> <p>לְחוּד בְּאַבְרָהָם צָבִי יְיָ לְמַרְחַם יְתָהוֹן וְאַתְרַעִי בְּבִנְיָהוֹן בְּתִרְיָהוֹן בְּכּוֹן מְכָל עַמְמַיָא כִּיּוֹמָא הַדִּין:</p>	15
16	<p>Circumcise therefore the foreskin of your heart, and be no more stiffnecked.</p>	<p>וּמְלֹתָם אֶת עֶרְלַת לִבְבְּכֶם וְעֲרַפְכֶם לֹא תִקְשׁוּ עוֹד:</p> <p>וְתַעֲדוּן יֵת טַפְשׁוֹת לִבְכוֹן וּקְדָלְכוֹן לֹא תִקְשׁוּן עוֹד:</p>	16
17	<p>For the LORD your God, He is God of gods, and Lord of lords, the great God, the mighty, and the awful, who regardeth not persons, nor taketh reward.</p>	<p>כִּי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם הוּא אֱלֹהֵי הָאֱלֹהִים וְאֲדֹנֵי הָאֲדֹנִים הָאֵל הַגָּדֹל הַגִּבּוֹר וְהַנּוֹרָא אֲשֶׁר לֹא-יֵשָׂא פָנִים וְלֹא יִקַּח שֹׁחַד:</p> <p>אֲרִי יְיָ אֱלֹהֶיכֶם הוּא אֱלֹהֵי דִיָּוִין וּמַרִי מַלְכִּין אֱלֹהֵא רַבָּא גִבּוֹרָא וְדַחִילָא דְלִית קִדְמוֹהִי מִסָּב אַפִּין וְאֵף לֹא לִקְבָּלָא שׁוּחָדָא:</p>	17

- (11) ויאמר ה' אלי וגו'. אע"פ שסרתם מאחריו וטעיתם צעגל, אמר לי לך נסה את הקס וגו' (שמות לז, לד):
- (12) ועתה ישראל. אע"פ שעשיתם כל זאת, עודנו רחמיו וחצתו עליכם, ומכל מה שחטאתם לפניו אינו שואל מכס כי אם ליראה וגו': כי אם ליראה וגו'. רבותינו דרשו מכאן, הכל צדי שמים חוץ מיראת שמים (ברכות לג):
- (13) לשמור את מצות ה'. ואף היא לא לחנם, אלא לטוב לך שתקבלו שכר:
- (14) הן לה' אלהיך. הכל, ואעפ"כ רק בצדקותי חשק ה' מן הכל:
- (15) בכם. כמו שאתם (רואים אתכם) חשוקים מכל העמים היום הזה:
- (16) ערלת לבבכם. אוטם לנצנעם וכיסויו:
- (17) ואדוני האדונים. לא יוכל שום אדון להניל אתכם מידו: לא ישא פנים. אם תפרקו עולו: ולא יקח שחד.

18	He doth execute justice for the fatherless and widow, and loveth the stranger, in giving him food and raiment.	עֲשֵׂה מִשְׁפָּט יְתוֹם וְאַלְמָנָה עֶבֶד דִּין יִיתֶם וְאֶחָד וְאֶחָד לֶחֶם לָתֵת לוֹ וְאָהַב גֵּר לָתֵת לוֹ לֶחֶם וְשִׁמְלָה:	18
19	Love ye therefore the stranger; for ye were strangers in the land of Egypt.	וְאָהַבְתֶּם אֶת־הַגֵּר כִּי־גֵרִים הֵייתֶם בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם: וְתִרְחֲמוּן יָת גֵּיזְרָא אַרְי דִּי־רִין תְּוִיתוּן בְּאֶרֶעָא דְּמִצְרַיִם:	19
20	Thou shalt fear the LORD thy God; Him shalt thou serve; and to Him shalt thou cleave, and by His name shalt thou swear.	אֶת־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ תִירָא אַתָּה תַעֲבֹד וְבוֹ תִדְבָּק וּבְשֵׁמוֹ תִשָּׁבַע: יְיָ אֱלֹהֶיךָ תִדְחַל וּקְדָמוֹהִי תִפְלַח וּלְדַחֲלִיתָהּ תִתְקַרֵּב וּבְשֵׁמִיהּ תִקְרִי:	20
21	He is thy glory, and He is thy God, that hath done for thee these great and tremendous things, which thine eyes have seen.	הוּא תְהִלָּתְךָ וְהוּא אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר־עָשָׂה אֵתְךָ אֶת־הַגְּדֹלֹת וְאֶת־הַנּוֹרָאִת הָאֵלֶּה אֲשֶׁר רָאוּ עֵינֶיךָ:	21
22	Thy fathers went down into Egypt with threescore and ten persons; and now the LORD thy God hath made thee as the stars of heaven for multitude.	בְּשִׁבְעִים נֶפֶשׁ יָרְדוּ אֲבֹתֶיךָ מִצְרַיִמָּה וְעַתָּה שְׁמֹךְ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ כְּכּוֹכְבֵי הַשָּׁמַיִם לְרֹב:	22
XI	Therefore thou shalt love the LORD thy God, and keep His charge, and His statutes, and His ordinances, and His commandments, always.	וְאָהַבְתָּ אֶת יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וְשָׁמַרְתָּ מִשְׁמְרָתוֹ וְחֻקָּתָיו וּמִשְׁפָּטָיו וּמִצְוֹתָיו כָּל־הַיָּמִים:	XI
2	And know ye this day; for I speak not with your children that have not known, and that have not seen the chastisement of the LORD your God, His greatness, His mighty hand, and His outstretched arm,	וַיַּדְעֵתֶם הַיּוֹם כִּי לֹא אֶת־בְּנֵיכֶם אֲשֶׁר לֹא־יָדְעוּ וְאֲשֶׁר לֹא־רָאוּ אֶת־מוֹסֵר יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם אֶת־גְּדֻלּוֹתָיו וְזִרְעוֹ הַנִּטְוִיָּה:	2
3	and His signs, and His works, which He did in the midst of Egypt unto Pharaoh the king of Egypt, and unto all his land;	וְאֶת־אֲתָתָיו וְאֶת־מַעֲשָׂיו אֲשֶׁר עָשָׂה בְּתוֹךְ מִצְרַיִם לְפָרְעָה מֶלֶךְ־מִצְרַיִם וּלְכָל־אֶרֶצוֹ:	3

לפיכך צומו:

(18) עשה משפט יתום ואלמנה. הרי גזורה, אלל גזורתו אתה מוצא ענותנותו (מגילה לא). ואוהב גר לתת לו לחם ושמלה. ודבר חשוב הוא זה, שכל עצמו של יעקב צאניו על זה התפלל, ונסן לי לחם וללכלל ונגד ללצב (בראשית כח, כ):

(19) כי גרים הייתם. מוס שכן אל תאמר לחצרך:

(20) את ה' אלהיך תירא. ומעבד לו ומדבק בו, ולאחר שיהיו בך כל המדות הללו, אז בשמו תשבע:

(2) וידעתם היום. מנו לצדעת ולהצין ולקבל מוכתם: כי לא את בניכם. אני מדבר עכשיו, שיוכלו לומר לנו לא ידענו ולא ראינו בכל זה:

4	and what He did unto the army of Egypt, unto their horses, and to their chariots; how He made the water of the Red Sea to overflow them as they pursued after you, and how the LORD hath destroyed them unto this day;	וְאֲשֶׁר עָשָׂה לְחֵיל מִצְרַיִם לְסוּסָיו וּלְרֶכֶבָּו אֲשֶׁר הִצִּיף אֶת־מֵי יַם־סוּף עַל־פְּנֵיהֶם בְּרָדָפָם אַחֲרֵיהֶם וַיִּאֲבָדוּ יֵהָיֶה עַד הַיּוֹם הַזֶּה:	וְדַעְבַּד לַמִּשְׁרֵית מִצְרָאִי לְסוּסוֹתֵיהֶן וּלְרֶתְכֵיהֶן דַּאֲשִׁיף יָת מִי יָמָא דְסוּף עַל אֲפִיהֶן בְּמַרְדָּפָהֶן בְּתִרְיֹכֹן וַאֲבִידְנֹן יְיָ עַד יוֹמָא הַדִּין:
5	and what He did unto you in the wilderness, until ye came unto this place;	וְאֲשֶׁר עָשָׂה לָכֶם בְּמִדְבָּר עַד־בְּאַכְכֶם עַד־הַמָּקוֹם הַזֶּה:	וְדַעְבַּד לָכֹן בְּמִדְבָּרָא עַד מִיתִיכֹן עַד אֲתֵרָא הַדִּין:
6	and what He did unto Dathan and Abiram, the sons of Eliab, the son of Reuben; how the earth opened her mouth, and swallowed them up, and their households, and their tents, and every living substance that followed them, in the midst of all Israel;	וְאֲשֶׁר עָשָׂה לְדָתָן וּלְאֶבִירָם בְּנֵי אֱלִיאָב בֶּן־רְאוּבֵן אֲשֶׁר פָּצְתָה הָאָרֶץ אֶת־פִּיהָ וַתִּבְלַעֵם וְאֶת־בֵּיתֵיהֶם וְאֶת־אֹהֲלֵיהֶם וְאֶת־כָּל־הַיָּקוּם אֲשֶׁר בְּרַגְלֵיהֶם בְּקֶרֶב כָּל־יִשְׂרָאֵל:	וְדַעְבַּד לְדָתָן וּלְאֶבִירָם בְּנֵי אֱלִיאָב בֶּר רְאוּבֵן דְּפִתְחַת אֲרֻעָא יָת פּוּמָהּ וּבִלְעֲתָנֹן וְיָת אֲנָשׁ בֵּיתֵיהֶן וְיָת מִשְׁכְּנֵיהֶן וְיָת כָּל יָקוּמָא דְעֻמָּהוֹן בְּגוּ כָּל יִשְׂרָאֵל:
7	but your eyes have seen all the great work of the LORD which He did.	כִּי עֵינֵיכֶם הִרְאֹת אֶת־כָּל־מַעֲשֵׂה יְהוָה הַגָּדֹל אֲשֶׁר עָשָׂה:	אֲרִי עֵינִיכֹן חֲזָאָה יָת כָּל עוֹבְדָא דִּי רַבָּא דַּעְבַּד:
8	Therefore shall ye keep all the commandment which I command thee this day, that ye may be strong, and go in and possess the land, whither ye go over to possess it;	וּשְׁמַרְתֶּם אֶת־כָּל־הַמִּצְוָה אֲשֶׁר אֲנִי מִצְוֶה הַיּוֹם לַמַּעַן תִּחְזְקוּ וּבֹאתֶם וַיִּרְשְׁתֶּם אֶת־הָאָרֶץ אֲשֶׁר אַתֶּם עֹבְרִים שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ:	וְתִטְרוּן יָת כָּל תַּפְקִידָתָא דַּאֲנָא מְפָשִׁיד לָךְ יוֹמָא דִּין בְּדִיל דְּתִתְקַפּוּן וְתִיעֲלוּן וְתִירְתּוּן יָת אֲרֻעָא דְאַתּוּן עֲבְרִין לַתְּמֹן לְמִירְתָּהּ:
9	and that ye may prolong your days upon the land, which the LORD swore unto your fathers to give unto them and to their seed, a land flowing with milk and honey.	וּלְמַעַן תִּאָּרְכוּ יָמִים עַל־הָאָדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יְהוָה לְאַבְרָהָם לְתֵת לָהֶם וּלְיִרְעָם אֶרֶץ זָבַת חֶלֶב וְדִבְשׁ: (ס)	וּבְדִיל דְּתִירְכוּן יוֹמִין עַל אֲרֻעָא דְקַמִּים יְיָ לְאַבְרָהָם לְתֵת לָהֶן וּלְבְנֵיהֶן אֲרֻעָא חֶלֶב וְדִבְשׁ:

(6) בקרב כל ישראל. כל מקום שהיה אחד מהם צורם, הארץ נצקעת מתחתיו וכולעתו, אלו דברי רבי יהודה, אמר לו רבי נחמיה, והלא כבר נאמר וַתִּפְּסֶם הָאָרֶץ אֶת פִּיהָ (במדבר טו, לז), ולא פיוסיה, אמר לו ומה אני מקיים בקרב כל ישראל, אמר לו שנעשית הארץ מדרון כמשפך, וכל מקום שהיה אחד מהם, היה מתגלגל וצא עד מקום הנקיעה: ואת כל היקום אשר ברגליהם. זה ממונו של אדם, שמעמידו על רגליו (פסחים קיט.).

(7) כי עיניכם הרואות. מוסב על המקרא האמור למעלה, כי לא את בניכם אשר לא ידעו וגו', כי אם עמכם, אשר עיניכם הרואות וגו':



10	For the land, whither thou goest in to possess it, is not as the land of Egypt, from whence ye came out, where thou didst sow thy seed, and didst water it with thy foot, as a garden of herbs;	כִּי הָאָרֶץ אֲשֶׁר אַתָּה בָּא-שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ לֹא כְאֶרֶץ מִצְרַיִם הוּא אֲשֶׁר יִצְאֲתֶם מִשָּׁם אֲשֶׁר תִּזְרַע אֶת-זֶרְעֶךָ וְהִשְׁקִיתָ בְּרַגְלֶךָ כְּגַן הָיִקָּק:	ששי
11	but the land, whither ye go over to possess it, is a land of hills and valleys, and drinketh water as the rain of heaven cometh down;	וְהָאָרֶץ אֲשֶׁר אַתֶּם עֹבְרִים שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ אֶרֶץ הָרִים וּבִקְעֹת לְמַטֵּר הַשָּׁמַיִם תִּשְׁתֶּה-מֵיָם:	11
12	a land which the LORD thy God careth for; the eyes of the LORD thy God are always upon it, from the beginning of the year even unto the end of the year.	אֶרֶץ אֲשֶׁר-יְהוָה אֱלֹהֶיךָ דֹּרֵשׁ אֹתָהּ תָּמִיד עֵינֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בָּהּ מִרְשִׁית הַשָּׁנָה וְעַד אַחֲרִית שָׁנָה: (ס)	12
13	And it shall come to pass, if ye shall hearken diligently unto My commandments which I command you this day, to love the LORD your God, and to serve Him with all your heart and with all your soul,	וְהָיָה אִם-שָׁמַעַתְּם וְשָׁמַעְתֶּם אֶל-מִצְוֹתַי אֲשֶׁר אֲנֹכִי מֵצִוְהָ אֶתְכֶם הַיּוֹם לְאַהֲבָה אֶת-יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם וּלְעִבְדוֹ בְּכָל-לְבַבְכֶם וּבְכָל-נַפְשְׁכֶם:	13

(10) לא בארץ מצרים היא. אלא טובה הימנה, ונאמרה הצטחה זו לישראל ציניאחס ממזרים, שהיו אומרים שמה לא נבוא אל ארץ טובה ויפה כזו, יכול בגנותה הכחוז מדבר, וכך אמר להם לא בארץ מצרים היא אלא רעה הימנה, תלמוד לומר וְקָצְרוֹן שָׁנָה עֲשִׂים נְקִיטָה לְפָנֵי וגו' (במדבר יג, כב), אדם אחד צנאן, וחס צנה צוען למזרים צנו וחצרון לכנען, דרך ארץ אדם צונה את הנאה ואחר כך צונה את הקעור (ס"א הגרוע), שפסולתו של ראשון הוא נותן צשני, ובכל מקום החציב קודם, הא למדת שחצרון יפה מזוען, ומזרים משווצת מכל הארצות, שנאמר כָּגֵן ה' פֶּאֶרְץ מִזְרַיִם (בראשית יג, י), וזוען שצח מזרים היא, שהיתה מקום מלכות, שכן הוא אומר פִּי הָיָה צֹעֵן שָׁרִי (ישעיה ל, ד), וחצרון פסולתה של ארץ ישראל, לכן הקצוה לקצורת מחים, ואע"פ כן היא יפה מזוען (ספרי לו). ובכחוצות (דף קיז). דרשו צענין אחר, אפשר אדם צונה צית לצנו הקטן ואח"כ לצנו הגדול, אלא שצמזונה על אחד משצעה צלוען: אשר יצאתם משם. אפילו ארץ רעמסס אשר ישצתם צה, והיא צמיטצ ארץ מזרים, שנאמר צְמִיטָה צֶאֱרָץ וגו' (בראשית מז, יא), אף היא אינה כארץ ישראל: והשקית ברגלך. ארץ מזרים היית צריך להציא מים מנילוס צרגליך, ולהשקותה צריך אמה לנדד מִשְׁנֶטֶף ולעמול, והנמוך שומה ולא הגבוה, ואמה מעלה המים מן הנמוך לגבוה, אבל זו למטר השמים תשמה מים, אמה ישן על מטתך והקצ"ה משקה נמוך וגבוה, גלוי ושאינו גלוי, כאמת: כגן הירק. שאין די לו צגשמים ומשקין אוחו צרגל ובכתף:

(11) ארץ הרים ובקעות. משוצה ההר מן המישור, שהמישור צצית כור אמה זורע כור, אבל ההר, צית כור ממנו חמשת כורין, ארבע מארבע שפועיו ואחד צראשו: ובקעות. הן מישור:

(12) אשר ה' אלהיך דורש אותה. והלא כל הארצות הוא דורש, שנאמר לְהַמְטִיר עַל אֶרֶץ לֹא אִישׁ (איוב לח, כו), אלא כציוכל אינו דורש אלא אומה, וע"י אומה דרישה שדורשה, דורש את כל הארצות עמה: תמיד עיני ה' אלהיך בה. לראות מה היא צריכה ולחדש צה גזרות, עמים לטובה ועמים לרעה כו', כדאיאת צרה" (דף יז:). מרשית השנה. מר"ה נדון מה יהא צסופה (ר"ה ח.).

(13) והיה אם שמוע. והיה, מוסב על האמור למעלה למטר השמים תשמה מים: והיה אם שמוע תשמעו. אם תשמע צישן תשמע צחדש (סוכה מו:), וכן אם שָׁלַח תִּשְׁפָּח (דברים מ, יט), אם תחלת לשכות, סופך שתשכח כולה, שכן כתיב צמגלה אם תעצני יום יומים אעצנך: מצוה אתכם היום. שהיה עליכם חדשים כאילו שמעתם צו ציום (ספרי ראה נח):

14	that I will give the rain of your land in its season, the former rain and the latter rain, that thou mayest gather in thy corn, and thy wine, and thine oil.	וְנָתַתִּי מִטֶּר־אַרְצְכֶם בְּעֵתוֹ יוֹרֵה וּמִלְקוֹשׁ וְאֶסְפַּת דִּגְנוֹךְ וְתִירְשֶׁךָ וַיִּצְהַרְךָ:	וְאֶתִּין מִטֶּר אֲרַעְכוֹן בְּעֵדְנִיהָ בְּכִיר וְלִקִּישׁ וְתִכְנוֹשׁ עֲבוּרְךָ וְחִמְרְךָ וּמִשְׁחֶךָ:
15	And I will give grass in thy fields for thy cattle, and thou shalt eat and be satisfied.	וְנָתַתִּי עֵשֶׂב בַּשָּׂדֶה לְבִהֶמְתֶּךָ וְאָכְלָתָּ וּשְׂבַעְתָּ:	וְאֶתִּין עֵשֶׂב אֲרַעְךָ לְבִעִירְךָ וְתִיכּוֹל וְתִשְׂבַּע:
16	Take heed to yourselves, lest your heart be deceived, and ye turn aside, and serve other gods, and worship them;	הִשָּׁמְרוּ לָכֶם פֶּן יִפְתָּה לְבַבְכֶם וְסָרְתֶם וְעַבַדְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם:	אִסְתַּמְרוּ לָכוֹן דִּלְמָא יִטְעִי לְבָכוֹן וְתִסְטוֹן וְתִפְלַחוּן לְטִעוֹת עַמּוּזִיא וְתִסְגְּדוּן לַהוֹן:
17	and the anger of the LORD be kindled against you, and He shut up the heaven, so that there shall be no rain, and the ground shall not yield her fruit; and ye perish quickly from off the good land which the LORD giveth you.	וְחָרָה אַף־יְהוָה בְּכֶם וְעָצָר אֶת־הַשָּׁמַיִם וְלֹא־יִהְיֶה מִטֶּר וְהָאֲדָמָה לֹא תִתֵּן אֶת־יְבוּלָהּ וְאָבַדְתֶּם מִהָרָה מֵעַל הָאָרֶץ הַטֹּבָה אֲשֶׁר יְהוָה נָתַן לָכֶם:	וַיִּתְקַף רוּגְזָא דִּי בָכוֹן וַיִּיחַד יֵת שָׁמַיָא וְלֹא יְהִי מִטֶּרָא וְאַרְעָא לֹא תִתֵּן יֵת עַל־לִתָּהּ וְתִיבְדוּן בְּפָרִיעַ מֵעַל אֲרַעָא שְׂבַתָּא דִּי יְהִיב לָכוֹן:

לאהבה את ה'. שלא תאמר הרי אני לומד בשביל שאהיה עשיר, בשביל שאקרא רב, בשביל שאקבל שכר, אלא כל מה שתעשו עשו מאהבה, וסוף הכבוד לבא (נדרים סז). ולעבדו בכל לבבכם. עבודה שהיא בלב, וזו היא תפלה, שהתפלה קרויה עבודה, שנאמר וְלִקְרָךְ דִּי אִנְתָּ פִלַח לָהּ בְּדִדְיָא (דניאל א, יז), וכי יש פולחן בצבל, אלא על שהיה מתפלל, שנאמר וְכוּיִן פְּתִיקוֹן לָהּ וגו' (שם יא), וכן דוד הוא אומר, תְּפִין תְּפִלְתִּי קִטְרַת לִפְנֶיךָ (תהלים קמא, ז): בכל לבבכם ובכל נפשכם. והלא כבר הזהיר בכל לבבך ובכל נפשך, אלא אזכרה ליחיד אזכרה לציבור:

(14) ונתתי מטר ארצכם. עשיתם מה שעליכם, אף אני אעשה מה שעלי (ספרי מא): בעתו. צלילות, שלא יטריחו אתכם. דבר אחר צעמו, צלילי צמות (ספרי מז), שהכל מזויין בצמיהם: יורדה. היא רביעה הנופלת לאחר הזריעה, שְׁמִרָה אֶת הָאָרֶץ וְאֶת הַזֵּרַע (תענית ו). ומלקוש. רביעה היורדת סמוך לקציר, למלאות התבואה בקשיה (שם), ולשון מלקוש דבר המאומר, כדמסרגמין וְהָיָה הַעֲטָפִים לְלָצוֹן (בראשית ל, מז), לְקִשְׁיָא. דבר אחר, לכך נקראת מלקוש, שירדת על המלילות ועל הקשין (שם): ואספת דגנך. אתה תאספנו אל הזית ולא אויבך, כענין שנאמר אִם אֶסֶן אֶת דְּגַנְךָ וגו' כִּי מֵאִסְפוֹ יֵאָכְלוּ (ישעיה סב, ח"ט), ולא כענין שנאמר וְהָיָה אִם יָרַע יִשְׂרָאֵל וגו' (שופטים ו, ג):

(15) ונתתי עשב בשדך. שלא תטמך להוליכה למדבריות. דבר אחר, שמהיה גורו תבואתך כל ימות הגשמים, ומשליך לפני צהמתך, ואתה מונע ידך ממנה שלשים יום קודם לקציר, ואינה פוחתת מדְגָנָה (ספרי מג): ואכלת ושבעת. הרי זו צרכה אחרת, שמה צרכה מנויה צפת בתוך המעים, ואכלת ושבעת:

(16) השמרו לכם. כיון שמהיו אוכלים ושבעים, השמרו לכם שלא תבעטו, שאין אדם מורד בהקצ"ה אלא מתוך שציעה, שנאמר פֶּן תֵּאָכְלוּ וְשָׂבַעְתֶּם (דברים ח, יב), וְהִקְרַךְ וְלִאֲכֹל יִרְצֶין (שם יג), מה הוא אומר אחריו, וְכֵן לְצִדְקָה וְשִׁבְחָה (שם יד): וסרתם. לפרוש מן התורה, ומתוך כך ועצדתם אלהים אחרים, שכיון שאדם פורש מן התורה הולך ומדבק בעבודת אלילים, וכן דוד הוא אומר, כִּי גִרְשִׁי הָיִים מִהַסְפֵּס צִנְעָלַת ה' לְאֹמֶר לֵךְ עֲזָב וגו' (שמואל א כו, יט), ומי אמר לו כן, אלא כיון שאני מגורש מלעסוק בתורה, הריני קרוב לעבוד אלהים אחרים: אלהים אחרים. שהם אחרים לעובדיהם, לועק אליו ואינו עושהו (ספרי מג), נמא עשוי לו כנכרי:

(17) את יבולך. אף מה שאתה מוציל לה, כענין שנאמר וְרַעְשָׁם הִרְבָּה וְהָבֵא מַעֲטָא (חגי א, ו): ואבדתם מהרה. על כל שאר היסורין אגלה אתכם מן האדמה שגרמה לכם לחטוא, משל למי ששלח צנו לצית המשתה, והיה יושב ומפקידו אל תאכל יותר מנכרך שחצא נקי לביטך, ולא השגיח הבן ההוא, אכל ושתה יותר מנכרכו והקיא וטנף את כל בני המסיבה, נטלוהו בידי וברגליו וזרקוהו אחורי פלטרין (ספרי שם): מהרה. איני נותן לכם קִרְבָּא, ואם תאמרו והלא נחמה קִרְבָּא לדור המבול, שנאמר וְהָיָה יָמִיו מֵאָה וְעֶשְׂרִים שָׁנָה (בראשית ו, ג), דור המבול לא היה להם ממי ללמוד, ואתם יש לכם ממי ללמוד (ספרי

18	Therefore shall ye lay up these My words in your heart and in your soul; and ye shall bind them for a sign upon your hand, and they shall be for frontlets between your eyes.	וְשִׂמְתֶם אֶת-דְּבָרֵי אֱלֹהִים עַל-לִבְבְּכֶם וְעַל-נַפְשְׁכֶם וְקִשְׁרֶתֶם אֹתָם לְאוֹת עַל-יְדֵיכֶם וְהָיוּ לְטוֹטְפֹת בֵּין עֵינֵיכֶם:	וְחִשּׁוֹן יֵת פִּתְגָמִי אֵלַיִן עַל לִבְכֶּן וְעַל נַפְשְׁכֶן וְתִקְטְרוּן יִתְהוֹן לְאֹת עַל יְדְכֶן וְיִהְיוּ לְתַפְלִין בֵּין עֵינֵיכֶן:
19	And ye shall teach them your children, talking of them, when thou sittest in thy house, and when thou walkest by the way, and when thou liest down, and when thou risest up.	וְלִמְדֶתֶם אֹתָם אֶת-בְּנֵיכֶם לְדַבֵּר בָּם בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ וּבְלִכְתְּךָ בַדֶּרֶךְ וּבְשֹׁכְבְךָ וּבְקוּמְךָ:	וְתִלְפֹן יִתְהוֹן יֵת בְּנֵיכֶן לְמַלְלָא בְהוֹן בְּמִתְבָּךְ בְּבֵיתְךָ וּבְמִתְבָּךְ בְּאוֹרְחָא וּבְמִשְׁכְּבְךָ וּבְמִקְוִיךָ:
20	And thou shalt write them upon the door-posts of thy house, and upon thy gates;	וְכָתַבְתָּם עַל-מְזוּזוֹת בֵּיתְךָ וּבִשְׁעָרֶיךָ:	וְתִכְתֹּבנֶן עַל מְזוּזֵין וְתִקְבְּעֶנֶן בְּסַפֵּי בֵיתְךָ וּבִתְרָעָךְ:
21	that your days may be multiplied, and the days of your children, upon the land which the LORD swore unto your fathers to give them, as the days of the heavens above the earth.	לְמַעַן יִרְבּוּ יְמֵיכֶם וְיְמֵי בְנֵיכֶם עַל הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יְהוָה לְאֲבוֹתֵיכֶם לָתֵת לָהֶם כִּימֵי הַשָּׁמַיִם עַל-הָאָרֶץ: (בספרי תימן הָאָרֶץ: בַּצִּדִּי גְדוּלָה) (ס)	בְּדִיל דִּי־סְגוֹן יוֹמִיכֶן וְיוֹמֵי בְנֵיכֶן עַל אֶרֶץ דְּקִיָּים יִי לְאַבְהִתְכֶן לְמַתָּן לְהוֹן כִּי־יְמֵי שְׁמַיָא עַל אֶרֶץ:
22	For if ye shall diligently keep all this commandment which I command you, to do it, to love the LORD your God, to walk in all His ways, and to cleave unto Him,	כִּי אִם-שָׁמַר תִּשְׁמְרוּן אֶת-כָּל-הַמִּצְוָה הַזֹּאת אֲשֶׁר אֲנִי מִצְוֶה אֹתְכֶם לַעֲשׂוֹתָהּ לְאַהֲבָה אֶת-יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם לְלַכֵּת בְּכָל-דְּרָכָיו וּלְדַבְּקָה-בּוֹ:	אֲרִי אִם מִטָּר תִּטְרוּן יֵת כָּל תַּפְסִידִתָא הָדָא דְאֵנָא מִפְסִיד יִתְכֶן לְמַעֲבָדָה לְמִרְחָם יֵת יִי אֱלֹהֵכֶן לְמַהֲךָ בְּכָל אוֹרְחָן דְּתַקְנֶן קְדָמוּהִי וּלְאַתְקַרְבָּא לְדַחֲלִיתָהּ:
23	then will the LORD drive out all these nations from before you, and ye shall dispossess nations greater and mightier than yourselves.	וְהוֹרִישׁ יְהוָה אֶת-כָּל-הַגּוֹיִם הָאֵלֶּה מִלְּפָנֵיכֶם וְיִרְשְׁתֶּם גּוֹיִם גְּדֹלִים וְעֲצָמִים מִכֶּם:	וְיִתְרִיךְ יִי יֵת כָּל עַמִּיָא הָאֵלֵין מִן קְדָמִיכֶן וְיִתְרִתֶן עַמִּיָן רַבְרָבִין וְתִקְיִין מִנְכֶן:

(ס):

(18) ושמחתם את דברי. אף לאחר שתגלו היו מצויינים צמחות, הניחו תפילין, עשו מזוזות, כדי שלא יהיו לכם חדשים כשתחזרו, וכן הוא אומר הִצִּי לָךְ יָגִיִּים (ירמיה לא, כ ספרי ס):

(19) לדבר בם. משעה שהנך יודע לדבר למדהו תורה לזו משה, שיהא זה למוד דבורו, מכאן אמרו, כשהתינוק מתחיל לדבר, אצוי מסית עמו בלשון הקדש ומלמדו תורה (ספרי מו), ואם לא עשה כן, הרי הוא כאלו קוצרו, שנאמר ולמדתם אותם את בניכם לדבר צם וגו':

(21) למען ירבו ימיכם וימי בניכם. אם עשיתם כן ירצו, ואם לאו לא ירצו, שדברי תורה נדרשין מכלל לאו הן ומכלל הן לאו: לתת להם. לתת לכם אין כתיב כאן, אלא לתת להם, מכאן מצינו למדים תחיית המתים מן התורה (ספרי מו):

(22) שמר תשמרון. אזהרת שמירות הרצה, להזהר בתלמודו שלא ישתכח: ללכת בכל דרכיו. הוא רחום ואמה תהא רחום, הוא גומל חסדים ואמה גומל חסדים: ולדבקה בו. אפשר לומר כן, והלא אש אוכלה הוא, אלא הדבק בתלמידים ובחכמים, ומעלה אני עליך כאלו נדבקת בו:

24	Every place whereon the sole of your foot shall tread shall be yours: from the wilderness, and Lebanon, from the river, the river Euphrates, even unto the hinder sea shall be your border.	כָּל־הַמָּקוֹם אֲשֶׁר תִּדְרֹךְ כָּל אֶתְרָא דִּתְדִירוּךְ פִּרְסָת פִּרְרִגְלִיכֶם בּוֹ לָכֶם יִהְיֶה מִן־הַמִּדְבָּר וְחִלְבָּנוֹן מִן־הַנָּהָר מֵהַר־פָּרָת וְעַד הַיָּם הָאֲחֵרִין יִהְיֶה גְבֻלְכֶם:	24
25	There shall no man be able to stand against you: the LORD your God shall lay the fear of you and the dread of you upon all the land that ye shall tread upon, as He hath spoken unto you.	לֹא־יִתְצֵב אִישׁ בַּפְּנֵיכֶם וְיִתְעַד אָנָּשׁ קִדְמִיכֶם וְיִתְּנָה יְהוָה וְיִתֵּן יְיָ אֱלֹהֵיכֶם עַל־פְּנֵי כָל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר תִּדְרֹכוּ־בָּהּ כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר לָכֶם: (ס)	קיא פסוקים
<i>The Haftara is Isaiah 49:14 – 51:3 on page 165. This is the Second Haftara of Consolation.</i>			
26	Behold, I set before you this day a blessing and a curse:	רְאֵה אֲנִי נָתַן לִפְנֵיכֶם הַיּוֹם בְּרָכָה וּקְלָלָה: חַז וְדֹאנָא יְהִיב קִדְמִיכֶם יוֹמָא דִּין בְּרַכָּן וּלְנִשְׁטִין:	ראה
27	the blessing, if ye shall hearken unto the commandments of the LORD your God, which I command you this day;	אֶת־הַבְּרָכָה אֲשֶׁר תִּשְׁמְעוּ אֶל־מִצְוֹת יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוֶּה אֶתְכֶם הַיּוֹם: יֵת בְּרַכָּן אִם תִּקְבְּלוּן לְפִקּוּדֵיָא דִּי אֶלְהִיכֶם דֹּאנָא מְפָשִׁיד יִתְכֹּון יוֹמָא דִּין:	27
28	and the curse, if ye shall not hearken unto the commandments of the LORD your God, but turn aside out of the way which I command you this day, to go after other gods, which ye have not known.	וְהַקְלָלָה אִם־לֹא תִשְׁמְעוּ אֶל־מִצְוֹת יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם וְסָרְתֶם מִן־הַדֶּרֶךְ אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוֶּה אֶתְכֶם הַיּוֹם לָלֶכֶת אַחֲרֵי אֱלֹהִים אֲחֵרִים אֲשֶׁר לֹא־יָדַעְתֶּם: (ס) וּלְנִשְׁטִין אִם לֹא תִקְבְּלוּן לְפִקּוּדֵיָא דִּי אֶלְהִיכֶם וְתִסְטֹון מִן אֲוִרְחָא דֹּאנָא מְפָשִׁיד יִתְכֹּון יוֹמָא דִּין לְמַהֲד בִּתְר טְעוֹת עַמּוּמָא דְלֹא יָדַעְתוּן:	28

(23) והוריש ה'. עשיתם מה שעליכם, אף אני אעשה מה שעלי: ועצמים מכם. אתם גזורים והם גזורים מכם, שאם לא שיראל גזורים, מה השבח ההוא שמשבח את האמוריים לומר ועומים מכם, אלא אתם גזורים משאר האומות, והם גזורים מכם:

(25) לא יתיצב איש וגו'. אין לי אלא איש, אומה ומשפחה ואשה בכשפיה מנין, תלמוד לומר לא יתיצב מכל מקום, א"כ מה תלמוד לומר איש, אפילו כעוג מלך הצן (ספרי נצ): פחדכם ומוראכם. והלא פחד הוא מורא, אלא פחדכם על הקרובים, ומוראכם על הרחוקים: פחד. לשון נעיתת פתאום: מורא. לשון דאגה מימים רבים: כאשר דבר לכם. והיכן דבר, ק"ת אִימָתִי יִשְׁלַח לְקִיף וגו' (שמות כג, כז):

(26) ראה אנכי נותן. ברכה וקללה. האמורות צהר גרזים וצהר עיזל:

(27) את הברכה. על מנת אשר תשמעו:

(28) מן הדרך אשר אנכי מצוה אתכם היום ללכת וגו'. הא למדת, שכל העווד עזודת אלילים, הרי הוא קר מכל הדרך שננטו ישראל, מכאן אמרו, כל המודה בעזודת אלילים ככופר בכל התורה כולה (ספרי נד):

29	And it shall come to pass, when the LORD thy God shall bring thee into the land whither thou goest to possess it, that thou shalt set the blessing upon mount Gerizim, and the curse upon mount Ebal.	וְהָיָה כִּי יָבִיאוֹךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֶל-הָאָרֶץ אֲשֶׁר-אָתָּה בָּא-שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ וְנִתְּתָה אֶת-הַבְּרָכָה עַל-הָהָר גְּרִיזִים וְאֶת-הַקְּלָלָה עַל-הָהָר עִיבָל:	וְהָיָה אֲרִי יַעֲלֶנְךָ יְיָ אֱלֹהֶיךָ לְאֶרֶץ דָּאת עָלִיל לְתַמָּן לְמִירְתָּהּ וְתַתִּין יָת מְבָרְכִיא עַל שׁוּרָא דְגְרִיזִין וְיָת מְלֻטִיא עַל שׁוּרָא דְעִיבָל:
30	Are they not beyond the Jordan, behind the way of the going down of the sun, in the land of the Canaanites that dwell in the Arabah, over against Gilgal, beside the terebinths of Moreh?	הֲלֹא-הֵמָּה בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן אַחֲרֵי דֶרֶךְ מְבוֹא הַשֶּׁמֶשׁ בְּאֶרֶץ הַכְּנַעֲנִים הַיֹּשֵׁב בְּעֶרְבָה מִזֶּל הַגִּלְגָּל אֵצֶל אֲלוֹנֵי מֹרֶה:	הֲלֹא אֲנוֹן בְּעֵבֶרָא דִּירְדְנָא אַחֲרֵי אוֹרְחָא מַעְלֵי שְׁמֵשׁ בְּאַרְעֵי כְנַעְנָאָה דִּי־תִיב בְּמִישְׁרָא לְקִבְלִי גִלְגָּלָא בְּסֹטֶר מִי־שְׂרִי מוֹרָה:
31	For ye are to pass over the Jordan to go in to possess the land which the LORD your God giveth you, and ye shall possess it, and dwell therein.	כִּי אַתֶּם עֹבְרִים אֶת-הַיַּרְדֵּן לְבֹא לְרִשֵּׁת אֶת-הָאָרֶץ אֲשֶׁר-יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם נָתַן לָכֶם וְיִרְשַׁתֶּם אֹתָהּ וְיִשְׁכַּבְתֶּם-בָּהּ:	אֲרִי אַתּוֹן עֹבְרִין יָת יַרְדְנָא לְמִיעַל לְמִירְתָּהּ יָת אֶרֶץ דִּי אֱלֹהֵיכֶן וְיִיב לְכוֹן וְתִירְתוֹן יָתָהּ וְתִתְּבוֹן בָּהּ:
32	And ye shall observe to do all the statutes and the ordinances which I set before you this day.	וְשִׁמְרַתֶּם לַעֲשׂוֹת אֵת כָּל-הַחֻקִּים וְאֶת-הַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר אֲנִי נָתַן לִפְנֵיכֶם הַיּוֹם:	וְתִטְרוּן לְמַעַבְד יָת כָּל קִימִיא וְיָת דִּינִיא דְאַנָּא וְיִיב קְדַמִּיכוֹן יוֹמָא דִּין:
XII	These are the statutes and the ordinances, which ye shall observe to do in the land which the LORD, the God of thy fathers, hath given thee to possess it, all the days that ye live upon the earth.	אֵלֶּה הַחֻקִּים וְהַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר תִּשְׁמְרוּן לַעֲשׂוֹת בְּאֶרֶץ אֲשֶׁר נָתַן יְהוָה אֱלֹהֵי אֲבֹתֶיךָ לָךְ לְרִשְׁתָּהּ כָּל-הַיָּמִים אֲשֶׁר-אַתֶּם חַיִּים עַל-הָאָדָמָה:	אֵלִין קִימִיא וְדִינִיא דְתִטְרוּן לְמַעַבְד בְּאַרְעָא דִי־יָי אֱלֹהֵא דְאַבְהָתְךָ לָךְ לְמִירְתָּהּ כָּל יוֹמִיא דְאַתּוֹן קִימִין עַל אֶרֶץ:
2	Ye shall surely destroy all the places, wherein the nations that ye are to dispossess served their gods, upon the high mountains, and upon the hills, and under every leafy tree.	אֲבָד תִּאֲבֹדוּן אֶת-כָּל-הַמִּקְדָּשׁוֹת אֲשֶׁר עֲבָדוּ-שָׁם הַגּוֹיִם אֲשֶׁר אַתֶּם יֹרְשִׁים אֹתָם אֶת-אֱלֹהֵיהֶם עַל-הָהָרִים הַרְּמִים וְעַל-הַגְּבְעוֹת וְתַחַת כָּל-עֵץ רֹעֵן:	אֲבָדָא תִאֲבָדוֹן יָת כָּל אֲתִרִיא דְפִלְחוֹ תַמָּן עִמְמִיא דְאַתּוֹן יָרְתִין יָתָהוֹן יָת שְׁעוֹתָהוֹן עַל שׁוּרִיא רְמִיא וְעַל רְמָתָא וְתַחוֹת כָּל אֵילָן עֵבוֹף:

(29) ונתתה את הברכה. כמרגומו, ית מצרכיא, את המצרכים: על הר גריזים. כלפי הר גריזים. הופכים פניהם, ופתחו בצרכה צדק האיש אשר לא יעשה פסל ומסכה וגו'. כל האזורים שצפרשה אמרו תחלה בלשון צדק, ואח"כ הפכו פניהם כלפי הר עיבל, ופתחו בקללה (סוטה לז):

(30) הלא המה. נתן בהם סימן: אחרי. אחרי העזרת הירדן הרצה והלאה למרחוק, וזהו לשון אחרי, כל מקום שנאמר אחרי, מופלג הוא: דרך מבוא השמש. להלן מן הירדן לזד מערב, וטעם המקרא מוכיח שהם שני דברים, שננקדו בשני טעמים, אחרי נקוד צפשאט, ודרך נקוד צמשפל והוא דגוש, ואם היה אחרי דרך דבור אחד, היה נקוד אחרי צמ"ק צפשאט צפשאט הפוך, ודרך צפשאט ורפה: מול הגלגל. רחוק מן הגלגל (סוטה לג): אלוני מורה. הוא שכם, שנאמר עד מקום שכם עד אלון מורה (בראשית יב, ו):

(31) כי אתם עוברים את הירדן וגו'. נסים של ירדן יהיו סימן צידכם שתצאו ותירשו את הארץ:

<p>3 And ye shall break down their altars, and dash in pieces their pillars, and burn their Asherim with fire; and ye shall hew down the graven images of their gods; and ye shall destroy their name out of that place.</p>	<p>וְנִצְצֹתָם וְשִׁבְרֹתָם וְאֲשֵׁרֵיהֶם וּפְסִילֵי אֱלֹהֵיהֶם תִּגְדְּעוּ וְאִבַּדְתֶּם אֶת־שְׁמֵם מִן־הַמָּקוֹם הַהוּא:</p>	<p>וְנִצְצֹתָם וְשִׁבְרֹתָם וְאֲשֵׁרֵיהֶם וּפְסִילֵי אֱלֹהֵיהֶם תִּגְדְּעוּ וְאִבַּדְתֶּם אֶת־שְׁמֵם מִן־הַמָּקוֹם הַהוּא:</p>
<p>4 Ye shall not do so unto the LORD your God.</p>	<p>לֹא תַעֲבֹדוּן כֵּן קֹדֶם יי אֱלֹהֵיכֶם:</p>	<p>לֹא־תַעֲשׂוּן כֵּן לַיהוָה אֱלֹהֵיכֶם:</p>
<p>5 But unto the place which the LORD your God shall choose out of all your tribes to put His name there, even unto His habitation shall ye seek, and thither thou shalt come;</p>	<p>אֲלֵהִין לְאַתְרָא דִּיתְרַעִי יי אֱלֹהֵיכֶם מִכָּל שְׁבִטֵיכֶם לְאַשְׁרָאָה שְׁכִינְתִּיהָ תִּמְן לְבֵית שְׁכִינְתִּיהָ תִּתְּבַעֵן וְתִיתּוֹן לְתִמְן:</p>	<p>כִּי אִם־אֶל־הַמָּקוֹם אֲשֶׁר־יִבְחַר יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם מִכָּל־שְׁבִטֵיכֶם לָשׁוּם אֶת־שְׁמוֹ שָׁם לִשְׁכֹּנוֹ תִּדְרְשׁוּ וּבָאתָ שָׁמָּה:</p>
<p>6 and thither ye shall bring your burnt-offerings, and your sacrifices, and your tithes, and the offering of your hand, and your vows, and your freewill-offerings, and the firstlings of your herd and of your flock;</p>	<p>וְתִיתּוֹן לְתִמְן עֲלֻתְכֶם וְנִכְסֹת קוֹדְשֵׁיכֶם וְיֵת מַעֲשְׂרֵיכֶם וְיֵת אֶפְרָשׁוֹת יְדְכֶם וְנִדְבָרֵיכֶם וְנִדְבָחֵיכֶם וּבְכוֹרֵי תוֹרֵיכֶם וְעִגְלֹנֵיכֶם:</p>	<p>וְהִבֵּאתֶם שָׁמָּה עֲלֻתֵיכֶם וְזִבְחֵיכֶם וְאֵת מַעֲשְׂרֵיכֶם וְאֵת תְּרוּמַת יְדְכֶם וְנִדְבָרֵיכֶם וְנִדְבָחֵיכֶם וּבְכוֹרֵי בָקָרְכֶם וְצֹאנְכֶם:</p>
<p>7 and there ye shall eat before the LORD your God, and ye shall rejoice in all that ye put your hand unto, ye and your households, wherein the LORD thy God hath blessed thee.</p>	<p>וְתִיכְלוּן תִּמְן קֹדֶם יי אֱלֹהֵיכֶם וְתִחַדְדוּן בְּכָל אוֹשְׁטוֹת יְדְכֶם אַתִּין וְאִנְשׁ בְּתִיכֶם דְּבָרְכֶךָ יי אֱלֹהֶיךָ:</p>	<p>וְאָכַלְתֶּם־שָׁם לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם וּשְׂמַחְתֶּם בְּכָל־מַשְׁלַח יְדְכֶם אֹתָם וּבְתִיכֶם אֲשֶׁר בִּרְכָךָ יְהוָה אֱלֹהֵיךָ:</p>
<p>8 Ye shall not do after all that we do here this day, every man whatsoever is right in his own eyes;</p>	<p>לֹא תַעֲבֹדוּן כָּל־דְּאִנְחָנָא עֲבָדִין כָּא יוֹמָא דִּין גִּבְרָא כָּל דְּכֶשֶׁר בְּעִינֵיהִי:</p>	<p>לֹא תַעֲשׂוּן כָּל־אֲשֶׁר אֲנַחְנוּ עֹשִׂים הַיּוֹם אִישׁ כָּל־הַיֵּשֶׁר בְּעֵינָיו:</p>

- (2) אבד תאבדוּן. אצל, ואח"כ תאבדוּן, מכאן לעוקר עבודת גלולים שזריך לשרש אחריה (עבודה זרה מה): את כל המקומות אשר עבדו שם וגו'. ומה תאבדוּן מהם, את אלהיהם אשר על ההרים:
- (3) מזבח. של אצנים הרצה: מצבה. של אצן אחת, והיא צימוס שנויה צמשה (שם מו:), אצן שהצבה מתחלטה לצימוס: אשרה. אילן הנעצד (שם מה:). ואבדתם את שמם. לכות להם שם לגנאי, צית גליא קורין לה צית כריא, עין כל עין קון (שם מו:).
- (4) לא תעשוּן כן. להקטיר לשמים בכל מקום, כי אם צמקום אשר יבחר. דבר אחר ונתתם את מזבחותם ואצדתם את שמם לא תעשוּן כן, אזהרה למוחק את השם ולנותן אצן מן המזבח או מן העזרה, אמר רבי ישמעאל, וכי תעלה על דעתך שישאל נותנין את המזבח, אלא שלא תעשו כמעשיהם, ויגרמו עונותיכם למקדש אבותיכם שיחרצ (ספרי סא):
- (5) לשכנו תדרשו. זה משכן שילה (ספרי סב):
- (6) זבחיכם. למיס של חובה: מעשרותיכם. מעשר צמחה ומעשר שני לאכול לפני מן החומה: תרומת ידכם. אלו הצבורים, שנאמר צהם וְלָקַח הַפָּהוּ הַטָּעָא מִיֶּדְךָ (לקמן כו, ד): ובכרת בקרבכם. לתת לכהן ויקריבו שם:
- (7) אשר ברכך ה'. לפי הצרכה הצא (ספרי סד):
- (8) לא תעשוּן ככל אשר אנחנו עושים וגו'. מוסד למעלה על כי אחס עוזרים את הירדן וגו', כשתעזרו את הירדן,

9 for ye are not as yet come to the rest and to the inheritance, which the LORD your God giveth thee.	כִּי לֹא־בִאתֶם עַד־עֵתָה אֶל־ הַמְנוּחָה וְאֶל־הַנַּחֲלָה אֲשֶׁר־ יְהוָה אֱלֹהֵיךָ נָתַן לָךְ:	9 כִּי לֹא־בִאתֶם עַד־עֵתָה אֶל־ הַמְנוּחָה וְאֶל־הַנַּחֲלָה אֲשֶׁר־ יְהוָה אֱלֹהֵיךָ נָתַן לָךְ:
10 But when ye go over the Jordan, and dwell in the land which the LORD your God causeth you to inherit, and He giveth you rest from all your enemies round about, so that ye dwell in safety;	וְעַבְרַתֶם אֶת־הַיַּרְדֵּן וַיִּשְׁבַּתֶּם בְּאֶרֶץ אֲשֶׁר־יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם מִנְחִיל אֶתְכֶם וְהָנִיחַ לָכֶם מִכָּל־אֹיְבֵיכֶם מִסָּבִיב וַיִּשְׁבַּתֶּם־בְּטָחָה:	10 וְעַבְרַתֶם אֶת־הַיַּרְדֵּן וַיִּשְׁבַּתֶּם בְּאֶרֶץ אֲשֶׁר־יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם מִנְחִיל אֶתְכֶם וְהָנִיחַ לָכֶם מִכָּל־אֹיְבֵיכֶם מִסָּבִיב וַיִּשְׁבַּתֶּם־בְּטָחָה:
11 then it shall come to pass that the place which the LORD your God shall choose to cause His name to dwell there, thither shall ye bring all that I command you: your burnt-offerings, and your sacrifices, your tithes, and the offering of your hand, and all your choice vows which ye vow unto the LORD.	וַיְהִי אֲתֵרָא דִּיתְרֵי יִי אֱלֹהֵיכֶם בֵּיהּ לְאַשְׁרָאָה שְׂכִינִיתִיה תָּמַן לְתָמַן תִּיתֹן יָת כָּל דְּאָנָא מִפְּשִׁיד יִתְכֹּן עֲלֻתְכֹן וְנִכְסֵי קוֹדְשִׁיכֹן מַעֲשְׂרֵיכֹן וְאַפְרָשׁוֹת יִדְכֹן וְכָל שְׁפָר נְדָרֵיכֹן דְּתִדְרוּן קֳדָם יִי:	שני וְהָיָה הַמָּקוֹם אֲשֶׁר־יִבְחַר יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם בּוֹ לְשֵׁכֶן שְׁמוֹ שָׁם שָׁמָּה תָּבִיאוּ אֶת כָּל־אֲשֶׁר אֲנִי מֻצְוָה אֶתְכֶם עֹלֹתֵיכֶם וְזִבְחֵיכֶם מַעֲשְׂרֵיכֶם וְתִרְמַת יִדְכֶם וְכָל מִבְּחַר נְדָרֵיכֶם אֲשֶׁר תִּדְרוּ לַיהוָה:
12 And ye shall rejoice before the LORD your God, ye, and your sons, and your daughters, and your men-servants, and your maid-servants, and the Levite that is within your gates, forasmuch as he hath no portion nor inheritance with you.	וְתִחַדְדוּ קֳדָם יִי אֱלֹהֵיכֶם אַתֶּן וּבְנֵיכֹן וּבָנֹתֵיכֹן וְעַבְדֵיכֹן וְאִמָּהֶתְכֹן וְלִיזָאָה דְּבִקְרָנִיכֹן אֲרִי לִית לִיה חוּלָק וְאַחְסָנָא עִמָּכֹן:	12 וְשִׂמְחֶתֶם לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם אַתֶּם וּבְנֵיכֶם וּבָנֹתֵיכֶם וְעַבְדֵיכֶם וְאִמָּהֶתֵיכֶם וְחִלּוֹ אֲשֶׁר בְּשַׁעְרֵיכֶם כִּי אֵין לוֹ חֶלֶק וְנַחֲלָה אִתְּכֶם:
13 Take heed to thyself that thou offer not thy burnt-offerings in every place that thou seest;	הַשְׁמֹר לָךְ פֶּן־תַּעֲלֶה עֹלֹתֶיךָ בְּכָל־מָקוֹם אֲשֶׁר תִּרְאֶה:	13 הַשְׁמֹר לָךְ פֶּן־תַּעֲלֶה עֹלֹתֶיךָ בְּכָל־מָקוֹם אֲשֶׁר תִּרְאֶה:

מיד מותרים אתם להקריב צבמה כל י"ד שנה של כזוש וחלוק, וצבמה לא תקריבו כל מה שאתם מקריבים פה היום צמשכן, שהוא עמסו ונמשח, והוא כשר להקריב צו חטאות ואשמות נדרים ונדבות, אצל צבמה אין קרב אלא הנידר והנידב, וזה איש כל הישר צעיניו, נדרים ונדבות שאתם מתנדבים על ידי שישר צעיניכם להציאם, ולא ע"י חובה, אותם תקריבו צבמה (צחיס קיז):

(9) כי לא באתם. כל אותן י"ד שנה: עד עתה. כמו עדיין: אל המנוחה. זו שילה (שם קיט): הנחלה. זו ירושלים:

(10) ועברתם את הירדן וישבתם בארץ. שחלוקה, ויהא כל אחד מכיר את חלקו ואת שצטו: והניח לכם. לאחר כזוש וחלוק ומנוחה הגויים אשר הגיעו לה' לנפשות צם את ישראל (שופטים ג, א), ואין זו אלא צימי דוד. אז:

(11) והיה המקום וגו'. צנו לכם בית הצחירה לירושלים, וכן הוא אומר בדוד, ויהי כי ישב הפלך צציתו וה' הגיע לו מפיצי מלך אציו, ויאמר הפלך אל קטן הגזיר ראה גא אנוכי יושב צצית מלכים ופירוש הפלך הים ישב צחורף היריעה (שמואל ב' ז, א-ב): שמה תביאו וגו'. למעלה אמור לענין שילה וכאן אמור לענין ירושלים, ולכן חלקם הכתוב, ליתן היתר צין זו לזו, משחברה שילה וצלו לנזו ומרצה נזו וצלו לגבעון, היו הצמות מותרות, עד שצאו לירושלים (שם): מבחר נדריכם. מלמד שיציאו מן המוצר:

(13) השמר לך. ליתן לא תעשה על הדבר (ספרי ע): בכל מקום אשר תראה. אשר יעלה בלבך, אצל אתה מקריב

14	but in the place which the LORD shall choose in one of thy tribes, there thou shalt offer thy burnt-offerings, and there thou shalt do all that I command thee.	כִּי אִם-בְּמָקוֹם אֲשֶׁר-יִבְחַר יְהוָה בְּאַחַד שְׁבִטֶיךָ שָׁם תַּעֲלֶה עֹלֹתֶיךָ וְשָׁם תַּעֲשֶׂה כֹל אֲשֶׁר אֶנְכִּי מְצַוֶּה:	אֲלֵהִין בְּאַתְרָא דִּיתְרֵי יִי בְּחֵדָא מִן שְׁבִטָךְ תַּמָּן תַּסִּיק עֲלֻוֹתֶךָ וְתַמָּן תַּעֲבִיד כֹּל דְּאֶנָּא מִפְקִיד לָךְ:
15	Notwithstanding thou mayest kill and eat flesh within all thy gates, after all the desire of thy soul, according to the blessing of the LORD thy God which He hath given thee; the unclean and the clean may eat thereof, as of the gazelle, and as of the hart.	רַק בְּכָל-אַנֹת נִפְשְׁךָ תִּזְבַּח וְאָכַלְתָּ בִּשָׂר כְּבָרְכַת יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר נָתַן-לָךְ בְּכָל-שְׁעָרֶיךָ הַטָּמֵא וְהַטָּהוֹר יֹאכְלֻנוּ כִּצְבִי וְכֹאִיל:	לְחֹד בְּכָל רְעוֹת נִפְשְׁךָ תִּפּוֹס וְתִיכּוֹל בִּשְׂרָא כְּבָרְכַתָּא דִּיִּי אֲלֵהֶךָ דִּיהֵב לָךְ בְּכָל קִרְוֶךָ מִסְּאָבָא וּדְכִיָּא יִיכְלוּנִיָּה כְּבִשָׂר טְבִיָּא וְאִילָא:
16	Only ye shall not eat the blood; thou shalt pour it out upon the earth as water.	רַק הַדָּם לֹא תֹאכְלוּ עַל-הָאָרֶץ תִּשְׁפְּכוּנוּ כַּמַּיִם:	לְחֹד דִּמָּא לֹא תִיכְלוּן עַל אֶרְעָא תִישְׁדַּפִּיָּה כְּמַיָּא:
17	Thou mayest not eat within thy gates the tithe of thy corn, or of thy wine, or of thine oil, or the firstlings of thy herd or of thy flock, nor any of thy vows which thou vowest, nor thy freewill-offerings, nor the offering of thy hand;	לֹא-תֹכֵל לֶאֱכֹל בְּשַׁעְרֶיךָ מִעֵשֶׂר דְּגִנָּה וְתִירֹשֶׁה וּנְצִחָה וּבְכֹרֹת בְּקָרְךָ וּצְאֲנֶךָ וְכָל-נִדְרֶיךָ אֲשֶׁר תִּדָּר וְנִדְבָתֶיךָ וְתִרְוֹמַת יָדְךָ:	לִית לָךְ רִשּׁוֹ לְמִיכָל בְּקִרְוֶךָ מִעֵשֶׂר עֲבוּרֶךָ וְחִמּוּרֶךָ וּמִשְׁחָךָ וּבְכוּרֵי תוֹרְךָ וְעֲאֲנֶךָ וְכָל נִדְרֶךָ דְּתִדָּר וְנִדְבָתֶךָ וְאִפְרִשׁוֹת יָדְךָ:

ע"פ נביא, כגון אליהו זהר הכרמל:  
(14) באחד שבטיך. בחלקו של בנימין, ולמעלה (פסוק ה) הוא אומר מכל שבטיקם, הא כיצד, כשקנה דוד את הגורן מִאֲדֹנָהּ הַיְּבוּסִי, גִּזָּה הַזֶּה מִכָּל הַשְּׁבִטִים, ומכל מקום הגורן בחלקו של בנימין היה:  
(15) רק בכל אות נפשך. צמה הכתוב מדבר, אם צמח תאווה, להמירה להם צלל הקרבת אימורים, הרי אמור במקום אחר, פי' ירחיב ה' אֱלֹהֶיךָ אֶת גְּזֵלְךָ וְגו' וְאֶמְרָם אֲכָלָה בְּשָׂר וְגו' (פסוק כ), צמה זה מדבר, בקדשים שנפל צהם מוס, שיפדו ויאכלו בכל מקום (ספרי עא), יכול יפדו על מוס עובר, תלמוד לומר רק: תזבח ואכלת. אין לך צהם היתר גיוה וְסֶלֶז, אלא אכילה על ידי זביחה (זכורות טו.): הטמא והטהור. לפי שצאו מכח קדשים שנאמר צהם וְהַצֵּשׁר אֲשֶׁר יָגַע בְּכָל טָמֵא לֹא יֵאָכֵל (ויקרא ז, יט), הוֹרֵךְ לַהֲמִיר צוֹ טָמֵא וְטָהוֹר אוֹכְלִין צָקֶרָה אַחַת (יצמות עג): כצבי וכאיל. שאין קרבן צא מהם: כצבי וכאיל. לפוטרו מן הזרוע והלחיים והקצה:  
(16) רק הדם לא תאכלו. אע"פ שאמרתי שאין לך צו זריקת דם צמזמח, לא תאכלנו: תשפכו כמים. לומר לך שאין צריך כסוי (חולין פד.). דבר אחר, הרי הוא כמים להכשיר את הזרעים (ספרי עא):  
(17) לא תוכל. צא הכתוב ליתן לא תעשה על הדבר: לא תוכל. רצי יהושע בן קרחא אומר, יכול אתה, אצל אינך רשאי. כיצא צו, וְאֶת הַיְּבוּסִי יִשְׁעִי יְרוּשָׁלַם לֹא יָכֻלוּ צְנִי יְהוּדָה לְהוֹרִישָׁם (יהושע טו, סג), יכולים היו, אלא שאין רשאים, לפי שכתב להם אברהם צריח כשלקח מהם מערת המכפלה, ולא יבושים היו אלא חתיים היו, אלא על שם העיר ששמה יבוש, כך מפורש בפרקי דר' אליעזר (פרק לו), והוא שנאמר פי אִם הִסְרִיךְ הָעוֹרִים וְהַפְּסָקִים (שמואל א' ה, ו), ללמים שכתבו עליהם את השזועה: ובכרת בקרך. אזהרה לכהנים: ותירומת ידך. אלו הזכורים:



18	but thou shalt eat them before the LORD thy God in the place which the LORD thy God shall choose, thou, and thy son, and thy daughter, and thy man-servant, and thy maid-servant, and the Levite that is within thy gates; and thou shalt rejoice before the LORD thy God in all that thou puttest thy hand unto.	כִּי אִם-לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ תֹאכְלֵנּוּ בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בּוֹ אֹתָהּ וּבְנֶךָ וּבִתֶּךָ וְעַבְדְּךָ וַאֲמָתְךָ וְהַלְוִי אֲשֶׁר בְּשַׁעְרֶיךָ וְשִׁמְחֶתָ לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּכָל מַשְׁלַח יָדְךָ:	18
19	Take heed to thyself that thou forsake not the Levite as long as thou livest upon thy land.	הִשָּׁמֶר לָךְ פֶּן-תַּעֲזֹב אֶת-הַלְוִי כָל-יְמֶיךָ עַל-אַדְמַתְךָ: (ס)	19
20	When the LORD thy God shall enlarge thy border, as He hath promised thee, and thou shalt say: 'I will eat flesh', because thy soul desireth to eat flesh; thou mayest eat flesh, after all the desire of thy soul.	כִּי-יִרְחִיב יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֶת-גְּבֻלְךָ כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר-לָךְ וַאֲמַרְתָּ אֹכְלָה בָּשָׂר כִּי-תִאֲוָה נַפְשְׁךָ לֶאֱכֹל בָּשָׂר בְּכָל-אַוַּת נַפְשְׁךָ תֹאכַל בָּשָׂר:	יא 20
21	If the place which the LORD thy God shall choose to put His name there be too far from thee, then thou shalt kill of thy herd and of thy flock, which the LORD hath given thee, as I have commanded thee, and thou shalt eat within thy gates, after all the desire of thy soul.	כִּי-יִרְחַק מִמּוֹךְ הַמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְשׁוֹם שְׁמוֹ שָׁם וּזְבַחְתָּ מִבְּקָרְךָ וּמִצֹּאֲנֶךָ אֲשֶׁר נָתַן יְהוָה לָךְ כַּאֲשֶׁר צִוִּיתְךָ וְאָכַלְתָּ בְּשַׁעְרֶיךָ בְּכָל אֹוֹת נַפְשְׁךָ:	21
22	Howbeit as the gazelle and as the hart is eaten, so thou shalt eat thereof; the unclean and the clean may eat thereof alike.	אֵךְ כַּאֲשֶׁר יֹאכַל אֶת-הַצִּבִּי וְאֶת-הָאֵיל כֵּן תֹאכְלֵנּוּ הַטָּמֵא וְהַטְּהוֹר יַחְדָּו יֹאכְלֵנּוּ:	22
23	Only be stedfast in not eating the blood; for the blood is the life; and thou shalt not eat the life with the flesh.	רַק חֲזֹק לִבְלֹתִי אֲכַל הַדָּם כִּי הַדָּם הוּא הַנֶּפֶשׁ וְלֹא-תֹאכַל הַנֶּפֶשׁ עִם-הַבָּשָׂר:	23

(18) לפני ה'. לפני מן החומה: והלוי אשר בשעריך. אם אין לך לתת לו מחלקו, כגון מעשר ראשון, תן לו מעשר עני, אין לך מעשר עני, הזמינהו על שלמך:  
(19) השמר לך. ליתן לא תעשה על הדבר: על אדמתך. אזל בגולה אינך מוזהר עליו יותר מעניי ישראל:  
(20) כי ירחיב וגו'. למדה תורה דרך ארץ, שלא יתאווה אדם לאכול בשר, אלא ממין רחצת ידיים ועושר (חולין פד): בכל אות נפשך וגו'. אזל צמדצר נאסר להם בשר חולין, אלא אם כן מקדישה ומקריבה שלמים:  
(21) כי ירחק ממך המקום. ולא תוכל לצא ולעשות שלמים בכל יום, כמו עכשיו שהמשכן הולך עמכם: וזבחת וגו' כאשר צויתך. למדנו שיש צווי צזיחה היאך ישחוט, והן הלכות שחיטה שנאמרו למשה מסיני (חולין כה):  
(22) אך כאשר יאכל את הצבי וגו'. אינך מוזהר לאכלן צטהרה, אי מה צזי ואליל חלצן מותר אף חולין חלצן מותר, תלמוד לומר אך:

24	Thou shalt not eat it; thou shalt pour it out upon the earth as water.	לֹא תֹאכְלֶנּוּ עַל-הָאָרֶץ תִּשְׁפְּכֶנּוּ כַּמַּיִם: לֹא תִיכְלֶנִּיהָ עַל אֲרֶעָא תִישְׁדְּנֶיהָ כַּמַּיָא:	24
25	Thou shalt not eat it; that it may go well with thee, and with thy children after thee, when thou shalt do that which is right in the eyes of the LORD.	לֹא תֹאכְלֶנּוּ לְמַעַן יֵיטֵב לָךְ וּלְבְנֶיךָ אַחֲרֶיךָ כִּי-תַעֲשֶׂה הַיָּשָׁר בְּעֵינֵי יְהוָה: לֹא תִיכְלֶנִּיהָ בְּדִיל דִּי־יֵטֵב לָךְ וּלְבְנֶיךָ בְּתַרְךָ אַרִי תַעֲבִיד דְּכֶשֶׁר קִדְּם יְיָ:	25
26	Only thy holy things which thou hast, and thy vows, thou shalt take, and go unto the place which the LORD shall choose;	רַק קִדְּשֶׁיךָ אֲשֶׁר-יִהְיוּ לָךְ וְנִדְרֶיךָ תִּשָּׂא וּבָאתָ אֶל-הַמָּקוֹם אֲשֶׁר-יִבְחַר יְהוָה: לְחֹד קוֹדֶשְׁךָ דִּיהוֹן לָךְ וְנִדְרֶךְ תִּטּוֹל וְתִיתִי לְאַתָּרָא דִּיתַרְעִי יְיָ:	26
27	and thou shalt offer thy burnt-offerings, the flesh and the blood, upon the altar of the LORD thy God; and the blood of thy sacrifices shall be poured out against the altar of the LORD thy God, and thou shalt eat the flesh.	וְעִשִׂיתָ עֲלֵתֶיךָ הַבֶּשֶׂר וְהַדָּם עַל-מִזְבֵּחַ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וְדָם-זִבְחֶיךָ יִשְׁפָּךְ עַל-מִזְבֵּחַ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וְהַבֶּשֶׂר תֹּאכַל: וְתַעֲבִיד עֲלוֹתֶיךָ בִּשְׂרָא וּדְמָא עַל מִדְבַּחַא דִּי אֱלֹהֶיךָ וְדָם נִכְסַת קוֹדֶשְׁךָ יִשְׁתַּפֵּיךָ עַל מִדְבַּחַא דִּי אֱלֹהֶיךָ וּבִשְׂרָא תִיכּוֹל:	27
28	Observe and hear all these words which I command thee, that it may go well with thee, and with thy children after thee for ever, when thou doest that which is good and right in the eyes of the LORD thy God.	שָׁמַר וְשָׁמַעְתָּ אֶת כָּל-הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוְךָ לַמַּעַן יֵיטֵב לָךְ וּלְבְנֶיךָ אַחֲרֶיךָ עַד-עוֹלָם כִּי תַעֲשֶׂה הַטּוֹב וְהַיָּשָׁר בְּעֵינֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ: (ס) טַר וְתַקְבִּיל יֵת כָּל פְּתֻגְמֵיָא הָאֵלִין דְּאֵנָּא מִפְּסִיד לָךְ בְּדִיל דִּי־יֵטֵב לָךְ וּלְבְנֶיךָ בְּתַרְךָ עַד עַלְמָא אַרִי תַעֲבִיד דְּתַקִּין וְדְכֶשֶׁר קִדְּם יְיָ אֱלֹהֶיךָ:	28
29	When the LORD thy God shall cut off the nations from before thee, whither thou goest in to dispossess them, and thou dispossesest them, and dwellest in their land;	כִּי-יִכְרִית יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֶת-הַגּוֹיִם אֲשֶׁר אַתָּה בָּא-שָׁמָּה לְרִשְׁתָּ אוֹתָם מִפְּנֵיךָ וַיִּרְשָׁתָּ אֹתָם וַיִּשְׁכְּתָּ בְּאַרְצָם: אַרִי וְשִׁיבִי יְיָ אֱלֹהֶיךָ יֵת עַמִּיָא דְּאֵת עָלִיל לְתַמּוֹן לְמִירַת יְתַהוֹן מִן קִדְּמָךְ וְתִירַת יְתַהוֹן וְתַחִיב בְּאַרְעָהוֹן:	שלישי 29

(23) רק חזק לבלתי אכל הדם. ממה שנאמר חזק, אתה למד שהיו שטופים דם לאכלו, לפיכך הוצרך לומר חזק, דברי רבי יהודה, רבי שמעון זן עזאי אומר, לא צא הכתוב, אלא להזהירך וללמדך, עד כמה אתה צריך להחזוק במצוות, אם הדם שהוא קל להשמר ממנו, שאין אדם מתאווה לו, הוצרך לחזקך בצוהרתו, ק"ו לשאר מצוות (ספרי עו): ולא תאכל הנפש עם הבשר. אזהרה לאצר מן החי (חולין קג):

(24) לא תאכלנו. אזהרה לדם הממזגית:

(25) לא תאכלנו. אזהרה לדם האצירים: למען ייטב לך וגו'. צא ולמד מתן שכרן של מצוות, אם הדם שנפשו של אדם קצה ממנו, הפורש ממנו וזכה לו ולבניו אחריו, ק"ו לגזל ועריות שנפשו של אדם מתאווה להם (מכות כג):

(26) רק קדשך. אע"פ שאתה מותר לשחוט חולין, לא התרתי לך לשחוט את הקדשים ולאכלן בשעריך בלא הקרבה, אלא הציאם לציית הצחירה:

(27) ועשית עלתריך. אם עולות הם, תן הבשר והדם על גבי המזבח, ואם זבחי שלמים הם, דם זבחיך ישפך על המזבח תחלה, ואח"כ הבשר תאכל. ועוד דרשו (ספרי עז) רק קדשך, שצא ללמד על הקדשים שצחוה לארץ, וללמד על התמורות ועל ולדות קדשים שיקריבו (זכורות יד):

(28) שמור. זו משנה, שאתה צריך לשמרה בצטנך שלא תשכח, כענין שנאמר, פִּי נָעִים כִּי תִשְׁמְרֶנָּה בְּצִטְנָךְ (משלי כב, יח), ואם שָׁנִיךְ, אפשר שתשמע ותקיים, הא כל שאינו בכלל משנה, אינו בכלל מעשה (ספרי עט): את כל הדברים. שמהא חציצה עליך מזה קלה כמזוה חמורה (ספרי שס): הטוב. עיני השמים: והישר. צעני אדם:

<p>30 take heed to thyself that thou be not ensnared to follow them, after that they are destroyed from before thee; and that thou inquire not after their gods, saying: 'How used these nations to serve their gods? even so will I do likewise.'</p>	<p>אִתָּמַר לְךָ דְּלִמָּא תִתְקַל בְּתַרְיָהוֹן בְּתַר דִּישְׁתִּיצוֹן מִן קִדְמוֹד וְדִלְמָא תִתְבַּע לְטַעוֹתָהוֹן לְמִימַר אִיכְדִין פְּלַחִין עִמָּמִיא הָאֱלִין יֵת טַעוֹתָהוֹן וְאַעֲבִיד כֵּן אַף אֲנִי:</p>	<p>הַשְׁמַר לְךָ פֶּן־תִּתְנַקֵּשׁ אַחֲרֵיהֶם אַחֲרֵי הַשְׁמָדָם מִפְּנֵיךָ וּפֶן־תִּדְרֹשׁ לֵאלֹהֵיהֶם לֵאמֹר אֵיכָה יַעֲבֹדוּ חֲגֻוֹם הָאֱלֹהִים אֵת־אֱלֹהֵיהֶם וְאַעֲשֶׂה־כֵּן גַּם־אֲנִי:</p>	<p>30</p>
<p>31 Thou shalt not do so unto the LORD thy God; for every abomination to the LORD, which He hateth, have they done unto their gods; for even their sons and their daughters do they burn in the fire to their gods.</p>	<p>לֹא תַעֲבִיד כֵּן לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ אֲרִי כָל דְּמַרְחָק קִדְם יִי דְשִׁנִּי עֲבָדִין לְטַעוֹתָהוֹן אֲרִי אַף יֵת בְּנֵיהוֹן וּבָתָּהוֹן מוֹקְדִין בְּנוֹרָא לְטַעוֹתָהוֹן:</p>	<p>לֹא־תַעֲשֶׂה כֵּן לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ כִּי כָל־תּוֹעֵבֹת יְהוָה אֲשֶׁר שָׂא עָשׂוּ לֵאלֹהֵיהֶם כִּי גַם אֵת־בְּנֵיהֶם וְאֵת־בָּתֵּיהֶם יִשְׂרְפוּ בָאֵשׁ לֵאלֹהֵיהֶם:</p>	<p>31</p>
<p>XIII All this word which I command you, that shall ye observe to do; thou shalt not add thereto, nor diminish from it.</p>	<p>יֵת כָּל פְּתוּקָא דְאֲנִי מִפְקִיד יִתְכוֹן יִתִּיה תִּשְׁרוֹן לְמַעֲבִד לֹא תִסְפּוֹן עֲלוּהִי וְלֹא תִמְנַעוֹן מִנִּיה:</p>	<p>XIII אֵת כָּל־הַדְּבָר אֲשֶׁר אֲנִכִּי מִצַּנָּה אֲתֶכֶם אֲתוֹ תִשְׁמְרוּ לַעֲשׂוֹת לֹא־תִסַּף עָלָיו וְלֹא תִגְרַע מִמֶּנּוּ: (פ)</p>	<p>XIII</p>
<p>2 If there arise in the midst of thee a prophet, or a dreamer of dreams—and he give thee a sign or a wonder,</p>	<p>אֲרִי יְקוֹם בֵּינֶךָ נְבִיא אוֹ חֵלִים חִלּוֹם וְנָתַן אֵלֶיךָ לְךָ אֵת אוֹ מוֹפֵת:</p>	<p>*יא כִּי־יָקוֹם בְּקִרְבְּךָ נְבִיא אוֹ חֵלִים חִלּוֹם וְנָתַן אֵלֶיךָ אוֹת אוֹ מוֹפֵת:</p>	<p>*יא</p>
<p>3 and the sign or the wonder come to pass, whereof he spoke unto thee—saying: 'Let us go after other gods, which thou hast not known, and let us serve them';</p>	<p>וְיִיתִי אֲתָא וּמוֹפֵתָא דְמִלִּיל עִמָּךְ לְמִימַר נִתְּךָ בְּתַר טַעוֹת עִמָּמִיא דְלֹא יִדְעָתָנּוֹן וּנְפִלְחִנִין:</p>	<p>3 וּבָא הָאוֹת וְהַמוֹפֵת אֲשֶׁר־דִּבֶּר אֵלֶיךָ לֵאמֹר גִּלְכָּה אַחֲרֵי אֱלֹהִים אַחֲרָיִם אֲשֶׁר לֹא־יָדַעְתֶּם וְנַעֲבָדָם:</p>	<p>3</p>

(30) פֶּן תִּתְנַקֵּשׁ. אונקלוס תרגם לשון מוקש, ואני אומר שלא חש לדקדק בלשון, שלא מצינו נו"ן בלשון יוקש, ואפילו ליסוד הנופל ממנו, אבל בלשון טירוף וקשקוש מצינו נו"ן, וְאִרְבָּעָה דָּא לְדָא נִקְשָׁן (דניאל ה, ו), ואף זה אני אומר, פֶּן תִּתְנַקֵּשׁ אַחֲרֵיהֶם, פֶּן תִּתְנַקֵּשׁ אַחֲרֵיהֶם, להיות כרוך אחר מעשיהם, וכן יִנְקֹשׁ נוֹשָׂה לְגַל אִשָּׁר לוֹ (תהלים קט, יא), מקלל את הרשע להיות עליו נושים רצים, ויהיו מחזירין ומתנקשין אחר ממונו: אחרי השמדם מפניך. אחר שתרצה שאשמידם מפניך, יש לך לתת לב מפני מה נשמדו אלו, מפני מעשים מקולקלים שצדיהם, אף אלה לא תעשה כן, שלא יבואו אחרים וישמידוך: איכה יעבדו. לפי שלא עש על עבודת אלילים, אלא על זנות וקטור ונסוך והשתחואה, כמו שכתוב בַּלְפִּי לֵה לְבָדוֹ (שמות כב, יט), דברים הנעשים לגזוה, זא ולמדך כאן, שאם דרכה של עבודת אלילים לעזבה דבר אחר, כגון פוער לפעור וזורק אבן למרקוליס, זו היא עבודתה וחייב, אבל זנות וקטור ונסוך והשתחואה, אפילו שלא כדרכה חייב:

(31) כי גם את בנייהם. גם, לרצות את אבותיהם ואמותיהם. א"ר עקיבא, אני ראיתי נכרי שכתחול לאציו לפני כלבו, ואכלו:

- (1) את כל הדבר. קלה כחמורה: תשמרו לעשות. ליתן לא תעשה על עשה האמורים צפרשה, שכל השמר לשון לא תעשה הוא (מכות יג:), אלא שאין לוקין על השמר של עשה: לא תסך עליי. חמשה טוטפות בתפלין, חמשה מינין בלולב, ארבע זכרות בצרכת כהנים (ספרי פב):
- (2) ונתן אליך אות. בשמים, כענין שנאמר בגדעון וְעָשִׂיתָ לִי אוֹת (שופטים ו, יז), ואומר יְהִי קָא חֲרָב קָל הַגָּזָה וגו' (שם לו:). או מופת. בדרך, דכתיב אִם עַל יְהִיָּה עַל הַגָּזָה לְבָדָה וְעַל קָל הַקָּרָן (חֲרָב) אִם־כֵּן לֹא תִשְׁמַע לוֹ. ואם תאמר מפני מה נותן לו הקב"ה ממלה לעשות אות, כי מנסה ה' אלהים אתכם:

thou shalt not hearken unto the words of that prophet, or unto that dreamer of dreams; for the LORD your God putteth you to proof, to know whether ye do love the LORD your God with all your heart and with all your soul.

לֹא תִשְׁמָע אֶל-דְּבַר הַנָּבִיא הַהוּא אוֹ אֶל-חֹלֶם הַחֲלוֹם הַהוּא כִּי מִנְסָה יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם אֶתְכֶם לִדְעַת הַיִּשְׁכָּם אֹתֵיכֶם אֶת-יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם בְּכָל-לְבַבְכֶם וּבְכָל-נַפְשְׁכֶם:

After the LORD your God shall ye walk, and Him shall ye fear, and His commandments shall ye keep, and unto His voice shall ye hearken, and Him shall ye serve, and unto Him shall ye cleave.

אֲחֵרֵי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם תֵּלְכוּ וְאֹתוֹ תִירָאוּ וְאֶת-מִצְוֹתָיו תִּשְׁמְרוּ וּבְקוֹלוֹ תִשְׁמָעוּ וְאֹתוֹ תַעֲבֹדוּ וְכֹו תִדְבָּקוּ:

And that prophet, or that dreamer of dreams, shall be put to death; because he hath spoken perversion against the LORD your God, who brought you out of the land of Egypt, and redeemed thee out of the house of bondage, to draw thee aside out of the way which the LORD thy God commanded thee to walk in. So shalt thou put away the evil from the midst of thee.

וְהַנָּבִיא הַהוּא אוֹ חֹלֶם הַחֲלוֹם הַהוּא יוּמָת כִּי דִבֶּר-סָרָה עַל-יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם הַמוֹצִיא אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם וְהַפָּדֶה מִבֵּית עֲבָדִים לְהַדְיָחָה מִן-הַדֶּרֶךְ אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֱלֹהֵיךָ לָלֶכֶת בָּהּ וּבַעֲרַת הָרָע מִקִּרְבְּךָ: (ס)

If thy brother, the son of thy mother, or thy son, or thy daughter, or the wife of thy bosom, or thy friend, that is as thine own soul, entice thee secretly, saying: 'Let us go and serve other gods,' which thou hast not known, thou, nor thy fathers;

כִּי יִסְתִּיךָ אָחִיךָ בֶן-אִמֶּךָ אוֹ בְנֶךָ אוֹ-בִתְּךָ אוֹ אִשְׁתְּ חֵיקְךָ אוֹ רֵעֶךָ אֲשֶׁר כַּנֶּפֶשׁ בְּסִתָּר לֵאמֹר נֵלְכָה וְנַעֲבֹדָה אֱלֹהִים אֲחֵרִים אֲשֶׁר לֹא יָדַעְתָּ אֹתָהּ וְאֲבֹתֶיךָ:

(5) ואת מצותיו תשמור. תורת משה: ובקולו תשמעו. צקול הנציאים (ספרי פה): ואותו תעבדו. צמקדשו: ובו תדבקו. הדצק דדרכיו, גמול חסדים, קצור מתים, צקר חולים, כמו שעשה הקצ"ה (סוטה יד).  
(6) סרה. דצר המוסר מן העולם, שלא היה ולא נברא ולא נוימיו לדצר כן, דישטודר"א צלע"ו: והפדך מבית עבדים. אפילו אין לו עליך חלל שפדאך, דיו (ספרי פו):  
(7) כי יסיתך. אין הסמה חלל גרוי, שנאמר חס ה' יסיתך צי (שמואל-א כו, יט), חמיטר"א צלע"ו שמיאלו לעשות כן: אחיד. מאצ: או בן אמך. מאס: חיקך. השוכנת בחיקך ומחקה צך, אפקייט"א צלע"ו וכן וימשיק חקך (יחזקאל מג, יד), מיסוד התקוע צאריך: אשר כנפשה. זה אצריך, פירש לך הכמוצ את החציצין לך, ק"ו לאחרים: בסתר. דצר הכמוצ צהויה, שאין דברי מסית חלל בסתר, וכן הוא חומר, צנשף צעצ צי חשיון לילה ופלה (משלי ז, ט): אשר לא ידעת אתה ואבתיך. דצר זה גנאי גדול הוא לך, שאף האומות אין מניחין מה שמסרו להם אבותיהם, וזה חומר לך עוז מה שמסרו לך אבותיך:

8	of the gods of the peoples that are round about you, nigh unto thee, or far off from thee, from the one end of the earth even unto the other end of the earth;	מֵאלֹהֵי הָעַמִּים אֲשֶׁר סְבִיבֹתֶיכֶם הַקְּרִיבִים אֵלָיָהּ אוֹ הַרְחֻקִּים מִמֶּנִּי מִקְצֵה הָאָרֶץ וְעַד־קְצֵה הָאָרֶץ:
9	thou shalt not consent unto him, nor hearken unto him; neither shall thine eye pity him, neither shalt thou spare, neither shalt thou conceal him;	לֹא־תֹאבְדָה לוֹ וְלֹא תִשְׁמַע אֵלָיו וְלֹא־תִחֹס עֵינְךָ עָלָיו וְלֹא תִחַמַּל וְלֹא־תִכְסֶה עָלָיו:
10	but thou shalt surely kill him; thy hand shall be first upon him to put him to death, and afterwards the hand of all the people.	כִּי הָרֹג תִּהְרַגְנוּ יָדְךָ תִּהְיֶה בּוֹ בְּרֵאשׁוֹנָה לְהַמִּיתוֹ וַיַּד כָּל־הָעָם בְּאַחֲרָנָה:
11	And thou shalt stone him with stones, that he die; because he hath sought to draw thee away from the LORD thy God, who brought thee out of the land of Egypt, out of the house of bondage.	וּסְקַלְתוֹ בְּאֲבָנִים וּמָת כִּי בִקֵּשׁ לְהַדְרִיחְךָ מֵעַל יְהוָה אֱלֹהֶיךָ הַמוֹצִיאֲךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבֵּית עֲבָדִים:
12	And all Israel shall hear, and fear, and shall do no more any such wickedness as this is in the midst of thee.	וְכָל־יִשְׂרָאֵל יִשְׁמְעוּ וַיִּירָאוּ וְלֹא־יִסָּפוּ לַעֲשׂוֹת כַּדָּבָר הַזֶּה הַזֶּה בְּקִרְבְּךָ: (ס)
13	If thou shalt hear tell concerning one of thy cities, which the LORD thy God giveth thee to dwell there, saying:	כִּי־תִשְׁמַע בְּאַחַת עָרֶיךָ אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ לְשִׁבְתְּ שָׁם לֵאמֹר:
14	'Certain base fellows are gone out from the midst of thee, and have drawn away the inhabitants of their city, saying: Let us go and serve other gods, which ye have not known';	יֵצְאוּ אַנְשִׁים בְּנֵי־בְלִיעַל מִקִּרְבְּךָ וַיִּדְיָחוּ אֶת־יִשְׁבֵּי עִירָם לֵאמֹר נִלְכָּה וְנַעֲבֹדָה אֱלֹהִים אֲחֵרִים אֲשֶׁר לֹא יָדַעְתֶּם:

(8) הקרבים אליך או הרחקים. למה פרט קרובים ורחוקים, אלא כך אמר הכתוב, מטיבין של קרובים אתה למד טיבן של רחוקים, כשם שאין ממש בקרובים כך אין ממש ברחוקים: מקצה הארץ. זו חמה ולזנה וזכא השמים, שהן מהלכין מסוף העולם ועד סופו:

(9) לא תאבד לו. לא תהא תאבד לו, לא תהאבדנו, לפי שנאמר וְהָבֵסָ לְרַעַךְ פְּמוֹךְ (ויקרא יט, יח), את זה לא תהאבד: ולא תשמע אליו. זהאנונו על נפשו למחול לו, לפי שנאמר עֲזֹז טַעֲזֹז עֲמוֹ (שמות כג, ה), לזה לא תעזוב: ולא תחוס עינך עליו. לפי שנאמר לא תַעֲמֹד עַל דַּם רַעַךְ (ויקרא יט, טז), על זה לא תחוס: ולא תחמול. לא תהפך בזכותו: ולא תכסה עליו. אם אתה יודע לו חובה, אינך רשאי לשחוק:

(10) כי הרג תהרגנו. (אם יאלץ מצ"ד זכאי החזירהו לחובה) יאלץ מצ"ד חייב, אל תחזירהו לזכות (ספרי פט): ידך תהיה בו בראשונה. מזהו ציד הניסת להמיתו, לא מת צידו, ימות ציד אחרים, שנאמר ויד כל העם וגו':

(13) לשבת שם. פרט לירושלים שלא נחנה לדירה (ספרי צב): כי תשמע וגו' לאמר. אומרים כן יאלץ וגו':

15	then shalt thou inquire, and make search, and ask diligently; and, behold, if it be truth, and the thing certain, that such abomination is wrought in the midst of thee;	וְדַרְשֶׁתָּ וְחִקְרַתָּ וּשְׁאַלְתָּ הֵיטֵב וְהָנֵה אֹמֶת נִכּוֹן הַדָּבָר נֶעֱשֶׂתָהּ הַתּוֹעֵבָה הַזֹּאת בְּקִרְבְּךָ:	וְתִתְבַּע וְתִבְדּוֹק וְתִשְׁאַל יָאוֹת וְהָא קוֹשֵׁטָא כִּינּוּן פְּתוּגְמָא אֲתַעְבִּידַת תּוֹעִיבְתָא הָדָא בִּינְךָ:
16	thou shalt surely smite the inhabitants of that city with the edge of the sword, destroying it utterly, and all that is therein and the cattle thereof, with the edge of the sword.	הִכָּה תִּכֶּה אֶת־יֹשְׁבֵי הָעִיר הַהִוא לְפִי־חֶרֶב הַחֶרֶם אֹתָהּ וְאֶת־כָּל־אֲשֶׁר־בָּהּ וְאֶת־בְּהֶמְתָּהּ לְפִי־חֶרֶב:	מִמָּחָא תִמְחִי יָת יְתִבִּי קִרְתָּא הַהִיא לְפִתְגָם דְּחֶרֶב גְּמַר יִתָּה וְיָת כָּל דְּבָהּ וְיָת בְּעִירָהּ לְפִתְגָם דְּחֶרֶב:
17	And thou shalt gather all the spoil of it into the midst of the broad place thereof, and shall burn with fire the city, and all the spoil thereof every whit, unto the LORD thy God; and it shall be a heap for ever; it shall not be built again.	וְאֶת־כָּל־שְׁלָלָהּ תִּקְבֹּץ אֶל־תּוֹךְ רַחֲבָהּ וְשָׂרַפְתָּ בְּאֵשׁ אֶת־הָעִיר וְאֶת־כָּל־שְׁלָלָהּ כָּלִיל לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ וְהִיְתָה תֵּל עוֹלָם לֹא תִבְנֶה עוֹד:	וְיָת כָּל עֲדָאָה תִּכְנוֹשׁ לְגוֹ פְּתָאָה וְתוֹקִיד בְּנוֹרָא יָת קִרְתָּא וְיָת כָּל עֲדָאָה גְּמִיר קָדָם יי אֱלֹהֶיךָ וְתָהִי תֵּל חָרוֹב לְעֵלָם לֹא תִבְנֶי עוֹד:
18	And there shall cleave nought of the devoted thing to thy hand, that the LORD may turn from the fierceness of His anger, and show thee mercy, and have compassion upon thee, and multiply thee, as He hath sworn unto thy fathers;	וְלֹא־יִדְבַק בְּיָדְךָ מֵאוֹמֶה מִן־הַחֶרֶם לְמַעַן יָשׁוּב יְהוָה מִחֲרוֹן אַפּוֹ וְנָתַן־לְךָ רַחֲמִים וְרַחֲמֶנָּה וְהִרְבֶּךָ כַּאֲשֶׁר נִשְׁבַּע לְאֲבֹתֶיךָ:	וְלֹא יִדְבַק בְּיָדְךָ מִדְּעָם מִן חֶרְמָא בְּדִיל דִּיתוּב יי מִתְקוֹרֵה רַחֲמִיָּה וְיִפְתִּין לְךָ רַחֲמִין וִירְחִים עֲלֶיךָ וְיִסְגִּינְךָ כְּמֵא דְרַחֲמִים לְאַבְהָתְךָ:
19	when thou shalt hearken to the voice of the LORD thy God, to keep all His commandments which I command thee this day, to do that which is right in the eyes of the LORD thy God.	כִּי תִשְׁמַע בְּקוֹל יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְשֹׁמֵר אֶת־כָּל־מִצְוֹתָיו אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוְךָ הַיּוֹם לַעֲשׂוֹת הַיָּשָׁר בְּעֵינֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ: (ס)	אֲרִי תִקְבִּיל לְמִימְרָא דִּי אֱלֹהֶיךָ לְמִשְׁר יָת כָּל פְּקוּדוֹהִי דְאַנָּא מִפְּקִיד לְךָ יוֹמָא דִּין לְמַעַבֵּד דְּכֶשֶׁר קָדָם יי אֱלֹהֶיךָ:
XIV	Ye are the children of the LORD your God: ye shall not cut yourselves, nor make any baldness between your eyes for the dead.	בָּנִים אַתֶּם לַיהוָה אֱלֹהֵיכֶם לֹא תִתְגַּדְּדוּ וְלֹא־תִשְׁיִמוּ קִרְתָּה בֵּין עֵינֵיכֶם לְמֵת:	בְּנִין אַתְוִן קָדָם יי אֱלֹהֵכֻן לֹא תִתְגַּדְּדוּ וְלֹא תִשְׁוִין מַרְט בֵּין עֵינִיכֻן עַל מֵית:

- (14) בני בליעל. צלי עול, שפרקו עולו של מקום (ספרי:ג). אנשים. ולא נשים יושבי עירם. ולא יושבי עיר אחרת, מכאן אמרו, אין נעשית עיר הנדחת עד שידחה אנשים, ועד שיהיו מדיחיה מתוכה (סנהדרין קיא:):
- (15) ודרשת וחקרת ושאלת היטב. מכאן למדו (שם מ). שבע חקירות, מריצוי המקרא, כאן יש ג', דרישה וחקירה והיעז, ושאלת אינו מן המנין וממנו למדו דקיות, ובמקום אחר הוא אומר ודקשו השפטים היטב (דברים יט, יח), ועוד במקום אחר הוא אומר ודקשו היטב (שם יז, ד), ולמדו היטב היטב לגזירה שוה, ליתן האמור של זה בזה:
- (16) הכה תכה. אם אינך יכול להמיתם במיתה הכמוצה בזה, המיתם באחרת (בבא מציעא לא):
- (17) לה' אלהיך. לשמו ובשצלו:
- (18) למען ישוב ה' מחרון אפו. שכל זמן שעבודת אלילים בעולם, חרון אף בעולם:
- (1) לא תתגדדו. לא תחטאו גדידה ושרט בצשרכם על מות, כדרך שהאמוריים עושים, לפי שאתם בניו של מקום, ואתם ראויין להיות נאים, ולא גדודים ומקורחים: בין עיניכם. אלל הפדחת, ובמקום אחר הוא אומר, לא יקרחו קרקע גלגלים (ויקרא כא, ה), לעשות כל הראש כבין העינים:

<p>2 For thou art a holy people unto the LORD thy God, and the LORD hath chosen thee to be His own treasure out of all peoples that are upon the face of the earth.</p>	<p>כִּי עַם קָדוֹשׁ אַתָּה לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ וּבְךָ בָחַר יְהוָה לְהֵיוֹת לְךָ לְעַם סִגְלָה מִכָּל הָעַמִּים אֲשֶׁר עַל-פְּנֵי הָאָדָמָה: (ס)</p>
<p>3 Thou shalt not eat any abominable thing.</p>	<p>לֹא תֹאכַל כָּל-תוֹעֵבָה: לֹא תִיכּוֹל כָּל דְּמָרְחָק:</p>
<p>4 These are the beasts which ye may eat: the ox, the sheep, and the goat,</p>	<p>זֹאת הַבְּהֵמָה אֲשֶׁר תֹּאכְלוּ שֹׁר שֶׂה כְּשִׂים וְשֵׁה עִזִּים:</p>
<p>5 the hart, and the gazelle, and the roebuck, and the wild goat, and the pygarg, and the antelope, and the mountain-sheep.</p>	<p>אֵיל וְצִבִּי וְנַחְמֹר וְאַקוֹ וְדִישָׁן וְתֵאֵז וְזִמְרָה וְיִתְּזָא וְדִיבָא:</p>
<p>6 And every beast that parteth the hoof, and hath the hoof wholly cloven in two, and cheweth the cud, among the beasts, that ye may eat.</p>	<p>וְכָל-בְּהֵמָה מִפְּרִסֵּת פְּרָסָה וְשִׁסְעַת שִׁסְעַת שְׁתֵּי פְּרָסוֹת מַעֲלַת גֵּרָה בִּבְהֵמָה אֵתָה תֹאכְלוּ:</p>
<p>7 Nevertheless these ye shall not eat of them that only chew the cud, or of them that only have the hoof cloven: the camel, and the hare, and the rock-badger, because they chew the cud but part not the hoof, they are unclean unto you;</p>	<p>אֲךָ אֵת-זֶה לֹא תֹאכְלוּ מִמַּעֲלֵי הַגֵּרָה וּמִמְּפָרִיסֵי הַפְּרָסָה הַשְּׂסוּעָה אֵת-הַגִּמְלָה וְאֵת-הָאֲרֻנְבָת וְאֵת-הַשֶּׁפֶן כִּי-מַעֲלָה גֵרָה הֵמָּה וּפְרָסָה לֹא הִפְרִיסוּ מִמָּאִים הֵם לָכֵם:</p>
<p>8 and the swine, because he parteth the hoof but cheweth not the cud, he is unclean unto you; of their flesh ye shall not eat, and their carcasses ye shall not touch.</p>	<p>וְאֵת-הַחֲזִיר כִּי-מִפְרִיס פְּרָסָה הוּא וְלֹא גֵרָה טָמֵא הוּא לָכֵם מִבְּשָׂרָם לֹא תֹאכְלוּ וּבְגִבְלָתָם לֹא תִגְעוּ: (ס)</p>

- (2) כי עם קדוש אתה. קדושת עמך מאצותיך, ועוד וכן צמר ה':
- (3) כל תועבה. כל שחעצתי לך, כגון זרס און צכור כדי לשחטו צמדינה, הרי דצר שחעצתי לך כל מוס לא יהיה צו, וצא ולמד כאן שלא ישחט ויאכל על אותו המוס, בשל צצר צחלצצ הרי דצר שחעצתי לך, הזהיר כאן על אכילתו (חולין קיד:):
- (4) זאת הבהמה וגר איל וצבי ויחמור. למדנו שהחיה צכלל צהמה (שס עא.), ולמדנו שבהמה וחיה טמאה מרובה מן הטורה, שצכל מקום פורט את המועט (שס סג:):
- (5) ואקו. מתורגס יעלא, יעלי סלע (איז לט, א), הוא אשטנצוק: והאו. תורצלא, תור היער, צאל"א יער צלשון ארמי:
- (6) מפרסת. סדוקה כתרומו: פרסה. פלאנט"ה: ושסעת. חלוקה צשמי צפרנים, שיש סדוקה ואינה חלוקה צפרנים, והיא טמאה: בבהמה. משמע מה שנמצא צבהמה אכול, מכאן אמרו (חולין סט.) שהשליל ניתר צשחיתת אמו:
- (7) השסועה. צריה היא שיש לה שני גצין ושני שדראות (גדה כד.). אמרו צבותינו, למה נשנו צבהמות מפני השסועה, וצעופות מפני הראה (חולין סג:), שלא נאמרו צמ"כ:
- (8) ובגבולתם לא תגעו. צבותינו פירשו (תו"כ שמיני) צרגל, שאדם חייב לטהר את עצמו צרגל, יכול יהיו מוזהרים צכל

9	These ye may eat of all that are in the waters: whatsoever hath fins and scales may ye eat;	אֶת־זֶה תֹאכְלוּ מִכָּל אֲשֶׁר בַּמַּיִם כָּל אֲשֶׁר־לּוֹ סַנְפִּיר וְשִׁשְׁקָשֶׁת תֹאכְלוּ: יֵת דִּין תִּיכְלוּן מִכָּל דְּבַמְיָא כָּל דְּלִיה צִיצִין וְקַלְפִּין תִּיכְלוּן:
10	and whatsoever hath not fins and scales ye shall not eat; it is unclean unto you.	וְכָל אֲשֶׁר אֵין־לּוֹ סַנְפִּיר וְשִׁשְׁקָשֶׁת לֹא תֹאכְלוּ טֵמֵא הוּא לָכֶם: (ס) וְכָל דְּלִית לִיה צִיצִין וְקַלְפִּין לֹא תִיכְלוּן מִסָּאב הוּא לָכֹן:
11	Of all clean birds ye may eat.	כָּל־צִפּוֹר טְהוֹרָה תֹאכְלוּ: כָּל צִפּוֹר דְּכִי תִיכְלוּן:
12	But these are they of which ye shall not eat: the great vulture, and the bearded vulture, and the osprey;	וְזֶה אֲשֶׁר לֹא־תֹאכְלוּ מֵהֶם הַגִּבּוֹר וְהַפֶּרֶס וְהַעֲזָנִיָּה: וְדִין דְּלֹא תִיכְלוּן מִנְּהוֹן נִשְׂרָא וְעֵר וְעֲזִיָּא:
13	and the glade, and the falcon, and the kite after its kinds;	וְהָרָאָה וְאֶת־הָאֵיָּה וְהַדִּיָּה לְמִינֶיהָ: וְכַת כְּנָפָא וְטִרְפִּיתָא וְדִיתָא לְזִנְיָה:
14	and every raven after its kinds;	וְאֵת כָּל־עֶרֶב לְמִינּוֹ: וְיֵת כָּל עוֹרְבָא לְזִנְיָה:
15	and the ostrich, and the night-hawk, and the sea-mew, and the hawk after its kinds;	וְאֵת בֶּת הַיַּעֲנָה וְאֶת־הַתַּחֲמָס וְאֶת־הַשֹּׁחַר וְאֶת־הַנֶּץ לְמִינֵהוּ: וְיֵת בֶּת נַעֲמִיתָא וְצִיָּא וְצִפּוֹר שִׁחָפָא וְנִצָּא לְזִנְיָה:
16	the little owl, and the great owl, and the horned owl;	אֶת־הַכּוֹס וְאֶת־הַיִּנְשׁוּר וְהַתְּנִשְׁמָת: וְקִדְיָא וְקַפּוֹפָא וְכוֹתָא:
17	and the pelican, and the carrion-vulture, and the cormorant;	וְהַקָּאָת וְאֶת־הַרְחֻמָּה וְאֶת־ הַשִּׁלָּד: וְקִתָּא וְיִרְקִיקָא וְשְׁלִינִינָא:
18	and the stork, and the heron after its kinds, and the hoopoe, and the bat.	וְהַחֲסִידָה וְהָאֲנָפָה לְמִינֶיהָ וְהַדּוּכִיפָת וְהַעֲטָלָף: וְחִנּוּרִיתָא וְאֵבּוֹ לְזִנְיָה וְנִגְר טוֹרָא וְעֲטָלִיפָא:
19	And all winged swarming things are unclean unto you; they shall not be eaten.	וְכָל־שָׂרֵץ הָעוֹף טֵמֵא הוּא לָכֶם לֹא יֹאכְלוּ: וְכָל רִחְשָׂא דְּעוֹפָא מִסָּאב הוּא לָכֹן לֹא יִתֹאכְלוּן:

השנה, תלמוד לומר קָמַר אֵל הפֶּהֶגִים וגו' (ויקרא כא, א), ומה טומאת המת חמורה כהנים מזהרים ואין ישראל מזהרים, טומאת נבלה קלה לא כל שכן (ר"ה טז):

(11) כל צפור טהורה תאכלו. להחיר משולחת שצמורה (קידושין נז):

(12) וזה אשר לא תאכלו מהם. לאסור את השחוט:

(13) והרָאָה ואת האֵיָּה וגו'. היא ראה, היא אֵיָּה, היא דֵּיה, ולמה נקרא שמה ראה, שרואה ביותר, ולמה הזהירך בכל שמותיה, שלא ליתן פתחון פה לבעל דין לחלוק, שלא יהא האוסרה קורא אותה ראה, והבא להחיר אומר, זו דֵּיה שמה או אֵיָּה שמה, וזו לא אסר הכתוב. ובעופות פרט לך הטמאים, ללמד שהעופות טהורים מרובים על הטמאים, לפיכך פרט את המועט (חולין סג):

(16) התנשמת. קלצ"א שורי"ץ:

(17) שלך. השולה דגים מן הים (שם):

(18) דוכיפת. הוא תרנגול הצר, ובלע"ז הרופ"א, וכרצלמו כפולה:



20	Of all clean winged things ye may eat.	כָּל-עוֹף טָהוֹר תֹּאכְלוּ: כָּל עוֹף דָּבִי תִיכְלוּ:	20
21	Ye shall not eat of any thing that dieth of itself; thou mayest give it unto the stranger that is within thy gates, that he may eat it; or thou mayest sell it unto a foreigner; for thou art a holy people unto the LORD thy God. Thou shalt not see the kid in its mother's milk.	לֹא תֹאכְלוּ כָּל-נֶבֱלָה לָגֵר אֲשֶׁר-בִּשְׁעָרֶיךָ תִּתְּנֶנָּה וְאָכְלָה אֹי מִכֹּר לְנֹכְרִי כִּי עִם קְדוֹשׁ אַתָּה לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ לֹא-תִבְשֹׁל גְּדִי בְחֶלֶב אִמּוֹ: (פ)	21
22	Thou shalt surely tithe all the increase of thy seed, that which is brought forth in the field year by year.	עֲשֹׂר תַעֲשֹׂר אֶת כָּל-תְּבוּאָת זֶרְעֶךָ הַיֵּצֵא הַשָּׂדֶה שָׁנָה שָׁנָה: זֶרְעֶךָ דִּיפִיק חֶקְלָא שָׁנָא שָׁנָא: עֲשֹׂרָא תַעֲשֹׂר ית כָּל עֲלֵלָת	חמישי
23	And thou shalt eat before the LORD thy God, in the place which He shall choose to cause His name to dwell there, the tithe of thy corn, of thy wine, and of thine oil, and the firstlings of thy herd and of thy flock; that thou mayest learn to fear the LORD thy God always.	וְאָכְלָתָּ לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּמָקוֹם אֲשֶׁר-יִבְחָר לְשֹׁכֵן שְׁמוֹ שָׁם מִעֲשֶׂר דִּגְנוֹךָ תִּירֹשְׁךָ וַיִּצְהָרְךָ וּבְכֹרֶת בְּקִרְךָ וּצֹאנְךָ לְמַעַן תִּלְמַד לִירְאָה אֶת-יְהוָה אֱלֹהֶיךָ כָּל-הַיָּמִים: וְתִיכּוֹל קָדָם יי אֱלֹהֶיךָ בְּאַתְרָא דִּיתְרַעֲי לֹא-שָׂרְאָה שְׂכִינִיתִיה תָּמָן מִעֲשֶׂר עֲבוּרְךָ חֲמֻרְךָ וּמִשְׁחָךָ וּבְכוּרֵי תוֹרְךָ וְעֹנְךָ בְּדִיל דְּתִילַף לְמַדְחַל קָדָם יי אֱלֹהֶיךָ כָּל יוֹמָיָא:	23
24	And if the way be too long for thee, so that thou art not able to carry it, because the place is too far from thee, which the LORD thy God shall choose to set His name there, when the LORD thy God shall bless thee;	וְכִי-יִרְבֶּה מְמֻךְ תְּדָרְךָ כִּי לֹא תוּכַל שְׂאתוֹ כִּי-יִרְחַק מִמְּךָ הַמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְשׁוֹם שְׁמוֹ שָׁם כִּי יִבְרַכְךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ: וְאִרִי יִסְגִי מִנְךָ אוֹרְחָא אֲרִי לֹא תִכּוֹל לְמַטְלִיה אֲרִי יִתְרַחַק מִנְךָ אַתְרָא דִּיתְרַעֲי יי אֱלֹהֶיךָ לֹא-שָׂרְאָה שְׂכִינִיתִיה תָּמָן אֲרִי יִבְרַכְךָ יי אֱלֹהֶיךָ:	24
25	then shalt thou turn it into money, and bind up the money in thy hand, and shalt go unto the place which the LORD thy God shall choose.	וְנִתְּתָהּ בַּכֶּסֶף וְצִרְתָּ הַכֶּסֶף בְּיָדְךָ וְהִלַכְתָּ אֶל-הַמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בּוֹ: וְתִתִּין בַּכֶּסֶף וְתַצּוֹר כֶּסֶףא בִּידְךָ וְתֵהָד לֹא-תֵרָא דִּיתְרַעֲי יי אֱלֹהֶיךָ בֵּיתָ:	25

- (19) שרץ העוף. הם הגמורים הרוחשים על הארץ, כגון זבובים וזרעים וחגבים טמאים, הם קרויים שרץ.
- (20) כל עוף טהור תאכלו. ולא את הטמא, כל ליתן עשה על לא תעשה, וכן צהמה אותה תאכלו ולא צהמה טמאה, לאו הצא מכלל עשה עשה, לעצור עליהם צהמה ולא תעשה:
- (21) לגר אשר בשעריך. גר תושב שקבל עליו שלא לעבוד עבודת אלילים ואוכל נבלות: כי עם קדוש אתה לה'. קדש את עצמך במותר לך (ספרי קד), דברים המותרים ואחרים נהגים צהם איסור, אל תחירם צפניהם: לא תבשל גדי. שלש פעמים, פרט לחיה ולעופות ולצהמה טמאה (חולין קיג).
- (22) לא תבשל גדי וגו' עשר תעשר. מה ענין זה אלל זה, אמר להם הקצ"ה לישראל, אל תגרמו לי לבשל גדיים של תצוה עד שהן צמעי אמותיהן, שם אין אתם מעשרים מעשרות כראוי, כשהוא סמוך להצד של אני מוציא רוח קדים והיא משדפתן, שנאמר וישדפה לפני קמה (מלכים ב' יט, כו), וכן לענין צבורים: שנה שנה. מכאן שאין מעשרין מן החדש על הישן (ספרי קה):
- (23) ואכלת וגו'. זה מעשר שני, שכבר למדנו ליתן מעשר ראשון ללוים, שנאמר כי תקחו מאת צני ישראלי וגו' (במדבר יח, כו), ונתן להם רשות לאכלו בכל מקום, שנאמר ואכלתם אתו בכל מקום (שם לא), על כרחך זה מעשר אחר הוא:
- (24) כי יברכך. שמהם התצוה מרובה לשאת:

26	<p>And thou shalt bestow the money for whatsoever thy soul desireth, for oxen, or for sheep, or for wine, or for strong drink, or for whatsoever thy soul asketh of thee; and thou shalt eat there before the LORD thy God, and thou shalt rejoice, thou and thy household.</p>	<p>וְנָתַתָּה הַכֶּסֶף בְּכָל אֲשֶׁר-תִּאְוָה נַפְשְׁךָ בַּבֶּקֶר וּבַצֹּאן וּבַיִין וּבַשֵּׁכָר וּבְכָל אֲשֶׁר תִּשְׁאַלְךָ נַפְשְׁךָ וְאָכַלְתָּ שָׁם לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וְשִׂמְחָתָה אִתָּה וּבֵיתְךָ:</p>	26
27	<p>And the Levite that is within thy gates, thou shalt not forsake him; for he hath no portion nor inheritance with thee.</p>	<p>וְהַלְוִי אֲשֶׁר-בְּשַׁעְרֶיךָ לֹא תַעֲזֹבֵנּוּ כִּי אֵין לוֹ חֶלֶק וְנַחֲלָה עִמָּךְ: (ס)</p>	27
28	<p>At the end of every three years, even in the same year, thou shalt bring forth all the tithe of thine increase, and shall lay it up within thy gates.</p>	<p>מִקְצֵהוּ שְׁלֹשׁ שָׁנִים תּוֹצִיא אֶת-כָּל-מַעֲשֶׂר תְּבוּאָתְךָ בַּשָּׁנָה הַהִוא וְהִנַּחְתָּ בְּשַׁעְרֶיךָ:</p>	28
29	<p>And the Levite, because he hath no portion nor inheritance with thee, and the stranger, and the fatherless, and the widow, that are within thy gates, shall come, and shall eat and be satisfied; that the LORD thy God may bless thee in all the work of thy hand which thou doest.</p>	<p>וּבָא הַלְוִי כִּי אֵין-לוֹ חֶלֶק וְנַחֲלָה עִמָּךְ וְהַגֵּר וְהֵיתוֹם וְהָאֹלְמָנָה אֲשֶׁר בְּשַׁעְרֶיךָ וְאָכְלוּ וְשָׂבְעוּ לִמְעַן יְבָרְכֶךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּכָל-מַעֲשֵׂה יָדְךָ אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה: (ס)</p>	29
XV	<p>At the end of every seven years thou shalt make a release.</p>	<p>מִקֵּץ שִׁבְע־שָׁנִים תַּעֲשֶׂה שְׁמִטָּה:</p>	ששי
2	<p>And this is the manner of the release: every creditor shall release that which he hath lent unto his neighbour; he shall not exact it of his neighbour and his brother; because the LORD's release hath been proclaimed.</p>	<p>וְזֶה דְּבַר הַשְּׁמִטָּה שְׁמוֹט כָּל-בֹּעַל מִשָּׁה יְדוֹ אֲשֶׁר יִשָּׂה בְּרֵעֵהוּ לֹא יִגָּשׁ אֶת-רֵעֵהוּ וְאֶת-אָחִיו כִּי-קָרָא שְׁמִטָּה לַיהוָה:</p>	2

(26) בכל אשר תאוה נפשך. כלל: בבקר ובצאן וביין ובשכר. פרט: ובכל אשר תשאלך נפשך. חזר וכלל, מה הפרט מפורש ולד, ולדות הארץ, וראוי למאכל אדם וכו' (עירוצין כז):

(27) והלוי וגר לא תעזבונו. מליתן לו מעשר ראשון: כי אין לו חלק ונחלה עמך. יצאו לקט שכחה ופאה והפקר, שאף הוא יש לו חלק עמך בהן כמון, ואינן חייבין צמצום:

(28) מקצה שלש שנים. צא ולמד, שאם השהה מעשרותיו של שנה ראשונה ושניה לשמטה, שיערם מן הציט בשלישית: (29) ובא הלוי. ויטול מעשר ראשון: והגר והיתום. ויטלו מעשר שני שהוא של עני של שנה זו, ולא תאכלנו אהה צירושלים כדרך שנוקטת לאכול מעשר שני של שתי שנים: ואכלו ושבעו. תן להם כדי שבעו, מכאן אמרו אין פוחתין לעני בגורן וכו', ואם מוליד לירושלים מעשר של שנה ראשונה ושנייה שהם היתם, ומתוך כך יקדש מן הציט (דברים כו, יג), כמו שמפורש ציט תכלה לעשר (שם יז):

(1) מקץ שבע שנים. יכול שבע שנים לכל מלוה ומלוה, תלמוד לומר קרצה שנת השבע (לקמן פסוק ט), ואם אהה אומר ז' שנים לכל מלוה ומלוה, להלוות כל אחד ואחד, היאך היא קרצה, הא למדת ז' שנים למנין השמיטות:

3 Of a foreigner thou mayest exact it; but whatsoever of thine is with thy brother thy hand shall release.	מִן פֶּרַעַם מִן תִּתְּבַע וְיִהְיֶה לְךָ עִם אֲחִיךָ תִּשְׁמַט יָדְךָ:	3 אֶת־הַנִּכְרִי תִּגְשׁ וְאֲשֶׁר יִהְיֶה לְךָ אֶת־אֲחִיךָ תִּשְׁמַט יָדְךָ:
4 Howbeit there shall be no needy among you—for the LORD will surely bless thee in the land which the LORD thy God giveth thee for an inheritance to possess it—	לְחֹד אָרִי לֹא יִהְיֶה בְּךָ מִסְכִּינָא אָרִי בִּרְכָא וּבִרְכָּךָ יְיָ בְּאַרְעָא דִּי אֱלֹהֶיךָ יִתֵּן לְךָ אֲחִסָּנָא לְמִירְתָּהּ:	4 אָפֶס כִּי לֹא יִהְיֶה־בְּךָ אֲבִיּוֹן כִּי־בִרְכָּךָ יִבְרַכְךָ יְהוָה בְּאַרְצְךָ אֲשֶׁר יִתֶּנָּה אֱלֹהֶיךָ נַתַּן־לְךָ נַחֲלָה לְרִשְׁתָּהּ:
5 if only thou diligently hearken unto the voice of the LORD thy God, to observe to do all this commandment which I command thee this day.	לְחֹד אִם קִבְּלָא תִקְבִּיל לְמִימְרָא דִּי אֱלֹהֶיךָ לְמִשְׁר לְמַעַבְד ית כָּל תִּפְקִידָתָא הָדָא דְאָנָא מִפְּקִיד לְךָ יוֹמָא דִּין:	5 רַק אִם־שָׁמָע תִּשְׁמַע בְּקוֹל יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְשָׁמֹר לַעֲשׂוֹת אֶת־כָּל־הַמִּצְוֹת הַזֹּאת אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוְךָ הַיּוֹם:
6 For the LORD thy God will bless thee, as He promised thee; and thou shalt lend unto many nations, but thou shalt not borrow; and thou shalt rule over many nations, but they shall not rule over thee.	אָרִי יְיָ אֱלֹהֶיךָ בִּרְכָּךָ כְּמָא דְּמִלִּיל לְךָ וְתוֹזִיף לְעַמְּמִין סְגִי־אִין וְאַתָּה לֹא תִזִּיף וְתִשְׁלוּט בְּעַמְּמִין סְגִי־אִין וּבְךָ לֹא יִשְׁלֹטוּן:	6 כִּי־יִהְיֶה אֱלֹהֶיךָ בִּרְכָּךָ כַּאֲשֶׁר דִּבַּר־לְךָ וְהָעֲבַטְתָּ גוֹיִם רַבִּים וְאַתָּה לֹא תִעַבֵּט וּמִשְׁלַת בְּגוֹיִם רַבִּים וּבְךָ לֹא יִמְשְׁלוּ: (ס)
7 If there be among you a needy man, one of thy brethren, within any of thy gates, in thy land which the LORD thy God giveth thee, thou shalt not harden thy heart, nor shut thy hand from thy needy brother;	אָרִי יִהְיֶה בְּךָ מִסְכִּינָא חַד מֵאַחַד בְּחֹדָא מִקְּרֹדָא בְּאַרְעֶךָ דִּי אֱלֹהֶיךָ יִתֵּן לְךָ לֹא תִתְּקִיף ית לְבָבְךָ וְלֹא תִקְפּוּץ ית יָדְךָ מֵאַחֲךָ מִסְכִּינָא:	7 כִּי־יִהְיֶה בְּךָ אֲבִיּוֹן מֵאַחַד אֲחִיךָ בְּאַחַד שַׁעְרֶיךָ בְּאַרְצְךָ אֲשֶׁר־יִתֶּנָּה אֱלֹהֶיךָ נַתַּן לְךָ לֹא תִאֲמָץ אֶת־לִבְּךָ וְלֹא תִקְפֹּץ אֶת־יָדְךָ מֵאַחֲךָ הָאֲבִיּוֹן:
8 but thou shalt surely open thy hand unto him, and shalt surely lend him sufficient for his need in that which he wanteth.	אָרִי מִפְּתַח תִּפְתַּח ית יָדְךָ לִיה וְאוֹזָפָא תוֹזְפִינָה כְּמִסַּת חוֹסְרִינָה דְחִסְרִי לִיה:	8 כִּי־פִתַּח תִּפְתַּח אֶת־יָדְךָ לוֹ וְהָעֲבַטְתָּ תַעֲבִיטְנֹה דִּי מַחְסְרוֹ אֲשֶׁר יִחְסֹר לוֹ:

(3) את הנכרי תגש. זו מצות עשה (ספרי קיג):

(4) אפס כי לא יהיה בך אביון. ולהלן הוא אומר כי לא יחדל אביון, אלא בזמן שאתם עושים רצונו של מקום אציונים באחרים ולא בכס, וכשאין אתם עושים רצונו של מקום אציונים בכס: אביון. דל מעני, ולשון אציון שהוא תאצל לכל דבר:

(5) רק אם שמוע תשמע. אז לא יהיה צד אציון: שמוע תשמע. שמע קמעא, משמיעין אותו הרצה:

(6) כאשר דבר לך. והיכן דבר, צדוק אפס צעיר (לקמן כח, ג): והעבטת. כל לשון הלוואה כשנופל על המלוה נופל בלשון מפעיל, כגון והלוי, והעבטת, ואם היה אומר ועבטת, היה נופל על הלוה, כמו ולוית: והעבטת גוים. יכול שמהא ליה מזה ומלוה לזה, תלמוד לומר ואתה לא תעבט: ומשללת בגוים רבים. יכול גויים אחרים מושלים עליך, תלמוד לומר ובך לא ימשלו:

(7) כי יהיה בך אביון. התאצל תאצל קודם: מאחד אחיך. אחיך מאצין קודם לאחיך מאמך: שעריך. עניי עריך קודמין לעניי עיר אחרת: לא תאמץ. יש לך אדם שמנטער אס יתן אס לא יתן, לכך נאמר לא תאמץ, יש לך אדם שפושט את ידו וקופצה, לכך נאמר ולא תקפוצ: מאחריך האביון. אס לא תתן לו, סופך להיות אחיו של אציון:

(8) פתח תפתח. אפילו כמה פעמים: כי פתח תפתח. הריכי משמש בלשון אלא: והעבט תעביטנו. אס לא ראה צמחנה תן לו צהלוה: די מחסורו. ואי אמה מלוה להעשירו (כמוצות סז): אשר יחסר לו. אפילו סוף לרכוש עליו

<p>Beware that there be not a base thought in thy heart, saying: 'The seventh year, the year of release, is at hand'; and thine eye be evil against thy needy brother, and thou give him nought; and he cry unto the LORD against thee, and it be sin in thee.</p>	<p>אִתְּמַר לְךָ דְּלִמָּא יְהִי פִתְגָם עִם לִבְךָ בְּרָשַׁע לְמִימַר קְרִיבַת שְׁתָּא דְּשִׁבְעִיתָא שְׁתָּא דְּשִׁמְשָׁתָא וְתִבְאֵשׁ עֵינְךָ בְּאַחוּךָ מִסְכִּינָא וְלֹא תַתִּין לֵיהּ וְיִקְרִי עָלֶיךָ קָדָם יְיָ וְיִהְיֶה בְּךָ חֹבָא:</p>	<p>הַשְׁמַר לְךָ פֶּן־יִהְיֶה דְּבַר עִם לִבְבְּךָ בְּלִיעַל לֵאמֹר קִרְבָּה שְׁנַת־הַשְּׁבַע שְׁנַת הַשְּׁמִטָּה וְרַעַתָּה עֵינֶיךָ בְּאַחִיךָ הָאֶבְיֹון וְלֹא תִתֵּן לוֹ וְקָרָא עָלֶיךָ אֶל־יְהוָה וְהָיָה בְּךָ חָטָא:</p>
<p>Thou shalt surely give him, and thy heart shall not be grieved when thou givest unto him; because that for this thing the LORD thy God will bless thee in all thy work, and in all that thou puttest thy hand unto.</p>	<p>מִתָּן תַּתִּין לֵיהּ וְלֹא יִבְאֵשׁ לְבָבְךָ בְּמִתְּנֶנְךָ לֵיהּ אֲרִי בְּדִיל פְּתִיגְמָא הָדִין יִבְרַכְכָּהּ יְיָ אֱלֹהֶיךָ בְּכָל עֹבְדֶיךָ וּבְכָל אוֹשְׁטוֹת יָדֶיךָ:</p>	<p>נָתַתָּן תִּתֵּן לוֹ וְלֹא־יִרַע לִבְבְּךָ בְּתַתֶּנְךָ לוֹ כִּי בְּגִלְלָהּ תִּדְּבַר הַזֶּה וְיִבְרַכְךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּכָל־מַעֲשֶׂיךָ וּבְכָל מַשְׁלַח יָדֶיךָ:</p>
<p>For the poor shall never cease out of the land; therefore I command thee, saying: 'Thou shalt surely open thy hand unto thy poor and needy brother, in thy land.'</p>	<p>אֲרִי לֹא יִפְסוּק מִסְכִּינָא מְגוֹ אֶרֶצָא עַל כֵּן אֲנִי מְפַקִּיד לְךָ לְמִימַר מִפְּתַח תִּפְתַּח יָת יָדְךָ לְאַחוּךָ לְעֵנֶיךָ וְלִמְסִכִּינֶיךָ בְּאֶרֶצְךָ:</p>	<p>כִּי לֹא־יִחָדֵל אֶבְיֹון מִקֶּרֶב הָאָרֶץ עַל־כֵּן אֲנִכִּי מְצַוֶּה לֵאמֹר פֶּתַח תִּפְתַּח אֶת־יָדְךָ לְאַחִיךָ לְעֵנֶיךָ וּלְאֶבְיֹנֶיךָ בְּאֶרֶצְךָ: (ס)</p>
<p>If thy brother, a Hebrew man, or a Hebrew woman, be sold unto thee, he shall serve thee six years; and in the seventh year thou shalt let him go free from thee.</p>	<p>אֲרִי יִזְדָּבֹן לְךָ אֲחוּךָ בֶּרֶ יִשְׂרָאֵל אוֹ בֵּת יִשְׂרָאֵל וְיִפְלַחְנֶךָ שִׁשִּׁת שָׁנִין וּבִשְׁתָּא שְׁבִיעִיתָא תִּפְטְרֶנִּיהּ בֶּר חוֹרִין מִעַמֶּךָ:</p>	<p>כִּי־יִמְכַר לְךָ אֲחִיךָ הָעֶבְרִי אוֹ הָעֶבְרִיָּה וַעֲבָדְךָ שֵׁשׁ שָׁנִים וּבִשְׁנֵה הַשְּׁבִיעִית תִּשְׁלַחְנוּ חֲפָשִׁי מִעַמֶּךָ:</p>
<p>And when thou lettest him go free from thee, thou shalt not let him go empty;</p>	<p>וְאֲרִי תִּפְטְרֶנִּיהּ בֶּר חוֹרִין מִעַמֶּךָ לֹא תִפְטְרֶנִּיהּ רִיקָן:</p>	<p>וְכִי־תִשְׁלַחְנוּ חֲפָשִׁי מִעַמֶּךָ לֹא תִשְׁלַחְנוּ רִיקָם:</p>
<p>thou shalt furnish him liberally out of thy flock, and out of thy threshing-floor, and out of thy winepress; of that wherewith the LORD thy God hath blessed thee thou shalt give unto him.</p>	<p>אִפְרָשָׁא תִּפְרִישׁ לֵיהּ מִעַמֶּךָ וּמִאֲדָרְךָ וּמִמַּעַצְרֹתֶיךָ דְּבִרְכָּךָ יְיָ אֱלֹהֶיךָ תַּתִּין לֵיהּ:</p>	<p>הַעֲנִיק תַּעֲנִיק לוֹ מִצֹּאֲנֶיךָ וּמִגֶּרְנֶיךָ וּמִיִּבְבֶּיךָ אֲשֶׁר בִּרְכָּךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ תִתֵּן־לוֹ:</p>

ועבד לרוץ לפניו (שם): לו. 12 וזאשה, וכן הוא אומר אֶעֱשֶׂה לוֹ עֹר כְּגִדּוֹ (צראשית 3, יח) (שם)  
 (9) וקרא עליך. יכול מזה, תלמוד לומר ולא יקרא (לקמן כד, טו ספרי קיז): והיה בך חטא. מכל מקום, אפילו לא יקרא, א"כ למה נאמר וקרא עליך, ממחר אני ליפרע על ידי הקורא יותר ממי שאינו קורא:  
 (10) נתון תתן לו. אפילו מאה פעמים: לו. צינו וצינך: כי בגלל הדבר. אפילו אמרת ליתן, אחת נוטל שכל האמירה עם שכל המעשה:  
 (11) על כן. מפני כן: לאמר. (ספרי) ענה לטובתך אני מִשְׁאִיף (ספרי קיח): לאחיד לעניך. לאיזה את, לעני: לעניך. צו"ד אחד לשון עני אחד הוא, אצל ענייך צני יוד"ן שני עניים:  
 (12) כי ימכר לך. על ידי אחרים, במכרוהו בית דין בגנבתו הכתוב מדבר (קידושין יד:), והרי כבר נאמר כי תקנה עֶבֶד עֲבָדִי (שמות כא, 3) ובמכרוהו בית דין הכתוב מדבר. אלא מפני שני דברים שנתחדשו כאן, אחד שכתוב או העבדיה אף היא חלל בשש, ולא שמכרוהו בית דין שאין הָאִמָּה נמכרת בגנבתה, שנאמר בגנבתו ולא בגנבתה (סוטה כג:), אלא בקטנה שמכרה אביה, ולמד כאן שאם יצאו שש שנים קודם שחציה סימנין, חלל, ועוד חידש כאן העניק תעניק:

15 And thou shalt remember that thou wast a bondman in the land of Egypt, and the LORD thy God redeemed thee; therefore I command thee this thing to-day.

וְזָכַרְתָּ כִּי עֶבֶד הָיִיתָ בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם וַיַּצְדֵּךְ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ עַל-כֵּן אֲנִי מְצַוְךָ אֶת-הַדָּבָר הַזֶּה הַיּוֹם:

15 וְזָכַרְתָּ כִּי עֶבֶד הָיִיתָ בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם וַיַּצְדֵּךְ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ עַל-כֵּן אֲנִי מְצַוְךָ אֶת-הַדָּבָר הַזֶּה הַיּוֹם:

16 And it shall be, if he say unto thee: 'I will not go out from thee'; because he loveth thee and thy house, because he fareth well with thee;

וְהָיָה כִּי-יֹאמַר אֵלֶיךָ לֹא אֵצֵא מֵעִמָּךְ כִּי אֶהְבֶּךָ וְאֶת-בֵּיתְךָ כִּי-טוֹב לוֹ עִמָּךְ:

16 וְהָיָה כִּי-יֹאמַר אֵלֶיךָ לֹא אֵצֵא מֵעִמָּךְ כִּי אֶהְבֶּךָ וְאֶת-בֵּיתְךָ כִּי-טוֹב לוֹ עִמָּךְ:

17 then thou shalt take an awl, and thrust it through his ear and into the door, and he shall be thy bondman for ever. And also unto thy bondwoman thou shalt do likewise.

וְתָסַב יָת מַרְצֵעָא וְתַתִּין בְּאוֹרְנֶיהָ וּבִדְשָׁא וַיְהִי לָךְ עֶבֶד פֶּלַח לְעַלְמָא וְאַף לְאִמָּתְךָ תַעֲבִיד כֵּן:

17 וְלָקַחְתָּ אֶת-הַמַּרְצֵעַ וְנָתַתָּה בְּאָזְנוֹ וּבִדְלֹת וְהָיָה לָךְ עֶבֶד עוֹלָם וְאַף לְאִמָּתְךָ תַעֲשֶׂה-כֵּן:

18 It shall not seem hard unto thee, when thou lettest him go free from thee; for to the double of the hire of a hireling hath he served thee six years; and the LORD thy God will bless thee in all that thou doest.

לֹא יִקְשֶׁה בְּעֵינֶיךָ בְּשַׁלְחָךְ אֹתוֹ חֲפָשִׁי מֵעִמָּךְ כִּי מִשְׁנֶה שָׂכָר שְׁכִיר עֲבָדְךָ שֵׁשׁ שָׁנִים וּבִרְכָךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּכֹל אֲשֶׁר תַעֲשֶׂה: (פ)

18 לֹא יִקְשֶׁה בְּעֵינֶיךָ בְּשַׁלְחָךְ אֹתוֹ חֲפָשִׁי מֵעִמָּךְ כִּי מִשְׁנֶה שָׂכָר שְׁכִיר עֲבָדְךָ שֵׁשׁ שָׁנִים וּבִרְכָךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּכֹל אֲשֶׁר תַעֲשֶׂה: (פ)

19 All the firstling males that are born of thy herd and of thy flock thou shalt sanctify unto the LORD thy God; thou shalt do no work with the firstling of thine ox, nor shear the firstling of thy flock.

כָּל-הַבְּכוֹר אֲשֶׁר יוֹלֵד בְּבָקְרְךָ וּבְצֹאֲנֶיךָ הַזָּכָר תִּקְדִּישׁ לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ לֹא תַעֲבֹד בְּבָכָר שׁוֹרְךָ וְלֹא תִגֹּז בְּכוֹר צֹאֲנֶיךָ:

19 כָּל-הַבְּכוֹר אֲשֶׁר יוֹלֵד בְּבָקְרְךָ וּבְצֹאֲנֶיךָ הַזָּכָר תִּקְדִּישׁ לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ לֹא תַעֲבֹד בְּבָכָר שׁוֹרְךָ וְלֹא תִגֹּז בְּכוֹר צֹאֲנֶיךָ:

20 Thou shalt eat it before the LORD thy God year by year in the place which the LORD shall choose, thou and thy household.

לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ תֹאכְלֶנּוּ שָׁנָה בְּשָׁנָה בְּמָקוֹם אֲשֶׁר-יִבְחַר יְהוָה אֹתָהּ וּבֵיתְךָ:

20 לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ תֹאכְלֶנּוּ שָׁנָה בְּשָׁנָה בְּמָקוֹם אֲשֶׁר-יִבְחַר יְהוָה אֹתָהּ וּבֵיתְךָ:

(14) העניק תעניק. לשון עדי, צגוצה וצמראית העין, דבר שיהא ניכר שהטיבות לו. ויש מפרשים לשון הטענה על זוארו: מצאנך מגרנד ומיקבך. יכול אין לי אלא אלו בלד, תלמוד לומר אשר ברכך מכל מה שברכך בוראך. ולמה נאמרו אלו, מה אלו מיוחדים שהם בכלל צרכה, אף כל שהוא בכלל צרכה, יאזו פרדות. ולמדו רבותינו צמסכת קידושין (יז) בגזירה שזה, כמה נותן לו מכל מין ומין:

(15) וזכרת כי עבד היית. והענקתי ושניתני לך מציות מצרים וציות הים, אף אחת הענק ופנה לו:

(17) עבד עולם. יכול כמשמעו, תלמוד לומר וישצקם איש אל אחיו ואיש אל משפחתו פשהו (ויקרא כה, י), הא למדת שאין זה אלא עולמו של יוצל (מכילתא משפטים פז): ואף לאמתך תעשה כן. הענק לה, יכול אף לרעייה השוה הכתוב אותה, תלמוד לומר ואם אמר יאמר העצד (שמות כא, ה), עצד נרעע ואין אמה נרעע:

(18) כי משנה שכר שכיר. מכאן אמרו, עצד עצרי עוצד צין ציום וצין צלילה, וזהו כפלים שצעזודת שכירי יום, ומהו עצודת צלילה, רצו מוסר לו שפחה כנענית והולדות לאדון (קידושין טו):

(19) כל הבכור וגו' תקדיש. וצמקום אחר הוא אומר לא יקדיש, שנאמר אף בכור אשך יקדיש וגו' (ויקרא כז, כו), הא כיצד, אינו מקדישו לקרבן אחר וכאן למד שמצוה לומר הרי אמה קדוש לבכורה. דבר אחר, א"א לומר תקדיש שכר נאמר לא יקדיש, וא"א לומר לא יקדיש שהרי כבר נאמר תקדיש, הא כיצד, מקדישו אמה הקדש עליו, ונותן להקדש כפי טובת הנאה שזו (ערכין כט): לא תעבוד בבכור שורך ולא תגוז וגו'. אף החילוף למדו רבותינו שאסור (חולין קלז), אלא שדבר הכתוב צהווה:

21	And if there be any blemish therein, lameness, or blindness, any ill blemish whatsoever, thou shalt not sacrifice it unto the LORD thy God.	וְכִי־יִהְיֶה בּוֹ מוֹם פֶּסַח אֹזֶר עוֹר כָּל מוֹם בֵּישׁ לֹא תִקְסֶנִּיהָ קָדָם יְיָ אֱלֹהֶיךָ:	21 וְכִי־יִהְיֶה בּוֹ מוֹם פֶּסַח אֹזֶר כָּל מוֹם רָע לֹא תִזְבְּחֶנּוּ לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ:
22	Thou shalt eat it within thy gates; the unclean and the clean may eat it alike, as the gazelle, and as the hart.	בְּשַׁעְרֶיךָ תֹאכְלֶנּוּ הַטָּמֵא וְדָכִיא פְּחֻדָּא כְּבָשָׂר טָבִיא וְאִילָא:	22 בְּשַׁעְרֶיךָ תֹאכְלֶנּוּ הַטָּמֵא וְהַטְּהוֹר יִחְדּוּ כְּצִבִּי וְכֶאֱיִל:
23	Only thou shalt not eat the blood thereof; thou shalt pour it out upon the ground as water.	לְחֹד יֵת דְּמִיהָ לֹא תִיכּוֹל עַל אֲרֶעָא תִישְׁפְּנֶיהָ כְּמֵא:	23 רַק אֶת־דָּמּוֹ לֹא תֹאכַל עַל־ הָאָרֶץ תִּשְׁפְּנֶנּוּ כְּמִים: (פ)
XVI	Observe the month of Abib, and keep the passover unto the LORD thy God; for in the month of Abib the LORD thy God brought thee forth out of Egypt by night.	שֶׁמֶר אֶת־חֹדֶשׁ הָאָבִיב וְעָשִׂיתָ פֶּסַח לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ כִּי בַחֹדֶשׁ הָאָבִיב הוֹצִיאָךְ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ מִמִּצְרַיִם לַיְלָה:	XVI שֶׁמֶר אֶת־חֹדֶשׁ הָאָבִיב וְעָשִׂיתָ פֶּסַח לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ כִּי בַחֹדֶשׁ הָאָבִיב הוֹצִיאָךְ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ מִמִּצְרַיִם לַיְלָה:
2	And thou shalt sacrifice the passover-offering unto the LORD thy God, of the flock and the herd, in the place which the LORD shall choose to cause His name to dwell there.	וְזָבַחְתָּ פֶסַח לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ צֹאן וּבָקָר בְּמָקוֹם אֲשֶׁר־יִבְחָר יְהוָה לְשִׁכֵּן שְׁמוֹ שָׁם:	2 וְזָבַחְתָּ פֶסַח לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ צֹאן וּבָקָר בְּמָקוֹם אֲשֶׁר־יִבְחָר יְהוָה לְשִׁכֵּן שְׁמוֹ שָׁם:
3	Thou shalt eat no leavened bread with it; seven days shalt thou eat unleavened bread therewith, even the bread of affliction; for in haste didst thou come forth out of the land of Egypt; that thou mayest remember the day when thou camest forth out of the land of Egypt all the days of thy life.	לֹא תִיכּוֹל עֲלֹהֵי חֲמִיעַ שִׁבְעָה יוֹמִין תִּיכּוֹל עֲלֹהֵי פְטִירָא לַחִים עֲנִי אָדִי בְּבָהִילוֹ נִפְקָתָא מֵאֲרֶעָא דְּמִצְרַיִם בְּדִיל דְּתִדְּכַר יֵת יוֹם מִפְּקֻדָּה מֵאֲרֶעָא דְּמִצְרַיִם כָּל יוֹמֵי חַיֶּיךָ:	3 לֹא־תֹאכַל עָלָיו חֲמֵץ שִׁבְעַת יָמִים תֹּאכַל־עָלָיו מִצּוֹת לַחֵם עָנִי כִּי בַחֲפוּזִין יָצֵאתָ מֵאֲרֶץ מִצְרַיִם לִמְעַן תִּזְכֹּר אֶת־יוֹם צֵאתְךָ מֵאֲרֶץ מִצְרַיִם כָּל יְמֵי חַיֶּיךָ:

(20) לפני ה' אלהיך תאכלנו. לכהן הוא אומר, שכבר מנינו שהוא ממתנות כהונה אחד תס ואחד בעל מוס, שנאמר ויִשָּׁקֶם יְהוָה לָךְ וגו' (במדבר יח, יח זכורות כח). שנה בשנה. מכאן שאין משהין אותו יותר על שנתו, יכול יהא פסול משעזרה שנתו, כבר הוקש למעשר, שנאמר ואכלת לפני ה' אלהיך מעשר דגןך תירושך ויִהְרֹךְ וזכורות צקך ואֵלֶיךָ (לעיל יד, כג), מה מעשר שני אינו נפסל למִשְׁכָּה לחצרתה, אף זכור אינו נפסל, אלא שמלואה תוך שנתו: שנה בשנה. אם שחטו צסוף שנתו, אוכלו אותו היום ויום אחד משנה אחרת, למד שנאכל לשני ימים וילנה אחד (שם כז: ספרי קקה):

(21) מום. כלל: פסח או עור. פרט: כל מום רע. חור וכלל, מה הפרט מפורש מום הגלוי ואינו חוזר, אף כל מום שנגלוי ואינו חוזר:

(23) רק את דמו לא תאכל. שלא תאמר הואיל וכולו היתר הצא מכלל איסור הוא, שהרי קדוש, ונשחט בחוץ בלא פדיון ונאכל, יכול יהא אף הדם מותר, תלמוד לומר רק את דמו לא תאכל:

(1) שמור את חדש האביב. מקודם צונו שמור שיהא ראוי לאביב, להקריב בו את מנחת העומר, ואם לאו עָצַר את השנה: ממצרים לילה. והלא צוים ילאו, שנאמר מִקְרַת הַפֶּסַח יָצֵא וְגַי יִשְׁקָל וגו' (במדבר לג, ג), אלא לפי שצלילה נתן להם פרעה רשות ללאת, שנאמר וַיִּקְרָא לְמִשֶּׁה וְלֵאמֹר הִנֵּה יָצֵא וגו' (שמות יב, לא):

(2) וזבחת פסח לה' אלהיך צאן. שנאמר מִן הַכֹּזְשִׁים וּמִן הָעוֹשִׁים תִּקְחוּ (שמות יב, ה): ובקר. תזבח לחגיגה (ספרי קכט), שאם נמנו על הפסח חצורה מרובה, מציאים עמו חגיגה כדי שיהא נאכל על השזוע (פסחים ע). ועוד למדו רבותינו דברים הרבה מפסוק זה:

<p>4 And there shall be no leaven seen with thee in all thy borders seven days; neither shall any of the flesh, which thou sacrificest the first day at even, remain all night until the morning.</p>	<p>וְלֹא-יֵרָאָה לְךָ שְׂאֹר בְּכָל- גְּבֻלְךָ שִׁבְעַת יָמִים וְלֹא-יֵלִין מִן-הַבָּשָׂר אֲשֶׁר תִּזְבַּח בָּעֶרֶב בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן לַבֹּקֶר:</p>
<p>5 Thou mayest not sacrifice the passover-offering within any of thy gates, which the LORD thy God giveth thee;</p>	<p>לֹא תֹכֵל לִזְבַּח אֶת-הַפֶּסַח בְּאַחַד שַׁעְרֶיךָ אֲשֶׁר-יִהְיֶה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לְךָ:</p>
<p>6 but at the place which the LORD thy God shall choose to cause His name to dwell in, there thou shalt sacrifice the passover-offering at even, at the going down of the sun, at the season that thou camest forth out of Egypt.</p>	<p>כִּי אִם-אֶל-הַמָּקוֹם אֲשֶׁר-יִבְחַר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְשִׁכְן שְׁמוֹ שָׁם תִּזְבַּח אֶת-הַפֶּסַח בָּעֶרֶב כִּבּוּא הַשֶּׁמֶשׁ מוֹעֵד צֵאתְךָ מִמִּצְרַיִם:</p>
<p>7 And thou shalt roast and eat it in the place which the LORD thy God shall choose; and thou shalt turn in the morning, and go unto thy tents.</p>	<p>וּבִשְׁלָתָ וְאָכַלְתָּ בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בּוֹ וּפְנִיתָ בֹּקֶר וְהִלַּכְתָּ לְאֹהֲלֶיךָ:</p>
<p>8 Six days thou shalt eat unleavened bread; and on the seventh day shall be a solemn assembly to the LORD thy God; thou shalt do no work therein.</p>	<p>שִׁשַּׁת יָמִים תֹּאכַל מִצּוֹת וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי עֲצֵרְתָּ לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ לֹא תַעֲשֶׂה מְלָאכָה: (ס)</p>

(3) לחם עני. לחם שמזכיר את העוני שנחננו במצרים: כי בחפזון יצאת. ולא הספיק צֶמֶק להחמיץ, וזה יהיה לך לזכרון, וחפזון לא שלך היה, אלא של מצרים, שכן הוא אומר וְסֻסּוֹק מִצְרַיִם עַל הָעָם וגו' (שמות יב, לג): לזמן תזכור. על ידי אכילת הפסח והמנחה, את יום זאתך:

(4) ולא ילין מן הבשר אשר תזבח בערב ביום הראשון לבקר. אזוהרה למומיר בפסח דורות, לפי שלא נאמר אלא בפסח מצרים, ויום ראשון האמור כאן הוא י"ד בניסן, כמה דאמר אר"י ציוס קראשון פשעיתו שאר מִצְרַיִם (שמות יב, טו), ולפי שנחלק הכתוב מענינו של פסח והתחיל לדבר בחקות שבעת ימים כגון שבעת ימים תאכל עליו מנחה ולא יראה לך שאור בכל גבולך, הולך לפרש באיזו זמנה הוא מזהיר, שאם כתב ולא ילין מן הבשר אשר תזבח בערב לבקר, הייתי אומר שלמים הנשחטים כל שבעה, כולן צבול תותירו ואין נאכלין אלא ליום ולילה, לכך כתב בערב ציוס הראשון. דבר אחר, בחגיגה י"ד הכתוב מדבר, ולמד עליה שנאכלת לשני ימים, והראשון האמור כאן, ציו"ט הראשון הכתוב מדבר, וכן משמעות המקרא, בשר חגיגה אשר תזבח בערב, לא ילין ציו"ט הראשון עד בקרו של שני, אבל נאכלת היא בארבעה עשר וצט"ו, וכך היא שנויה במסכת פסחים (ע"א):

(6) בערב כבוא השמש מועד צאתך ממצרים. הרי שלשה זמנים חלוקים, בערב משש שעות ולמעלה זמנהו, וכבוא השמש תאכלהו, ומועד זאתך אתה שורפהו, כלומר נעשה נותר ויאל לצית השריפה (ספרי קלג):

(7) ובשלת. זהו ציו"ט, שאף הוא קרוי ציו"ט: ובפניית בבקר. לבקר של שני, מלמד שטעון לינה ליל של מוצאי יו"ט (ספרי קלד חגיגה יז):

(8) ששת ימים תאכל מצות. וצמקום אחר הוא אומר שבעת ימים (שמות יב, טו), שבעה מן היסן וששה מן החדש. דבר אחר, למד על אכילת מנחה בשביעי שאינה חובה, ומכאן אתה למד לששת ימים, שהרי שביעי בכלל היה, ויאל מן הכלל ללמד שאין אכילת מנחה זו חובה אלא רשות, ולא ללמד על עצמו יאל אלא ללמד על הכלל כולו יאל, מה שביעי רשות אף כולם רשות, חוץ מלילה הראשון שהכתוב קבעו חובה, שנאמר צֶמֶק תאכלו מנחה (שם יח פסחים קכ). עצרת לה' אלהיך. עזר עצמן מן המלאכה. דבר אחר, קניפיא של מאכל ומשחה, לשון נַעֲרָה נָא אוֹקֶךָ (שופטים יג, טו):

9	Seven weeks shalt thou number unto thee; from the time the sickle is first put to the standing corn shalt thou begin to number seven weeks.	שְׁבַעָה שָׁבָעַת תִּסְפֹּר-לָךְ מִהֲחֵל חֲרֹמֶשׁ בִּקְמָה תַּחֲלֶה לִסְפֹּר שְׁבַעָה שָׁבָעוֹת: שְׁבַעָה שְׁבוּעִין תִּמְנִי לָךְ מִשִּׁירֵיית מְגָלָא בַּחֲצַד עֲמָרָא דְאַרְמוּתָא תִּשְׁרִי לְמִמְנִי שְׁבַעָה שְׁבוּעִין:	9
10	And thou shalt keep the feast of weeks unto the LORD thy God after the measure of the freewill-offering of thy hand, which thou shalt give, according as the LORD thy God blesseth thee.	וְעָשִׂיתָ חֹג שְׁבָעוֹת לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ מִסֹּת נְדָבַת יָדְךָ אֲשֶׁר תִּתֵּן כַּאֲשֶׁר יְבָרְכֶךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ: וְתַעֲבִיד חֹגָא דְשְׁבוּעִיָא קֳדָם יי אֱלֹהֶיךָ מִסֹּת נְדָבַת יָדְךָ דְחִתִּין כְּמָא דִּיבְרַכְנֶךָ יי אֱלֹהֶיךָ:	10
11	And thou shalt rejoice before the LORD thy God, thou, and thy son, and thy daughter, and thy man-servant, and thy maid-servant, and the Levite that is within thy gates, and the stranger, and the fatherless, and the widow, that are in the midst of thee, in the place which the LORD thy God shall choose to cause His name to dwell there.	וְשִׂמְחָתָּ לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אַתָּה וּבִנְךָ וּבִתְּךָ וְעַבְדְּךָ וַאֲמָתְךָ וְהַלְוִי אֲשֶׁר בְּשַׁעְרֶיךָ וְהַגֵּר וְהַיְתוֹם וְהָאֱלֻמָּנָה אֲשֶׁר בְּקִרְבְּךָ בְּמָקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְשָׁכֵן שְׁמוֹ שָׁם: וְתַחֲדֵי קֳדָם יי אֱלֹהֶיךָ אַתָּה וּבְרִיךְ וּבִרְתְּךָ וְעַבְדְּךָ וַאֲמָתְךָ וְלִיּוֹנָא דִּבְקִרְנֶךָ וְגִיּוֹרָא וַיְתֻמָּא וְאַרְמְלָתָא דִּבְיִנְךָ בְּאַתְרָא דִּיתְרֵי יי אֱלֹהֶיךָ לְאַשְׁרָאָה שְׁכִינְתִּיהָ תִּמְן:	11
12	And thou shalt remember that thou wast a bondman in Egypt; and thou shalt observe and do these statutes.	וְזָכַרְתָּ כִּי־עֶבֶד הָיִיתָ בְּמִצְרַיִם וְשָׁמַרְתָּ וְעָשִׂיתָ אֶת־הַחֻקִּים הָאֵלֶּה: (פ) וְתִדְבֵּר אֲרִי עֲבָדָא הַיּוֹתָא בְּמִצְרַיִם וְתִשְׁרֹט וְתַעֲבִיד יְתָ קִימָא הָאֵלִין:	12
13	Thou shalt keep the feast of tabernacles seven days, after that thou hast gathered in from thy threshing-floor and from thy winepress.	חֹג הַסֻּכֹּת תַּעֲשֶׂה לָךְ שְׁבָעַת יָמִים בְּאֶסְפֹּךָ מִגִּרְנֶךָ וּמִיִּקְבֶּךָ: חֹגָא דְמִטְלִיָא תַּעֲבִיד לָךְ שְׁבַעָה יוֹמִין בְּמִכְנֶשֶׁךָ מֵאֲדָרְךָ וּמִמַּעַצְרְתְּךָ:	מפטיר
14	And thou shalt rejoice in thy feast, thou, and thy son, and thy daughter, and thy man-servant, and thy maid-servant, and the Levite, and the stranger, and the fatherless, and the widow, that are within thy gates.	וְשִׂמְחָתָּ בַּחֹגָא אַתָּה וּבִנְךָ וּבִתְּךָ וְעַבְדְּךָ וַאֲמָתְךָ וְהַלְוִי אֲשֶׁר בְּשַׁעְרֶיךָ וְהַיְתוֹם וְהָאֱלֻמָּנָה אֲשֶׁר בְּקִרְבְּךָ: וְתַחֲדֵי בַּחֹגָא אַתָּה וּבְרִיךְ וּבִרְתְּךָ וְעַבְדְּךָ וַאֲמָתְךָ וְלִיּוֹנָא וְגִיּוֹרָא וַיְתֻמָּא וְאַרְמְלָתָא דִּבְקִרְנֶךָ:	14

- (9) מהחל חרמש בקמה. משנקצר העומר, שהוא ראשית הקציר (ספרי קלו:).  
 (10) מסת נדבת ירך. די נדצת ירך, הכל לפי הזרחה, הצא שלמי שמחה, וקצש קרואים לאכול:  
 (11) והלוי והגר והיתום והאלמנה. ארצעה שלי כנגד ארצעה שלך, צנך וצחק ועצדך ואמתך, אם אתה משמח את שלי אני משמח את שלך:  
 (12) וזכרת כי עבד היית וגו'. על מנת כן פדיתיך שתשמור ותעשה את החקים האלה:  
 (13) באספך. צומן האסיף שאתה מכניס לצית פירות הקיץ. דבר אחר באספך מגרנך ומיקבך, למד שמסכנין את הסוכה בפסולת גורן ויקב (סוכה יז):



15	Seven days shalt thou keep a feast unto the LORD thy God in the place which the LORD shall choose; because the LORD thy God shall bless thee in all thine increase, and in all the work of thy hands, and thou shalt be altogether joyful.	שִׁבְעַת יָמִים תַּחֲגֹל לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר־יִבְחָר יְהוָה כִּי יְבָרְכֶךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּכָל תְּבוּאָתְךָ וּבְכָל מַעֲשֵׂה יָדֶיךָ וְהָיִיתָ אֶךְ שְׂמֵחַ:	15
16	Three times in a year shall all thy males appear before the LORD thy God in the place which He shall choose; on the feast of unleavened bread, and on the feast of weeks, and on the feast of tabernacles; and they shall not appear before the LORD empty;	שְׁלוֹשׁ פְּעָמִים בַּשָּׁנָה יֵרָאֶה כָּל־זָכוֹרְךָ אֶת־פָּנָיו יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחָר בַּחֹג הַמַּצּוֹת וּבַחֹג הַשָּׁבֻעוֹת וּבַחֹג הַסֻּכּוֹת וְלֹא יֵרָאֶה אֶת־פָּנָיו יְהוָה רִיקָם:	16
17	every man shall give as he is able, according to the blessing of the LORD thy God which He hath given thee.	אִישׁ כַּמַּחֲנֶנֶת יָדוֹ כְּבִרְכַּת יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר נָתַן־לְךָ: (ס)	קטו פסוקים
<p><i>The Haftara is Isaiah 54:11 – 55:5 on page 167. This is the Third Haftara of Consolation. On Rosh Hodesh, read the Maftir on page 182. Most read the Haftara for Rosh Hodesh when that occurs (and combine this Haftara with Ki Tetze), but the special Haftara for Erev Rosh Hodesh is not read when this week is Erev Rosh Hodesh.</i></p>			
18	Judges and officers shalt thou make thee in all thy gates, which the LORD thy God giveth thee, tribe by tribe; and they shall judge the people with righteous judgment.	שֹׁפְטִים וְשָׁטְרִים תִּתֵּן־לְךָ בְּכָל־שְׁעָרֶיךָ אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לְךָ לְשִׁבְטֶיךָ וּשְׁפָטוּ אֶת־הָעָם מִשְׁפָּט־צֶדֶק:	שופטים יד
19	Thou shalt not wrest judgment; thou shalt not respect persons; neither shalt thou take a gift; for a gift doth blind the eyes of the wise, and pervert the words of the righteous.	לֹא־תַטֶּה מִשְׁפָּט לֹא תִכִּיר פָּנִים וְלֹא־תִקַּח שֹׁחַד כִּי הַשֹּׁחַד יַעֲוֶר עֵינֵי חֲכָמִים וַיִּסְלַף דְּבָרֵי צְדִיקָם:	19

- (15) והיית אך שמח. לפי פשוטו אין זה לשון נזון אלא לשון הצמחה, ולפי תלמודו (שם מח.) למדו מכאן, לרבות לילי יום טוב האחרון לשמחה:
- (16) ולא יראה את פני ד' ריקם. אלא הצא עולות ראייה ושלמי חגיגה:
- (17) איש כמחנת ידו. מיש לו אוכלין הרבה ונכסים מרובים, יצא עולות מרובות ושלמים מרובים (חגיגה ח:):
- (18) שופטים ושוטרים. שופטים, דיינין הפוסקים את הדין; ושוטרים. הרודין את העם אחר מנותן, שמכין וכופתין במקל וצרצועה עד שיקבל עליו את דין השופט: בכל שערך. בכל עיר ועיר (סנהדרין טז:). לשבטיך. מוסב על חתן לך, שופטים ושוטרים חתן לך לשבטיך בכל שערך אשר ה' אלהיך נתן לך: לשבטיך. מלמד, שמושיצין דיינין לכל שבט ושבט וכל עיר ועיר: ושפטו את העם וגו'. מנה דיינין מומחים ונדיקים לשפט נזק:
- (19) לא תטה משפט. כמשמעו: לא תכיר פנים. אף בשעת הטענות, אזוהרה לדיין שלא יהא רך לזה וקשה לזה, אחד

20	Justice, justice shalt thou follow, that thou mayest live, and inherit the land which the LORD thy God giveth thee.	צדק צדק תרדף למען תחיה וירשת את הארץ אשר יהיה אלהיך נתן לך: (ס)	20
21	Thou shalt not plant thee an Asherah of any kind of tree beside the altar of the LORD thy God, which thou shalt make thee.	לא תטע לך אשרה כל-עץ אצל מזבח יהוה אלהיך אשר תעשה-לך:	לוי
22	Neither shalt thou set thee up a pillar, which the LORD thy God hateth.	ולא תקים לך מצבה אשר שנא יהוה אלהיך: (ס)	22
XVII	Thou shalt not sacrifice unto the LORD thy God an ox, or a sheep, wherein is a blemish, even any evil thing; for that is an abomination unto the LORD thy God.	לא תזבח ליהוה אלהיך שור ושא אשר יהיה בו מום כל דבר רע כי תועבת יהוה אלהיך הוא: (ס)	XVII
2	If there be found in the midst of thee, within any of thy gates which the LORD thy God giveth thee, man or woman, that doeth that which is evil in the sight of the LORD thy God, in transgressing His covenant,	כי-ימצא בקרבך באתד שעריך אשר יהיה נתן לך איש או-אשה אשר יעשה את-הרע בעיני יהוה-אלהיך לעבר בריתו:	2
3	and hath gone and served other gods, and worshipped them, or the sun, or the moon, or any of the host of heaven, which I have commanded not;	וילך ויעבד אלהים אחרים וישתחו להם ולשמשו או לזר או לכל-צבא השמים אשר לא צויתי:	3

עומד ואחד יושב, לפי שכשרואה שהדיין מכזב את חבירו, מסתממין טענותיו: ולא תקח שחד. אפילו לשפוט צדק (ספרי קמד): כי השחד יעור. משקל שוחד ממנו, אי אפשר שלא יטה את לבו אלזו להפך בזכותו (כתובות קה): דברי צדיקים. דברים המזודקים, משפטי אמת:

(20) צדק צדק תרדף. הלך אחר בית דין יפה (ספרי קמד סנהדרין לז): למען תחיה וירשת. כדאי הוא מנוי הדיינין הכשרים, להחיות את ישראל ולהושיעין על אדמתן (שס):

(21) לא תטע לך אשרה. לחייבו עליה משעת נטיעתה, ואפילו לא עצדה, עובר בלא תעשה על נטיעתה: לא תטע לך אשרה כל עץ אצל מזבח ה' אלהיך. אזהרה לנטע אילן ולזונה בית זהר הבית:

(22) ולא תקים לך מצבה. מנצת אבן אחת, להקריב עליה אפילו לשמים: אשר שנא. מזבח אבנים ומזבח אדמה נזה לעשות, ואת זו שנא, כי חק היתה לכנענים, ואע"פ שהיתה להזנה לו צימי האצות, עכשיו שנאה, מאחר שעשאהו אלו חק לעבודת אלילים:

(1) לא תזבח וגר כל דבר רע. אזהרה למפגל בקדשים ע"ד צור רע (ספרי קמו). ועוד נדרשו בו שאר דרשות בשחיטת קדשים (וצחיס לו):

(2) לעבר בריתו. אשר כרת ה' אתכם שלא לעבוד אלילים:

(3) אשר לא צויתי. לעצדם (מגילה ט):

<p>4 and it be told thee, and thou hear it, then shalt thou inquire diligently, and, behold, if it be true, and the thing certain, that such abomination is wrought in Israel;</p>	<p>וְהִגַּדְתָּ לָךְ וּשְׁמַעְתָּ וּדְרַשְׁתָּ הִיטֵב וְהִנֵּה אִמֶּת נִכּוֹן הַדָּבָר נִשְׁתַּחֲתָה הַתּוֹעֵבָה הַזֹּאת בְּיִשְׂרָאֵל:</p>	<p>4 וְהִגַּדְתָּ לָךְ וּשְׁמַעְתָּ וּדְרַשְׁתָּ הִיטֵב וְהִנֵּה אִמֶּת נִכּוֹן הַדָּבָר נִשְׁתַּחֲתָה הַתּוֹעֵבָה הַזֹּאת בְּיִשְׂרָאֵל:</p>
<p>5 then shalt thou bring forth that man or that woman, who have done this evil thing, unto thy gates, even the man or the woman; and thou shalt stone them with stones, that they die.</p>	<p>וְהוֹצֵאתָ אֶת-הָאִישׁ הַהוּא אֹת-הָאִשָּׁה הַהִוא אֲשֶׁר עָשׂוּ אֶת-הַדָּבָר הָרָע הַזֶּה אֶל-שַׁעְרֶיךָ אֶת-הָאִישׁ אֹת-הָאִשָּׁה וּסְקַלְתֶּם בְּאֲבָנִים וּמָתוּ:</p>	<p>5 וְהוֹצֵאתָ אֶת-הָאִישׁ הַהוּא אֹת-הָאִשָּׁה הַהִוא אֲשֶׁר עָשׂוּ אֶת-הַדָּבָר הָרָע הַזֶּה אֶל-שַׁעְרֶיךָ אֶת-הָאִישׁ אֹת-הָאִשָּׁה וּסְקַלְתֶּם בְּאֲבָנִים וּמָתוּ:</p>
<p>6 At the mouth of two witnesses, or three witnesses, shall he that is to die be put to death; at the mouth of one witness he shall not be put to death.</p>	<p>עַל-פִּי שְׁנַיִם עֵדִים אֹו שְׁלֹשָׁה עֵדִים יוּמָת הַמֵּת לֹא יוּמָת עַל-פִּי עֵד אֶחָד:</p>	<p>6 עַל-פִּי שְׁנַיִם עֵדִים אֹו שְׁלֹשָׁה עֵדִים יוּמָת הַמֵּת לֹא יוּמָת עַל-פִּי עֵד אֶחָד:</p>
<p>7 The hand of the witnesses shall be first upon him to put him to death, and afterward the hand of all the people. So thou shalt put away the evil from the midst of thee.</p>	<p>יָד הָעֵדִים תְּהִיחֶבּוּ בְּרֹאשֹׁנָה לְהַמִּיתוֹ וְיָד כָּל-הָעָם בְּאַחֲרֹנָה וּבְעֶרְתָּ הָרָע מִקִּרְבְּךָ: (פ)</p>	<p>7 יָד הָעֵדִים תְּהִיחֶבּוּ בְּרֹאשֹׁנָה לְהַמִּיתוֹ וְיָד כָּל-הָעָם בְּאַחֲרֹנָה וּבְעֶרְתָּ הָרָע מִקִּרְבְּךָ: (פ)</p>
<p>8 If there arise a matter too hard for thee in judgment, between blood and blood, between plea and plea, and between stroke and stroke, even matters of controversy within thy gates; then shalt thou arise, and get thee up unto the place which the LORD thy God shall choose.</p>	<p>אֲרִי יִתְפָּרֵשׁ מִנֶּךָ פִּתְגָמָא דְּדִינָא בֵּין דָּם לְדָם בֵּין דִּין וּבֵין מַכְתָּשׁ סִגִּירוֹ לְמַכְתָּשׁ סִגִּירוֹ פִּתְגָמֵי פְלוּגָת דִּינָא בְּקִרְוֶךָ וְתִקּוּם וְתִסַּק לְאַתְרָא דִּיתְרַעֵי יְיָ אֱלֹהֶיךָ בִּיה:</p>	<p>8 כִּי יִפְּלֹא מִמֶּךָ דָּבָר לְמִשְׁפָּט בֵּין-דָּם לְדָם בֵּין-דִּין לְדִין וּבֵין נֹגַע לְנֹגַע דְּבָרֵי רִיבָת בְּשַׁעְרֶיךָ וּקְמַת וְעֹלִית אֶל-הַמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בּוֹ:</p>
<p>9 And thou shall come unto the priests the Levites, and unto the judge that shall be in those days; and thou shalt inquire; and they shall declare unto thee the sentence of judgment.</p>	<p>וְתִיתִי לָוִת כְּהֵנָּא לְיוֹנָי וּלְוִת דִּינָא דִּיהִי בְּיוֹמֵיָא הָאֵנּוֹן וְתִתְּבַע וּיַחְוֹן לָךְ יֵת פִּתְגָמָא דִּדִּינָא:</p>	<p>9 וּבָאתָ אֶל-הַכֹּהֲנִים הַלְוִיִּם וְאֶל-הַשֹּׁפֵט אֲשֶׁר יִהְיֶה בַּיָּמִים הָהֵם וּדְרַשְׁתָּ וְהִגִּידוּ לָךְ אֵת דְּבַר הַמִּשְׁפָּט:</p>

(4) נכון. מכוון העדות:

(5) והוצאת את האיש ההוא וגר אל שערך וגר. המהרגס אל שערך, למרע צית דינך, טועה, שכן שנינו אל שערך זה שער שעצד זו, או אינו אלא שער שדון זו. נאמר שערך למטה וגאמר שערך למעלה, מה שערך האמור למעלה שער שעצד זו, אף שערך האמור למטה שער שעצד זו, ומהגמו לקרןך:

(6) שנים עדים או שלשה. אם מתקיימת עדות בשנים למה פרט לך שלשה, להקיש שלשה לשנים, מה שנים עדות אחת אף שלשה עדות אחת, ואין נעשין וזממין עד שיזמו כולם (מכות ה:):

(8) כי יפלא. כל הפלאה לשון הצדלה ופרישה, שהדבר נזדל ומכוסה ממך: בין דם לדם. צין דם טמא לדם טהור (נדה יט ספרי קנז): בין דין לדין. צין דין זכאי לדין חייב: ובין נגע לנגע. צין נגע טמא לנגע טהור: דברי ריבית. שיהיו חכמי העיר חולקים בדבר, זה מטמא וזה מטהר, זה מחייב וזה מזהב: וקמת ועלית. מלמד, שצית המקדש גבוה מכל המקומות (סנהדרין פז):

10	<p>And thou shalt do according to the tenor of the sentence, which they shall declare unto thee from that place which the LORD shall choose; and thou shalt observe to do according to all that they shall teach thee.</p>	<p>וְעָשִׂיתָ עַל־פִּי הַדִּבָּר אֲשֶׁר יִגִּידוּ לָךְ מִן־הַמָּקוֹם הַהוּא אֲשֶׁר יִבְחָר יְהוָה וְשָׁמַרְתָּ לַעֲשׂוֹת כְּכֹל אֲשֶׁר יֹרֶדְךָ</p> <p>וְתַעֲבִיד עַל מִימָר פִּתְגָּמָא דִּיחֻוּן לָךְ מִן אֲתָרָא הַהוּא דִּיתְרַעֵי יְיָ וְתִשְׁמַר לְמַעַבְד כְּכֹל דִּילְפֻנְךָ</p>
11	<p>According to the law which they shall teach thee, and according to the judgment which they shall tell thee, thou shalt do; thou shalt not turn aside from the sentence which they shall declare unto thee, to the right hand, nor to the left.</p>	<p>עַל־פִּי הַתּוֹרָה אֲשֶׁר יֹרֶדְךָ וְעַל־הַמִּשְׁפָּט אֲשֶׁר־יֵאמְרוּ לָךְ תַּעֲשֶׂה לֹא תִסּוֹר מִן־הַדִּבָּר אֲשֶׁר־יִגִּידוּ לָךְ יָמִין וּשְׂמָאל</p> <p>עַל מִימָר אֲוִרִיתָא דִּילְפֻנְךָ וְעַל דִּינָא דִּימָרוּן לָךְ תַּעֲבִיד לֹא תִסְטִי מִן פִּתְגָּמָא דִּיחֻוּן לָךְ לְיָמִינָא וּלְשְׂמָאלָא</p>
12	<p>And the man that doeth presumptuously, in not hearkening unto the priest that standeth to minister there before the LORD thy God, or unto the judge, even that man shall die; and thou shalt exterminate the evil from Israel.</p>	<p>וְהָאִישׁ אֲשֶׁר־יַעֲשֶׂה בְּזִדּוֹן לִבְלֹתִי שְׁמִעַ אֶל־הַכֹּהֵן הַעֹמֵד לְשִׁרְתִּי שֵׁם אֶת־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֹו אֶל־הַשֹּׁפֵט וּמֵת הָאִישׁ הַהוּא וּבַעֲרַתְּ הָרָע מִיִּשְׂרָאֵל</p> <p>וְגוֹבֵרָא דִּיעֲבִיד בְּרָשָׁע בְּדִיל דְּלֹא לִקְבֹּלָא מִן כֹּהֵנָא דְקָאִים לְשִׁמְשָׁא תַּמָּן קֳדָם יְיָ אֱלֹהֶיךָ אֹו מִן דִּינָא וְיִתְקַטִּיל גּוֹבֵרָא הַהוּא וְתַפְלִי עֲבִיד דְּבִישׁ מִיִּשְׂרָאֵל</p>
13	<p>And all the people shall hear, and fear, and do no more presumptuously.</p>	<p>וְכָל־הָעָם יִשְׁמְעוּ וַיִּרְאוּ וְלֹא יִזְדָּוִין עוֹד: (ס)</p> <p>וְכָל עַמָּא יִשְׁמְעוּן וַיִּדְחִלוּן וְלֹא יִרְשְׁעוּן עוֹד:</p>
14	<p>When thou art come unto the land which the LORD thy God giveth thee, and shalt possess it, and shalt dwell therein; and shalt say: 'I will set a king over me, like all the nations that are round about me';</p>	<p>כִּי־תָבֹא אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ וַיִּרְשָׁתָהּ וַיֵּשְׁבָתָהּ בָּהּ וְאָמַרְתָּ אֲשִׁימָה עָלַי מֶלֶךְ כְּכֹל־הַגּוֹיִם אֲשֶׁר סְבִיבֹתָי</p> <p>אֲרִי תִיעוֹל לְאַרְעָא דִּי אֱלֹהֶיךָ יְהִיב לָךְ וְתִירְתָהּ וְתִתִּיב בָּהּ וְתִימָר אֲמֵנִי עָלַי מֶלֶכָא כְּכֹל עַמָּמָא דְּבִסְחָרְנִי</p>
15	<p>thou shalt in any wise set him king over thee, whom the LORD thy God shall choose; one from among thy brethren shalt thou set king over thee; thou mayest not put a foreigner over thee, who is not thy brother.</p>	<p>שׂוֹם תָּשִׂים עָלֶיךָ מֶלֶךְ אֲשֶׁר יִבְחָר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בּוֹ מִקִּרְבִּי אֲחִיךָ תָּשִׂים עָלֶיךָ מֶלֶךְ לֹא תוֹכֵל לָתֵת עָלֶיךָ אִישׁ נָכְרִי אֲשֶׁר לֹא־אֲחִיךָ הוּא</p> <p>מִנְּאָה תִמְנִי עָלֶךְ מֶלֶכָא דִּיתְרַעֵי יְיָ אֱלֹהֶיךָ בֵּיהּ מִגּוֹ אַחֶיךָ תִּמְנִי עָלֶךְ מֶלֶכָא לִית לָךְ רִשׁוֹ לְמִנְּאָה עָלֶךְ גִּבְר נּוֹכְרָא דְּלֹא אַחֻוּךָ הוּא</p>

(9) הכהנים הלויים. הכהנים שינאו משפט לוי: ואל השופט אשר יהיה בימים ההם. ואפילו אינו כשאר שופטים שהיו לפניו, אחת צריך לשמוע לו (ספרי קנג), אין לך אלא שופט שצמיך (ר"ה כה):  
 (11) ימין ושמאל. אפילו אומר לך על ימין שהוא שמאל ועל שמאל שהוא ימין (ספרי קנד), וכל שכן כשאומר לך על ימין ימין, ועל שמאל שמאל:  
 (13) וכל העם ישמעו. מכאן, שממתינין לו עד הרגל, וממיתין אותו צרגל (סנהדרין פט):

16	Only he shall not multiply horses to himself, nor cause the people to return to Egypt, to the end that he should multiply horses; forasmuch as the LORD hath said unto you: 'Ye shall henceforth return no more that way.'	רָק לֹא יִרְבֶּה-לּוֹ סוּסִים וְלֹא יָשִׁיב אֶת-הָעָם מִצְרֵימָה לְמַעַן הִרְבּוֹת סוּס וַיְהִינָה אִמָּר לָכֶם לֹא תִסְפּוּן לָשׁוּב בְּדֶרֶךְ הַזֶּה עוֹד:	לְחֹד לֹא יִסְגִּי לִיָּה סוּסוֹן וְלֹא יָתִיב יָת עַמָּא לְמִצְרַיִם בְּדִיל לְאַסְגָּאָה סוּסוֹן וַיִּי אִמָּר לָכֹן לֹא תִסְפּוּן לְמִתָּב בְּאוֹרְחָא הָדָא עוֹד:
17	Neither shall he multiply wives to himself, that his heart turn not away; neither shall he greatly multiply to himself silver and gold.	וְלֹא יִרְבֶּה-לּוֹ נָשִׁים וְלֹא יִסּוֹר לִבּוֹ וְכֶסֶף וְזָהָב לֹא יִרְבֶּה-לּוֹ מְאֹד:	וְלֹא יִסְגִּי לִיָּה נָשִׁין וְלֹא יִטְעִי לִבִּיה וְכֶסֶפָא וְזָהָבָא לֹא יִסְגִּי לִיָּה לְחִדָּא:
18	And it shall be, when he sitteth upon the throne of his kingdom, that he shall write him a copy of this law in a book, out of that which is before the priests the Levites.	וְהָיָה כְּשִׁבְתּוֹ עַל כִּסֵּא מַמְלָכְתּוֹ וְכָתַב לוֹ אֶת-מִשְׁנֵה הַתּוֹרָה הַזֹּאת עַל-סֵפֶר מִלִּפְנֵי הַכֹּהֲנִים הַלְוִיִּם:	וַיְהִי כְּמִתְבִּיָּה עַל כּוֹרְסֵי מַלְכוּתִיה וַיְכַתּוּב לִיָּה יָת פִּרְשָׁנָא אוֹרְחָא הָדָא עַל סִפְרָא מִן קֳדָם כְּהֲנִיָּא לִיֻּאִי:
19	And it shall be with him, and he shall read therein all the days of his life; that he may learn to fear the LORD his God, to keep all the words of this law and these statutes, to do them;	וְהָיָה עִמּוֹ וְקָרָא בּוֹ כָּל-יְמֵי חַיָּיו לְמַעַן יִלְמַד לִירְאָה אֶת-יְהוָה אֱלֹהָיו לְשָׁמֹר אֶת-כָּל-דִּבְרֵי הַתּוֹרָה הַזֹּאת וְאֶת-הַחֻקִּים הָאֵלֶּה לַעֲשֹׂתָם:	וְתָהִי עִמּוּיה וַיְהִי קָרִי בִּיה כָּל יוֹמֵי חַיָּוִה בְּדִיל דִּיִּילָף לְמַדְחַל קֳדָם יי אֱלֹהִיה לְמַטֵּר יָת כָּל פְּתָנָמִי אוֹרְחָא הָדָא וַיָּת קִימָאָה הָאֵלִין לְמַעַבְדָּהוֹן:
20	that his heart be not lifted up above his brethren, and that he turn not aside from the commandment, to the right hand, or to the left; to the end that he may prolong his days in his kingdom, he and his children, in the midst of Israel.	לְבַלְתִּי רוּם-לִבּוֹ מֵאֲחָיו וּלְבַלְתִּי סוֹר מִן-הַמִּצְוָה יָמִין וּשְׂמָאוֹל לְמַעַן יֵאָרֶךְ יָמָיו עַל-מַמְלָכְתּוֹ הוּא וּבָנָיו בְּקֶרֶב יִשְׂרָאֵל: (ס)	בְּדִיל דְּלֹא יִירָם לִבִּיה מֵאַחֵוִה וּבְדִיל דְּלֹא יִסְטִי מִן תַּפְסִידָתָא לִימִינָא וּלְשְׂמָאֵלָא בְּדִיל דִּיִּוִּרִיד יוֹמִין עַל מַלְכוּתִיה הוּא וּבָנָוִה בְּגוֹ יִשְׂרָאֵל:

(16) לא ירבה לו סוסים. אלא כדי מרכזתו, שלא ישיב את העם מצרימה, שהסוסים צאים משם, כמו שנאמר בשלמה, ופעלה ופאלא מקצת ממלכתיים צעש מאות קסוף וסוסים צעמשים ומאה (מלכים"א י, כט סנהדרין כא):

(17) ולא ירבה לו נשים. אלא שמונה עשרה, שמצינו שהיו לו לדוד שש נשים, ונאמר לו, ואם מעט ואספיק לך פהנה ופהנה (שמואל"ב יב, ח): וכסף וזהב לא ירבה לו מאד. אלא כדי ליתן לאכסניא (ס"א לאפסניא) (סנהדרין שס):

(18) והיה כשבתו. אם עשה כן, כדאי הוא שמתקיים מלכותו: את משנה התורה. שתי ספרי תורות, אחת שהיא מונחת צדית גנוזי, ואחת שנכנסת ויוצאת עמו (סנהדרין שס), ואונקלוס תרגם פתשגן, פסטר משגה לשון שנון ודבור: (19) דברי התורה. כמשמעו:

(20) ולבלתי סור מן המצוה. אפילו מצוה קלה של נציא: למען יאריך ימים. מכלל הן אחת שומע לאו, וכן מצינו בשאול, שאמר לו שמואל שצעת ימים תוכל עד צאי אליך (שמואל"א י, ח), להעלות עלות וגו', וכתיב ויחל שצעת ימים (שם יג, ח), ולא שמר הצטחתו לשמור כל היום, ולא הספיק להעלות העולה, עד שצא שמואל ואמר לו נקבל לא שצעת וגו' (שם יג) ועתה ממלכתך לא תקום (שם יד), הא למדת, שצביל מצוה קלה של נציא, נענש: הוא ובניו. מגיד שאם צנו הגון למלכות, הוא קודם לכל אדם (הוריות יא):

XVIII	The priests the Levites, even all the tribe of Levi, shall have no portion nor inheritance with Israel; they shall eat the offerings of the LORD made by fire, and His inheritance.	לֹא־יִהְיֶה לַכֹּהֲנִים הַלְוִיִּם כֹּל־שֶׁבֶט לִוֵּי חֶלֶק וְנַחֲלָה עִם־יִשְׂרָאֵל אֲשֵׁי יְהוָה וְנַחֲלָתוֹ יֹאכְלוּן׃ לֹא יְהִי לְכַהֲנָיָא לִוְיָי כָּל־שִׁבְטָא דְלִוֵּי חוּלְקָא וְאַחְסָנָא עִם־יִשְׂרָאֵל קוֹרְבָנֵיָא דִּי וְאַחְסָנֵיהּ יִיכְלוּן׃	שלישי
2	And they shall have no inheritance among their brethren; the LORD is their inheritance, as He hath spoken unto them.	וְנַחֲלָה לֹא־יִהְיֶה־לָּו בְּקֶרֶב אֶחָיו יְהוָה הוּא נַחֲלָתוֹ כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר־לָו׃ (ס)	2
3	And this shall be the priests' due from the people, from them that offer a sacrifice, whether it be ox or sheep, that they shall give unto the priest the shoulder, and the two cheeks, and the maw.	וְזֶה יִהְיֶה מִשְׁפָּט הַכֹּהֲנִים מֵאֵת הָעָם מֵאֵת זִבְחֵי הַזֶּבֶחַ אִם־שׁוֹר אִם־שֶׂה וְנָתַן לַכֹּהֵן הַזֶּרֶעַ וְהַלְתָּנִים וְהַשְׂקָה׃ וְדִין יְהִי דַחְזֵי לְכַהֲנָיָא מִן עַמָּא מִן נִכְסֵי נִכְסָתָא אִם תּוֹר אִם אֹמֶר וְיִתִּין לְכַהֲנָא דְרַעָא וְלוֹשָׁא וְקִיבָתָא׃	3
4	The first-fruits of thy corn, of thy wine, and of thine oil, and the first of the fleece of thy sheep, shalt thou give him.	רִאשִׁית דִּגְנֶךָ תִּירְשָׁנֶךָ וְיִצְהָרֶךָ וְרִאשִׁית גֵּז צֹאנֶךָ תִּתֵּן־לָו׃ רִישׁ עֲבוּרֶךָ חֲמֻרֶךָ וּמִשְׁחָךָ וְרִישׁ גִּזְתְּךָ עֲנֶךָ תִּתֵּן לִיה׃	4
5	For the LORD thy God hath chosen him out of all thy tribes, to stand to minister in the name of the LORD, him and his sons for ever.	כִּי בּוֹ בָּחַר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ מִכָּל־שִׁבְטֶיךָ לַעֲמֹד לְשֵׁרֵת בְּשֵׁם־יְהוָה הוּא וּבָנָיו כָּל־הַיָּמִים׃ (ס) אַרִּי בֵּיה אֶתְרַעֵי יִי אֱלֹהֶךָ מִכָּל־שִׁבְטֶיךָ לְעֹמֵד לְשֵׁרֵת בְּשֵׁמָא דִּי הוּא וּבְנוֹתֵי כָּל־יִמֵּיָא׃	5

(1) כל שבט לוי. צין תממין צין צעלי מומין: חלק. צביזה: ונחלה. צארץ: אשי ה'. קדשי המקדש (ס"א קדשי הקדשים): ונחלתו. אלו קדשי הגזול, תרומות ומעשרות, אבל נחלה גמורה, לא יהיה לו צקרב אחיו. וצספרי דרשו (קסד), ונחלה לא יהיה לו. ונחלת שאר. צקרב אחיו, ונחלת (גירסת הרמב"ן: שצעה) חמשה, ואיני יודע מה היא, ונראה לי, שארץ כנען שמעבר הירדן ואילך נקראת ארץ חמשה עממים, ושל סיוון ועוג שני עממים, ואמורי וכנעני, ונחלת שאר לרבות קיני וקנזי וקדמוני, וכן דורש צפרשת מתנות שנאמרו לאהרן על כן לא היה ללוי וגו', להזהיר על קיני וקנזי וקדמוני (ספרי קרח קט). שצ נמצא צדצרי רבי קלוימוס, הכי גרסין צספרי. ונחלה לא יהיה לו, אלו נחלת חמשה. בקרב אחיו. אלו נחלת שצעה, נחלת חמשה שצטים ונחלת שצעה שצטים, ומתוך שמה ויהושע לא חלקו נחלה אלא לחמשה שצטים צלצד, שכן משה הנחיל לראובן וגד וחזי שצט מנשה, ויהושע הנחיל ליהודה ואפרים ולחזי שצט מנשה, ושצעה האחרים נטלו מאלהן אחרי מות יהושע, מתוך כך הזכיר חמשה לצד ושצעה לצד:

(2) כאשר דבר לו. צאקָס לא תִּתֵּן לו' אֲנִי סָלֵקָךָ (צמדצר יח, כ):

(3) מאת העם. ולא מאת הכהנים: אם שור אם שה. פרט לחיה: הזרוע. מן הפרק של ארכוצה עד כף של יד שקורין אשפלדוץ: והלחיים. עם הלשון. דורשי רשומות היו אומרים וזרוע תחת יד, שנאמר ויקח למח צידו (צמדצר כה, ז). לחיים, תחת תפלה, שנאמר ויעמד פינקס ויפלל (תהלים קו, ל). והקצה, תחת האֶשָׁה אֵל קָצֶה (צמדצר כה, ח חולין קלד):

(4) ראשית דגנך. וזו תרומה, ולא פירש זה שיעור, אבל רבותינו נתנו זה שיעור (תרומות פ"ד מ"ג), עין יפה אחד מארבעים, עין רעה אחד מששים, צינונית אחד מחמשים, וסמכו על המקרא שלא לפחות מאחד מששים, שנאמר וְשִׁשְׁסָם הָיִסָה מִחֶמֶר הַשֹּׁעֲרִים (יחזקאל מה, יג). ששית האֶיפָה חזי סאה, כשאתה נותן חזי סאה לכור הרי א' מששים, שהכור שלשים סאין: וראשית גז צאנך. כשאתה גוזז צאנך צכל שנה, תן ממנה ראשית לכהן, ולא פירש זה שיעור, ורבותינו (חולין קלז): נתנו זה שיעור א' מששים. וכמה צאן חייצות צראשית הגז, חמש רחלות, שנאמר וְקָמַשׁ צָאן עֲשִׂיזֹת (שמואל"א כה, יח), רבי עקיבא אומר, ראשית גז ששים, צאנך ארבע, תתן לו הרי חמש:

(5) לעמוד לשרת. מכאן, שאין שירות אלא מעומד:

<p>6 And if a Levite come from any of thy gates out of all Israel, where he sojourneth, and come with all the desire of his soul unto the place which the LORD shall choose;</p>	<p>וְכִי־יָבֹא הַלֵּוִי מֵאַחַד שְׁעָרֶיךָ וְאָרִי יִיתִי לִיּוֹאֵה מִחֶדָּא מִכָּל־יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר־הוּא גֵר מִקֶּרְנוֹ מִכָּל יִשְׂרָאֵל דְּהוּא דְּאֵר תִּמְן וְיִיתִי בְּכָל רְעוּת נַפְשִׁיהָ לְאַתְרָא דִּיתְרַעֵי יי:</p>	<p>רביעי</p>
<p>7 then he shall minister in the name of the LORD his God, as all his brethren the Levites do, who stand there before the LORD.</p>	<p>וְשָׁרַת בְּשֵׁם יְהוָה אֱלֹהָיו כְּכָל־ וְשִׁמִּישׁ בְּשִׁמְא דִּי אֱלֹהִיהָ כְּכָל אַחֵוּהִי לִיּוֹאֵ דְמִשְׁמִשִּׁין תִּמְן קֳדָם יי:</p>	<p>7</p>
<p>8 They shall have like portions to eat, beside that which is his due according to the fathers' houses.</p>	<p>חֶלֶק כְּחֶלֶק יֹאכְלוּ לְבָד חֶלֶק כְּחֶלֶק יֹאכְלוּ לְבָד מִמִּכְרֵיו עַל־הָאָבוֹת: (ס)</p>	<p>8</p>
<p>9 When thou art come into the land which the LORD thy God giveth thee, thou shalt not learn to do after the abominations of those nations.</p>	<p>כִּי אַתָּה בָּא אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ לֹא־ תִלְמַד לַעֲשׂוֹת כְּתוֹעֵבֹת הַגּוֹיִם הָהֵם:</p>	<p>9</p>
<p>10 There shall not be found among you any one that maketh his son or his daughter to pass through the fire, one that useth divination, a soothsayer, or an enchanter, or a sorcerer,</p>	<p>לֹא־יִמָּצֵא בְךָ מַעֲבִיר בְּנוֹ־וּבָתּוֹ בָּאֵשׁ קֶסֶם קְסָמִים מַעֲוָנָן וּמְנַחֵשׁ וּמִכְשֶׁף:</p>	<p>10</p>
<p>11 or a charmer, or one that consulteth a ghost or a familiar spirit, or a necromancer.</p>	<p>וְחָבֵר חֶבֶר וְשֹׁאֵל אוֹב וְיִדְעוֹנִי וְרָשִׁין רָשִׁין וְשֹׁאֵל בְּבִדִּין וּבְזִכּוּרוֹ וְתַבַּע מִן מִיתָא:</p>	<p>11</p>

(6) וכי יבא הלוי. יכול צנו לוי ודאי הכתוב מדבר, תלמוד לומר ושרת, יאלו לויס שאין ראויין לשירות (ספרי קסח): ובא בכל אות נפשו וגר ושרת. למד על הכהן, שצא ומקריב קרצנות נדצתו או חוצתו ואפילו צמשמר שאינו שלו. דבר אחר, עוד למד על הכהנים הצאים לרגל, שמקריבין צמשמר ועוצדין בקרצנות הצאות מחמת הרגל, כגון מוספי הרגל, ואע"פ שאין המשמר שלהם:

(8) חלק כחלק יאכלו. מלמד, שחולקין צעורות וצצשר שעירי חטאות, יכול אף צדצרים הצאים שלא מחמת הרגל, כגון תמידים ומוספי שצת ונדצרים ונדצות, תלמוד לומר לצד ממכריו על הצצות, חוץ ממה שמכרו הצצות צימי דוד ושמואל, שנקצצו המשמרות, ומכרו זה לזה עול אחת צצצק ואני אטול שצתי:

(9) לא תלמוד לעשות. אצל אחת למד להצין ולהורות (סנהדרין סח), כלומר להצין מעשיהם כמה הם מקולקלין, ולהורות לצניך לא מעשה כך וכך שזה הוא חוק העוצדי כוכצים:

(10) מעביר בנו ובתו באש. היא עצצות המולך, עושה מדורות אש מכאן ומכאן, ומעצירו צין שציהם (סנהדרין סד): קסם קסמים. איזהו קוסם, האוחז את מקלו ואומר אס אלך אס לא אלך, וכן הוא אומר עמי צצצו יצאל ומקלו יציד לו (הושע ד, יצ): מעונן. רצי עקיצא אומר, אלו נותני עונות, שאומרים עונה פלונית יפה להצחיל, וחכמים אומרים אלו אוחזי העינים (סנהדרין סה): מנחש. פחו נפלה מפיו, צצי הפסיקו צצרך, מקלו נפל מידו (סנהדרין סז):

(11) וחבר חבר. שמנרץ נחשים או עקרצים או שצר חיות למקוס אחד (ספרי קעצ): ושואל אוב. זה מכשפות ששמו פיתוס, ומדצר מצקיו ומעלה את המצ צצית השחי שלו: וידעוני. מכנים עצם חיה ששמה ידוע לתוך פיו, ומדצר העצם ע"י מכשפות: ודרש אל המתים. כגון המעלה צצכרותו, והשאל צצגלגולת:

12	For whosoever doeth these things is an abomination unto the LORD; and because of these abominations the LORD thy God is driving them out from before thee.	כִּי־תוֹעֲבַת יְהוָה כָּל־עֲשֵׂה אֱלֹה וּבְגִלָּל תְּתוֹעֲבַת הָאֱלֹה יְהוָה אֱלֹהֶיךָ מוֹרִישׁ אוֹתָם מִפָּנָיו:	אֲרִי מֵרַחֵק קָדָם יְיָ כָּל עֲבִיד אֱלֹהִים וּבְדִיל תוֹעִיבָתָא הָאֱלֹהִים יְיָ אֱלֹהֶיךָ מֵתִרִיד יִתְּהוֹן מִן קִדְמָךָ:
13	Thou shalt be whole-hearted with the LORD thy God.	תָּמִים תִּהְיֶה עִם יְהוָה אֱלֹהֶיךָ:	שְׁלִים תְּהִי בְּדַחֲלָתָא דִּי אֱלֹהֶיךָ:
14	For these nations, that thou art to dispossess, hearken unto soothsayers, and unto diviners; but as for thee, the LORD thy God hath not suffered thee so to do.	כִּי הַגּוֹיִם הָאֵלֶּה אֲשֶׁר אֶתָּה יוֹרֵשׁ אוֹתָם אֶל־מַעֲנֵנִים וְאֶל־קִסְמִים יִשְׁמְעוּ וְאֶתָּה לֹא כֵן נָתַן לָךְ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ:	אֲרִי עַמְמֵיָא הָאֱלֹהִים דְּאֶתָּה יִרִית יִתְּהוֹן מִן מַעֲנֵנָא וּמִן קִסְמֵיָא שְׁמַעִין וְאֶתָּה לֹא כֵן יְהִי לָךְ יְיָ אֱלֹהֶיךָ:
15	A prophet will the LORD thy God raise up unto thee, from the midst of thee, of thy brethren, like unto me; unto him ye shall hearken;	נָבִיא מִקִּרְבְּךָ מֵאֲחֵיךָ כְּמִנִּי יָקִים לָךְ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֵלָיו תִּשְׁמָעוּן:	נָבִיא מִבִּינְךָ מֵאֲחֵיךָ דְּכֻנִּי יָקִים לָךְ יְיָ אֱלֹהֶיךָ מִנִּיהָ תִּשְׁמָעוּן:
16	according to all that thou didst desire of the LORD thy God in Horeb in the day of the assembly, saying: 'Let me not hear again the voice of the LORD my God, neither let me see this great fire any more, that I die not.'	כָּכָל אֲשֶׁר־שָׁאַלְתָּ מִעַם יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּחֹרֵב בְּיוֹם הַקָּהָל לֵאמֹר לֹא אֶסָּף לִשְׁמֹעַ אֶת־קוֹל יְהוָה אֱלֹהֵי וְאֶת־הָאֵשׁ הַגְּדֹלָה הַזֹּאת לֹא־אֶרְאֶה עוֹד וְלֹא אָמוּת:	כָּכָל דְּשָׁאִילְתָּא מִן קָדָם יְיָ אֱלֹהֶיךָ בְּחֹרֵב בְּיוֹמָא דְּקָהָל לֵמִימַר לֹא אוֹסִיף לִשְׁמָעַי יְיָ אֱלֹהֵי וְיִתְּהוֹן אִשְׁתָּא רַבָּתָא דְּדָא לֹא אֶחְזִי עוֹד וְלֹא אָמוּת:
17	And the LORD said unto me: 'They have well said that which they have spoken.	וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלַי הִיטִיבוּ אֲשֶׁר דִּבְרוּ:	וַיֹּאמֶר יְיָ לִי אֶתְקִינוּ דְּמַלִּילִין:
18	I will raise them up a prophet from among their brethren, like unto thee; and I will put My words in his mouth, and he shall speak unto them all that I shall command him.	נָבִיא אֲקִים לָהֶם מִקִּרְבֵּי אֲחֵיהֶם כְּמוֹךָ וְנָתַתִּי דְּבָרֵי בִפְּוִי וּדְבַר אֱלֹהִים אֶת כָּל־אֲשֶׁר אֶצְוֶנּוּ:	נָבִיא אֲקִים לְהוֹן מִגֹּו אֲחֵיהוֹן כְּמוֹךָ וְאֶתִּין פִּתְגָמֵי נְבוּאָתִי בְּפִוְמִיהָ וּיְמַלִּיל עִמָּהוֹן יְיָ כָּל דְּאֶפְקֵדְנִיהָ:
19	And it shall come to pass, that whosoever will not hearken unto My words which he shall speak in My name, I will require it of him.	וְהָיָה הָאִישׁ אֲשֶׁר לֹא־יִשְׁמַע אֶל־דְּבָרֵי אֲשֶׁר יְדַבֵּר בְּשִׁמִּי אֲנִכִּי אֲדַרְשׁ מִעֲמוֹ:	וְהִי גוֹבְרָא דְּלֹא יִקְבִּיל לְפִתְגָמֵי דִּימַלִּיל בְּשִׁמִּי מִימְרֵי יִתְּבַע מִנִּיהָ:

- (12) כל עושה אלה. עושה כל אלה לא נאמר, אלא כל עושה אלה, אפילו אחת מהן (ספרי קעג):  
 (13) תמים תהיה עם ה' אלהיך. הסהלך עמו צחמימות וחפפה לו, ולא תחקור אחר העמידות, אלא כל מה שיצוא עליך קבל צחמימות, ואז תהיה עמו ולחלקו:  
 (14) לא כן נתן לך ה' אלהיך. לשמוע אל מעוניים ואל קוסמים, שהרי השרה שכינה על הנביאים ואורים ותומים:  
 (15) מקרבך מאחריך כמוני. כמו שאני מקרבך מאחריך, יקום לך תחת, וכן מנביא לנביא:



20	But the prophet, that shall speak a word presumptuously in My name, which I have not commanded him to speak, or that shall speak in the name of other gods, that same prophet shall die.'	אֵךְ הַנְּבִיא אֲשֶׁר יִזְדֹּךְ לְדַבֵּר דְּבַר בְּשִׁמִּי אֶת־אֲשֶׁר לֹא צִוִּיתִיו לְדַבֵּר וְאֲשֶׁר יְדַבֵּר בְּשֵׁם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְמַת הַנְּבִיא הַהוּא:	20
21	And if thou say in thy heart: 'How shall we know the word which the LORD hath not spoken?'	וְכִי תֹאמַר בְּלִבְּךָ אֵיכָה נֵדַע אֶת־הַדְּבָר אֲשֶׁר לֹא־דִבְּרוּ יְהוָה:	21
22	When a prophet speaketh in the name of the LORD, if the thing follow not, nor come to pass, that is the thing which the LORD hath not spoken; the prophet hath spoken it presumptuously, thou shalt not be afraid of him.	אֲשֶׁר יְדַבֵּר הַנְּבִיא בְּשֵׁם יְהוָה וְלֹא־יְהִיָּה תְּדַבֵּר וְלֹא יָבֹא הוּא הַדְּבָר אֲשֶׁר לֹא־דִבְּרוּ יְהוָה בְּזֶדְוֹן דִּבְּרוּ הַנְּבִיא לֹא תִגּוֹר מִמֶּנּוּ: (ס)	22
XIX	When the LORD thy God shall cut off the nations, whose land the LORD thy God giveth thee, and thou dost succeed them, and dwell in their cities, and in their houses;	כִּי־יִכְרִית יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֶת־הַגּוֹיִם אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לְךָ אֶת־אֶרֶצָם וַיִּרְשָׁתָם וַיֵּשְׁבֶתָ בְּעָרֵיהֶם וּבִבְתֵּיהֶם:	XIX
2	thou shalt separate three cities for thee in the midst of thy land, which the LORD thy GOD giveth thee to possess it.	שְׁלוֹשׁ עָרִים תִּבְנֶה לְךָ בְּתוֹךְ אֶרֶצְךָ אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לְךָ לְרִשְׁתָּהּ:	2
3	Thou shalt prepare thee the way, and divide the borders of thy land, which the LORD thy God causeth thee to inherit, into three parts, that every manslayer may flee thither.	תִּכְוֶן לְךָ תְּדָרֶךְ וְשִׁלְשַׁת אֶת־גְּבוּל אֶרֶצְךָ אֲשֶׁר יִנְחִילְךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וְהָיָה לְגוֹס שְׁמָה כָּל־רֹצֵחַ:	3

(20) אשר לא צויתיו לדבר. אבל צויתיו לחצירו (סנהדרין פט): ואשר ידבר בשם אלהים אחרים. אפילו כוון את ההלכה, לאסור את האסור ולהתיר את המותר: ומת. צחק, שלשה מיתתן בידי אדם, המתנבא מה שלא שמע, ומה שלא נאמר לו ונאמר לחצירו, והמתנבא בשם עבודת אלילים. אבל הכוזב את נבואתו, והעובר על דברי נביא, והעובר על דברי עצמו, מיתתן בידי שמים, שנאמר אנכי אדרוש מעמו (סנהדרין פט. ספרי קעג):

(21) וכי תאמר בלבבך. עתידין אחס לומר, כשיבא חנניה בן עוזר ומתנבא, הנה כלי צית ה' מושבים מִבְּצֵלָה עֶשֶׂה מִהָרָה (ירמיה כז, כז), וירמיהו עומד וטווח אל העמדים ועל הים, ועל יַמֶּר הַפְּלִים (שם יט) שלא גלו עם יכניה, בְּצֵלָה יִבְצָאוּ (שם כב) עם גלות נדקיהו:

(22) אשר ידבר הנביא. ויאמר דבר זה עתיד לבא עליכם (ספרי קעח), ותראו שלא יבא. הוא הדבר אשר לא דברו ה'. והרוג אותו. ואם תאמר, וז' במתנבא על העמידות, הרי שצא ואמר עשו כך וכך ומפי הקצ"ה אני אומר, כבר נאטוו, שאם בא להדיחך מאחזת מכל המצות לא תשמע לו (לעיל פרשה יג), אלא"כ מומחה הוא לך שהוא צדיק גמור, כגון אליהו צהר הכרמל, שהקריב צבחה אסור הצמות כדי לגדור את ישראל, הכל לפי צורך שעה וסייג הפרשה. לכן נאמר אליו תשמעון: לא תגור ממנו. לא תמנע עצמך מללמד עליו חובה (ספרי שם), ולא תירא ליענש עליו:

4	And this is the case of the manslayer, that shall flee thither and live: whoso killeth his neighbour unawares, and hated him not in time past;	וְזֶה דְּבַר הַרְצַח אֲשֶׁר-יָנוּס שָׁמָּה וְחִי אֲשֶׁר יִכָּה אֶת-רֵעֵהוּ בְּבִלְי-דַעַת וְהוּא לֹא-שָׂנֵא לוֹ מִתְּמֹל שְׁלֹשָׁם: וְדִין פִּתְגָם קְטוֹלָא דִּיעֲרוֹק לְתַמָּן וְיִתְקַיֵּים דִּיקְטוֹל יֵת חֲבֵרִיה בְּלֹא מַדְעִיה וְהוּא לֹא שְׂנִי לִיה מֵאֲתָמְלִי וּמִדְּקַמּוּהִי:
5	as when a man goeth into the forest with his neighbour to hew wood, and his hand fetcheth a stroke with the axe to cut down the tree, and the head slippeth from the helve, and lighteth upon his neighbour, that he die; he shall flee unto one of these cities and live;	וְאֲשֶׁר יָבֹא אֶת-רֵעֵהוּ בַּעֲרֹ לְחַטֵּב עֵצִים וְנִדְּחָה יָדוֹ בַּגִּרְזָן לִכְרֹת הָעֵץ וְנָשַׁל הַבְּרוֹזֶל מִן-הָעֵץ וּמָצָא אֶת-רֵעֵהוּ וּמָת הוּא יָנוּס אֶל-אַחַת הָעָרִים-הָאֵלֶּה וְחִי: וְדִייעוֹל עִם חֲבֵרִיה בְּחוּרְשָׁא לְמַשֵּׁן אָעִין וְתַתְּמָרִיג יָדִיה בְּבִרוֹלָא לְמַקְצִיה אָעִא וְיִשְׁתַּלִּיף בְּרוֹזָל מִן אָעִא וְיִשְׁכַּח יֵת חֲבֵרִיה וְיָמוּת הוּא יַעֲרוֹק לְחֹדָא מִן קְרוּיָא הָאֵלִין וְיִתְקַיֵּים:
6	lest the avenger of blood pursue the manslayer, while his heart is hot, and overtake him, because the way is long, and smite him mortally; whereas he was not deserving of death, inasmuch as he hated him not in time past.	פֶּן-יִרְדֹּף גָּאֵל הַדָּם אַחֲרָי הַרְצַח כִּי-יִחַם לִקְבוֹ וְהִשְׁיגוֹ כִּי-יִרְבֶּה הַדֶּרֶךְ וְהִכָּהוּ נַפֶּשׁ וְלֹא אֵין מִשְׁפַּט-מוֹת כִּי לֹא שָׂנֵא הוּא לוֹ מִתְּמֹל שְׁלֹשָׁם: דְּלִמָּא יִרְדֹּף גָּאֵל דְּמָא בְּתַר קְטוֹלָא אַרִי יִיחַם לְבִיה וְיִדְּבַקֵּיה אַרִי יִסְגִי אוּרְחָא וְיִקְטְלֵיה נַפֶּשׁ וְלִיה לִית חֻבַּת דִּין דְּקְטוֹל אַרִי לֹא שְׂנִי הוּא לִיה מֵאֲתָמְלִי וּמִדְּקַמּוּהִי:
7	Wherefore I command thee, saying: 'Thou shalt separate three cities for thee.'	עַל-כֵּן אֲנִי מְצַוְךָ לֵאמֹר שְׁלֹשׁ עָרִים תִּבְדִּיל לָךְ: עַל כֵּן אֲנִי מְפַקִיד לָךְ לְמִימַר תִּלָּת קְרוּיִן תִּפְרִישׁ לָךְ:
8	And if the LORD thy God enlarge thy border, as He hath sworn unto thy fathers, and give thee all the land which He promised to give unto thy fathers—	וְאִם-יִרְחִיב יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֶת-גְּבוּלְךָ כַּאֲשֶׁר נִשְׁבַּע לְאֲבֹתֶיךָ וְנָתַן לָךְ אֶת-כָּל-הָאָרֶץ אֲשֶׁר דִּבֶּר לָתֵת לְאֲבֹתֶיךָ: וְאִם יִפְתִּי יְיָ אֱלֹהֶיךָ יֵת תְּחוּמֶיךָ כְּמָא דְּקִיָּים לְאֲבֹתֶיךָ וְיִתֵּן לָךְ יֵת כָּל אֶרְעָא דְּמִלִּיל לְמִתָּן לְאֲבֹתֶיךָ:

(3) תבין לך הדרך. מקלט, מקלט, היה כמוזעל פרשת דרכים (מכות י:). ושלשת את גבול ארצך. שיהא ממחלח הגבול, עד העיר הראשונה של עיר מקלט, כשיעור מהלך שיש ממנה עד השנייה, וכן משנייה לשלישית, וכן מן השלישית עד הגבול השני של ארץ ישראל:

(5) ונדחה ידו. כשצא להפיל הגרון על העץ, ומרגומו ותקמריג ידיה, לשון ונשמטה ידו להפיל מכת הגרון על העץ, כי שָׁמַטוּ הַבָּקָר (שמואל א' 1, 1) מרגס יונתן אַרְי מְרָגוּהִי פוֹרְקָא: ונשל הברזל מן העץ. יש מרצותינו אומרים נשמט הברזל מקפו, ויש מהם אומרים שישל הברזל לחתיכה מן העץ המתבקע, והיא נזזה והרגה (מכות ז:):

(6) פן ירדף גאל הדם. לכן אני אומר להכין לך הדרך ועיר מקלט רבים:

(8) ואם ירחיב. כאשר נשבע לתת לך ארץ קני וקניז וקדמוני:

<p>9 if thou shalt keep all this commandment to do it, which I command thee this day, to love the LORD thy God, and to walk ever in His ways—then shalt thou add three cities more for thee, beside these three;</p>	<p>אֲרִי תִטֵּר יָת כָּל תַּפְקִידָתָא הָדָא לְמַעַבְדָּה דְּאַנָּא מְפָקִיד לָךְ יוֹמָא דִּין לְמַרְחָם יָת יְיָ אֱלֹהֶךָ וְלִמְהֶךָ בְּאַחֲרָן דִּתְקַנָּן קְדָמוּהִי כָּל יוֹמֵיָא וְתוֹסִיף לָךְ עוֹד תְּלַת קְרוּיָן עַל תְּלַת אֱלִין:</p>	<p>כִּי־תִשְׁמֹר אֶת־כָּל־הַמִּצְוָה הַזֹּאת לַעֲשׂוֹתָהּ אֲשֶׁר אֲנִי מִצְוֶיךָ הַיּוֹם לֹא־הִבֵּה אֶת־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וּלְלָכֶת בְּדַרְכָּיו כָּל־הַיָּמִים וַיִּסְפֹּת לָךְ עוֹד שְׁלֹשׁ עָרִים עַל הַשְּׁלֹשׁ הָאֵלֶּה:</p>
<p>10 that innocent blood be not shed in the midst of thy land, which the LORD thy God giveth thee for an inheritance, and so blood be upon thee.</p>	<p>וְלֹא יִשְׁפֹּךְ דָּם נָקִי בְּקֶרֶב אֶרְצְךָ אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ נַחֲלָה וְהָיָה עָלֶיךָ דָּמִים: (פ)</p>	<p>וְלֹא יִשְׁפֹּךְ דָּם נָקִי בְּקֶרֶב אֶרְצְךָ אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ נַחֲלָה וְהָיָה עָלֶיךָ דָּמִים: (פ)</p>
<p>11 But if any man hate his neighbour, and lie in wait for him, and rise up against him, and smite him mortally that he die; and he flee into one of these cities;</p>	<p>וְאִרִי יְהִי גִבֵּר שְׁנֵי לַחֲבֵרִיהָ וַיִּכְמוֹן לִיהָ וַיָּקוּם עָלֹוּהִי וַיִּקְטְלֵהָ נֶפֶשׁ וַיָּמוּת וַיִּעְרוֹק לַחֲדָא מִן קְרוּיָא הָאֱלִין:</p>	<p>וְכִי־יִהְיֶה אִישׁ שֹׂנֵא לְרֵעֵהוּ וַאֲרֹב לוֹ וְקָם עָלָיו וַהֲבֵהוּ נֶפֶשׁ וַיָּמָת וְנָס אֶל־אַחַת הָעָרִים הָאֵלֶּה:</p>
<p>12 then the elders of his city shall send and fetch him thence, and deliver him into the hand of the avenger of blood, that he may die.</p>	<p>וַיִּשְׁלְחוּן סִבֵּי קְרִיתִיהָ וַיִּדְּבִרוּן יְתִיָּה מִתַּמָּן וַיִּמְסְרוּן יְתִיָּה בְּיַד גֹּאֵל דָּמָא וַיָּמוּת:</p>	<p>וַיִּשְׁלְחוּ זִקְנֵי עִירוֹ וַלְקָחוּ אֹתוֹ מִשָּׁם וַיָּבִיאוּ אֹתוֹ בְּיַד גֹּאֵל הַדָּם וַיָּמָת:</p>
<p>13 Thine eye shall not pity him, but thou shalt put away the blood of the innocent from Israel, that it may go well with thee.</p>	<p>לֹא תַחֲסוּס עֵינְךָ עָלֹוהִי וְתַפְּלִי אֲשֶׁר־יָדָם זָכָא מִיִּשְׂרָאֵל וַיִּיטָב לָךְ:</p>	<p>לֹא־תַחֲסוּס עֵינְךָ עָלָיו וּבַעֲרַתָּ דָם־הַנָּקִי מִיִּשְׂרָאֵל וְטוֹב לָךְ: (ס)</p>
<p>14 Thou shalt not remove thy neighbour's landmark, which they of old time have set, in thine inheritance which thou shalt inherit, in the land that the LORD thy God giveth thee to possess it.</p>	<p>לֹא תִשְׁנִי תַחֲמוּמֵי דִתְבִּרְךָ דִּתְחִימוֹ קְדָמָאִי בְּאַחֲסִנְתְּךָ דִּתְחִסִּין בְּאַרְעָא דִּי אֱלֹהֶךָ יְהִיב לָךְ לְמִירְתָּהּ:</p>	<p>לֹא תַסִּיג גְּבוּל רֵעֶךָ אֲשֶׁר גָּבְלוּ רֵאשִׁימִים בְּנַחֲלֶתְךָ אֲשֶׁר תִּנְחַל בְּאַרְצָךְ אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ לְרִשְׁתָּהּ: (ס)</p>

(9) ויספת לך עוד שלש. הרי תשע, ג' שצעבר הירדן, וג' שצבראן כנען, וג' לעמיד לבא:  
(11) וכי יהיה איש שנא לרעהו. ע"י שנאמו הוא בא לידי וארצ לו, מכאן אמרו, עבר אדם על מצוה קלה סופו לעבור על מצוה חמורה, לפי שצבר על לא תִסָּג (ויקרא יט, ז), סופו לבא לידי שפיכות דמים, לכך נאמר וכי יהיה איש שונא לרעהו וגו', שהיה לו לכחזר וכי יקום איש וארצ לרעהו והכהו נפש:  
(13) לא תחוס עינך עליו. שלא תאמר, הראשון כבר נהרג, למה אנו הורגים את זה ונמצאו שני ישראלים הרוגים (ספרי קפז):  
(14) לא תסיג גבול. לשון נסוג אחור (ישעיה מז, יז), שמחזיר סימן חלוקת הקרקע לאחור, לתוך שדה חבירו, למען הרחיב את שלו, והלא כבר נאמר לא תגזול, מה תלמוד לומר לא תסיג, למד על העוקר תחום חבירו שעובר בשני לאוין, יכול אף בחוץ לארץ, תלמוד לומר בנחלתך אשר תנחל וגו', בארץ ישראל עובר בשני לאוין, בחוץ לארץ אינו עובר אלא משום לא תגזול:

15	One witness shall not rise up against a man for any iniquity, or for any sin, in any sin that he sinneth; at the mouth of two witnesses, or at the mouth of three witnesses, shall a matter be establishment	לֹא יָקוּם עֵד אֶחָד בְּאִישׁ לְכָל־ עוֹן וְלְכָל־חַטָּאת בְּכָל־חֹטֵא אֲשֶׁר יַחַטָּא עַל־פִּי שְׁנֵי עֵדִים אוֹ עַל־פִּי שְׁלֹשָׁה עֵדִים יָקוּם דְּבַר:	לֹא יָקוּם סֵהִיד חֵד בְּגִבֹּר לְכָל עוֹיִן וְלְכָל הוֹבִין בְּכָל חֲטָא דִּיחֲטִי עַל מִימַר תְּרִין סֵהִדִין אוֹ עַל מִימַר תְּלָתָא סֵהִדִין יִתְקַיֵּם פְּתִגְמָא:
16	If an unrighteous witness rise up against any man to bear perverted witness against him;	כִּי־יָקוּם עַד־חָמָס בְּאִישׁ לַעֲנוֹת בּוֹ סָרְחָה:	אֲרִי יָקוּם סֵהִיד שֶׁקֶר בְּגִבֹּר לְאַסְהֵדָא בֵּיה סִטְיָא:
17	then both the men, between whom the controversy is, shall stand before the LORD, before the priests and the judges that shall be in those days.	וְעָמְדוּ שְׁנֵי־הָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר־לָהֶם הָרִיב לִפְנֵי יְהוָה לִפְנֵי הַכֹּהֲנִים וְהַשֹּׁפְטִים אֲשֶׁר יִהְיוּ בַּיָּמִים הָהֵם:	וְיָקוּמוּן תְּרִין גּוֹבְרִינָא דִּילְהוֹן דִּינָא קָדָם יְיָ קָדָם כְּהֵנִינָא וְדִינָנָא דִּיהוֹן בִּיּוֹמֵינָא הָאֲמֹן:
18	And the judges shall inquire diligently; and, behold, if the witness be a false witness, and hath testified falsely against his brother;	וְדָרְשׁוּ הַשֹּׁפְטִים הַיָּטִב וְהַנָּה עַד־שֶׁקֶר הָעֵד שֶׁקֶר עָנָה בְּאָחִיו:	וְיִתְבַּעֲנוּ דִּינָנָא יָאוֹת וְהָא סֵהִיד שֶׁקֶרָא סֵהִדָא שֶׁקֶרָא אַסְהֵיד בְּאָחוּהִי:
19	then shall ye do unto him, as he had purposed to do unto his brother; so shalt thou put away the evil from the midst of thee.	וַעֲשִׂיתֶם לוֹ כַּאֲשֶׁר זָמַם לַעֲשׂוֹת לְאָחִיו וּבַעֲרַתְהֶם הָרָע מִקִּרְבְּךָ:	וְתַעֲבֹדוּן לִיה כְּמָא דִּחֲשִׁיב לְמַעַבְדַּ לְאַחוּהִי וְתַפְלִי עָבִיד דְּבִישׁ מִבִּינְךָ:
20	And those that remain shall hear, and fear, and shall henceforth commit no more any such evil in the midst of thee.	וְהַנִּשְׁאָרִים יִשְׁמְעוּ וְיִרְאוּ וְלֹא־ יִסְּפוּ לַעֲשׂוֹת עוֹד כְּדָבָר הָרָע הַזֶּה בְּקִרְבְּךָ:	וְדִישְׁתַּאֲרוּן יִשְׁמְעוּן וְיִדְחִלוּן וְלֹא יִסְּפוּן לְמַעַבְדַּ עוֹד כְּפַתְגָּמָא בִּישָׁא דִּדִּין בִּינְךָ:

(15) עד אחד. זה צנה אז, כל עד שצמורה שנים, אלא אם כן פרט לך צו אחד (סוטה ז:): לכל עון ולכל חטאת. להיות חצירו נענש על עדותו, לא עונש גוף ולא עונש ממון, אבל קס הוא לשבועה (ספרי קפח), אמר לחצירו תן לי מנה שהלוייתך, אי"ל אין לך זידי כלום, ועד אחד מעידו שיש לו, חייב להשבע לו: על פי שני עדים. ולא שיכתבו עדותם בצגרת וישלחו לב"ד, ולא שיעמוד תורגמן בין העדים ובין הדיינים (שם):

(16) לענות בו סרה. דבר שאינו, שהוסר העד הזה מכל העדות הזאת, כיצד, שאמרו להם והלא עמנו הייתם בצאתו היום במקום פלוני (מכות ה. ספרי קפט):

(17) ועמדו שני האנשים. צעדים הכחוז מדבר, ולמד שאין עדות בנשים, ולמד שצריכין להעיד עדותן מעומד (שבועות ל:). אשר להם הריב. אלו צעלי הדין: לפני ה'. יהיה דומה להם כאלו עומדין לפני המקום, שנאמר צָקָרָב צָלָהִים יִשְׁפֹּט (תהלים פז, א:). אשר יהיו בימים ההם. יפתח דדורו כשמואל דדורו (ראש השנה כה:), צריך אתה לנהוג צו כבוד: (18) ודרשו השופטים היטב. על פי המזימין אותם, שבדקים וחוקרים את הבאים להזימם בדרישה ובחקירה: והנה עד שקר. כל מקום שנאמר עד, צננים הכחוז מדבר:

(19) כאשר זמם. ולא כאשר עשה, מכאן אמרו, הרגו אין נהרגין (מכות ה:). לעשות לאחיו. מה תלמוד לומר לאחיו, למד על זוממי צח כהן נשואה שאינם צשריפה, אלא צמיסת הצועל שהוא צחנק, שנאמר צָאשׁ תִּשְׁרָף (ויקרא כא, ט), היא ולא צועלה, לכך נאמר כאן לאחיו, כאשר זמם לעשות לאחיו, ולא כאשר זמם לעשות לאחיותו, אבל בכל שאר מיתות השוה הכחוז אשה לאיש, וזוממי אשה נהרגין כזוממי איש, כגון שהעידוה שהרגה את הנפש, שחללה את השבת, נהרגין צמיסתה, שלא מיעט כאן אחותו אלא במקום שיש לקיים צהן הזמה כמיתת הצועל:

(20) ישמעו ויראו. מכאן שצריכין הכרזה, איש פלוני ופלוני נהרגין על שהזמנו צב"ד:

21 And thine eye shall not pity: life for  
life, eye for eye, tooth for tooth,  
hand for hand, foot for foot.

וְלֹא תַחֲסֹם עֵינֶיךָ בְּנִפְשָׁא חֻלְף  
נִפְשָׁא עֵינָא חֻלְף עֵינָא שְׂנָא  
חֻלְף שְׂנָא יְדָא חֻלְף יְדָא רִגְלָא  
חֻלְף רִגְלָא:

XX When thou goest forth to battle  
against thine enemies, and seest  
horses, and chariots, and a people  
more than thou, thou shalt not be  
afraid of them; for the LORD thy  
God is with thee, who brought thee  
up out of the land of Egypt.

XX  
כִּי־תֵצֵא לַמִּלְחָמָה עַל־אִיְבֹךָ  
וּרְאִיתָ סוֹס וָרֶכֶב עִם רֶב  
מִמֶּךָ לֹא תִירָא מֵהֶם כִּי־יְהוָה  
אֵלֶיךָ עִמּוֹ הַמַּעֲלֶה מֵאֲרָץ  
מִצְרַיִם:

2 And it shall be, when ye draw nigh  
unto the battle, that the priest shall  
approach and speak unto the  
people,

וְהָיָה פֶּקֶדְכֶם אֶל־הַמִּלְחָמָה וַיְהִי כַּמֶּקֶרֶבְכֶּן לְאַחָא  
קֶרֶבָא וַיִּתְקַרֵּב כְּהֵנָּא וַיְמַלִּיל  
עִם עֲמָא:

and shall say unto them: 'Hear, O  
Israel, ye draw nigh this day unto  
battle against your enemies; let not  
your heart faint; fear not, nor be  
alarmed, neither be ye affrighted at  
them:

וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים שְׁמַע יִשְׂרָאֵל אַתֶּם  
קְרֹבִים הַיּוֹם לְמַלְחָמָה עַל-  
אֹיְבֵיכֶם אֵל-יִהְיֶה לְבַבְכֶם אֵל-  
תִּירָאוּ וְאֵל-תַּחֲפְזוּ וְאֵל-תַּעֲרְצוּ  
מִפְּנֵיהֶם:

4 for the LORD your God is He that  
goeth with you, to fight for you  
against your enemies, to save you.’

4 כִּי יִהְיֶה אֱלֹהֵיכֶם הַהֵלֶל עִמָּכֶם לְהִלָּחֵם לָכֶם עִם־  
אֹיְבֵיכֶם לְהוֹשִׁיעַ אֶתְכֶם:  
אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם דִּמְדַּבֵּר  
קְדָמְכֶם לְאַגָּח לָכֶם קָרֵב  
עִם בְּעָלֵי דְבָבִיכֶם לְמַפְרֵם  
יִתְכּוֹן:

(21) עיין בעיין. ממוז, וכן שן בשן וגו':

(1) כי תצא למלחמה. סמך הכתוב יציאת מלחמה לכאן, לומר לך, שאין מחוסר אבר יוצא למלחמה. דבר אחר, לומר לך, אלא עשית משפט נדק, אתה מובטח שאם תצא למלחמה אתה נוצח, וכן דוד הוא אומר, עשיתי משפט ונִדְקָה בל פניחני עֲשָׂקִי (תהלים קיט, קכא): על איריך. יהיו צעיריך כאויבים, אל תרחם עליהם כי לא ירחמו עליך: סוס ורכב. צעירי כולם ככסוס אחד, וכן הוא אומר והפית את מדִּין פִּאֵשׁ אֶחָד (שופטים ו, טז), וכן הוא אומר פִּי צֶאֱסוּס פָּרְעָה (שמות טו, יט): עם רב ממך. צעירי הוא רב, אבל צעירי אינו רב:

(2) כקרבכם אל המלחמה. סמוך ללאתכם מן הספר מגזול ארצכם: ונגש הכהן. המשותף לך, והוא הנקרא משוח מלחמה (סוטה מז.): ודבר אל העם. בלשון הקודש (שם):

(3) שמע ישראל. (סס) אפילו אין כנס זכות אלא קריאת שמע בלבד, כדאי אחס שיושיע אתכם (סס): על אויביכם. אין אלו אחים, שחם תפלו בידם אינם מרחמים עליכם, אין זו כמלחמת יהודה עם ישראל, שנאמר ויקמו האנשים אשר רָקְבוּ בַשָּׂמֹת וַיִּחַזְקוּ בַשִּׁבְיָה וְכָל מַעֲרֻמֵּיהֶם הִלְבִּישׁוּ מִן הַשָּׁלָל וַיִּלְבָּשׁוּם וַיַּעֲלוּם וַיַּחֲכִלוּם וַיַּשְׁקִימוּם וַיַּחֲכִסּוּם וַיַּנְהִלוּם בַּחֲמָרִים לְכָל כּוֹשֵׁל וַיַּצִּיחוּם יָרְחוֹ עִיר הַחֲמָרִים אֲשֶׁל הַחֲמָר וַיִּשְׁבּוּ שְׁמָרוֹן (דברי הימים-ב כח, טו), אלא על אויביכם אתם הולכים, לפיכך התחזקו למלחמה: אל ירך לבבכם אל תיראו ואל תחפזו ואל תערצו. ארבע אזהרות, כנגד ארבעה דברים שמלכי האומות מעושים, מגיפים בתריסיהם כדי להקישן זה לזה, כדי להשמיע קול שיחפזו אלו שכנגדם וינסו, ורומסים בסוסיהם ומזהילין אותם, להשמיע קול שטעת פרוסת סוסיהם, ולווחין בקולם ותוקעין בשופרות ומיני משמיעי קול (סוטה סס): אל ירך לבבכם. מזהלת סוסים: אל תיראו. מהגפת התריסין: ואל תחפזו. קול הקרנות: ואל תערצו. מקול הנוחיה:

(4) כי ה' אלהיכם וגו'. הם צאים צנחנו של צער ודם ואתם צאים צנחנו של מקום, פלשתים צאו צנחנו של גלית, מה

<p>And the officers shall speak unto the people, saying: 'What man is there that hath built a new house, and hath not dedicated it? let him go and return to his house, lest he die in the battle, and another man dedicate it.</p>	<p>וַדְּבָרוּ הַשְּׂטָרִים אֶל-הָעָם לֵאמֹר מִי-הָאִישׁ אֲשֶׁר בָּנָה בֵּית-חֵדָשׁ וְלֹא חָנְכוֹ יֵלֶךְ וַיָּשָׁב לְבֵיתוֹ פֶּן-יָמוּת בַּמִּלְחָמָה וְאִישׁ אֲחֵר יַחְנֹכֶנּוּ:</p>	<p>5</p>
<p>And what man is there that hath planted a vineyard, and hath not used the fruit thereof? let him go and return unto his house, lest he die in the battle, and another man use the fruit thereof.</p>	<p>וּמִי-הָאִישׁ אֲשֶׁר-נָטַע כָּרֶם וְלֹא חָלְלוֹ יֵלֶךְ וַיָּשָׁב לְבֵיתוֹ פֶּן יָמוּת בַּמִּלְחָמָה וְאִישׁ אֲחֵר יַחְלִלֶנּוּ:</p>	<p>6</p>
<p>And what man is there that hath betrothed a wife, and hath not taken her? let him go and return unto his house, lest he die in the battle, and another man take her.'</p>	<p>וּמִי-הָאִישׁ אֲשֶׁר-אָרַשׁ אִשָּׁה וְלֹא לָקָחָהּ יֵלֶךְ וַיָּשָׁב לְבֵיתוֹ פֶּן יָמוּת בַּמִּלְחָמָה וְאִישׁ אֲחֵר יִקְחֶנָּה:</p>	<p>7</p>
<p>And the officers shall speak further unto the people, and they shall say: 'What man is there that is fearful and faint-hearted? let him go and return unto his house, lest his brethren's heart melt as his heart.'</p>	<p>וַיִּסְפוּ הַשְּׂטָרִים לְדַבֵּר אֶל-הָעָם וַאֲמָרוּ מִי-הָאִישׁ הַיָּרָא וְרֵךְ הַלֵּב יֵלֶךְ וַיָּשָׁב לְבֵיתוֹ וְלֹא יִמָּס אֶת-לֵבָב אָחִיו כְּלָבָבוֹ:</p>	<p>8</p>
<p>And it shall be, when the officers have made an end of speaking unto the people, that captains of hosts shall be appointed at the head of the people.</p>	<p>וְהָיָה כְּכֹלֵת הַשְּׂטָרִים לְדַבֵּר אֶל-הָעָם וּפָקְדֵי שָׂרֵי צְבָאוֹת בְּרֹאשׁ הָעָם: (ס)</p>	<p>9</p>
<p>When thou drawest nigh unto a city to fight against it, then proclaim peace unto it.</p>	<p>כִּי-תִקְרַב אֶל-עִיר לְהִלָּחֵם עָלֶיהָ וּקְרָאתָ אֵלֶיהָ לְשָׁלוֹם:</p>	<p>שזעני טז</p>

היה סופו, נפל ונפלו עמו (סוטה מז.): ההולך עמכם. זה מחנה הארון:  
 (5) ולא חנכו. לא דר זו, חנוך לשון החמלה: ואיש אחר יחנכנו. ודבר של עגמת נפש הוא זה:  
 (6) ולא חללו. לא פדאו בשנה הרביעית, שהפירות טעונין לאכלן צירושלים, או לחללן בדמים ולאכול הדמים צירושלים:  
 (7) פן ימות במלחמה. ישוב פן ימות, שאם לא ישמע לדברי הכהן, כדאי הוא שימות:  
 (8) ויספו השוטרים. למה נאמר כאן ויספו, מוסיפין זה על דברי הכהן, שהכהן מדבר ומשמיע מן שמע ישראל עד להושיע אתכם, ומי האיש ושני ושלשי כהן מדבר ושומר משמיע, וזה שומר מדבר ושומר משמיע (סוטה מג.): הירא ורך הלבב. רצי עקיבא אומר, כמשמעו, שאינו יכול לעמוד בקשרי המלחמה ולראות חרב שלופה, רצי יוסי הגלילי אומר, הירא מעצירות שזידו, ולכן חלתה לו תורה לחזור על בית וכרס ואשה, לכסות על החוזרים שזביל עצירות שזידם, שלא יצינו שהם בעלי עזירה, והרואה חוזר אומר, שמא בנה בית או נטע כרם או ארס אשה (סוטה מד):  
 (9) שרי צבאות. שמעמדין וקפין מלפניהם ומאחריהם וכשלים של צרזל צדיהם, וכל מי שרואה לחזור, הרשות זידו לקפח את שוקיו. וקפין, בני אדם עומדים בקצה המערכה לזקוף את הנופלים ולחזקם בדברים, שזו אל המלחמה ולא תנוסו, שחמלת נפילה ניסה (שם):

11	And it shall be, if it make thee answer of peace, and open unto thee, then it shall be, that all the people that are found therein shall become tributary unto thee, and shall serve thee.	וְהָיָה אִם־שָׁלוֹם תַּעֲנֶנּוּ וּפָתַח לָךְ וְהָיָה כָּל־הָעָם הַנִּמְצָא־בָּהּ יִהְיוּ לָךְ לְמַסַּ וְעַבְדֶּיךָ:	וְהָיָה אִם־שָׁלוֹם תַּעֲנֶנּוּ וּפָתַח לָךְ וְהָיָה כָּל־הָעָם הַנִּמְצָא־בָּהּ יִהְיוּ לָךְ לְמַסַּ וְעַבְדֶּיךָ:
12	And if it will make no peace with thee, but will make war against thee, then thou shalt besiege it.	וְאִם־לֹא תִשָּׁלֵם עִמָּךְ וְעָשְׂתָה עִמָּךְ מִלְחָמָה וְצָרָתָ עָלֶיךָ:	וְאִם־לֹא תִשָּׁלֵם עִמָּךְ וְעָשְׂתָה עִמָּךְ מִלְחָמָה וְצָרָתָ עָלֶיךָ:
13	And when the LORD thy God delivereth it into thy hand, thou shalt smite every male thereof with the edge of the sword;	וּנְתַנָּה יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּיָדְךָ וְהָכִיתָ אֶת־כָּל־זָכוּרָה לְפִי־חֶרֶב:	וּנְתַנָּה יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּיָדְךָ וְהָכִיתָ אֶת־כָּל־זָכוּרָה לְפִי־חֶרֶב:
14	but the women, and the little ones, and the cattle, and all that is in the city, even all the spoil thereof, shalt thou take for a prey unto thyself; and thou shalt eat the spoil of thine enemies, which the LORD thy God hath given thee.	רַק הַנָּשִׁים וְהַטָּף וְהַבְּהֵמָה וְכָל־אֲשֶׁר יִהְיֶה בְּעִיר כָּל־שְׁלָלָהּ תִּכְזוּ לָךְ וְאָכַלְתָּ אֶת־שְׁלָל אֹיְבֶיךָ אֲשֶׁר נָתַן יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לָךְ:	רַק הַנָּשִׁים וְהַטָּף וְהַבְּהֵמָה וְכָל־אֲשֶׁר יִהְיֶה בְּעִיר כָּל־שְׁלָלָהּ תִּכְזוּ לָךְ וְאָכַלְתָּ אֶת־שְׁלָל אֹיְבֶיךָ אֲשֶׁר נָתַן יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לָךְ:
15	Thus shalt thou do unto all the cities which are very far off from thee, which are not of the cities of these nations.	כֹּן תַּעֲשֶׂה לְכָל־הָעָרִים הָרְחֹקֹת מִמָּוֶד אֲשֶׁר לֹא־מִעָרֵי הַגּוֹיִם הָאֵלֶּה הֵנָּה:	כֹּן תַּעֲשֶׂה לְכָל־הָעָרִים הָרְחֹקֹת מִמָּוֶד אֲשֶׁר לֹא־מִעָרֵי הַגּוֹיִם הָאֵלֶּה הֵנָּה:
16	Howbeit of the cities of these peoples, that the LORD thy God giveth thee for an inheritance, thou shalt save alive nothing that breatheth,	רַק מִעָרֵי הָעַמִּים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר יִהְיֶה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ נַחֲלָה לֹא תַחֲיֶה כָּל־נִשְׁמָה:	רַק מִעָרֵי הָעַמִּים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר יִהְיֶה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ נַחֲלָה לֹא תַחֲיֶה כָּל־נִשְׁמָה:
17	but thou shalt utterly destroy them: the Hittite, and the Amorite, the Canaanite, and the Perizzite, the Hivite, and the Jebusite; as the LORD thy God hath commanded thee;	כִּי־תַחַרְבֶּם תַּחְרִימֶם הַחִתִּי וְהָאֲמֹרִי הַכְּנַעֲנִי וְהַפְּרִזִּי הַחִוִּי וְהַיְבוּסִי כְּאֲשֶׁר צֻוָּה יְהוָה אֱלֹהֶיךָ:	כִּי־תַחַרְבֶּם תַּחְרִימֶם הַחִתִּי וְהָאֲמֹרִי הַכְּנַעֲנִי וְהַפְּרִזִּי הַחִוִּי וְהַיְבוּסִי כְּאֲשֶׁר צֻוָּה יְהוָה אֱלֹהֶיךָ:

- (10) כי תקרב אל עיר. במלחמת הרשות הכתוב מדבר, כמו שמפורש בענין, כן שפעה לכל הערים הרחוקות וגו':  
 (11) כל העם הנמצא בה. אפילו אתה מוצא זה משצעה אומות שננטוית להחרימם, אתה ראוי לקיימם (ספרי ר):  
 למס ועבדוך. עד שיקבלו עליהם מסים ושעבוד (שם):  
 (12) ואם לא תשלים עמך ועשתה עמך מלחמה. הכתוב מצטרף, שאם לא תשלים עמך, סופה להלחם כך אם תניחה ותלך: וצרת עליה. אף להרעינה ולהזמינה ולהמיתה מיתת תחלואים:  
 (13) ונתנה ה' אלהיך בידך. אם עשית כל האמור בענין, סוף שה' נותנה בידך:  
 (14) והטף. אף טף של זכרים, ומה אני מקיים והכית את כל זכורה, בגדולים:  
 (17) כאשר צוך. לרצות את הגרגש:

18	that they teach you not to do after all their abominations, which they have done unto their gods, and so ye sin against the LORD your God.	לִמְעַן אֲשֶׁר לֹא־יִלְמְדוּ אֶתְכֶם לַעֲשׂוֹת כְּכָל תּוֹעֵבֹתָם אֲשֶׁר עָשׂוּ לֹא־לֵהִיָּהֶם וְחַטָּאתָם לִיהְיֶה אֱלֹהֵיכֶם: (ס)	18
19	When thou shalt besiege a city a long time, in making war against it to take it, thou shalt not destroy the trees thereof by wielding an axe against them; for thou mayest eat of them, but thou shalt not cut them down; for is the tree of the field man, that it should be besieged of thee?	כִּי־תִצּוֹר אֶל־עִיר יָמִים רַבִּים לְהִלָּחֶם עָלֶיהָ לְתַפְשָׁהּ לֹא־תִשְׁחִית אֶת־עֲצֶיהָ לְנֹדֶת עָלֶיהָ גֵּרֹן כִּי מִמֶּנּוּ תֹאכַל וְאֹתוֹ לֹא תִכְרֹת כִּי הָאָדָם עֵץ הַשָּׂדֶה לֵבָא מִפְּגִיד בְּמִצּוֹר:	19
20	Only the trees of which thou knowest that they are not trees for food, them thou mayest destroy and cut down, that thou mayest build bulwarks against the city that maketh war with thee, until it fall.	רַק עֵץ אֲשֶׁר־תֵּדַע כִּי־לֹא־עֵץ מֵאֲכָל הוּא אֹתוֹ תִשְׁחִית וְכָרְתָּ וּבְנִית מִצּוֹר עַל־הָעִיר אֲשֶׁר־הוּא עֹשֶׂה עִמָּךְ מִלְחָמָה עַד רִדְתָּהּ: (פ)	20
XXI	If one be found slain in the land which the LORD thy God giveth thee to possess it, lying in the field, and it be not known who hath smitten him;	כִּי־יִמָּצֵא חָלָל בְּאַדְמָה אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לְךָ לְרִשְׁתָּהּ נָפֵל בַּשָּׂדֶה לֹא נֹדַע מִי הִכָּהוּ:	XXI
2	then thy elders and thy judges shall come forth, and they shall measure unto the cities which are round about him that is slain.	וַיָּצֵאוּ זִקְנֶיךָ וּשְׁפֹטֶיךָ וּמַדְדוּ אֶל־הָעִירִים אֲשֶׁר סָבִיבָתָהּ:	2
3	And it shall be, that the city which is nearest unto the slain man, even the elders of that city shall take a heifer of the herd, which hath not been wrought with, and which hath not drawn in the yoke.	וְהָיָה הָעִיר הַקְּרִיבָה אֶל־הַחָלָל וּלְקָחֻהּ זִקְנֵי הָעִיר הַהִוא עֹגֶלֶת בָּקָר אֲשֶׁר לֹא־עָבַד בָּהּ אֲשֶׁר לֹא־מְשָׁכָה בְּעֹל:	3

(18) למען אשר לא ילמדו. האם עשו תשובה והתגיירו, אהם ראוי לקבלם:  
 (19) ימים. שנים: רבים. שלשה, מכאן ואילך, אין צריך על עיירות של נכרים פחות משלשה ימים קודם לשבת (ספרי רג).  
 ולמד, שפוחם בשלוש שנים או ג' ימים, וכן הוא אומר, וַיֵּשֶׁב צֹדֶק צִקְלָג יָמִים שָׁנִים (שמואל א' א, ח), וזמלמות הרשות הכתוב מדבר (ספרי שם): כי האדם עץ השדה. הרי כי משמש בשלוש דלמא, שמה האדם עץ השדה להכנס בחור המזור מפניך להתיסר ציטורי רעב וזמא כאנשי העיר, למה תשחיתנו:  
 (20) עד רדתה. לשון רדוי, שמהא כפופה לך:  
 (2) ויצאו זקניך. מיוחדים שצוקיך (סוטה מד), אלו סנהדרי גדולה: ומדדו. ממקום שהחלל שוכן: אל הערים אשר סביבות החלל. לכל נד, לידע איזו קרובה:



4	<p>And the elders of that city shall bring down the heifer unto a rough valley, which may neither be plowed nor sown, and shall break the heifer's neck there in the valley.</p>	<p>וְהוֹרְדוּ זֶקֶנִי הָעִיר הַהוּא אֶת־הָעֵגְלָה אֶל־גֵּחַל אֵיתָן אֲשֶׁר לֹא־יַעֲבֹד בּוֹ וְלֹא יִזְרַע וְעָרְפוּ שָׁם אֶת־הָעֵגְלָה בַּגֵּחַל:</p>
5	<p>And the priests the sons of Levi shall come near—for them the LORD thy God hath chosen to minister unto Him, and to bless in the name of the LORD; and according to their word shall every controversy and every stroke be.</p>	<p>וְנִגְשׁוּ הַכֹּהֲנִים בְּנֵי לֵוִי כִם בָּחַר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְשָׁרְתוֹ וּלְבָרֶךְ בְּשֵׁם יְהוָה וְעַל־פִּיהֶם יִהְיֶה כָל־רִיב וְכָל־נִגַע:</p>
6	<p>And all the elders of that city, who are nearest unto the slain man, shall wash their hands over the heifer whose neck was broken in the valley.</p>	<p>וְכָל זֶקֶנִי הָעִיר הַהוּא תִקְרְבִים אֶל־הַגֵּחַל וְיַחֲצוּ אֶת־יְדֵיהֶם עַל־הָעֵגְלָה הָעָרוּפָה בַּגֵּחַל:</p>
7	<p>And they shall speak and say: 'Our hands have not shed this blood, neither have our eyes seen it.</p>	<p>וְעָנוּ וַאֲמָרוּ יְדֵינוּ לֹא (כ') שָׁפַכְהוּ   ק' שָׁפְכוּ   אֶת־הַדָּם הַזֶּה וְעֵינֵינוּ לֹא רָאוּ</p>
8	<p>Forgive, O LORD, Thy people Israel, whom Thou hast redeemed, and suffer not innocent blood to remain in the midst of Thy people Israel.' And the blood shall be forgiven them.</p>	<p>כִּפֹּר לְעַמְּךָ יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר־פָּדִיתָ יְהוָה וְאַל־תֵּתֵן דָּם נָקִי בְּקֶרֶב עַמְּךָ יִשְׂרָאֵל וְנִכְפַּר לָהֶם הַדָּם:</p>
9	<p>So shalt thou put away the innocent blood from the midst of thee, when thou shalt do that which is right in the eyes of the LORD.</p>	<p>וְאַתָּה תִּבְעֵר הַדָּם הַנָּקִי מִקֶּרְבֶּךָ כִּי־תַעֲשֶׂה הַיָּשָׁר בְּעֵינֵי יְהוָה: (ס)</p>

The Haftara is Isaiah 51:12 – 52:12 on page 169. This is the Fourth Haftara of Consolation.

10	<p>When thou goest forth to battle against thine enemies, and the LORD thy God delivereth them into thy hands, and thou carriest them away captive,</p>	<p>כִּי־תֵצֵא לְמִלְחָמָה עַל־אִיבֶיךָ אַרְי תִּפּוֹק לְאַגְחָא קֶרְבָּא עַל בַּעֲלֵי דְבִדְךָ וְיִמְסְרֵנּוּ יְיָ אֱלֹהֶיךָ בִידְךָ וְתִשְׁבִּי שְׁבִיהוֹן:</p>
----	---	--

- (4) אל נחל איתן. קשה, שלא נעצד (סוטה מה). וערפו. קוץ ערפה צקופיך, אמר הקד"ה תצא עגלה צת שנתה שלא עשתה פירות, ומערך צמקום שאינו עושה פירות, לכפר על הריגתו של זה, שלא הניחוהו לעשות פירות (שם מו).  
(7) ידינו לא שפכו. וכי עלתה על לב שזקני צית דין שופכי דמים הם, אלל לא ראינוהו ופטרנוהו בלא מזונות ובלא לויא (שם מה). והכהנים אומרים כפר לעמך ישראל:  
(8) ונכפר להם הדם. הכתוב מצטרף, שמשעש כן יכופר להם העון (שם מו).  
(9) ואתה תבער. מגיד, שאם נמלא ההורג אחר שנתערפה העגלה, הרי זה יהרג (כתובות לו:), והוא הישר בעיני ה'.

11	and seest among the captives a woman of goodly form, and thou hast a desire unto her, and wouldest take her to thee to wife;	וְרָאִיתָ בַּשְּׁבִיָּה אִשֶּׁת יִפְתָּתָאֵר וְחָשַׁקְתָּ בָּהּ וּלְקַחְתָּ לָךְ לְאִשָּׁה: וְתָחִי בַשְּׁבִיָּה אֶתְּאָתָא שְׂפִירָה רִיו וְתִתְרַעֵי בָּהּ וְתִסְבֶּה לָךְ לְאִתּוֹ:
12	then thou shalt bring her home to thy house; and she shall shave her head, and pare her nails;	וְהִבֵּאתָהּ אֶל-תּוֹךְ בֵּיתְךָ וְגִלְחָהּ אֶת-רֹאשָׁהּ וְעָשְׂתָה אֶת-צַפְרָנֶיהָ: וְתַעֲלֶנָּה לְגוֹ בֵּיתְךָ וְתִגְלַח יָת רִישָׁהּ וְתִרְבִּי יָת טוֹפְרָהָ:
13	and she shall put the raiment of her captivity from off her, and shall remain in thy house, and bewail her father and her mother a full month; and after that thou mayest go in unto her, and be her husband, and she shall be thy wife.	וְהִסִּירָהּ אֶת-שְׂמֹלֶת שְׁבִיָּהּ מֵעַלֶיהָ וַיֵּשְׁבָהּ בְּבֵיתְךָ וּבְכִתָּהּ אֶת-אָבִיהָ וְאֶת-אִמָּהּ יָרַח יָמִים וְאַחֵר כֵּן תָּבוֹא אֵלֶיהָ וּבִעֻלָּתָהּ וְהָיְתָה לָךְ לְאִשָּׁה: וְתַעֲדֵי יָת כִּסּוֹת שְׁבִיָּהּ מִנָּהּ וְתִתִּיב בְּבֵיתְךָ וְתִבְכִּי יָת אָבִיהָ וְיָת אִמָּהּ יָרַח יוֹמִין וְבִתֵּר כֵּן תִּיעוֹל לְוֹתָהּ וְתִבְעֻלָּנָה וְתִהְיֶה לָךְ לְאִתּוֹ:
14	And it shall be, if thou have no delight in her, then thou shalt let her go whither she will; but thou shalt not sell her at all for money, thou shalt not deal with her as a slave, because thou hast humbled her.	וְהָיָה אִם-לֹא חָפְצָת בָּהּ וְשִׁלַּחְתָּהּ לְנַפְשָׁהּ וּמָכַר לֹא-תִמְכְּרָנָהּ בְּכֶסֶף לֹא-תִתְעַמֵּר בָּהּ תַּחַת אֲשֶׁר עָנִיתָהּ: (ס) וְיִהְיֶה אִם לֹא תִתְרַעֵי בָּהּ וְתִפְטְרָנָהּ לְנַפְשָׁהּ וְזָבָנָא לֹא תִמְכְּרָנָהּ בְּכֶסֶף לֹא תִתְגַּר בָּהּ חֶלֶף דְּעָנִיתָהּ:
15	If a man have two wives, the one beloved, and the other hated, and they have borne him children, both the beloved and the hated; and if the first-born son be hers that was hated;	כִּי-תִהְיֶינָּה לְאִישׁ שְׁתֵּי נָשִׁים הָאֶחָת אֹהֶבָהּ וְהָאֶחָת שְׂנוֹאָה וַיֵּלְדוּ-לּוֹ בָנִים הָאֹהֶבָהּ וְהַשְּׂנוֹאָה וְהָיָה הַבֵּן הַבְּכֹר לְשְׂנוֹאָה: אִרִי יִהְיוּ לְגֹבֵר תִּרְתִּין נָשִׁין תִּדָּא רְחוּמָתָא וְתִדָּא שְׂנוֹאָתָא וַיֵּלֶדְן לִיהָ בְּנִין רְחוּמָתָא וְשְׂנוֹאָתָא וְיִהְיֶה בְּרָא בּוֹכְרָא לְשְׂנוֹאָתָא:
16	then it shall be, in the day that he causeth his sons to inherit that which he hath, that he may not make the son of the beloved the first-born before the son of the hated, who is the first-born;	וְהָיָה בְּיוֹם הַנְּחִילֹו אֶת-בְּנָיו אֵת אֲשֶׁר-יִהְיֶה לוֹ לֹא יוֹכֵל לְבַכֵּר אֶת-בֶּן-הָאֹהֶבָהּ עַל-פְּנֵי בֶן-הַשְּׂנוֹאָה הַבְּכֹר: וְיִהְיֶה בְּיוֹמָא דִּינְחִסִּין לְבְנוֹהֵי יָת דִּיִּהְיֶה לִיהָ לִיהָ רְשׁוֹ לְבַכְרָא יָת בֶּר רְחוּמָתָא עַל אִפִּי בֶר שְׂנוֹאָתָא בּוֹכְרָא:

(10) כי תצא למלחמה. צמלחמת הרשות הכתוב מדבר, שצמלחמת ארץ ישראל אין לומר ושצית שציו, שהרי כבר נאמר לא תסיעה קל קצמה (לעיל כ, טז): ושבת שבי. לרבות כנענים שצמחה, ואע"פ שהן משצעה אומות: (11) ולקחת לך לאשה. לא דברה תורה אלא כנגד יצר הרע, שאם אין הקדוש ברוך הוא ממירה, ישאנה צאיסור, אבל אם נשאה, סופו להיות שונאה, שנאמר אחריו כי תהיין לאיש וגו', וסופו להוליד ממנה בן סורר ומורה, לכך נסמכו פרשיות הללו: אשת. אפילו אשת איש (קידושין כא): (12) ועשתה את צפרניה. תגדלס כדי שחטוול: (13) והסירה את שמלת שביה. לפי שהם נאים, שהנכרים צנותיהם מתקשטות צמלחמה, בשציל להזנות אחרים עמהם: וישבה בביתך. צצית שמשחמש צו, נכנס ונתקל צה, יוצא ונתקל צה, רואה צצכייטה, רואה צנוולה, כדי שחחגנה עליו: ובכתה את אביה. כל כך למה, כדי שמהא צת ישראל שמה וצו עצה, צת ישראל מתקשטת וצו מחטוולת: (14) והיה אם לא חפצת בה. הכתוב מצצקך שסופך לשנאותה: לא תתעמר בה. לא תשחמש צה, צלשון פרסי קורין לעצדות ושימוש, עימראה, מיסודו של רצי משה הדורשן למדתי כן:

17	but he shall acknowledge the first-born, the son of the hated, by giving him a double portion of all that he hath; for he is the first-fruits of his strength, the right of the first-born is his.	כִּי אֶת־הַבְּכֹר בֶּן־הַשְּׂנוּאָה יִפְרֹד לָתֵת לוֹ פִּי שְׁנַיִם בְּכָל אֲשֶׁר־יִמְצָא לוֹ כִּי־הוּא רִאשִׁית אֹנוֹ לוֹ מִשְׁפָּט הַבְּכֹרָה: (ס)	אֲרִי יֵת בּוֹכְרָא בֶר שְׂנוּאָתָא יִפְרִישׁ לְמִתָּן לִיה תָּרִין חוּלְקִין בְּכָל דִּישְׁתַּכַּח לִיה אֲרִי הוּא רִישׁ תּוֹקֶפִיָּה לִיה חֲזִיָּא בְּכִירוּתָא:
18	If a man have a stubborn and rebellious son, that will not hearken to the voice of his father, or the voice of his mother, and though they chasten him, will not hearken unto them;	כִּי־יִהְיֶה לְאִישׁ בֶּן סוֹרֵר וּמוֹרֵה אֵינָנּוּ שֹׁמֵעַ בְּקוֹל אָבִיו וּבְקוֹל אִמּוֹ וַיִּסְרּוּ אוֹתוֹ וְלֹא יִשְׁמַע אֲלֵיהֶם:	אֲרִי יֵהי לְגִבֹּר בֶּר סְטִי וּמְרֹד לִיתְהוּי מִקְבִּיל לְמִימַר אָבִיוִּהּ וּלְמִימַר אִמּוּיָּהּ וּמִלְפִּין יִתִּיה וְלֹא מִקְבִּיל מִנְהוֹן:
19	then shall his father and his mother lay hold on him, and bring him out unto the elders of his city, and unto the gate of his place;	וַתִּפְשׁוּ בּוֹ אָבִיו וְאִמּוֹ וְהוֹצִיאוּ אוֹתוֹ אֶל־זִקְנֵי עִירוֹ וְאֶל־שַׁעַר מִקְמּוֹ:	וַיִּתְּדוּן בֵּית אָבִיוִּהּ וְאִמּוּיָּהּ וַיִּפְקֹן יִתִּיה לְקֹדֶם סְבִי קִרְתִּיהּ וּלְתַרְע בֵּית דִּין אֶתְרִיהּ:
20	and they shall say unto the elders of his city: 'This our son is stubborn and rebellious, he doth not hearken to our voice; he is a glutton, and a drunkard.'	וְאָמְרוּ אֶל־זִקְנֵי עִירוֹ בְּנֵנוּ זֶה סוֹרֵר וּמוֹרֵה אֵינָנּוּ שֹׁמֵעַ בְּקוֹלֵנוּ זֹלָל וְסָבָא:	וַיִּמְרוּן לְסְבִי קִרְתִּיהּ בְּרֵנָא דִּין סְטִי וּמְרֹד לִיתְהוּי מִקְבִּיל לְמִימַרְנָא זָלִיל בָּשָׂר וְסָבִי חֲמַר:
21	And all the men of his city shall stone him with stones, that he die; so shalt thou put away the evil from the midst of thee; and all Israel shall hear, and fear.	וְרָגְמֻהוּ כָל־אֲנָשֵׁי עִירוֹ בְּאֲבָנִים וּמָת וּבַעֲרַת הָרַע מִקִּרְבְּךָ וְכָל־יִשְׂרָאֵל יִשְׁמְעוּ וְיִרְאוּ: (ס)	וַיִּרְגְּמוּנִיהּ כָּל אָנְשֵׁי קִרְתִּיהּ בְּאֲבָנִיָּא וַיָּמֹת וַתִּפְּלֵי עֲבִיד דְּבִישׁ מִבִּינְךָ וְכָל יִשְׂרָאֵל יִשְׁמְעוּן וַיִּדְחִלוּן:
22	And if a man have committed a sin worthy of death, and he be put to death, and thou hang him on a tree;	וְכִי־יִהְיֶה בְּאִישׁ חַטָּא מִשְׁפָּט־מוֹת וְהוֹמָת וְתִלִּית אוֹתוֹ עַל־עֵץ:	וְאֲרִי יֵהי בְּגִבֹּר חוֹבֵת דִּין דְּקָטוּל וַיִּתְקַטֵּל וַתְּצָלוּב יִתִּיה עַל צְלִיבָא:

(17) פי שנים. כנגד שני אחים (צא צתרא קכז): בכל אשר ימצא לו. מכאן שאין הצכור נוטל פי שנים, צראוי לצא לאחר מיתת האב, כצמוחזק:

(18) סורר. סרמן הדרכ; ומורה. מסרצ צדצרי אציו, לשון ממרים: ויסרו אותו. מתרין צו צפני שלשה ומלקין אותו (סנהדרין עא). בן סורר ומורה אינו חייב עד שיגנוז ויאכל תרטימר צשר וישתה חצי לוג יין, שנאמר וזלל וסוצא, ונאמר אל פהי צסצאי יין צזללי צצצר למו (משלי כג, כ), וצן סורר ומורה נהרג על שם סופו (סנהדרין עב). הגיעה תורה לסוף דעמו, סוף שמכלה ממנו אציו ומצקש לימודו ואינו מואל, ועומד צצקצשת דרכים ומלסטים את הצריות, אמרה תורה ימות זכאי ואל ימות חייב:

(21) וכל ישראל ישמעו ויראו. מכאן שנריך הכרזה צצד, פלוני נסקל על שהיה צן סורר ומורה (עיין סנהדרין סט). (22) וכי יהיה באיש חטא משפט מות. סמיכות הפרסיות מגיד, שאם חסים עליו אציו ואמו, סוף שיצא לתרצות רעה ויעצור עצירות ויתחייב מיתה צצית דין: ותלית אותו על עץ. רצותינו אמרו (סנהדרין מה): כל הנסקלין נתלין, שנאמר כי קללת אלהים תלו, והמצרכ ה' צסקילה:

23	his body shall not remain all night upon the tree, but thou shalt surely bury him the same day; for he that is hanged is a reproach unto God; that thou defile not thy land which the LORD thy God giveth thee for an inheritance.	לֹא תִהְיֶה גְבוּלָתוֹ עַל-הָעֵץ כִּי-קָבֹר תִּקְבְּרֶנּוּ בַּיּוֹם הַהוּא כִּי-קָלָלָת אֱלֹהִים תִּלְוֶי וְלֹא תִטְמָא אֶת-אֲדָמָתְךָ אֲשֶׁר יְהוָה יְהוּדָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לְךָ נַחֲלָה: (ס)	23
XXII	Thou shalt not see thy brother's ox or his sheep driven away, and hide thyself from them; thou shalt surely bring them back unto thy brother.	לֹא תַחֲזִי יֵת תּוֹרָא דְאַחוּךְ אוֹ יֵת אִמְרִיהָ דְטָעֵן וְתִכְבּוֹשׁ מִנְהֶן אֶתְבָּא וְתַיְבִנּוּן לְאַחוּךְ:	XXII
2	And if thy brother be not nigh unto thee, and thou know him not, then thou shalt bring it home to thy house, and it shall be with thee until thy brother require it, and thou shalt restore it to him.	וְאִם לֹא קָרִיב אַחוּךְ לְוֹתֶךָ וְלֹא יָדַעְתָּ לִיהָ וְתִכְנָשְׁנֶיהָ לְגוֹ בֵּיתְךָ וְיְהִי עִמָּךְ עַד דְּיִתְבַּע אַחוּךְ יָתִיה וְתַיְבִנְנֶיהָ לִיהָ:	2
3	And so shalt thou do with his ass; and so shalt thou do with his garment; and so shalt thou do with every lost thing of thy brother's, which he hath lost, and thou hast found; thou mayest not hide thyself.	וְכֵן תַּעֲשֶׂה לְחֻמְרוֹ וְכֵן תַּעֲשֶׂה לְשִׁמְלָתוֹ וְכֵן תַּעֲשֶׂה לְכָל-אֲבֵדֹת אַחֶיךָ אֲשֶׁר-תֵּאבֹד מִמֶּנּוּ וּמִצְאָתָהּ לֹא תוּכַל לְהַתְעֵלֶם: (ס)	3
4	Thou shalt not see thy brother's ass or his ox fallen down by the way, and hide thyself from them; thou shalt surely help him to lift them up again.	לֹא תַחֲזִי יֵת חֲמֹרָא דְאַחוּךְ אוֹ תּוֹרִיהָ רִמֹּן בְּאוֹרְחָא וְתִכְבּוֹשׁ מִנְהֶן אֶקְמָא תְקִים עִמָּיהָ:	4
5	A woman shall not wear that which pertaineth unto a man, neither shall a man put on a woman's garment; for whosoever doeth these things is an abomination unto the LORD thy God.	לֹא יִהְיֶה כְּלִי-גִבּוֹר עַל-אִשָּׁה וְלֹא-יִלְבַּשׁ גִּבּוֹר שִׁמְלַת אִשָּׁה כִּי תוֹעֵבָת יְהוָה אֱלֹהֶיךָ כָּל-עֹשֶׂה אֵלֶּהָ: (פ)	5

(23) כי קללת אלהים תלוי. זלזולו של מלך הוא, שאדם עשוי צדמות דיוקנו, וישראל הם צניו, משל לשני אחים תאומים, שהיו דומין זה לזה, אחד נעשה מלך ואחד נחפס ללסטיות ונתלה, כל הרואה אותו אומר המלך תלוי. כל קללה שצמקרא לשון הקל זלזול, כמו והוא קללני קללה נמקצת (מלכים-א 3, ח):

(1) והתעלמת. כונש עין כאילו אינו רואה: לא תראה והתעלמת. לא תראה אותו שתעלם ממנו, זה פשוטו. ורבותינו אמרו, (צבא מניעא ל.) פעמים שאתה מתעלם וכו':

(2) עד דרש אחיך. וכי תעלה בלצנן שימנהו לו קודם שידרשהו, אלא דרשהו שלא יהא רמאי (שם כח.): והשבותו לו. שתהא בו השגה, שלא יאכל צניתך כדי דמיו ותחזעם ממנו, מכאן אמרו כל דצר שושה ואוכל ישעה ויאכל, ושאינו עושה ואוכל ימכר (שם):

(3) לא תוכל להתעלם. לכונש עיניו כאילו אינו רואה אותו:

(4) הקם תקים. זו טעניה (צבא מניעא ל.), להטעין משאוי שנפל מעליו: עמו. עם בעליו, אבל אם הלך וישב לו, ואמר לו הואיל ועליך מזה, אם רנית לטעון, טעון, פטור (צבא מניעא שם):

<p>6 If a bird's nest chance to be before thee in the way, in any tree or on the ground, with young ones or eggs, and the dam sitting upon the young, or upon the eggs, thou shalt not take the dam with the young;</p>	<p>כִּי יִקְרָא (בספרי תימן קן בקורף גדולה) קן-צפור   לִפְנֵיךָ בְּדֶרֶךְ בְּכָל-עֵץ אוֹ עַל-הָאָרֶץ אֲפֻרְחִים אוֹ בִּיצִים וְהָאֵם רֹבֶצֶת עַל-הָאֲפֻרְחִים אוֹ עַל-הַבִּיצִים לֹא-תִקַּח הָאֵם עִלֵּיהֶם:</p>	<p>י"ז</p>
<p>7 thou shalt in any wise let the dam go, but the young thou mayest take unto thyself; that it may be well with thee, and that thou mayest prolong thy days.</p>	<p>שְׁלַח תִּשְׁלַח אֶת-הָאֵם וְאֶת-הַבָּנִים תִּקַּח-לָךְ לְמַעַן יֵיטֵב לָךְ וְהֵאָרַכְתָּ יָמִים: (ס)</p>	<p>7</p>
<p>8 When thou buildest a new house, then thou shalt make a parapet for thy roof, that thou bring not blood upon thy house, if any man fall from thence.</p>	<p>כִּי תִבְנֶה בַּיִת חֹדֶשׁ וַעֲשִׂיתָ מַעֲקֶה לְגִגְתְּךָ וְלֹא-תָשִׁים דָּמִים בְּבֵיתְךָ כִּי-יִפֹּל הַנֶּפֶל מִמֶּנּוּ:</p>	<p>שלישי</p>
<p>9 Thou shalt not sow thy vineyard with two kinds of seed; lest the fulness of the seed which thou hast sown be forfeited together with the increase of the vineyard.</p>	<p>לֹא-תִזְרַע כְּרָמְךָ כִּלְאִים פֶּן-תִּקְדַּשׁ הַמְּלָאָה הַזֶּרַע אֲשֶׁר תִּזְרַע וְתִבּוֹאֶת הַכֶּרֶם: (ס)</p>	<p>9</p>
<p>10 Thou shalt not plow with an ox and an ass together.</p>	<p>לֹא-תִחְרַשׁ בַּשֹּׂר-וּבַחֲמֹר וַיִּחָדּוּ:</p>	<p>10</p>
<p>11 Thou shalt not wear a mingled stuff, wool and linen together.</p>	<p>לֹא תִלְבַּשׁ שְׁעִטָּיִם צִמְדָּה וּפְשָׁתִים יַחְדָּו: (ס)</p>	<p>11</p>

- (5) לא יהיה כלי גבר על אשה. שמהא דומה לאיש כדי שחלך בין האנשים (ספרי רכוז נזיר נט.), שאין זו אלא לשם ניאוף: ולא ילבש גבר שמלת אשה. לילך לישב בין הנשים. דבר אחר, שלא יסיר שער הערוה ושער של צית השחי: כי תועבת. לא אסרה תורה אלא לצוש המציא לידי תועבה:
- (6) כי יקרא. פרט למזומן: לא תקח האם. צעודה על צניה (חולין קמ:):
- (7) למען ייטב לך וגו'. אם מצוה קלה שאין צה חסרון כים, אמרה תורה למען ייטב לך והארכת ימים, קל וחומר למתן שכון של מצות חמורות (חולין קמב:):
- (8) כי תבנה בית חדש. אם קיימת מצות שלום הקן, סופך לצנות צית חדש ותיקיים מצות מעקה, שמוצה גוררת מצוה, ותגיע לכרס ושה ולצגדים נאים, לכך נסמכו פרשיות הללו: מעקה. גדר סביב לגג, ואונקלוס תרגם תיקא, כגון תיק שמשמר מה שצמחו: כי יפול הנפל. ראוי זה ליפול, ואף עפ"כ לא תחגלגל מיתחו על ידך, שמגלגלין זכות ע"י זכאי וחובה ע"י חייב:
- (9) כלאים. חטה ושעורה וחרצן צמפולת יד (קידושין לט. חולין פג:): פן תקדש. כתרומתו תסתאב, כל דבר הנתעב על האדם, צין לשבח כגון הקדש צין לגנאי כגון איסור, נופל צו לשון קדש, כמו אל תגש צי כי קדשתיך (ישעיה סה, ה): המלאה. זה מילוי ותוספת שהזרע מוסיף:
- (10) לא תחרוש בשור ובחמור. הוא הדין לכל שני מינים שצעולם, (צבא קמא נד:) והוא הדין להנהיגם יחד קשורים וזוגים צהולכת שום משא:
- (11) ששטניו. לשון עירוב, ורבותינו פירשו שוע טווי וגו':

12 Thou shalt make thee twisted cords upon the four corners of thy covering, wherewith thou coverest thyself.	גְּדִילִים תַּעֲשֶׂה-לָּךְ עַל-אַרְבַּע כַּנְפוֹת כְּסוּתְךָ אֲשֶׁר תִּכְסֶּה-בָּהּ: (ס)	12 גְּדִילִים תַּעֲשֶׂה-לָּךְ עַל-אַרְבַּע כַּנְפוֹת כְּסוּתְךָ אֲשֶׁר תִּכְסֶּה-בָּהּ: (ס)
13 If any man take a wife, and go in unto her, and hate her,	כִּי-יִקַּח אִישׁ אִשָּׁה וַיָּבֹא אֵלֶיהָ וַיִּשְׁנָאָהּ: אֲרִי יֹסֵב גֹּבֵר אֶתְתָּא וַיִּיעוֹל לְוֹתָהּ וַיִּשְׁנִינָהּ:	13 כִּי-יִקַּח אִישׁ אִשָּׁה וַיָּבֹא אֵלֶיהָ וַיִּשְׁנָאָהּ: אֲרִי יֹסֵב גֹּבֵר אֶתְתָּא וַיִּיעוֹל לְוֹתָהּ וַיִּשְׁנִינָהּ:
14 and lay wanton charges against her, and bring up an evil name upon her, and say: 'I took this woman, and when I came nigh to her, I found not in her the tokens of virginity';	וְשֵׁם לָהּ עֲלִילֹת דְּבָרִים וְהוֹצֵא עָלֶיהָ שֵׁם רָע וְאָמַר אֶת-הָאִשָּׁה הַזֹּאת לָקַחְתִּי וְאָקְרַב אֵלֶיהָ וְלֹא-מָצָאתִי לָהּ בְּתוּלִים: וַיִּשְׁנִי לָהּ תִּסְקוּפִי מִלֵּין וַיַּפִּיק עָלֶיהָ שׁוֹם בִּישׁ וַיִּימַר יֵת אֶתְתָּא הִדָּא נָסִיבִית וְעִלִּית לְוֹתָהּ וְלֹא אִשְׁכַּחִית לָהּ בְּתוּלִין:	14 וְשֵׁם לָהּ עֲלִילֹת דְּבָרִים וְהוֹצֵא עָלֶיהָ שֵׁם רָע וְאָמַר אֶת-הָאִשָּׁה הַזֹּאת לָקַחְתִּי וְאָקְרַב אֵלֶיהָ וְלֹא-מָצָאתִי לָהּ בְּתוּלִים:
15 then shall the father of the damsel, and her mother, take and bring forth the tokens of the damsel's virginity unto the elders of the city in the gate.	וַיִּסֹּב אָבוּהָא דְּעוֹלִימָתָא וְאִמָּהּ וַיִּפְקֹן יֵת בְּתוּלִי עוֹלִימָתָא לְקִדְּם סְבִי קִרְתָּא וְלִתְרַע בֵּית דִּין אֶתְרָא:	15 וְלָקַח אָבִי הַנַּעֲרָ וְאִמָּהּ וְהוֹצִיאוּ אֶת-בְּתוּלִי הַנַּעֲרָ אֶל-זִקְנֵי הָעִיר הַשְּׁעָרָה:
16 And the damsel's father shall say unto the elders: 'I gave my daughter unto this man to wife, and he hateth her;	וַיִּימַר אָבוּהָא דְּעוֹלִימָתָא לְזִקְנֵי הָעִיר הַזֹּאת: אֶת-בְּתִי נָתַתִּי לְאִישׁ הַזֶּה וְלֹא-אִשָּׁה וַיִּשְׁנָאָהּ:	16 וַיִּימַר אָבִי הַנַּעֲרָ אֶל-הַזִּקְנִים: אֶת-בְּתִי נָתַתִּי לְאִישׁ הַזֶּה וְלֹא-אִשָּׁה וַיִּשְׁנָאָהּ:
17 and, lo, he hath laid wanton charges, saying: I found not in thy daughter the tokens of virginity; and yet these are the tokens of my daughter's virginity.' And they shall spread the garment before the elders of the city.	וְהָא הוּא שֵׁם עֲלִילֹת דְּבָרִים וְהוֹצֵא עָלֶיהָ שֵׁם רָע וְאָמַר לֹא-מָצָאתִי לְבִתִּי בְּתוּלִים וְאֵלֶּה בְּתוּלֵי בִתִּי וַיִּפְרְסוּן שׁוּשְׁפָא קִדְּם סְבִי קִרְתָּא:	17 וְהִנֵּה-הוּא שֵׁם עֲלִילֹת דְּבָרִים וְהוֹצֵא עָלֶיהָ שֵׁם רָע וְאָמַר לֹא-מָצָאתִי לְבִתִּי בְּתוּלִים וְאֵלֶּה בְּתוּלֵי בִתִּי וַיִּפְרְסוּן שׁוּשְׁפָא קִדְּם סְבִי קִרְתָּא:
18 And the elders of that city shall take the man and chastise him.	וַיִּדְּבֹרִין סְבִי קִרְתָּא הַהִיא יֵת גּוֹבְרָא וַיִּלְקֹן יֵתִיהּ:	18 וְלָקַחוּ זִקְנֵי הָעִיר-הַהִיא אֶת-הָאִישׁ וַיִּסְרוּ אוֹתוֹ:
19 And they shall fine him a hundred shekels of silver, and give them unto the father of the damsel, because he hath brought up an evil name upon a virgin of Israel; and she shall be his wife; he may not put her away all his days.	וַיִּגְבוּן מִנִּיהּ מֵאָה סֶלְעִין דְּכֶסֶף וַיִּתְּנוּ לְאָבוּהָא דְּעוֹלִימָתָא אֲרִי אִפִּיק שׁוֹם בִּישׁ עַל בְּתוּלָתָא בֵּת יִשְׂרָאֵל וְלִיהּ תְּהִי לְאִתּוֹ לִית לִיהּ רֶשֶׁן לְמַפְטָרָה כָּל יוֹמוֹהִי:	19 וְעָנְשׁוּ אוֹתוֹ מֵאָה כֶּסֶף וְנָתְנוּ לְאָבִי הַנַּעֲרָה כִּי הוֹצִיא שֵׁם רָע עַל בְּתוּלַת יִשְׂרָאֵל וְלֹא-תִהְיֶה לְאִשָּׁה לֹא-יִוָּכַל לְשַׁלְּחָהּ כָּל-יָמֶיהָ: (ס)

(12) גדילים תעשה לך. אף מן הכלאים, לכך סמכן הכתוב (יצמות 7. ספרי רלג).

(13) ובא אליה ושנאה. סופו:

(14) ושם לה עלילת דברים. עזירה גוררת עזירה, עזר על לא תשגא (ויקרא יט, יז) סופו לזכר לידי לשון הרע: את

האשה הזאת. מכאן שאין אומר דבר אלא בפני בעל דין (ספרי רלז):

(15) אבי הנערה ואמה. מי שגדלו גדולים הרעים, יתנזו עליה (שם רלה):

(16) ואמר אבי הנערה. מלמד שאין רשות לאשה לדבר בפני האיש (שם):

(17) ופרשו השמלה. הרי זה משל, מחורין הדברים כשמלה (שם רלז):

(18) ויסרו אותו. מלקות:

20	But if this thing be true, that the tokens of virginity were not found in the damsel;	וְאִם קוֹשֵׁטָא הָיָה פְּתוּגָא הָדִין לֹא אֲשַׁתְּכֶהוּ בְּתוּלִין לְעוֹלִימָתָא:	וְאִם-אִמֶּת הָיָה הַדָּבָר הַזֶּה לֹא- נִמְצְאוּ בְּתוּלִים לַנַּעֲרָה:	20
21	then they shall bring out the damsel to the door of her father's house, and the men of her city shall stone her with stones that she die; because she hath wrought a wanton deed in Israel, to play the harlot in her father's house; so shalt thou put away the evil from the midst of thee.	וַיִּפְקֹן יָת עוֹלִימָתָא לְתַרְע בֵּית אָבוּהָא וַיִּרְגְּמוּנָה אַנְשֵׁי קְרָתָהּ בְּאֲבָנִיא וּתְמוּת אַרְי עֲבַדַּת קְלָנָא בִּישְׂרָאֵל לְזִנְאָה בֵּית אָבוּהָא וּתְפַלִּי עָבִיד דְּבִיש מִבִּינָךְ:	וְהוֹצִיאוּ אֶת-הַנַּעֲרָה אֶל-פֶּתַח בֵּית-אָבִיהָ וּסְקִלוּהָ אַנְשֵׁי עִירָהּ בְּאֲבָנִים וּמָתָה כִּי-עָשְׂתָה נְבִלָה בִּישְׂרָאֵל לְזִנוּת בֵּית אָבִיהָ וּבַעֲרַת הָרַע מִקֶּרְבְּךָ: (ס)	21
22	If a man be found lying with a woman married to a husband, then they shall both of them die, the man that lay with the woman, and the woman; so shalt thou put away the evil from Israel.	אַרְי יִשְׁתַּכַּח גִּבֵּר שָׁכִיב עִם אִתְתָּא אִתְתָּא גִּבֵּר וַיִּתְקַטְלוּן אַף תְּרוּיָהוֹן גּוּבְרָא דְשָׁכִיב עִם אִתְתָּא וְאִתְתָּא וּתְפַלִּי עָבִיד דְּבִיש מִיִּשְׂרָאֵל:	כִּי-יִמָּצָא אִישׁ שֹׁכֵב עִם- אִשָּׁה בְּעַלְתָּ-כָּעַל וּמָתוּ גַם- שְׁנֵיהֶם הָאִישׁ הַשֹּׁכֵב עִם- הָאִשָּׁה וְהָאִשָּׁה וּבַעֲרַת הָרַע מִיִּשְׂרָאֵל: (ס)	22
23	If there be a damsel that is a virgin betrothed unto a man, and a man find her in the city, and lie with her;	אַרְי תְּהִי עוֹלִימָתָא בְּתוּלָתָא דְּמִאֲרָסָא לְגִבֵּר וַיִּשְׁכַּחנָהּ גּוּבְרָא בְּקִרְתָּא וַיִּשְׁכּוּב עִמָּה:	כִּי יִהְיֶה נַעַר בְּתוּלָה מֵאֲרָשָׁה לְאִישׁ וּמִצָּאָהּ אִישׁ בָּעִיר וְשָׁכַב עִמָּה:	23
24	then ye shall bring them both out unto the gate of that city, and ye shall stone them with stones that they die: the damsel, because she cried not, being in the city; and the man, because he hath humbled his neighbour's wife; so thou shalt put away the evil from the midst of thee.	וּתְפַקֹּן יָת תְּרוּיָהוֹן לְתַרְע קְרָתָא תְּהִיָּא וּתְרַגְמוּן יָתְהוֹן בְּאֲבָנִיא וַיָּמוּתוּן יָת עוֹלִימָתָא עַל עֵיסַק דְּלֹא צִוַּחַת בְּקִרְתָּא וַיָּת גּוּבְרָא עַל עֵיסַק דְּעַנִּי יָת אִתְתָּת חֲבֵרִיהָ וּתְפַלִּי עָבִיד דְּבִיש מִבִּינָךְ:	וְהוֹצֵאתֶם אֶת-שְׁנֵיהֶם אֶל-שַׁעַר הָעִיר הַהוּא וּסְקִלְתֶּם אֹתָם בְּאֲבָנִים וּמָתוּ אֶת-הַנַּעֲרָה עַל- דְּבַר אֲשֶׁר לֹא-צָעָקָה בָּעִיר וְאֶת-הָאִישׁ עַל-דְּבַר אֲשֶׁר-עָנָה אֶת-אִשְׁתּוֹ רַעְיוֹ וּבַעֲרַת הָרַע מִקֶּרְבְּךָ: (ס)	24
25	But if the man find the damsel that is betrothed in the field, and the man take hold of her, and lie with her; then the man only that lay with her shall die.	וְאִם בְּחֻקְלָא יִשְׁכַּח גּוּבְרָא יָת עוֹלִימָתָא דְּמִאֲרָסָא וַיִּתְקַיֵּף בָּהּ גּוּבְרָא וַיִּשְׁכּוּב עִמָּה וַיִּתְקַטֵּל גּוּבְרָא דְשָׁכִיב עִמָּה בְּלַחֲדוּתָהּ:	וְאִם-בִּשְׂדֵה יִמָּצָא הָאִישׁ אֶת- הַנַּעֲרָה הַמֵּאֲרָשָׁה וַיַּחְזִיק-בָּהּ הָאִישׁ וְשָׁכַב עִמָּה וּמָת הָאִישׁ אֲשֶׁר-שָׁכַב עִמָּה לְבִדּוֹ:	25

- (20) ואם אמת היה הדבר. צעדים והתראה, שזנתה לאחר אירוסין (כמוצות מד):
- (21) אל פתח בית אביה. ראו גידולים שגדלם (שם מה). וסקלוה אנשי עירה. צמעמד כל אנשי עירה (ספרי רמ):
- לזנות בית אביה. כמו צצית אציה:
- (22) ומתו גם שניהם. להוציא מעשה חדודים (ספרי רמא) שאין האשה נהנית מהם: גם. לרצות הצאים אחריהם (ס"א מאחוריהם). דבר אחר גם שניהם, לרצות את הולד, שאם הייתה מעוברת אין ממתינין לה עד שחלד (ערכין 1).
- (23) ומצאה איש בעיר. לפיכך שכב עמה, פרצה קוראה לגנב, הא אלו ישנה צציתה לא אירע לה (ספרי רמז):

26	But unto the damsel thou shalt do nothing; there is in the damsel no sin worthy of death; for as when a man riseth against his neighbour, and slayeth him, even so is this matter.	וְלַנְעָרָה לֹא-תַעֲשֶׂה דָבָר אֵין לַנְעָרָה חַטָּאת מוֹת כִּי כַּאֲשֶׁר יָקוּם אִישׁ עַל-רֵעֵהוּ וְרָצְחוֹ נָפֶשׁ בֶּן הַדָּבָר הַזֶּה:	26
27	For he found her in the field; the betrothed damsel cried, and there was none to save her.	כִּי בַשָּׂדֶה מָצְאָה צַעֲקָה הַנְּעָרָה הַמְאֻרָּשָׁה וְאֵין מוֹשִׁיעַ לָהּ: (ס)	27
28	If a man find a damsel that is a virgin, that is not betrothed, and lay hold on her, and lie with her, and they be found;	כִּי-יִמְצָא אִישׁ נַעֲרָה בְּתוּלָה אֲשֶׁר לֹא-אִרְשָׁה וּתְפָסָהּ וְשָׁכַב עִמָּהּ וְנִמְצְאוּ:	28
29	then the man that lay with her shall give unto the damsel's father fifty shekels of silver, and she shall be his wife, because he hath humbled her; he may not put her away all his days.	וְנָתַן הָאִישׁ הַשֹּׁכֵב עִמָּהּ לְאָבִי הַנְּעָרָה חֲמִשִּׁים כֶּסֶף וְלוֹ-תְהִי לְאִשָּׁה תַּחַת אֲשֶׁר עָשָׂה לֹא-יִבָּלְשָׁהּ כָּל-יָמֶיהָ: (ס)	29
XXIII	A man shall not take his father's wife, and shall not uncover his father's skirt.	לֹא-יִקַּח אִישׁ אֶת-אִשְׁתּוֹ אָבִיו וְלֹא יְגַלֶּה בְּנֵף אָבִיו: (ס)	XXIII
2	He that is crushed or maimed in his privy parts shall not enter into the assembly of the LORD.	לֹא-יָבֹא פְצוּע־דָּכָא (ברוב ספרי אשכנז דברה) וְכָרוֹת שְׁפָכָה בִקְהָל יְהוָה: (ס)	2
3	A bastard shall not enter into the assembly of the LORD; even to the tenth generation shall none of his enter into the assembly of the LORD.	לֹא-יָבֹא מִמֶּזֶר בִּקְהָל יְהוָה גַּם דֹּר עֲשִׂירִי לֹא-יָבֹא לוֹ בִּקְהָל יְהוָה: (ס)	3

(26) כי כאשר יקום וגר. לפי פשוטו זהו משמעו, כי אנוסה היא ובחזקה עמד עליה, כאדם העומד על חזירו להרגו. ורבותיו דרשו זו, (סנהדרין עג. פסחים כה:) הרי זה צא ללמד ונמצא למד וכו'.

(1) לא יקח. אין לו זה לקוחין ואין קדושין תופסין זה (קידושין סז:). ולא יגלה בנף אביו. שומרת יבם של אביו הראויה לאביו, והרי כבר מזהר עליה משום ערוה ואפי' אביה (ויקרא יח, יד), אלא לעצור על זו בשני לאוין, ולסמוך לה לא יבא ממזר, ללמד שאין ממזר אלא מחייבי כריתות, וק"ו מחייבי מיתות ד"ד, שאין צעירות מיתת ד"ד שאין זה כרת:

(2) פצוע דכה. שנפצעו או נדכאו ציגים שלו (יצמות עה:). וכרות שפכה. שנכרת הגיד, ושז אינו יורה קילוח זרע, אלא שופן ושומת (שם) ואינו מוליד:

(3) לא יבא ממזר בקהל ד'. לא יבא ישראלית:



<p>4 An Ammonite or a Moabite shall not enter into the assembly of the LORD; even to the tenth generation shall none of them enter into the assembly of the LORD for ever;</p>	<p>לֹא יִדְבֹן עַמּוֹנִי וּמֹאָבִי לְמִיעַל בְּקִהְלֵא דִי אִף דָּרָא עֲשִׂירָאָה לֹא יִדְבִי לְהֹן לְמִיעַל בְּקִהְלֵא דִי עַד עֲלָמָא:</p>	<p>4 לֹא־יָבֹא עַמּוֹנִי וּמֹאָבִי בְּקִהְלֵא יְהוָה גַּם דּוֹר עֲשִׂירִי לֹא־יָבֹא לָהֶם בְּקִהְלֵא יְהוָה עַד־עוֹלָם:</p>
<p>5 because they met you not with bread and with water in the way, when ye came forth out of Egypt; and because they hired against thee Balaam the son of Beor from Pethor of Aram-naharaim, to curse thee.</p>	<p>עַל עֵסֶק דָּלָא עָרְעוּ יִתְכוֹן בְּלִחְמָא וּבִמְיָא בְּאוֹרְחָא בְּמַפְקֹן מִמְצָרִים וּדְאָגַר עֲלֵךְ יִת בְּלָעָם בֶּר בְּעוֹר מִפְתּוֹר אֲרַם דְּעַל פֶּתַר לְלִטְוִיתָךְ:</p>	<p>5 עַל־דָּבָר אֲשֶׁר לֹא־קִדְּמוּ אֹתְכֶם בִּלְחֶם וּבִמֵּים בְּדֶרֶךְ בִּצְאָתְכֶם מִמְצָרִים וְאֲשֶׁר שָׂכַר עָלֶיךָ אֶת־בְּלָעָם בֶּן־בְּעוֹר מִפְתּוֹר אֲרַם נַחְרַיִם לְקַלְלֶךָ:</p>
<p>6 Nevertheless the LORD thy God would not hearken unto Balaam; but the LORD thy God turned the curse into a blessing unto thee, because the LORD thy God loved thee.</p>	<p>וְלֹא אָבֹא יִי אֱלֹהֶךָ לְסַבְּלָא מִן בְּלָעָם וְנִפְקַד יִי אֱלֹהֶךָ לָךְ יִת לְוִטִּין לְבָרְכֵן אֲרִי רִיחְמֶךָ יִי אֱלֹהֶךָ:</p>	<p>6 וְלֹא־אָבָה יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לִשְׁמַע אֶל־בְּלָעָם וַיַּחַפֵּךְ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לָךְ אֶת־הַקְלָלָה לְבִרְכָּה כִּי אֲהַבֶּךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ:</p>
<p>7 Thou shalt not seek their peace nor their prosperity all thy days for ever.</p>	<p>לֹא תִתְבַּע שְׁלָמָהוֹן וְשִׁבְתָּהוֹן כָּל יוֹמֶךָ לְעֹלָם:</p>	<p>7 לֹא־תִדְרֹשׁ שְׁלָמָם וְשִׁבְתָּם כָּל־יְמֶיךָ לְעוֹלָם: (ס)</p>
<p>8 Thou shalt not abhor an Edomite, for he is thy brother; thou shalt not abhor an Egyptian, because thou wast a stranger in his land.</p>	<p>לֹא תִרְחִיק אֲדוֹמִי אֲרִי אֲחוּיָךְ הוּא לֹא תִרְחִיק מִצְרָאָה אֲרִי דִיִּיר הוּיָתָא בְּאַרְעֵיהּ:</p>	<p>רביעי 8 לֹא־תִתְעַב אֲדָמִי כִּי אֲחוּיָךְ הוּא לֹא־תִתְעַב מִצְרִי כִּי־גֵר הָיִיתָ בְּאַרְצוֹ:</p>
<p>9 The children of the third generation that are born unto them may enter into the assembly of the LORD.</p>	<p>בְּנֵין דִּיתְנִלְדוּן לְהֹן דָּרָא תְּלִיתָאָה יִדְבִי לְהֹן לְמִיעַל בְּקִהְלֵא דִי:</p>	<p>9 בְּנִים אֲשֶׁר־יִנְלְדוּ לָהֶם דּוֹר שְׁלִישִׁי יָבֹא לָהֶם בְּקִהְלֵא יְהוָה: (ס)</p>
<p>10 When thou goest forth in camp against thine enemies, then thou shalt keep thee from every evil thing.</p>	<p>אֲרִי תַפּוּק מִשְׁרִיתָא עַל בְּעָלִי דְּבָבְךָ וְתִסְתַּמֵּר מִכָּל מַדְעָם בִּישׁ:</p>	<p>יח 10 כִּי־תֵצֵא מַחֲנֶה עַל־אִיבֶיךָ וְנִשְׁמַרְתָּ מִכָּל דְּבַר רָע:</p>

- (4) לא יבא עמוני. לא יבא ישראלית:  
 (5) על דבר. על העצה (ספרי רג) שיעשו אחתם להחטיא אתם: בדרך. כשהייתם צטירוף:  
 (7) לא תדרש שלום. מכלל שנאמר עמך יש צקצק צד (פסוק יז), יכול אף זה כן, תלמוד לומר לא תדרש שלום (שם רנא):  
 (8) לא תתעב אדמי. לגמרי, אע"פ שראוי לך לתעבו שניא צחצח לקראתך: לא תתעב מצרי. מכל וכל, אע"פ שזרקו וזורכים ליאור, מה טעם, שהיו לכם חכסניא בשעת הדחק. לפיכך:  
 (9) בנים אשר יולדו להם דור שלישי וגו'. ושאר האומות מותרין מיד, הא למדת, שהמחטיא לאדם קשה לו מן ההורגו, שההורגו הורגו בעולם הזה, והמחטיא מוילאו מן העולם הזה ומן העולם הבא, לפיכך אדם שקדמם צחצח לא נמעב, וכן מצרים שטבעו, ואלו שהמחטיאם נמעבו:  
 (10) כי תצא וגו' ונשמרת. שהשטן מקטרג בשעת הסכנה:

11 If there be among you any man, that is not clean by reason of that which chanceth him by night, then shall he go abroad out of the camp, he shall not come within the camp.	אֲרִי יְהִי בֶךָ גִּבֹּר דִּלָּא יְהִי דְכִי מְקַרִי לִילְיָא וַיִּפּוֹק לְמַבְרָא לְמִשְׁרִיתָא לָא יֵעוּל לְגוּ מְשָׁרִיתָא:	11 כִּי־יְהִיֶּה בְךָ אִישׁ אֲשֶׁר לֹא־ יִהְיֶה טָהוֹר מִקֶּרֶת־לַיְלָה וַיֵּצֵא אֶל־מַחוּץ לַמַּחֲנֶה לֹא יָבֹא אֶל־ תוֹךְ הַמַּחֲנֶה:
12 But it shall be, when evening cometh on, he shall bathe himself in water; and when the sun is down, he may come within the camp.	וְיְהִי לְמַפְנֵי רִמְשָׁא יִסְחִי בְּמֵיָא וּכְמֵעַל שְׁמֵשָׁא יֵעוּל לְגוּ מְשָׁרִיתָא:	12 וְהָיָה לַפְּנוֹת־עֶרֶב יִרְחֹץ בַּמַּיִם וּכְבֹּא הַשֶּׁמֶשׁ יָבֹא אֶל־תוֹךְ הַמַּחֲנֶה:
13 Thou shalt have a place also without the camp, whither thou shalt go forth abroad.	וְאַתָּה מְתוּקֵן יְהִי לְךָ מִבְּרָא לְמִשְׁרִיתָא וְתַפּוֹק תִּמָּן לְבָרָא:	13 וְיָדָ תְּהִיָּה לְךָ מַחוּץ לַמַּחֲנֶה וַיֵּצֵאתָ שָׁמָּה חוּץ:
14 And thou shalt have a paddle among thy weapons; and it shall be, when thou sittest down abroad, thou shalt dig therewith, and shalt turn back and cover that which cometh from thee.	וּסְפָתָא תְּהִי לְךָ עַל זִינְךָ וְיְהִי בְּמַתְּכֶךָ בְּבָרָא וְתַחְפֹּר בָּהּ וְתִתּוּב וְתַכְסִּי יָת מִפְּקִתְךָ:	14 וַיִּתֵּן תְּהִיָּה לְךָ עַל־אֲזִנְךָ וְהָיָה בְּשִׁבְתְּךָ חוּץ וְתַחְפֹּרְתָּהּ בָּהּ וּשְׁבַתְּ וְכָסִיתָ אֶת־צִאָתָךְ:
15 For the LORD thy God walketh in the midst of thy camp, to deliver thee, and to give up thine enemies before thee; therefore shall thy camp be holy; that He see no unseemly thing in thee, and turn away from thee.	אֲרִי יְיָ אֱלֹהֶיךָ שְׂכִינִתִּיָּה מְחַלְכָא בְּגוּ מְשָׁרִיתְךָ לְשִׁיבּוֹתְךָ וּלְמַמְסַר שְׁנֵאָדָּה קִדְמָךָ וְתִהִי מְשָׁרִיתְךָ קִדִּישָׁא וְלֹא יִתְחַזֵּי בְךָ עֲבִירַת פְּתוּגָם וְיִתּוּב מִימְרִיהּ מְלֵאִיטְבָא לְךָ:	15 כִּי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ מֵתֵת־לְךָ בְּקֶרֶב מַחֲנֶךָ לְהַצִּילְךָ וּלְתֵת אִיְבֹיְךָ לְפָנֶיךָ וְהָיָה מַחֲנֶיךָ קִדּוֹשׁ וְלֹא־יֵרָאֶה בְךָ עֲרֹנָת דְּבָר וְשָׁב מֵאַחֲרֶיךָ: (ס)
16 Thou shalt not deliver unto his master a bondman that is escaped from his master unto thee;	לֹא תִמְסַר עֶבֶד עַמּוּיָן לֵיד רַבּוּיָהּ דִּישְׁתִּיזִיב לְוַתְּךָ מִן קֳדָם רַבּוּיָהּ:	16 לֹא־תִסְגִּיר עֶבֶד אֶל־אֲדֹנָיו אֲשֶׁר־נִצָּל אֵלָיְךָ מֵעַם אֲדֹנָיו:
17 he shall dwell with thee, in the midst of thee, in the place which he shall choose within one of thy gates, where it liketh him best; thou shalt not wrong him.	עַמּוּד וְיִתִּיב בֵּינֶךָ בְּאַתְרָא דִּיתְרַעֵי בְּחֵדָא מִן קַרְנֶיךָ בְּדִיטֵב לִיהּ לֹא תוֹנִינִיהּ:	17 עַמּוּד יֵשֵׁב בְּקֶרְבְּךָ בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר־יִבְחַר בְּאַתֶּר שְׁעָרֶיךָ בְּטוֹב לוֹ לֹא תוֹנֶנּוּ: (ס)
18 There shall be no harlot of the daughters of Israel, neither shall there be a sodomite of the sons of Israel.	לֹא תְהִי אֶתְתָא מִבְּנוֹת יִשְׂרָאֵל לְגִבֹּר עֶבֶד וְלֹא יִסֵּב גּוֹבְרָא מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶתְא אָמָא:	18 לֹא־תִהְיֶה קְדֻשָּׁה מִבְּנוֹת יִשְׂרָאֵל וְלֹא־יִהְיֶה קְדֹשׁ מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

(11) מקרה לילה. דיצר הכמוצ צהווה: ויצא אל מחוץ למחנה. זו מלוא עשה: לא יבא אל תוך המחנה. זו

מלוא לא תעשה, ואסור להכנס למחנה לויה וכל שכן למחנה שכינה (פסחים סח):

(12) והיה לפנות ערב. סמוך להערצ שמשו יטבול, שאינו טהור צל הערצ השמש:

(13) ויד תהיה לך. כתרוממו, כמו אִישׁ על יָדוֹ (צמדצב, יז): מחוץ למחנה. חוץ לענין:

(14) על אונן. לצד משאך כלי תשמישך: אונן. כמו כלי זיינך:

(15) ולא יראה בך. הקצ"ה, ערות דבר:

(16) לא תסגיר עבד. כתרוממו. דבר אחר, אפילו עבד כנעני של ישראל שצרח מחוץ לארץ לארץ ישראל (גיטין מה):

19	Thou shalt not bring the hire of a harlot, or the price of a dog, into the house of the LORD thy God for any vow; for even both these are an abomination unto the LORD thy God.	לֹא־תָבִיא אֲתָנָן זִזְנָה וּמִתְחִיר כָּלֵב בֵּית יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְכָל־נֶדֶר כִּי תִזְעַבְתָּ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ גַּם־שְׂנֵיהֶם: (ס)	לֹא תַעֲלֶה אֲגֹר זִנְיָתָא וְחִילָפִין כָּלֵבָא לְבֵית מִקְדָּשָׁא דִּי אֱלֹהִין לְכָל נֶדֶר אֲרִי מִרְחַק קֳדָם יְיָ אֱלֹהֶיךָ אִף תְּרוֹוִיהוֹן:
20	Thou shalt not lend upon interest to thy brother: interest of money, interest of victuals, interest of any thing that is lent upon interest.	לֹא־תַשִּׁיךְ לְאֶחָיִךְ גֶּשֶׁךְ כֶּסֶף גֶּשֶׁךְ אֶכָל גֶּשֶׁךְ כָּל־דָּבָר אֲשֶׁר יִשָּׁךְ:	לֹא תַרְבִּי לְאֶחָוִיךָ רִבִּית כֶּסֶף רִבִּית עֲבוֹר רִבִּית כָּל מַדְעָם דְּמִתְרַבִּי:
21	Unto a foreigner thou mayest lend upon interest; but unto thy brother thou shalt not lend upon interest; that the LORD thy God may bless thee in all that thou puttest thy hand unto, in the land whither thou goest in to possess it.	לְנִכְרִי תַשִּׁיךְ וּלְאֶחָיִךְ לֹא תַשִּׁיךְ לְמַעַן יְבָרְכֶךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּכָל מַשְׁלַח יָדְךָ עַל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־אַתָּה בָּא־שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ: (ס)	לְבֵר עַמּוּמִין תַרְבִּי וּלְאֶחָוִיךָ לֹא תַרְבִּי בְדִיל דִּיבְרַכְנָךְ יְיָ אֱלֹהֶיךָ בְּכָל אוֹשְׁטוֹת יָדְךָ עַל אֶרֶץ דָּאתָ עָלִיל לְתַמָּן לְמִירְתָּהּ:
22	When thou shalt vow a vow unto the LORD thy God, thou shalt not be slack to pay it; for the LORD thy God will surely require it of thee; and it will be sin in thee.	כִּי־תִדָּר נֶדֶר לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ לֹא תֵאַחֵר לְשַׁלְּמוֹ כִּי־דָרֵשׁ יְדָרְשֶׁנּוּ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ מִעֲמָךְ וְהָיָה בְּךָ חַטָּא:	אֲרִי תִדָּר נֶדֶר קֳדָם יְיָ אֱלֹהֶיךָ לֹא תֵאַחֵר לְשַׁלְּמוֹתֶיהָ אֲרִי מִתְבַּע וְתִבְעֶיהָ יְיָ אֱלֹהֶיךָ מִנְּךָ וַיְהִי בְךָ חוֹבָא:
23	But if thou shalt forbear to vow, it shall be no sin in thee.	וְכִי תִחְזַל לִנְדָּר לֹא־יְהִי בְךָ חַטָּא:	וְאֲרִי תִתְמַנַּע מִלְמַדָּר לֹא יְהִי בְךָ חוֹבָא:
24	That which is gone out of thy lips thou shalt observe and do; according as thou hast vowed freely unto the LORD thy God, even that which thou hast promised with thy mouth.	מוֹצֵא שְׁפָתֶיךָ תִשְׁמֹר וַעֲשֵׂתָ כַּאֲשֶׁר נִדְרָתָ לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ נִדְבָה אֲשֶׁר דִּבַּרְתָּ בְּפִיךָ: (ס)	אִפְקוֹת שְׁפּוֹתֶיךָ תִּטַּר וְתַעֲבִיד כִּמְא דְנִדְרָתָא קֳדָם יְיָ אֱלֹהֶיךָ נִדְבָתָא דְמִלִּילָתָא בְּפּוּמֶיךָ:
25	When thou comest into thy neighbour's vineyard, then thou mayest eat grapes until thou have enough at thine own pleasure; but thou shalt not put any in thy vessel.	כִּי תָבֹא בְּכֶרֶם רֵעֶךָ וְאָכַלְתָּ עֲנָבִים כִּנְפֹשֶׁךָ שִׁבְעָךָ וְאֵל־כִּלְיֶיךָ לֹא תִתֵּן: (ס)	אֲרִי תִתְגַּר בְּכֶרֶםֶּיךָ דִּיחִבְרֶיךָ וְתִיכּוֹל עֲנָבִין כִּנְפֹשֶׁךָ שִׁבְעָךָ וּלְמִנְךָ לֹא תִתֵּן:

- (18) לא תהיה קדשה. מופקרת, מקודשת ומוזמנת לזנות: ולא יהיה קדש. מוזמן למשכב זכור (סנהדרין נד:), ואונקלוס תרגם לא תהא אמתא מצנת ישראל לגבר עצדא, שאף זו מופקרת לזעילת זנות היא, מאחר שאין קדושין תופסין לו זה, שהרי הוקשו לחמור, שנאמר שבו לכם עם העמור (בראשית כב, ה), עם הדומה לחמור. ולא יסב גברא מצני ישראל אמתא אמתא, שאף הוא נעשה קדש על ידה, שכל זעילותיו בעילות זנות, שאין קדושין תופסין לו זה:
- (19) אתנן זונה. נתן לה טלה צאתנה פסול להקרבה: ומחיר כלב. החליף שה צלצ: גם שניהם. לרבות שנוייהם (צא קמא סה:), כגון חטים ועשאן סלת:
- (20) לא תשיך. אזהרה ללווה שלא יתן רבית ללווה (צא מניעא עה:), ואח"כ אזהרה ללווה, אף כסף לא תתן לו בנשך (ויקרא כה, לו ספרי רסב):
- (21) לנכרי תשיך. ולא לאחיך (צא מניעא ע:), לאו הצא מכלל עשה, עשה, לעבור עליו בשני לאוין ועשה:
- (22) לא תאחר לשלמו. שלשה רגלים, ולמדוהו רבותינו מן המקרא (ראש השנה ד:):
- (24) מוצא שפתיך תשמור. ליתן עשה על לא תעשה (שם ו:).

26	When thou comest into thy neighbour's standing corn, then thou mayest pluck ears with thy hand; but thou shalt not move a sickle unto thy neighbour's standing corn.	כִּי תִבֹא בְקִמַּת רֶעֶךָ וְקִטְפָה מְלִילֹת בִּידְךָ וְחִרְמַשׁ לֹא תָנִיף עַל קִמַּת רֶעֶךָ: (ס)	אֲרִי תִתַּגַּר בְּקִמַּתָּא דְּחִבְרָךְ וְתִקְטֹף דְּמִלִּין בִּידְךָ וּמַגְלָא לֹא תָרִים עַל קִמַּתָּא דְּחִבְרָךְ:	26
XXIV	When a man taketh a wife, and marieth her, then it cometh to pass, if she find no favour in his eyes, because he hath found some unseemly thing in her, that he writeth her a bill of divorcement, and giveth it in her hand, and sendeth her out of his house,	כִּי־יִקַּח אִישׁ אִשָּׁה וּבִעָלָהּ וְהָיָה אִם־לֹא תִמְצָא־תָן בְּעֵינָיו כִּי־מִצָּא בָּהּ עֲרֹנֹת דָּבָר וְכָתַב לָהּ סֵפֶר כְּרִיתָתָהּ וְנָתַן בְּיָדָהּ וְשָׁלְחָהּ מִבֵּיתוֹ:	אֲרִי יִסַּב גִּבְר אֶתְתָּא וּבִעָלָנָה וְיָהִי אִם לֹא תִשְׁכַּח רַחֲמִין בְּעֵינֵיהִי אֲרִי אֲשַׁכַּח בָּהּ עֲבִירַת פְּתָגָם וְיִכְתֹּב לָהּ גִּט פְּטוּרִין וְיָתִין בִּידָהּ וְיַפְטָרְנָה מִבֵּיתָהּ:	XXIV
2	and she departeth out of his house, and goeth and becometh another man's wife,	וַיֵּצֵאָה מִבֵּיתוֹ וְהִלָּכָה וְהָיְתָה לְאִישׁ־אַחֵר:	וְתַפּוֹק מִבֵּיתָהּ וְתִהְיֶה וְתִהְיֶה לְגִבְר אַחֵר:	2
3	and the latter husband hateth her, and writeth her a bill of divorcement, and giveth it in her hand, and sendeth her out of his house; or if the latter husband die, who took her to be his wife;	וְשִׁנְאוֹהָ הָאִישׁ הָאֲחֵרוֹן וְכָתַב לָהּ סֵפֶר כְּרִיתָתָהּ וְנָתַן בְּיָדָהּ וְשָׁלְחָהּ מִבֵּיתוֹ אֹ כִי יָמוּת הָאִישׁ הָאֲחֵרוֹן אֲשֶׁר־לָקַחָהּ לוֹ לְאִשָּׁה:	וְיִשְׁנִינָה גּוֹבְרָא בְּתִרְאָה וְיִכְתֹּב לָהּ גִּט פְּטוּרִין וְיָתִין בִּידָהּ וְיַפְטָרְנָה מִבֵּיתָהּ אֹ אֲרִי יָמוּת גּוֹבְרָא בְּתִרְאָה דְּנִסְבָּה לִיהָ לְאִתּוֹ:	3
4	her former husband, who sent her away, may not take her again to be his wife, after that she is defiled; for that is abomination before the LORD; and thou shalt not cause the land to sin, which the LORD thy God giveth thee for an inheritance.	לֹא־יִוָּכַל בְּעָלָהּ הָרִאשׁוֹן אֲשֶׁר־שָׁלְחָהּ לָשׁוּב לְקַחְתָּהּ לְהָיִית לוֹ לְאִשָּׁה אַחֲרֵי אֲשֶׁר הִטְמִינָהּ כִּי־תוֹעֵבָה הוּא לִפְנֵי יְהוָה וְלֹא תַחֲטִיֵּא אֶת־הָאָרֶץ אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לְךָ נַחֲלָה: (ס)	לִית לִיהָ רִשׁוֹ לְבַעְלָהּ קִדְמָאָה דְּפִטְרָהּ לְמִתָּב לְמִסְבָּה לְמַתְּנֵי לִיהָ לְאִתּוֹ בְּתֵר דְּאַסְתָּאבַת אֲרִי מְרַחֲקָא הִיא קָדָם יי וְלֹא תַחֲטִיב יֵת אֲרַעְךָ דִּי אֱלֹהֶךָ יְהִיב לְךָ אַחֲסָנָא:	4
5	When a man taketh a new wife, he shall not go out in the host, neither shall he be charged with any business; he shall be free for his house one year, and shall cheer his wife whom he hath taken.	כִּי־יִקַּח אִישׁ אִשָּׁה חֲדָשָׁה לֹא יֵצֵא בַצָּבָא וְלֹא־יַעֲבֹר עָלָיו לְכָל־דָּבָר גָּבִי וְיָהִי לְבֵיתוֹ שָׁנָה אַחַת וְשִׂמְחָה אֶת־אִשְׁתּוֹ אֲשֶׁר־לָקַח:	אֲרִי יִסַּב גִּבְר אֶתְתָּא חֲדָתָא לֹא יַפּוֹק בְּחִילָא וְלֹא יַעֲבֹר עָלֵיהּ לְכָל פְּתָגָם פְּנֵי יְהִי לְבֵיתָהּ שְׁתָּא חֲדָא וְיַחֲדֵי יֵת אֶתְתִּיהָ דְּנָסִיב:	5

- (25) כי תבא בכרם רעך. צפועל הכמוצ מדצר (צצא מניעה פז): כנפשך. כמה שמרנה: שבעך. ולא אכילה גסה (שס): ואל כליך לא תתן. מכאן שלא דברה תורה אלא בשעת הצורך, בזמן שאתה נותן לכליו של בעל הבית (שס), אבל אם צא לעדור ולקשקש, אינו אוכל (שס פט):
- (26) כי תבא בקמת רעך. אף זו צפועל הכמוצ מדצר (צ"מ פז):
- (1) כי מצא בה ערונות דבר. מזה עלינו לגרשה, שלא תמלא חן צעיניו (ס"א מזה שלא תמלא חן צעיניו):
- (2) לאיש אחר. אין זה צדן זוגו של ראשון, הוא הולך רשעה מתוך צימו, וזה הכניסה (גיטין ז):
- (3) ושנאה האיש האחרון. הכמוצ מצדו שסופו לשנאותה, ואם לאו, קוצרמו, שנאמר או כי ימות:
- (4) אחרי אשר הטמאה. לרצות קוטה שנקמרה (יצמות יא):

6	No man shall take the mill or the upper millstone to pledge; for he taketh a man's life to pledge.	לֹא יִתְּחַבֵּל רַחִים וְרֹכֵב כִּי־נֶפֶשׁ הוא חֵבֵל: (ס)	לֹא תִסֵּב מִשְׁכּוֹנָא רַחִיָּא וְרֹכְבִיָּה אֲרִי כְּהוֹן מִתַּעֲבִיד מִזֶּן לְכָל נֶפֶשׁ:
7	If a man be found stealing any of his brethren of the children of Israel, and he deal with him as a slave, and sell him; then that thief shall die; so shalt thou put away the evil from the midst of thee.	כִּי־יִמָּצָא אִישׁ גֵּנֵב נֶפֶשׁ מֵאֶחָיו מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְהִתְעַמְר־בּוֹ וּמָכְרוֹ וּמֵת הַגֵּנֵב הֵהוּא וּבַעֲרָתָהּ הָרָע מִקֶּרְבְּךָ: (ס)	אֲרִי יִשְׁתַּכַּח גֵּבֵר גֵּנֵיב נֶפֶשָּׁא מֵאֶחָיו מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְיִתְּגַר בֵּיהּ וַיִּזְבְּנֶיהָ וְיִתְקַטֵּיל גֵּנֵבָא הֵהוּא וְתַפְלִי עֲבִיד דְּבִישׁ מִבִּינְךָ:
8	Take heed in the plague of leprosy, that thou observe diligently, and do according to all that the priests the Levites shall teach you, as I commanded them, so ye shall observe to do.	הַשֹּׁמֵר בְּנִגַע־הַצֹּרַעַת לְשֹׁמֵר מֵאֵד וְלַעֲשׂוֹת כְּכֹל אֲשֶׁר־יֹרֶוּ אֹתְכֶם הַכֹּהֲנִים הַלְוִיִּם כַּאֲשֶׁר צִוִּיתָם תִּשְׁמְרוּ לַעֲשׂוֹת:	אִסְתַּמַּר בְּמִכְתָּשׁ סִגִּירוֹ לְמִטַּר לְחָדָא וּלְמַעֲבַד כְּכֹל דִּילְפִּון יִתְּכוּן כְּהֵנִיא לִיֹּאֵי כְּמֵא דְּפִקִּידְתִּנּוּן תִּשְׁרוּן לְמַעֲבַד:
9	Remember what the LORD thy God did unto Miriam, by the way as ye came forth out of Egypt.	זְכוֹר אֶת אֲשֶׁר־עָשָׂה יְהוָה אֶלְהֵיךָ לְמַרְיָם בְּדֶרֶךְ בְּצֵאתְכֶם מִמִּצְרָיִם: (ס)	הוּי דְּכִיר יֵת דְּעִבַּד יְיָ אֶלְהֵךָ לְמַרְיָם בְּאוֹרְחָא בְּמִפְּקֻון מִמִּצְרָיִם:
10	When thou dost lend thy neighbour any manner of loan, thou shalt not go into his house to fetch his pledge.	כִּי־תִשָּׂה בְרֵעֲךָ מִשְׁאֵת מְאוֹמָהּ לֹא־תִבָּא אֶל־בֵּיתוֹ לַעֲבֹט עִבְטוֹ:	אֲרִי תִרְשִׁי בְּחִבְרָךְ רִשּׁוֹת מִדָּעַם לֹא תִיעוֹל לְבֵיתָהּ לְמִסֵּב מִשְׁכּוֹנֶיהָ:
11	Thou shalt stand without, and the man to whom thou dost lend shall bring forth the pledge without unto thee.	בְּחוּץ תַּעֲמֹד וְהָאִישׁ אֲשֶׁר אֵתָּה נִשָּׂה בּוֹ יוֹצִיא אֵלֶיךָ אֶת־ הָעִבּוֹט הַחוּצָה:	בְּקִרָא תִקּוּם וּגּוֹבְרָא דְּאֵתָּה רִשִׁי בֵּיהּ יִפִּיק לְךָ יֵת מִשְׁכּוֹנָא לְבִרָא:
12	And if he be a poor man, thou shalt not sleep with his pledge;	וְאִם־אִישׁ עָנִי הוּא לֹא תִשָּׁכַב בְּעִבְטוֹ:	וְאִם גֵּבֵר מִסְפִּין הוּא לֹא תִשָּׁכַב בְּמִשְׁכּוֹנֶיהָ:

(5) אשה חדשה. שהיא חדשה לו, ואפילו אלמנה, פרט למחזיר גרושתו (סוטה מד): ולא יעבור עליו. דבר הנצא: לכל דבר. הוא נורף הנצא, לא לספק מים ומזון ולא לתקן דרכים, אצל החוזרים מעורכי המלחמה ע"פ כהן, כגון צנה צית ולא חנוכו, או ארס אשה ולא לקחה, מספיקין מים ומזון ומתקנין את הדרכים (ספרי רעא סוטה מד): יהיה לביתו. אף בשביל ציתו, אם צנה צית וחנוכו, ואם נטע כרם וחללו, אינו זו מציתו בשביל צרכי המלחמה: לביתו. זה ציתו (ספרי שם): יהיה. לרבות את כרמו: ושמו. ישמח את אשתו, ותרגומו יִסְקִי יֵת אִתָּהּ, והמתרגם יִסְקִי עִם אִתָּהּ, טועה הוא, שאין זה תרגום של וְשָׂמַח אִתָּהּ של וְשָׂמַח:

(6) לא יחבול. אם צא למשכנו על חובו צ"ד, לא ימשכנו בדברים שעושים צהן אוכל נפש (צבא מליעא קיג): רחים. היא התחתונה: ורכב. היא העליונה:

(7) כי ימצא. צעדים (ספרי רעג) והתראה, וכן כל ימצא שצורה: והתעמר בו. אינו חייב עד שישתמש בו:

(8) השומר בנגע הצרעת. שלא תתלוש סימני טומאה ולא תקוץ את הצהרת (מכות כז): ככל אשר יורו אתכם. אם להסגיר, אם להחליט, אם לטור:

(9) זכור את אשר עשה ה' אליך למרים. אם צאת להזהר שלא תלקה בצרעת, אל תספר לשון הרע, זכור העשוי למרים שדברה באחיה ולקחה צננים (ספרי רעה):

(10) כי תשה ברעך. תחזק צחצוך: משאת מאומה. חוז של כלום:

(12) לא תשכב בעבטו. לא תשכב בעצמו או אצלך:

- 13 thou shalt surely restore to him the pledge when the sun goeth down, that he may sleep in his garment, and bless thee; and it shall be righteousness unto thee before the LORD thy God.
- 13 הָשִׁבׁ תְּשִׁיב לוֹ אֶת־הַעֲבוֹט כִּבּוּא הַשֶּׁמֶשׁ וְשָׁכַב בְּשִׁלְמָתוֹ וַיְבָרֶכְךָ וְלֹא־תִהְיֶה צָדֶקָה לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ: (ס)
- 14 Thou shalt not oppress a hired servant that is poor and needy, whether he be of thy brethren, or of thy strangers that are in thy land within thy gates.
- 14 לֹא־תַעֲשֶׂק שֹׁכֵר עֲנִי וְאַבְיֹן מֵאַחֶיךָ אוֹ מִגֵּרְךָ אֲשֶׁר בְּאַרְצְךָ בְּשַׁעְרֶיךָ:
- 15 In the same day thou shalt give him his hire, neither shall the sun go down upon it; for he is poor, and setteth his heart upon it: lest he cry against thee unto the LORD and it be sin in thee.
- 15 בְּיוֹמוֹ תִתֵּן שְׂכָרוֹ וְלֹא־תִבּוּא עָלָיו הַשֶּׁמֶשׁ כִּי עֲנִי הוּא וְאִלּוֹ הוּא נָשָׂא אֶת־נַפְשׁוֹ וְלֹא־יִקְרָא עָלֶיךָ אֶל־יְהוָה וְיִהְיֶה בְךָ חֵטָא: (ס)
- 16 The fathers shall not be put to death for the children, neither shall the children be put to death for the fathers; every man shall be put to death for his own sin.
- 16 לֹא־יּוֹמְתוּ אָבוֹת עַל־בָּנִים וּבָנִים לֹא־יּוֹמְתוּ עַל־אָבוֹת אִישׁ בַּחֲטָאוֹ יוֹמְתוֹ: (ס)
- 17 Thou shalt not pervert the justice due to the stranger, or to the fatherless; nor take the widow's raiment to pledge.
- 17 לֹא תִטֶּה מִשְׁפַּט גֵּר יְתוֹם וְלֹא תִחַבֵּל בְּגָד אִלְמָנָה:
- 18 But thou shalt remember that thou wast a bondman in Egypt, and the LORD thy God redeemed thee thence; therefore I command thee to do this thing.
- 18 וְזָכַרְתָּ כִּי עֶבֶד הָיִיתָ בְּמִצְרַיִם וַיִּפְדֶּךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ מִשָּׁם עַל־כֵּן אֶנְכִי מְצַוְךָ לַעֲשׂוֹת אֶת־הַדָּבָר הַזֶּה: (ס)

(13) כבוא השמש. אם כמות לילה הוא, ואם כמות יום החזירהו צדקה, וכבר כתוב בואלה המשפטים עד זא השמש תשיצנו לו (שמות כב, כה), כל היום תשיצנו לו, וכבא השמש תקחנו (צבא מניעא קיד): וברכך. ואם אינו מזכרך, מכל מקום ולן מהיה נדקה:

(14) לא תעשוק שכיר. והלא כבר כתוב, אלא לעבור על האציון בשני לאוין, לא תעשוק שכר שכיר שהוא עני ואציון, ועל העשיר כבר הוזכר לא תעשוק את רעך (ויקרא יט, יג): אביון. התאז לכל דבר (ויקרא כב, לד, ו): מוגרד. זה גר נדק: בשעריך. זה גר חושש האוכל נצילות: אשר בארצך. לרבות שכר זהמה וכלים:

(15) ואילו הוא נושא את נפשו. אל השכר הזה הוא נושא את נפשו למות, עלה בכבש ונחלה צאילן (צבא מניעא קיב): והיה בך חטא. מכל מקום, אלא שממהרין ליפרע ע"י הקורא (ספרי רעט):

(16) לא יומתו אבות על בנים. עדות זנים, ואם תאמר צעון זנים, כבר נאמר איש בחטאו יומתו, אבל מי שאינו איש, מת צעון אציו, והקטנים מתים צעון אבותם בידי שמים:

(17) לא תטה משפט גר יתום. ועל העשיר כבר הוזכר, לא תטה משפט (לעיל טז, יט), ושנה צעני לעבור עליו בשני לאוין, לפי שנקל להטות משפט עני יותר משל עשיר, לכך הזהיר ושנה עליו: ולא תחבול. שלא בשעת הלואה:

(18) וזכרת. על מנת כן פדיתך, לשמור חוקתי אפילו יש חסרון כיס בדבר:

19	When thou reapest thy harvest in thy field, and hast forgot a sheaf in the field, thou shalt not go back to fetch it; it shall be for the stranger, for the fatherless, and for the widow; that the LORD thy God may bless thee in all the work of thy hands.	כִּי תִקְצֹר קִצִּירְךָ בַשָּׂדֶה וְשָׁכַחְתָּ עֹמֶר בַּשָּׂדֶה לֹא תָשׁוּב לִקְחָתוֹ לַגֵּר לִיתֹם וְלֹאֲלִמְנָה יִהְיֶה לָמַעַן יִבְרַכְךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּכָל מַעֲשֵׂה יָדֶיךָ: (ס)	אֲרִי תִחְצוֹד חֲצֹדְךָ בַּחֲקֹלְךָ וְתִתְנָשִׁי עֹמֶרָא בַּחֲקֹלָא לֹא תָשׁוּב לִמְסָבִיהּ לְגִיּוֹרָא לִיתָמָא וְלֹאֲרַמְלָתָא יְהִי בְדִיל דִּיבְרַכְכֵּךְ יְיָ אֱלֹהֵךְ בְּכָל עֹבְדֵי יָדְךָ:
20	When thou beatest thine olive-tree, thou shalt not go over the boughs again; it shall be for the stranger, for the fatherless, and for the widow.	כִּי תַחֲבֹט זֵיתָךְ לֹא תִפְלִי אַחֲרָיִךְ לַגֵּר לִיתֹם וְלֹאֲלִמְנָה יִהְיֶה:	אֲרִי תַחֲבֹט זֵיתָךְ לֹא תִפְלִי בַתְרֵךְ לְגִיּוֹרָא לִיתָמָא וְלֹאֲרַמְלָתָא יְהִי:
21	When thou gatherest the grapes of thy vineyard, thou shalt not glean it after thee; it shall be for the stranger, for the fatherless, and for the widow.	כִּי תִבְצֹר פֶּרֶמְךָ לֹא תַעֲזוֹלֹל אַחֲרָיִךְ לַגֵּר לִיתֹם וְלֹאֲלִמְנָה יִהְיֶה:	אֲרִי תִקְטוֹף פֶּרֶמְךָ לֹא תַעֲזוֹלֹל בַּתְרֵךְ לְגִיּוֹרָא לִיתָמָא וְלֹאֲרַמְלָתָא יְהִי:
22	And thou shalt remember that thou wast a bondman in the land of Egypt; therefore I command thee to do this thing.	וְזָכַרְתָּ כִּי-עֶבֶד הָיִיתָ בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם עַל-כֵּן אֲנֹכִי מְצַוְךָ לַעֲשׂוֹת אֶת-הַדָּבָר הַזֶּה: (ס)	וְתִדְכַּר אֲרִי עֶבְדָּא הָוִיתָא בְּאַרְעָא דְּמִצְרַיִם עַל כֵּן אֲנָא מְפָקִיד לָךְ לְמַעַבְדָּא יַת פְּתִגְמָא הַדִּין:
XXV	If there be a controversy between men, and they come unto judgment, and the judges judge them, by justifying the righteous, and condemning the wicked,	כִּי-יִהְיֶה רִיב בֵּין אַנְשִׁים וְנִגְשׁוּ אֶל-הַמִּשְׁפָּט וּשְׁפָטוּם וְהִצְדִּיקוּ אֶת-הַצָּדִיק וְהָרְשָׁעוּ אֶת-הָרָשָׁע:	אֲרִי יְהִי דִין בֵּין גּוֹבְרָיָא וְיִתְקַבְּלוּ לְדִינָא וְיִדְיִנְנוּן וְיִזְכְּרוּ יַת זַכָּא וְיִחַיְבוּן יַת חַיִּיבָא:
2	then it shall be, if the wicked man deserve to be beaten, that the judge shall cause him to lie down, and to be beaten before his face, according to the measure of his wickedness, by number.	וְהָיָה אִם-בֶּן הַפֹּת הָרָשָׁע וְהִפִּילוּ הַשֹּׁפֵט וְהִכְהוּ לִפְנָיו כְּדֵי רִשְׁעָתוֹ בְּמִסְפָּר:	וְיְהִי אִם בֶּר חַיִּיב לְאַלְקָאָה חַיִּיבָא וְיִרְמִינִיהּ דִּינָא וְיִלְקִינִיהּ קְדֻמוֹהִי כְּמִסַּת חֹבְתִיהּ בְּמִנְיֹן:

(19) ושכחת עומר. ולא גדיש, מכאן אמרו (פאה פ"ו מ"ו), עומר שיש בו סאתים ושכחו, אינו שכחה: בשדה. לרבות שכחת קמה, ששכח מקצתה מלקצור: לא תשוב לקחתו. מכאן אמרו, (שם פ"ו מ"ד) שלאחריו שכחה, שלפניו אינו שכחה, שאינו צלל תשוב: למען יברכך. ואע"פ שצאת לידו שלא צמחין, ק"ו לעושה צמחין, אמור מעתה, נפלה סלע מידו ומנא עני ונחפרנס זה, הרי הוא מתצרך עליה (ספרי רפג):

(20) לא תפאר. לא תטול תפארתו ממנו (חולין קלא:), מכאן שמניחין פאה לאילן: אחריו. זו שכחה (שם):

(21) לא תעזולל. אם מנא זה עוללות לא תקחנה. ואיזו היא עוללות, כל שאין לה לא כתף ולא נטף, יש לה אחד מהם, הרי הוא לזבל הצית (פאה פ"ו מ"ד). וראיתי בגמרא ירושלמית (פאה פ"ו ה"ג), איזו היא כתף, פסיגין זה על גב זה, נטף, אלו התלויות בשדרה ויורדות:

(1) כי יהיה ריב. סופם להיות נגשים אל המשפט, אמור מעתה, אין שלום יוצא מתוך מריבה, מי גרם ללוט לפרוש מן הצדיק, הוי אמור זו מריבה (ספרי רפז): והרשיעו את הרשע. יכול כל המתחייבין צדין לוקין, תלמוד לומר והיה אם בן הכות הרשע, פעמים לוקה פעמים אינו לוקה, ומי הוא הלוקה, למוד מן הענין, לא תחסום שור בדישו, לאו שלא נתק לעשה (מכות יג):

(2) והפילו השופט. מלמד, שאין מלקין אותו לא עומד ולא יושב, אלא מוטה (מכות כז): לפניו כדי רשעתו. ולאחריו

<p>Forty stripes he may give him, he shall not exceed; lest, if he should exceed, and beat him above these with many stripes, then thy brother should be dishonoured before thine eyes.</p>	<p>אַרְבָּעִין יִלְקִינֶיהָ לֹא יוֹסִיף דִּלְמָא יוֹסִיף לְאַלְקִינֶיהָ עַל אַלִּין מִחָא רַבָּא וַיִּקֵּל אַחֲוָהּ לְעֵינָהּ:</p>	<p>אַרְבָּעִים יִכְנוּ לֹא יוֹסִיף פֶּן־יֹסִיף לְהַכְתּוֹ עַל־אֱלֹה מִכָּה רַבָּה וְנִקְלָה אַחִיד לְעֵינָיָהּ:</p>
<p>Thou shalt not muzzle the ox when he treadeth out the corn.</p>	<p>לֹא תִיחָוֵד פֹּהם תוֹרָא בְּדִישָׁה:</p>	<p>לֹא־תַחֲסֹם שׁוֹר בְּדִישׁוֹ: (ס)</p>
<p>If brethren dwell together, and one of them die, and have no child, the wife of the dead shall not be married abroad unto one not of his kin; her husband's brother shall go in unto her, and take her to him to wife, and perform the duty of a husband's brother unto her.</p>	<p>אֲרִי יִתְּבוּן אַחִין כְּחָדָא וְיָמוּת חַד מִנְהוֹן וְכֵר לִית לִיה לֹא תְהִי אֶתָּת מוֹתְנָא לְבָרָא לְגַבֵּר אַחֲרָן וְכָמָה יִיעוֹל עָלֶיהָ וְיִסְבֶּה לִיה לְאִתּוֹ וְיִבְמַנָּה:</p>	<p>כִּי־יֵשְׁבוּ אֲחִים יַחְדָּו וּמָת אֶחָד מֵהֶם וּבֶן אֵין־לּוֹ לֹא־תִהְיֶה אֲשֶׁת־הַמֵּת הַחוּצָה לְאִישׁ זָר יִבְמָה יָבֵא עָלֶיהָ וּלְקַחְתָּהּ לּוֹ לְאִשָּׁה וְיִבְמַנָּה:</p>
<p>And it shall be, that the first-born that she beareth shall succeed in the name of his brother that is dead, that his name be not blotted out of Israel.</p>	<p>וְיִהִי בּוֹכְרָא דְתִלִּיד יָקוּם עַל שְׁמָא דְאַחֲוָהּ מוֹתְנָא וְלֹא יִתְמַחִי שְׁמִיה מִיִּשְׂרָאֵל:</p>	<p>וְהָיָה הַבְּכוֹר אֲשֶׁר תֵּלֵד יָקוּם עַל־שֵׁם אָחִיו הַמֵּת וְלֹא־יִמָּחַח שְׁמוֹ מִיִּשְׂרָאֵל:</p>
<p>And if the man like not to take his brother's wife, then his brother's wife shall go up to the gate unto the elders, and say: 'My husband's brother refuseth to raise up unto his brother a name in Israel; he will not perform the duty of a husband's brother unto me.'</p>	<p>וְאִם לֹא יֵצְבִי גּוֹבְרָא לְמִסָּב יָת יִבְמַתִּיה וְתִפְסַק יִבְמַתִּיה לְתַרְע בֵּית דִּינָא לְקֶדֶם סְבִיָּא וְתִימַר לֹא צָבִי יָבָמִי לְאַקְמָא לְאַחֲוָהּ שְׁמָא בִּישְׂרָאֵל לֹא אָבֵא לִיבְמוֹתִי:</p>	<p>וְאִם־לֹא יַחְפֹּץ הָאִישׁ לְקַחְתָּ אֶת־יִבְמָתוֹ וְעָלְתָהּ יִבְמָתוֹ הַשְּׁעָרָה אֶל־הַזִּקְנִים וְאָמְרָהּ מֵאֵן יָבָמִי לְהִלָּים לְאָחִיו שֵׁם בִּישְׂרָאֵל לֹא אָבֵה יָבָמִי:</p>
<p>Then the elders of his city shall call him, and speak unto him; and if he stand, and say: 'I like not to take her';</p>	<p>וְיִקְרֹון לִיה סְבֵי קְרִיתִיה וְיִמְלְלוּן עִמָּיה וְיִימַר לֹא רָעִינָא לְמִסָּבֶה:</p>	<p>וְקִרְאוּ־לּוֹ זִקְנֵי־עִירוֹ וְדִבְּרוּ אֵלָיו וְעָמַד וְאָמַר לֹא חָפְצָתִי לְקַחְתָּהּ:</p>

כדי שמים, מכאן אמרו, מלקין אותו שתי ידות מלאחריו ושליש מלפניו (שס): במספר. ואינו נקוד צמקקר, למד שהוא דבוק לומר במספר ארבעים, ולא ארבעים שלמים (שס), אלא מנין שהוא סוכס ומשלים לארבעים, והן ארבעים חסר אחת: (3) לא יוסיף. מכאן אזכרה למכה את חזירו (סנהדרין פה): ונקלה אחיד. כל היום קוראו רשע, ומשלקה קראו אחיד: (4) לא תחסום שור בדישו. דבר הכתוב צהוה, והוא הדין לכל צהמה חיה ועוף העושים במלאכה שהיא צדצר מאכל (צצא מניעא פט), איכ למא נאמר שור, להוציא את האדם: בדישו. יכול יחסמו מצחון, תלמוד לומר לא תחסום שור מכל מקום (עיין שם י:), ולמה נאמר דיש, לומר לך, מה דיש מיוחד דצר שלא נגמרה מלאכתו (למעשה ולחלה), וגדולו מן הארץ, אף כל כיוצא בו, יאל החולב והמגנן והמחצץ, שאין גדולו מן הארץ, יאל הלש והמקטף, שנגמרה מלאכתו לחלה, יאל הצודל צתמרים וצנורוגרות, שנגמרה מלאכתן למעשה (שס פט): (5) כי ישבו אחים יחדו. שהיתה להם ישיבה אחת צעולם, פרט לאשת אחיו שלא היה צעולמו (יצמות יז): יחדו. המיוחדים צנחלה, פרט לאחיו מן האם (שס): ובן אין לו. עיין עליו (צצא מניעא כז:), בן או צת, או בן הבן, או צת הבן, (או בן הצת), או צת הצת: (6) והיה הבכור. גדול האחים הוא מייצב אותה: אשר תלד. פרט לאילונית שאינה יולדת (צצא מניעא כד:). יקום על שם אחיו. זה שייצב את אשתו, יטול נחלת המת צנכסי אציו: ולא ימחה שמו. פרט לאשת סרים, ששמו מחוי (שס): (7) השערה. כתרוממו לתרע צית דינא:



<p>9 then shall his brother's wife draw nigh unto him in the presence of the elders, and loose his shoe from off his foot, and spit in his face; and she shall answer and say: 'So shall it be done unto the man that doth not build up his brother's house.'</p>	<p>9 וַנִּגָּשָׁה וּבִמְתּוֹ אֵלָיו לְעִינֵי הַזְקֵנִים וַחֲלָצָה נַעֲלוֹ מֵעַל רַגְלוֹ וַיִּרְקֶה בַּפָּנִיּוֹ וַעֲנֶתָהּ וְאָמְרָה כִּכָּה יַעֲשֶׂה לְאִישׁ אֲשֶׁר לֹא־יִבְנֶה אֶת־בֵּית אָחִיו:</p>
<p>10 And his name shall be called in Israel The house of him that had his shoe loosed.</p>	<p>10 וַיִּקְרָא שְׁמוֹ בְּיִשְׂרָאֵל בֵּית חִלּוּץ הַנֶּעֱלָ: (ס)</p>
<p>11 When men strive together one with another, and the wife of the one draweth near to deliver her husband out of the hand of him that smiteth him, and putteth forth her hand, and taketh him by the secrets;</p>	<p>11 כִּי־יִנָּצוּ אַנְשִׁים יַחְדּוֹ אִישׁ וְאָחִיו וַקִּרְבָּה אִשְׁתׁ הָאֶחָד לְהַצִּיל אֶת־אִישָׁהּ מִיַּד מַכְהוֹ וְשָׁלְתָה יָדָהּ וַהֲחִזִּיקָה בַּמָּבָשִׁי:</p>
<p>12 then thou shalt cut off her hand, thine eye shall have no pity.</p>	<p>12 וַקָּצַתָּה אֶת־כַּפָּהּ לֹא תַחֲסֹס עֵינְךָ: (ס)</p>
<p>13 Thou shalt not have in thy bag diverse weights, a great and a small.</p>	<p>13 לֹא־יִהְיֶה לָּךְ בַּכִּסֵּף אֶבֶן וְאֶבֶן גְּדוֹלָה וְקַטָּנָה:</p>
<p>14 Thou shalt not have in thy house diverse measures, a great and a small.</p>	<p>14 לֹא־יִהְיֶה לָּךְ בַּבֵּיתְךָ אֵיפָה וְאֵיפָה גְּדוֹלָה וְקַטָּנָה:</p>
<p>15 A perfect and just weight shalt thou have; a perfect and just measure shalt thou have; that thy days may be long upon the land which the LORD thy God giveth thee.</p>	<p>15 אֶבֶן שְׁלֵמָה וְצֶדֶק יִהְיֶה־לָּךְ אֵיפָה שְׁלֵמָה וְצֶדֶק יִהְיֶה־לָּךְ לְמַעַן יֵאָרִיכוּ יָמֶיךָ עַל הָאָדָמָה אֲשֶׁר־יִתְּנֶה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָּךְ:</p>
<p>16 For all that do such things, even all that do unrighteously, are an abomination unto the LORD thy God.</p>	<p>16 כִּי תוֹעֲבֹת יִהְיֶה אֱלֹהֶיךָ כָּל־עֹשֶׂה אֱלֹהֶ כָּל עֹשֶׂה עָוֹל: (פ)</p>

- (8) ועמד. צעמידה: ואמר. כלשון הקודש, ואף היא דצריה כלשון הקודש (שם קל):
- (9) וירקה בפניו. על גבי קרקע (שם): אשר לא יבנה. מכאן למי שחלץ שלא יחזור וייעם, דלא כחיצ אשר לא צנה אלא אשר לא יצנה, כיון שלא צנה שוב לא יצנה (שם י):
- (10) ונקרא שמו וגו'. מלוא על כל העומדים שם לומר חלוצ הנעל (שם קו):
- (11) כי ינצו אנשים. סופן לצא לידי מכות, כמו שנאמר מיד מכה, אין שלום יוצא מחור ידי מזות (ספרי רצב):
- (12) וקצתה את כפה. ממון דמי צמח, הכל לפי המציים והמתצייש, או אינו אלא ידה ממש, נאמר כאן לא תחוס ונאמר להלן צעדים זוממין לא תחוס (לעיל יט, יג), מה להלן ממון אף כאן ממון:
- (13) אבן ואבן. משקלות: גדולה וקטנה. גדולה כשמכששת את הקטנה, שלא יהא נוטל בגדולה ומחזיר בקטנה (ספרי רצד):
- (14) לא יהיה לך. אם עשית כן, לא יהיה לך כלום:
- (15) אבן שלמה וצדק יהיה לך. אם עשית כן, יהיה לך הרצה:

17	Remember what Amalek did unto thee by the way as ye came forth out of Egypt;	זָכוֹר אֶת אֲשֶׁר-עָשָׂה לְךָ עַמְלֶק בְּדֶרֶךְ בְּצֵאתְכֶם מִמִּצְרַיִם:	הָיוּ דְּכִיר יֵת דְּעֵבֵד לְךָ עַמְלֶק בְּאוֹרְחָא בְּמַפְקֵכוֹן מִמִּצְרַיִם:
18	how he met thee by the way, and smote the hindmost of thee, all that were enfeebled in thy rear, when thou wast faint and weary; and he feared not God.	אֲשֶׁר קָרָךְ בְּדֶרֶךְ וַיִּזְנֹב בְּךָ כָּל-הַנֶּחֱשָׁלִים אַחֲרֶיךָ וְאִתָּה עֵינָּה וַיִּגַע וְלֹא יָרָא אֱלֹהִים:	דְּעֶרְעָד בְּאוֹרְחָא וְקָטִיל בְּךָ כָּל דְּהוּוּ מִתְאַחֲרִין בְּתֶרְךָ וְאִתָּה מְשָׁלְהִי וְלֹאִי וְלֹא דְחִיל מִן קָדָם יי:
19	Therefore it shall be, when the LORD thy God hath given thee rest from all thine enemies round about, in the land which the LORD thy God giveth thee for an inheritance to possess it, that thou shalt blot out the remembrance of Amalek from under heaven; thou shalt not forget.	וְהָיָה בְּהֵנִיחַ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְךָ מִכָּל-אֹיְבֶיךָ מִסְבִּיב בָּאָרֶץ אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לְךָ נַחֲלָה לְרִשְׁתָּהּ תִּמְחָה אֶת-זֵכֶר עַמְלֶק מִתַּחַת הַשָּׁמַיִם לֹא תִשְׁכַּח: (פ)	וְהָיָה כִּד פִּד נִיחַ יי אֱלֹהֶיךָ לְךָ מִכָּל בְּעָלֵי דְבִבְךָ מִסְחֹר סְחֹר בְּאַרְעָא דִּי אֱלֹהֶיךָ יְהִיב לְךָ אַחֲסָנָא לְמִירְתָּהּ תִּמְחִי יֵת דִּיכְרֵינִיה דְּעַמְלֶק מִתַּחַת שָׁמַיָא לֹא תִתְנָשִׁי:

מפטייר פסוקים קי

*The Haftara is Isaiah 54:1 – 54:10 on page 171. This is the Fifth Haftara of Consolation. If the Haftara from Re'eh was not read because it fell on Rosh Hodesh, combine it with this Haftara. It is on page 167.*

XXVI	And it shall be, when thou art come in unto the land which the LORD thy God giveth thee for an inheritance, and dost possess it, and dwell therein;	וְהָיָה כִּי-תָבֹוא אֶל-הָאָרֶץ אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לְךָ נַחֲלָה וַיִּרְשָׁתָהּ וַיִּשְׁבֹּת בָּהּ:	וְהָיָה אֲרִי תִיעוֹל לְאַרְעָא דִּי אֱלֹהֶיךָ יְהִיב לְךָ אַחֲסָנָא וְתִירְתָּהּ וְתִתִּיב בָּהּ:
2	that thou shalt take of the first of all the fruit of the ground, which thou shalt bring in from thy land that the LORD thy God giveth thee; and thou shalt put it in a basket and shalt go unto the place which the LORD thy God shall choose to cause His name to dwell there.	וְלָקַחְתָּ מֵרֵאשִׁיתוֹ כָּל-פְּרִי הָאֲדָמָה אֲשֶׁר תָּבִיא מֵאֲרָצְךָ אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לְךָ וְשָׂמְתָּ בַטֵּנָא וְהִלַּכְתָּ אֶל-הַמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לִשְׁכֵן שְׁמוֹ שָׁם:	וְתִסַּב מֵרִישׁ כָּל אֲבָא דְאַרְעָא דְתַעִיל מֵאַרְעָךָ דִּי אֱלֹהֶיךָ יְהִיב לְךָ וְתִשְׁוִי בַסֵּלָא וְתִתְּךָ לְאַתְרָא דִּיתְרַעֲי יי אֱלֹהֶיךָ לְאַשְׁרָאָה שְׂכִינִיתִיה תִּמְן:

כי תבוא כא

(17) זכור את אשר עשה לך. אם שקרת צמדות וצמשקלות, הוי דואג מגרוי האויז, שנאמר מאנזי מקמה תועצת ה' (משלי יא, א), וכתיב צתריה צא ודון ויצא קלון (שם ב):

(18) אשר קרך בדרך. לשון מקרה. דבר אחר, לשון קרי וטומאה, שהיה מטמאן במשכב זכור. דבר אחר, לשון קור וחוס, זנגן והפשיך מרתיחתך, שהיו האומות יראים להלחם בכם, וצא זה והתחיל והראה מקום לאחרים, משל לאמצטי רותחת שאין כל צריה יכולה לירד בתוכה, צא בן צליעל אחד קפץ וירד לתוכה, אף על פי שנכוה, הקרה אותה צפני אחרים: ויזנב בך. מכת זנב, חותך מילות וזורק כלפי מעלה: כל הנחשלים אחריך. חסרי כח מחמת חטאם, שהיה הענן פולטן: ואתה עיך ויגע. עיך צלמא, דכתיב ויזמא שם דעס למיס (שמות יז, ג), וכתיב אחריו, ויצא עמלק (שם ח): ויגע. דדרך: ולא ירא. עמלק אלהים, מלהרע לך:

(19) תמחה את זכר עמלק. מאיש עד אשה מעולל ועד יונק משור ועד שׂה (שמואל א טו, ג) שלא יהא שם עמלק נזכר אפילו על הצהמה, לומר בהמה זו משל עמלק הייתה:

(1) והיה כי תבוא. וירשתה וישבת בה. מגיד שלא נמחיו ציכורים, עד שכבשו את הארץ וחלקוה (קידושין לז:):  
(2) מראשית. ולא כל ראשית, שאין כל הפירות חייבין ציכורים אלא שבעת המינין בלבד, נאמר כאן ארץ ונאמר להלן ארץ

<p>3 And thou shalt come unto the priest that shall be in those days, and say unto him: 'I profess this day unto the LORD thy God, that I am come unto the land which the LORD swore unto our fathers to give us.'</p>	<p>וּבֹאֵת אֶל־הַכֹּהֵן אֲשֶׁר יִהְיֶה בַּיָּמִים הָהֵם וְאָמַרְתָּ אֵלָיו הִגַּדְתִּי הַיּוֹם לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ כִּי־בֹאתִי אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יְהוָה לֵאבֹתֵינוּ לָתֶת לָנוּ:</p>	<p>3</p>
<p>4 And the priest shall take the basket out of thy hand, and set it down before the altar of the LORD thy God.</p>	<p>וְלָקַח הַכֹּהֵן הַטֵּנָא מִיָּדְךָ וַיִּתְּנֶהּ לִפְנֵי מִזְבֵּחַ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ:</p>	<p>לוי</p>
<p>5 And thou shalt speak and say before the LORD thy God: 'A wandering Aramean was my father, and he went down into Egypt, and sojourned there, few in number; and he became there a nation, great, mighty, and populous.</p>	<p>וְעִנִּית וְאָמַרְתָּ לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֲרָמִי אֲבִי וַיֵּרֶד מִצְרַיִםהָיָה שָׁם בְּמִתִּי מְעַט וַיְהִי־שָׁם לְגוֹי גָּדוֹל עָצוּם וְרַב:</p>	<p>5</p>
<p>6 And the Egyptians dealt ill with us, and afflicted us, and laid upon us hard bondage.</p>	<p>וַיַּרְעוּ אֹתָנוּ הַמִּצְרַיִם וַיַּעֲנוּנוּ וַיִּתְּנוּ עָלֵינוּ עֲבָדָה קָשָׁה:</p>	<p>6</p>
<p>7 And we cried unto the LORD, the God of our fathers, and the LORD heard our voice, and saw our affliction, and our toil, and our oppression.</p>	<p>וַנִּצְעַק אֶל־יְהוָה אֱלֹהֵי אֲבֹתֵינוּ וַיִּשְׁמַע יְהוָה אֶת־קִלְנוּ וַיַּרְא אֶת־עֲנִיָּנוּ וְאֶת־עֲמָלָנוּ וְאֶת־לַחֲצָנוּ:</p>	<p>7</p>
<p>8 And the LORD brought us forth out of Egypt with a mighty hand, and with an outstretched arm, and with great terribleness, and with signs, and with wonders.</p>	<p>וַיּוֹצֵאֵנוּ יְהוָה מִמִּצְרַיִם בְּיָד חֲזָקָה וּבִזְרֹעַ נְטוּיָה וּבְמֹרָא גָדֹל וּבְאֹתוֹת וּבְמוֹפְתִים:</p>	<p>8</p>
<p>9 And He hath brought us into this place, and hath given us this land, a land flowing with milk and honey.</p>	<p>וַיְבִאֵנוּ אֶל־הַמָּקוֹם הַזֶּה וַיִּתֵּן לָנוּ אֶת־הָאָרֶץ הַזֹּאת אֶרֶץ זָבַת חֶלֶב וְדָבָשׁ:</p>	<p>9</p>

חֲסֵה וּשְׁעָרָה וגו' (לעיל ח, ט), מה להלן משצעת המינין שנשחצחה בהם ארץ ישראל, אף כאן שצח ארץ ישראל, שהן שצעה מינין (ממחות פד:): זית שמן. זית אגורי, ששמנו אגור צמוכו (צרכות לט:). ודבש. הוא דבש תמרים: מראשית. אדם יורד לחוך שדהו ורואה תאנה שצכרה, כורך עליה גמי לסימן, ואומר הרי אלו ציכורים (צכורים פ"ג מ"א):

(3) אשר יהיה בימים ההם. אין לך אלא כהן שצימין כמו שהוא: ואמרת אליו. שאינך כפוי טובה (ספרי רט:): הגדתי היום. פעם אחת בשנה ולא שתי פעמים (שם):

(4) ולקח הכהן הטנא מידך. להניף אותו (ספרי ש), כהן מניח ידו תחת יד הצעלים ומניף (סוכה מז:):

(5) וענית. לשון הרמת קול: ארמי אובד אבי. מזכיר חסדי המקום, ארמי אובד אבי, לכן צקש לעקור את הכל כשרדף אחר יעקב, ובשזיל שחשז לעשות, חשזלו המקום כאילו עשה, שאומות העולם עובדי אלילים חושז להם הקצ"ה מחשזה כמעשה: וירד מצרימה. ועוד אחרים באו עלינו לכלותנו, שאחרי זאת ירד יעקב למצרים: במתי מעט. שבעים נפש:

<p>10 And now, behold, I have brought the first of the fruit of the land, which Thou, O LORD, hast given me.' And thou shalt set it down before the LORD thy God, and worship before the LORD thy God.</p>	<p>10 ועתה הנה הבאתי את ראשית פרי האדמה אשר נתתה לי יהוה והנחתו לפני יהוה אלהיך והשתחוית לפני יהוה אלהיך:</p>
<p>11 And thou shalt rejoice in all the good which the LORD thy God hath given unto thee, and unto thy house, thou, and the Levite, and the stranger that is in the midst of thee.</p>	<p>11 ושמחת בכל הטוב אשר נתן לך יהוה אלהיך ולביתך אתה ויהלוי ותגר אשר בקרבך: (ס)</p>
<p>12 When thou hast made an end of tithing all the tithe of thine increase in the third year, which is the year of tithing, and hast given it unto the Levite, to the stranger, to the fatherless, and to the widow, that they may eat within thy gates, and be satisfied,</p>	<p>12 כי תכלה לעשר את כל מעשר תבואתך בשנה השלישית שנת המעשר ונתתה ללוי לגר ליתום ולאלמנה ואכלו בשעריך ושבעו:</p>
<p>13 then thou shalt say before the LORD thy God: 'I have put away the hallowed things out of my house, and also have given them unto the Levite, and unto the stranger, to the fatherless, and to the widow, according to all Thy commandment which Thou hast commanded me; I have not transgressed any of Thy commandments, neither have I forgotten them.</p>	<p>13 ואמרתי לפני יהוה אלהיך בערתי הקדש מן הבית וגם נתתיו ללוי ולגר ליתום ולאלמנה ככל מצותך אשר צויתני לא עברתי ממצותיך ולא שכחתי:</p>

(9) אל המקום הזה. זה בית המקדש: ויתן לנו את הארץ. כמשמעו:  
 (10) והנחתו. מגיד שנוטלו אחר הנפת (ס"א הנחת) הכהן, ואוחזו בידו כשהוא קורא, וחוזר ומניף (ספרי שא):  
 (11) ושמחת בכל הטוב. מכאן אמרו, אין קורין מקרא צבורים אלא בזמן שמחה, מעצרת ועד החג, שאדם מלקט תבואתו ופירותיו ויינו ושמןו, אבל מהחג ואילך, מביא ואינו קורא (צבורים פ"א מ"ו): אתה והלוי. אף הלוי חייב ציבורים אם נטעו צמח עריסה: והגר אשר בקרבך. מביא ואינו קורא, שאינו יכול לומר לאבותיו (שם מ"ד):  
 (12) כי תכלה לעשר את כל מעשר תבואתך בשנה השלישית. כשתגמור להפריש מעשרות של שנה השלישית, קצו זמן הדיעור והידוי בערב הפסח של שנה הרביעית, שנאמר מקנה שלש שנים תוציא וגו' (לעיל יד, כח), נאמר כאן מקץ, ונאמר להלן מקץ שבע שנים (שם לא, י) לענין הקהל, מה להלן רגל אף כאן רגל, אי מה להלן חג הסוכות אף כאן חג הסוכות, תלמוד לומר כי תכלה לעשר, מעשרות של שנה השלישית רגל שהמעשרות כלין צו, וזהו פסח, שהרבה חילנות יש שנלקטין אחר הסוכות, נמצאו מעשרות של שלישית כלין בפסח של רביעית, וכל מי ששהה מעשרותיו, הנריכו הכחצו לצערו מן הבית: שנת המעשר. שנה שאין נוגה זה אלא מעשר אחד (ראש השנה יב): משני מעשרות שנהגו בשתי שנים שלפניה, שנה ראשונה ושניה של שמיטה נוגה זהו מעשר ראשון, כמו שנאמר כי תקחו מלאת צני ישראל את המעשר (צמד צר יח, כו), ומעשר שני, שנאמר ואכלם לפני ה' אלהיך מעשר דגןך תירשך ויצהרך (לעיל יד, כג), הרי שתי מעשרות, וזה ולמדך כאן בשנה השלישית, שאין נוגה מאותן שתי מעשרות אלא האחד, ואיזה, זה מעשר ראשון, ותחת מעשר שני יתן מעשר עני, שנאמר כאן. ונתתה ללוי. את אשר לו הרי מעשר ראשון. לגר ליתום ולאלמנה. זה מעשר עני: ואכלו בשעריך ושבעו. תן להם כדי שבעו, מכאן אמרו אין פוחתין לעני בגורן פחות מחצי קב חטים וכו' (פאה פ"ח מ"ה ספרי שג):

- 14 I have not eaten thereof in my mourning, neither have I put away thereof, being unclean, nor given thereof for the dead; I have hearkened to the voice of the LORD my God, I have done according to all that Thou hast commanded me.
- 14 לֹא־אֲכַלְתִּי בְּאֵלֵי מִמֶּנּוּ וְלֹא־בְעֵרְתִי מִמֶּנּוּ בְּטָמֵא וְלֹא־נָתַתִּי מִמֶּנּוּ לְמֵת שְׁמַעְתִּי בְּקוֹל יְהוָה אֱלֹהֵי עֲשִׂיתִי כְּכֹל אֲשֶׁר צִוִּיתָנִי:
- 15 Look forth from Thy holy habitation, from heaven, and bless Thy people Israel, and the land which Thou hast given us, as Thou didst swear unto our fathers, a land flowing with milk and honey.<sup>7</sup>
- 15 הִשְׁקִיפָה מִמְּעוֹן קֹדֶשְׁךָ מִן־הַשָּׁמַיִם וּבִרְךָ אֶת־עַמְּךָ אֶת־יִשְׂרָאֵל וְאֶת־הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נָתַתָּה לָּנוּ כְּאֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתָּ לֹאֲבֹתֵינוּ אֶרֶץ זָבֶת חֶלֶב וְדָבָשׁ: (ס)
- 16 This day the LORD thy God commandeth thee to do these statutes and ordinances; thou shalt therefore observe and do them with all thy heart, and with all thy soul.
- 16 הַיּוֹם הַזֶּה יְהוָה אֱלֹהֶיךָ מִצְוֶה לַעֲשׂוֹת אֶת־הַחֻקִּים הָאֵלֶּה וְאֶת־הַמִּשְׁפָּטִים וְשִׁמְרָתָם וְעָשִׂיתָ אוֹתָם בְּכָל־לִבְּךָ וּבְכָל־נַפְשְׁךָ:
- 17 Thou hast avouched the LORD this day to be thy God, and that thou wouldest walk in His ways, and keep His statutes, and His commandments, and His ordinances, and hearken unto His voice.
- 17 אַתָּה־יְהוָה הָאֵמַרְתָּ הַיּוֹם לְהִיְוֹת לִי לֵאלֹהִים וּלְלַכֵּת בְּדַרְכָּיו וּלְשַׁמֵּר חֻקָּיו וּמִצְוֹתָיו וּמִשְׁפָּטָיו וּלְשָׁמֶעַ בְּקוֹלוֹ:
- (13) ואמרת לפני ה' אלהיך. התורה שנחת מעשרותיך: בערתי הקדש מן הבית. זה מעשר שני ונטע רצעי (ספרי שג), ולמדך, שאם שהה מעשרותיו של שתי שנים ולא העלם לירושלים, שנריך להעלותם עכשיו: וגם נתתיו ללוי. זה מעשר ראשון. וגם, לרצות תרומה (מעשר שני פ"ה מ"י) וזכורים: ולגר ליתום ולא אלמנה. זה מעשר עני: ככל מצותך. נחתם כסדרן, לא הקדמתי תרומה לזכורים, ולא מעשר לתרומה ולא שני לראשון, שהתרומה קרויה ראשית, שהיא ראשונה משנעשה דגן, וכתיב מִלֶּאֱתָךְ וְדִמְעָךָ לֹא תִסַּחַר (שמות כז, כח), לא תשנה את הסדר: לא עברתי ממצותיך. לא הפרשתי ממין על שאינו מינו, ומן החדש על הישן (ולא מן התלוש על המחוזר ולא מן המחוזר על התלוש): ולא שכחתי. מלצרכך על הפרשת מעשרות:
- (14) לא אכלתי באני ממנו. מכאן שאסור לאונן: ולא בערתי ממנו בטמא. בין שאני טהור והוא טמא, והיכן הוזהר על כך, לא תוכל ללכלל צִשְׁעָרֶיךָ (דברים יב, יז) זו אכילת טומאה, כמ"ש צפסולי המוקדשים צִשְׁעָרֶיךָ תאכלנו הטמא והטהור וגו' (שם טו, כז), אבל זה לא תוכל לאכול דרך אכילת שריך האמור במקום אחר (יצמות עג: מכות יט:): ולא נתתי ממנו למת. לעשות לו ארון וכרכיבין (מעשר שני פ"ה מ"ב): שמעתי בקול ה' אלהי. הציאותיו לזית הצחירה (שם): עשיתי ככל אשר צויתני. שְׁמַעְתִּי וְעָשִׂיתִי צו (שם):
- (15) השקיפה ממועון קדשך. עשינו מה שגזרת עלינו, עָשָׂה אֵתָּה מֵה שְׁעִלֶיךָ לעשות (שם מ"ג), שאמרת אִם צִשְׁעָרֶיךָ תִּלְכוּ וגו' וְנִסְתִּי גִשְׁמִימֶם צִשְׁעָם (ויקרא כו, ג-ד): אשר נתתה לנו כאשר נשבעת לאבותינו. למת לנו, וקיימת ארץ זבת חלב ודבש:
- (16) היום הזה ה' אלהיך מצוך. בכל יום יהיו צענין חדשים, כאילו צו ציוס נטויות עליהם: ושמרת ועשית אותם. נת קול מצרכם, הצאת זכורים היום תִּשְׁקָה לשנה הצאה:

18	And the LORD hath avouched thee this day to be His own treasure, as He hath promised thee, and that thou shouldest keep all His commandments;	וַיְהִי כִּי תִשְׁמַע יְיָ אֱלֹהֵינוּ לְמִנְחָתֵנוּ לֵאמֹר לַיהוָה לְעַם סִגְלָה דְּבָר־לָךְ וּלְשֹׁמֵר כָּל־מִצְוֹתָיו:	18 וַיְהִי הָאֱמִירָה הַיּוֹם לַהֲנוּת לֹא לְעַם סִגְלָה כְּאֲשֶׁר דְּבָר־לָךְ וּלְשֹׁמֵר כָּל־מִצְוֹתָיו:
19	and to make thee high above all nations that He hath made, in praise, and in name, and in glory; and that thou mayest be a holy people unto the LORD thy God, as He hath spoken.	וּלְתַתֶּנָּה עָלֶיךָ עַל כָּל־הַגּוֹיִם אֲשֶׁר עָשָׂה לְתַהֲלָה וּלְשֵׁם וּלְתִפְאֳרָתָהּ וּלְהִיתָךְ עִם־קֹדֶשׁ לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ כְּאֲשֶׁר דְּבָר: (פ)	19 וּלְתַתֶּנָּה עָלֶיךָ עַל כָּל־הַגּוֹיִם אֲשֶׁר עָשָׂה לְתַהֲלָה וּלְשֵׁם וּלְתִפְאֳרָתָהּ וּלְהִיתָךְ עִם־קֹדֶשׁ לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ כְּאֲשֶׁר דְּבָר: (פ)
XXVII	And Moses and the elders of Israel commanded the people, saying: 'Keep all the commandment which I command you this day.	וַיִּצְוֵה מֹשֶׁה וְזִקְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת־הָעָם לֵאמֹר שָׁמֹר אֶת־כָּל־הַמִּצְוָה אֲשֶׁר אֲנִי מֵצִוְּהָ אֶתְכֶם הַיּוֹם:	רביעי וַיִּצְוֵה מֹשֶׁה וְזִקְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת־הָעָם לֵאמֹר שָׁמֹר אֶת־כָּל־הַמִּצְוָה אֲשֶׁר אֲנִי מֵצִוְּהָ אֶתְכֶם הַיּוֹם:
2	And it shall be on the day when ye shall pass over the Jordan unto the land which the LORD thy God giveth thee, that thou shalt set thee up great stones, and plaster them with plaster.	וְהָיָה בַּיּוֹם הַהוּא דָּתַעֲבֹרוּן יֵת יִרְדְּנָא לְאַרְעָא דִּי אֱלֹהֶיךָ יְהִיב לָךְ וְחִקִּים לָךְ אֲבָנִין רַבִּירָבִין וְחִסּוּד יִתְהוֹן בְּסִידָא:	2 וְהָיָה בַּיּוֹם הַהוּא אֲשֶׁר תַּעֲבֹרוּ אֶת־הַיַּרְדֵּן אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־יִהְיֶה אֱלֹהֶיךָ נֹתֵן לָךְ וְחִקִּים לָךְ אֲבָנִים גְּדֹלוֹת וְשִׁדְתָּ אֹתָם בְּשִׂיד:
3	And thou shalt write upon them all the words of this law, when thou art passed over; that thou mayest go in unto the land which the LORD thy God giveth thee, a land flowing with milk and honey, as the LORD, the God of thy fathers, hath promised thee.	וְכָתַבְתָּ עֲלֵיהֶן אֶת־כָּל־דְּבָרֵי הַתּוֹרָה הַזֹּאת בְּעֵבֶרְךָ לְמַעַן אֲשֶׁר תִּבָּא אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־יִהְיֶה אֱלֹהֶיךָ נֹתֵן לָךְ אֶרֶץ זָבַת חֶלֶב וְדִבְשׁ כְּאֲשֶׁר דְּבָר וְהָיָה אֱלֹהֵי־אֲבֹתֶיךָ לָךְ:	3 וְכָתַבְתָּ עֲלֵיהֶן אֶת־כָּל־דְּבָרֵי הַתּוֹרָה הַזֹּאת בְּעֵבֶרְךָ לְמַעַן אֲשֶׁר תִּבָּא אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־יִהְיֶה אֱלֹהֶיךָ נֹתֵן לָךְ אֶרֶץ זָבַת חֶלֶב וְדִבְשׁ כְּאֲשֶׁר דְּבָר וְהָיָה אֱלֹהֵי־אֲבֹתֶיךָ לָךְ:
4	And it shall be when ye are passed over the Jordan, that ye shall set up these stones, which I command you this day, in mount Ebal, and thou shalt plaster them with plaster.	וְהָיָה בְּעֵבֶרְכֶם אֶת־הַיַּרְדֵּן תִּקְיְמוּ אֶת־הָאֲבָנִים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר אֲנִי מֵצִוְּהָ אֶתְכֶם הַיּוֹם בְּהָר עֵיבָל וְשִׁדְתָּ אוֹתָם בְּשִׂיד:	4 וְהָיָה בְּעֵבֶרְכֶם אֶת־הַיַּרְדֵּן תִּקְיְמוּ אֶת־הָאֲבָנִים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר אֲנִי מֵצִוְּהָ אֶתְכֶם הַיּוֹם בְּהָר עֵיבָל וְשִׁדְתָּ אוֹתָם בְּשִׂיד:

(17) האמרת האמירך. אין להם עד מוכיח במקרא, ולי נראה שהוא לשון הפרשה והבדלה, הבדלתו לך מאלהי הנכר להיות לך לאלהים, והוא הפרישך אליו מעמי הארץ להיות לו לעם סגולה, ומנחתו להם עד, והוא לשון תפארת, כמו יתאמרו כל פעלי און (תהלים 75, 7):

(18) כאשר דבר לך. והייסס לי סגלה (שמות יט, ה):

(19) ולהיותך עם קדוש כאשר דבר. והייסס לי קדשים (ויקרא כ, כו):

(1) שמור את כל המצוה. לשון הווה, גרדניט צלע"ו:

(2) והקמות לך. צידדן, ואחר כך תוציאו משם אחרות ותבנו מהן מזבח צהר עיבל, נמצאת אתה אומר שלשה מיני אבנים היו, שנים עשר צידדן, וכנגדן צלגל, וכנגדן צהר עיבל, כדאיחא במסכת סוטה (דף לה:):

5 And there shalt thou build an altar unto the LORD thy God, an altar of stones; thou shalt lift up no iron tool upon them.	וּבְנִיתָ שֵׁם מִזְבֵּחַ לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ מִזְבֵּחַ אֲבָנִים לֹא־תִנֶּיף עֲלֵיהֶם בְּרֹזֶל:	5 וּבְנִיתָ שֵׁם מִזְבֵּחַ לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ מִזְבֵּחַ אֲבָנִים לֹא־תִנֶּיף עֲלֵיהֶם בְּרֹזֶל:
6 Thou shalt build the altar of the LORD thy God of unhewn stones; and thou shalt offer burnt-offerings thereon unto the LORD thy God.	אֲבָנִין שְׁלֵמִין תִּבְנֶה יֵת מִדְּבַחָא דִּי אֱלֹהֶךָ וְתִסִּיק עֲלֵהּ עֹלֹת קָדָם יי אֱלֹהֶךָ:	6 אֲבָנִים שְׁלֵמוֹת תִּבְנֶה אֶת־מִזְבֵּחַ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וְהַעֲלִיתָ עָלָיו עֹלֹת לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ:
7 And thou shalt sacrifice peace-offerings, and shalt eat there; and thou shalt rejoice before the LORD thy God.	וְתִכּוֹס נֶכֶסְתָּ קוּדְשִׁין וְתִיכּוֹל תִּמְנוּ וְתִחַדִּי קָדָם יי אֱלֹהֶךָ:	7 וּבָחַתָּ שְׁלָמִים וְאָכַלְתָּ שָׁם וְשִׂמַּחְתָּ לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ:
8 And thou shalt write upon the stones all the words of this law very plainly.	וְתִכְתּוֹב עַל אֲבָנִיָּא יֵת כָּל פְּתִילֵי אִוְרֵיתָא דְהָא פְּרִישׁ יָאוֹת:	8 וְתִכְתּוֹב עַל־הָאֲבָנִים אֶת־כָּל־ דְּבָרֵי הַתּוֹרָה הַזֹּאת בְּאֵר הַיֵּטֵב: (ס)
9 And Moses and the priests the Levites spoke unto all Israel, saying: 'Keep silence, and hear, O Israel; this day thou art become a people unto the LORD thy God.	וּמִלִּיל מֹשֶׁה וְכַהֲנָיָא לְיִשְׂרָאֵל עִם כָּל יִשְׂרָאֵל לְמִימַר אֲצִית וְשָׁמַע יִשְׂרָאֵל יוֹמָא הַדִּין הַיּוֹמָא לְעַם קָדָם יי אֱלֹהֶךָ:	9 וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה וְהַכֹּהֲנִים הַלְוִיִּם אֶל כָּל־יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר הִסְכַּת וְשָׁמַע יִשְׂרָאֵל הַיּוֹם הַזֶּה נִתְּנִיתָ לְעַם לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ:
10 Thou shalt therefore hearken to the voice of the LORD thy God, and do His commandments and His statutes, which I command thee this day.	וְתִשְׁמָעַתָּ לְמִימְרָא דִּי אֱלֹהֶךָ וְתַעֲבִיד יֵת פְּקוּדֵהּ וְיֵת קִימוּתֵהּ דְּאֵנָּא מִפְּקִיד לָךְ יוֹמָא דִּין:	10 וְשָׁמַעְתָּ בְּקוֹל יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וַעֲשִׂיתָ אֶת־מִצְוֹתָיו וְאֶת־חֻקָּיו אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוֶּה הַיּוֹם: (ס)
11 And Moses charged the people the same day, saying:	וּפְקִיד מֹשֶׁה יֵת עֲמָא בְיוֹמָא הַהוּא לְמִימַר:	חמישי וַיִּצַּו מֹשֶׁה אֶת־הָעָם בַּיּוֹם הַהוּא לֵאמֹר:
12 'These shall stand upon mount Gerizim to bless the people, when ye are passed over the Jordan: Simeon, and Levi, and Judah, and Issachar, and Joseph, and Benjamin;	אֵלִין יִקוּמוּן לְבָרְכָא יֵת עֲמָא עַל טוּרָא דְגֵרִיזִין בְּמַעְבְּרָכֹן יֵת יִרְדְּנָא שְׁמַעוֹן וְלֵוִי וַיהוּדָה וַיִּשְׁשָׁכָר וַיֹּסֶף וּבִנְיָמִן:	12 אֵלֶּה יַעֲמִדוּ לְבָרֵךְ אֶת־הָעָם עַל־הַר גֵּרִזִּים בְּעָבְרָכֶם אֶת־ הַיַּרְדֵּן שְׁמַעוֹן וְלֵוִי וַיהוּדָה וַיִּשְׁשָׁכָר וַיֹּסֶף וּבִנְיָמִן:

(8) באר היטב. נשבעים לשון (שס לז):

(9) הסכת. כמרגומי: היום הזה נהיית לעם. כלל יוס יהיו צעיניך כאילו היום זאת עמו בצרית:

(12) לברך את העם. כדאיחא צמסכת סוטה (דף לז), ששה שבעים עלו לראש הר גריזים וששה לראש הר עיבל, והכהנים והלוים והאחרון למטה באמנע, הפכו לויים פניהם כלפי הר גריזים ופתחו בצרכה, צרוך האיש אשר לא יעשה פסל ומסכה וגו', ואלו ואלו ענין אמן, חזרו והפכו פניהם כלפי הר עיבל ופתחו בקללה, ואומרים ארור האיש אשר יעשה פסל וגו', וכן כולם עד ארור אשר לא יקיים:

13	and these shall stand upon mount Ebal for the curse: Reuben, Gad, and Asher, and Zebulun, Dan, and Naphtali.	וְאֵלֶּה יַעֲמִדוּ עַל־הַקְּלָלָה בְּתֹרַיִם עֵיבָל רְאוּבֵן גָּד וְאַשֶּׁר וְזִבְּלוּן דָּן וְנַפְתָּלִי:
14	And the Levites shall speak, and say unto all the men of Israel with a loud voice:	וְעָנּוּ הַלְוִיִּם וְאָמְרוּ אֶל־כָּל־אִישׁ יִשְׂרָאֵל קוֹל רָם: (ס)
15	Cursed be the man that maketh a graven or molten image, an abomination unto the LORD, the work of the hands of the craftsman, and setteth it up in secret. And all the people shall answer and say: Amen.	אָרוּר הָאִישׁ אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה פֶסֶל וּמִסְכָּה תּוֹעֵבַת יְהוָה מַעֲשֵׂה יָדָיו חֹרֵשׁ וְשֵׁם בְּסֻתָּר וְעָנּוּ כָל־הָעָם וְאָמְרוּ אָמֵן: (ס)
16	Cursed be he that dishonoureth his father or his mother. And all the people shall say: Amen.	אָרוּר מַקְלֵה אָבִיו וְאִמּוֹ וְאָמַר כָּל־הָעָם אָמֵן: (ס)
17	Cursed be he that removeth his neighbour's landmark. And all the people shall say: Amen.	אָרוּר מְסִיג גְּבוּל רֵעֵהוּ וְאָמַר כָּל־הָעָם אָמֵן: (ס)
18	Cursed be he that maketh the blind to go astray in the way. And all the people shall say: Amen.	אָרוּר מַשְׁגֵּה עֵינַי בְּדֶרֶךְ וְאָמַר כָּל־הָעָם אָמֵן: (ס)
19	Cursed be he that perverteth the justice due to the stranger, fatherless, and widow. And all the people shall say: Amen.	אָרוּר מַטֵּה מִשְׁפָּט גֵּר־יְתוֹם וְאַלְמָנָה וְאָמַר כָּל־הָעָם אָמֵן: (ספּק פּרשׁה סתומה בכתר ארם צובה)
20	Cursed be he that lieth with his father's wife; because he hath uncovered his father's skirt. And all the people shall say: Amen.	אָרוּר שֹׁכֵב עִם־אִשְׁתּוֹ אָבִיו כִּי גִלָּה כְּנָפֵי אָבִיו וְאָמַר כָּל־הָעָם אָמֵן: (ס)
21	Cursed be he that lieth with any manner of beast. And all the people shall say: Amen.	אָרוּר שֹׁכֵב עִם־כָּל־בְּהֵמָה וְאָמַר כָּל־הָעָם אָמֵן: (ס)
22	Cursed be he that lieth with his sister, the daughter of his father, or the daughter of his mother. And all the people shall say: Amen.	אָרוּר שֹׁכֵב עִם־אֲחֻתּוֹ בֶּת־אָבִיו אוֹ בֶּת־אִמּוֹ וְאָמַר כָּל־הָעָם אָמֵן: (ס)

(16) מקלה אביו. מזלזל, לשון ונקלה חסיד (לעיל כה, ג):

(17) מסיג גבול. מחזירו לאחוריו וגונז את הקרקע, לשון והסג אחור (ישעיה נט, יד):

(18) משגה עור. הסומא צדק, ומשיליו ענה רעה:



XXVIII

23	Cursed be he that lieth with his mother-in-law. And all the people shall say: Amen.	אָרוֹר שֶׁכֵּב עִם־חַתָּנָתּוֹ וְאָמַר לֵיט דִּישְׁכּוּב עִם חַמָּתִיהָ כָּל־הָעָם אָמֵן: (ס)
24	Cursed be he that smiteth his neighbour in secret. And all the people shall say: Amen.	אָרוֹר מַכֵּה רֵעֵהוּ בְּסֵתֶר וְאָמַר לֵיט דִּימַחִי חֲבֵרִיהָ בְּסֵתֶרָא כָּל־הָעָם אָמֵן: (ס)
25	Cursed be he that taketh a bribe to slay an innocent person. And all the people shall say: Amen.	אָרוֹר לֹקֵחַ שֹׁחַד לְהַכּוֹת נַפֶּשׁ דָּם נָקִי וְאָמַר כָּל־הָעָם אָמֵן: (ס)
26	Cursed be he that confirmeth not the words of this law to do them. And all the people shall say: Amen.	אָרוֹר אֲשֶׁר לֹא־יִקְיָם אֶת־דְּבָרֵי הַתּוֹרָה־הַזֹּאת לַעֲשׂוֹת אוֹתָם וְאָמַר כָּל־הָעָם אָמֵן: (פ)
	And it shall come to pass, if thou shalt hearken diligently unto the voice of the LORD thy God, to observe to do all His commandments which I command thee this day, that the LORD thy God will set thee on high above all the nations of the earth.	וְהָיָה אִם־שָׁמָעַתְּ שְׁמִעַ בְּקוֹל יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְשָׁמֹר לַעֲשׂוֹת אֶת־כָּל־מִצְוֹתָיו אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוְנֶךָ הַיּוֹם וּנְתַנֶּנְךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ עָלְיוֹן עַל כָּל־גּוֹי הָאָרֶץ:
2	And all these blessings shall come upon thee, and overtake thee, if thou shalt hearken unto the voice of the LORD thy God.	וּבָאוּ עָלֶיךָ כָּל־הַבְּרָכוֹת וַיִּתּוֹן עָלֶךָ כָּל בְּרָכָתָא הָאֵלֶּה וְהַשִּׁיגָךָ כִּי תִשְׁמָע בְּקוֹל יְהוָה אֱלֹהֶיךָ:
3	Blessed shalt thou be in the city, and blessed shalt thou be in the field.	בָּרוּךְ אַתָּה בְּעִיר וּבְרֹדֶף אַתָּה בְּשָׂדֶה: בְּרִיד אַתָּה בְּקִרְיָא וּבְרִיד אַתָּה בְּחַקְלָא:
4	Blessed shall be the fruit of thy body, and the fruit of thy land, and the fruit of thy cattle, the increase of thy kine, and the young of thy flock.	בָּרוּךְ פְּרִי־בִטְנְךָ וּפְרִי אֲדָמָתְךָ וּפְרִי בְהֶמְתְּךָ שֹׁגֵר אֶלֶפֶיךָ וְעֶשְׂתֵּרֹת צֹאנְךָ: בְּרִיד וּלְדָא דְּמַעַךְ וְאִבָּא דְּאַרְעֶךָ וּנְלָדָא דְּבִעִירְךָ בְּקִרֵּי תוֹרְךָ וְעֶדְרֵי עֶגְךָ:
5	Blessed shall be thy basket and thy kneading-trough.	בָּרוּךְ טַנְאֶךָ וּמִשְׁאֲרֶתְךָ: בְּרִיד סֻלֶּךָ וְאַצִּוְתְךָ:
6	Blessed shalt thou be when thou comest in, and blessed shalt thou be when thou goest out.	בָּרוּךְ אַתָּה בְּבָאֶךָ וּבְרֹדֶף אַתָּה בְּצֵאתְךָ: בְּרִיד אַתָּה בְּמֵיעֶלְךָ וּבְרִיד אַתָּה בְּמִפְקֶךָ:

(24) מכה רעהו בסתר. על לשון הרע הוא אומר. ראיתי ציטודו של רבי משה הדרשן, "א ארורים יש כאן כנגד י"א שבטים, וכנגד שמעון לא כח ארור, לפי שלא היה צלצו לצרכו לפני מותו כשצרך שאר השבטים, לכן לא רצה לקללו:  
 (26) אשר לא יקים. אן כלל את כל התורה כולה, וקבלה עליהם צאלה וצשזעה:  
 (4) שגר אלפיד. ולדות צקרך, שהצהמה משגרת ממעה: ועשתרות צאנך. כמרגומו, ורבותינו אמרו (חולין פד): למה נקרא שם עשתרות, שמעשירות את בעליהן ומחזיקות אותם, כעשתרות הללו שהן סלעים חזקים:  
 (5) ברוך טנאך. פירותיך. דבר אחר טנאך, דבר לח שאתה מסנן בסלים: ומשאריתך. דבר יבש, שנאמר בכלי ואינו ז:

7	The LORD will cause thine enemies that rise up against thee to be smitten before thee; they shall come out against thee one way, and shall flee before thee seven ways.	יִתֵּן יְהוָה אֶת־אֹיְבֶיךָ הַקָּטָנִים עָלֶיךָ נֹגְפִים לְפָנֶיךָ בְּדֶרֶךְ אֶחָד יֵצְאוּ אֵלֶיךָ וּבִשְׁבָעָה דְרָכִים יָנוּסוּ לְפָנֶיךָ: וְיָתֵן יְהוָה יְיָ יִתְּנֵם עָלֶיךָ תְּבִירָיו קִדְמָךָ בְּאוֹרְחָא חֲדָא וּפְקֹדֵי לְוַתְךָ וּבִשְׁבַע אוֹרְחֵן יַעֲרְקֹן מִן קִדְמָךָ:	שז
8	The LORD will command the blessing with thee in thy barns, and in all that thou puttest thy hand unto; and He will bless thee in the land which the LORD thy God giveth thee.	יִצְוֶה יְהוָה אֶתְּךָ אֶת־הַבְּרָכָה בְּאֶסְמֶיךָ וּבְכָל מַשְׁלַח יָדְךָ וּבְרָכְךָ בָּאָרֶץ אֲשֶׁר־יִהְיֶה אֱלֹהֶיךָ נֹתֵן לָךְ: וְיִפְקֹד יְיָ לְךָ יִתְּנֶה בְּאוֹצְרֶךָ וּבְכָל אוֹשְׁטוֹת יָדְךָ וּבְרָכְכָה בְּאֶרְעָא דִּי אֱלֹהֶיךָ יְחִיב לָךְ:	8
9	The LORD will establish thee for a holy people unto Himself, as He hath sworn unto thee; if thou shalt keep the commandments of the LORD thy God, and walk in His ways.	יְקִימֶךָ יְהוָה לְזֶה לְעָם קָדוֹשׁ כַּאֲשֶׁר נִשְׁבַּע־לָךְ כִּי תִשְׁמֹר אֶת־מִצְוֹת יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וְהִלַּכְתָּ בְּדַרְכָּיו: וְיִקְיֶמְךָ יְיָ קִדְמוֹהֵי לְעָם קָדִישׁ כְּמָא דְקָמִים לָךְ אֲרִי תִטֵּר יִתְּנֶה פְקוּדֵי דִי אֱלֹהֶיךָ וְתִתְּנֶה בְּאוֹרְחֵן דְּתַקֵּן קִדְמוֹהֵי:	9
10	And all the peoples of the earth shall see that the name of the LORD is called upon thee; and they shall be afraid of thee.	וְרָאוּ כָּל־עַמֵּי הָאָרֶץ כִּי שֵׁם יְהוָה נִקְרָא עָלֶיךָ וְיִרְאוּ מִמֶּךָ: וְיַחֲזֹן כָּל עַמֵּי אֶרֶעָ אֲרִי שְׁמָא דִּי אֶתְקִרִי עָלֶיךָ וְיִדְחֲלוּן מִנֶּךָ:	10
11	And the LORD will make thee over-abundant for good, in the fruit of thy body, and in the fruit of thy cattle, and in the fruit of thy land, in the land which the LORD swore unto thy fathers to give thee.	וְהוֹתִתֶךָ יְהוָה לְטוֹבָה בְּפָרִי בְטָנְךָ וּבְפָרִי בְהֶמְתֶּךָ וּבְפָרִי אֲדָמָתְךָ עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יְהוָה לַאֲבֹתֶיךָ לָתֵת לָךְ: וְיִוְתַרְנֶךָ יְיָ לְטָבָא בְּוֹלְדָא דְמַעַךְ וּבְוֹלְדָא דְבְשִׁירְךָ וּבְאֵבָא דְאֶרְעֶךָ עַל אֶרֶעָ דְקָמִים יְיָ לַאֲבֹתְךָ לְמִתֵּן לָךְ:	11
12	The LORD will open unto thee His good treasure the heaven to give the rain of thy land in its season, and to bless all the work of thy hand; and thou shalt lend unto many nations, but thou shalt not borrow.	יִפְתַּח יְהוָה אֶת־אוֹצְרוֹ הַטּוֹב אֶת־הַשָּׁמַיִם לָתֵת מָטָר אֲרֶזְךָ בְּעִתּוֹ וּלְבָרֶךְ אֶת כָּל־מַעֲשֶׂה יָדְךָ וְהִלִּיתָ גּוֹיִם רַבִּים וְאַתָּה לֹא תִלְוֶה: וְיִפְתַּח יְיָ לָךְ יִתְּנֶה אֶת־אוֹצְרוֹ הַטּוֹב אֶת־הַשָּׁמַיִם לָתֵת מָטָר אֲרֶזְךָ בְּעִתּוֹ וּלְבָרֶךְ אֶת כָּל־מַעֲשֶׂה יָדְךָ וְהִלִּיתָ גּוֹיִם רַבִּים וְאַתָּה לֹא תִלְוֶה:	12
13	And the LORD will make thee the head, and not the tail; and thou shalt be above only, and thou shalt not be beneath; if thou shalt hearken unto the commandments of the LORD thy God, which I command thee this day, to observe and to do them;	וְנָתַתְךָ יְהוָה לְרֹאשׁ וְלֹא לְזָנָב וְהִיִּיתָ רֶק לְמַעְלָה וְלֹא תִהְיֶה לְמַטָּה כִּי־תִשְׁמָע אֶל־מִצְוֹתָיִךְ אֲשֶׁר אֲנִי מְצִוֶּה הַיּוֹם לְשָׁמֹר וּלַעֲשׂוֹת: וְיִתְּנֶךָ יְיָ תִקְיָה וְלֹא חִלָּשׁ וְתִהְיֶה בָרִם לְעִלָּא וְלֹא תִהְיֶה לְתַחְתָּא אֲרִי תִקְבִּיל לְפְקוּדֵי דִי אֱלֹהֶיךָ דְאֵנָּה מְפָקִיד לָךְ יוֹמָא דִּין לְמִטֵּר וּלְמַעֲבָד:	13

(6) ברוך אתה בבואך וברוך אתה בצאתך. שמהא יציאתך מן העולם זלא חטא כזיאתך לעולם (זכא מניעא קז).  
(7) ובשבעה דרכים ינוסו לפניך. כן דרך הגזעלים לזרוע, להיות מתפורין לכל זד:

14	and shalt not turn aside from any of the words which I command you this day, to the right hand, or to the left, to go after other gods to serve them.	וְלֹא תִסּוּר מִכָּל-הַדְּבָרִים אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוֶּה אֶתְכֶם הַיּוֹם יְמִין וּשְׂמָאוֹל לָלֶכֶת אַחֲרֵי אֱלֹהִים אֲחֵרִים לְעַבְדָּם: (פ)	וְלֹא תִסּוּר מִכָּל הַתְּסֻנוֹת מִכָּל פְּתֻמָּיָא דְאַנָּא מִפְּקִיד יִתְכוּן יוֹמָא דִּין לִימִינָא וְלִשְׂמָאלָא לְמַהֲדָּא בְּתַר טַעוֹת עַמּוּמָיָא לְמַפְלַחְהוֹן:
15	But it shall come to pass, if thou wilt not hearken unto the voice of the LORD thy God, to observe to do all His commandments and His statutes which I command thee this day; that all these curses shall come upon thee, and overtake thee.	וְהָיָה אִם-לֹא תִשְׁמַע בְּקוֹל יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְשָׁמֹר לַעֲשׂוֹת אֶת-כָּל-מִצְוֹתָיו וְחֻקֹּתָיו אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוֶּה הַיּוֹם וּבָאוּ עָלֶיךָ כָּל-חֲקָלֹת הָאָלֶה וְהַשִּׁיגוּךְ:	וְהָיָה אִם לֹא תִשְׁמַע בְּקוֹל יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְשָׁמֹר לַעֲשׂוֹת אֶת-כָּל פְּקוּדוֹתַי וְקִנְיָוֹתַי דְאַנָּא מִפְּקִיד לְךָ יוֹמָא דִּין וְיִיתְּנוּ עָלֶיךָ כָּל לְוִטִיָּא הָאֵלִין וְיִדְבְּקוּנָךְ:
16	Cursed shalt thou be in the city, and cursed shalt thou be in the field.	אָרוּר אַתָּה בְּעִיר וְאָרוּר אַתָּה בְּשָׂדֶה:	לִיט אַתָּה בְּקִרְתָּא וְלִיט אַתָּה בְּחַקְלָא:
17	Cursed shall be thy basket and thy kneading-trough.	אָרוּר טַנְאָךָ וּמִשְׁאֲרֵתְךָ:	לִיט סִלְךָ וְאֻצֹתְךָ:
18	Cursed shall be the fruit of thy body, and the fruit of thy land, the increase of thy kine, and the young of thy flock.	אָרוּר פְּרִי-בִטְנְךָ וּפְרִי אֲדָמָתְךָ שֹׁגֵר אֶלְפִיךָ וְעִשְׂתֶּרֶת צֹאנְךָ:	לִיט וְלִדָּא דְמַעֲדָא וְאֻבָּא דְאַרְעָךָ בְּקִרְי תוֹרְךָ וְעִדְרֵי עֲנָךְ:
19	Cursed shalt thou be when thou comest in, and cursed shalt thou be when thou goest out.	אָרוּר אַתָּה בְּבֹאֶךָ וְאָרוּר אַתָּה בְּצֵאתְךָ:	לִיט אַתָּה בְּמֵיעָלְךָ וְלִיט אַתָּה בְּמַפְקָךְ:
20	The LORD will send upon thee cursing, discomfiture, and rebuke, in all that thou puttest thy hand unto to do, until thou be destroyed, and until thou perish quickly; because of the evil of thy doings, whereby thou hast forsaken Me.	יִשְׁלַח יְהוָה בְּךָ אֶת-הַמָּאָרָה אֶת-הַמְּהוּמָה וְאֶת-הַמִּגְעָרָת בְּכָל-מַשְׁלַח יָדְךָ אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה עַד הַשְׁמָדָךְ וְעַד-אַבְדּוֹךָ מִלִּחַ מִפְּנֵי רָע מַעַלְלֶיךָ אֲשֶׁר עָזַבְתָּנִי:	יִשְׁלַח יְיָ בְּךָ יָת מְאִירְתָּא יָת שְׁגוּשִׁיָּא וְיָת מְזוּפִיתָא בְּכָל אוֹשְׁטוֹת יָדְךָ דְתַעֲבִיד עַד דְתַשְׁתַּיִצִי וְעַד דְתִיבִיד בְּפִרְיעַ מִן קֳדָם בִּישׁוֹת עוֹבְדָךְ דְשִׁבְקְתָא דְחִלְתִּי:
21	The LORD will make the pestilence cleave unto thee, until He have consumed thee from off the land, whither thou goest in to possess it.	יִדְבֶּק יְהוָה בְּךָ אֶת-הַדָּבָר עַד כָּלְתּוֹ אֶתְךָ מֵעַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר-אַתָּה בָּא-שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ:	יִדְבִיק יְיָ בְּךָ יָת מוֹתָא עַד דִּישְׁיִצִי יָתְךָ מֵעַל אֲרֻעָא דְאַתָּה עָלִיל לְחֻמֵּן לְמִירְתָּהּ:
22	The LORD will smite thee with consumption, and with fever, and with inflammation, and with fiery heat, and with drought, and with blasting, and with mildew; and they shall pursue thee until thou perish.	יִכְבֶּה יְהוָה בְּשַׁחֲפַת וּבִקְדָחַת וּבִדְלִקָת וּבְחֻרְחַר וּבְחֻרְב וּבְשִׁדְפוֹן וּבִירְקוֹן וּרְדִפוֹךָ עַד אֲבָדְךָ:	וּמְחִינָךְ יְיָ בְּשַׁחֲפָתָא וּבְקִדְחָתָא וּבְחֻרְחוּרָא וּבְחֻרְבָּא וּבְשִׁדְפָנָא וּבִירְקָנָא וּרְדִפוּנָךְ עַד דְתִיבִיד:

(20) המארה. מסרון, כמו זרעת ממארת (ויקרא יג, נא): המהומה. שגשג, קול צהלות:

23	And thy heaven that is over thy head shall be brass, and the earth that is under thee shall be iron.	וַיְהִי שָׁמַיִךְ אֲשֶׁר עַל-רָאשֶׁיךָ כְּסִינִין כְּנָחָשׁ מְלֹאחָתָא מִטָּרָא וְאֶרֶץ דְּתַחֲתֶיךָ תְּקִיפָא כְּבָרָזְלָא מִלְמַעְבַּד פִּירִין:	וְהָיָה שָׁמַיִךְ אֲשֶׁר עַל-רָאשֶׁיךָ נְחֹשֶׁת וְהָאָרֶץ אֲשֶׁר-תַּחְתֶּיךָ בְּרֹזָל:	23
24	The LORD will make the rain of thy land powder and dust; from heaven shall it come down upon thee, until thou be destroyed.	וַיִּתֵּן יְיָ יַת מָטָר אֶרֶץְךָ אֲבָקָא וְעָפָר מִן-שָׁמַיִךְ יִיחֹת עָלֶיךָ עַד דְּתִשְׁתַּיֵּץ:	וַיִּתֵּן יְהוָה אֶת-מָטָר אֶרֶץְךָ אֲבָק וְעָפָר מִן-הַשָּׁמַיִם יֵרֵד עָלֶיךָ עַד הַשְׁמָדָךְ:	24
25	The LORD will cause thee to be smitten before thine enemies; thou shalt go out one way against them, and shalt flee seven ways before them; and thou shalt be a horror unto all the kingdoms of the earth.	וַיִּתְּנֶנּוּ יְיָ תְּבִיר קֳדָם שְׂנָאֶיךָ בְּאֻרְחָא חֶדָא תַּפּוּק לְנִתְיָה וּבִשְׁבַע דְּרָקִים תִּנּוּס לְפָנֶיךָ וְהָיִיתָ לְזַעֲזָה לְכָל מַמְלָכוֹת הָאָרֶץ:	וַיִּתְּנֶנּוּ יְהוָה נֶגֶף לְפָנֶי אֹיְבֶיךָ בְּדֶרֶךְ אֶחָד תֵּצֵא אֵלָיו וּבִשְׁבַע דְּרָקִים תִּנּוּס לְפָנֶיךָ וְהָיִיתָ לְזַעֲזָה לְכָל מַמְלָכוֹת הָאָרֶץ:	25
26	And thy carcasses shall be food unto all fowls of the air, and unto the beasts of the earth, and there shall be none to frighten them away.	וְהָיָה נְבִלְתְּךָ לְמֵאֲכָל לְכָל-עוֹף הַשָּׁמַיִם וּלְבִהֲמַת הָאָרֶץ וְאִין מַחְרִיד:	וְהָיָה נְבִלְתְּךָ לְמֵאֲכָל לְכָל-עוֹף הַשָּׁמַיִם וּלְבִהֲמַת הָאָרֶץ וְאִין מַחְרִיד:	26
27	The LORD will smite thee with the boil of Egypt, and with the emerods, and with the scab, and with the itch, whereof thou canst not be healed.	וַיַּחְיֶנּוּ יְיָ בְּשַׁחֲנָא דְּמִצְרַיִם וּבִטְחוּרִין וּבְגִרְפָּא וּבְחֶרֶס וּבִישׁ דְּלֹא תְּכּוּל לְאַתְסָאָה:	וַיַּכֶּךָ יְהוָה בְּשַׁחֲתֵין מִצְרַיִם (כִּי וּבַעֲפָלִים) [ק' וּבִטְחוּרִים] וּבִגְרֵב וּבְחֶרֶס אֲשֶׁר לֹא-תֻכַּל לְהִרְפָּא:	27
28	The LORD will smite thee with madness, and with blindness, and with astonishment of heart.	וַיַּחְיֶנּוּ יְיָ בְּטַפְשׁוּתָא וּבִשְׁעֵמּוּתָא וּבְאַשְׁמוּנְתָא לְבָא:	וַיַּכֶּךָ יְהוָה בְּשַׁעֲוֹן וּבְעִוְרוֹן וּבְתַמְהוֹן לְלֵב:	28

(22) בשחפת. שצטרו נשחף ונפוח: ובקדחת. לשון פי אש קדסה צאפי (דברים לב, כז), והוא אש של חולי מלווי צלע"ו שהיא חמה מאוד: ובדלקת. חמה יותר מקדחת, ומיני חלאים הם: ובחרחר. חולי המחממו תוך הגוף ואמא תמיד למים, וצלע"ו אשרינמנ"ט, לשון ועצמי קרה מני חרצ (איזו ל, ל), נטר משח מאש (ירמיה ו, כט): ובחרב. יציא עליך גייסות: ובשדפון ובריקון. מכות תצואה שצצדות. שדפון. רוח קדים אשילד"ה צלע"ו. ירקון. יוצש, ופני התצואה מכסיפין ונהפכין לירקון, קמ"א צלע"ו: עד אבדך. תרגום עד דסיצד, כלומר עד אבדך, שתכלה מאלריך: (23) והיו שמך אשר על ראשך נחשת. קללות הללו משה מפי עצמו אמרן, ושצהר סיני מפי הקב"ה אמרן כמשמעו, וכן נאמר ואם לא תשמעו לי (ויקרא כו, יד), ואם תלכו עמי קרי (שם כא), וכאן הוא אומר לקול ה' אלהיך, ידבק ה' בך, יככה ה'. הקל משה בקללותיו לאמרן צלשון יחיד, וגם כן בקללה זו הקל, שצראשונות הוא אומר את שמייכם צצרו ואת ארצכם פצצשה (שם ט), שלא יהיו השמים מויעין כדרך שאין הצרול מויע, ומחוץ כך יהא חורב צעולם, והארץ תהא מויעה כדרך שהנחשת מויע והיא מרקבת פירותיה, וכאן הוא אומר שמך נחשת וארצך צרול, שיהיו שמים מויעין, אע"פ שלא יריקו מטר, מכל מקום לא יהיה חורב של אצדון צעולם, והארץ לא תהיה מויעה כדרך שאין הצרול מויע, ואין הפירות מרקבינן, ומכל מקום קללה היא, צין שהיא כנחשת צין שהיא צרול לא חוצא פירות, וכן השמים לא יריקו מטר: (24) מטר ארצך אבך ועפר. זיקא דצחר מטר (תענית ג:), מטר יורד ולא כל צרכו ואין צו כדי להרצין את העפר, והרוח צאה ומעלה את האבק, ומכסה את עשב הזרעים שהן לחים מן המים, ונדבק בהם ונעשה טיט, ומתייבש ומרקבינן: (25) לזעזעה. לאימה ולזיע, שיזעו כל שומעי מכותיך ממך, ויאמרו אוי לנו שלא יצא עלינו כדרך שצא על אלו: (27) בשחין מצרים. רע היה מאד, לח מצפנים ויצש מצחון, כדאימא צצכורות (מא:). גרב. שחין לח: חרס. שחין יצש כחרס:

<p>29 And thou shalt grope at noontday, as the blind gropeth in darkness, and thou shalt not make thy ways prosperous; and thou shalt be only oppressed and robbed alway, and there shall be none to save thee.</p>	<p>והיית ממשש בצלה כְּאִשֶּׁר יִמְשֹׁשׁ הָעוֹר בְּאֶפְלָה וְלֹא תִצְלִיחַ אֶת־דַּרְכֶּיךָ וְהָיִיתָ אֶדְעָשׂוֹק וְגִזּוֹל כָּל־הַיָּמִים וְאֵין מוֹשִׁיעַ:</p>	<p>29 והיית ממשש בצלה כְּאִשֶּׁר יִמְשֹׁשׁ הָעוֹר בְּאֶפְלָה וְלֹא תִצְלִיחַ אֶת־דַּרְכֶּיךָ וְהָיִיתָ אֶדְעָשׂוֹק וְגִזּוֹל כָּל־הַיָּמִים וְאֵין מוֹשִׁיעַ:</p>
<p>30 Thou shalt betroth a wife, and another man shall lie with her; thou shalt build a house, and thou shalt not dwell therein; thou shalt plant a vineyard, and shalt not use the fruit thereof.</p>	<p>אִשָּׁה תֵּאָדָשׁ וְאִישׁ אַחֵר (כ') יִשְׁכְּבָנָהּ בֵּית תִּבְנֶה וְלֹא־תִשָּׁב בּוֹ כִּרְם תִּטַּע וְלֹא תִחַלְלֶנּוּ:</p>	<p>30 אִשָּׁה תֵּאָדָשׁ וְאִישׁ אַחֵר (כ') יִשְׁכְּבָנָהּ בֵּית תִּבְנֶה וְלֹא־תִשָּׁב בּוֹ כִּרְם תִּטַּע וְלֹא תִחַלְלֶנּוּ:</p>
<p>31 Thine ox shall be slain before thine eyes, and thou shalt not eat thereof; thine ass shall be violently taken away from before thy face, and shall not be restored to thee; thy sheep shall be given unto thine enemies; and thou shalt have none to save thee.</p>	<p>שׁוֹרְךָ טָבוּחַ לְעֵינֶיךָ וְלֹא תֹאכְלֶנּוּ מִמֶּנּוּ חֲמֹרְךָ גִּזּוֹל מִלְּפָנֶיךָ וְלֹא יָשׁוּב לְךָ צֹאנְךָ נְתֻנּוֹת לְאֹיְבֶיךָ וְאֵין לְךָ מוֹשִׁיעַ:</p>	<p>31 שׁוֹרְךָ טָבוּחַ לְעֵינֶיךָ וְלֹא תֹאכְלֶנּוּ מִמֶּנּוּ חֲמֹרְךָ גִּזּוֹל מִלְּפָנֶיךָ וְלֹא יָשׁוּב לְךָ צֹאנְךָ נְתֻנּוֹת לְאֹיְבֶיךָ וְאֵין לְךָ מוֹשִׁיעַ:</p>
<p>32 Thy sons and thy daughters shall be given unto another people, and thine eyes shall look, and fail with longing for them all the day; and there shall be nought in the power of thy hand.</p>	<p>בָּנֶיךָ וּבָתְּרֶיךָ נְתֻנִים לְעַם אַחֵר וְעֵינֶיךָ רְאוּת וְכָלוֹת אֲלֵיהֶם כָּל־הַיּוֹם וְאֵין לְאֵל יָדָי:</p>	<p>32 בָּנֶיךָ וּבָתְּרֶיךָ נְתֻנִים לְעַם אַחֵר וְעֵינֶיךָ רְאוּת וְכָלוֹת אֲלֵיהֶם כָּל־הַיּוֹם וְאֵין לְאֵל יָדָי:</p>
<p>33 The fruit of thy land, and all thy labours, shall a nation which thou knowest not eat up; and thou shalt be only oppressed and crushed away:</p>	<p>אֲבָא דְאֶרֶץ וְכָל לֵיאֻתָּךְ יִיכּוֹל עִם דְּלֹא יָדַעְתָּ וְתִהְיֶה בְרֵם עֲשִׂיק וְרָעִיעַ כָּל יוֹמָא:</p>	<p>33 פְּרִי אֲדָמָתְךָ וְכָל־יְגִיעֶךָ יֹאכַל עִם אֲשֶׁר לֹא־יָדַעְתָּ וְהָיִיתָ רֶק עֲשִׂיק וְרָצוּץ כָּל־הַיָּמִים:</p>
<p>34 so that thou shalt be mad for the sight of thine eyes which thou shalt see.</p>	<p>וְתִהְיֶה מִשְׁתַּטִּי מִחִיּוֹ עֵינֶךָ דְּתִהְיֶה חֲזוֹ:</p>	<p>34 וְהָיִיתָ מִשְׁגָּע מִמַּרְאֵה עֵינֶיךָ אֲשֶׁר תִּרְאֶה:</p>
<p>35 The LORD will smite thee in the knees, and in the legs, with a sore boil, whereof thou canst not be healed, from the sole of thy foot unto the crown of thy head.</p>	<p>יִכְּכָה יְהוָה בְּשִׁתִּין רֶעַע עַל־רַגְלֶיךָ וְעַל־הַשְּׁקָמִים אֲשֶׁר לֹא־תִכַּל לְהַרְפָּא מִכָּף רִגְלְךָ וְעַד קְדָדְךָ:</p>	<p>35 יִכְּכָה יְהוָה בְּשִׁתִּין רֶעַע עַל־רַגְלֶיךָ וְעַל־הַשְּׁקָמִים אֲשֶׁר לֹא־תִכַּל לְהַרְפָּא מִכָּף רִגְלְךָ וְעַד קְדָדְךָ:</p>

(28) ובתמהון לבב. אומם הלז, אשטורדישן צלעז:

(29) עשוק. צכל מעשיך יהיה ערעור:

(30) ישגלנה. לשון שגל, פילגש, והכחז כינהו לשבח ישכננה, (מגילה כה) ותקון סופרים הוא זה: תחללנו. צשנה הרביעית לאכול פרוי:

(32) וכלות אליהם. מנפות אליהם שישוצו ואינם שצים, כל תוחלת שאינה צאה קרויה כליון עינים:

36	The LORD will bring thee, and thy king whom thou shalt set over thee, unto a nation that thou hast not known, thou nor thy fathers; and there shalt thou serve other gods, wood and stone.	יֹלֶךְ יְהוָה אִתְּךָ וְאֶת־מֶלֶכְךָ יָגִיל יְיָ יִתְּךָ וְיֵת מֶלֶכְךָ אֲשֶׁר תִּקֵּים עָלֶיךָ אֶל־גּוֹי אֲשֶׁר לֹא־יָדַעְתָּ אֹתָהּ וְאֲבֹתֶיךָ וְעַבַּדְתָּ שָׁם אֱלֹהִים אֲחֵרִים עֵץ וְאֶבֶן:	36
37	And thou shalt become an astonishment, a proverb, and a byword, among all the peoples whither the LORD shall lead thee away.	וְהָיִיתָ לְשִׁמָּה לְמִשְׁלַל וּלְשִׁנְיָה בְּכָל הָעַמִּים אֲשֶׁר־יִנְהַגְךָ יְהוָה שָׁמָּה:	37
38	Thou shalt carry much seed out into the field, and shalt gather little in; for the locust shall consume it.	זָרַע רַב תּוֹצִיא תִשְׂדֶּה וּמַעַט תִּאָּסֵף כִּי יִחְסְלֶנּוּ הָאַרְבֵּה:	38
39	Thou shalt plant vineyards and dress them, but thou shalt neither drink of the wine, nor gather the grapes; for the worm shall eat them.	כַּרְמִים תִּטָּע וְעַבַּדְתָּ וַיֵּין לֹא תִשְׁתֶּה וְלֹא תִאָּגֵד כִּי תֹאכְלֶנּוּ הַתְּלָעֹת:	39
40	Thou shalt have olive-trees throughout all thy borders, but thou shalt not anoint thyself with the oil; for thine olives shall drop off.	זֵיתִים יִהְיוּ לְךָ בְּכָל־גְּבוּלְךָ וְשִׁמֶן לֹא תִסּוֹד כִּי יִשַׁל זֵיתְךָ:	40
41	Thou shalt beget sons and daughters, but they shall not be thine; for they shall go into captivity.	בָּנִים וּבָנוֹת תּוֹלִיד וְלֹא־יִהְיוּ לְךָ כִּי יִלְכוּ בַּשָּׁבִי:	41
42	All thy trees and the fruit of thy land shall the locust possess.	כָּל־עֵצֶךָ וּפְרֵי אֲדָמָתְךָ יִירֶשׁ הַצִּלְצַל:	42
43	The stranger that is in the midst of thee shall mount up above thee higher and higher; and thou shalt come down lower and lower.	הַגֵּר אֲשֶׁר בְּקִרְבְּךָ יַעֲלֶה עָלֶיךָ מֵעֵלָה מֵעֵלָה וְאַתָּה תִרְדּוּ מִטָּה מִטָּה:	43
44	He shall lend to thee, and thou shalt not lend to him; he shall be the head, and thou shalt be the tail.	הוּא יִלְוֶךָ וְאַתָּה לֹא תִלְוֶנּוּ הוּא יִהְיֶה לְרֹאשׁ וְאַתָּה תִּהְיֶה לְזָנָב:	44

(37) לשמה. אש"ו אשטורדישו"ן כל הרואה אותך ישום עליך: למשל. כשתצא מכה רעה על אדם, יאמרו זו דומה למכת פלוני: ולשנינה. לשון וְשִׁנְיָה (דברים 1, 1), ידברו בך, וכן תרגומו וְלִשְׁוִעַ, לשון ספור, ואשחתי: (38) יחסלנו. יכלנו, ועל שם כך נקרא חסיל, שמכלה את הכל (ירושלמי תענית פ"ג ה"ו): (40) כי ישל. ישיר פירותיו, לשון וְשִׁל הַצִּרְעָל (שם יט, ה): (42) יירש הצלצל. יעשנו הארצה רש מן הפרי: יירש. יעני: הצלצל. מין ארצה. ואי אפשר לפרש יירש לשון ירושה, שא"כ היה לו לכתוב יירש, ולא לשון הוקשה וגרושין, שא"כ היה לו לכתוב יוריש:

45	And all these curses shall come upon thee, and shall pursue thee, and overtake thee, till thou be destroyed; because thou didst not hearken unto the voice of the LORD thy God, to keep His commandments and His statutes which He commanded thee.	וּבָאוּ עָלֶיךָ כָּל-תְּקֵלָלוֹת הָאֵלֹהִים וַיִּרְדְּפוּךָ וְהִשְׁגִּיחוּךָ עַד הַשְׁמָדָךָ כִּי-לֹא שָׁמַעְתָּ בְּקוֹל יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְשָׁמֹר מִצְוֹתָיו וְחֻקֹּתָיו אֲשֶׁר צִוְּךָ:	45
46	And they shall be upon thee for a sign and for a wonder, and upon thy seed for ever;	וְהָיוּ בָּךְ לְאוֹת וּלְמוֹפֶת וּבְזִרְעֶךָ עַד-עוֹלָם:	46
47	because thou didst not serve the LORD thy God with joyfulness, and with gladness of heart, by reason of the abundance of all things;	תַּחַת אֲשֶׁר לֹא-עֲבַדְתָּ אֶת-יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּשִׂמְחָה וּבְטוֹב לֵבָב מְרֹב כֹּל:	47
48	therefore shalt thou serve thine enemy whom the LORD shall send against thee, in hunger, and in thirst, and in nakedness, and in want of all things; and he shall put a yoke of iron upon thy neck, until he have destroyed thee.	וְעֲבַדְתָּ אֶת-אֹיְבֶיךָ אֲשֶׁר יִשְׁלַחְנוּ יְהוָה בָּךְ בָּרָעַב וּבְצָמָא וּבְעִירָם וּבְחֶסֶר כֹּל וְנָתַן עָלֶיךָ בְּרִזָּל עַל-צִנּוּאֶיךָ עַד הַשְׁמִידוֹ אֹתָךְ:	48
49	The LORD will bring a nation against thee from far, from the end of the earth, as the vulture swoopeth down; a nation whose tongue thou shalt not understand;	יֵשָׁא יְהוָה עָלֶיךָ גּוֹי מֵרָחֹק מִקְצֵה הָאָרֶץ כַּאֲשֶׁר יֵדָא הַנָּשֹׂר גּוֹי אֲשֶׁר לֹא-תִשְׁמַע לְשׁוֹנוֹ:	49
50	a nation of fierce countenance, that shall not regard the person of the old, nor show favour to the young.	גּוֹי עַז פָּנִים אֲשֶׁר לֹא-יִשָּׂא פָנִים לְזָקֵן וְנָעַר לֹא יִחַן:	50
51	And he shall eat the fruit of thy cattle, and the fruit of thy ground, until thou be destroyed; that also shall not leave thee corn, wine, or oil, the increase of thy kine, or the young of thy flock, until he have caused thee to perish.	וְאָכַל פְּרִי בְהֶמְתֶּךָ וּפְרִי-אֲדָמָתְךָ עַד הַשְׁמָדָךְ אֲשֶׁר לֹא-יִשְׁאִיר לָךְ דָּגָן תִּירוֹשׁ וְיִצְהָר שֶׁגֶר אֶלְפִיד וְעִשְׂתָּרֶת צֹאנֶךָ עַד הָאֲבִידוֹ אֹתָךְ:	51

(47) מרוב כל. צעוד שהיה לך כל טוב:  
 (49) כאשר ידא הנשר. פתאום, ודרך מזלחת ויקלו קוסיו: לא תשמע לשונו. לא תכיר לשונו, וכן תשמע פלזם  
 לפלר חמו (צראשית מא, טו), וכן פי שמע יוסף (שם מז, כג), אינטינדר"י צלע"ו:

<p>52 And he shall besiege thee in all thy gates, until thy high and fortified walls come down, wherein thou didst trust, throughout all thy land; and he shall besiege thee in all thy gates throughout all thy land, which the LORD thy God hath given thee.</p>	<p>וַהֲצַר לָךְ בְּכָל-שְׁעָרֶיךָ עַד רֶדֶת חֲמַלֶיךָ הַגְּבוּהֹת וְהַבְּצֻרוֹת אֲשֶׁר אָתָּה בִטַּח בָּהֶן בְּכָל-אֶרְצֶךָ וְהֲצַר לָךְ בְּכָל-שְׁעָרֶיךָ בְּכָל-אֶרְצֶךָ אֲשֶׁר נָתַן יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לָךְ:</p>	<p>52 והצר לך בכל-שעריך עד רדת חמליך הגבוהות והבצורות אשר אתה בטח בהן בכל-ארצך והצר לך בכל-שעריך בכל-ארצך אשר נתן יהוה אלהיך לך:</p>
<p>53 And thou shalt eat the fruit of thine own body, the flesh of thy sons and of thy daughters whom the LORD thy God hath given thee; in the siege and in the straitness, wherewith thine enemies shall straiten thee.</p>	<p>וְתִכּוֹל וּלְדָא דְּמַעַךְ בָּשָׂר בָּנֶךָ וּבָנֹתֶיךָ דִּיהִב לָךְ יְיָ אֱלֹהֶיךָ בְּצִירָא וּבְעֻקְתָּא דִּיעִיק לָךְ שְׁנֹאֲךָ:</p>	<p>53 ואכלת פרי-בטנך בשר בניה ובנותיך אשר נתן-לך יהוה אלהיך במצור ובמצוק אשר יציק לך איבך:</p>
<p>54 The man that is tender among you, and very delicate, his eye shall be evil against his brother, and against the wife of his bosom, and against the remnant of his children whom he hath remaining;</p>	<p>גִּבְרָא דְּרַכִּיף בָּךְ וְדַמְפְּנָק לְחֻדָּא תִּבְאֵשׁ עֵינֵיהּ בְּאַחֵיהּ וּבְאִתָּת קִימָיהּ וּבִשְׂאָר בְּנוֹהֵי דִּישָׂאָר:</p>	<p>54 האיש הרך בך והענג מאד תלע עינו באחיו ובאשת חיקו וביתר בניו אשר יותר:</p>
<p>55 so that he will not give to any of them of the flesh of his children whom he shall eat, because he hath nothing left him; in the siege and in the straitness, wherewith thine enemy shall straiten thee in all thy gates.</p>	<p>מִלְּמַתָּן לְחַד מִנְהוֹן מִבָּשָׂר בְּנוֹהֵי דִּיִּכּוֹל מִדְּלָא אֲשֶׁתָּא לִיה פּוֹלָא בְּצִירָא וּבְעֻקְתָּא דִּיעִיק לָךְ שְׁנֹאֲךָ בְּכָל קַרְוֶךָ:</p>	<p>55 מתתו לאחד מהם מבשר בניו אשר יאכל מבלי השאיר-לו כל במצור ובמצוק אשר יציק לך איבך בכל-שעריך:</p>
<p>56 The tender and delicate woman among you, who would not adventure to set the sole of her foot upon the ground for delicateness and tenderness, her eye shall be evil against the husband of her bosom, and against her son, and against her daughter;</p>	<p>דְּרַכִּיכָא בָּךְ וְדַמְפְּנָקָא דְּלָא נְסִיאַת פְּרַסְתָּ רַגְלָהּ לְאַחְתָּא עַל אֶרְעָא מִמְּפוֹנְקוֹ וּמִרַכִּיכּוֹ תִּבְאֵשׁ עֵינֵיהּ בְּגִבְרָא קִימָהּ וּבְבָרָהּ וּבְבָרְתָּהּ:</p>	<p>56 הרכה בך והענגה אשר לא-נסתה כף-רגלהּ הצג על-הארץ מהתענג ומרד תלע עינה באיש חיקה ובבנה ובבתה:</p>

(52) עד רדת חמתיך. לשון רדוי וכזוש:

(53) ואכלת פרי בטנך בשר בניך וגו' במצור. מחמת שיהיו צרים על העיר, ויהיה שם מזון עקת רעבון: (54) הדרך כך והענג. הוא הרך הוא הענג, לשון פינוק, ומהתענג ומרד מוכיח עליהם שניהם אחד, אע"פ שהוא מפונוק ודעתו קלה צדבר מאוס, ימתק לו לרעבונם צער בניו וצנותיו, עד כי תרע עינו צנניו הנותרים מתת לאחד מהם מצער בניו, אחיהם אשר יאכל. דבר אחר הרך כך, הרחמני ורך הלצב, מרוב רעצנות יתאכזרו, ולא יתנו מצער בניהם השחוטטים לצניהם הנותרים:

(56) תרע עינה באיש חיקה ובבנה ובבתה. הגדולים:



57	and against her afterbirth that cometh out from between her feet, and against her children whom she shall bear; for she shall eat them for want of all things secretly; in the siege and in the straitness, wherewith thine enemy shall straiten thee in thy gates.	וּבְשִׁלִּיתָהּ הַיּוֹצֵאתָ מִבֵּין רַגְלֶיהָ וּבְבִנֶיהָ אֲשֶׁר תֵּלֵד כִּי־תֹאכְלֶם בַּחֶסֶר־כָּל בִּסְתָר בַּמָּצוֹר וּבַמָּצוֹק אֲשֶׁר יֵצִיךָ לָךְ אִיבָהּ בְּשַׁעֲרֶיהָ:	57
58	If thou wilt not observe to do all the words of this law that are written in this book, that thou mayest fear this glorious and awful Name, the LORD thy God;	אִם־לֹא תִשְׁמָר לַעֲשׂוֹת אֶת־ כָּל־דִּבְרֵי הַתּוֹרָה הַזֹּאת הַכְּתוּבִים בַּסֵּפֶר הַזֶּה לְיִרְאָה אֶת־הַשֵּׁם הַנּוֹכָד וְהַנּוֹרָא הַזֶּה אֵת יְהוָה אֱלֹהֶיךָ:	58
59	then the LORD will make thy plagues wonderful, and the plagues of thy seed, even great plagues, and of long continuance, and sore sicknesses, and of long continuance.	וְהִפְלֵא יְהוָה אֶת־מִכְתָּבְךָ וְאֵת מִכּוֹת זֶרְעֶךָ מִכּוֹת גְּדֹלָה וְנֹאמָנוֹת וְחֳלָיִם רָעִים וְנֹאמָנִים:	59
60	And He will bring back upon thee all the diseases of Egypt, which thou wast in dread of; and they shall cleave unto thee.	וְהָשִׁיב בָּךְ אֵת כָּל־מַדּוּנָה מִצָּרִים אֲשֶׁר יִגְרֶת מִפְּנֵיהֶם וְדָבְקוּ בָּךְ:	60
61	Also every sickness, and every plague, which is not written in the book of this law, them will the LORD bring upon thee, until thou be destroyed.	גַּם כָּל־חֲלִי וְכָל־מָכָה אֲשֶׁר לֹא כְתוּב בַּסֵּפֶר הַתּוֹרָה הַזֹּאת יַעֲלֶם יְהוָה עָלֶיךָ עַד הַשְׁמָדֶךָ:	61
62	And ye shall be left few in number, whereas ye were as the stars of heaven for multitude; because thou didst not hearken unto the voice of the LORD thy God.	וְנִשְׁאַרְתֶּם בְּמִתֵּי מִעוֹט תַּחַת אֲשֶׁר הָיִיתֶם כְּכּוֹכְבֵי הַשָּׁמַיִם לְרֹב כִּי־לֹא שָׁמַעְתָּ בְּקוֹל יְהוָה אֱלֹהֶיךָ:	62

(57) ובשלייתה. צניה הקטנים, ככולן תהא עינה צרה כשתאכל את האחד, מליתן לאשר אכלה מן הבשר:

(59) והפלא ה' את מכתך. מופלאות ומוזדלות משאר מכות: ונאמנות. ליסרך לקיים שליחותך:

(60) אשר יגרת מפניהם. מפני המכות, כשהיו ישראל רואים מכות משונות הבאות על מצרים, היו יראים מהם שלא יבואו גם עליהם, מדע, שכן כתיב וְקִיָּה אִם שָׁמוֹעַ תִּשְׁמָע וגו' כָּל הַמַּעֲלָה אֲשֶׁר שָׁמַעִי בְּמִצְרַיִם לֹא אֶשֶׁם עָלֶיךָ (שמות טו, כו),

אין מִצְרַאִין את האדם אלא בדבר שהוא יגור ממנו:

(61) יעלם. לשון עלייה:

(62) ונשאריתם במתי מעט תחת וגו'. מועטין חלוק מרובין:

- 63 And it shall come to pass, that as the LORD rejoiced over you to do you good, and to multiply you; so the LORD will rejoice over you to cause you to perish, and to destroy you; and ye shall be plucked from off the land whither thou goest in to possess it.
- וְהָיָה כַּאֲשֶׁר-שֵׁשׁ יְהוָה עֲלֵיכֶם לְהַיִּיב אֶתְכֶם וּלְהַרְבּוֹת אֶתְכֶם כֵּן יֵשִׁשׁ יְהוָה עֲלֵיכֶם לְהַאֲבִיד אֶתְכֶם וּלְהַשְׁמִיד אֶתְכֶם וּנְסַחֲתֶם מֵעַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר-אַתֶּה בָּא-שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ:
- 64 And the LORD shall scatter thee among all peoples, from the one end of the earth even unto the other end of the earth; and there thou shalt serve other gods, which thou hast not known, thou nor thy fathers, even wood and stone.
- וְהִפִּיצֶךָ יְהוָה בְּכָל-הָעַמִּים מִקְצֵה הָאָרֶץ וְעַד-קְצֵה הָאָרֶץ וְעַבַדְתָּ שָׁם אֱלֹהִים אֲחֵרִים אֲשֶׁר לֹא-יָדַעְתָּ אֹתָהּ וְאֲבֹתֶיךָ עֵץ וָאֶבֶן:
- 65 And among these nations shalt thou have no repose, and there shall be no rest for the sole of thy foot; but the LORD shall give thee there a trembling heart, and failing of eyes, and languishing of soul.
- וּבְגוֹמִים הֵהֱם לֹא תִרְגָּיעַ וּלֹא יִהְיֶה מְנוּחַ לְכַף-רַגְלְךָ וְנָתַן יְהוָה לְךָ שֵׁם לֵב רָגֹז וְכִלְיוֹן עֵינַיִם וְדֹאֲבוֹן נַפֶּשׁ:
- 66 And thy life shall hang in doubt before thee; and thou shalt fear night and day, and shalt have no assurance of thy life.
- וְחַיֵּי חַיִּיךָ תִּלָּאִים לְךָ מִנֶּגֶד וּפְתוּחַת לַיְלָה וַיּוֹמָם וְלֹא תֵאֱמִין בְּחַיִּיךָ:
- 67 In the morning thou shalt say: 'Would it were even!' and at even thou shalt say: 'Would it were morning!' for the fear of thy heart which thou shalt fear, and for the sight of thine eyes which thou shalt see.
- בִּבְקָר תֹּאמַר מִי־יִתֵּן עֶרֶב וּבְעֶרֶב תֹּאמַר מִי־יִתֵּן בֹּקֶר מִפְּתַח לְבָבְךָ אֲשֶׁר תִּפְתָּח וּמִמֶּרְאֵה עֵינֶיךָ אֲשֶׁר תִּרְאֶה:

(63) כן ישיש ד'. את אויביכם (מגילה י'): עליכם להאזיד וגו': ונסחתם. לשון עקירה, וכן צית גאים יפסח' (משלי טו, כה):

(64) ועבדת שם אלהים אחרים. כתרגמו, לא עבודת אלהות ממש, אלא מעלים מס וגולגליות לכומרי עבודת אלילים: (65) לא תרגיע. לא תנוח, כמו וזאת המרגעה (ישעיה כה, יז): לב רגז. לב חרד, כתרגמו דחיל, כמו שאל מפסת רגזה לך (שם יד, ט), שגעו עמים ירגזון (שמות טו, יד), מוקדות השמים ירגזו (שמואל-ב כז, ח): וכליון עינים. מפסה לישועה ולא תצא:

(66) חייך תלואים לך. על הספק. כל ספק קרוי תלוי, שמא אמות היום צחרצ הצאה עלינו. ורבותינו דרשו, (מנחות קג): זה הלוקח תצואה מן השוק: ולא תאמין בחייד. זה הסומך על הפלט (שם):

(67) בבוקר תאמר מי יתן ערב. ויהיה הערצ של אמש (סוטה מט.). ובערב תאמר מי יתן בוקר. של שחרית, שהערצ מתחזקת ממיד, וכל שעה מרובה קללה משלפניה (שם):

68	And the LORD shall bring thee back into Egypt in ships, by the way whereof I said unto thee: 'Thou shalt see it no more again'; and there ye shall sell yourselves unto your enemies for bondmen and for bondwoman, and no man shall buy you.	וְהָשִׁיבְךָ יְהוָה   מִצִּרִים בְּאֵינֹת בַּדֶּרֶךְ אֲשֶׁר אָמַרְתִּי לְךָ לֹא-תִסֶּיף עוֹד לִרְאֹתָהּ וְהִתְמַכְרְתָם שָׁם לְאִיבֵיהֶם לְעִבָדִים וּלְשִׁפְחוֹת וְאֵין קֹנֶה: (ס)	68
69	These are the words of the covenant which the LORD commanded Moses to make with the children of Israel in the land of Moab, beside the covenant which He made with them in Horeb.	אֵלֶּין פִּתְגָמֵי קִימָא דְּפָקִיד יְיָ ית מֹשֶׁה לְמִגְזֹר עִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּאַרְעָא דְּמוֹאָב בְּר מִקְיָמָא דְּגִזֹּר עִמָּהוֹן בְּחוֹרֵב: אֱלֹהֵי דְבָרֵי הַבְּרִית אֲשֶׁר- צִוָּה יְהוָה אֶת-מֹשֶׁה לַכָּתוּב אֶת-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּאַרְצָא מוֹאָב מִלְבַּד הַבְּרִית אֲשֶׁר-כָּתַת אִתָּם בְּחֹרֵב: (פ)	69
XXIX	And Moses called unto all Israel, and said unto them: Ye have seen all that the LORD did before your eyes in the land of Egypt unto Pharaoh, and unto all his servants, and unto all his land;	וַיִּקְרָא מֹשֶׁה אֶל-כָּל-יִשְׂרָאֵל וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם אַתֶּם רְאִיתֶם אֵת כָּל-אֲשֶׁר עָשָׂה יְהוָה לְעֵינֵיכֶם בְּאַרְצָא מִצְרַיִם לְפָרְעֹה וּלְכָל- עֲבָדָיו וּלְכָל-אַרְצוֹ: וַיִּקְרָא מֹשֶׁה לְכָל יִשְׂרָאֵל וַיֹּאמֶר לָהוֹן אַתּוֹן חֲזִיתוֹן יֵת כָּל דְּעִבַּד יְיָ לְעֵינֵיכֶם בְּאַרְעָא דְּמִצְרַיִם לְפָרְעֹה וּלְכָל עֲבָדָיו וּלְכָל אֶרְשִׁיהֶם:	שביעי
2	the great trials which thine eyes saw, the signs and those great wonders;	נִסִּין רַבִּרְבֵּן דְּחֻזָּא עֵינְךָ אֲתִיָּא וּמוֹפְתִיָּא רַבִּרְבִּיָּא הָאֵלִין: הַמִּסּוֹת הַגְּדֹלֹת אֲשֶׁר רָאוּ עֵינֶיךָ הָאֵלֶּת וְהַמּוֹפְתִים הַגְּדֹלִים הֵהֶם:	2
3	but the LORD hath not given you a heart to know, and eyes to see, and ears to hear, unto this day.	וְלֹא יְהִיב יְיָ לָכֹון לְבָא לְמַדַּע וְעֵינִין לְמַחֲזִי וְאִוְדִנִין לְמִשְׁמַע עַד הַיּוֹם הַזֶּה: וְלֹא-נָתַן יְהוָה לָכֶם לֵב לִדְעַת וְעֵינַיִם לִרְאוֹת וְאִזְנִים לִשְׁמָע עַד הַיּוֹם הַזֶּה:	3
4	And I have led you forty years in the wilderness; your clothes are not waxen old upon you, and thy shoe is not waxen old upon thy foot.	וּדְבָרִית יִתְכּוֹן אַרְבַּעִין שָׁנִין בְּמִדְבָּרָא לֹא בְּלִיאַת פְּסוּתְכֹון מִנְכֹון וּמִסָּנֶךְ לֹא עָדוּ מַעַל רַגְלֶךָ: וְאוֹלֶךְ אַתְּכֶם אַרְבָּעִים שָׁנָה בְּמִדְבָּר לֹא-בָלוּ שְׁלִמְתִּיכֶם מַעַלְיָכֶם וְנַעֲלֶךְ לֹא-בָלְתָה מַעַל רַגְלֶךָ:	4

(68) באניות. כספניות כשציה: והתמכרתם שם לאויביך. אתם מצקשים להיות נמכרים להם לעזדים ולשפחות: ואין קנה. כי יגזרו עליך הרג וכליון: והתמכרתם. כלע"ז איפירוונדרי"ץ ווי"ש. ולא יתכן לפרש והתמכרתם כלשון ונמכרתם ע"י מוכרים אחרים, מפני שנאמר אחריו ואין קונה:  
(69) לברות את בני ישראל. שיקבלו עליהם את התורה כאלה וצצועה: מלבד הברית. קללות שצמורת כהנים שנאמרו כסיני:

(3) ולא נתן ה' לכם לב לדעת. להכיר את חסדי הקצ"ה ולהדבק בו: עד היום הזה. שמעתי שאותו היום שנתן משה ספר התורה לבני לוי, כמ"ש ויטקנה אל הפהגים צגי לוי (לקמן לא, ט), באו כל ישראל לפני משה ואמרו לו, משה רבינו, אף אנו עמדנו כסיני וקבלנו את התורה ונתנה לנו, ומה אתה משליט את בני שבטך עליה, ויאמרו לנו יום מחר, לא לכם נתנה, לנו נתנה, ושמת משה על הדבר, ועל זאת אמר להם, היום ה'הי"ט ל'ס'ס וגו' (לעיל כז, ט), היום הזה הצנתי שאתם דצקים וחפלים במקום:

5	Ye have not eaten bread, neither have ye drunk wine or strong drink; that ye might know that I am the LORD your God.	לֶחֶם לֹא אָכַלְתֶּם וְיַיִן וְשִׁכָּר לֹא חָמַא לֹא אָכַלְתֶּם וְחֶמֶר לֹא שְׁתִיתֶם לְמַעַן תֵּדְעוּ כִּי אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם:	5
6	And when ye came unto this place, Sihon the king of Heshbon, and Og the king of Bashan, came out against us unto battle, and we smote them.	וּתְבָאוּ אֶל-הַמָּקוֹם הַזֶּה וַיֵּצֵא סִיחֹן מֶלֶךְ-חֶשְׁבֹן וְעוֹג מֶלֶךְ-בָּשָׁן לִקְרָאתָנוּ לְמִלְחָמָה וַנִּכֵּם:	מפטיר
7	And we took their land, and gave it for an inheritance unto the Reubenites, and to the Gadites, and to the half-tribe of the Manassites.	וַנִּקַּח אֶת-אַרְצָם וַנִּתְּנָהּ לַנַּחֲלָה לְרֵאוּבֵנִי וּלְגָדִי וּלְחֻצֵי שֵׁבֶט הַמְנַשִּׁי:	7
8	Observe therefore the words of this covenant, and do them, that ye may make all that ye do to prosper.	וּשְׁמַרְתֶּם אֶת-דְּבָרֵי הַבְּרִית הַזֹּאת וַעֲשִׂיתֶם אֹתָם לְמַעַן תִּשְׁכַּלּוּ אֶת כָּל-אֲשֶׁר תַּעֲשׂוּ: (פ)	קכב פסוקים

*The Haftara is Isaiah 60:1 – 60:22 on page 172. This is the Sixth Haftara of Consolation.*

9	Ye are standing this day all of you before the LORD your God: your heads, your tribes, your elders, and your officers, even all the men of Israel,	אַתֶּם נֹצְבִים הַיּוֹם כָּלְכֶם אַתֶּם קִיּוּמִין יוֹמָא דִּין כּוּלְכּוֹן לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם רָאשֵׁיכֶם שְׁבִטֵיכֶם וְקִנִּיכֶם וְשֹׁטְרֵיכֶם כָּל אִישׁ יִשְׂרָאֵל:	נצבים כג
10	your little ones, your wives, and thy stranger that is in the midst of thy camp, from the hewer of thy wood unto the drawer of thy water;	טַפְּכֶם וְנִשְׁיֶכֶם וְגֵרְךָ אֲשֶׁר בְּקֶרֶב מַחֲנֶיךָ מִחֹטֵב עֵצִיךָ עַד שׂוֹב מִיַּמֶּיךָ:	10
11	that thou shouldest enter into the covenant of the LORD thy God—and into His oath—which the LORD thy God maketh with thee this day;	לְעִבְרְךָ בְּבְרִית יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וּבְאֹלֹתָיו אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ כָּרַת עִמָּךְ הַיּוֹם:	11

(6) ותבאו אל המקום הזה. עתה אתם רואים עצמכם בגדולה וכבוד, אל תזעטו צמקום ואל ירום לצדכם, ושמרתם את דברי הצרית הזאת. דבר אחר ולא נתן ה' לכם לצדעם, שאין אדם עומד על סוף דעתו של רצו וחכמת משנתו עד ארבעים שנה (עבודה זרה ה:), ולפיכך לא הקפיד עליכם המקום עד היום הזה, אבל מכאן ואילך יקפיד, ולפיכך: ושמרתם את דברי הברית הזאת וגו'.

(9) אתם נצבים. מלמד, שכינס משה לפני הקב"ה ציוס מותו להכניסם בצרית: ראשיכם שבטיכם. ראשיכם לשבטים: זקניכם ושטריכם. החשוב חשוב קודם, ואחר כך כל איש ישראל:

(10) מחוטב עציך. מלמד שצאו כנענים להתגיר צימי משה כדרך שצאו גבעונים צימי יהושע, וזהו האמור בגבעונים, וישע"ג גם הקמה עקמה (יהושע ט, ד), ונתנם משה חוטבי עצים ושוואצי מים (תחומא נצבים פ"ב, יצמות עט):

<p>12 that He may establish thee this day unto Himself for a people, and that He may be unto thee a God, as He spoke unto thee, and as He swore unto thy fathers, to Abraham, to Isaac, and to Jacob.</p>	<p>לִמְעַן הָקִים־אֹתְךָ הַיּוֹם ׀ לֹא לְעַם וְהוּא יִהְיֶה־לְךָ לֵאלֹהִים כַּאֲשֶׁר דִּבַּר־לְךָ וְכַאֲשֶׁר נִשְׁבַּע לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וְלִיַּעֲקֹב:</p>	<p>שני</p>
<p>13 Neither with you only do I make this covenant and this oath;</p>	<p>וְלֹא עִמָּכֶם בְּלַחְדֵּיכֶם אֲנִי נֹדֵר יְת קִימָא הַדִּין וְיֵת מוֹמְתָא הַדָּא:</p>	<p>13 וְלֹא אִתְּכֶם לְבַדְכֶם אֲנִכִּי כָרַת אֶת־הַבְּרִית הַזֹּאת וְאֶת־הָאֱלֹהִים הַזֹּאת:</p>
<p>14 but with him that standeth here with us this day before the LORD our God, and also with him that is not here with us this day—</p>	<p>אֲרִי יְת מִן דְּאִיתוּהִי הָכָא עִמָּנָא קָאִים יוֹמָא דִּין קָדָם יי אֱלֹהֵנָא וְיֵת מִן דְּלֹא אִיתוּהִי הָכָא עִמָּנָא יוֹמָא דִּין:</p>	<p>14 כִּי אֶת־אֲשֶׁר יִשְׁנוּ פֹה עִמָּנוּ עַמָּד הַיּוֹם לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֵינוּ וְאֵת אֲשֶׁר אֵינָנוּ פֹה עִמָּנוּ הַיּוֹם:</p>
<p>15 for ye know how we dwelt in the land of Egypt; and how we came through the midst of the nations through which ye passed;</p>	<p>אֲרִי אֲתוֹן יִדְעָתוֹן יְת דִּיתִיבְנָא בְּאַרְעָא דְּמִצְרַיִם וְיֵת דְּעִבְרָנָא בִּינֵי עַמֻּמֵּי דְּעִבְרָתוֹן:</p>	<p>שלישי</p>
<p>16 and ye have seen their detestable things, and their idols, wood and stone, silver and gold, which were with them—</p>	<p>וְחִזִּיתוֹן יְת שְׁקוּצִיהוֹן וְיֵת טַעֲוִתְהוֹן אֲשָׁא וְאַבְנָא כְּסָפָא וְדָהָבָא דְּעִמָּהוֹן:</p>	<p>16 וְתִרְאוּ אֶת־שְׁקוּצִיהֶם וְאֵת גִּלְיֵיהֶם עֵץ וְאַבֶּן כֶּסֶף וְזָהָב אֲשֶׁר עִמָּהֶם:</p>

(11) לעברך. להיות עוזר צדקתי. ולא יתכן לפרשו כמו להעזירך, אלא כמו לעֲשֶׂתְּךָס אֶתְּס (דברים ד, יד): לעברך בברית. דרך העברה, כך היו כורתי צדקתות עושין, מחינה מכאן ומחינה מכאן ועוצרים בנתיים, כמו שנאמר הָעֵגֶל אֲשֶׁר קָרַתוּ לְשֵׁנִים וַיַּעֲזְרוּ צִין בְּקָרְיוֹ (ירמיה לד, יח):

(12) למען הקים אותך היום לו לעם. כל כך הוא נכנס לטרוח, למען קיים אותך לפניו לעם: והוא יהיה לך לאלהים. לפי שדבר לך ונשבע לאבותיך שלא להחליף את זרעם באומה אחרת, לכך הוא אוסר אתכם בשבועות הללו, שלא תקניטוהו, אחר שהוא אינו יכול להצדל מכם, עד כאן פירשתי לפי פשוטו של פרשה. ומדרש אגדה (תנחומא נצבים פ"א), למה נסמכה פרשת אהרן נצבים לקללות, לפי ששמעו ישראל מאה קללות חסר שתיים חוץ ממ"ט שבמסורת כהנים, הוריקו פניהם, ואמרו מי יוכל לעמוד באלו, התחיל משה לפייסם, אהרן נצבים היום, הרבה הכעסותם למקום ולא עשה אהרן כלִיָּה, והרי אהרן קיימין לפניו: היום. כיום הזה שהוא קיים והוא מאפיל ומאיר, כך האיר לכם וכך עתיד להאיר לכם, והקללות והיסורים מקיימין אתכם ומנציבין אתכם לפניו, ואף הפרשה שלמעלה מזו פיוסין הם, אהרן ראייתם את כל וגו'. דבר אחר אתם נצבים, לפי שהיו ישראל יונאין מפרנסם לפרנס, ממשה ליהושע, לפיכך עשה אותם מנצב כדי לזרזם. וכן עשה יהושע, וכן שמואל הקטןִּבּוּ וְאַשְׁפֹּטָה אֶתְּכֶם (שמואל א יב, ז), כשיצאו מידו ונכנסו לידו של שאלו:

(14) ואת אשר איננו פה. ואף עס דורות העתידים להיות:

(15) כי אתם ידעתם וגו' ותראו את שקוציהם. לפי שראיתם האומות עוצדי אלילים, ושמה השיא לב אחד מכם אותם ללכת אחריהם:

(16) ותראו את שקוציהם. על שם שהם מאוסים כשקנים: גלוליהם. שמוסרחים ומאוסין כגלל: עץ ואבן. אותם של עֲזִים ושל אֲזִנים ראיתם בגלוי, לפי שאין העוצדי אלילים יראים שמה יגנבו, אצל של כסף וזהב עמהם בחדרי משכיתם הם, לפי שהם יראים שמה יגנבו:

17	lest there should be among you man, or woman, or family, or tribe, whose heart turneth away this day from the LORD our God, to go to serve the gods of those nations; lest there should be among you a root that beareth gall and wormwood;	דְּלִמָּא אֵית בְּכוֹן גִּבְר אוֹ אִתָּא אוֹ זְרַעִי אוֹ שְׁבֵטָא דְּלִבְיָה פְּנִי יוֹמָא דִּין מִדְּחִלְתָּא דִּינִי אִלְתֵּנָא לְמַהֲדָּ לְמַפְלַח יֵת טַעוֹת עַמּוּמָא הָאֲנֹן דְּלִמָּא אֵית בְּכוֹן גִּבְר מְהִרְהִיר חֲטִין אוֹ זָדוֹן:	פְּנִי־יֵשׁ בְּכֶם אִישׁ אוֹ-אִשָּׁה אוֹ מִשְׁפָּחָה אוֹ-שְׁבֵט אֲשֶׁר לִבְבוֹ פָּנָה הַיּוֹם מֵעַם יְהוָה אֱלֹהֵינוּ לְלַכֵּת לַעֲבֹד אֶת-אֱלֹהֵי הַגּוֹיִם הָהֵם פְּנִי־יֵשׁ בְּכֶם שָׂרֵשׁ פִּרְהָ רָאשׁ וְלַעֲנָה:
18	and it come to pass, when he heareth the words of this curse, that he bless himself in his heart, saying: 'I shall have peace, though I walk in the stubbornness of my heart—that the watered be swept away with the dry';	וַיְהִי בְּמִשְׁמְעִיהָ יֵת פִּתְגָמִי מוֹמְתָא הָדָא וַיַּחֲשִׁיב בְּלִבְיָה לְמִימַר שְׁלָמָא יְהִי לִי אַרְי בְּהִרְהוּר לִבִּי אֲנָא אֲזִיל בְּדִיל לְאוֹסְפָא לִיה חֲטָאִי שְׁלוּתָא עַל זֵידְנוּתָא:	וְהָיָה בְּשִׁמְעוֹ אֶת-דְּבָרֵי הָאֱלֹהִים הַזֹּאת וַיְהַתְּבֵרֵךְ בְּלִבְבוֹ לֵאמֹר שְׁלוֹם יִהְיֶה-לִּי כִּי בִשְׁרָרוֹת לִבִּי אֵלֵךְ לִמְעַן סָפוֹת הָרֹוּהָ אֶת-הַצְּמָאָה:
19	the LORD will not be willing to pardon him, but then the anger of the LORD and His jealousy shall be kindled against that man, and all the curse that is written in this book shall lie upon him, and the LORD shall blot out his name from under heaven;	לֹא יִיבִי יְיָ לְמַשְׁפַּק לִיה אַרְי בְּכוֹן יִתְסַף רִגְזָא דִּינִי וְחַמְתִּיהָ בְּגוֹבְרָא הַהוּא וַיִּדְבֹּקוֹן בִּיה כָּל לְוִטְיָא דְּכְתִיבִין בְּסִפְרָא הָדִין וַיִּמְחִי יְיָ יֵת שְׁמִיהָ מִתַּחַת שְׁמַיָּא:	לֹא-יֵאֱבֹהָ יְהוָה סִלַּח לוֹ כִּי אֲזִי יַעֲשֶׂן אַף-יִהְיֶה וְקִנְאָתוֹ בְּאִישׁ הַהוּא וַיִּרְבֹּצָה בּוֹ כָּל-הָאֱלֹהִים הַכְּתוּבָה בְּסִפְרֵי הָזֶה וַיִּמְחָה יְהוָה אֶת-שְׁמוֹ מִתַּחַת הַשָּׁמַיִם:
20	and the LORD shall separate him unto evil out of all the tribes of Israel, according to all the curses of the covenant that is written in this book of the law.	וַיִּפְרֹשְׁנִיהָ יְיָ לְבִישָׂא מַכַּל שְׁבֵטֵי יִשְׂרָאֵל כָּכָל לְוִטְיָ קִנְיָא דְּכְתִיבִין בְּסִפְרֵי אוֹרִיתָא הָדִין:	וַיִּהְיֶה לּוֹ יְהוָה לְרֵעָה מַכַּל שְׁבֵטֵי יִשְׂרָאֵל כָּכָל אֱלֹת הַבְּרִית הַכְּתוּבָה בְּסִפְרֵי הַתּוֹרָה הַזֶּה:

(17) פן יש בכם וגו'. לפיכך אני צריך להשזיעכם: פן יש בכם. שמה יש זכס, אשר לצדו פנה היום מלקצל עליו הצרית: שרש פרה ראש ולענה. שרש מנצל עשזמר כגידין שהם מרים, כלומר מפרה ומרצה רשע בקרצכס: (18) והתברך בלבבו. לשון זרכה, יחשוב צלצו זרכת שלום לעצמו לאמר, לא יבואוני קללות הללו, אך שלום יהיה לי: והתברך. צנדיר"א שו"א צלע"ז כמו וְהַתְּבָרַךְ, וְהַתְּבָרַךְ. בשרירות לבי אלך. צמרצות לבי, כמו אֲשׁוּרְנוּ וְלֹא קָרוֹז (צמדצר כד, יז), כלומר מה שלצירואה לעשות: למען ספות הרודה. לפי שאוסיק ל פורענות עלמה שעשה עד הנה צשוגג, והייתי מעציר עליהם, וגורם עתה שאזרפס עם המזיד ואפרע ממנו הכל, וכן חרגס אונקלס צדיל לאוסקא ליה חטאי פלוקא על וקניקא, שאוסיק לו אני השגגות על הזדונות: הרודה. שוגג, שהוא עושה כאדם שפור, שעושה שלא מדעת: הצמאה. שהוא עושה מדעת וצמאה: (19) יעשן אף ה'. ע"י כעס הגוף מתחמם, והעשן יוצא מן האף, וכן עולה עשן צאפ (שמואל-צ כב, ט), ואע"פ שאין זו לפני המקום, הכחוז משמיע את האוזן כדרך שהיא רגילה ויכולה לשמוע כפי דרך הארץ: וקנאות. לשון חקמה אנפרטמנ"ט אחיות לבישת נקמה, ואינו מעציר על המדה: (20) הכתובה בספר התורה הזוה. ולמעלה הוא אומר צספר המורה הזאת, גס כל קלי וכל מפה וגו' (לעיל כח, סא), הזאת לשון נקצה מוסב על התורה, הזה לשון זכר מוסב על הספר, וע"י פיסוק הטעמים הן נחלקין לשתי לשונות, צפרשת הקללות הטפחא נמונה חמת צספר, והתורה הזאת צדוקים זה לזה, לכך אמר הזאת, וכאן הטפחא נמונה חמת המורה, נמלא ספר המורה צדוקים זה לזה, לפיכך לשון זכר נופל אחריו, שהלשון נופל על הספר:

<p>21 And the generation to come, your children that shall rise up after you, and the foreigner that shall come from a far land, shall say, when they see the plagues of that land, and the sicknesses wherewith the LORD hath made it sick;</p>	<p>וַיֹּמַר דָּרָא בְּתִרְאָה בְּנֵיכֹן דִּיקוּמוּן מִבְּתְּרִיכֹן וְכֹר עִמָּמִין דִּי־יִתִּי מֵאַרְעֵי רְחִיקָא וַיַּחֲזִין יָת מַחֲתָה דְאַרְעָא הָהִיא וַיֵּת מַרְעָהָ דְאַמְרַע יֵי בָּהּ:</p>	<p>21 וְאָמַר הַדּוֹר הָאֲחֵרֹן בְּנֵיכֶם אֲשֶׁר יָקוּמוּ מֵאַחֲרֵיכֶם וְהַנִּכְרִי אֲשֶׁר יָבֹא מֵאַרְץ רְחוֹקָה וְרָאוּ אֶת־מַכּוֹת הָאָרֶץ הַהִוא וְאֶת־תַּחֲלָאֶיהָ אֲשֶׁר־חָלָה יְהוָה בָּהּ:</p>
<p>22 and that the whole land thereof is brimstone, and salt, and a burning, that it is not sown, nor beareth, nor any grass groweth therein, like the overthrow of Sodom and Gomorrah, Admah and Zeboiim, which the LORD overthrew in His anger, and in His wrath;</p>	<p>גּוֹפְרִיתָא וּמִלְחָא תְּהִי יִקְדָּא כָּל אֶרְעָה לֹא תִזְדַּרַע וְלֹא תַצְמַח וְלֹא יִסַּק בָּהּ כָּל עֵשֶׂב כְּהַפִּיכָתָא דְסֻדּוֹם וְעִמּוֹרָה אֲדָמָה וְצִבּוִיִּים דְּהִפְךָ יֵי בְּרוּגְזָהּ וּבְחִמָּתֶיהָ:</p>	<p>22 גִּפְרִית וּמֶלַח שָׂרָפָה כָּל־אֶרְצָהּ לֹא תִזְרַע וְלֹא תִצְמַח וְלֹא־יַעֲלֶה בָּהּ כָּל־עֵשֶׂב כִּמְהַפַּכַת סֻדּוֹם וְעִמּוֹרָה אֲדָמָה וְצִבְיִים אֲשֶׁר הִפָּךְ יְהוָה בְּאַפּוֹ וּבְחִמָּתוֹ:</p>
<p>23 even all the nations shall say ‘Wherefore hath the LORD done thus unto this land? what meaneth the heat of this great anger?’</p>	<p>וַיֹּמְרוּ כָּל עַמֻּמָּא עַל מָא עֲבַד יֵי כְּדִין לְאַרְעָא הָדָא מָא תַקּוּף רוּגְזָא רַבָּא הָדִין:</p>	<p>23 וְאָמְרוּ כָּל־הַגּוֹיִם עַל־מַה עָשָׂה יְהוָה כֹּכָה לְאֶרֶץ הַזֹּאת מַה חָרִי הָאֵף הַגָּדוֹל הַזֶּה:</p>
<p>24 then men shall say: ‘Because they forsook the covenant of the LORD, the God of their fathers, which He made with them when He brought them forth out of the land of Egypt;</p>	<p>וַיֹּמְרוּ עַל דְּשִׁבְקוּ יָת קִיּוּמָא דִּי אֱלֹהָא דְאַבְהֵתְהוֹן דִּגְזַר עִמָּהוֹן בְּאַפְקוּרֵיהּ יִתְהוֹן מֵאַרְעָא דְּמִצְרַיִם:</p>	<p>24 וְאָמְרוּ עַל אֲשֶׁר עָזְבוּ אֶת־בְּרִית יְהוָה אֱלֹהֵי אֲבֹתָם אֲשֶׁר כָּרַת עִמָּם בְּהוֹצִיאֹו אֹתָם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם:</p>
<p>25 and went and served other gods, and worshipped them, gods that they knew not, and that He had not allotted unto them;</p>	<p>וַאֲזָלוּ וַפְּלַחוּ לְטַעֲנַת עַמֻּמָּא וּסְגִידוּ לֵהוֹן דְּחָלָן דְּלֹא יַדְעוּיָן וְלֹא אוֹשִׁיבָא לֵהוֹן:</p>	<p>25 וַיֵּלְכוּ וַיַּעֲבְדוּ אֱלֹהִים אֲחֵרִים וַיִּשְׁתַּחֲווּ לָהֶם אֱלֹהִים אֲשֶׁר לֹא־יָדְעוּם וְלֹא חָלַק לָהֶם:</p>
<p>26 therefore the anger of the LORD was kindled against this land, to bring upon it all the curse that is written upon in this book;</p>	<p>וַתִּקְיַף רוּגְזָא דִּי בְּאַרְעָא הָהִיא לְאַיְתָאָה עֲלֶיהָ יָת כָּל לְוִשְׁתָּא דְכְּתִיבִין בְּסִפְרָא הָדִין:</p>	<p>26 וַיַּחֲרֹאֲף יְהוָה בְּאַרְץ הַהִוא לְהָבִיא עָלֶיהָ אֶת־כָּל־הַקְּלָלָה הַכְּתוּבָה בְּסֵפֶר הַזֶּה:</p>
<p>27 and the LORD rooted them out of their land in anger, and in wrath, and in great indignation, and cast them into another land, as it is this day’.—</p>	<p>וַטְלִילִינוּן יֵי מַעַל אֶרְעָהוֹן בְּרָגִז וּבְחִמָּא וּבְתַקּוּף רַב וְאַגְלִינוּן לְאַרְעֵי אוּחְרֵי כִיּוּמָא הָדִין:</p>	<p>27 וַיִּתְּשֵׁם יְהוָה מֵעַל אֲדָמָתָם בְּאַף וּבְחִמָּה וּבְקִצְף גָּדוֹל וַיִּשְׁלַכֵם אֶל־אֶרֶץ אַחֶרֶת כִּיּוֹם הַזֶּה:</p>

(25) לא ידעום. לא ידעו זהם גבורת אלהות: ולא חלק להם. לא נתנם לחלקם. ואונקלוס תרגם ולא אוטיבא להון, לא המיבז להם שום טובה, ולשון לא חלק, אותו אלוה שצמחו להם, לא חלק להם שום נחלה ושום חלק: (27) ויתשם ה'. כמרגומו וטלטלניו, וכן הגני נתשם מעל אדמקס (ירמיה יב, יד):

28	The secret things belong unto the LORD our God; but the things that are revealed belong unto us and to our children for ever, that we may do all the words of this law.	הַנְּסִתֹת לַיהוָה אֱלֹהֵינוּ וְהַנְּגִלֹת לָנוּ וּלְבָנֵינוּ עַד-עוֹלָם לַעֲשׂוֹת אֶת-כָּל-דְּבָרֵי הַתּוֹרָה הַזֹּאת: (ס)	ע"כ צחול
XXX	And it shall come to pass, when all these things are come upon thee, the blessing and the curse, which I have set before thee, and thou shalt bethink thyself among all the nations, whither the LORD thy God hath driven thee,	וְהָיָה כִּי-יָבֹאוּ עָלֶיךָ כָּל-הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה הַבְּרָכָה וְהַקְלָלָה אֲשֶׁר נָתַתִּי לִפְנֶיךָ וְהִשְׁבַּתָּ אֶל-לִבְּךָ בְּכָל-הַגּוֹיִם אֲשֶׁר הָדִיתָ: יִהְיֶה אֱלֹהֶיךָ שִׁמָּה:	רביעי
2	and shalt return unto the LORD thy God, and hearken to His voice according to all that I command thee this day, thou and thy children, with all thy heart, and with all thy soul;	וְשִׁבַּתָּ עַד-יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וְשָׁמַעְתָּ בְּקוֹל פְּכָל אֲשֶׁר-אֲנֹכִי מְצַוֶּה הַיּוֹם אֹתָהּ וּבְנֶיךָ בְּכָל-לִבְּךָ וּבְכָל-נַפְשְׁךָ:	2
3	that then the LORD thy God will turn thy captivity, and have compassion upon thee, and will return and gather thee from all the peoples, whither the LORD thy God hath scattered thee.	וְשָׁב יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֶת-שְׁבוּתְךָ וְרַחֲמֶיךָ וְשָׁב וְקִבְּצֶךָ מִכָּל-הָעַמִּים אֲשֶׁר הִפִּיצְךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ שָׁמָּה:	3
4	If any of thine that are dispersed be in the uttermost parts of heaven, from thence will the LORD thy God gather thee, and from thence will He fetch thee.	אִם-יִהְיֶה נִדְחָךָ בְּקִצְתָּהּ הַשָּׁמַיִם מִשָּׁם יִקְבְּצֶךָ יִהְיֶה אֱלֹהֶיךָ וּמִשָּׁם יִקְחֶךָ:	4
5	And the LORD thy God will bring thee into the land which thy fathers possessed, and thou shalt possess it; and He will do thee good, and multiply thee above thy fathers.	וְהֵבִיאֲךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֶל-הָאָרֶץ אֲשֶׁר-יִרְשׁוּ אֲבֹתֶיךָ וְיִרְשָׁתָּהּ וְהִיטִבָּהּ וְהָרְבָּהּ מֵאֲבֹתֶיךָ:	5

(28) הנסתרות ליהוה אלהינו. ואם תאמרו מה צידנו לעשות, אתה מעניש את הרבים על ההורי היחיד, שנאמר (לעיל כ) פן יש צדק איש וגו' ואח"כ וראו את מכות הארץ ההיא, והלא אין אדם יודע מטמונותיו של חצירו, אין אני מעניש אתכם על הנסתרות, שהן לה' אלהינו והוא יפרע מאותו יחיד, אבל הנגלות לנו ולבנינו, לצער הרע מקרבנו, ואם לא נעשה דין צדק, יענוש את הרבים. נקוד על לנו ולבנינו, לדרוש שאף על הנגלות לא ענוש את הרבים עד שעברו את הירדן (סנהדרין מג:), משקבלו עליהם את השבעה צהר גרזים וצהר עיזל, ונעשו ערבים זה לזה:

(3) ושב ה' אלהיך את שבותך. היה לו לכתוב והשיב את שבותך, רבותינו למדו מכאן (מגילה כט.), כזיכול שהשכינה שרויה עם ישראל צרות גלותם, וכשנגאלין הקטיב גאולה לעצמו שהוא ישוב עמהם. ועוד י"ל שגדול יום קבוץ גלויות, וזקוקי, כאילו הוא עצמו צריך להיות אחוז צידיו ממש איש איש ממקומו, כענין שנאמר וְאִתְּךָ פֶּלֶאטוֹ לְאִשָּׁה אֶחָד צָנִי יִשְׁרָאֵל (ישעיה כז, יב), ואף בגלויות שאר האומות מצינו כן, וְשָׁמַעְתָּ אֶת עֲבוֹת מִזְרֵי: (יחזקאל כט, יד):



6	And the LORD thy God will circumcise thy heart, and the heart of thy seed, to love the LORD thy God with all thy heart, and with all thy soul, that thou mayest live.	6 וּמַל יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֶת-לִבְּךָ וְאֶת-לִבְבִי זֶרַעַךְ לְאַהֲבָה אֶת-יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּכָל-לִבְּךָ וּבְכָל-נַפְשְׁךָ לְמַעַן חַיֶּיךָ:
7	And the LORD thy God will put all these curses upon thine enemies, and on them that hate thee, that persecuted thee.	חמישי 7 וְנָתַן יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֶת כָּל-הָאֱלֹת הָאֵלֶּה עַל-אֹיְבֶיךָ וְעַל-שֹׂנְאֶיךָ אֲשֶׁר רָדְפוּךָ:
8	And thou shalt return and hearken to the voice of the LORD, and do all His commandments which I command thee this day.	8 וְאַתָּה תָּשׁוּב וְשָׁמַעְתָּ בְּקוֹל יְהוָה וְעָשִׂיתָ אֶת-כָּל-מִצְוֹתָיו אֲשֶׁר אֲנֹכִי מְצַוֶּה הַיּוֹם:
9	And the LORD thy God will make thee over-abundant in all the work of thy hand, in the fruit of thy body, and in the fruit of thy cattle, and in the fruit of thy land, for good; for the LORD will again rejoice over thee for good, as He rejoiced over thy fathers;	9 וְהוֹתִירָךְ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּכָל מַעֲשֵׂה יָדְךָ בְּפִרְי בִטְנְךָ וּבְפִרְי בְהֶמְתָּךְ וּבְפִרְי אֲדָמָתְךָ לְטָבָה כִּי יָשׁוּב יְהוָה לְשׁוֹשׁ עֲלֶיךָ לְטוֹב כַּאֲשֶׁר-שָׂשׂ עַל-אֲבוֹתֶיךָ:
10	if thou shalt hearken to the voice of the LORD thy God, to keep His commandments and His statutes which are written in this book of the law; if thou turn unto the LORD thy God with all thy heart, and with all thy soul.	10 כִּי תִשְׁמַע בְּקוֹל יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְשָׁמֵר מִצְוֹתָיו וְחֻקֹּתָיו הַכְּתוּבִים בְּסֵפֶר הַתּוֹרָה הַזֶּה כִּי תָשׁוּב אֶל-יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּכָל-לִבְּךָ וּבְכָל-נַפְשְׁךָ: (ס)
11	For this commandment which I command thee this day, it is not too hard for thee, neither is it far off.	ששי כד 11 כִּי הַמִּצְוָה הַזֹּאת אֲשֶׁר אֲנֹכִי מְצַוֶּה הַיּוֹם לֹא-נִפְלְאוֹת הִוא מִמּוֹךְ וְלֹא רְחֹקָה הִוא:
12	It is not in heaven, that thou shouldst say: 'Who shall go up for us to heaven, and bring it unto us, and make us to hear it, that we may do it?'	12 לֹא בַשָּׁמַיִם הִוא לֵאמֹר מִי יַעֲלֶה-לָנוּ הַשְּׁמַיְמָה וְיִקְחֶתָּ לָנוּ וְיִשְׁמַעְנוּ אֹתָהּ וְנַעֲשֶׂנָּה:

(11) לא נפלאות היא ממך. לא מכוסה היא ממך, כמו שנאמר כי יפלא (דברים יז, ח), ארי יפסטי, ותרד פלאים (איכה א, ט), ותרד צטמוניות, מכוסה, חבושה צטמון:  
(12) לא בשמים היא. שאלו הייתה צשמים היית צריך לעלות אחריה וללמדה (עירובין נה.).

13	Neither is it beyond the sea, that thou shouldest say: 'Who shall go over the sea for us, and bring it unto us, and make us to hear it, that we may do it?'	וְלֹא-מֵעֵבֶר לָיָם הוּא לֵאמֹר מִי יַעֲבֹר-לָנוּ אֶל-עֵבֶר הַיָּם וְיָקֻחַהּ לָנוּ וְיִשְׁמַעְנוּ אֹתָהּ וְנַעֲשֶׂנָּה:	13
14	But the word is very nigh unto thee, in thy mouth, and in thy heart, that thou mayest do it.	כִּי-קְרוֹב אֵלַיִךְ הַדָּבָר מְאֹד בְּפִיךָ וּבִלְבָבְךָ לַעֲשֹׂתוֹ: (ס)	14
15	See, I have set before thee this day life and good, and death and evil,	רְאֵה נָתַתִּי לְפָנֶיךָ הַיּוֹם אֶת-הַחַיִּים וְאֶת-הַטּוֹב וְאֶת-הַמָּוֶת וְאֶת-הָרָע:	15
16	in that I command thee this day to love the LORD thy God, to walk in His ways, and to keep His commandments and His statutes and His ordinances; then thou shalt live and multiply, and the LORD thy God shall bless thee in the land whither thou goest in to possess it.	אֲשֶׁר אֲנִכִּי מִצִּוְיֹה הַיּוֹם לֵאמֹר אֶת-יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְלַכֵּת בְּדַרְכָּיו וּלְשַׁמֵּר מִצְוֹתָיו וְחֻקֹּתָיו וּמִשְׁפָּטָיו וְחֵייתָ וּרְבִיתָ וּבִרְכָּךְ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בָּאָרֶץ אֲשֶׁר-אֵתָהּ בָּא-שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ:	16
17	But if thy heart turn away, and thou wilt not hear, but shalt be drawn away, and worship other gods, and serve them;	וְאִם יִפְּנֶה לְבָבְךָ וְלֹא תִשְׁמַע וְנִדְחַת וְהִשְׁתַּחֲוִיתָ לֵאלֹהִים אֲחֵרִים וַעֲבַדְתָּם:	17
18	I declare unto you this day, that ye shall surely perish; ye shall not prolong your days upon the land, whither thou passest over the Jordan to go in to possess it.	הַגִּדַתִּי לָכֶם הַיּוֹם כִּי אֶבְדְּ תֵאבְדוּן לֹא-תֵאבְדוּן יָמִים עַל-הָאָדָמָה אֲשֶׁר אֵתָהּ עֹבֵר אֶת-הַיַּרְדֵּן לְבֹא שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ:	18
19	I call heaven and earth to witness against you this day, that I have set before thee life and death, the blessing and the curse; therefore choose life, that thou mayest live, thou and thy seed;	הַעֲדַתִּי בָכֶם הַיּוֹם אֶת-הַשָּׁמַיִם וְאֶת-הָאָרֶץ הַחַיִּים וְהַמָּוֶת נָתַתִּי לְפָנֶיךָ הַבְּרָכָה וְהַקְּלָלָה וּבִחַרְתָּ בַחַיִּים לְמַעַן תְּחִיָּה אֹתָהּ וְזָרַעְךָ:	19

- (14) כי קרוב אליך. המורה נמנה לכם צמתצ וצעל פה:  
 (15) את החיים ואת הטוב. זה תלוי צוה, אם תעשה עוז הרי לך חיים ואם תעשה רע הרי לך המות, והכחצ מפרש והולך היאך:  
 (16) אשר אנכי מצוך היום לאהבה. הרי המוצצ וצו תלוי: וחיית ורביית. הרי החיים:  
 (17) ואם יפנה לבבך. הרי הרע:  
 (18) כי אבד תאבדון. הרי המות:  
 (19) העדתי בכם היום את השמים ואת הארץ. שהם קיימים לעולם, וכאשר תקרה אתכם הרעה, יהיו עדים שאני המריתי צכם צכל זאת. דבר אחר העידותי צכם היום את השמים וגו', אמר להם הקצ"ה לישראל, הסתכלו צשמים צצרתי

to love the LORD thy God, to  
hearken to His voice, and to cleave  
unto Him; for that is thy life, and  
the length of thy days; that thou  
mayest dwell in the land which the  
LORD swore unto thy fathers, to  
Abraham, to Isaac, and to Jacob, to  
give them.

לְאַהֲבָה אֶת־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְשָׁמֹעַ  
לְמִצְוֹתָיו וּלְדַבְּקָהּ בּוֹ כִּי  
הוּא חַיֵּיךָ וְאַרְךָ יָמֶיךָ לְשִׁבְתְּ  
עַל־הָאָדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יְהוָה  
לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק לְיַעֲקֹב לָאֵם  
לְיִעֲקֹב לָתֵת לָהֶם: (פ)

לְאַהֲבָה אֶת־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ  
לְשָׁמֹעַ בְּקוֹלוֹ וּלְדַבְּקָהּ בּוֹ כִּי  
הוּא חַיֵּיךָ וְאַרְךָ יָמֶיךָ לְשִׁבְתְּ  
עַל־הָאָדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יְהוָה  
לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק לְיַעֲקֹב לָאֵם  
לְיִעֲקֹב לָתֵת לָהֶם: (פ)

ל  
פסוקים

The Haftara is Isaiah 61:10 – 63:9 on page 174. This is the Seventh (and final) Haftara of Consolation, and is read on the Shabbat before Rosh HaShana.

XXXI And Moses went and spoke these  
words unto all Israel.

וַיֵּלֶךְ מֹשֶׁה וַיְדַבֵּר אֵת  
הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אֶל־כָּל־  
יִשְׂרָאֵל:

וַיֵּלֶךְ מֹשֶׁה וַיְדַבֵּר אֵת  
הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אֶל־כָּל־  
יִשְׂרָאֵל:

וילך

2 And he said unto them: 'I am a  
hundred and twenty years old this  
day; I can no more go out and come  
in; and the LORD hath said unto me:  
Thou shalt not go over this Jordan.

וַיֹּאמֶר לָהֶן בֶּר מֵאָה וְעֶשְׂרִין  
שָׁנִין אֲנִי יוֹמָא דִּין לִית אֲנָא  
יָכִיל עוֹד לְמַפֵּק וּלְמִיעַל נִי  
אָמַר לִי לֹא תַעֲבֹר יֵת יַרְדֵּנָא  
הַדִּין:

וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם בֶּן־מֵאָה וְעֶשְׂרִים  
שָׁנָה אֲנִכִּי הַיּוֹם לֹא־אוּכַל עוֹד  
לְצֵאת וּלְבֹא וַיְהִי הָאֵמַר אֵלַי  
לֹא תַעֲבֹר אֶת־הַיַּרְדֵּן הַזֶּה:

2

3 The LORD thy God, He will go over  
before thee; He will destroy these  
nations from before thee, and thou  
shalt dispossess them; and Joshua,  
he shall go over before thee, as the  
LORD hath spoken.

יְיָ אֱלֹהֶיךָ הוּא עֹבֵר קִדְמָךְ הוּא  
יֹשִׁיעֲךָ יֵת עַמְמֵיָא הָאֵלִין מִן  
קִדְמָךְ וְתִירְתַנּוּן יְהוֹשֻׁעַ הוּא  
עֹבֵר קִדְמָךְ כְּמָא דְמַלְלִיל יְיָ:

יְהוָה אֱלֹהֶיךָ תִּהְיֶה עֹבֵר לְפָנֶיךָ  
וְהוּא־יִשְׁמִיד אֶת־הַגּוֹיִם הָאֵלֶּה  
מִלְּפָנֶיךָ וַיִּרְשָׁתָם יְהוֹשֻׁעַ הוּא  
עֹבֵר לְפָנֶיךָ כְּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה:

3

4 And the LORD will do unto them as  
He did to Sihon and to Og, the  
kings of the Amorites, and unto  
their land; whom He destroyed.

וַיַּעֲבִיד יְיָ לָהֶן כְּמָא דְעַבֵּד  
לְסִיחוֹן וּלְעוֹג מַלְכֵי אַמּוֹרִיָא  
וּלְאַרְעֵהוֹן דְּשִׁיעִי יְתֵהוֹן:

וַעֲשֵׂה יְהוָה לָהֶם כְּאֲשֶׁר עָשָׂה  
לְסִיחוֹן וּלְעוֹג מַלְכֵי הָאֲמֹרִי  
וּלְאַרְצָם אֲשֶׁר הִשְׁמִיד אֹתָם:

שני

לשמש אחכם, שמש שני את מדתם, שמש לא עלה גלגל חמה מן המזרח והאיר לכל העולם, כענין שנאמר וְיָרַח הַשֶּׁמֶשׁ וַיָּבֹא הַשֶּׁמֶשׁ  
(קהלת א, ה), הסתכלו בארץ שצראתי לשמש אחכם, שמש שנמה מדתה, שמש ארעתם אותה ולא זמחה, או שמש ארעתם חטים  
והעלתה שעורים, ומה אלו שנעשו לא לשכר ולא להפסד, אם זוכין אין מקבלין שכר ואם חוטאין אין מקבלין פורענות, לא שני  
את מדתם, אחס, שאם זכיתם תקבלו שכר ואם חטאתם תקבלו פורענות, על אחת כמה וכמה: ובחרת בחיים. אני מורה  
לכם שתבחרו בחלק החיים, כאדם האומר לבנו בחר לך חלק יפה בנחלתי, ומעמידו על חלק היפה, ואומר לו את זה צרור לך,  
ועל זה נאמר ה' מִנֵּת קֶלְקֵי וְכֹסֵי אִסָּה פוּמִיךְ גּוֹרְלִי (תהלים טז, ה), הנחת ידִי על גורל הטוב לומר את זה קח לך:  
(2) וילך משה וגר אנכי היום. היום מלאו ימי ושנותי, ציוס זה נולדתי וציוס זה אמות (סוטה יג): וד' אמר אלי.  
זה פירוש לא אוכל עוד ללכת ולצוא לפי שה' אמר אלי: לא אוכל עוד לצאת ולבוא. יכול שתשש כחו, תלמוד לומר לא  
קָהָה עֵינָיו וְלֹא נָם לָהֶם (דברים לד, ז), אלא מהו לא אוכל, איני ראוי, שנטלה ממני הרשות ונתנה ליהושע. דבר אחר, ללכת  
ולצוא בדברי תורה, מלמד שנשמתו ממנו מסורות ומעיונות החכמה (שם):

<p>5 And the LORD will deliver them up before you, and ye shall do unto them according unto all the commandment which I have commanded you.</p>	<p>וַיִּמְסְרוּנִי יְיָ קְדָמִיכֹן וְתַעֲבֹדוּן לְהֹן כָּכָל תַּפְקִידָא דְּפַקִּידֵי תִכְוֹן:</p>	<p>5 וַנִּתְּנֵם יְהוָה לְפָנֶיכֶם וַעֲשִׂיתֶם לָהֶם כְּכָל-הַמִּצְוָה אֲשֶׁר צִוִּיתִי אֹתְכֶם:</p>
<p>6 Be strong and of good courage, fear not, nor be affrighted at them; for the LORD thy God, He it is that doth go with thee; He will not fail thee, nor forsake thee.</p>	<p>תַּקְפּוּ וְעִילְמוּ לֹא תִדְחֲלוּ וְלֹא תִתְּבֹרֵן מִן קְדָמִיהוֹן אֲרִי יְיָ אֱלֹהֶיךָ מִימְרֵיהָ מְדַבֵּר קְדָמְךָ לֹא יִשְׁבַּקְנֶךָ וְלֹא יִרְחַקְנֶךָ:</p>	<p>6 חֲזַקוּ וְאַמְצּוּ אֶל-תִּירְאוֹ וְאַל- תַּעֲרָצוּ מִפְּנֵיהֶם כִּי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ הוּא תְּהַלֵּךְ עִמָּךְ לֹא יִרְפֶּךָ וְלֹא יַעֲזֹבְךָ: (ס)</p>
<p>7 And Moses called unto Joshua, and said unto him in the sight of all Israel: 'Be strong and of good courage; for thou shalt go with this people into the land which the LORD hath sworn unto their fathers to give them; and thou shalt cause them to inherit it.</p>	<p>וַקָּרָא מֹשֶׁה לִיהוֹשֻׁעַ וַאֲמַר לִיה לְעֵינַי כָּל יִשְׂרָאֵל תַּקְרָא וְעִילַם אֲרִי אֶת תִּיעוּל עִם עַמָּא הַדִּין לְאַרְעָא דְקַיִים יְיָ לְאַבְהִתְהוֹן לְמִתֵּן לְהוֹן וְאַתָּה תַּחֲסִנְנָה לְהוֹן:</p>	<p>7 וַיִּקְרָא מֹשֶׁה לִיהוֹשֻׁעַ וַיֹּאמֶר אֵלָיו לְעֵינַי כָּל-יִשְׂרָאֵל חֲזַק וְאַמֶּץ כִּי אִתָּךְ תִּבּוֹא אֶת-הָעָם הַזֶּה אֶל-הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יְהוָה לְאַבְתֶּם לָתֵת לָהֶם וְאַתָּה תִּנְחִילֵנָה אוֹתָם:</p>
<p>8 And the LORD, He it is that doth go before thee; He will be with thee, He will not fail thee, neither forsake thee; fear not, neither be dismayed.</p>	<p>יְיָ הוּא מְדַבֵּר קְדָמְךָ מִימְרֵיהָ יְהִי בְסַעֲדְךָ לֹא יִשְׁבַּקְנֶךָ וְלֹא יִרְחַקְנֶךָ לֹא תִדְחֵל וְלֹא תִתְּבֹרֵן:</p>	<p>8 וַיְהִי־הָיָה הוּא תְּהַלֵּךְ לְפָנֶיךָ הוּא יְהִי־הָיָה עִמָּךְ לֹא יִרְפֶּךָ וְלֹא יַעֲזֹבְךָ לֹא תִירָא וְלֹא תַחַת:</p>
<p>9 And Moses wrote this law, and delivered it unto the priests the sons of Levi, that bore the ark of the covenant of the LORD, and unto all the elders of Israel.</p>	<p>וַיִּכְתֹּב מֹשֶׁה אֶת-הַתּוֹרָה הַזֹּאת וַיִּתְּנָהּ אֶל-הַכֹּהֲנִים בְּנֵי לֵוִי הַנִּשְׂאִים אֶת-אֲרוֹן בְּרִית יְהוָה וְאֶל-כָּל-זִקְנֵי יִשְׂרָאֵל:</p>	<p>9 וַיִּכְתֹּב מֹשֶׁה אֶת-הַתּוֹרָה הַזֹּאת וַיִּתְּנָהּ אֶל-הַכֹּהֲנִים בְּנֵי לֵוִי הַנִּשְׂאִים אֶת-אֲרוֹן בְּרִית יְהוָה וְאֶל-כָּל-זִקְנֵי יִשְׂרָאֵל:</p>
<p>10 And Moses commanded them, saying: 'At the end of every seven years, in the set time of the year of release, in the feast of tabernacles,</p>	<p>וַפִּקֵּד מֹשֶׁה יְתַהוֹן לְמִימַר מִסּוּף שְׁבַע שָׁנִים בְּזִמַּן שְׁתָּא דְּשִׁמְטָתָא בַּחֲגֹא דְמִטְלִיא:</p>	<p>10 וַיִּצְו מֹשֶׁה אוֹתָם לֵאמֹר מִקֵּץ שְׁבַע שָׁנִים בְּמַעַד שְׁנַת הַשְּׁמִטָּה בַּחֲגֹ הַסִּכּוֹת:</p>
<p>11 when all Israel is come to appear before the LORD thy God in the place which He shall choose, thou shalt read this law before all Israel in their hearing.</p>	<p>בְּמִיתִי כָל יִשְׂרָאֵל לְאַתְחַזָּא קְדָם יְיָ אֱלֹהֶיךָ בְּאַתְרָא דִּיתְרָשִׁי תַקְרִי יְת אֲוִרִיתָא הָדָא קְדָם כָּל יִשְׂרָאֵל וְתִשְׁמַעְנֹן:</p>	<p>11 בִּבּוֹא כָל-יִשְׂרָאֵל לְרְאוֹת אֶת- פָּנַי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּמָקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר תַּקְרָא אֶת-הַתּוֹרָה הַזֹּאת נֶגֶד כָּל-יִשְׂרָאֵל בְּאָזְנֵיהֶם:</p>

- (6) לא ירפך. לא יתן לך רפיון להיות נעזב ממנו:  
 (7) כי אתה תבוא את העם הזה. חֲרִי אִסְפָּעוּל עִם עַמָּא דְדִין, מֹשֶׁה אָמַר לִיהוֹשֻׁעַ, זִקְנִים שְׂדוֹר יִהְיוּ עִמָּךְ, הַכֹּל לְפִי דַעְתִּי וְעִנְיָן, אֲבָל הַקִּדְיָא אָמַר לִיהוֹשֻׁעַ כִּי אִסְפָּעוּל אִתְּ צְנִי יִשְׂרָאֵל אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי לָהֶם (לְקַח פְּסוּק כג), תִּבְרָא עַל כִּרְחַם, הַכֹּל תְּלוּי צָךְ, טוֹל מִקַּל וְהֵךְ עַל קִדְקִדָן, דְּצָר אֶחָד לְדוֹר וְלֹא שְׁנֵי דְצָרִים לְדוֹר (סְנֵה דְרִין ח).  
 (9) ויכתוב משה וגר ויתנה. כַּשְׁנִגְמָרָה כּוֹלֵה נַחֲמָה לְצִנִּי שְׁצִטוּ:  
 (10) מקץ שבע שנים. צְשֵׁנָה רֵאשׁוֹנָה שֶׁל שְׁמִטָּה שֶׁהִיא שְׁנֵי שָׁמִיטָה, וְלִמָּה קוֹרָא אוֹתָהּ שְׁנַת הַשְּׁמִטָּה, שְׁעִדִּין שְׁצִיעִית נוֹהֲגָתָא צֶה, צְקָרִיר שֶׁל שְׁצִיעִית הַיּוֹלָא לְמוֹרָאֵי שְׁצִיעִית (רֵאשׁ הַשְּׁנָה יצ):

<p>12 Assemble the people, the men and the women and the little ones, and thy stranger that is within thy gates, that they may hear, and that they may learn, and fear the LORD your God, and observe to do all the words of this law;</p>	<p>הַקָּהָל אֶת־הָעָם הָאֲנָשִׁים וְהַנָּשִׁים וְהַטָּף וְגֵרְךָ אֲשֶׁר בְּשַׁעְרֶיךָ לְמַעַן יִשְׁמְעוּ וְלִמְדוּ וִירְאוּ אֶת־יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם וְשָׁמְרוּ לַעֲשׂוֹת אֶת־כָּל־דְּבָרֵי הַתּוֹרָה הַזֹּאת:</p>	<p>12</p>
<p>13 and that their children, who have not known, may hear, and learn to fear the LORD your God, as long as ye live in the land whither ye go over the Jordan to possess it.'</p>	<p>וּבְנֵיהֶם אֲשֶׁר לֹא־יָדְעוּ יִשְׁמְעוּ וְלִמְדוּ לִירְאָה אֶת־יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם כָּל־הַיָּמִים אֲשֶׁר אַתֶּם חַיִּים עַל־הָאָדָמָה אֲשֶׁר אַתֶּם עֹבְרִים אֶת־חַיְרֹגְךָ שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ: (פ)</p>	<p>ע"כ כחול</p>
<p>14 And the LORD said unto Moses: 'Behold, thy days approach that thou must die; call Joshua, and present yourselves in the tent of meeting, that I may give him a charge.' And Moses and Joshua went, and presented themselves in the tent of meeting.</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה תֵּן קָרְבִּי יְמֹיךָ לְמוֹת קְרָא אֶת־יְהוֹשֻׁעַ וְהִתְיַצְּבוּ בְּאֹהֶל מוֹעֵד וְאֶצְוֶנּוּ וַיֵּלֶךְ מֹשֶׁה וַיְהוֹשֻׁעַ וַיִּתְיַצְּבוּ בְּאֹהֶל מוֹעֵד:</p>	<p>חמישי כה</p>
<p>15 And the LORD appeared in the Tent in a pillar of cloud; and the pillar of cloud stood over the door of the Tent.</p>	<p>וַיֵּרָא יְהוָה בְּאֹהֶל בְּעַמּוּד עָנָן וַיַּעֲמֹד עַמּוּד הָעָנָן עַל־פֶּתַח הָאֹהֶל:</p>	<p>15</p>
<p>16 And the LORD said unto Moses: 'Behold, thou art about to sleep with thy fathers; and this people will rise up, and go astray after the foreign gods of the land, whither they go to be among them, and will forsake Me, and break My covenant which I have made with them.</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה הִנֵּה שָׁכַב עִם־אֲבֹתֶיךָ וְקָם הָעָם הַזֶּה וְזָנָה וְאַחֲרָיו אֱלֹהֵי נֹכְר־הָאָרֶץ אֲשֶׁר הוּא בָא־שָׁמָּה בְּקִרְבּוֹ וְעִזְּבֵנִי וְהִפְרֹ אֶת־בְּרִיתִי אֲשֶׁר כָּרַתִּי אִתּוֹ:</p>	<p>16</p>

(11) תקרא את התורה הזאת. המלך היה קורא מתחלת אלה הדברים, כדאיחא במסכת סוטה (דף מא.), על צימה של עץ שהיו עושין צעורה:

(12) האנשים. ללמוד: והנשים. לשמוע: והטף. למה צאו, לתת שכר למציאיהם (חגיגה ג.).

(14) ואצונו. ואזונו:

(16) נכר הארץ. גויי הארץ:

<p>17 Then My anger shall be kindled against them in that day, and I will forsake them, and I will hide My face from them, and they shall be devoured, and many evils and troubles shall come upon them; so that they will say in that day: Are not these evils come upon us because our God is not among us?</p>	<p>וַיִּתְקַף רוּגְזִי בַּהֹן בְּעֵדָנָא הָהוּא וְאֶרְחִיקֵנוּן וְאֶסְלִיק שְׂכִינָתִי מִנְּהוֹן וַיְהוֹן לְמִבְז וְעֶרְעָן יִתְהוֹן בִּישָׁן סִגְיָאן וְעֶקֶן וַיִּימָר בְּעֵדָנָא הָהוּא הֲלֹא מִדְּלִית שְׂכִינַת אֱלֹהֵי בִינִי עָרַעֲנִי בִישָׁתָא הָאֵלִין:</p>	<p>17 וַחֲרָה אַפִּי בּוּ בְיוֹם-הַהוּא וְעִזְבֹּתִים וְהִסְתַּרְתִּי פָנַי מֵהֶם וְהָיָה לְאֹכַל וּמִצָּאָהוּ רָעוֹת רַבּוֹת וְצָרוֹת וְאָמַר בְּיוֹם הַהוּא הֲלֹא עַל כִּי-אֵין אֱלֹהֵי בְקִרְבִּי מִצָּאֵנִי הָרָעוֹת הָאֵלֶּה:</p>
<p>18 And I will surely hide My face in that day for all the evil which they shall have wrought, in that they are turned unto other gods.</p>	<p>וְאֵנָּה סִלְקָא אֶסְלִיק שְׂכִינָתִי מִנְּהוֹן בְּעֵדָנָא הָהוּא עַל כָּל בִּישָׁתָא דְעִבְדוּ אֲרִי אֲתַפְּנִיאוּ בְּתַר טַעֲוֹת עַמִּמָּא:</p>	<p>18 וְאֲנֹכִי הִסְתַּר אֶסְתִּיר פָּנַי בְּיוֹם הַהוּא עַל כָּל-הָרָעָה אֲשֶׁר עָשָׂה כִּי פָּנָה אֶל-אֱלֹהִים אֲחֵרִים:</p>
<p>19 Now therefore write ye this song for you, and teach thou it the children of Israel; put it in their mouths, that this song may be a witness for Me against the children of Israel.</p>	<p>וְכַעַן פְּתוּבוּ לְכוֹן יֵת תּוֹשְׁבֵיחָתָא הָדָא וְאֶלְפָּה לְבִנֵי יִשְׂרָאֵל שׁוֹנִיָּה בְּפּוֹמָהוֹן בְּדִיל דִּתְהִי קִדְמִי תּוֹשְׁבֵיחָתָא הָדָא לְסַהִיד בְּכִנֵּי יִשְׂרָאֵל:</p>	<p>19 וְעַתָּה כְּתֹבוּ לָכֶם אֶת-הַשִּׁירָה הַזֹּאת וְלַמָּדָה אֶת-בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל שִׁמְמָה בְּפִיהֶם לְמַעַן תִּהְיֶה-לִּי הַשִּׁירָה הַזֹּאת לְעֵד בְּכִנֵּי יִשְׂרָאֵל:</p>
<p>20 For when I shall have brought them into the land which I swore unto their fathers, flowing with milk and honey; and they shall have eaten their fill, and waxen fat; and turned unto other gods, and served them, and despised Me, and broken My covenant;</p>	<p>אֲרִי אֶעֱלֵנוּן לְאֶרְעָא דְקִנְיִמִית לְאֶבְרַתְהוֹן עֲבָדָא חֶלֶב וְדָבֶשׁ וַיִּכְלוּן וַיִּסְבְּעוּן וַיִּתְפַּנְקוּן וַיִּתְפַּנּוּן בְּתַר טַעֲוֹת עַמִּמָּא וַיִּפְלְחוּן לַהֹן וַיִּרְגְּזוּן קִדְמִי וַיִּשְׁנוּן יֵת קִימִי:</p>	<p>ששי כִּי-אָבִיאֲנִי אֶל-הָאֲדָמָה אֲשֶׁר-נִשְׁבַּעְתִּי לְאֲבֹתָיו זֶבֶת חֶלֶב וְדָבֶשׁ וְאָכַל וְשָׂבַע וְדָשַׁן וּפְלָה אֶל-אֱלֹהִים אֲחֵרִים וַעֲבָדוּם וַנִּצְאֹנִי וְהִפַּר אֶת-בְּרִיתִי:</p>
<p>21 then it shall come to pass, when many evils and troubles are come upon them, that this song shall testify before them as a witness; for it shall not be forgotten out of the mouths of their seed; for I know their imagination how they do even now, before I have brought them into the land which I swore.'</p>	<p>וַיְהִי אֲרִי עֶרְעָן יִתְהוֹן בִּישָׁן סִגְיָאן וְעֶקֶן וְתִיב תּוֹשְׁבֵיחָתָא הָדָא קִדְמוּהִי לְסַהִיד אֲרִי לֹא תִתְנַשִּׁי מִפֶּם בְּנִיחוֹן אֲרִי גְלִי קִדְמִי יִצְרְחוּן דְּאֵנוּן עֲבָדִין יוֹמָא דִּין עַד לֹא אֶעֱלֵנוּן לְאֶרְעָא דְקִנְיִמִית:</p>	<p>21 וְהָיָה כִּי-תִמְצָאֵן אֹתוֹ רָעוֹת רַבּוֹת וְצָרוֹת וְעַנְתָּה הַשִּׁירָה הַזֹּאת לְפָנָיו לְעֵד כִּי לֹא תִשְׁכַּח מִפִּי זִרְעוֹ כִּי יִדְעַתִּי אֶת-יִצְרוֹ אֲשֶׁר הוּא עֹשֶׂה הַיּוֹם בְּטָרָם אָבִיאֲנִי אֶל-הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי:</p>
<p>22 So Moses wrote this song the same day, and taught it the children of Israel.</p>	<p>וַיִּכְתֹּב מֹשֶׁה יֵת תּוֹשְׁבֵיחָתָא הָדָא בְּיוֹמָא הַהוּא וְאֶלְפָּה לְבִנֵי יִשְׂרָאֵל:</p>	<p>22 וַיִּכְתֹּב מֹשֶׁה אֶת-הַשִּׁירָה הַזֹּאת בְּיוֹם הַהוּא וַיְלַמְּדָהּ אֶת-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:</p>

- (17) והסתרתי פני. כמו שאני רואה צערם:  
 (19) את השירה הזאת. האזינו השמים (לקמן לב, ח), עד וכפר לדמיתו עמו (שם מג):  
 (20) ונאצוני. והכעיסוני, וכן כל נאון לשון כעס:  
 (21) וענתה השירה הזאת לפניו לעד. שהמרייתו צו צמוכה על כל המוצאות אותו: כי לא תשכח מפִּי זרעו. הרי זו הצטוה לישראל שאין תורה משתכחת מזרעם לגמרי (שבת קלח:):

<p>23 And he gave Joshua the son of Nun a charge, and said: 'Be strong and of good courage; for thou shalt bring the children of Israel into the land which I swore unto them; and I will be with thee.'</p>	<p>וַיִּצֹו אֶת־יְהוֹשֻׁעַ בֶּן־נֹון וַיֹּאמֶר חֲזַק וְאַמֵּץ כִּי אֵתָּה תָבִיא אֶת־ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־ נִשְׁבַּעְתִּי לָהֶם וְאֲנֹכִי אֵתָּה עִמָּךְ:</p>	<p>23 וַיִּצֹו אֶת־יְהוֹשֻׁעַ בֶּן־נֹון וַיֹּאמֶר חֲזַק וְאַמֵּץ כִּי אֵתָּה תָבִיא אֶת־ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־ נִשְׁבַּעְתִּי לָהֶם וְאֲנֹכִי אֵתָּה עִמָּךְ:</p>
<p>24 And it came to pass, when Moses had made an end of writing the words of this law in a book, until they were finished,</p>	<p>וַהֲנִה כִּד שִׁיְצִי מֹשֶׁה לְמַכְתָּב יֵת פְּתֻמֵּי אוֹרֵיתָא הָדָא עַל סִפְרָא עַד דְּשָׁלִימוּ:</p>	<p>24 וַיְהִי כְּכַלּוֹת מֹשֶׁה לִכְתֹּב אֶת־ דְּבָרֵי הַתּוֹרָה־הַזֹּאת עַל־סֵפֶר עַד תָּמֹם:</p>
<p>25 that Moses commanded the Levites, that bore the ark of the covenant of the LORD, saying:</p>	<p>וַפִּקֵּיד מֹשֶׁה יֵת לִיוָאִי נְטָלֵי אֲרוֹן בְּרִית־יְהוָה לֵאמֹר:</p>	<p>שְׂנֵיעִי וַיִּצֹו מֹשֶׁה אֶת־הַלְוִיִּם נְשָׂאֵי אֲרוֹן בְּרִית־יְהוָה לֵאמֹר:</p>
<p>26 'Take this book of the law, and put it by the side of the ark of the covenant of the LORD your God, that it may be there for a witness against thee.</p>	<p>סִבּוּ יֵת סִפְרָא דְּאוֹרֵיתָא הָדִין וּתְשׁוּיִן יֵתִיה מִסְטֵר אֲרוֹן קִימָא דִּי אֶלְהִכּוֹן וַיְהִי תָמֹן בְּדָ לְסַחִיד:</p>	<p>26 לָקַח אֶת סֵפֶר הַתּוֹרָה הַזֶּה וּשְׂמַתָּם אֹתוֹ מִצַּד אֲרוֹן בְּרִית־ יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם וְהָיָה־שָׁם בְּךָ לְעֵד:</p>
<p>27 For I know thy rebellion, and thy stiff neck; behold, while I am yet alive with you this day, ye have been rebellious against the LORD; and how much more after my death?</p>	<p>אֲרִי אֲנָא יָדַעְנָא יֵת סִרְבּוּתְךָ וְיֵת קִדְלָךְ קִשְׂיָא הָא עַד דְּאֲנָא קַיִים עִמָּכּוֹן יוֹמָא דִּין מִסְרָבִין תְּוִיתּוֹן קָדָם יְיָ וְאִף בְּתַר דְּאַמּוֹת:</p>	<p>27 כִּי אֲנֹכִי יָדַעְתִּי אֶת־מִרְיָךְ וְאֶת־ עֲרֻפְךָ תִּקְשָׁה תֵּן בְּעוֹדֵנִי חַי עִמָּכֶם הַיּוֹם מִמָּרִים הָיִיתֶם עִם־ יְהוָה וְאִף כִּי־אַחֲרַי מוֹתִי:</p>
<p>28 Assemble unto me all the elders of your tribes, and your officers, that I may speak these words in their ears, and call heaven and earth to witness against them.</p>	<p>כְּנוּשׁוּ לְוִתִּי יֵת כָּל סְבִי שְׁבָטִיכּוֹן וְסִרְכִּיכּוֹן וְאַמְלִיל קְדָמִיהוֹן יֵת פְּתֻמָּא הָאֵלִין וְאַסְחִיד בְּהוֹן יֵת שְׁמִיָּא וְיֵת אֲרֵעָא:</p>	<p>מַפְטִיעִי תִקְהִילוּ אֵלַי אֶת־כָּל־זְקֵנֵי שְׁבָטֵיכֶם וְשֹׁטְרֵיכֶם וְאַדְבָּרְהָ בְּאָזְנֵיהֶם אֶת דְּבָרַיִם הָאֵלֶּה וְאֶעֱיֶדָה בָּם אֶת־הַשָּׁמַיִם וְאֶת־ הָאָרֶץ:</p>

(23) ויצו את יהושע בן נון. מוסב למעלה כלפי שכינה, כמו שמפורש אל הארץ אשר נשבעתי להם:  
(26) לקוח. כמו זכור, שמור, הלוך: מצד ארון ברית ה'. נחלקו צו חכמי ישראל בצבא צתרא (יד); יש מהם אומרים  
דף היה בולט מן הארון מצחוץ ושם היה מונח, ויש אומרים מצד הלוחות היה מונח צחוץ הארון:  
(28) הקהילו אלי. ולא תקעו אותו היום צחצחות להקהיל את הקהל, לפי שנאמר עֲשֵׂה לָךְ (צמדצרי י, ז), ולא השליט  
יהושע עליהם, ואף צחינו נגנזו קודם יום מותו (ס"א ציוס מותו), לקיים מה שנאמר, וְאִין שְׁלִטוֹן צִיוֹס הַקְּנוֹת (קהלת ח, ח):  
ואעידה בם את השמים ואת הארץ. ואם חאמר הרי כבר העיד למעלה העידתי בְּקָם הַיּוֹם וגו' (לעיל ל, יט), התם לישראל  
אמר, אצל לשמים ולארץ לא חמר, ועכשיו צא לומר האזינו השמים וגו':

For I know that after my death ye  
will in any wise deal corruptly, and  
turn aside from the way which I  
have commanded you; and evil will  
befall you in the end of days;  
because ye will do that which is evil  
in the sight of the LORD, to provoke  
Him through the work of your  
hands.'

29

כִּי יָדַעְתִּי אַחֲרֵי מוֹתִי כִּי־  
הִשָּׁחַת תִּשְׁחַתּוּן וְסַרְתֶּם מִן־  
הַדֶּרֶךְ אֲשֶׁר צִוִּיתִי אֶתְכֶם  
וְקִלְאֵת אֶתְכֶם הִרְעָה בְּאַחֲרֵית  
הַיָּמִים כִּי־תַעֲשׂוּ אֶת־הִרְעָה  
בְּעֵינֵי יְהוָה לְהַכְעִיסוֹ בְּמַעֲשֵׂה  
יָדֵיכֶם:

29

And Moses spoke in the ears of all  
the assembly of Israel the words of  
this song, until they were finished:

30

וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה בְּאָזְנֵי כָל־קְהֵל  
יִשְׂרָאֵל אֶת־דְּבָרֵי הַשִּׁירָה  
הַזֹּאת עַד תָּמָם: (פ)

קיצ  
פסוקים

*This is the Haftara for the Shabbat between Rosh HaShana and Yom Kippur. Customs vary for what is read. All begin with Hosea 14:2 – 10. Some add Micah 7:18–20 when this Shabbat coincides with Vayelech and Joel 2:15 – 27 when it coincides with Ha'azinu. Others always read the passage from Micah, or the passage from Joel, or both.*

*For brevity, the layout of the Song of Moses is not noted here. For the proper formatting for this passage, see page 158.*

Give ear, ye heavens, and I will  
speak; And let the earth hear the  
words of my mouth.

XXXII

הָאֲזִינוּ הַשָּׁמַיִם וְאִדְבַּרְהָ  
וְתִשְׁמַע הָאָרֶץ אִמְרֵי־פִי:  
אֲזִיתוּ שָׁמַיָא וְאִמְלִיל וְתִשְׁמַע  
אֶרֶץ אִמְרֵי פִימִי:

האזינו  
כו

My doctrine shall drop as the rain,  
My speech shall distil as the dew;  
As the small rain upon the tender grass,  
And as the showers upon the herb.

2

יַעֲרֹף כַּמָּטָר לִקְחֵי תִגֵּל כַּטֹּל  
אִמְרָתִי כַשְׁעִירִם עַל־דָּשָׁא  
וְכַרְבִּיבִים עַל־עֵשֶׂב:  
יִבְסֹם כַּמָּטָר אֹלִפְנֵי יִתְקַבֵּל  
כַּטֹּל אִמְרֵי פִימִי כְרוּחֵי מָטָר  
דִּנְשָׁבִין עַל דְּחָאָה וְכַרְסִיסֵי  
מִלְקוּשָׁא דְעַל עֵשֶׂב:

2

(29) אחרי מותי כי השחת תשחיתון. והרי כל ימות יהושע לא השחיתו, שנאמר ויעצד ישקאל את ה' כל ימי יהושע (יהושע כד, לא), מכאן שתלמידו של אדם חציב עליו כגופו, כל זמן שיהושע חי, היה נראה למשה כאילו הוא חי: (1) האזינו השמים. שאני מתרה בזה בישראל, ותהיו אתם עדים בדבר שכן אמרתי להם שאתם תהיו עדים, וכן ותשמע הארץ. ולמה העיד בזה שמים וארץ, אמר משה, אני בשר ודם למחר אני מת, אם יאמרו ישראל לא קבלנו עלינו הברית מי בל ומכחישם, לפיכך העיד בזה שמים וארץ, עדים שהם קיימים לעולם, ועוד שאם יזכו יצואו העדים ויתנו שכרם, הַגִּפְן תִּפְּן פְּרִיָּה וְהָאֶרֶץ תִּפְּן אֶת יְבוּלָהּ וְהַשָּׁמַיִם יִתְּנוּ טֶלֶם (זכריה ח, יז), ואם יתחייבו, תהיה בזה יד העדים תחלה, וְעֶזְרָה אֶת הַשָּׁמַיִם וְלֹא יִהְיֶה מָטָר וְהָאֶרֶץ לֹא תִפְּן אֶת יְבוּלָהּ (דברים יא, יז), ואח"כ וְהָאֶרֶץ תִּפְּן אֶת הַשָּׁמַיִם (על ידי האומות: (2) יערוף כמטר לקחי. זו היא העדות, שתעידו שאני אומר בפניכם תורה שנתי לישראל שהיא חיים לעולם, כמטר הזה שהוא חיים לעולם (ספרי שו) כאשר יערפו השמים טל ומטר: יערוף. לשון יטיף, וכן יַעֲרֹפֶן דָּשָׁן (תהלים סה, יז), יַעֲרֹפֶן טֶל (לקמן לג, כח): תזל כטל. שהכל שמחים בו, לפי שהמטר יש בו ענצים לצריות (ס"א יש ענצים בו), כגון הולכי דרכים ומי שהיה צורו מלא יין (ספרי שו): כשעירם. לשון רוח סערה, כתרומתו פְּרוּשֵׁי מִטָּרָא, מה הרוחות הללו מחזיקין את העשבים ומגדלין אותם, אף דברי תורה מגדלין את לומדיהן: וכרביבים. טיפי מטר, ונראה לי על שם שורה כחץ נקרא רביב, כמה דאם אמר לָכֶּה קָשָׁת (בראשית כא, כ): דשא. ארצרי"ץ. עטיפת הארץ מכוסה צירק: עשב. קלח אחד קרוי עשב, וכל מין ומין לעצמו קרוי עשב:



3	For I will proclaim the name of the LORD; Ascribe ye greatness unto our God.	כִּי שֵׁם יְהוָה אֶקְרָא הָבוּ גֹדֶל לֹאֱלֹהֵינוּ:	אֲרִי בִשְׁמֹא דִי אֲנָא מְצַלִּי הָבוּ רַבּוּתָא קֳדָם אֱלֹהֵנָא:
4	The Rock, His work is perfect; For all His ways are justice; A God of faithfulness and without iniquity, Just and right is He.	הַצּוּר תָּמִים פָּעָלוֹ כִּי כָל־דְּרָכָיו מִשְׁפָּט אֵל אֱמוּנָה וְאֵין עוֹל צְדִיק וְיֵשֶׁר הוּא:	תְּקִיפָא דְשְׁלָמִין עוֹבְדוּהִי אֲרִי כָל אוֹרְחָתִיהָ דִּינָא אֱלֹהָא מְהִימָנָא דְמִן קַדְמוּהִי עוֹלָא לֹא נָפִיק מִן קֳדָם דְּזַכָּאי וְקָשִׁיט הוּא:
5	Is corruption His? No; His children's is the blemish; A generation crooked and perverse.	שָׁחַת לוֹ לֹא בָנָיו מוֹמָם דּוֹר עָקֹשׁ וּפְתִלְתֵּל:	חֲבִילוֹ לָהוֹן לֹא לִיה בְּנֵינָא דְפִלְחוֹ לְטַעוֹתָא דְרָא דְאִשְׁנִי עוֹבְדוּהִי וְאִשְׁתַּנּוּ:
6	Do ye thus requite the LORD, O foolish people and unwise? Is not He thy father that hath gotten thee? Hath He not made thee, and established thee?	הַ לְיִהְיֶה (בספרי תימן הליהנה בתיבה אחת) תִּגְמְלוּ־זֹאת עִם נָבֵל וְלֹא חֲכָם הָלֹא־הוּא אָבִיךָ קִנְיֶךָ הוּא עָשָׂךָ וַיְכַנְנֶךָ:	הָא קֳדָם יְיָ אֶתוֹן גְּמִלִין דָּא עָמָא דְקָבִילוּ אוֹרִיתָא וְלֹא חֲכִימוּ הָלֹא הוּא אָבוּךָ אֵת דִּילִיָּה הוּא עָבִדְךָ וְאִתְקַנְךָ:
7	Remember the days of old, Consider the years of many generations; Ask thy father, and he will declare unto thee, Thine elders, and they will tell thee.	זְכֹר יָמֹת עוֹלָם בֵּינוּ שָׁנוֹת דֹּר־וָדָר שְׁאֵל אָבִיךָ וַיְגִדְךָ זְקֵנֶיךָ וַיֹּאמְרוּ לָךְ:	אֲדַכֵּר יוֹמִין דְּמִן עֲלָמָא אֶסְתַּכַּל בְּשָׁנֵי דֹר וָדָר שְׁאֵל אָבוּךָ וַיַּחֲזִי לָךְ סִבְךָ וַיִּמְרוּן לָךְ:

(3) כי שם ה' אקרא. הרי כי משמש בלשון כאשר, כמו פי קצאו אל הארץ (ויקרא כג, י'), כשאקרא ואזכיר שם ה', אתם הצו גדל לאלהינו וזכרו שמו (יומא לז), מכאן אמרו, שעונין ברוך שם כבוד מלכותו אחר ברכה שבמקדש (תענית טז):

(4) הצור תמים פעלו. אע"פ שהוא חזק, כשמציא פורענות על עוברי רצונו, לא בשטף הוא מציא, כי אם צדיק, כי תמים פעלו: אל אמונה. לשלם לצדיקים דקתם לעולם הבא, ואע"פ שמאחר את תגמולם, סופו לאמן את דבריו: ואין עול. אף לרשעים משלם שכר דקתם בעולם הזה: צדיק וישר הוא. הכל מצדיקים עליהם את דינו, וכך ראוי וישר להם, צדיק מפי הצריות, וישר הוא וראוי להצדיקו:

(5) שחת לו וגר. כתרוממו מצילו להון לא ליה: בניו מומם. בניו היו, והשחתה שהשחיתו היא מומם: בניו מומם. מומם של בניו היה, ולא מומם: דור עקש. עקום ומעוקל, כמו ואת כל הישרה יעקשו (מיכה ג, ט), ובלשון משנה, חולדה ששיניה עקומות ועקושות: ופתלתל. אנטורטי"ליש כפתיל הזה שגודליו אותו ומקיפין אותו סביבות הגדיל. פתלתל, מן המיצות הכפולות, כמו ירקרק, אדמדם, סחרחר, סגלגל:

(6) ה' לה' תגמלו זאת. לשון תימה, וכי לפניו אתם מעציצין, שיש צידו להפרע מכם ושהיטיב לכם בכל הטובות: עם נבל. ששכחו את העשוי להם: ולא חכם. להצין את הנולדות שיש צידו להיטיב ולהרע: הלא הוא אביך קנך. שקנאך, שקנך צקן הסלעים וצארץ חזקה, שתקנך בכל מיני תקנה: הוא עשך. אומה באומות: ויכננך. אחרי כן בכל מיני בסיס ופן. מכם כהנים, מכם נביאים, ומכם מלכים, כרך שהכל חלוי בו:

(7) זכור ימות עולם. מה עשה בראשונים שהכעיסו לפניו: בינו שנות דור ודור. דור אנוש שהציף עליהם מי אוקינוס, ודור המבול ששטפם. דבר אחר, לא נתחם לצדכם על שער, בינו שנות דור ודור, להכיר להבא, שיש צידו להיטיב לכם ולהנחיל לכם ימות המשיח והעולם הבא: שאל אביך. אלו הנביאים שנקראים אבות, כמו שנאמר באלהיה אבי רבב ישראל (מלכים-ב, יז): זקניך. אלו החכמים: ויאמרו לך. הראשונות:

8	<p>When the Most High gave to the nations their inheritance, when He separated the children of men, He set the borders of the peoples according to the number of the children of Israel.</p>	<p>8 בַּהֲנַחֵל עֲלֵיוֹן גּוֹיִם בַּהֲפָרִידוֹ בְּנֵי אָדָם יָצַב גְּבֻלֹת עַמִּים לְמִסְפַּר בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:</p>
9	<p>For the portion of the LORD is His people, Jacob the lot of His inheritance.</p>	<p>9 כִּי חֶלֶק יְהוָה עַמּוֹ יַעֲקֹב חֶבֶל נַחֲלָתוֹ:</p>
10	<p>He found him in a desert land, and in the waste, a howling wilderness; He compassed him about, He cared for him, He kept him as the apple of His eye.</p>	<p>10 יִמְצָאֵהוּ בְּאַרְצָן מִדְבָּר וּבְתֵהוּ יִלָּל יִשְׁמֹן יִסְבְּנָהוּ יִבּוֹנְנָהוּ יִצְרְנָהוּ כְּאִישׁוֹן עֵינָיו:</p>
11	<p>As an eagle that stirreth up her nest, Hovereth over her young, Spreadeth abroad her wings, taketh them, Beareth them on her pinions—</p>	<p>11 כְּנֹשָׁר יַעִיר קִנּוֹ עַל-גּוֹזְלָיו יִרְחֹף יִפְרֹשׁ כַּנְפָּיו יִקְחֵהוּ יִשְׁאָהוּ עַל-אַבְרָתוֹ:</p>

(8) בהנחל עליון גוים. כשהנחיל הקד"ה למכעיסיו את חלק נחלתם, הציפס ושטפס: בהפרידו בני אדם. כשהפיץ דור הפלגה היה בידו להעבירם מן העולם, ולא עשה כן, אלא יצב גבולות עמים, קיימם ולא אבדם: למספר בני ישראל. כשציל מספר בני ישראל שעתידין לנאת מבני שם, ולמספר שבעים נפש של בני ישראל שירדו למצרים, הציב גבולות עמים. שבעים לשון:

(9) כי חלק ה' עמו. למה כל זאת, לפי שהיה חלקו כבוש צנייהם, ועמיד לנאת, ומי הוא חלקו, עמו, ומי הוא עמו. יעקב חבל נחלתו. והוא השלישי בצבות, המשולש בשלש זכיות, זכות אבי אביו וזכותו, הרי ג', כחצל הזה שהוא עשוי צג ג' דלים, והוא וצניו היו לו לנחלה, ולא ישמעאל צן אברהם ולא עשו צנו של יצחק:

(10) ימצאהו בארץ מדבר. אותם מנא לו נאמנים בארץ המדבר, שקצלו עליהם תורתו ומלכותו ועולו, מה שלא עשו ישמעאל ועשו, שנאמר וְרַחַם מִשְׁעִיר לָמוֹ הוֹפִיעַ מֶהָר פֶּאֶרָן (לקמן לג, ז): ובתהו ילל ישמון. ארץ ציה ושממה, מקום יללת תנינים וצנות יענה, אף שם נמשכו אחר האמונה, ולא אמרו למשה היאך ננא למדברות מקום ציה ושממון, כענין שנאמר לְקַפֵּךְ אֲחִירִי צִמְדָּךְ (ירמיה ז, ז): יסבבנהו. שם סבבם והקיפם בענגים, וסבבם בדגלים לארבע רוחות, וסבבם בתחית ההר שכתבו עליהם כגייגית: יבוננהו. שם צמורה וצינה: יצרנהו. מנחם שרף ועקרב ומן האומות: כאישון עינו. הוא השחור שבעין שהמאור יואל הימנו, ואונקלוס תרגם ימצאהו, יספיקהו כל צרכו במדבר, כמו ומָצָא לָהֶם (במדבר יא, כז), לא יִמָּצֵא לָנוּ הָהָר (יהושע יז, טז). יסבבנהו. אֲשֶׁרֶנוּן סָחֹר סָחֹר לְשִׁכְנָה, אוהל מועד באמצע וארבעה דגלים לארבע רוחות: (11) כנשר יעיר קנו. נהגם ברחמים ובחמלה, כנשר הזה, רחמני על בני ואינו נכנס לקנו פתאום, עד שהוא מקשקש ומטרף על בניו כנפיו בין אילן לאילן, בין שוכה לחצרה, כדי שיעורו בניו ויהא בהם כח לקבלו: יעיר קנו. יעורר בניו:

על גוזליו ירחף. אינו מכביד עצמו עליהם, אלא מחופף, נוגע ואינו נוגע, אף הקב"ה שְׂדֵי לֹא מִצְאֵהוּ שְׂדֵי לֹא (איוב לו, כג), כשצא ליתן תורה לא נגלה עליהם מרוח אחת אלא מארבע רוחות, שנאמר ה' מְסִינִי צִאצִּי וְרַחַם מִשְׁעִיר לָמוֹ הוֹפִיעַ מֶהָר פֶּאֶרָן וְאִתָּה מְרֻצָּת קֶדֶשׁ (לקמן לג, ז), לָלוֹה מְסִימֵן צֹא (חזקוני ג, א) וְרוּחַ רַב־יְעִית: יפרוש כנפיו יקחהו. כשצא ליטלן ממקום למקום, אינו נוטלן ברגליו כשאר עופות, לפי ששאר עופות יראים מן הנשר, שהוא מגביה לעוף ופורח עליהם, לפיכך נושאן ברגליו מפני הנשר, אבל הנשר אינו ירא אלא מן החץ, לפיכך נושאן על כנפיו, אומר, מוטב שיכנס החץ בי ולא יכנס צנני, אף הקב"ה, וְאִשָּׁא אֲתָקֶם עַל פְּנֵי גִשְׁרִים (שמות יט, ד), כשנשעו מצרים אחריהם והשיגום (חונים) על הים, היו זורקים בהם חלים ואבני בליסטראות, מיד וישע מלֹאךְ הָאֱלֹהִים וגו' וַיֵּצֵא צִין מִתְּהֵא מִצְרַיִם וגו' (שם יד, יט-כ):

12	The LORD alone did lead him, And there was no strange god with Him.	יְהוָה בַּדָּד יִנְחֵנוּ וְאֵין עִמּוֹ אֱלֹהִים לְאִשְׁרֵי־יִתְהוֹן בְּעֶלְמָא דְהוּא עֲתִיד לְחַדְתָּא וְלֹא יִתְקַיֵּים קְדָמוּהִי פּוֹלְחַן טַעֲנִין:	יְהוָה בַּדָּד יִנְחֵנוּ וְאֵין עִמּוֹ אֱלֹהִים נִכְרִי:	ע"כ צחול
13	He made him ride on the high places of the earth, And he did eat the fruitage of the field; And He made him to suck honey out of the crag, And oil out of the flinty rock;	יִרְכַּבְהוּ עַל- (כ' במותי) אֲשֶׁר־יִנּוֹן עַל תּוֹקְפֵי אֶרֶץ בְּמִתִּין אֶרֶץ וַיֹּאכַל תְּנוּבַת שְׂדֵי וַיִּנְקְהוּ דְּבַשׁ מִסַּלְעַ וְשֶׁמֶן מִחֲלָמִישׁ צוּר:	יִרְכַּבְהוּ עַל- (כ' במותי) אֲשֶׁר־יִנּוֹן עַל תּוֹקְפֵי אֶרֶץ וַיֹּאכַל תְּנוּבַת שְׂדֵי וַיִּנְקְהוּ דְּבַשׁ מִסַּלְעַ וְשֶׁמֶן מִחֲלָמִישׁ צוּר:	שלישי
14	Curd of kine, and milk of sheep, With fat of lambs, And rams of the breed of Bashan, and he-goats, With the kidney-fat of wheat; And of the blood of the grape thou drankest foaming wine.	יִתְבּ לָהוֹן בִּזְת מִלְכִּיהוֹן וּשְׁלִישִׁיהוֹן עִם עוֹתָר רְכַרְבִּיהוֹן וְתַקִּיפִיהוֹן עִמָּא דְאַרְעֵהוֹן אַחְסָנִתְהוֹן עִם בִּזְת חִילִּיהוֹן וּמִשְׁרִיתְהוֹן וְדַם גְּבַרִיהוֹן אֲתֹאשֵׁד כְּמִיָּא:	חֲמָאֵת בְּקָר וַחֲלָב צֹאן עִם- חֲלָב כְּרִים וְאֵילִים בְּנֵי-בִשָּׁן וְעִתוּדִים עִם-חֲלָב כְּלִיֹּת חֲטָה וְדַם-עֲנַב תִּשְׁתֶּה-חֲמָר:	14
15	But Jeshurun waxed fat, and kicked— Thou didst wax fat, thou didst grow thick, thou didst become gross— And he forsook God who made him, And contemned the Rock of his salvation.	עֲתֵר יִשְׂרָאֵל וּבָעֵט אֶצְלַח תְּקוּף קָנָא נִכְסִין שְׂבַק פּוֹלְחַן אֱלֹהָא דְעִבְדִּיהּ אֲרִיז קָדָם תְּקִיפָא פְּרָקִיָּה:	וַיִּשְׁמַן יִשְׂרָוִן וַיִּבְעֹט שְׁמִנָּת עֲבִית כְּשִׁית וַיַּטֵּשׁ אֱלֹהֶיהָ עֲשָׂהוּ וַיִּגְבַּל צוּר יִשְׁעָתוֹ:	15

(12) ד' בדר. ה' 777 וצטט נהגס צמדצר: ואין עמו אל נבר. לא היה כח צאחד מכל אלהי הגויים להראות כח ו ולהלחם עמהם. ורצותינו דרשוהו על העמיד (ספרי שט"ו), וכן תרגם אונקלוס. ואני אומר דברי תוכחה הם, להעיד השמים והארץ, ותהא השירה להם לעד, שסופן לצגוד ולא יזכרו הראשונות שעשה להם ולא הנולדות שהוא עמיד לעשות להם. לפיכך צריך ליישב הדבר לכאן ולכאן, וכל הענין מוסב על זכור ימות עולם כינו שנות דור ודור, כן עשה להם וכן עמיד לעשות, כל זה היה להם לזכור:

(13) ירכבהו על במותי ארץ. כל המקרא כתרוממו: ירכבהו וגו'. על שם שארץ ישראל גבוה מכל הארצות (ספרי שט"ז): ויאכל תנובת שדי. אלו פירות ארץ ישראל, שקלים לנז ולתצטל מכל פירות הארצות: וינקהו דבש מסלע. מעשה צאחד שאמר לצנו צסיכני, הצא לי קציעות מן החצית, הלך ומצא הדבש צף על פיה, אמר לו זו של דבש הוא, אמר לו השקע ידך לחוכה ואתה מעלה קציעות מתוכה (ספרי שט"ז): במותי ארץ. לשון גובה: שדי. לשון שדה: חלמיש צור. תקפו וחזקו של סלע. כשאני דבוק לתיבה שלאחריו נקוד תלמיש, וכשהוא דבוק נקוד תלמיש: ושמן מחלמיש צור. אלו זיתים של גוש חלב:

(14) חמאת בקר וחלב צאן. זה היה צימי שלמה, שנאמר עֲשֶׂה צֶדֶק צְדָאִים וְעֲשִׂים צֶדֶק רְעִי וּמִאֲהָ צֶאֱן (מלכים"א ה, ג): עם חלב כרים. זה היה צימי עשרת השצטים, שנאמר וְאֶלְכִים קָרִים מִצֶּאֱן (עמוס ו, ד): חלב כליות חטה. זה היה צימי שלמה, שנאמר וַיְהִי לָסֵם שְׁלֹמֹה וְגו' (מלכים"א ה, ז): ודם ענב תשתה חמר. צימי עשרת השצטים השמים צמון קי יין (עמוס ו, ו): חמאת בקר. הוא שומן הנקלט מעל גבי הקלב: וחלב צאן. קלב של צאן, וכשהוא דבוק נקוד תלב, כמו קלב צאן: כרים. כצטים: ואילים. כמשמעו: בני בשן. שמנים היו: כליות חטה. חטים שמנים כחלב כליות וגסין ככוליא: ודם ענב. היה שומה יין טוב, וטעם יין חסוב: חמר. יין בלשון ארמי: חמר. אין זה שם דבר, אלא לשון משבח צטעס, ווי"ש בלע"ז, ועוד יש לפרש שני מקראות הללו אחר תרגום של אונקלוס, אֲשֶׁר־יִנּוֹן עַל תּוֹקְפֵי אֶרֶץ וגו':

(15) עבית. לשון עוצי: כשית. כמו פסיק, לשון פי קפה פָּקִי וְצִלְצוֹ (איוב טו, כז), כאדם ששמן מצפנים וכסליו נכפלים מבחוץ, וכן הוא אומר וַיַּעַשׂ פִּימָה עָלָי קָקֵל (שם): כשית. יש לשון קל בלשון כסוי, כמו וְלָסָה קָלָו עָרוֹם (משלי יב, טז), ואם כתב פִּשִּׁית דגוש היה נשמע פִּשִּׁית את אחרים, כמו פי קפה פָּקִי (איוב טו, כז): ויגבל צור ישעתו. גנהו וצוהו, כמו

16	They roused Him to jealousy with strange gods, With abominations did they provoke Him.	יִקְנְאוּהוּ בְּזָרִים בְּתוֹעֵבֹת יִכְעִסֻהוּ: אֶקְנִיאוּ קְדְמוֹהִי בְּפוֹלְחָן טָעוֹן בְּתוֹעֵבֹתָא אֶרְגִּיזוּ קְדְמוֹהִי:	16
17	They sacrificed unto demons, no-gods, Gods that they knew not, New gods that came up of late, Which your fathers dreaded not.	יִזְבְּחוּ לְשֵׁדִים לֹא אֱלֹהִים אֱלֹהִים לֹא יָדְעוּם חֲדָשִׁים מִקֶּרֶב בָּאוּ לֹא שְׁעָרוֹם אֲבֹתֵיכֶם: דְּבַחוּ לְשִׁידִין דְּלִית בְּהוֹן צְרוּף דְּחָלָן דְּלֹא יָדְעִינָן חֲדָתָן דְּמִקְרִיב אֲתַעֲבִידָא דְּלֹא אֲתַעֲסִקוּ בְּהוֹן אֲבֹתְהוֹן:	17
18	Of the Rock that begot thee thou wast unmindful, And didst forget God that bore thee.	צוּר יִלְדָךְ תָּשִׁי וְתִשְׁכַּח אֵל מִחֲלָלְךָ: דְּחָלַת תִּקְיָפָא דִּי בְּרָאךְ אֲתַנְשִׁיתָא שְׁבִקְתָּא פּוֹלְחָן אֱלֹהָא דְּעַבְדָּךְ:	18
19	And the LORD saw, and spurned, Because of the provoking of His sons and His daughters.	וַיֵּרָא יְהוָה וַיִּנָּאץ מִפְּעֵס בָּנָיו וּבְנֹתָיו: וּגְלִי קָדָם יְיָ וּתְקִיף רוּגְזָה מִדְּאֶרְגִּיזוּ קְדְמוֹהִי בָנָיו וּבָנָן:	רביעי 19
20	And He said: 'I will hide My face from them, I will see what their end shall be; For they are a very froward generation, Children in whom is no faithfulness.	וַיֹּאמֶר אֲסַתִּירָה פָנַי מֵהֶם אֲרֹאָה מָה אַחֲרֵיתָם כִּי דוֹר תַּהֲפֹכֶת הֵמָּה בָּנִים לֹא-אֱמֵן בָּם: וְאָמַר אֲסַלִּיק שְׁכִינָתִי מִנְּהוֹן גְּלִי קְדָמִי מָה יְהִי בְּסוֹפְהוֹן אֲרִי דָרָא דְּאֲשֵׁנִי אֲמוֹן בְּנִיָּא דְּלִית בְּהוֹן חֵימָנוּ:	20
21	They have roused Me to jealousy with a no-god; They have provoked Me with their vanities; And I will rouse them to jealousy with a no-people; I will provoke them with a vile nation.	הֵם קִנְאוּנִי בְּלֹא-אֵל כְּעֶסְוִנִי בְּהַבְלִיָּהֶם וְאֲנִי אֶקְנִיָאֵם בְּלֹא- עַם בְּגוֹי נָבֵל אֲכַעִיסֵם: אֲמוֹן אֶקְנִיאוּ קְדָמִי בְּלֹא דְחָלָא אֶרְגִּיזוּ קְדָמִי בְּטַעֲוִתְהוֹן וְאֲנִי אֶקְנִינֹן בְּלֹא עַם בְּעַמָּא טַפְשָׁא אֶרְגִּיזֹנוּן:	21
22	For a fire is kindled in My nostril, And burneth unto the depths of the nether-world, And devoureth the earth with her produce, And setteth ablaze the foundations of the mountains.	כִּי-אֵשׁ קִדְחָהּ בְּאַפִּי וְתִיקַד עַד-שְׂאוֹל תַּחְתִּית וְתֹאכַל אֶרֶץ וַיִּבְלָה וְתִלְהַט מוֹסְדֵי הָרִים: אֲרִי קָדָם תִּקִּיף כְּאִישָׁא נָפֵק מִן קְדָמִי בְּרִגְזִי שִׁיזִי עַד שְׂאוֹל אֶרְעִיתָא אֲסִיף אֶרְעָא וְעִלְלָתָהּ שִׁיזִי עַד סִדְפֵי טוֹרְיָא:	22

שנאמר אחריהם אל היכל ה' וגו' (יחזקאל ח, טז), אין נבול גדול מזה:  
 (16) יקנאוהו. הצעירו חמתו וקנאוהו: בתועבות. צמעים תעובים, כגון משכב זכור וכשפים שנאמר זהם תועבה:  
 (17) לא אלה. כתרומתו דלית בהו צרוף, אילו היה זהם צרוף לא היה קנאה כפולה כמו עכשיו: חדשים מקרוב באו.  
 אפילו האומות לא היו רגילים זהם (ספרי שיח), נכרי שהיה רואה אותם היה אומר, זה כלם יהודי: לא שערות אבותיכם.  
 לא יראו מהם, לא עמדה שערקס מפניהם, דרך שערות האדם לעמוד מחמת יראה, כך נדרש בספרי (שם). ויש לפרש עוד,  
 שערות, לשון ופערים קדקדו קם (ישעיה יג, כא). שערות הם שדים, לא עשו אבותיכם שערות הללו:  
 (18) תשי. תשכח. ורבותינו דרשו, כשצא להיטיב לכם, אחס מעניסין לפניו ומחשבים כחו מלהיטיב לכם (ספרי שי"ט):  
 אל מחוללך. מוציאך מרחם, לשון וחולל חללות (תהלים כט, ט), חיל פילולה (שם מח, ז):  
 (20) מה אחריהם. מה תעלה זהם כסופם: כי דור תהפוכות המה. מהפכין רגלינו לכעס: לא אמונן בם. אין  
 גדולי נקרים זהם, כי הוריתם דרך טובה וסרו ממנה: אמונן. לשון ויהי אמן (אסתר ז, ז), נודריתור"ה בלע"ז. דבר אחר  
 אמונן, לשון אמונה כתרומתו, אמרו צמיני נעשה ונשמע, ובשעה קלה צטלו הצטחם ועשו העגל:  
 (21) קנאוני. הצעירו חמתם: בלא אל. צדכר שאינו אלוה: בלא עם. שנאמר הן ארץ פשדים  
 זה העם לא יהיה (ישעיה כג, יג), ובעשו הוא אומר צמי אספה מאד (עובדיה א, ז): בגוי נבל אכעיסם. אלו הכופרים, וכן  
 הוא אומר אומר נבל צלצו אין אלהים (תהלים יד, א):

23	I will heap evils upon them; I will spend Mine arrows upon them;	אֶסְפֶּה עֲלֵימוֹ רָעוֹת חֲצִי אֶסִּיף עֲלֵיהֶן בִּישׁוֹן מִכֶּחֱשִׁי אֲשִׁיצי בָּהֶן:	23
24	The wasting of hunger, and the devouring of the fiery bolt, And bitter destruction; And the teeth of beasts will I send upon them, With the venom of crawling things of the dust.	מִזֵּי רָעָב וּלְחָמִי רֶשֶׁף וְקָטָב מְרִירִי וְשׁוֹן-בְּהֵמַת אֲשֶׁלַח-בָּם עַם-חֲמַת זֹחֲלֵי עֹפָר:	24
25	Without shall the sword bereave, And in the chambers terror; Slaying both young man and virgin, The suckling with the man of gray hairs.	מִחוּץ תִּשְׁכַּל-חֶרֶב וּמִחֲדָרִים אִמָּה גַם-בָּחוּר גַּם-בְּתוּלָה יוֹנֵק עִם-אִישׁ שִׁיבָה:	25
26	I thought I would make an end of them, I would make their memory cease from among men;	אֲמַרְתִּי אֶפְאַיֵּהֶם אֲשַׁבֵּיתָהּ מֵאֲנוּשׁ זְכָרָם:	26
27	Were it not that I dreaded the enemy's provocation, Lest their adversaries should misdeem, Lest they should say: Our hand is exalted, And not the LORD hath wrought all this.'	לֹא־יִכְעַס אֵיבִי אֲזֹר פֶּן-יִנְכָּרוּ צָרֵימוֹ פֶּן-יֹאמְרוּ יַדְנוּ רָמָה וְלֹא יְהוָה פָּעַל כָּל-זֹאת:	27

(22) קדחה. צערה: ותיקד. זכס עד היסוד: ותאכל ארץ ויבולה. ארננס ויצולה: ותלהט. ירושלים המיוסדת על ההרים, שנאמר יְרוּשָׁלַם הָרִים סָבִיב לָהּ (שם קכה, ז):

(23) אספה עלימו רעות. אחזיר רעה על רעה, לשון ספוי שָׁנָה על שָׁנָה (ישעיה כט, א), ספות הָנוּה (לעיל כט, יח), עלותיקס ספוי על וְצִיָּקָס (ירמיה ז, כא). דבר אחר, אספה, אכלה, כמו פֶּן תִּסְפָּקָה (צראשית יט, טו): חצי אכלה בם. כל חצי אשלים זהם, וקללה זו לפי הפורענות לצרכה היא, חצי פֶּלִים והם אינם פֶּלִים:

(24) מזי רעב. אונקלוס תרגם נְפִיחֵי כֶּפֶן, ואין לי עד מוכיח עליו, ומשמו של רצי משה הדרשן מטולושא שמעתי, שעירי רעב, אדם כחוש מגדל שער על צפרו: מזי. לשון ארמי שער מִנְיָא, דהוה מהפך צְמִינָא (מגילה יח): ולחומי רשף. השדים נלחמו זהם, שנאמר וְגַי רֶשֶׁף יִגְדִּיחוּ עוֹף (איוב ה, ז), והם שדים: וקטב מרירי. וכריחות שד ששמו מרירי (פסחים קיא:). קטב. כריחה, כמו תָּהִי קָטָבָה שְׁאוֹל (הושע יג, ד): ושון בהמות. מעשה היה, והיו הרחלים נושכין וממיתין (ספרי שחא): חמת זוחלי עפר. ארס נחשים, המהלכים על גחונם על העפר כמים הזוחלים על הארץ. זחילה, לשון מרוצת המים על העפר, וכן כל מרוצת דבר המשפף על העפר והולך:

(25) מחוץ תשכל חרב. מחוץ לעיר תשכל חרב גייסות: ומחדרים אימה. כשצורח ונמלט מן החרב, חדרי לצו נוקפים עליו מחמת אימה, והוא מת והולך זה. דבר אחר, ומחדרים אימה, שצבית תהיה אימת דָּבָר, כמו שנאמר פִּי עָלָה מְנוֹחַ צְחֻלֹיָנוּ (ירמיה ט, כ), וכן תרגם אונקלוס. דבר אחר מחוץ תשכל חרב, על מה שעשו צחורות, שנאמר ומקפּר לָלוֹת יְרוּשָׁלַם שְׁמָתָם מִנְּצֻחֹת לְצִדָּת (שם יא, יג ספרי שם): ומחדרים אימה. על מה שעשו צחורות חדרים, שנאמר אֲשֶׁר יִקְנִי בַּיִת יִשְׂרָאֵל עֲשִׂים בְּחֶשֶׁף אֵיִשׁ בְּחֶדְרֵי מִשְׁפִּיתוֹ (יחזקאל ח, יג):

(26) אמרתי אפאיהם. אמרתי בלצי אפאה אותם, ויש לפרש אפאיהם אשיתם פאה, להשליכם מעלי הפקר, ודוגמתו מִזֵּנוּ בעורא, ופֶסֶן לָהֶם מִמְּלֻכּוֹת וְעַמִּים וְסִפְלָקָם לְפָנָה (נחמיה ט, כג), להפקר, וכן חזרו מנחם. ויש פותרים אותו כחרגומו. יחול רוגזי עליהן, ולא יתכן, שאם כן היה לו לכחוצ אפאיהם, אחת לשמוש ואחת ליסוד, כמו תִּפְלָאָךְ (ישעיה מה, ה), תִּפְלָאָךְ צִמּוֹ פִּי (איוב מז, ה), והאל"ף התיכונה אינה ראויה צו כלל, ואונקלוס תרגם אחר לשון הצרייחא השנויה בספרי (שכז), החולקת תיבה זו לשלשה תיבות, אמרתי אף אי הם, אמרתי באפי תִּפְלָאָךְ כאילו אינם, שיאמרו רואיהם עליהם איה הם:

28	For they are a nation void of counsel, And there is no understanding in them.	כִּי־גוֹי אֲבָד עֲצוֹת הָמָּה וְאֵין בָּהֶם תְּבוּנָה: אֲרִי עִם מְאֲבָדֵי עֵינָה אֲנִי וְלִית בְּהוֹן סוּכְלָתָנּוּ:	28
29	If they were wise, they would understand this, They would discern their latter end.	לֹא חֲכָמוֹ יִשְׁכִּילוּ זֹאת יָבִינוּ לְאַחֲרֵיתָם: אֱלוֹ חֲכִימוֹ אֶסְתַּכְּלוּ בְּדָא סִפְרוּ מָא יְהִי בְּסוּפָהוֹן:	חמישי
30	How should one chase a thousand, And two put ten thousand to flight, Except their Rock had given them over And the LORD had delivered them up?	אֵיכָה יִרְדֹּף אֶחָד אֶלֶף וּשְׁנַיִם וּתְרֵין יַעֲרִקוּן לְרִבּוֹתָא וְיִנְיִסוּ רַבְּבָה אִם־לֹא כִּי־צוּרָם מְכָרָם וַיְהִי־הוּא הַסְּגִירָם: אֵיכָדִין יִרְדֹּף חֹד לְאַלְפָא וּתְרֵין יַעֲרִקוּן לְרִבּוֹתָא וְיִנְיִסוּ רַבְּבָה אִם־לֹא כִּי־צוּרָם מְכָרָם וַיְהִי־הוּא הַסְּגִירָם: אֵשְׁלִימָנוּן:	30
31	For their rock is not as our Rock, Even our enemies themselves being judges.	כִּי לֹא כְצוּרָנוּ צוּרָם וְאִי־בִינוּ פְּלִילִים: אֲרִי לֹא כְתוּקַפְנָא תוּקַפְהוֹן וּבַעֲלֵי דְרַבְבָּנָא הֵווּ דִּי־יִנְנָא:	31
32	For their vine is of the vine of Sodom, And of the fields of Gomorrah; Their grapes are grapes of gall, Their clusters are bitter;	כִּי־מִגְפָן סֹדֶם גִּפְנָם וּמִשְׁדֵּמָת עֲמֹרָה עֲנַבְמוֹ עֲנַב־רוֹשׁ אֲשֶׁר־לָת מִרְרָת לָמוֹ: אֲרִי כְפוּרְעָנוֹת עֲמָא דְסֹדוֹם כֶּס פּוּרְעָנוֹתָהוֹן וְלִקְוֹתָהוֹן כְּעַם עֲמֹרָה מִחֲתָהוֹן בִּישָׁן כְּרִישֵׁי חוּין וְתוֹשְׁלָמָת עוֹבְדֵיהוֹן כְּמִרְרֹתָהוֹן:	32
33	Their wine is the venom of serpents, And the cruel poison of asps.	חֲמַת תַּיִנִּים יֵינָם וְרֹאשׁ פְּתָנִים אֲכֹר: הָא כְּמִרְת תַּיִנִּינָא כֶּס פּוּרְעָנוֹתָהוֹן וּכְרִישׁ פְּתָנֵי חוּין אֲכֹרָאִין:	33
34	'Is not this laid up in store with Me, Sealed up in My treasures?	הֲלֹא־הוּא כְּמָס עֲמָדֵי חֲתוּם בְּאֻצְרֹתַי: הֲלֹא כָל עוֹבְדֵיהוֹן גִּלְן קְדָמִי גְּנִיזִין לְיוֹם דִּינָא בְּאֻצְרֵי:	34

(27) לולי כעס אויב אגור. אם לא שכעס אויב כנוס עליהם להשחית, ואם יוכל להם וישחיתם, יתלה הגדלה צו וצאלהיו ולא יתלה הגדלה צי, וזהו שנאמר פן ינכרו צרימו, ינכרו הדצר לתלות גבורתם צנכרי שאין הגדולה שלו. פן ינכרו צרימו, ינכרו הדצר לתלות גבורתם צנכרי שאין הגדולה שלו.

(28) פן יאמרו ידנו רמה וגו'. כי אותם גוי אונד עזות המה. ואין זהם תצונה. שאלו היו חכמים, ישכילו זאת איכה ירדוף וגו'.

(29) יבינו לאחריתם. יתנו לב להתצונן לסוף פורענותם של ישראל:

(30) איכה ירדוף אחד. ממנו אלף מישראל: אם לא כי צורם מכרם וד' הסגירם. מכרם ומסרם צידנו דילצר"ר בלעז:

(31) כי לא כצורנו צורם. כל זה היה להם לאויבים להצין, שהשם הסגירם ולא להם ולאליהם הנצחון, שהרי עד הנה לא יכלו כלום אליהם כנגד צורנו, כי לא פסלענו סלעם, כל צור שמקרא לשון סלע: ואויבינו פלילים. ועכשיו אויבינו שופטים אותנו, שהרי צורנו מכרנו להם. (ס"א הרי שצורנו מכרנו להם):

(32) כי מגפן סדום גפנם. מוסב למעלה, אמרתי בלצי אפאיהם ואשצית זכרם, לפי שמעשיהם מעשה קדוש ועמורה: שדמות. שדה תצורה, כמו ופעמות לא עשה חקל (חצקוק ג, יז), צשצמות קדרון (מלכים-ב כג, ד): ענבי רוש. עשז מר: אשכלות מרורות למו. משקה מר ראוי להם, לפי מעשיהם פורענותם, וכן תרגם אונקלוס וְתַשְׁלֵּמַת עוֹבְדֵיהוֹן כְּמִרְרֹתָהוֹן:

(33) חמת תנינם יינם. כתרגמום הא קמרת תנינא כס פורענותהו, הנה כמרירות נחשים כוס משתה פורענותם: וראש פתנים. כוס, שהוא אכזר לנשון, אויב אכזרי יבא ויפרע מהם:

(34) הלא הוא כמוס עמדי. כתרגמו, כצוריס הם ששכחתי מעשיהם, כולם גנוזים ושמורים לפני: הלא הוא. פרי גפנם ותצואת שדמותם כמוס עמדי:

- 35 Vengeance is Mine, and recompense,  
Against the time when their foot  
shall slip; For the day of their  
calamity is at hand, And the things  
that are to come upon them shall  
make haste.
- 36 For the LORD will judge His people,  
And repent Himself for His  
servants; When He seeth that their  
stay is gone, And there is none  
remaining, shut up or left at large.
- 37 And it is said: Where are their gods,  
The rock in whom they trusted;
- 38 Who did eat the fat of their  
sacrifices, and drank the wine of  
their drink-offering? Let him rise up  
and help you, Let him be your  
protection.
- 39 See now that I, even I, am He, And  
there is no god with Me; I kill, and I  
make alive; I have wounded, and I  
heal; And there is none that can  
deliver out of My hand.
- לִי נָקָם וְשָׁלָם לְעֵת תִּמּוּט רַגְלָם  
כִּי קָרֹב יוֹם אִידָם וְחָשׁ עֲתִידָת  
לָמוֹ:
- כִּי־יִדִין יְהוָה עַמּוֹ וְעַל־עַבְדּוֹ  
יִתְנַחֵם כִּי יֵרָאֶה כִּי־אָזְלָת יָד  
וְאָפֶס עֲצוּר וְעָזוּב:
- וַאֲמַר אִי אֱלֹהֵימוֹ צוּר חֲסִיו  
בּוֹ:
- אֲשֶׁר חָלַב זִבְחֵימוֹ יֹאכְלוּ יִשְׁתּוּ  
יַיִן נְסִיכָם יִקְוּמוּ וְיַעֲזֹרְכֶם יְהִי  
עֲלֵיכֶם סִתְרָה:
- רָאוּ עַתָּה כִּי אֲנִי הוּא וְאֵין  
אֱלֹהִים עִמָּדִי אֲנִי אֲמִית וְאַחִיָּה  
מִחַצְתִּי וְאֲנִי אֲרָפָא וְאֵין מִיָּדִי  
מִצִּיל:
- קָדְמִי פוֹרְעָנוּתָא וְאַנָּא אֲשֵׁלִים  
לְעֵדָן דִּיגְלוּן מֵאַרְעֵהוּן אֲרִי  
קָרִיב יוֹם תִּבְרָהוּן וּמַבֵּעַ  
דְּעִתִּיד לָהוּן:
- אֲרִי יִדִין יְיָ דִּינָא דְּעַמִּיה  
וּפּוֹרְעָנוּת עַבְדּוּהִי צְדִיקָיָא  
יִתְפָּרַע אֲרִי גָלִי קָדְמוּהִי  
דְּבַעְדָּן דְּתַתְּקַף עֲלֵיהוּן  
מַחַת שְׁנָאָה יְהוּן מְטוּלְטָלִין  
וְשִׁבְיָקִין:
- וַיִּמָּר אֵן דִּחְלַתְהוּן תְּקִיפָא  
דִּתְהוּ רְחִיצִין בֵּיה:
- דְּתִרְב נִכְסְתְהוּן הָווּ אֲכָלִין  
שִׁתּוּ חֲמַר נִסְפִּיהוּן יִקְוּמוּן  
כְּעֵן וּסְעִדּוּנְכוּן יְהוּן עֲלִיכוּן  
לְמַגִּין:
- חָזוּ כְעֵן דְּאַנָּא אֲנָא הוּא וְלִית  
אֱלֹהַּ בְּרַ מְנִי אֲנָא מְמִית וּמַחִי  
מְחִינָא וְאַף מְסִינָא וְלִית מִן יָדִי  
מְשִׁיב:

(35) לִי נָקָם וְשָׁלָם. עמי נכון ומזומן פורענות נקם, וישלם להם כמעשיהם, הנקם ישלם להם גמולם. ויש מפרשים ושלם, שם דבר, כמו ושלום, והוא מגזרת וְהִצֵּר אֵין צָהָם (ירמיה ה, יג), כמו וְהִצֵּר. ואימתי אשלם להם: לעת תמוט רגלם. כְּשֶׁתָּפַס זְכוֹת אֲבוֹתָם שֶׁהֵם סְמוּכִין עֲלָיו: כִּי קָרֹב יוֹם אִידָם. כשארצה להציא עליהם יום אידם, קרוב ומזומן לפני להציא על ידי שלוחים הרצה: וחש עתדות למו. ומהר יצאו העמידות להם: וחש. כמו וְהָיָה (ישעיה ה, יט). עד כאן העיד עליהם משה דברי תוכחה, להיות השירה הזאת לעד, כשתצא עליהם הפורענות ידעו שאני הודעתים מראש, מכאן ואילך העיד עליהם דברי תנחומין שיצאו עליהם ככלות הפורענות, ככל אשר אמר למעלה, וְהָיָה כִּי יֵצְאוּ עֲלֵיךְ כָּל הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה הַדְּבָרָה וְהַקְלָה וְגו' (לעיל ל, א) וְשָׁז ה' אֱלֹהֶיךָ אֶת שְׁבוּתְךָ וְגו' (שם ג):

(36) כִּי יִדִין ה' עמו. כשישפוט אותם דיסורין הללו האמורים עליהם, כמו פִּי צָם יְדִין עַמִּים (איוב לו, לא), כי זה אינו משמש בלשון דהא, לתת טעם לדברים של מעלה, אלא לשון תחלת דבור, כמו פִּי תִצָּאוּ אֶל הָאָרֶץ (ויקרא כה, ז), כשיצאו עליהם משפטים הללו, ויתנחם הקב"ה על עבדיו לשוֹב ולרחם עליהם: יתנחם. לשון הפך מחשבה, להיטיב או להרע: כי יראה כי אזלת יד. כשיראה כי יד האויב הולכת וחוזקת מאד עליהם, ואפס בהם עזר ועוזב: עזר. נוסע ע"י עוזר ומושל שיעזור בהם: עזוב. ע"י עוזב. עזר, הוא המושל העוזר בהם שלא ילכו מפוזרים בנחתם לצבא על האויב, בלשון לע"ז מיינטינדור. עזר, הוא הנושע במעור המושל. עזוב, מחזק, כמו וַיַּעֲזֹב יְרוּשָׁלַם עַד הַחוּמָה (נחמיה ג, ח), אֵיךְ לֹא עָזָה עִיר תְּהִלָּה (ירמיה מט, כה). עזר, מייטונדי"ר. עזוב, אינפורצי"ד:

(37) ואמר. הקב"ה עליהם: אי אלהימו. עבדות אלילים שעבדו: צור חסיו בו. הסלע שהיו מתכסין בו מפני החמה והאנה, כלומר שהיו בטוחין בו להגן עליהם מן הרעה:

(38) אשר חלב זבחימו. היו אותם אלהות אוכלים, שהיו מקריצין לפנייהם ושומין יין נסיכס: יהי עליכם סתרה. אותו הנזר יהיה לכם מחסה ומסתור:

(39) ראו עתה. הצינו מן הפורענות שהצאתי עליכם ואין לכם מושיע, ומן התשועה שאושיעכם ואין מוחה בידי: אני

40	For I lift up My hand to heaven, And say: As I live for ever,	אֲרִי אֶתְקִינִית בְּשָׁמַיָא בֵּית שְׁכִינָתִי וְאָמַרְתִּי קָיָם אֲנִי לְעֶלְמִין:	כִּי־אֲשֶׁא אֶל־שָׁמַיִם יָדִי וְאָמַרְתִּי חַי אֲנֹכִי לְעֹלָם:	ששי
41	If I whet My glittering sword, And My hand take hold on judgment; I will render vengeance to Mine adversaries, And will recompense them that hate Me.	אִם עַל חֵד תִּרְיִן כְּחִיזוּ בִּרְקָא מִסּוּף שְׁמַיָא וְעַד סוּף שְׁמַיָא תִּתְגַּלִּי חֲרָבִי וְתִתְקַף בְּדִינָא יָדִי אֶתִּיב פּוֹרְעָנוּתָא לְשָׂנְאִי וּלְבַעַלִּי דְּבָבִי אֲשֵׁלִים:	אִם־שְׁנוּתִי בִּרְקָא חֲרָבִי וְתִתְקַף בְּמִשְׁפַּט יָדִי אֲשִׁיב נָקָם לְצָרָי וּלְמִשְׂנְאֵי אֲשֵׁלִים:	41
42	I will make Mine arrows drunk with blood, And My sword shall devour flesh; With the blood of the slain and the captives, From the long-haired heads of the enemy.'	אֲרִי גִרְרִי מִדָּמָא וְחֲרָבִי תִּקְטִיל בְּעַמְמָיָא מִדָּם קְטִילִין וְשָׁבֵן לְאַעְדָּאָה כְּתָרִין מִרִּישׁ שְׁנָאָה וּבַעַלִּי דְּבָבָא:	אֲשַׁכֵּיר חֲצֵי מִדָּם וְחֲרָבִי תֹאכַל בָּשָׂר מִדָּם חָלָל וְשִׁבְיָה מֶרֶאֶשׁ פְּרָעוֹת אוֹיֵב:	42
43	Sing aloud, O ye nations, of His people; For He doth avenge the blood of His servants, And doth render vengeance to His adversaries, And doth make expiation for the land of His people.	שִׁבְּחוּ עַמְמָיָא עִמְיָה אֲרִי פּוֹרְעָנוּת עֲבָדֵיהִי צְדִיקָיָא יִתְפָּרַע וּפּוֹרְעָנוּתָא יִתִּיב לְשָׂנְאֵיהִי וּיְכַפֵּר עַל אֶרְעִיהִי וְעַל עִמְיָה:	הִרְנִינוּ גוֹיִם עִמּוֹ כִּי דָם־עֲבָדָיו יִקּוּם וְנָקָם יֵשִׁיב לְצָרָיו וְכִפֹּר אֶדְמָתוֹ עִמּוֹ: (פ)	43

אני הוא. אני להשפיל ואני להרים: ואין אלהים עמדי. עומד כנגדי למחות: עמדי. דוגמתי וכמוני: ואין מירי מציל. הפושעים צי:

(40) כי אשא אל שמים ידי. כי צחרון אפי אשא ידי אל עמי צצועה: ואמרת חיי אנכי. לשון צצועה הוא, [כמו חיי אני נאם ה' אם לא פאשר צצקס צאזני (צמדצר יד, כח), אף כאן] אני נצצע חיי אנכי:

(41) אם שנותי ברק חרבי. אם אשנן את להצחרצי, כמו למען יהיה לה צצק (יחזקאל כא, טו) פלנדו"ר: ותאחז במשפט ידי. להניח מדת רחמים צצויצי שהרעו לכם, אָשֶׁר הָיָה מִשְׁפַּטִּי מִשְׁפַּטִּי וְהָיָה לְךָ צָרָה (זכריה א, טו). ד"א, ותאחז ידי את מדת המשפט, להחזיק צה ולנקום נקם: אשיב נקם וגו'. למדו צצויצי צצגדה מתוך לשון המקרא שאמר ותאחז צצמשפט ידי, לא כמדת צצר ודס מדת הקצ"ה, מדת צצר ודס זורק חן ואינו יכול להשיצו, והקצ"ה זורק חציו ויש צידו להשיצן כאליו אוחזן צידו, שהרי צצק הוא חצו, שנאמר כאן צצק חרצי ותאחז צצמשפט ידי, והמשפט הזה לשון פורענות הוא צצלע"ו יושטיאל"ה:

(42) אשכיר חצי מדם. האויצ: וחרבי תאכל בשר. צצרס: מדם חלל ושבִּיָּה. זאת תהיה להם מעון דס חללי (ס"א חללי דס) ישראל וצציה שצצו מהס: מראש פרעות אויב. מפשע תחלת פרצות האויצ, כי כשהקצ"ה נפרע מן האומות, פוקד עליהם עונם ועונות אצותיהם, מראשית פרצה שפרצו צצשראל:

(43) הרנינו גוים עמו. לאותו הזמן יצצחו האומות את ישראל, ראו מה שצחה של אומה זו, שצצקו צצקצ"ה צכל התלאות שעצרו עליהם ולא עצצוהו, יודעים היו צצווצו וצצצחו: כי דם עבדיו יקום. שפיקות דמיהם כמשמעו: ונקם ישיב לצריו. על הגזל ועל החמס, כענין שנאמר מִצָּרִים לְשָׁמְרָה תִּהְיֶה וְלִדְרוֹס לְמַדְצָר שְׁמֶרָה תִּהְיֶה מִתְּחַם צָנִי יְהוּדָה (ויאל ד, יט), ואומר מִתְּחַם אֲחִיךָ יַעֲקֹב וגו' (עוצדיה א, י): וכפר אדמתו עמו. ויפייס אדמתו ועמו על הצרות שעצרו עליהם ושעשה להם האויצ: וכפר. לשון רצוי ופיוס, כמו לְכַפֵּרָה סָנְיוֹ (צראשית לצ, כא), לְכַתִּיבָה לְרוּפְיָה: וכפר אדמתו. ומה היא אדמתו, עמו, כשעמו מתנחמים ארצו מתנחמת, וכן הוא אומר רָצִיתָ ה' אֶרְצֶךָ (תהלים פה, צ), צמה רצית ארצך, שֶׁצָּרָה צצית יַעֲקֹב (שס). צפנים אחרים היא נדרשת צצפרי (שכו), ונחלקו צה רצי יהודה ורצי נחמיה, רצי יהודה דורש כולה כנגד ישראל ורצי נחמיה דורש כולה כנגד האומות, רצי יהודה דורשה כלפי ישראל, אמרתי אפאיהם כמו שפירשתי עד ולא ה' פעל כל זאת. כי גוי אצד עצות המה, אצדו תורתי שהיא להם עצה נכונה. ואין צהם תצונה, להצצונן איכה ירדוך אחד מן האומות אלך מהם, אם לא כי צורם מכרם. כי לא כצורנו צורם, הכל כמו שפירשתי עד תכליתו. ורצי נחמיה דורשה כלפי האומות עוצדי אלילים, כי גוי אצד עצות המה, כמו שפירשתי תחלה עד ואויציו פלילים: כי מוגפן סדום גפנם. של אומות עוצדי אלילים: ומשדמת עמורה וגו'. ולא ישימו לצם לתלות הגדולה צי: ענבמו ענבי רוש. הוא שאמר לוֹלִי כעס אויב אגור על ישראל, להרעילם ולהמריסם, לפיכך אשכלות מרורות למו, להלעיט אותם על מה שעשו לָצָנִי: חמת תנינים יינבם.



44	And Moses came and spoke all the words of this song in the ears of the people, he, and Hoshea the son of Nun.	וַיָּבֹא מֹשֶׁה וַיְדַבֵּר אֶת־כָּל־דְּבָרֵי הַשִּׁירָה־הַזֹּאת בְּאָזְנֵי הָעָם הוּא וְהוֹשֵׁעַ בֶּן־נֹון׃ וַאֲתָא מֹשֶׁה וּמְלִיל יֵת כָּל־פִּתְגָמֵי תוֹשַׁבְחָתָא הָדָא קֳדָם עַמָּא הוּא וְהוֹשֵׁעַ בֶּר נֹון׃	סביעי
45	And when Moses made an end of speaking all these words to all Israel,	וַיְכַל מֹשֶׁה לְדַבֵּר אֶת־כָּל־הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אֶל־כָּל־יִשְׂרָאֵל׃ וַיִּשְׂעֵי מֹשֶׁה לְמַלְלָא יֵת כָּל־פִּתְגָמֵי הָאֵלִין עִם כָּל־יִשְׂרָאֵל׃	45
46	he said unto them: 'Set your heart unto all the words wherewith I testify against you this day; that ye may charge your children therewith to observe to do all the words of this law.	וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם שִׁימוּ לִבְכֶּם לְכָל־הַדְּבָרִים אֲשֶׁר אֲנִי מַעֲיִד בְּכֶם הַיּוֹם אֲשֶׁר תִּצְוּם אֶת־בְּנֵיכֶם לִשְׁמֹר לַעֲשׂוֹת אֶת־כָּל־דְּבָרֵי הַתּוֹרָה הַזֹּאת׃ וַאֲמַר לְהוֹן שׁוּוּ לִבְכוֹן לְכָל־פִּתְגָמֵי דְאֵנָּא מִסְּחִיד בְּכוֹן יוֹמָא דִּין דְּתַפְקְדוּנוֹן יֵת בְּנִיכוֹן לְמַטֵּר לְמַעַבְדַּד יֵת כָּל־פִּתְגָמֵי אוֹרִיתָא הָדָא׃	46
47	For it is no vain thing for you; because it is your life, and through this thing ye shall prolong your days upon the land, whither ye go over the Jordan to possess it.'	כִּי לֹא־דַבָּר רֶק הוּא מִכֶּם כִּי־הוּא חַיֵּיכֶם וּבְדַבְּרֵי הַזֶּה תִּאָּרְכוּ יָמִים עַל־הָאָדָמָה אֲשֶׁר אַתֶּם עֹבְרִים אֶת־הַיַּרְדֵּן שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ׃ (פ) אַרִּי לֹא פִתְגָם רִיקָן הוּא מִנְכוֹן אַרִּי הוּא חַיֵּיכוֹן וּבְפִתְגָמָא הָדִין תִּירְכוֹן יוֹמִין עַל אֶרֶעָא דְאֶתְוֹן עֹבְרִין יֵת יַרְדֵּנָא לְתַמֵּן לְמִירְתָּהּ׃	47

מוכן להשקותם על מה שעושין להם: כמזכיר עמדי. אותו הכוס שנאמר פי כוס צינור הגור' (תהלים עה, ט): לעת תמוט רגלם. כענין שנאמר תְּרַמְסְנָה רָגְלָא (ישעיה כו, ו): כי ידין ה' עמו. כלשון זה משמש כי ידין כלשון דהא, ואין ידין לשון יסורין, אלא כמו כי יריצ את ריצת מיד עושיהם, כי יראה כי אולת יד וגו'. ואמר אי אלהימו. האויז יאמר אי אלהימו של ישראל, כמו שאמר טיטוס הרשע כשגידר את הפרוכת (גיטין נו:), כענין שנאמר וְיִצְחָק אֵיבָבִי וְכַסְפָּה בִּגְשָׁה הָאֻמְרָה אֵלַי אִי ה' אֱלֹהֶיךָ (מכה י, י): ראו עתה כי אני וגו'. אז יגלה הקציה ישועתו ויאמר, ראו עתה כי אני הוא, מאתי זאת עליהם הרעה, ומאתי תבא עליהם הטובה: ואין מידי מציל. מי שניצל אתכם מן הרעה אשר אביא עליכם: כי אשא אל שמים ידי. כמו כי נשאתי, תמיד אני משרה מקום שכינתי בשמים, כהרגומו, אפילו חלש למעלה וגבור למטה, אימת העליון על החסותו, וכל שכן שגבור למעלה וחלש למטה: ידי. מקום שכינתי, כמו אֵישׁ עַל יָדוֹ (במדבר ז, יז), והיה צידי להפרע מכס, אבל אמרתי שחי אנכי לעולם, איני ממחר לפרוע לפי שיש לי שהות בדבר, כי אני חי לעולם, ובדורות אחרונים אני נפרע מהם, והיכולת צידי להפרע מן המתים ומן החיים, מלך בשר ודם שהוא הולך למות ממחר נקמתו להפרע בחייו, כי שמא ימות הוא או אויבו, ונמצא שלא ראה נקמתו ממנו, אבל אני חי לעולם, ואם ימותו הם ואיני נפרע בחייהם, אפרע במותם: אם שנותי ברק חרבי. הרצה אם יש שאינם תלויין, כשאשנן ברק חרבי ותאחז במשפט ידי וכו', כמו שפירשתי למעלה: (44) הוא והושע בן נון. שבת של דיון גי' היתה, נטלה רשות מזה ונתנה לזה (סוטה יג:), העמיד לו משה מתורגמן ליהושע שיהא דורש בחייו, כדי שלא יאמרו ישראל בחיי רבך לא היה לך להרים ראש, ולמה קורא כאן הושע, לומר שלא זזה דעתו עליו, שאע"פ שניתנה לו גְּדֻלָּה, השפיל עצמו כאשר מתחלתו (ספרי שלד): (46) שימו לבבכם. צריך אדם שיהיו עיניו ואזניו ולבו מכוונים לדברי תורה, וכן הוא אומר בְּכָל־הַיּוֹם וּבְכָל־הַלַּיְלָה וּבְכָל־הַיּוֹם וּבְכָל־הַלַּיְלָה (ישעיה מ, ד), הרי דברים קל וחומר, ומה תצנית הצית שהוא נראה לעינים וגמול צקנה, צריך אדם שיהיו עיניו ואזניו ולבו מכוונים להצין, דברי תורה שהן כהררין התלויין בשערה על אחת כמה וכמה: (47) כי לא דבר רק הוא מכם. לא לחנם אתם יגיעים זה, כי הרצה שכר תלוי זה, כי היא חייכם. דבר אחר, אין לך דבר ריקן בתורה שאם תדרשנו שאין בו מתן שכר, מדע לך שכן אמרו וְאִתּוֹת לֹטֵן תִּמְנַע (בראשית לו, כב), וְתִמְנַע הִיָּסָה פִּלְגָשׁ וגו' (שם יז), לפי שאמרה איני כדאי להיות לו לאשה, הלא היא ואהיה פילגשו, וכל כך למה, להודיע שבחו של אברהם שהיו שלמונים ומלכים מתאווים לידבק בזרעו:

48	And the LORD spoke unto Moses that selfsame day, saying:	וַיִּדְבֹר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה בְּעֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה לֵאמֹר:	וּמִלִּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה בְּכָרֶן יוֹמָא הַדִּין לְמִימַר:	מפטיר
49	'Get thee up into this mountain of Abarim, unto mount Nebo, which is in the land of Moab, that is over against Jericho; and behold the land of Canaan, which I give unto the children of Israel for a possession;	עֲלֵה אֶל־הָרֹם הָעֲבָרִים הַזֶּה הֲרִנְבוֹ אֲשֶׁר בְּאֶרֶץ מוֹאָב אֲשֶׁר עַל־פְּנֵי יְרִיחוֹ וּרְאֵה אֶת־אֶרֶץ כְּנָעַן אֲשֶׁר אֲנִי נֹתֵן לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל לְאֻחֻזָּה:	סָק לְטוֹרָא דְעֲבָרַי הַדִּין לְטוֹרָא דְנָבוֹ דְבִאֲרַעָא דְמוֹאָב דְעַל אֲפִי יְרִיחוֹ וְחֹזִי יֵת אֲרַעָא דְכְנַעַן דְאֲנֵא יְהִיב לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל לְאֻחֻזָּא:	49
50	and die in the mount whither thou goest up, and be gathered unto thy people; as Aaron thy brother died in mount Hor, and was gathered unto his people.	וּמָת בְּהָרֹם אֲשֶׁר אָתָּה עֹלָה שָׁמָּה וְהֵאָסַף אֶל־עַמֶּיךָ כְּאֲשֶׁר־מָת אַהֲרֹן אַחִיךָ בְּהָרֹם הַהוּא וַיֵּאָסַף אֶל־עַמּוֹ:	וּמוֹת בְּטוֹרָא דְאָתָּה סְלִיק לְתַמָּן וְאַתְּכַנִּישׁ לְעַמְּךָ כְּמָא דְמִית אַהֲרֹן אַחִיו בְּהוֹר טוֹרָא וְאַתְּכַנִּישׁ לְעַמִּיהָ:	50
51	Because ye trespassed against Me in the midst of the children of Israel at the waters of Meribath-kadesh, in the wilderness of Zin; because ye sanctified Me not in the midst of the children of Israel.	עַל אֲשֶׁר מַעֲלַתֶּם בִּי בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּמִי־מְרִיבַת קֹדֶשׁ מִדְּבַר־צִין עַל אֲשֶׁר לֹא־קִדְשַׁתֶּם אוֹתִי בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:	עַל דְּשַׁקְרָתוֹן בְּמִימְרֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּמִי מַצּוֹת רָקִם מִדְּבָרָא דְצִין עַל דְּלֹא קִדִּישְׁתוֹן יְתִי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:	51
52	For thou shalt see the land afar off; but thou shalt not go thither into the land which I give the children of Israel.'	כִּי מִבְּטָל תִּרְאֶה אֶת־הָאָרֶץ וְשָׁמָּה לֹא תֵבֹא אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־אֲנִי נֹתֵן לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל: (פ)	אֲרִי מִקְבִּיל תַּחֲזִי יֵת אֲרַעָא וְלִתְמָן לֹא תֵיעוֹל לְאֲרַעָא דְאֲנֵא יְהִיב לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל:	52 פסוקים

(48) וידבר ה' אל משה בעצם היום הזה. בשלושה מקומות נאמר בעצם היום הזה, נאמר צנח בעצם היום הזה צא נח וגו' (שם ז, יג), במראית אורו של יום, לפי שהיו בני דורו אומרים, כך וכך אם אנו מרגישין בו אין אנו מניחין אותו ליכנס במציה, ולא עוד, אלא אנו נוטלין כשילין וקרדומות ומצקעין את המציה, אמר הקב"ה, הריני מכניסו בחצי היום וכל מי שיש בידו כח למחות יצא וימחה, במצרים נאמר בעצם היום הזה הוציא ה' (שמות יב, נא), לפי שהיו מצרים אומרים, כך וכך אם אנו מרגישין בהם אין אנו מניחין אותם לנאח, ולא עוד, אלא אנו נוטלין סייפות וכלי זיין והורגין בהם, אמר הקב"ה, הריני מוציאן בחצי היום, וכל מי שיש בו כח למחות יצא וימחה, אף כאן במיתתו של משה נאמר בעצם היום הזה, לפי שהיו ישראל אומרים, כך וכך אם אנו מרגישין בו אין אנו מניחין אותו, אדם שהוציאנו ממצרים, וקרע לנו את היס, והוריד לנו את המן, והגיו לנו את השליו, והעלה לנו את הבאר, ונתן לנו את התורה, אין אנו מניחין אותו, אמר הקב"ה, הריני מכניסו בחצי היום וכו'.

(50) כאשר מת אהרן אחיך. באותה מיתה שראית וחמדת אותה, שהפשיט משה את אהרן בגד ראשון והלבישו לאלעזר וכן שני וכן שלישי, וראה בנו כדודו, אל משה, אהרן אחי, עלה למטה, ועלה, פשוט ידיך, ופשוט, פשוט רגליך, ופשוט, עזום עיניך, ועצם, קמוץ פיך, וקמוץ והלך לו, אמר משה אשרי מי שמת במיתה זו:

(51) על אשר מעלתם בי. גרמתם למעול בי: על אשר לא קדשתם אותי. גרמתם לי שלא אתקדש, אמרתי לכם ודבקם אל הסלע (במדבר כ, ח), והם הכוהו, והוצרכו להכותו פעמים, ואלו דברו עמו ונתן מימיו בלא הכאה, היה מתקדש שם שמים, שהיו ישראל אומרים, ומה הסלע הזה שאינו לשכר ולא לפורענות, אם זכה אין לו מתן שכר, ואם חטא אינו לוקה, כך מקיים מצות בוראו, אנו לא כל שכן:

*The Haftara is II Samuel 22:1 – 22:51 on page 179. This Haftara is only read on the Shabbat between Yom Kippur and Sukkot, if there is one. If it is the Shabbat between Rosh HaShana and Yom Kippur, read the Haftara for Shabbat Shuva on page 177.*

XXXIII

And this is the blessing wherewith Moses the man of God blessed the children of Israel before his death.

וְזֹאת הַבְּרָכָה אֲשֶׁר בֵּרַךְ מֹשֶׁה  
אִישׁ הָאֱלֹהִים אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל  
לִפְנֵי מוֹתוֹ:

וזאת  
הברכה  
כו

And he said: The LORD came from Sinai, And rose from Seir unto them; He shined forth from mount Paran, And He came from the myriads holy, At His right hand was a fiery law unto them.

וַיֹּאמֶר יְיָ מִסִּינַי אֶתְגַּלִּי וַיִּזְהַר  
מִשֵּׁעִיר לָמוֹ הוֹפִיעַ מִזֶּהר פָּאֲרָן  
וְאַתָּה מִרְבֵּבֶת קָדֹשׁ מִיְמִינוֹ (כ)  
אֲשֶׁר־אֵשׁ דָּת לָמוֹ:

2

Yea, He loveth the peoples, All His holy ones—they are in Thy hand; And they sit down at Thy feet, Receiving of Thy words.

אֵף חֲבֵב עַמִּים כָּל־קְדֻשָּׁיו  
בִּידָךְ וְהֵם תִּכּוּ לְרַגְלֶךָ יֵשָׁא  
מִדְּבַר־תִּיךָ:

3

Moses commanded us a law, An inheritance of the congregation of Jacob.

תּוֹרָה צִוִּיתָ־לָנוּ מֹשֶׁה מוֹרֶשֶׁה  
קֹהֶלֶת יַעֲקֹב:

4

(52) כי מנגד. מרחוק: תראה וגו'. כי אם לא תראה עכשיו לא תראה עוד צחיך: ושמה לא תבוא. וידעתי כי חצינה היא לך, על כן אני אומר לך עלה וראה:

- (1) וזאת הברכה. לפני מותו. סמוך למיתתו (ספרי שמג), שאם לא עכשיו אימתי:
- (2) ויאמר ה' מסיני בא. פתח תחלה בשבחו של מקום ואחר כך פתח בצרכיהם של ישראל (ספרי שמג) ובשבח שפתח צו יש צו הזכרת זכות לישראל, וכל זה דרך רצוי הוא, כלומר, כדאי הם אלו שחול עליהם צרכה: מסיני בא. יאל לקראתם כשבאו להתייצב בתחתית ההר, כחתן היואל להקציל פני כלה, שנאמר לקראת האלהים (שמות יט, יז) למדנו שאל כנגדס: וזרח משעיר למו. שפתח לבני עשו שיקבלו את התורה ולא רצו (ספרי שמג): הופיע. להם: מזהר פארן. שהלך שם ופתח לבני ישמעאל שיקבלו ולא רצו (שם): ואתה. לישראל: מרבבות קדש. ועמו מקצת רבבות מלאכי קדש, ולא כולם ולא רובם, ולא כדרך צהר ודם שמראה כל כבוד עשרו ופתאומם ציוס חופתו: אש דת. שהיתה כמוצה מאז לפניו באש שחורה על גבי אש לבנה, נתן להם בלוחות כתב יד ימינו. דבר אחר, אש דת, כתרוממו, שנתינה להם מתוך האש:
- (3) אף חובב עמים. גם חצה יתירה חצו את השבטים, כל אחד ואחד קרוי עם, שהרי בנימין לבדו היה עמיד להוולד כשאמר הקב"ה ליעקב גוי וקהל גוים יקה ממך (בראשית לה, יא): כל קדשיו בידך. נפשות הנדיקים גנוזות אחר, כענין שנאמר, וקהל נפש גלגלני קרוקה בצרור הסיים את ה' אללהיך (שמואל א כה, כט): והם תכו לרגלך. והם ראויים לכך, שהרי תכו עצמן לתוך תחתית ההר לרגלך צייני, תכו לשון פועלו, והתוועו לתוך מרגלותיך: ישא מדברתיך. נשאו עליהם עול תורתך: המ"ס צו קרוב ליסוד, כמו וישמע את הקול מדבר אליו (במדבר ז, פט), וישמע את מדבר אליו (יחזקאל ב, ז), כמו מתדבר אלי, אף זה מדברותיך, מה שהיית מדבר להשמיעני לאמר להם טיפופרפלידור"ש בלע"ז, ואונקלוס תרגם שהיו נוסעים על פי דבריך, והמ"ס צו שמוש משמשת לשון מן. דבר אחר, אף חצו עמים, אף בשעת חצתן של אומות העולם, שהראית להם פנים שוחקות ומסרת את ישראל צידם: כל דליקה וטוניהם דצקו צך ולא משו מאחריך, ואתה שומרם: והם תכו לרגלך. והם מתמנעים ומתכנסים לתחת ללך: ישא מדברותיך. מקצלין גזרותיך ודמותיך בשמחה. ואלה דבריהם:
- (4) תורה. אשר נזה לנו משה, מורשה היא לקהלת יעקב, אחזניה ולא נעוצנה:

5	And there was a king in Jeshurun, When the heads of the people were gathered, All the tribes of Israel together.	וַיְהִי בִישְׁרוֹן מֶלֶךְ בְּהַתְּאֶסֶף בְּאַתְּכַנְשׁוֹת רִישֵׁי עַמָּא כְּחֶדָּא שְׁבִטֵי יִשְׂרָאֵל:	וַיְהִי בִישְׁרוֹן מֶלֶךְ בְּהַתְּאֶסֶף בְּאַתְּכַנְשׁוֹת רִישֵׁי עַמָּא כְּחֶדָּא שְׁבִטֵי יִשְׂרָאֵל:
6	Let Reuben live, and not die In that his men become few.	יִיחִי רְאוּבֵן בְּחַיֵּי עֲלָמָא וּמֹתָא תִּנְיָנָא לֹא יָמוּת וּיִקְבְּלוֹן בְּנוֹהֵי אַחֲסָנְתָּהוֹן בְּמִנְיָנָהוֹן:	יִיחִי רְאוּבֵן וְאַל־יָמוּת וְיִהְיֶה מֹתוֹ מִסָּפֶר: (ס)
7	And this for Judah, and he said: Hear, LORD, the voice of Judah, And bring him in unto his people; His hands shall contend for him, And Thou shalt be a help against his adversaries.	וְדָא לִיהוּדָה וְאָמַר קְבִיל יְיָ צְלוֹתֶיהָ דִּיהוּדָה בְּמִפְקִיָּה לְקַרְבָּא וּלְעֻמָּיָה תְּתִיבְנִיָּה בְּשָׁלֵם יְדוּחֵי יַעֲבֹדֵן לִיה פּוֹדְעֹנְתָא מִשְׁנְאוּהֵי וְסָעִיד מִבְּעִיל דְּבָבָא הָוִי לִיה:	וְזֹאת לִיהוּדָה וַיֹּאמֶר שְׁמַע יְהוָה קוֹל יְהוּדָה וְאַל־עֲמוֹ תְּבִיאֵנּוּ יְדֵיָּה רָב לֹא וְעֹזֶר מִצָּרָיו תִּהְיֶה: (פ)
8	And of Levi he said: Thy Thummim and Thy Urim be with Thy holy one, Whom Thou didst prove at Massah, With whom Thou didst strive at the waters of Meribah;	וּלְלוֹי אָמַר תּוֹמִיָּא וְאוּרִיָּא אַלְבִּישְׁתָּא לְגַבְרָא דְאַשְׁתַּכַּח חֲסִיד קְדָמָךְ דְּנִסִּיתָהּ בְּנִסִּיתָא וְהוּא שְׁלֵים בְּחִנְתָּהּ עַל מִי מִצִּוְתָא וְאַשְׁתַּכַּח מִהֵימֵן:	וּלְלוֹי אָמַר תּוֹמִיָּא וְאוּרִיָּא חֲסִידָךְ אֲשֶׁר נִסִּיתָהּ בְּמַסָּה תְּרִיבָהּ עַל־מִי מְרִיבָהּ:
9	Who said of his father, and of his mother: 'I have not seen him'; Neither did he acknowledge his brethren, Nor knew he his own children; For they have observed Thy word, And keep Thy covenant.	דְּעַל אָבוּהֵי וְעַל אִמֵּיהּ לֹא רַחֵם כְּדָ חָבּוּ מִן דִּינָא וְאַפִּי אֲחוּהֵי וּבְנוֹהֵי לֹא נָסִיב אָרִי נָטְרוּ מִטְּרַת מִימְרָךְ וּקְיָמָךְ לֹא אֲשִׁנְאוּ:	הָאָמַר לְאָבִיו וּלְאִמּוֹ לֹא רָאִיתִיו וְאֶת־אֲחָיו לֹא הִכִּיר וְאֶת־בָּנָיו לֹא יָדַע כִּי שָׁמְרוּ אִמְרָתְךָ וּבְרִיתְךָ יִנְצְרוּ:

(5) ויהי. הקצ"ה: בישרון מלך. תמיד עול מלכותו עליהם: בהתאסף. בכל התאסף ראשי חשבון אסיפתם: ראשי. כמו כי תשא את ראש (שמות ל, יז), ראוי אלו שאזכרם. דבר אחר, בהתאסף. בהתאסף יחד באגודה אחת ושלוש זיניהם, הוא מלכם, ולא כשיש מחלוקת זיניהם:

(6) יחי ראובן. בעולם הזה: ואל ימות. לעולם הצא. שלא יזכר לו מעשה צלה: ויהי מתיו מספר. נמנין צמנין שאר אחיו, דוגמא היא זו, כענין שנאמר וישפכ את צלעה, ויהיו צני יעקב שנים עשר (בראשית לה, כז), שלא ילא מן המנין: (7) וזאת ליהודה. סמך יהודה לראובן, מפני ששניהם הודו על קלקול שזידם שנאמר אֲשֶׁר תִּקְּמִים יִגִּידוּ וגו' (איוז טו, יח) לָהֶם לְצִדָּם וגו' וְלֹא עָצַר זָר צְחוּקָם (שם יט) ועוד פירשו רבותינו, (מכות יא: צבא קמא צב) שכל מ' שנה שהיו ישראל צמדצ, היו עזמות יהודה מחלגלגין צארון, מפני נדוי שקבל עליו, שנאמר וְקָטַף אֶת־יָדָיו כָּל הַיָּמִים (בראשית מד, לב), אמר משה, מי גרם לראובן שידה, יהודה וכו': שמע ה' קול יהודה. תפלת דוד ושלמה ואסא מפני הכושים, ויהושפט מפני העמונים וחזקיה מפני סנחריב: ואל עמו תביאנו. לשלום מפני המלחמה (ס"א מן המלחמה): ידי רב לו. יריבו ריבו וינקמו נקמתו: ועזר מצריו תדיה. על יהושפט התפלל, על מלחמת רמות גלעד ויזעק יהושפט וה' עזרו (דברי הימים-ב יח, לא). דבר אחר, שמע ה' קול יהודה, כאן רמז צרכה לשמעון מתוך צרכותיו של יהודה (ספרי שמח), ואף כשחלקו ארץ ישראל נטל שמעון מתוך גורלו של יהודה, שנאמר מִקְּבֶל צָנִי יְהוּדָה נִתְּלַת צָנִי שְׁמֵעוֹן (יהושע יט, ט) (ומפני מה לא ייחד לו צרכה צני עזמו, שהיה צצו עליו על מה שעשה צשטים, כ"כ צאגת תהלים (מדרש תהלים ז, ג)):

(8) וללוי אמר. ועל לוי אמר: תומיך ואוריך. כלפי שכינה הוא מדבר: אשר נסיתו במסח. שלא נתלוננו עם שאר המלינים: תריבהו וגו'. כתרמו. דבר אחר תריבהו על מי מריבה, נקפקפס לו לצוא בעלילה, אם משה אמר שִׁמְעוּ נָא הַמְּלִיכִים (צמדצ כ, י) אהרן ומרים מה עשו:

10	They shall teach Jacob Thine ordinances, And Israel Thy law; They shall put incense before Thee, And whole burnt-offering upon Thine altar.	כָּשְׂרֵינוּ אֵלֶינוּ דִּילְפֹנוּ דִּינְךָ לִיעֲקֹב וְאִזְרִיתֶךָ לְיִשְׂרָאֵל יִשְׁוֶן קִטְרֶת בּוֹסְמִין קִדְמָךָ וְגַמִּיר לְרַעְיָא עַל מִדְבַּחְךָ:	יִזְרוּ מִשְׁפָּטֶיךָ לִיעֲקֹב וְתוֹרָתְךָ לְיִשְׂרָאֵל יִשְׁמֹו קִטּוֹרֶה בְּאַפְּךָ וְכָלִיל עַל-מִזְבְּחֶךָ:	10
11	Bless, LORD, his substance, And accept the work of his hands; Smite through the loins of them that rise up against him, And of them that hate him, that they rise not again.	בְּרִיךְ יי נִכְסוֹהֵי וְקוֹרְבָנוּ יְדוּהֵי קִבִּיל בְּרַעְיָא תִּבְרַח חֲרָצָא דְשִׁנְאוֹהֵי וְדִבְעָלֵי דְבִבּוּהֵי דְלֹא יִקּוּמוּן:	בְּרִיךְ יְהוָה חֵילוֹ וּפְעָלֵי יָדָיו תִּרְצֶה מִחֵץ מְתַנִּים קִמְיוֹ וּמִשְׁנָאֵיו מִן-יְקוּמוּן: (ס)	11
12	Of Benjamin he said: The beloved of the LORD shall dwell in safety by Him; He covereth him all the day, And He dwelleth between his shoulders.	לְבִנְיָמִן אָמַר רְחִימָא דִּי יִשְׂרָי לְרוּחָצֵן עֵלוּהֵי יְהִי מִגִּין עֵלוּהֵי כָּל יוֹמָא וּבִאֲרַעִיהָ תִשְׁרִי שְׂכִינְתָּא:	לְבִנְיָמִן אָמַר יְדִיד יְהוָה יִשְׁכֵּן לְבִטַּח עָלָיו חֲפָף עָלָיו כָּל-הַיּוֹם וּבֵין כְּתָפָיו שָׁכֵן: (ס)	12
13	And of Joseph he said: Blessed of the LORD be his land; For the precious things of heaven, for the dew, And for the deep that coucheth beneath,	וּלְיוֹסֵף אָמַר מְבָרַכָא מֶן קִדְם יי אֲרַעִיהָ עֲבָדָא מְגֻדָּנִין מִטְּלָא דְשָׁמַיָא מְלַעִילָא וּמִמְבּוּעֵי עֵינָוִן וּתְהוֹמִין דְּנִגְדִין מִמַּעַמְקֵי אֲרַעָא מִלְרַע:	וּלְיוֹסֵף אָמַר מְבָרַכַת יְהוָה אֲרָצוֹ מִמְּגֵד שָׁמַיִם מִטָּל וּמִתְהוֹם רִבְצַת תַּחַת:	שלישי
14	And for the precious things of the fruits of the sun, And for the precious things of the yield of the moons,	עֲבָדָא מְגֻדָּנִין וְעִלְלָן מִיְבוּל שְׁמֶשׁ עֲבָדָא מְגֻדָּנִין מִיְרֵשׁ יְרַח בִּירַח:	וּמִמְּגֵד תְּבוּאוֹת שְׁמֶשׁ וּמִמְּגֵד גֶּרֶשׁ יְרֵחִים:	14

(9) האומר לאביו ולאמו לא ראיתיו. כשחטאו בעגל ואמרתי מי לה' אֵלֵי (שמות לב, כו), נאספו אלי כל בני לוי, וזויתם להרוג את אבי אמו והוא מִיִּשְׂרָאֵל, או את אחיו מאמו או בן בתו וכן עשו, ואי אפשר לפרש אצוי ממש ואחיו מאביו וכן בניו ממש, שהרי לויים הם, ומשצט לוי לא חטא אחד מהם, שנאמר כָּל בְּנֵי לֵוִי (ס): כי שמדו אמרתך. לא יהיה לך אלהים אחרים: ובריתך ינצורו. צריט מילה, שאותם שנולדו צמדצר, של ישראל לא מלו את צניהם, והם היו מולין ומלין את צניהם, (ס"א) אותם שנולדו צמדצר, שישראל לא מלו את צניהם והם היו מולין):

(10) יורו משפטיך. ראויין אלו לכך: וכליל. עולה (יומא כו):

(11) מחץ מתנבים קמיו. מחץ קמיו מכת מתנים, כענין שנאמר וּמִתְנַבִּים קָמִיד הַמַּעַד (תהלים סט, כד), ועל המעוררין על הכהונה אמר כן. דבר אחר, ראה שעתידין חשמונאי וצניו להלחם עם היונים, והתפלל עליהם לפי שהיו מועטים, י"ב בני חשמונאי ואלעזר כנגד כמה רבבות, לכך נאמר צרך ה' חילו ופועל ידיו תרצה: ומשנאו מן יקומו. מחץ קמיו ומשנאו מהיות להם תקומה:

(12) לבנימן אמר. לפי שצרכת לוי בעצדת הקרצנות, ושל צנימין צצנין בית המקדש צחלקו, סמכן זה לזה, וסמך יוסף אחריו, שאף הוא משכן שילה היה צנוי צחלקו, שנאמר וַיִּמָּאֵס בְּאֶחָל יוֹסֵף וגו' (שם עח, סז), ולפי שצית עולמים חציב משילה, לכך הקדים צנימין ליוסף: חופף עליו. מכסה אותו ומגין עליו: כל היום. לעולם, משנצחרה ירושלים לא שרתה שכינה צמקוס אחר: ובין כחפיו שכן. צגוצה ארצו היה צית המקדש צנוי, אלא שנמוך עשרים ושלש אמה מעין עיטס (יומא לא), ושם היה דעתו של דוד לצנותו, כדאיתא צשחיתת קדשים (וצחים נד), אמרי נחתי ציה פורתא משום דכתיב וצין כחפיו שכן, אין לך נאה צשור יותר מכתפיו:

(13) מברכת ד' ארצו. שלא היתה צנחלת השצטים ארץ מלאה כל טוב כארצו של יוסף: ממוגד. לשון עדינים וּמִקְסָק: ומתהום. שהתהום עולה ומלחלת אותה מלמטה. אמה מוצא בכל השצטים צרכתו של משה מעין צרכתו של יעקב:

(14) וממוגד תבואות שמש. שהיתה ארצו פתוחה לחמה וממתקת הפירות: גרש ירחים. יש פירות שהלצנה מצשלחן, ואלו הן קשואין ודלועין. דבר אחר, גרש ירחים, שהארץ מגרשת ומוציאה מחודש לחודש:

15	And for the tops of the ancient mountains, And for the precious things of the everlasting hills,	וּמֵרָאשׁ הַרְרֵי־קָדֶם וּמִמְּגֹד וּמֵרִישׁ טוֹרֵיָא בְּפִירְיָא וּמִטּוֹב רָמָן דְּלָא פִסְקִין:	15	וּמֵרָאשׁ הַרְרֵי־קָדֶם וּמִמְּגֹד וּמֵרִישׁ טוֹרֵיָא בְּפִירְיָא וּמִטּוֹב רָמָן דְּלָא פִסְקִין:
16	And for the precious things of the earth and the fulness thereof, And the good will of Him that dwelt in the bush; Let the blessing come upon the head of Joseph, And upon the crown of the head of him that is prince among his brethren.	וּמִטּוֹב אֲרֻעָא וּמִלְּאָה רְעִי לִיהַּ דְּשִׁכְנִיתִיהּ בְּשִׁמְיָא וְעַל מִשְׁחָה אֲתִגְלִי בְּאַסְנָא יִיתֵן כָּל אֱלִין לְרִישָׁא דִּי־יוֹסֵף גּוֹבְרָא פְּרִישָׁא דְאַחֻיָּהּ:	16	וּמִמְּגֹד אֲרֻץ וּמִלְּאָה וּרְצוֹן שִׁכְנֵי סִנֵּה תְּבוּאָתָהּ לְרִאשׁ יוֹסֵף וּלְקִדְקֹד נָזִיר אֲחִיו:
17	His firstling bullock, majesty is his; And his horns are the horns of the wild-ox; With them he shall gore the peoples all of them, even the ends of the earth; And they are the ten thousands of Ephraim, And they are the thousands of Manasseh.	רְבֵּא דְּבִנְהוּי זִינָא לִיהַּ וּגְבוּרָן אֲתַעְבִּידָא לִיהַּ מִן קָדָם דִּתּוּקְפָא וְרוּמָא דִּילִיהַּ בְּגִבוּרְתִּיהּ עִמְמָיָא יִקְטִיל כְּחָדָא עַד סִפֵּי אֲרֻעָא וְאַנְוִין רַבּוּתָא דְּבֵית אֲפֵרַיִם וְאַנְוִין אֲלֵפֵי דְּבֵית מְנַשֶּׁה:	17	בְּכוֹר שׁוֹרׇוּ הַדֶּר לוֹ וְקַרְנֵי רֹאשׁ קַרְנָיו בָּהֶם עַמִּים יִנְגַּח יַחְדּוֹ אֲפִסֵּי־אֲרֻץ וְהֵם רַבְּבוֹת אֲפֵרַיִם וְהֵם אֲלֵפֵי מְנַשֶּׁה: (ס)
18	And of Zebulun he said: Rejoice, Zebulun, in thy going out, And, Issachar, in thy tents.	וּלְזִבּוּלוֹן אָמַר חֲדִי זְבוּלוֹן בְּמִפְקָדָא לְאַנְחָא קִרְבָּא עַל בְּעָלֵי דְּבִבְקָד וְיִשְׁשַׁכָּר בְּמִהְקָד לְמַעַבְד זְמַנֵּי מוֹעֲדֵיָא בִּירוּשָׁלַם:	18	וּלְזִבּוּלוֹן אָמַר שִׂמְחָה זְבוּלוֹן בְּצֵאתָהּ וְיִשְׁשַׁכָּר בְּאֵהְלִיָּהּ:

ע"כ צחול

רביעי

(15) ומראש הררי קדם. ומצורכת מראשית צישול הפירות, שההריה מקדימין לצכר צישול פירותיהם. דבר אחר, מגיד שקדמה צריאתן לשאר הרים: גבעות עולם. גבעות העושות פירות לעולם ואין פוסקות מעורר הגשמים: (16) ורצון שוכני סנה. כמו שוכן סנה, ותהא ארצו מצורכת מרצונו ונחת רוחו של הקצ"ה, הנגלה עלי תחלה בסנה: רצון. נחת רוח ופיוס, וכן כל רצון שצמקרא: תבואתה. צרכה זו לראש יוסף: נזיר אחיו. שהופרש מאחיו צמכירמו: (17) בכור שורו. יש צכור שהוא לשון גדולה ומלכות, שנאמר אף אני צכור אֶתְנָהוּ (תהלים פט, כח), וכן צני צכרי יֶשְׁרָאֵל (שמות ד, כז): בכור. מלך היוצא ממנו, והוא יהושע: שורו. שכתו קשה כשור לכבוש כמה מלכים: הדר לו. נתון לו, שנאמר וְנִסְתָּה מִהוֹדֶק עָלָיו (צמדז כז, כ): וקרני ראם קרניו. שור כמו קשה ואין קרניו נאות, אבל ראם קרניו נאות ואין כמו קשה, נתן ליהושע כמו של שור ויופי קרני ראם: אפסי ארץ. שלשים ואחד מלכים, אפשר שכולם מארץ ישראל היו, אלא אין לך כל מלך ושלטון שלא קנה לו פלטרין ואחוזת בארץ ישראל, שחשבה לכולם היא, שנאמר נָתַלְתָּ צְנִי לְצִדְאוֹת גּוֹיִם (ירמיה ג, יט): והם רבבות אפרים. אותם המנוגחים הם הרצוצות שהרג יהושע שצא מאפרים: והם אלפי מנשה. הם האלפים שהרג גבעון צמדין, שנאמר וְצִמַּח וְלָמַעַע בְּקֶרְקֶר וגו' (שופטים ח, י): (18) ולזבולן אמר. אלו חמשה שבטים שצרך צאחרונה, וזבולן גד דן נפתלי ואשר, כפל שמותיהם לחזקם ולהגבירם, לפי שהיו חלשים שצכל השבטים, הם הם שהוליך יוסף לפני פרעה, שנאמר וּמִקְנֵה אֶתְיוֹ לָקַח מִמֶּשֶׁה הַנֶּגְשִׁים (צראשית מז, ז), לפי שנראים חלשים ולא ישים אותם לו שרי מלחמתו: שמח זבולן בצאתך ויששכר באהליך. וזבולן ויששכר עשו שותפות, וזבולן לחוף ימים ישכון ויוצא לפרקמטיא בצפינות, ומשחקר ונותן לתוך פיו של יששכר, והם יושבים ועוסקים צתורה. לפיכך הקדים וזבולן ליששכר, שחזרתו של יששכר על ידי וזבולן היתה: שמח זבולן בצאתך. הלל צצאתך לסחורה: ויששכר. הלל צביצת אהליך לתורה לישב ולעבד שנים ולקצוץ חדשים כמו שנאמר וּמִצְנֵי יֶשְׁשַׁכָּר יוֹדְעֵי צִינָה לְעֵתִים רָאשֵׁיָהּ מֵאֲתָם (דברי הימים א יב, לג), ראשי סנהדראות היו עוסקים צכך. ועל פי קביעות עתיהם ועצוריהם:

19	They shall call peoples unto the mountain; There shall they offer sacrifices of righteousness; For they shall suck the abundance of the seas, And the hidden treasures of the sand.	שְׁבִטָא דְיִשְׂרָאֵל לְטוֹר בֵּית מִקְדָּשָׁא וּתְפִנְשׁוּן תַּמָּן יִכְסֹון נִכְסֵת קוּדְשִׁין לְרַעְנָא אַרְי נִכְסֵי עַמְמָא יִכְלוּן וְסִימָן דְּמִטְמָרָן בְּחֵלָא מִתְגַּלְין לְהוֹן:	עַמִּים הֶרֶץ יִקְרְאוּ שֵׁם יִזְבְּחוּ זִבְחֵי צֶדֶק כִּי שֹׁפַע יָמִים יִינָקוּ וּשְׁפָנֵי טְמוּנֵי חוֹל: (ס)	19
20	And of Gad he said: Blessed be He that enlargeth Gad; He dwelleth as a lioness, And teareth the arm, yea, the crown of the head.	וּלְגָד אָמַר בְּרוּךְ מִרְחִיב גָּד כְּלִיָּא שָׁכֵן וְטָרַף זְרוּעַ אֶף־ קֶדְקֶד: עִם מַלְכִּין:	וּלְגָד אָמַר בְּרוּךְ מִרְחִיב גָּד כְּלִיָּא שָׁכֵן וְטָרַף זְרוּעַ אֶף־ קֶדְקֶד:	20
21	And he chose a first part for himself, For there a portion of a ruler was reserved; And there came the heads of the people, He executed the righteousness of the LORD, And His ordinances with Israel.	וַאֲחַקְבֵּל בְּקִדְמִיתָא דִּילִיה אַרְי תַּמָּן בְּאַחֲסָנְתִּיה מִשָּׁה סָפְרָא רִבָּא דְיִשְׂרָאֵל קָבִיר הוּא נָפַק וְעָאֵל בְּרִישׁ עָמָא זָכוֹן קָדָם יְיָ עֲבַד וְדִינוּהִי עִם יִשְׂרָאֵל:	וַיֵּרָא רֵאשִׁית לוֹ כִּי־שֵׁם חִלְקֶת מִחֶקֶק סָפוֹן וַיֵּתֵאֵל רֵאשִׁי עִם צִדְקַת יְהוָה עֲשָׂה וּמִשְׁפָּטָיו עִם־יִשְׂרָאֵל: (ס)	21
22	And of Dan he said: Dan is a lion's whelp, That leapeth forth from Bashan.	וּלְדָן אָמַר דָּן תִּקְיֹף כְּגוֹר אַרְיִין אֶרְעִיהָ שְׁתִּיָּא מִן נַחֲלִיָּא דִּנְגַדִּין מִן מִתְנָן:	וּלְדָן אָמַר דָּן גִּיּוֹר אֶרְיָהּ יִזְנֹק מִן־הַבָּשָׁן:	חמישי

(19) עמים. של שבטי ישראל: הר יקראו. להר המוריה יאספו, כל אספיפה ע"י קריאה היא, ושם יזכו צִדְקָנִים וזבחי צדק: כי שפע ימים יינקו. יששכר וזולן, ויהא להם פנאי לעסוק בחורה: ושפני טמוני חול. כסויי טמוני חול, טְרִית וחלון וזכוכית לבנה היוצאים מן הים ומן החול, וזחלקו של יששכר וזולן היה, כמ"ש במסכת מגילה (ו), וְזָלוֹן עִם חֶרֶף נִפְשׁוֹ לְמוֹת (שופטים ה, יח), משום דנִפְשָׁלִי עַל מְרוֹמֵי עֲדָה (שם), שהיה מתרעס וזולן על חלקו, לאחי נחת שדות וכרמים וכו': ושפני. לשון כסוי, כמו שנאמר וַיִּסְפֹּן אֶת הַצִּיַּת (מלכים א' ו, ט), וַיִּסְפֹּן אֶתְּךָ (שם ז, ג), ותרגומו ומטלל כביורי (ס"א בכסוי) ארזא. דבר אחר, עמים הר יקראו, ע"י פרקמטיא של זולן, תגרי אומות העולם באים אל ארצו, והוא עומד על הסֶפֶר, והם אומרים, הואיל ונִשְׁטַעְרֵנוּ עַד כֵּאֵן, נלך עד ירושלים ונראה מה יראתה של אומה זו ומה מעשיה, והם רואים כל ישראל עוזדים לאלוה אחד ואוכלים מאכל אחד, לפי שהעכו"ם אלוהות של זה לא כאלוהות של זה, ומאכלו של זה לא כמאכלו של זה, והם אומרים, אין אומה כשרה כזו ומתגייירין שם, שנאמר שם יזכו וזבחי צדק: כי שפע ימים יינקו. זולן ויששכר, הים נותן להם ממון בשפע:

(20) ברוך מרחיב גד. מלמד, שהיה תחומו של גד מרחיב והולך כלפי מזרח: כלביא שכן. לפי שהיה סמוך לֶסְפֶּר, לפיכך נמשל כאריות, שכל הסמוכים לֶסְפֶּר צריכים להיות גבורים: וטרף זרוע אף קדקד. הרוגיהם היו ניכרין, חותכים הראש עם הזרוע במכה אחת:

(21) וירא ראשית לו. ראה ליטול לו חלק בארץ סיחון ועוג, שהיא ראשית כבוש הארץ: כי שם חלקת מחקק. כי ידע אשר שם בנחלתו חלקת שדה קצורת מחוקק, והוא משה: ספון. אומה חלקה, ספונה וטמונה מכל צריה, שנאמר וְלֹא יָדַע אִישׁ אֶת קֶצְרָתוֹ (לקמן לד, ו). ויחא. גד: ראשי עם. הם היו הולכים לפני החלון בכבוש הארץ לפי שהיו גבורים, וכן הוא אומר וְאֶסֶס טַעֲצָרוּ תְלוּנִים לִפְנֵי אֶחָיִקְס וְגו' (לעיל ג, יח): צדקת ד' עשה. שהאמינו דצריהם, ושמרו הבטחתם לעבור את הירדן עד שכבשו וחלקו. דבר אחר, ויחא משה, ראשי עם. צדקת ה' עשה. על משה אמור:

(22) דן גור אריה. אף הוא היה סמוך לֶסְפֶּר, לפיכך מושלו כאריות: יזנך מן הבשן. כתרגומו, שהיה הירדן יוצא מחלקו ממערת פמייאס והיא לָשֶׁם, שהיא בחלקו של דן, שנאמר וַיִּקְרָאָהּ לָשֶׁם דָּן (יהושע יט, מז), וזינוקו וקילוחו מן הבשן. דבר אחר, מה זינוק זה יוצא ממקום אחד ונחלק לשני מקומות, כך שבטו של דן נטלו חלק בשני מקומות, תחלה נטלו בצפונית מערבית עקרון וצפוניתיה, ולא ספקו להם, ובאו ונלחמו עם לשם שהיא פמייאס, והיא בצפונית מזרחית, שהרי הירדן יוצא

23	And of Naphtali he said: O Naphtali, satisfied with favour, And full with the blessing of the LORD: Possess thou the sea and the south.	וּלְנַפְתָּלִי אָמַר נַפְתָּלִי שֶׁבַע רְצוֹן וּמְלֵא בְרַכַּת יְהוָה יָם וְדָרוֹם יִרְשֶׁה: (ס)	וּלְנַפְתָּלִי אָמַר נַפְתָּלִי שֶׁבַע רְצוֹן וּמְלֵא בְרַכַּת יְהוָה יָם וְדָרוֹם יִרְשֶׁה: (ס)
24	And of Asher he said: Blessed be Asher above sons; Let him be the favoured of his brethren, And let him dip his foot in oil.	וּלְאַשֶׁר אָמַר בְּרוּךְ מִבְּנִים אֲשֶׁר יְהִי רְצוֹן לְאֶחָיו וְיִתְּרָבָא בְּתַפְנוּקֵי מֶלֶכִין:	וּלְאַשֶׁר אָמַר בְּרוּךְ מִבְּנִים אֲשֶׁר יְהִי רְצוֹן לְאֶחָיו וְיִתְּרָבָא בְּתַפְנוּקֵי מֶלֶכִין:
25	Iron and brass shall be thy bars; And as thy days, so shall thy strength be.	בְּרֹזֶל וּנְחָשֶׁת מְנַעֲלָהּ וּכְיָמֶיהָ דְּבִאָהּ:	תְּקִיף כְּבָרְזֹלָא וּכְנַחֲשָׁא בֵּית מוֹתָבָהּ וּכְיוֹמֶי עוֹלָמּוֹתָהּ תוֹקֶפָהּ:
26	There is none like unto God, O Jeshurun, Who rideth upon the heaven as thy help, And in His excellency on the skies.	אֵין כָּאֵל יִשְׁרוּן רֹכֵב שָׁמַיִם בְּעֶזְרָהּ וּבְגִבּוֹתָיו שְׁחָקִים:	לֵית אֱלֹהִי אֱלֹהִי דִּישְׁרָאֵל דְּשָׁכִינְתִּיהּ בְּשָׁמַיָא בְּסַעֲדָהּ וּתְוִקְפִּיהּ בְּשָׁמַיָא:
27	The eternal God is a dwelling-place, And underneath are the everlasting arms; And He thrust out the enemy from before thee, And said: 'Destroy.'	מְעִנָּה אֱלֹהֵי קֹדֶם וּמִתְחַת זְרַעַת עוֹלָם וַיַּגְרֵשׁ מִפְּנֵיהָ אוֹיֵב וַיֹּאמֶר הַשְׁמַד:	מְדוּרָה אֱלֹהֵי דְּמִלְכָּדְמִין דְּבְּמִימְרֵיהּ אֲתַעֲבִיד עָלְמָא וְתִרְדֵּי מִן קִדְמָהּ שְׁנֵאָה וַאֲמַר שִׁיְצִי:

ממערות פמיאס, והוא במזרחה של ארץ ישראל, ובא מהנפון לדרום ופלה צקצה ים המלח, שהוא במזרח יהודה שנטל בדרומה של ארץ ישראל, כמו שמפורש בספר יהושע, והוא שנאמר וַיֵּלֶךְ גִּבּוֹל צְנִי דִן מִקֵּדָם וַיַּעֲלֵי צְנִי דִן וַיִּלְחָמוּ עִם לָשָׁם וְגו' (שם), ילא גבולם מכל אותו הרוח שהתחילו לנחול בו:

(23) שבע רצון. שהיתה ארצו שצעה כל רצון יושביה: ים ודרום ירשה. ים כנרת נפלה בחלקו, ונטל מלא חבל קָדָם בדרומה (צ"ק פא): לפרוש חרמים ומכמורות: ירשה. לשון צווי, כמו עלה רש (לעיל א, כא), והטעם שלמעלה ברי"ש מוכיח, כמו ירש, ידע, לקח, שָׁמַע, כשמוסיף בו ה"א יהיה הטעם למעלה, שָׁמַעָה, יָדַעָה, קָלַחָה, לָקַחָהּ, אף כאן ירשה לשון צווי, ובמסורת הגדולה מצינו באלפא ביתא לשון צווי דטעמיהון מלעיל:

(24) ברוך מבנים אשר. ראיתי בספרי (שנה) אין לך בכל השצטים שנתצרך בצנים כאשר, ואיני יודע כיצד: יהי רצוני אחיו. שהיה מתרצה לאחיו בשמן אֲנִפִּיקִינוֹ וצִקְפָּלָאוֹ, והם מרצין לו בתבואה. דבר אחר, יהי רצוני אחיו, שהיו בנותיו נאות, והוא שנאמר בדברי הימים (ח"א ז, לא) הוא חָצִי בְּרִיָּת, שהיו בנותיו נשואות לכהנים גדולים הנמשחים בשמן זית: וטובל בשמן רגלו. שהיתה ארצו מושכת שמן כמעין, ומעשה שנצטרכו אנשי לודקיא לשמן, מנו להם פולמוסקטוס אחד וכו' (ספרי שנה), כדאיתא במנחות (פה):

(25) ברזל ונחשת מנעליך. עכשיו הוא מדבר נגד כל ישראל, שהיו גבוריהם יושבים בערי הספר, ונועלים אותה שלא יוכלו האויבים ליכנס בה כאלו היא סגורה במנעולים וצריחים של ברזל ונחשת. דבר אחר, ברזל ונחשת מנעליך, ארצכם נעולה בהרים שחוצצין מהם ברזל ונחשת, וארצו של אשר היתה מנעולה של ארץ ישראל: וכימין דבאך. וכימין שהם טובים לך, שהן ימי תחלתך ימי נעורריך, כך יהיו ימי זקנתך, שהם דואצים וזים ומתמוטטים. דבר אחר, וכימין דבאך, וכימין שהם טובים לך כמנין ימין, כל הימים אשר אחס עושים רצונו של מקום יהיו דבאך, שכל הארצות דוצאות כסף והזה לארץ ישראל, שתהא מצורכת בפירות וכל הארצות מתפרנסות הימנה וממשיכות לה כספם והבס, אשקולני"ט, הכסף והזהב קָלָה מהם שהם מציבות אותם לארצכם:

(26) אין כאל ישרון. דע לך ישרון, שאין כאל בכל אלהי העמים, ולא כנורץ נורס: רוכב שמים. הוא אותו אלוה שצערך, ובגאותו הוא רוכב שחקים:

(27) מעונה אלהי קדם. למעון הם השחקים לאלהי קדם, שקדם לכל אלהים, וצירר לו שחקים לשבתו ומעונתו, ומתחת



28 And Israel dwelleth in safety, The fountain of Jacob alone, In a land of corn and wine; Yea, his heavens drop down dew.

וְיִשְׁכֵּן יִשְׂרָאֵל בְּטָח בְּדָד עֵין  
יַעֲקֹב אֶל-אֶרֶץ דָּגָן וְתִירֹשׁ  
אֶף-שָׁמָיו יַעֲרֹפוּ טָל:  
וְיִשְׂרָאֵל יִשְׁכֵּן בְּטָח  
בְּדָד עֵין יַעֲקֹב  
אֶל-אֶרֶץ דָּגָן וְתִירֹשׁ  
אֶף-שָׁמָיו יַעֲרֹפוּ טָל:  
בְּטָח:

28 וְיִשְׁכֵּן יִשְׂרָאֵל בְּטָח בְּדָד עֵין  
יַעֲקֹב אֶל-אֶרֶץ דָּגָן וְתִירֹשׁ  
אֶף-שָׁמָיו יַעֲרֹפוּ טָל:

29 Happy art thou, O Israel, who is like unto thee? A people saved by the LORD, The shield of thy help, And that is the sword of thy excellency! And thine enemies shall dwindle away before thee; And thou shalt tread upon their high places.

טוֹבָה יִשְׂרָאֵל לִית דְּכֻתָּהּ  
עַמָּא דְּפוּרְקָנִיה מִן קִדָּם יי  
תְּקוּף בְּסַעֲדָהּ וּדְמִן קִדְמוּהִי  
נִצָּחוֹן גְּבוּרָתָהּ וַיִּתְּכֶדְבִּין סְנָאָהּ  
לָךְ וְאַתָּה עַל פִּרְקַת צוּרֵי  
מַלְכֵיהוֹן תִּדְרוּךְ:

29 אֲשֶׁרִיךְ (בספרי תימן אֲשֶׁרִיךְ  
באל"ף גדולה) יִשְׂרָאֵל מִי כְמוֹךְ  
עִם נוֹשָׁע בִּיהוָה מִגֵּן עֶזְרֶךָ  
וְאֲשֶׁר-חָרַב גְּאוֹתֶיךָ וַיִּכְחָשׁוּ  
אִיְבֹיךָ לָךְ וְאַתָּה עַל-בְּמוֹתֵיהֶם  
תִּדְרוּךְ: (ס)

XXXIV And Moses went up from the plains of Moab unto mount Nebo, to the top of Pisgah, that is over against Jericho. And the LORD showed him all the land, even Gilead as far as Dan;

וּסְלִיק מֹשֶׁה מִמִּישְׁרַיָּא דְּמוֹאָב  
לְטוּרָא דְּנִבּוֹ רִישׁ רְמָתָא דְּעַל  
אֲפִי יְרִיחוֹ וְאַחֲזִינִיה יי ית כָּל  
אֶרֶעָא יְת גִּלְעָד עַד דָּן:

שביעי וַיַּעַל מֹשֶׁה מֵעֶרְבַת מוֹאָב אֶל-  
הָר נֹבֹ וְרֹאשׁ הַפְּסִגָּה אֲשֶׁר עַל-  
פְּנֵי יְרִיחוֹ וַיִּרְאֵהוּ יְהוָה אֶת-כָּל-  
הָאָרֶץ אֶת-הַגִּלְעָד עַד-דָּן:

2 and all Naphtali, and the land of Ephraim and Manasseh, and all the land of Judah as far as the hinder sea;

וְיִת כָּל נַפְתָּלִי וְיִת אֶרֶע  
אֶפְרַיִם וּמְנַשֶּׁה וְיִת כָּל אֶרֶע  
יְהוּדָה עַד יָמָא מֵעֶרְבָאָה:

2 וְאַתָּה כָּל-נַפְתָּלִי וְאַתָּה אֶרֶץ  
אֶפְרַיִם וּמְנַשֶּׁה וְאַתָּה כָּל-אֶרֶץ  
יְהוּדָה עַד הַיָּם הָאֲחֵרֹן:

מעונתו כל צעלי זרוע שוכנים: זרעת עולם. סיחון ועוג ומלכי כנען שהיו תקפו וגבורתו של עולם, לפיכך על כרחם יחרדו ויזעו וכחם חלש מפניו, לעולם אימת הגבורה על הנמוך, והוא שהכח והגבורה שלו בעזרך: ויגרש מפניך אויב. ויאמר לך השמד אותם: מענה. כל חיצה שזריכה למ"ד בתחלתה הטיל לה ה"א צסופה (יצמות יג):  
(28) בשח בדד. כל יחיד ויחיד, איש תחת גפנו ותחת תאננו מפוזרין, ואין זריכין להתאסף ולישז יחד מפני האויב: עין יעקב. כמו וְעֵינוּ פָּעִין הַדָּלָח (במדבר יא, ז), כעין הזכרה שזכרם יעקב, לא כדד שאמר ירמיה דָּד יִשְׁבְּתִי (ירמיה טו, ז), אלא כעין הצטחה שהצטיחם יעקב, וְהָיָה אֱלֹהִים עִמָּכֶם וְהִשִּׁיב אֶתְכֶם אֶל אֶרֶץ חַבְתִּיכֶם (צראשית מח, כא): יערפו. יטיפו: אף שמיז יערפו טל. אף זכרנו של יחזק נוספת על זכרנו של יעקב, וְיָסֵן לָךְ הָאֱלֹהִים מִטַּל הַשָּׁמַיִם וגו' (שם כז, כח):  
(29) אשריך ישראל. לאחר שפרט להם הזכרות, אמר להם מה לי לפרוט לכם, קָלָל דָּבָר הַכֹּל שְׁלָכֶם: אשריך ישראל מי כמוך. תשועתך צה' אשר הוא מגן עזרך (ואשר הוא) חרב גאותך: ויכחשו איביך לך. כגון הגזעונים שאמרו מִקָּרָן קְחוּקָה מֵאֵד צָאוּ עֲדִיקָה וגו' (יהושע ט, ט): ואתה על במוותימו תדרוך. כענין שנאמר שִׁמּוֹ אֶת רִגְלִיכֶם עַל לְאֻגֵּי הַמִּלְכִּים הָאֵלֶּה (שם י, כד):

(1) מערבות מואב אל הר נבו. כמה מעלות היו, ופסען משה צפסיעה אחת (סוטה יג): את כל הארץ. הראהו את כל ארץ ישראל דְּשִׁלְטָנָה, והמציקין העמידים להיות מציקין לה: עד דן. הראהו בני דן עוזדים עבודה זרה שנאמר ויקימו להם בני דן את הפסל (שופטים יח, ל), והראהו שמשון שעתיד לנחם ממנו למושיע:  
(2) ואת כל נפתלי. הראהו ארצו בשלומה וחורבנה, והראהו דבורה וצרק מקדש נפתלי, נלחמים עם סיסרא וחיילותיו: ואת ארץ אפרים ומנשה. הראהו ארצם בשלומה וחורבנה, והראהו יהושע נלחם עם מלכי כנען שצא מאפרים, וגדעון שצא ממנשה נלחם עם מדין ועמלק: ואת כל ארץ יהודה. בשלומה וחורבנה, והראהו מלכות דוד ונחוש: עד הים האחרון. ארץ המערב בשלומה וחורבנה. דבר אחר אל תקרי הים האחרון אלא היום האחרון הראהו הקצ"ה כל המאורעות שעתידין ליארע לישראל עד שיחיו המתים:

3	and the South, and the Plain, even the valley of Jericho the city of palm-trees, as far as Zoar.	וְיַת דְּרוֹמָא וְיַת מִישְׁרָא בְּקַעַת יְרִיחוֹ קִרְיַת דְּקַלְיָא עַד צוֹעַר:	3 וְאֶת־הַנֶּגֶב וְאֶת־הַכֶּלָּךְ בְּקַעַת יְרִיחוֹ עִיר הַתְּמָרִים עַד־צוֹעַר:
4	And the LORD said unto him: "This is the land which I swore unto Abraham, unto Isaac, and unto Jacob, saying: I will give it unto thy seed; I have caused thee to see it with thine eyes, but thou shalt not go over thither."	וַיֹּאמֶר יְיָ לֵיהּ דָּא אֲרַעָא דְקַיִמִית לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וּלְיַעֲקֹב לְאֹמֶר לְזֶרְעִךָ אֶתְנַנָּה הֲרֵאִיתִיךָ בְּעֵינֶיךָ תַּעֲבֹר:	4 וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלָיו זֹאת הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁפַּעְתִּי לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וּלְיַעֲקֹב לֵאמֹר לְזֶרְעֶךָ אֶתְנַנָּה הֲרֵאִיתִיךָ בְּעֵינֶיךָ וְשָׁמָּה לֹא תַעֲבֹר:
5	So Moses the servant of the LORD died there in the land of Moab, according to the word of the LORD.	וּמֵיַת תִּמָּן מֹשֶׁה עֲבָדָא דִּי בְּאַרְעָא דְמוֹאָב עַל מִימְרָא דִּי:	5 וַיָּמָת שָׁם מֹשֶׁה עֶבֶד־יְהוָה בְּאֶרֶץ מוֹאָב עַל־פִּי יְהוָה:
6	And he was buried in the valley in the land of Moab over against Beth-peor; and no man knoweth of his sepulchre unto this day.	וּקְבַר יִתְיָה בְּחִלְתָּא בְּאַרְעָא דְמוֹאָב לְקַבִּיל בֵּית פְּעוֹר וְלֹא יָדַע אָנָּשׁ יַת קְבוּרָתָיָה עַד יוֹמָא הַדִּין:	6 וַיִּקְבֹּר אֹתוֹ בְּגִל בְּאֶרֶץ מוֹאָב מוֹל בֵּית פְּעוֹר וְלֹא־יָדַע אִישׁ אֶת־קְבֻרָתוֹ עַד הַיּוֹם הַזֶּה:
7	And Moses was a hundred and twenty years old when he died: his eye was not dim, nor his natural force abated.	וּמֹשֶׁה בָּר מֵאָה וְעֶשְׂרִין שָׁנִין כַּד מֵיַת לֹא כְהַת עֵינָיָהּ וְלֹא שָׁנָא זִיו יִקְרָא דְאַפּוּהִי:	7 וּמֹשֶׁה בֶּן־מֵאָה וְעֶשְׂרִים שָׁנָה בָּמָתוֹ לֹא־כְהַתָּה עֵינָיו וְלֹא־גָס לֶחָה:
8	And the children of Israel wept for Moses in the plains of Moab thirty days; so the days of weeping in the mourning for Moses were ended.	וּבְכוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל יַת מֹשֶׁה בְּמִישְׁרָא דְמוֹאָב תְּלָתִין יוֹמִין וּשְׁלִימוֹ יוֹמֵי בְּכִיתָא אֲבָלָא דְמֹשֶׁה:	8 וַיִּבְכוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת־מֹשֶׁה בְּעַרְבַת מוֹאָב שְׁלֹשִׁים יוֹם וַיִּתְּמּוּ יְמֵי בְּכִי אֲבָל מֹשֶׁה:

- (3) ואת הנגב. ארץ הדרום. דבר אחר, מערת המכפלה, שנאמר ויעלו צנגב ויצא עד קצרון (צמדבר יג, כה): ואת הכבר. הראהו שלמה יואב כלי בית המקדש, שנאמר צכפר הירצון יקום המלך צמעצה האדמה (מלכים"א ז, מו):
- (4) לאמר לזרעך אתננה הראיתך. כדי שחלך ותאמר לאברהם ליצחק וליעקב, שזוהי שנשבע לך הקב"ה קיימה, וזה לאמר, לך הראיתיה לך, אבל גזרה היא מלפני ששמה לא תעבור, שאלולי כך, הייתי מקיימך עד שתראה אותם נטועים וקצועים זה, וחלך ותגיד להם:
- (5) וימת שם משה. אפשר משה מת וכתב וימת שם משה, אלא עד כאן כתב משה מכאן ואילך כתב יהושע. רבי מאיר אומר אפשר ספר התורה חסר כלום, והוא אומר לקוח את ספר התורה הזה (לעיל לא, כו), אלא הקב"ה אומר, ומשה כותב דקמט (צבא צמרא טו.): על פי ד'. בנשיקה (שם יז.):
- (6) ויקבור אותו. הקב"ה צכודו (סוטה יד.). רבי ישמעאל אומר הוא קבר את עצמו, וזה הוא אחד משלשה אחין שהיה רבי ישמעאל דורש כן, וכיוצא בו ציוס מלאת ימי נזרו יצא אחר (צמדבר ו, יג), הוא מביא את עצמו, כיוצא בו והשיאו אוקס עון אשמה (ויקרא כז, טו), וכי אחרים משיאים אותם, אלא הם משיאים את עצמם: מול בית פעור. קברו היה מוכן שם משת ימי צראשית לכפר על מעשה פעור (שם), וזה אחד מן הדברים שנצטוו צערצ צין השמשות (אבות פ"ה מ"א):
- (7) לא בהתה עינו. אף משמת: ולא נס לחה. לחלוטית שבו, לא שלט צו רקצון ולא נהפך תואר פניו:
- (8) בני ישראל. הזכרים, אבל צאהרן, מתוך שהיה רודף שלום ונותן שלום צין איש לרעהו וצין אשה לבעלה, נאמר כל צית יקחאל (צמדבר כ, כט), זכרים ונקבות:

<p>9 And Joshua the son of Nun was full of the spirit of wisdom; for Moses had laid his hands upon him; and the children of Israel hearkened unto him, and did as the LORD commanded Moses.</p>	<p>וַיְהִי־שֶׁשׁ בֶּן־נֹון מְלֵא רוּחַ חָכְמָה אֲרִי סִמְךָ מֹשֶׁה יָת יְדוּתִי עָלוּתִי וְקִבֵּלְוּ מִיָּה בְנֵי יִשְׂרָאֵל וַעֲבָדוּ כְּמֹא דְפָקִיד יְיָ יֵת מֹשֶׁה:</p>	<p>9 וַיְהִי־שֶׁשׁ בֶּן־נֹון מְלֵא רוּחַ חָכְמָה כִּי־סִמְךָ מֹשֶׁה אֶת־יָדָיו עָלָיו וַיִּשְׁמְעוּ אֵלָיו בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל וַיַּעֲשׂוּ כְּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה:</p>
<p>10 And there hath not arisen a prophet since in Israel like unto Moses, whom the LORD knew face to face;</p>	<p>10 וְלֹא־קָם נָבִיא עוֹד בְּיִשְׂרָאֵל כְּמֹשֶׁה אֲשֶׁר יָדָעוּ יְהוָה פָּנִים אֶל־פָּנִים:</p>	<p>10 וְלֹא־קָם נָבִיא עוֹד בְּיִשְׂרָאֵל כְּמֹשֶׁה אֲשֶׁר יָדָעוּ יְהוָה פָּנִים אֶל־פָּנִים:</p>
<p>11 in all the signs and the wonders, which the LORD sent him to do in the land of Egypt, to Pharaoh, and to all his servants, and to all his land;</p>	<p>11 לְכָל־הָאֹתֹת וְהַמוֹפְתִּים אֲשֶׁר שָׁלַחוּ יְהוָה לַעֲשׂוֹת בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם לְפָרְעָה וּלְכָל עַבְדֹּתָיו וּלְכָל אֶרְצָהּ:</p>	<p>11 לְכָל־הָאֹתֹת וְהַמוֹפְתִּים אֲשֶׁר שָׁלַחוּ יְהוָה לַעֲשׂוֹת בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם לְפָרְעָה וּלְכָל עַבְדֹּתָיו וּלְכָל־אֶרְצָהּ:</p>
<p>12 and in all the mighty hand, and in all the great terror, which Moses wrought in the sight of all Israel.</p>	<p>וּלְכָל הַיָּד הַחֲזָקָה וּלְכָל הַמִּוֹרָא הַגָּדוֹל אֲשֶׁר עָשָׂה מֹשֶׁה לְעֵינֵי כָל־יִשְׂרָאֵל:</p>	<p>וּלְכָל הַיָּד הַחֲזָקָה וּלְכָל הַמִּוֹרָא הַגָּדוֹל אֲשֶׁר עָשָׂה מֹשֶׁה לְעֵינֵי כָל־יִשְׂרָאֵל:</p>

מא פסוקים

The Haftara is Joshua 1:1 – 1:18 on page ?? . Sepharadim read Joshua 1:1 – 1:9.

## חזק חזק ונתחזק

(10) אשר ידעו ה' פנים אל פנים. שהיה לצו גס צו ומדצר אליו בכל עת שרועה, כענין שנאמר וְעָשָׂה אֵלָה אֵל ה' (שמות לז, ל), עָמְדוּ וְאֶשְׁמְעָה מִה יִזְוֶה ה' לָכֶם (צמדצר ט, ח):  
 (12) ולכל היד החזקה. שקבל את המורה כלומות צידיו: ולכל המורא הגדול. נסים וגבורות שצמדצר הגדול והנורא: לעיני כל ישראל. שנשאו לצו לשזור הלומות לעיניהם, שנאמר וְאֶשְׁצָרֶם לְעֵינֵיכֶם (דברים ט, יז), והסכימה דעת הקב"ה לדעתו, שנאמר אֲשֶׁר שָׁצַרְפָּ (שמות לד, א), יישר כחך ששצרת (שבת פז):

# עשרת הדברות והאזינו

## עשרת הדברות בטעם עליון

אֲנֹכִי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר הוֹצֵאתִיךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבֵּית עַבְדִּים: לֹא יִהְיֶה לְךָ אֱלֹהִים  
אֲחֵרִים עַל-פְּנֵי לֹא תַעֲשֶׂה-לְךָ פֶסֶל וְכָל-תְּמוּנָה אֲשֶׁר בַּשָּׁמַיִם וּבָאָרֶץ וּבְאֶרֶץ מִתְחַת  
וְאֲשֶׁר בַּמַּיִם מִתְחַת לָאָרֶץ לֹא-תִשְׁתַּחֲוֶה לָהֶם וְלֹא תַעֲבֹדֵם כִּי אֲנֹכִי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֵל  
קָנָא פֶקֶד עֵינֵי אַבּוֹת עַל-בָּנִים וְעַל-שְׁלֵשִׁים וְעַל-רִבְעִים לְשָׁנָאִי וְעָשָׂה חֶסֶד לְאֵלִפִּים לְאֹהֲבֵי  
וּלְשֹׂמְרֵי (כ' מִצְוֹתוֹ) [ק' מִצְוֹתַי]: (ס) לֹא תִשָּׂא אֶת-שֵׁם יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְשׁוּא כִּי לֹא יִנְקָה יְהוָה  
אֶת אֲשֶׁר יִשָּׂא אֶת-שְׁמוֹ לְשׁוּא: שְׁמֹר אֶת-יוֹם הַשַּׁבָּת לְקַדְּשׁוֹ כְּאֲשֶׁר צִוְּךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ שֵׁשֶׁת  
יָמִים תַּעֲבֹד וְעָשִׂיתָ כָּל-מְלָאכָתְךָ וְיוֹם הַשְּׁבִיעִי שַׁבָּתוֹ לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ לֹא תַעֲשֶׂה כָל-מְלָאכָה  
אֲתָה וּבִנְךָ וּבִתְּךָ וְעַבְדְּךָ וַאֲמָתְךָ וְשׁוֹרְךָ וַחֲמֹרְךָ וְכָל-בְּהֶמְתְּךָ וְגֵרְךָ אֲשֶׁר בִּשְׁעָרֶיךָ לְמַעַן  
יָנוּחַ עַבְדְּךָ וַאֲמָתְךָ כָּמוֹךָ וְזָכַרְתָּ כִּי-עַבֵּד הָיִיתָ בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם וַיֹּצִאֲךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ מִשָּׁם  
בְּיָד חֲזָקָה וּבִזְרֹעַ נְטוּיָה עַל-כֵּן צִוְּךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לַעֲשׂוֹת אֶת-יוֹם הַשַּׁבָּת: (ס) כִּבְדֹּד  
אֶת-אֲבִיךָ וְאֶת-אִמְךָ כְּאֲשֶׁר צִוְּךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְמַעַן יֵאָרִיכוּ יָמֶיךָ וְלִמְעַן יֵיטֵב לְךָ עַל  
הָאֲדָמָה אֲשֶׁר-יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לְךָ: (ס) לֹא תִרְצָח: (ס) וְלֹא תִנָּאֵף: (ס) וְלֹא תִגְנוֹב: (ס)  
וְלֹא-תַעֲנֶה בְּרֵעֲךָ עֵד שׁוּא: וְלֹא תַחֲמֹד אִשֶּׁת רֵעֲךָ (ס) וְלֹא תִתְּאוּף בֵּית רֵעֲךָ שְׂדֵהוּ וְעַבְדּוֹ  
וַאֲמָתוֹ שׁוֹרְךָ וַחֲמֹרְךָ וְכָל אֲשֶׁר לְרֵעֲךָ: (ס)

## האזינו

*Ha'azinu is printed here in the 70-line layout found in Ashkenazic and Sephardic Sifrei Torah. Yemenite Sifrei Torah and the Aleppo Codex have a 67-line layout.*

וְתִשְׁמַע הָאָרֶץ אִמְרֵי-פִי:  
תִּזְלַל כְּטַל אִמְרָתִי  
וּכְרִבִּיבִים עַל־יַעֲשֹׁב:  
הִבּוּ גִדְל לֹאֲלֵהִינוּ:  
כִּי כָל-דֹּרְכָיו מִשְׁפָּט  
צַדִּיק וְיָשָׁר הוּא:  
דֹּר עֲקָשׁ וּפְתִלְתֵּל:

הָאֲזִינוּ הַשָּׁמַיִם וְאֲדַבְּרָה  
יַעֲרֹף כְּמָטָר לִקְחֵי  
כְּשֹׁעִירָם עַל־יְדֹשָׁא  
כִּי שֵׁם יְהוָה אֶקְרָא  
הַצִּוֹר תָּמִים פָּעֵל  
אֵל אֲמוּנָה וְאֵין עֹל  
שַׁחַת לוֹ לֹא בָּנִיו מוֹמָם

ה לִיהְיֶה תִגְמְלוּ-זֹאת  
 הָלוֹא-הוּא אָבִיךָ קִנְיָה  
 זָכַר יְמוֹת עוֹלָם  
 שָׁאַל אָבִיךָ וַיִּגְדֶּךָ  
 בְּהִנָּחֵל עֲלִיוֹן גּוֹיִם  
 יִצְבּ גְּבֻלַּת עַמִּים  
 כִּי חָלַק יְהוָה עִמּוֹ  
 יִמְצָאֵהוּ בָּאָרֶץ מִדְבָּר  
 יִסְבְּכֶנּוּהוּ יִבּוֹנְנֶהוּ  
 כְּנֹשֶׁר יַעִיר קֶזֶז  
 יִפְרֹשׁ כְּנָפָיו יִקְחֵהוּ  
 יִהְיֶה בְּדָד יִנְחֶנּוּ  
 יִרְכְּבֵהוּ עַל- (כ' במוות) [ק' בַּמָּתִי] אֶרֶץ  
 וַיִּנָּקֵהוּ דָּבֶשׁ מִסְּלַע  
 חֲמַאת בָּקָר וַחֲלָב צֹאן  
 וְאֵילִים בְּנִי-בָשָׁן וְעֵתוּדִים  
 וְדָם-עֵגֶב תִּשְׁתַּה-חֲמֹר:  
 שְׂמֵנֶת עֲבִית כִּשְׂיֹת  
 וַיִּנָּבֵל צֹרֶר יִשְׁעָתוּ:  
 בַּתוֹעֵבָת יִכְעִסָּהוּ:  
 אֱלֹהִים לֹא יִדְעוּם  
 לֹא שְׁעָרוֹם אֲבֹתֵיכֶם:  
 וַתִּשְׁכַּח אֵל מַחֲלָלָה:  
 מִכַּעַס בָּנָיו וּבְנֹתָיו:  
 אֶרְאֶה מָה אַחֲרֵיתָם  
 בָּנִים לֹא-אֲמֵן בָּם:  
 כַּעֲסוֹנִי בַּהֲבִלֵיהֶם  
 בָּגוּי נָבֵל אֲכַעִיסָם:  
 וַתִּיקַד עַד-שָׂאוֹל תַּחֲתֵית  
 וַתִּלְהֹט מוֹסְדֵי הָרִים:  
 חֲצִי אֲכַלֶּה-בָּם:  
 וְקָטַב מִדִּירֵי  
 עַם-חֲמַת זֹחֲלֵי עֶפְרַי:

עִם נָבֵל וְלֹא חֲכָם  
 הוּא עֹשֶׂה וַיִּכְנֹנֶה:  
 בֵּינוּ שָׁנוֹת דֹּר-דֹּר  
 זִמְנִיָּה וַיֹּאמְרוּ לָהּ:  
 בְּהַפְרִידוּ בְנֵי אָדָם  
 לְמִסְפָּר בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:  
 יַעֲקֹב חָבֵל נִחֲלָתוֹ:  
 וּבִתָּהּ יִלַּל יִשְׁמֹן  
 יִצְרָנָהּ כְּאִישׁוֹן עֵינָיו:  
 עַל-גּוֹזְלָיו יִרְחֹק  
 יִשְׁאַחֵהוּ עַל-אֲבֹתָיו:  
 וְאֵין עִמּוֹ אֵל נֶכֶד:  
 וַיֹּאכַל תְּנוּבָת שָׂדֵי  
 וַיִּשְׁמֵן מִחֲלָמִישׁ צֹרֶר:  
 עַם-חֲלָב כָּרִים  
 עַם-חֲלָב כְּלִיֹּת חֲטָה  
 וַיִּשְׁמֵן יִשְׁרוּן וַיִּבְעֹט  
 וַיִּטַּשׁ אֱלֹהֵי עֲשָׂהוּ  
 יִקְנָאֵהוּ בְּזָרִים  
 יִזְבַּחַו לְשָׂדִים לֹא אֱלֹהִי  
 חֲדָשִׁים מִקְרָב כָּאוּ  
 צֹרֶר יִלְדֶּךָ תִּשִּׁי  
 וַיִּרְא יְהוָה וַיִּנָּאץ  
 וַיֹּאמֶר אֲסִתִּירָה פָנַי מֵהֶם  
 כִּי דֹר תַּחֲפֹכֶת הֵמָּה  
 הֵם קִנְאוּנִי בְלֹא-אֵל  
 וְאֲנִי אֲקִנְיָאֵם בְּלֹא-עֵם  
 כִּי-אֵשׁ קִדְחָה בְּאִפִּי  
 וַתֹּאכַל אֶרֶץ וַיִּבְלָה  
 אֲסִפָּה עֲלִימֹו רַעוֹת  
 מִזֵּי רָעַב וּלְחָמִי רִשָּׁף  
 וְשֹׁן-בְּהֵמַת אֲשַׁלַּח-בָּם  
 מִחוּץ תִּשְׁכַּל-חֶרֶב

וּמַחְדָּרִים אִמָּה  
 יוֹנֵק עִם-אִשׁ שִׁיבָה:  
 אֲשֶׁר־יִתֶּה מֵאֲנוּשׁ זָכָרָם:  
 פֶּן-יִנְכְּרוּ צָרִימוֹ  
 וְלֹא יִהְיֶה פֶּעַל כָּל-זֹאת:  
 וְאִין בָּהֶם תְּבוּנָה:  
 יִבְיִנוּ לְאַחֲרֵיתָם:  
 וּשְׁנַיִם יִנְסוּ רִבְבָּה  
 וַיִּהְיֶה הַסְּגִירָם:  
 וְאִבְיִנוּ פְּלִילִים:  
 וּמִשְׁדַּמַּת עֲמֶרָה  
 אֲשֶׁר־לֹת מִרְרַת לָמוֹ:  
 וְרֹאשׁ פִּתְּנִים אֲכֹזֶר:  
 חֲתוּם בְּאוֹצְרֹתָי:  
 לַעֲת תִּמְוֹשׁ רִגְלָם  
 וְחֹשׁ עֲתֶדֶת לָמוֹ:  
 וְעַל-עֲבָדָיו יִתְּנָחֶם  
 וְאַפֶּס עֲצוֹר וְעֶזֶב:  
 צוֹר חֲסִיו בּוֹ:  
 יִשְׁתּוּ יַיִן נְסִיכָם  
 יִהְיֶה עֲלֵיכֶם סִתְּרָה:  
 וְאִין אֱלֹהִים עֲמָדִי  
 מִחֲצָתִי וְאִנִּי אֶרְפָּא  
 כִּי-אֲשֶׁא אֶל-שָׁמַיִם יָדִי  
 אִם-שְׁנוּתִי בִּרְק חֲרָבִי  
 אֲשִׁיב נָקֵם לְצָרִי  
 אֲשֶׁפִיר חֲצִי מִדָּם  
 מִדָּם חָלָל וְשִׁבְיָה  
 תִּרְגְּנוּ גוֹיִם עִמּוֹ  
 וְנָקֵם יִשִּׁיב לְצָרָיו

גַּם-בְּחֹר' גַּם-בְּתוּלָה  
 אֲמַרְתִּי אֶפְאִיָּהֶם  
 לִוְלִי כַּעַס אוֹיֵב אֲגֹזֶר  
 פֶּן-יֹאמְרוּ יִדְּנוּ רָמָה  
 כִּי-גֹזֵר אֲבָד עֲצוֹת הַמָּה  
 לֹו חֲכָמוֹ יִשְׁכִּילוּ זֹאת  
 אִיכָּה יִרְדֹּף אֶחָד אֶלָּה  
 אִם-לֹא כִי-צוּרָם מְכָרָם  
 כִּי לֹא כְּצוּרָנוּ צוּרָם  
 כִּי-מִגֶּפֶן סֹדֶם גִּפְנָם  
 עֲנִבְמוּ עֲנִב־רוּשׁ  
 חֲמַת תִּנְיָנִים יִינָם  
 הֲלֹא-הוּא כָּמֶס עֲמָדִי  
 לִי נָקֵם וְשָׁלֵם  
 כִּי קָרוֹב יוֹם אִידָם  
 כִּי-יִדְּיִן יִהְיֶה עִמּוֹ  
 כִּי יִרְאֶה כִּי-אֲזִלַּת יָד  
 וְאֲמַר אִי אֶלְהִימוֹ  
 אֲשֶׁר חֲלָב זִבְחִימוֹ יֹאכְלוּ  
 יִקְוִמוּ וַיַּעֲזְרָכֶם  
 רָצוּ עֲתָה כִּי אֲנִי אֲנִי הוּא  
 אֲנִי אֲמִית וְאַחִיָּה  
 וְאִין מִיָּדִי מִצִּיל:  
 וְאֲמַרְתִּי חִי אֲנֹכִי לְעֹלָם:  
 וְתֹאחֲזוּ בְּמִשְׁפַּט יָדִי  
 וְלִמְשָׁנָאִי אֲשָׁלֵם:  
 וְחֲרָבִי תֹאכַל בָּשָׂר  
 מִרֹאשׁ פִּרְעוֹת אוֹיֵב:  
 כִּי דָם-עֲבָדָיו יִקְוֹם  
 וְכִפֹּר אֲדַמְתּוֹ עִמּוֹ:

## הפטרות

## הפטרת דברים

*The Haftara is Isaiah 1:1 – 1:27. This is the Third Haftara of Rebuke.*

I:1	חֲזוֹן יִשְׁעִיָּהוּ בֶן-אֲמוֹץ אֲשֶׁר חָזָה עַל- יְהוּדָה וִירוּשָׁלַם בְּיָמֵי עֲזִיָּהוּ יוֹתָם אֲחָז יְחִזְקִיָּהוּ מְלָכֵי יְהוּדָה:	The Vision of Isaiah the son of Amoz, which he saw concerning Judah and Jerusalem, in the days of Uzziah, Jotham, Ahaz, and Hezekiah, kings of Judah.
2	שִׁמְעוּ שָׁמַיִם וְהֶאֱזִינִי אֶרֶץ כִּי יְהוָה דִּבֶּר בָּנִים גִּדְּלָתִי וְרוֹמַמְתִּי וְהֵם פָּשְׁעוּ בִּי:	Hear, O heavens, and give ear, O earth, For the LORD hath spoken: Children I have reared, and brought up, And they have rebelled against Me.
3	יָדַע שׁוֹר קִנְיָהּ וַחֲמֹר אֲבוֹס בְּעָלָיו יִשְׂרָאֵל לֹא יָדַע עַמִּי לֹא הִתְבּוֹנֵן:	The ox knoweth his owner, And the ass his master's crib; But Israel doth not know, My people doth not consider.
4	הָיוּ גֹי חַטָּא עַם כְּבֹד עָוֹן זָרַע מְרֵעִים בָּנִים מִשְׁחִיתִים עֲזָבוּ אֶת-יְהוָה נֹאצֵּוּ אֶת- קְדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל נָזְרוּ אַחֲרָיו:	Ah sinful nation, A people laden with iniquity, A seed of evil-doers, Children that deal corruptly; They have forsaken the LORD, They have contemned the Holy One of Israel, They are turned away backward.
5	עַל מָה תִּכּוּ עוֹד תִּוְּסִיפוּ סָרָה כָּל-רֹאשׁ לְחָלִי וְכָל-לֵבָב דָּוִי:	On what part will ye yet be stricken, Seeing ye stray away more and more? The whole head is sick, And the whole heart faint;
6	מִכַּף-רֶגֶל וְעַד-רֹאשׁ אֵין-בּוֹ מָתָם פָּצַע וַחֲבוּרָה וּמָכָה טָרִיָּה לֹא-זָרוּ וְלֹא חִפְּשׁוּ וְלֹא רִפְּקָה בַשֶּׁמֶן:	From the sole of the foot even unto the head There is no soundness in it; But wounds, and bruises, and festering sores: They have not been pressed, neither bound up, Neither mollified with oil.
7	אַרְצְכֶם שְׁמָמָה עָרֵיכֶם שָׂרָפוֹת אֵשׁ אֲדַמְתֶּכֶם לְנֹגְדֶכֶם זָרִים אֲכָלִים אֹתָהּ וּשְׁמָמָה כְּמַהֲפַכֶת זָרִים:	Your country is desolate; Your cities are burned with fire; Your land, strangers devour it in your presence, And it is desolate, as overthrown by floods.
8	וְנוֹתָרָה בַת-צִיּוֹן כְּסֻכָּה בְּכָרֶם כְּמִלּוּנָה בְּמִקְשָׁה כְּעִיר נְצוּרָה:	And the daughter of Zion is left As a booth in a vineyard, As a lodge in a garden of cucumbers, As a besieged city.
9	לִוְלִי יְהוָה צָבָאוֹת הוֹתִיר לָנוּ שְׂרִיד כְּמַעֲט כְּסֹדֶם הָיִינוּ לַעֲמָרָה דְּמִינוּ: (פ)	Except the LORD of hosts Had left unto us a very small remnant, We should have been as Sodom, We should have been like unto Gomorrah.
10	שִׁמְעוּ דְּבַר-יְהוָה קִצְיָנֵי סֹדֶם הֶאֱזִינִי תּוֹרַת אֱלֹהֵינוּ עִם עַמָּרָה:	Hear the word of the LORD, Ye rulers of Sodom; Give ear unto the law of our God, Ye people of Gomorrah.
11	לְמַה-לִּי רַב-זִבְחֵיכֶם יֹאמַר יְהוָה שְׁבַעֲתִי עֹלֹת אֵילִים וַחֲלֵב מְרִיאִים וְדָם פָּרִים וּכְבָּשִׁים וְעִתּוּדִים לֹא חִפְּצָתִי:	To what purpose is the multitude of your sacrifices unto Me? Saith the LORD; I am full of the burnt-offerings of rams, And the fat of fed beasts; And I delight not in the blood Of bullocks, or of lambs, or of he-goats.

כִּי תָבֹאוּ לִרְאוֹת פָּנַי מִי־בִקֵּשׁ זֹאת מִיָּדְכֶם  
רָמַס חֲצָרַי:

12 When ye come to appear before Me, Who hath  
required this at your hand, To trample My courts?

לֹא תוֹסִיפוּ הָבִיא מִנְחַת־שָׁוָא קִטְרַת  
תוֹעֵבָה הִיא לִי חֹדֶשׁ וּשְׁבַת קָרָא מִקְרָא  
לֹא־אוּכַל אֲנִי וְעֲצֻרָה:

13 Bring no more vain oblations; It is an offering of  
abomination unto Me; New moon and sabbath, the  
holding of convocations— I cannot endure iniquity  
along with the solemn assembly.

חֲדָשֵׁיכֶם וּמוֹעֲדֵיכֶם שָׂנְאָה נַפְשִׁי הֵיוּ עָלַי  
לְטָרַח נִלְאִיתִי נֶשֶׂא:

14 Your new moons and your appointed seasons My soul  
hateth; They are a burden unto Me; I am weary to bear  
them.

וּבִפְרֹשְׁכֶם כַּפֵּיכֶם אֶעֱלִים עֵינַי מִכֶּם גַּם  
כִּי־תִרְבּוּ תַפְלָה אֵינֶנִּי שֹׁמֵעַ יְדֵיכֶם דָּמִים  
מִלֵּאוּ:

15 And when ye spread forth your hands, I will hide  
Mine eyes from you; Yea, when ye make many prayers,  
I will not hear; Your hands are full of blood.

רַחֲצוּ הַנְּפוֹ הַסִּירוּ רָע מֵעַלְלֵיכֶם מִנְגֵּד  
עֵינַי חֲדָלוּ הָרַע:

16 Wash you, make you clean, Put away the evil of your  
doings From before Mine eyes, Cease to do evil;

לִמְדוּ הֵיטֵב דַּרְשׁוּ מִשְׁפָּט אֲשֶׁרוֹ חֲמוּץ  
שִׁפְטוֹ יָתוֹם רִיבוֹ אֶלְמָנָה: (ס)

17 Learn to do well; Seek justice, relieve the oppressed,  
Judge the fatherless, plead for the widow.

לְכוּ־נָא וְנִדְבַחְהָ יֹאמַר יְהוָה אִם־יִהְיוּ  
חַטָּאֵיכֶם כַּשָּׁנִים כְּשֶׁלֶג וְלִבֵּינוֹ אִם־יֵאָדִימוּ  
כְּתוֹלָע כְּצֶמֶר יִהְיוּ:

18 Come now, and let us reason together, Saith the  
LORD; Though your sins be as scarlet, They shall be as  
white as snow; Though they be red like crimson, They  
shall be as wool.

אִם־תֵּאָבֹו וּשְׁמַעְתֶּם טוֹב הָאָרֶץ תֹּאכְלוּ:

19 If ye be willing and obedient, Ye shall eat the good of  
the land;

וְאִם־תִּמָּאֲנוּ וּמָרִיתֶם חֶרֶב תֹּאכְלוּ כִּי פִי  
יְהוָה דִּבֶּר: (פ)

20 But if ye refuse and rebel, Ye shall be devoured with  
the sword; For the mouth of the LORD hath spoken.

אֵיכָה הִיטָה לְזוֹנָה קִרְיָה נְאֻמָּנָה מִלֵּאֲתֵי  
מִשְׁפָּט צָדֵק יֵלִין בָּהּ וְעֵתָה מִרְצָחִים:

21 How is the faithful city Become a harlot! She that was  
full of justice, Righteousness lodged in her, But now  
murderers.

כֶּסֶף הָיָה לְסִיגִים סָבָא מְהוּל בְּמִים:

22 Thy silver is become dross, Thy wine mixed with water.

שָׂרֵיךָ סוֹרְרִים וְחֲבֵרֵי גִנְבִים כָּלֹו אֶתְב  
שָׁחַד וְרֹדֵף שְׁלֵמָנִים יָתוֹם לֹא יִשְׁפֹּטוּ  
וְרִיב אֶלְמָנָה לֹא־יָבֹוא אֲלֵיהֶם: (ס)

23 Thy princes are rebellious, And companions of thieves;  
Every one loveth bribes, And followeth after rewards;  
They judge not the fatherless, Neither doth the cause  
of the widow come unto them.

לָכֵן נֹאֵם הָאֵדוֹן יְהוָה צְבָאוֹת אֲבִיר  
יִשְׂרָאֵל הוּא אֶנְחֶם מִצָּרֵי וְאֶנְקָמָה מֵאוֹיְבָי:

24 Therefore saith the Lord, the LORD of hosts, The  
Mighty One of Israel: Ah, I will ease Me of Mine  
adversaries, And avenge Me of Mine enemies;

וְאֶשִׁיבָה יָדִי עָלֶיךָ וְאֶצְרֹף כֶּבֶר סִיגֶיךָ  
וְאֶסִּירָה כָּל־בְּדִילֶיךָ:

25 And I will turn My hand upon thee, And purge away  
thy dross as with lye, And will take away all thine alloy;



וְאֶשְׁיבָה שְׁפִטֶיךָ כְּבִרְאשֻׁנָּה וְיַעֲצִיבֶנּוּ  
כְּבִתְחִלָּה אַחֲרֵי־כֵן יִקְרָא לְךָ עִיר  
הַצֶּדֶק קִרְיָה נְאֻמָּנָה:

26 And I will restore thy judges as at the first, And thy  
counsellors as at the beginning; Afterward thou shalt  
be called The city of righteousness, The faithful city.

צִיּוֹן בְּמִשְׁפַּט תִּפְדָּה וְשׁוֹבֵיהָ בְּצֶדֶקָה:

27 Zion shall be redeemed with justice, And they that  
return of her with righteousness.

## הפסרת ואתחנן

*The Haftara is Isaiah 40:1 – 40:26. This is the First Haftara of Consolation.*

נַחֲמוּ נַחֲמוּ עַמִּי יֹאמַר אֱלֹהֵיכֶם:

XL:1 Comfort ye, comfort ye My people, saith your God.

דַּבְּרוּ עַל־לֵב יְרוּשָׁלַם וּקְרְאוּ אֵלֶיהָ כִּי  
מָלְאָה צִבְאוֹתָהּ כִּי נִרְצָה עֲוֹנָהּ כִּי לָקַחְתָּ  
מִיָּד יְהוָה כַּפָּלִים בְּכָל־חַטְאוֹתֶיהָ: (ס)

2 Bid Jerusalem take heart, and proclaim unto her, that  
her time of service is accomplished, that her guilt is  
paid off; that she hath received of the LORD's hand  
double for all her sins.

קוֹל קוֹרֵא בַּמִּדְבָּר פָּנּוּ דֶּרֶךְ יְהוָה יִשְׁרֹוּ  
בְּעֶרְבָה מִסְלָה לְאֵלֵהֵינוּ:

3 Hark! one calleth: 'Clear ye in the wilderness the way  
of the LORD, make plain in the desert a highway for  
our God.

כָּל־גֵּיא יִנָּשָׂא וְכָל־הָר וּגְבַעַת יִשְׁפָּלוּ  
וְהָיָה הָעֵקֶב לְמִישׁוֹר וְהָרְכָסִים לְבִקְעָה:

4 Every valley shall be lifted up, and every mountain and  
hill shall be made low; and the rugged shall be made  
level, and the rough places a plain;

וְנִגְלָה כְבוֹד יְהוָה וְרָאוּ כָל־בָּשָׂר יַחְדָּו כִּי  
כִּי יְהוָה דִּבֶּר: (פ)

5 And the glory of the LORD shall be revealed, and all  
flesh shall see it together; for the mouth of the LORD  
hath spoken it.'

קוֹל אֹמֵר קוֹרֵא וְאֹמֵר מֶה אֶקְרָא כָל־  
הַבָּשָׂר חֲצִיר וְכָל־חֶסֶדוֹ כְּצִיץ הַשָּׂדֶה:

6 Hark! one saith: 'Proclaim!' And he saith: 'What shall  
I proclaim?' 'All flesh is grass, And all the goodness  
thereof is as the flower of the field;

יִבֶּשׂ חֲצִיר נָבֵל צִיץ כִּי רִיחַ יְהוָה נִשְׁבָּה  
בּוֹ אֲכָן חֲצִיר הָעֵם:

7 The grass withereth, the flower fadeth; Because the  
breath of the LORD bloweth upon it— Surely the  
people is grass.

יִבֶּשׂ חֲצִיר נָבֵל צִיץ וְדִבְר־אֱלֹהֵינוּ יָקוּם  
לְעוֹלָם: (ס)

8 The grass withereth, the flower fadeth; But the word  
of our God shall stand for ever.'

עַל הַר־גִּבְעָה עָלִי־לְךָ מִבְּשֻׁרַת צִיּוֹן  
הָרִימִי בְּכַח קוֹלְךָ מִבְּשֻׁרַת יְרוּשָׁלַם  
הָרִימִי אֶל־תִּירָאִי אֹמְרִי לְעָרֵי יְהוּדָה  
הִנֵּה אֱלֹהֵיכֶם:

9 O thou that tellest good tidings to Zion, Get thee up  
into the high mountain; O thou that tellest good  
tidings to Jerusalem, Lift up thy voice with strength;  
Lift it up, be not afraid; Say unto the cities of Judah:  
'Behold your God!'

הִנֵּה אֲדֹנֵי יְהוָה בְּחֹזֶק יָבוֹא וְזִרְעוֹ מִשְׁלָה  
לּוֹ הִנֵּה שְׂכָרוֹ אִתּוֹ וּפְעֻלָּתוֹ לְפָנָיו:

10 Behold, the Lord GOD will come as a Mighty One,  
And His arm will rule for Him; Behold, His reward is  
with Him, And His recompense before Him.

כִּרְעָה עֲדָרוֹ יִרְעֶה בְּזִרְעוֹ יִקְבֹּץ טְלָאִים  
וּבְחִיקוֹ יִשָּׂא עֲלוֹת יְנֵהָל: (ס)

11 Even as a shepherd that feedeth his flock, That gathereth the lambs in his arm, And carrieth them in his bosom, And gently leadeth those that give suck.

מִי־מָדַד בְּשַׁעֲלוֹ מַיִם וְשָׁמַיִם בְּזֶרֶת תִּכְּנֹן  
וְכָל בְּשָׁלֹשׁ עֶפְרָה הָאָרֶץ וְשָׁקֵל בַּפֶּלֶס  
הָרִים וּגְבָעוֹת בְּמֵאזְנִים:

12 Who hath measured the waters in the hollow of his hand, And meted out heaven with the span, And comprehended the dust of the earth in a measure, And weighed the mountains in scales, And the hills in a balance?

מִי־תִכְּנֹן אֶת־רוּחַ יְהוָה וְאִישׁ עֲצָתוֹ  
יִוְדִיעֵנִי:

13 Who hath meted out the spirit of the LORD? Or who was His counsellor that he might instruct Him?

אֶת־מִי נִוְעֵץ וַיְבִינֵהוּ וַיְלַמְּדֵהוּ בְּאֶרֶח  
מִשְׁפָּט וַיְלַמְּדֵהוּ דַּעַת וַיְדַרְךְ תְּבוּנוֹת  
יִוְדִיעֵנִי:

14 With whom took He counsel, and who instructed Him, And taught Him in the path of right, And taught Him knowledge, And made Him to know the way of discernment?

הֵן גּוֹיִם כְּמַר מִדְּלִי וּכְשֹׁחַק מֵאֲזִנִּים  
נִחְשְׁבוּ הֵן אֵיִים כְּדָק יִשּׁוּל:

15 Behold, the nations are as a drop of a bucket, And are counted as the small dust of the balance; Behold the isles are as a mote in weight.

וּלְכִבְנוֹן אֵין דֵּי בָעֵר וְחִיתוֹ אֵין דֵּי  
עוֹלָה: (פ)

16 And Lebanon is not sufficient fuel, Nor the beasts thereof sufficient for burnt-offerings.

כָּל־הַגּוֹיִם כְּאֵין נִגְדּוֹ מֵאַפָּס וְתֵהוּ נִחְשְׁבוּ־  
לֹ:

17 All the nations are as nothing before Him; They are accounted by Him as things of nought, and vanity.

וְאַל־מִי תִדְמִינוֹן אֵל וּמַה־דְּמוּת תַּעֲרֹכוּ  
לֹ:

18 To whom then will ye liken God? Or what likeness will ye compare unto Him?

הַפֶּסֶל נִסָּךְ חָרָשׁ וְצִרְיָה בְּזִתָּב יִרְקַעֲנֻ  
וְרִתְקוֹת כֶּסֶף צוּרָה:

19 The image perchance, which the craftsman hath melted, And the goldsmith spread over with gold, The silversmith casting silver chains?

הַמִּסְכָּן תְּרוּמָה עֵץ לֹא־יִרְקַב יִבְחָר  
חָרָשׁ חָכֵם יִבְקֹשׁ־לֹ לְהַכִּין פֶּסֶל לֹא  
יָמוּט: (ס)

20 A holm-oak is set apart, He chooseth a tree that will not rot; He seeketh unto him a cunning craftsman To set up an image, that shall not be moved.

הֲלֹא תִדְעוּ הֲלֹא תִשְׁמְעוּ הֲלֹא הֵגַד  
מֵרֵאשׁ לָכֶם הֲלֹא הִבְיִנֹתֶם מוֹסְדוֹת  
הָאָרֶץ:

21 Know ye not? hear ye not? Hath it not been told you from the beginning? Have ye not understood the foundations of the earth?

הַיֹּשֵׁב עַל־חֻג הָאָרֶץ וַיִּשְׁבִּיהָ כַּחֲגָבִים  
הַנוֹטֶה כְּדֹק שָׁמַיִם וַיִּמְתָּחַם כְּאַהֲל  
לִשְׁבֶּת:

22 It is He that sitteth above the circle of the earth, And the inhabitants thereof are as grasshoppers; That stretcheth out the heavens as a curtain, And spreadeth them out as a tent to dwell in;

הַנוֹתֵן רוֹזְנִים לְאֵין שְׁפָטִי אֶרֶץ כְּתֵהוּ  
עֲשָׂה:

23 That bringeth princes to nothing; He maketh the judges of the earth as a thing of nought.

אֶף בַּל־נִטְעוּ אֶף בַּל־זָרְעוּ אֶף בַּל־שָׂרַשׁ  
בָּאָרֶץ גִּזְעָם וְגַם־נִשָּׁף בָּהֶם וַיִּכְשׁוּ וַיִּסְעֲרָה  
בְּקֶשׁ תִּשָּׂאֵם: (ס)

וְאַל־מִי תִדְמִינִי וְאַשׁוּהָ יֹאמֶר קְדוֹשׁ:

שְׂאוּ־מְרוֹם עֵינֵיכֶם וּרְאוּ מִי־בָרָא אֱלֹהִים  
הַמוֹצִיא בְּמִסְפָּר צְבָאָם לְכֹל־שֵׁם  
יִקְרָא מְרֹב אוֹנִים וְאַמִּיץ כַּח אִישׁ לֹא  
נִפְעָר: (ס)

24 Scarce are they planted, Scarce are they sown, Scarce  
hath their stock taken root in the earth; When He  
bloweth upon them, they wither, And the whirlwind  
taketh them away as stubble.

25 To whom then will ye liken Me, that I should be  
equal? Saith the Holy One.

26 Lift up your eyes on high, And see: who hath created  
these? He that bringeth out their host by number, He  
calleth them all by name; By the greatness of His  
might, and for that He is strong in power, Not one  
faileth.

## הפטרות עקב

*The Haftara is Isaiah 49:14 – 51:3. This is the Second Haftara of Consolation.*

וַתֹּאמֶר צִיּוֹן עֲזַבְנִי יְהוָה וְאֵדְנִי שָׁכַחְנִי: XLIX:14

But Zion said: 'The LORD hath forsaken me, And the  
Lord hath forgotten me.'

הֲתִשְׁכַּח אִשָּׁה עוֹלָה מֵרֶחֱם בֶּן־בִּטְנָהּ גַּם־  
אֱלֹהִים תִּשְׁכַּחְנָה וְאֵנֹכִי לֹא אֲשַׁכַּח: 15

Can a woman forget her sucking child, That she  
should not have compassion on the son of her womb?  
Yea, these may forget, Yet will not I forget thee.

הֵן עַל־כַּפַּיִם חֲקַתִּיךָ חוֹמֹתֶיךָ נִגְדִי תָמִיד: 16

Behold, I have graven thee upon the palms of My  
hands; Thy walls are continually before Me.

מִהָרִי בְנִיךָ מִהָרְסִיךָ וּמִחֲרִיבֶיךָ מִמָּוֶד  
יֵצְאוּ: 17

Thy children make haste; Thy destroyers and they that  
made thee waste shall go forth from thee.

שְׂאִי־סָבִיב עֵינֶיךָ וּרְאִי כָל־שֵׁם נִקְבְּצוּ בְּאוֹר־  
לֵךְ חֵי־אֲנִי נֹאֵם־יְהוָה כִּי כָל־שֵׁם כְּעַדִּי  
תִּלְבָּשִׁי וְתִקְשְׁרִים כַּפְלָה: 18

Lift up thine eyes round about, and behold: All these  
gather themselves together, and come to thee. As I live,  
saith the LORD, Thou shalt surely clothe thee with  
them all as with an ornament, And gird thyself with  
them, like a bride.

כִּי חֲרִבְתֶּיךָ וְשִׁמְמֹתֶיךָ וְאֶרֶץ הָרְסָתְךָ כִּי  
עָתָה תִּצְרִי מִיּוֹשֵׁב וְרִחְקוֹ מִבְּלָעֶיךָ: 19

For thy waste and thy desolate places And thy land  
that hath been destroyed— Surely now shalt thou be  
too strait for the inhabitants, And they that swallowed  
thee up shall be far away.

עוֹד יֹאמְרוּ בְּאָזְנוֹךָ בְּנֵי שִׁפְלֶיךָ צֹר־לִי  
הַמָּקוֹם גֹּשֶׁה־לִּי וְאַשְׁבָּה: 20

The children of thy bereavement Shall yet say in thine  
ears: 'The place is too strait for me; Give place to me  
that I may dwell.'

וְאָמַרְתָּ בְּלִבְךָ מִי יִלְד־לִי אֶת־אֱלֹהִים וְאֲנִי  
שְׂכוּלָה וְגִלְמוּדָה גְּלוּהָ וְסוֹרָה וְאַלֹהִים מִי  
גִדֵּל הֵן אֲנִי נִשְׁאַרְתִּי לְבִדִּי אֱלֹהִים אִיפֹה  
הֵם: (פ)

21 Then shalt thou say in thy heart: 'Who hath begotten  
me these, Seeing I have been bereaved of my children,  
and am solitary, An exile, and wandering to and fro?  
And who hath brought up these? Behold, I was left  
alone; These, where were they?'

כֹּה-אָמַר אֲדֹנָי יְהוֹה הִנֵּה אֲשָׂא אֶל-גּוֹיִם  
יָדַי וְאֶל-עַמִּים אֲרִים נָסִי וְהֵבִיאוּ בְנֵיךָ  
בְּחֶצֶן וּבִנְתֵיךָ עַל-כַּתֶּף תִּנְשָׂאנָה:

וְהָיוּ מְלָכִים אֲמִנִּיךָ וְשָׂרוּתֵיהֶם מִיְּנִיקֶיךָ  
אֲפִים אֶרֶץ יִשְׁתַּחֲווּ לָךְ וְעַפְר רַגְלֶיךָ  
יִלְחֲכוּ וַיִּדְעֵתָ כִּי-אֲנִי יְהוֹה אֲשֶׁר לֹא-יִבָּשׁוּ  
קִיָּי: (ס)

הִיָּקַח מִגְבוֹר מְלָקוֹת וְאִם-שָׁבִי צָדִיק  
יִמָּלֵט: (ס)

כִּי-כֵהוּ אָמַר יְהוֹה גַּם-שָׁבִי גִבּוֹר יִקָּח  
וּמְלָקוֹת עָרִיץ יִמָּלֵט וְאֶת-יְרִיבֶךָ אֲנִכִּי  
אֲרִיב וְאֶת-בְּנֵיךָ אֲנִכִּי אוֹשִׁיעַ:

וְהֵאכְלֵתִי אֶת-מוֹנֵיךָ אֶת-בָּשָׂרָם וְכַעֲסִים  
דָּמָם יִשְׁכָּרוּן וַיִּדְעוּ כָּל-בָּשָׂר כִּי אֲנִי יְהוֹה  
מוֹשִׁיעֶךָ וְגֹאֲלֶךָ אֲבִיר יַעֲקֹב: (ס)

כֵּהוּ אָמַר יְהוֹה אֵי זֶה סֵפֶר כְּרִיתוֹת  
אֲמַכֶּם אֲשֶׁר שְׁלַחְתִּיהָ אוֹ מִי מִנּוּשֵׁי אֲשֶׁר-  
מָכַרְתִּי אֶתְכֶם לֹו הֵן בַּעֲוֹנוֹתֵיכֶם נִמְכַּרְתֶּם  
וּבִפְשָׁעֵיכֶם שְׁלַחָה אֲמַכֶּם:

מִדּוּעַ בָּאתִי וְאֵין אִישׁ קָרָאתִי וְאֵין עֹנֶה  
הִקְצֹוֹר קִצְרָה יָדַי מִפְּדוּת וְאִם-אֵין-כִּי  
כֹחַ לְהַצִּיל הֵן בְּגַעַרְתִּי אֲחֲרִיב יָם אֲשִׁים  
נְהָרוֹת מִדְּבַר תִּבְאֵשׁ דָּגָתָם מֵאֵין מִים  
וְתָמַת בְּצָמָא:

אֶלְבִּישׁ שָׁמַיִם קַדְרוֹת וְשֹׁק אֲשִׁים  
פְּסוּתָם: (פ)

אֲדַנִּי יְהוֹה נָתַן לִי לְשׁוֹן לְמוֹדִים לְדַעַת  
לְעוֹת אֶת-יָעַף דְּבַר יַעִיר בְּבֹקֶר בְּבֹקֶר  
יַעִיר לִי אֲזֵן לִשְׁמֹעַ פִּלְמוּדִים:

אֲדַנִּי יְהוֹה פָּתַח-לִי אָזֶן וְאֲנִכִּי לֹא מָרִיתִי  
אֲחֹר לֹא נִסּוּגְתִּי:

22 Thus saith the Lord GOD: Behold, I will lift up My hand to the nations, And set up Mine ensign to the peoples, And they shall bring thy sons in their bosom, And thy daughters shall be carried upon their shoulders.

23 And kings shall be thy foster-fathers, And their queens thy nursing mothers; They shall bow down to thee with their face to the earth, And lick the dust of thy feet; And thou shalt know that I am the LORD, For they shall not be ashamed that wait for Me.

24 Shall the prey be taken from the mighty, Or the captives of the victorious be delivered?

25 But thus saith the LORD: Even the captives of the mighty shall be taken away, And the prey of the terrible shall be delivered; And I will contend with him that contendeth with thee, And I will save thy children.

26 And I will feed them that oppress thee with their own flesh; And they shall be drunken with their own blood, as with sweet wine; And all flesh shall know that I the LORD am thy Saviour, And thy Redeemer, the Mighty One of Jacob.

L:1 Thus saith the LORD: Where is the bill of your mother's divorcement, Wherewith I have put her away? Or which of My creditors is it To whom I have sold you? Behold, for your iniquities were ye sold, And for your transgressions was your mother put away.

2 Wherefore, when I came, was there no man? When I called, was there none to answer? Is My hand shortened at all, that it cannot redeem? Or have I no power to deliver? Behold, at My rebuke I dry up the sea, I make the rivers a wilderness; Their fish become foul, because there is no water, And die for thirst.

3 I clothe the heavens with blackness, And I make sackcloth their covering.

4 The Lord GOD hath given me The tongue of them that are taught, That I should know how to sustain with words him that is weary; He wakeneth morning by morning, He wakeneth mine ear To hear as they that are taught.

5 The Lord GOD hath opened mine ear, And I was not rebellious, Neither turned away backward.

גוי נתתי למכים ולחתי למרטים פני לא  
הסתרתני מכלמות ורק:

6 I gave my back to the smiters, And my checks to them  
that plucked off the hair; I hid not my face from  
shame and spitting.

ואדני יהוה יעזרלי על כן לא נכלמתי  
על כן שמתי פני כחלמיש ואדע כי לא  
אבוש:

7 For the Lord GOD will help me; Therefore have I not  
been confounded; Therefore have I set my face like a  
flint, And I know that I shall not be ashamed.

קרוב מצדיקי מי יריב אתי נעמדה יחד  
מי בעל משפט יגש אלי:

8 He is near that justifieth me; Who will contend with  
me? let us stand up together; Who is mine adversary?  
let him come near to me.

הן אדני יהוה יעזרלי מי הוא ירשיעני  
הן כלם כפגד יבלו עש יאכלם: (ס)

9 Behold, the Lord GOD will help me; Who is he that  
shall condemn me? Behold, they all shall wax old as a  
garment, The moth shall eat them up.

מי בכם ירא יהוה שמע בקול עבדו אשר  
הלך חשכים ואין נהל לו יבטח בשם  
יהוה וישען באלהיו: (ס)

10 Who is among you that feareth the LORD, That  
obeyeth the voice of His servant? Though he walketh  
in darkness, And hath no light, Let him trust in the  
name of the LORD, And stay upon his God.

הן כלכם קדחי אש מאזרי זיקות  
לכו באור אשכם ובזיקות בערתם  
מידי היתה נאת לכם למעצבה  
תשכבון: (ס)

11 Behold, all ye that kindle a fire, That gird yourselves  
with firebrands, Begone in the flame of your fire, And  
among the brands that ye have kindled. This shall ye  
have of My hand; Ye shall lie down in sorrow.

שמעו אלי רדפי צדק מבקשי יהוה  
הביטו אל צור חצבתם ואל מקבת בור  
נקרתם:

LI:1 Hearken to Me, ye that follow after righteousness, Ye  
that seek the LORD; Look unto the rock whence ye  
were hewn, And to the hole of the pit whence ye were  
dug.

הביטו אל אברהם אביכם ואל שרה  
תחוללכם כי אחד קראתיו ואברכהו  
וארבהו:

2 Look unto Abraham your father, And unto Sarah that  
bore you; For when he was but one I called him, And I  
blessed him, and made him many.

כי נחם יהוה ציון נחם כל חרבתי  
וישם מדברה כעדן וערבתה כגן יהוה  
ששון ושמחה ימצא בה תודה וקול  
זמרה: (ס)

3 For the LORD hath comforted Zion; He hath  
comforted all her waste places, And hath made her  
wilderness like Eden, And her desert like the garden of  
the LORD; Joy and gladness shall be found therein,  
Thanksgiving, and the voice of melody.

## הפטרות ראה

*The Haftara is Isaiah 54:11 – 55:5. This is the Third Haftara of Consolation. On Rosh Hodesh, read the Maftir on page 182.  
Most read the Haftara for Rosh Hodesh when that occurs (and combine this Haftara with Ki Tetze), but the special  
Haftara for Erev Rosh Hodesh is not read when this week is Erev Rosh Hodesh.*

עֲנִיָּה סַעְרָה לֹא נִחַמָּה הִנֵּה אֲנֹכִי מִרְבִּיץ  
בַּפּוֹךְ אֲבִנָיִךְ וַיִּסְדֵּתִיךָ בַּסַּפִּירִים:

LIV:11

O thou afflicted, tossed with tempest, and not comforted, behold, I will set thy stones in fair colours, And lay thy foundations with sapphires.

וְשִׁמְתִי כְדָכֵד שְׁמֹשֹׁתֶיךָ וְשַׁעֲרֶיךָ לְאַבְנֵי  
אֶקְדָּח וְכָל-גְּבוּלֶךָ לְאַבְנֵי-חֹפֶץ:

12

And I will make thy pinnacles of rubies, and thy gates of carbuncles, and all thy border of precious stones.

וְכָל-בְּנֵיךָ לְמוֹדֵי יְהוָה וְרַב שְׁלוֹם בְּנֵיךָ:

13

And all thy children shall be taught of the LORD; and great shall be the peace of thy children.

בַּצִּדְקָה תִּפְּוֹנְנִי רַחֲמֵי מַעֲשֶׂק פִּי-לֹא  
תִירָאִי וּמִמְחֻתָּהּ כִּי לֹא-תִקְרַב אֵלַיךְ:

14

In righteousness shalt thou be established; be thou far from oppression, for thou shalt not fear, And from ruin, for it shall not come near thee.

הֵן גֹּזֵר יִגְוֹר אָפֶס מֵאוֹתֵי מִי-גָר אֶתְּךָ עָלֶיךָ  
יָפוּל:

15

Behold, they may gather together, but not by Me; Whosoever shall gather together against thee shall fall because of thee.

(כ' הן) [ק' הנה] אֲנֹכִי בִרְאִיתִי חֹרֵשׁ נִפְחַל  
בְּאֵשׁ פָּחָם וּמוֹצִיא כָּלִי לְמַעֲשָׂהוּ וְאֲנֹכִי  
בִּרְאִיתִי מִשְׁחִית לְחִבְלִי:

16

Behold, I have created the smith That bloweth the fire of coals, And bringeth forth a weapon for his work; And I have created the waster to destroy.

כָּל-כְּלִי יוֹצֵר עָלֶיךָ לֹא יִצְלַח וְכָל-  
לְשׁוֹן תִּקּוּם-אֶתְּךָ לְמִשְׁפָּט תִּרְשָׁעִי זֹאת  
נִחַלַת עַבְדִּי יְהוָה וְצִדְקָתְךָ מֵאֵתִי נָא-  
יְהוָה: (ס)

17

No weapon that is formed against thee shall prosper; And every tongue that shall rise against thee in judgment thou shalt condemn. This is the heritage of the servants of the LORD, And their due reward from Me, saith the LORD.

הוּא כָל-צִמָּא לָכוּ לַמַּיִם וְאִשֶּׁר אֵין-לוֹ  
כֶּסֶף לָכוּ שִׁבְרוּ וְאָצְלוּ וּלְכוּ שִׁבְרוּ בְּלוּא-  
כֶּסֶף וּבְלוּא מִחִיר גֵּין וְחֶלֶב:

LV:1

Ho, every one that thirsteth, come ye for water, And he that hath no money; Come ye, buy, and eat; Yea, come, buy wine and milk Without money and without price.

לָמָּה תִשְׁקְלוּ-כֶּסֶף בְּלוּא-לֶחֶם וַיִּגִּיעְכֶּם  
בְּלוּא לְשִׁבְעָה שְׁמֵעוּ שְׁמוֹעַ אֵלַי וְאֶכְלוּ-  
טוֹב וְתִתְעַנֵּג בְּדָשׁן נַפְשְׁכֶם:

2

Wherefore do ye spend money for that which is not bread? And your gain for that which satisfieth not? Hearken diligently unto Me, and eat ye that which is good, And let your soul delight itself in fatness.

הִטּוּ אָזְנוֹכֶם וּלְכוּ אֵלַי שְׁמֵעוּ וְתַחֲי נַפְשְׁכֶם  
וְאֶכְרַתָּה לָכֶם בְּרִית עוֹלָם חֶסֶדִי דָוִד  
הַנֶּאֱמָנִים:

3

Incline your ear, and come unto Me; Hear, and your soul shall live; And I will make an everlasting covenant with you, Even the sure mercies of David.

הֵן עַד לְאוֹמִים נִתְּתִיו נָגִיד וּמִצְוָה  
לְאֻמִּים:

4

Behold, I have given him for a witness to the peoples, A prince and commander to the peoples.

הֵן גֹּי לֹא-תִדְעַ תִּקְרָא וְגֹי לֹא-יִדְעוּךָ  
אֵלֶיךָ יָרוּצוּ לְמַעַן יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וּלְקָדוֹשׁ  
יִשְׂרָאֵל כִּי פִאֲרָךְ: (ס)

5

Behold, thou shalt call a nation that thou knowest not, And a nation that knew not thee shall run unto thee; Because of the LORD thy God, And for the Holy One of Israel, for He hath glorified thee.

## הפטרות שופטים

*The Haftara is Isaiah 51:12 – 52:12. This is the Fourth Haftara of Consolation.*

אֲנֹכִי אֲנֹכִי הוּא מְנַחֲמֶכֶם מִי־אֶת וְתִירְאִי  
מֵאֲנָשׁ יָמוּת וּמִבֶּן־אָדָם הָצֵיר יָנֵתָן:

LI:12

I, even I, am He that comforteth you: Who art thou, that thou art afraid of man that shall die, And of the son of man that shall be made as grass;

וְתִשְׁכַּח יְהוָה עֲשֵׂךְ נוֹטָה שָׁמַיִם וְיִסַּד  
אֶרֶץ וְתַפְחֹד תָּמִיד כָּל־הַיּוֹם מִפְּנֵי חֲמַת  
הַמְּצִיק כַּאֲשֶׁר כּוֹנֵן לְהַשְׁחִית וְאֵיהָ חֲמַת  
הַמְּצִיק:

13

And hast forgotten the LORD thy Maker, That stretched forth the heavens, And laid the foundations of the earth; And fearest continually all the day Because of the fury of the oppressor, As he maketh ready to destroy? And where is the fury of the oppressor?

מִהָרָצָה לְהַפְתָּח וְלֹא־יָמוּת לִשְׁחַת וְלֹא  
יִחָסֵר לַחֲמוֹ:

14

He that is bent down shall speedily be loosed; And he shall not go down dying into the pit, Neither shall his bread fail.

וְאֲנֹכִי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ רִגַע הַיָּם וַיִּהְיוּ גִלְיוֹ  
יְהוָה צְבָאוֹת שְׁמוֹ:

15

For I am the LORD thy God, Who stirreth up the sea, that the waves thereof roar; The LORD of hosts is His name.

וְאֲשֶׁם דְּבָרִי בְּפִיךָ וּבִצֵּל יָדִי כִסִּיתִיךָ  
לְנוֹטַע שָׁמַיִם וְלִיסֹד אֶרֶץ וְלֵאמֹר לְצִיּוֹן  
עֲמִי־אָתָּה: (ס)

16

And I have put My words in thy mouth, And have covered thee in the shadow of My hand, That I may plant the heavens, And lay the foundations of the earth, And say unto Zion: 'Thou art My people.'

הַתְּעוֹרְרִי הַתְּעוֹרְרִי קוֹמִי יְרוּשָׁלַם אֲשֶׁר  
שָׁתִית מִיַּד יְהוָה אֶת־כּוֹס חֲמָתוֹ אֶת־  
קִבְעַת כּוֹס הַתְּרַעֵלָה שָׁתִית מְצִית:

17

Awake, awake, Stand up, O Jerusalem, That hast drunk at the hand of the LORD The cup of His fury; Thou hast drunken the beaker, even the cup of staggering, And drained it.

אֵין־מְנַתֵּל לָהּ מִכָּל־בָּנִים יִלְדָּה וְאֵין  
מַחְזִיק בְּיָדָהּ מִכָּל־בָּנִים גִּדְּלָהּ:

18

There is none to guide her Among all the sons whom she hath brought forth; Neither is there any that taketh her by the hand Of all the sons that she hath brought up.

שְׁתֵּים הֵנָּה קָרָאתִיךָ מִי יָנוּד לָךְ הַשָּׂדֶה  
וְהַשֶּׁבֶר וְהָרָעָב וְהַחֶרֶב מִי אֲנַחֲמֶיךָ:

19

These two things are befallen thee; Who shall bemoan thee? Desolation and destruction, And the famine and the sword; How shall I comfort thee?

בְּנֵיךָ עָלְפוּ שָׁכְבוּ בְּרֹאשׁ כָּל־חוּצוֹת  
כְּתוּא מִכְמָר הַמְּלָאִים חֲמַת־יְהוָה גְּעֵרַת  
אֱלֹהֶיךָ:

20

Thy sons have fainted, they lie at the head of all the streets, As an antelope in a net; They are full of the fury of the LORD, The rebuke of thy God.

לִכֵּן שְׁמַע־נָא זֹאת עֲנִיָּה וּשְׁכַרְתָּ וְלֹא  
מִיּוֹן: (פ)

21

Therefore hear now this, thou afflicted, And drunken, but not with wine;

כֹּה־אָמַר אֲדֹנָיִךְ יְהוָה וְאֱלֹהֶיךָ יִרְיֵב עִמּוֹ  
הִנֵּה לִקְחָתִי מִיָּדְךָ אֶת־כּוֹס הַתְּרַעֵלָה  
אֶת־קִבְעַת כּוֹס חֲמָתִי לֹא־תִסְיֵפִי  
לְשִׁתוֹתָה עוֹד:

22

Thus saith thy Lord the LORD, And thy God that pleadeth the cause of His people: Behold, I have taken out of thy hand The cup of staggering; The beaker, even the cup of My fury, Thou shalt no more drink it again;

וּשְׁמַתִּיהָ בְּיַד-מוֹלִיךְ אֲשֶׁר-אָמְרוּ לְנַפְשָׁךְ  
שְׁחִי וְנִעְבְּרָה וְנַשִּׁימִי כְּאֶרֶץ גִּדּוֹן וְכַחוּץ  
לְעֹבְרִים: (פ)

23 And I will put it into the hand of them that afflict thee; That have said to thy soul: 'Bow down, that we may go over'; And thou hast laid thy back as the ground, And as the street, to them that go over.

עוֹרֵי עוֹרֵי לְבָשִׁי עֹד צִיּוֹן לְבָשִׁי בְּגָדֵי  
תַּפְאֲרֶתָךְ יְרוּשָׁלַם עִיר הַקֹּדֶשׁ כִּי לֹא  
יִסִּיף יְבֹא-בָךְ עוֹד עֶרְל וְטָמֵא:

LII:1 Awake, awake, Put on thy strength, O Zion; Put on thy beautiful garments, O Jerusalem, the holy city; For henceforth there shall no more come into thee The uncircumcised and the unclean.

הַתְּנַעֲרִי מֵעָפָר קוּמִי שְׁבִי יְרוּשָׁלַם (כ)  
הַתַּפְתְּחִי [ק] הַתַּפְתְּחִי מוֹסְרֵי צִנּוֹרְךָ  
שְׁבִיָּה בַת-צִיּוֹן: (ס)

2 Shake thyself from the dust; Arise, and sit down, O Jerusalem; Loose thyself from the bands of thy neck, O captive daughter of Zion.

כִּי-כֹה אָמַר יְהוָה חֲנֹם נִמְכַּרְתֶּם וְלֹא  
בְּכֶסֶף תִּגְאָלוּ: (ס)

3 For thus saith the LORD: Ye were sold for nought; And ye shall be redeemed without money.

כִּי כֹה אָמַר אֲדֹנָי יְהוָה מִצְרַיִם יִרְדּוּ-עָמִי  
בְּרָאשְׁנָה לְגִוֵּר שָׁם וְאֲשׁוּר בְּאַפְסַ עֲשָׁקוּ:

4 For thus saith the Lord GOD: My people went down aforetime into Egypt to sojourn there; And the Assyrian oppressed them without cause.

וְעַתָּה מַה-לִּי-פֹה נְאֻם-יְהוָה כִּי-לָקַח עָמִי  
חֲנֹם מִשְׁלֹו יְהִלִּילוּ נְאֻם-יְהוָה וְתִמִּיד  
כָּל-הַיּוֹם שְׁמִי מִנְאָץ:

5 Now therefore, what do I here, saith the LORD, Seeing that My people is taken away for nought? They that rule over them do howl, saith the LORD, And My name continually all the day is blasphemed.

לִכֵּן יֵדַע עָמִי שְׁמִי לִכֵּן בֵּינוֹם הַהוּא כִּי-  
אֲנִי-הוּא הַמְדַּבֵּר הַגָּנִי: (ס)

6 Therefore My people shall know My name; Therefore they shall know in that day That I, even He that spoke, behold, here I am.

מַה-נָּאוּ עַל-הַהָרִים רַגְלֵי מְשִׁיַע  
שְׁלוֹם מְבַשֵּׁר טוֹב מְשִׁיַע יְשׁוּעָה אָמַר  
לְצִיּוֹן מִלֶּךְ אֱלֹהֶיךָ:

7 How beautiful upon the mountains Are the feet of the messenger of good tidings, That announceth peace, the harbinger of good tidings, That announceth salvation; That saith unto Zion: 'Thy God reigneth!'

קוֹל צִפְּנֶיךָ נִשְׁאֹו קוֹל יַחְדּוֹ יִרְנְנוּ כִּי עֵין  
בְּעֵין יֵרְאוּ בָשׁוּב יְהוָה צִיּוֹן:

8 Hark, thy watchmen! they lift up the voice, Together do they sing; For they shall see, eye to eye, The LORD returning to Zion.

בִּצְחָו רִנְנוּ יַחְדּוֹ חֲרָבוֹת יְרוּשָׁלַם כִּי-נָחַם  
יְהוָה עַמּוֹ גָּאֹל יְרוּשָׁלַם:

9 Break forth into joy, sing together, Ye waste places of Jerusalem; For the LORD hath comforted His people, He hath redeemed Jerusalem.

חֲשָׁף יְהוָה אֶת-זְרוֹעַ קִדְשׁוֹ לְעֵינֵי כָל-  
הַגּוֹיִם וְרָאוּ כָל-אַפְסֵי-אֶרֶץ אֶת יְשׁוּעַת  
אֱלֹהֵינוּ: (ס)

10 The LORD hath made bare His holy arm In the eyes of all the nations; And all the ends of the earth shall see The salvation of our God.

סוּרוּ סוּרוּ צֵאוּ מִשָּׁם טָמֵא אַל-תִּגְעוּ צֵאוּ  
מִתּוֹכָהּ הַבְּרוּ נִשְׂאֵי כָלִי יְהוָה:

11 Depart ye, depart ye, go ye out from thence, Touch no unclean thing; Go ye out of the midst of her; be ye clean, Ye that bear the vessels of the LORD.



כִּי לֹא בְחַפְזוֹן תֵּצְאוּ וּבְמִנוּסָה לֹא תִלְכוּן  
כִּי־הוֹלֵךְ לִפְנֵיכֶם יְהוָה וּמֵאַסְפְּכֶם אֱלֹהֵי  
יִשְׂרָאֵל: (ס)

12 For ye shall not go out in haste, Neither shall ye go by flight; For the LORD will go before you, And the God of Israel will be your rearward.

## הפטרת כי תצא

*The Haftara is Isaiah 54:1 – 54:10. This is the Fifth Haftara of Consolation. If the Haftara from Re'eh was not read because it fell on Rosh Hodesh, combine it with this Haftara. It is on page 167.*

רְנֵי עֲקָרָה לֹא יִלְדָּה פִּצְחֵי רִנָּה וְצַהֲלֵי  
לֹא־חָלָה כִּי־רַבִּים בְּנֵי־שׁוֹמְמָה מִבְּנֵי  
בְּעוּלָה אָמַר יְהוָה:

LIV:1 Sing, O barren, thou that didst not bear, Break forth into singing, and cry aloud, thou that didst not travail; For more are the children of the desolate Than the children of the married wife, saith the LORD.

הִרְחִיבִיו מְקוֹם אֹהֶלְךָ וִירִיעוֹת  
מִשְׁכְּנוֹתֶיךָ וְשׂוּ אֶל־תַּחֲשֻׁכֵי הָאָרֶץ  
מִיתְרֶיךָ וַיִּתְּרֶיךָ חֲזָקִי:

2 Enlarge the place of thy tent, And let them stretch forth the curtains of thy habitations, spare not; Lengthen thy cords, and strengthen thy stakes.

כִּי־יָמִין וּשְׂמֹאל תִּפְרָצִי וְיָרֵעַ גּוֹיִם יְיָשׁוּ  
וְעָרִים נְשֻׁמוֹת יוֹשִׁיבוּ:

3 For thou shalt spread abroad on the right hand and on the left; And thy seed shall possess the nations, And make the desolate cities to be inhabited.

אֵל־תִּירָאִי כִּי־לֹא תִבוּשִׁי וְאֵל־תִּכְלָמִי כִּי  
לֹא תִחַפְּרִי כִּי בָשַׁת עַל־וִמָּךְ תִּשְׁכַּחִי  
וְחִרְפַּת אֶלְמְנוּתְךָ לֹא תִזְכְּרִי־עוֹד:

4 Fear not, for thou shalt not be ashamed. Neither be thou confounded, for thou shalt not be put to shame; For thou shalt forget the shame of thy youth, And the reproach of thy widowhood shalt thou remember no more.

כִּי בַעֲלֶיךָ עֲשִׂיךָ יְהוָה צְבָאוֹת שְׁמוֹ וְגֹאֲלֶךָ  
קִדּוֹשׁ יִשְׂרָאֵל אֱלֹהֵי כָּל־הָאָרֶץ יִקְרָא:

5 For thy Maker is thy husband, The LORD of hosts is His name; And the Holy One of Israel is thy Redeemer, The God of the whole earth shall He be called.

כִּי־כָאִשָּׁה עֲזוּבָה וְעֲצוּבַת רוּחַ קָרָאךָ  
יְהוָה וְאִשָּׁה נְעוּרִים כִּי תִמָּאֵס אָמַר  
אֱלֹהֶיךָ:

6 For the LORD hath called thee As a wife forsaken and grieved in spirit; And a wife of youth, can she be rejected? Saith thy God.

בְּרֵגע קָטָן עֲזַבְתִּיךָ וּבְרַחֲמִים גְּדֹלִים  
אֶקְבְּצֶךָ:

7 For a small moment have I forsaken thee; But with great compassion will I gather thee.

בְּשַׁעַף קָצָף הִסְתַּרְתִּי פָנִי רָגע מְמֹךְ  
וּבְחַסֵּד עוֹלָם רַחֲמֶיךָ אָמַר גֹּאֲלֶךָ  
יְהוָה: (ס)

8 In a little wrath I hid My face from thee for a moment; But with everlasting kindness will I have compassion on thee, Saith the LORD thy Redeemer.

כִּי־מִי נָח נָתַת לִי אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי מֵעַבְר  
מִי־נָח עוֹד עַל־הָאָרֶץ כִּן נִשְׁבַּעְתִּי מִקֶּצֶף  
עָלֶיךָ וּמִגֶּעַר־כָּדָר:

9 For this is as the waters of Noah unto Me; for as I have sworn that the waters of Noah should no more go over the earth, so have I sworn that I would not be wroth with thee, nor rebuke thee.

כִּי הַהָרִים יִמּוּשׁוּ וְהַגְּבָעוֹת תִּמּוּטְיֶנָּה  
וְחֶסְדִּי מֵאֲתָךְ לֹא יִמּוּשׁ וּבְרִית שְׁלוֹמִי לֹא  
תִמּוּט אָמַר מֶרְחֶמֶךָ יְהוָה: (ס)

10 For the mountains may depart, and the hills be removed; but My kindness shall not depart from thee, neither shall My covenant of peace be removed, saith the LORD that hath compassion on thee.

## הפטרת כי תבוא

*The Haftara is Isaiah 60:1 – 60:22. This is the Sixth Haftara of Consolation.*

קוֹמִי אֲוִרִי כִּי בָא אֹרֶךְ וּכְבוֹד יְהוָה  
עָלֶיךָ זָרַח:

LX:1 Arise, shine, for thy light is come, And the glory of the LORD is risen upon thee.

כִּי־הִנֵּה הַחֹשֶׁךְ יַכְסֶּה־אֶרֶץ וְעֶרְפָּל  
לְאֻמִּים וְעָלֶיךָ יִזְרַח יְהוָה וּכְבוֹדוֹ עָלֶיךָ  
יִרְאֶה:

2 For, behold, darkness shall cover the earth, And gross darkness the peoples; But upon thee the LORD will arise, And His glory shall be seen upon thee.

וְהָלְכוּ גוֹיִם לְאוֹרְךָ וּמְלָכִים לְנֹגַהּ וְרָחֶךָ:

3 And nations shall walk at thy light, And kings at the brightness of thy rising.

שְׂאֵי־סָבִיב עֵינֶיךָ וּרְאֵי כָל־מְקַבְּצֵי בָאוֹ־  
לְךָ בְּנוֹת מֶרְחֹק יָבֹאוּ וּבָנוֹתֶיךָ עַל־צֶדֶד  
תֵּאֱמָנָה:

4 Lift Up thine eyes round about, and see: They all are gathered together, and come to thee; Thy sons come from far, And thy daughters are borne on the side.

אֲזִי תִרְאִי וְנִתְרַתְּ וּפְתַד וּרְחֹב לְבָבְךָ כִּי־  
יִהְיֶה עָלֶיךָ הַמָּוֶן יָם חֵיל גּוֹיִם יָבֹאוּ לָךְ:

5 Then thou shalt see and be radiant, And thy heart shall throb and be enlarged; Because the abundance of the sea shall be turned unto thee, The wealth of the nations shall come unto thee.

שְׂפֹעַת גַּמְלִים תִּכְסֶּה בְּכָרִי מִדִּין וְעִפָּה  
כָּל־מְשַׁבָּא יָבֹאוּ זָהָב וּלְבוֹנָה וְיִשְׂאוּ  
וּתְהַלֵּלְתָּ יְהוָה יְבִשְׁרוּ:

6 The caravan of camels shall cover thee, And of the young camels of Midian and Ephah, All coming from Sheba; They shall bring gold and incense, And shall proclaim the praises of the LORD.

כָּל־צֹאן קֶדָר יִקְבְּצוּ לָךְ אֵילֵי נִבְיוֹת  
יִשְׁרְתוּנֶךָ יַעֲלוּ עַל־רָצוֹן מִזְבְּחִי וּבֵית  
תִּפְאֶרְתִּי אֶפְאֵר:

7 All the flocks of Kedar shall be gathered together unto thee, The rams of Nebaioth shall minister unto thee; They shall come up with acceptance on Mine altar, And I will glorify My glorious house.

מִי־אֵלֶּה כְּעָב תַּעֲוִפְיֶנָּה וְכִיוֹנִים אֶל־  
אֲרֻבֵּיהֶם:

8 Who are these that fly as a cloud, And as the doves to their cotes?

כִּי־לִי אֵיִים יִקּוּ וְאֶנְיוֹת תַּרְשִׁישׁ בְּרֵאשִׁיטָה  
לְהָבִיא בְּנוֹת מֶרְחֹק כְּסָפָם וְזָהָבָם אִתָּם  
לְשֵׁם יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וּלְקֹדֶשׁ יִשְׂרָאֵל כִּי  
פָאֲרָךְ:

9 Surely the isles shall wait for Me, And the ships of Tarshish first, To bring thy sons from far, Their silver and their gold with them, For the name of the LORD thy God, And for the Holy One of Israel, because He hath glorified thee.

וּבְנוּ בְנֵי־נֹכַר חֻמֹּתֶיךָ וּמְלִכֵיהֶם יִשְׁרְתוּנֶךָ  
כִּי בְקֶצְפִי הִכִּיתִיךָ וּבְרַצוֹנִי רַחֲמֹתֶיךָ:

10 And aliens shall build up thy walls, And their kings shall minister unto thee; For in My wrath I smote thee, But in My favour have I had compassion on thee.

וּפְתָחוּ שַׁעְרֶיךָ תָמִיד יוֹמָם וּלְיָלָה לֹא  
יִסְגְּרוּ לְהָבִיא אֵלֶיךָ תֵּיִל גּוֹיִם וּמַלְכֵיהֶם  
בְּהוֹנֵם:

11 Thy gates also shall be open continually, Day and night, they shall not be shut; That men may bring unto thee the wealth of the nations, And their kings in procession.

כִּי־הַגּוֹי וְהַמְּלָכָה אֲשֶׁר לֹא־יַעֲבֹדוּךָ  
יֵאָבְדוּ וְהַגּוֹיִם חָרֵב יִחָרְבוּ:

12 For that nation and kingdom that will not serve thee shall perish; Yea, those nations shall be utterly wasted.

כְּבוֹד הַלְבָנוֹן אֵלֶיךָ יָבֹא בְרוֹשׁ תְּדַהֵר  
וּתְאֲשׁוּר יִחָדּוּ לְפָאֵר מְקוֹם מִקְדָּשִׁי וּמְקוֹם  
רַגְלִי אֲכַבֵּד:

13 The glory of Lebanon shall come unto thee, The cypress, the plane-tree and the larch together; To beautify the place of My sanctuary, And I will make the place of My feet glorious.

וְהַלְכוּ אֵלֶיךָ שָׁחוֹת בְּנֵי מַעֲנִיָּה וְהַשְׁתַּחֲוּוּ  
עַל־כַּפְּפוֹת רַגְלֶיךָ כָּל־מִנְאֲצִיָּה וְקִרְאוּ לְךָ  
עִיר יְהוָה צִיּוֹן קְדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל:

14 And the sons of them that afflicted thee Shall come bending unto thee, And all they that despised thee shall bow down At the soles of thy feet; And they shall call thee The city of the LORD, The Zion of the Holy One of Israel.

תַּחַת הָיִיתָךְ עֲזוּבָה וְשִׁנוּאָה וְאֵין עוֹבֵר  
וְשִׁמְתִּיךָ לְגִזְיוֹן עוֹלָם מְשׁוֹשׁ דָּוָר וְדָוָר:

15 Whereas thou hast been forsaken and hated, So that no man passed through thee, I will make thee an eternal excellency, A joy of many generations.

וְיִנָּקֶה חֶלֶב גּוֹיִם וְשֹׁד מְלָכִים תִּינָקֶה  
וְיִדְעֶתָ כִּי אֲנִי יְהוָה מוֹשִׁיעֶיךָ וְגֹאֲלֶךָ אֲבִיר  
יַעֲקֹב:

16 Thou shalt also suck the milk of the nations, And shalt suck the breast of kings; And thou shalt know that I the LORD am thy Saviour, And I, the Mighty One of Jacob, thy Redeemer.

תַּחַת הִנָּחֶשֶׁת אָבִיא זָהָב וְתַחַת הַבְּרֹזֶל  
אָבִיא כֶּסֶף וְתַחַת הָעִצִּים נָחֶשֶׁת וְתַחַת  
הָאֲבָנִים בְּרֹזֶל וְשִׁמְתִּי פְקֻדָתְךָ שָׁלוֹם  
וְנִגְשִׁיךָ צְדָקָה:

17 For brass I will bring gold, And for iron I will bring silver, And for wood brass, And for stones iron; I will also make thy officers peace, And righteousness thy magistrates.

לֹא־יִשְׁמָע עוֹד חֲמָס בְּאַרְצֶיךָ שָׂד וְשָׁבֵר  
בְּגִבּוֹלֶיךָ וְקִרְאָת יְשׁוּעָה חוֹמַתֶיךָ וּשַׁעְרֶיךָ  
תִּהְיֶה:

18 Violence shall no more be heard in thy land, Desolation nor destruction within thy borders; But thou shalt call thy walls Salvation, And thy gates Praise.

לֹא־יִהְיֶה־לְךָ עוֹד הַשֶּׁמֶשׁ לְאוֹר יוֹמָם  
וְלַלַּיְלָה תִּהְיֶה לֹא־יָאִיר לְךָ וְהַיָּה־לְךָ יְהוָה  
לְאוֹר עוֹלָם וְאֵלֶיךָ לְתַפְאֲרָתְךָ:

19 The sun shall be no more thy light by day, Neither for brightness shall the moon give light unto thee; But the LORD shall be unto thee an everlasting light, And thy God thy glory.

לֹא־יָבֹא עוֹד שֶׁמֶשׁ וְיָרַח לֹא יִאָּסֵף כִּי  
יְהוָה יִהְיֶה־לְךָ לְאוֹר עוֹלָם וְשָׁלְמוֹ יָמֶי  
אָבְדֶיךָ:

20 Thy sun shall no more go down, Neither shall thy moon withdraw itself; For the LORD shall be thine everlasting light, And the days of thy mourning shall be ended.

וְעַמְּךָ כָּל־סָדִיקִים לְעוֹלָם יִירְשׁוּ אֶרֶץ  
נֶצֶד (כ' מַטְעוֹ) [ק' מַטְעִי] מַעֲשֵׂה יָדַי  
לְהַתְּפָאֵר:

21 Thy people also shall be all righteous, They shall inherit the land for ever; The branch of My planting, the work of My hands, Wherein I glory.

הַקָּטָן יִהְיֶה לְאַלְפָּה וְהַצָּעִיר לְגוֹי עֲצוּם אֲנִי  
יְהוָה בְּעֵתָהּ אֲחִישָׁנָה: (ס)

22

The smallest shall become a thousand, And the least a mighty nation; I the LORD will hasten it in its time.

## הפטרת נצבים

*The Haftara is Isaiah 61:10 – 63:9. This is the Seventh (and final) Haftara of Consolation, and is read on the Shabbat before Rosh HaShana.*

שׁוֹשׁ אֲשִׁישׁ בִּיהוָה תִּגְלַנְּךָ נַפְשִׁי בְּאֱלֹהֵי כִי  
הִלְבִּישָׁנִי בְּגָדֵי-יֹשֻׁעַ מָעִיל צְדָקָה יַעֲמִנִי  
כַּחֲתָן יִכְתֹּנ פָּאֵר וְכַפְלָה תַעֲדָה כְּלִיהָ:

LXI:10

I will greatly rejoice in the LORD, My soul shall be joyful in my God; For He hath clothed me with the garments of salvation, He hath covered me with the robe of victory, As a bridegroom putteth on a priestly diadem, And as a bride adorneth herself with her jewels.

כִּי כְאֶרֶץ תּוֹצִיא צִמְחָהּ וְכַגֶּנֶז זְרוּעֶיהָ  
תִּצְמִיחַ כֶּן אֲדֹנָי יְהוָה יִצְמִיחַ צְדָקָה  
וְתִהְיֶה נֶגֶד כָּל-הַגּוֹיִם:

11

For as the earth bringeth forth her growth, And as the garden causeth the things that are sown in it to spring forth; So the Lord GOD will cause victory and glory To spring forth before all the nations.

לִמְעַן צִיּוֹן לֹא אֶחְשָׁה וּלְמַעַן יְרוּשָׁלַם  
לֹא אֶשְׁקוּט עַד-יֵצֵא כְּנֹגֶה צְדָקָהּ וּשְׁוַעֲתָהּ  
כָּל-פֶּיֶד יִבְרָךְ:

LXII:1

For Zion's sake will I not hold My peace, And for Jerusalem's sake I will not rest, Until her triumph go forth as brightness, And her salvation as a torch that burneth.

וְרָאוּ גוֹיִם צְדָקָךְ וְכָל-מְלָכִים כְּבוֹדְךָ  
וְקָרָא לְךָ שֵׁם חָדָשׁ אֲשֶׁר פִּי יְהוָה יִקְבְּנוּ:

2

And the nations shall see thy triumph, And all kings thy glory; And thou shalt be called by a new name, Which the mouth of the LORD shall mark out.

וְהָיִית עֲטֹרַת תְּפָאֶרֶת בְּיַד-יְהוָה (כ')  
וְצִנּוֹר [ק' וְצִנּוֹר] מְלִיכָה בְּכַף-אֱלֹהֶיךָ:

3

Thou shalt also be a crown of beauty in the hand of the LORD, And a royal diadem in the open hand of thy God.

לֹא-יֵאמַר לֵךְ עוֹד עֲזוּבָה וְלֹא-רִצָּד לֹא-  
יֵאמַר עוֹד שְׂמֵמָה כִּי לֵךְ יִקְרָא חֲפָצִי-  
כָּה וְלֹא-רִצָּד בְּעוֹלָה כִּי-חֲפֶץ יִהְיֶה בְּךָ  
וְאִרְצָךְ תִּבְעַל:

4

Thou shalt no more be termed Forsaken, Neither shall thy land any more be termed Desolate; But thou shalt be called, My delight is in her, And thy land, Espoused; For the LORD delighteth in thee, And thy land shall be espoused.

כִּי-יִבְעַל בַּחֹר בְּתוּלָה יִבְעֻלוּךָ בָּנֶיךָ  
וּמִשׁוֹשׁ חֲתָן עַל-כָּלָה יֵשִׁישׁ עָלֶיךָ  
אֱלֹהֶיךָ:

5

For as a young man espouseth a virgin, So shall thy sons espouse thee; And as the bridegroom rejoiceth over the bride, So shall thy God rejoice over thee.

עַל-חֻמְתֶּיךָ יְרוּשָׁלַם הִפְקַדְתִּי שָׁמָרִים  
כָּל-חַיּוֹם וְכָל-לַיְלָה תָּמִיד לֹא יִחַשּׁוּ  
הַמִּזְכָּרִים אֶת-יְהוָה אֱלֹהֵי דָמִי לָכֶם:

6

I have set watchmen Upon thy walls, O Jerusalem, They shall never hold their peace Day nor night: 'Ye that are the LORD's remembrancers, Take ye no rest,

וְאַל-תִּתְּנוּ דָּמִי לוֹ עַד-יִכּוֹנֵן וְעַד-יֵשִׁים  
אֶת-יְרוּשָׁלַם תְּהִלָּה בְּאֶרֶץ:

7

And give Him no rest, Till He establish, And till He make Jerusalem A praise in the earth.'

נִשְׁבַּע יְהוָה בְּיָמִינוּ וּבִזְרוּעַ עֲזוֹ אִם־אֶתֶּן  
אֶת־דִּגְלֹךָ עוֹד מֵאֲכָל לְאֹיְבֶיךָ וְאִם־יִשְׁתּוּ  
בְנֵי־נֹכַר תִּירוּשֶׁךָ אֲשֶׁר יִגְעֶתָ בּוֹ:

כִּי מֵאֲסָפוֹ יֹאכְלֶהוּ וְהִלְלוּ אֶת־יְהוָה  
וּמִקְבָּצָיו יִשְׁתּוּהוּ בְּחִצְרוֹת קִדְשֵׁי: (ס)

עֲבְרוּ עֲבְרוּ בִשְׁעָרִים פָּנוּ דֶּרֶךְ הָעָם סֹלוּ  
סֹלוּ הַמִּסְלָה סִקְלוּ מֵאֶבֶן הָרִימוּ גֶס־עַל־  
הָעַמִּים:

הִנֵּה יְהוָה הַשְׁמִיעַ אֶל־קִצְהָ הָאָרֶץ אָמְרוּ  
לְבַת־צִיּוֹן הִנֵּה יִשְׁעֶךָ בָּא הִנֵּה שִׁכְרוּ אֹתוֹ  
וּפָעֲלָתוֹ לִפְנֵינוּ:

וְקִרְאוּ לָהֶם עַם־הַקֹּדֶשׁ גְּאוּלֵי יְהוָה וְלֹדֶה  
יִקְרָא דְרוּשָׁה עִיר לֹא נִעְזָבָה: (ס)

מִי־זֶהוּ בָּא מֵאֲדוֹם חֲמוּץ בְּגָדִים מִבְּצָרָה  
זֶה הַדּוֹר בְּלָבוּשׁוֹ צִעָה בָּרָב כַּחוֹ אֲנִי  
מְדַבֵּר בְּצִדְקָה רַב לְהוֹשִׁיעַ:

מִדּוֹעַ אָדָם לְלָבוּשֶׁךָ וּבִגְדֶיךָ כְּדֶרֶךְ בִּגְתָּ:

פּוֹרְקוּ דְרָכָתִי לְבָדִי וּמַעֲמִים אֵין־אִישׁ  
אֹתִי וְאֶדְרָכֶם בְּאַפִּי וְאֶרְמָסֶם בְּחַמְתִּי וְזוֹ  
נִצָּחֶם עַל־בִּגְדֵי וְכָל־מְלָבוּשֵׁי אֶגְלָתִי:

כִּי יוֹם נָקָם בְּלִבִּי וּשְׁנַת גְּאוּלֵי בָאָה:

וְאֶבִּיט וְאֵין עֹזֵר וְאֶשְׁתּוֹמֵם וְאֵין סוֹמֵךְ  
וְתוֹשַׁע לִי זֶרְעִי וְחַמְתִּי הִיא סִמְכָתִּי:

וְאֶבּוֹס עַמִּים בְּאַפִּי וְאֶשְׁכָּרֶם בְּחַמְתִּי  
וְאֶזְרִיד לְאָרֶץ נִצָּחֶם: (ס)

חֲסִדֵי יְהוָה וְאֶזְכֹּר תַּחֲלֹת יְהוָה כְּעֹל כָּל  
אֲשֶׁר־גִּמְלָנוּ יְהוָה וְרַב־טוֹב לְבֵית יִשְׂרָאֵל  
אֲשֶׁר־גִּמְלָם כְּרַחֲמָיו וּכְרַב חֲסִדָּיו:

The LORD hath sworn by His right hand, And by the  
arm of His strength: Surely I will no more give thy  
corn To be food for thine enemies; And strangers shall  
not drink thy wine, For which thou hast laboured;

But they that have garnered it shall eat it, And praise  
the LORD, And they that have gathered it shall drink it  
In the courts of My sanctuary.

Go through, go through the gates, Clear ye the way of  
the people; Cast up, cast up the highway, Gather out  
the stones; Lift up an ensign over the peoples.

Behold, the LORD hath proclaimed Unto the end of  
the earth: Say ye to the daughter of Zion: 'Behold, thy  
salvation cometh; Behold, His reward is with Him,  
And His recompense before Him.'

And they shall call them 'The holy people, The  
redeemed of the LORD; And thou shalt be called  
Sought out, A city not forsaken.'

LXIII:1 'Who is this that cometh from Edom, with crimsoned  
garments from Bozrah? This that is glorious in his  
apparel, stately in the greatness of his strength?'— 'I  
that speak in victory, mighty to save.'

2 'Wherefore is Thine apparel red, and Thy garments like  
his that treadeth in the winevat?'—

3 'I have trodden the winepress alone, and of the  
peoples there was no man with Me; yea, I trod them in  
Mine anger, and trampled them in My fury; and their  
lifeblood is dashed against My garments, and I have  
stained all My raiment.

4 For the day of vengeance that was in My heart, and My  
year of redemption are come.

5 And I looked, and there was none to help, and I  
beheld in astonishment, and there was none to  
uphold; therefore Mine own arm brought salvation  
unto Me, And My fury, it upheld Me.

6 And I trod down the peoples in Mine anger, and made  
them drunk with My fury, and I poured out their  
lifeblood on the earth.'

7 I will make mention of the mercies of the LORD, and  
the praises of the LORD, according to all that the  
LORD hath bestowed on us; and the great goodness  
toward the house of Israel, which He hath bestowed  
on them according to His compassions, and according  
to the multitude of His mercies.

וַיֹּאמֶר אֲדָם-עַמִּי הֲמָה בָּנִים לֹא יִשְׁקְרוּ וַיְהִי  
לָהֶם לְמוֹשִׁיעַ:

8

For He said: 'Surely, they are My people, children that will not deal falsely'; so He was their Saviour.

בְּכָל-צָרָתָם (כ' לא) [ק' לו'] צָר וּמַלְאָךְ  
פָּנִיו הוֹשִׁיעָם בְּאַהֲבָתוֹ וּבְחַמְלָתוֹ הוּא  
גָּאֻלָּם וַיִּנָּטְלֵם כָּל-יְמֵי עוֹלָם:

9

In all their affliction He was afflicted, and the angel of His presence saved them; in His love and in His pity He redeemed them; And He bore them, and carried them all the days of old.

## הפטרות שבת שובה

*This is the Haftara for the Shabbat between Rosh HaShana and Yom Kippur. Customs vary for what is read. All begin with Hosea 14:2 – 10. Some add Micah 7:18 – 20 when this Shabbat coincides with Vayelech and Joel 2:15 – 27 when it coincides with Ha'azinu. Others always read the passage from Micah, or the passage from Joel, or both.*

שׁוּבוּ יִשְׂרָאֵל עַד יְהוָה אֱלֹהֶיךָ כִּי כָשַׁלְתָּ בְּעֲוֹנֶךָ:	XIV:2	Return, O Israel, unto the LORD thy God; For thou hast stumbled in thine iniquity.
קַחוּ עִמָּכֶם דְּבָרִים וּשׁוּבוּ אֶל־יְהוָה אֱמָרוּ אֵלָיו כָּל־חַטָּאת עוֹן וְקַח־טוֹב וְנִשְׁלַמְהָ פָּרִים שְׁפָתֵינוּ:	3	Take with you words, And return unto the LORD; Say unto Him: 'Forgive all iniquity, And accept that which is good; So will we render for bullocks the offering of our lips.
אֲשׁוּרוֹ לֹא יוֹשִׁיעֵנו עַל־סוּס לֹא נִרְכָּב וְלֹא־נֹאמַר עוֹד אֱלֹהֵינוּ לְמַעֲשֵׂה יָדָיו אֲשֶׁר־בָּהּ יִרְחַם יְתוֹם:	4	Asshur shall not save us; We will not ride upon horses; Neither will we call any more the work of our hands our gods; For in Thee the fatherless findeth mercy.'
אֲרַפֵּא מְשׁוּבָתָם אֶהְבֶּם נִדְבָה כִּי שָׁב אִפִּי מִמֶּנּוּ:	5	I will heal their backsliding, I will love them freely; For Mine anger is turned away from him.
אֶהְיֶה כַּטֹּל לְיִשְׂרָאֵל יִפְרַח כְּשׁוֹשַׁנָּה וְיָה שָׁרְשָׁיו כַּלְבָּנוֹן:	6	I will be as the dew unto Israel; He shall blossom as the lily, And cast forth his roots as Lebanon.
יִלְכּוּ וְיִקְוֹתָיו וְיִתִּי כִנֹּת הַזֵּדוּ וְרִיחַ לוֹ כַּלְבָּנוֹן:	7	His branches shall spread, And his beauty shall be as the olive-tree, And his fragrance as Lebanon.
יִשְׁכּוּ יִשְׁבִּי בְצִלּוֹ יִחִיו דָּגָן וַיִּפְרְחוּ כִגְפֵן זָכְרוּ כִּי־יֵין לְבָנוֹן:	8	They that dwell under his shadow shall again Make corn to grow, And shall blossom as the vine; The scent thereof shall be as the wine of Lebanon.
אֶפְרַיִם מַה־לִּי עוֹד לַעֲצָבִים אֲנִי עֲנִיתִי וְאֲשׁוּרֵנוּ אֲנִי כִבְרוֹשׁ רַעֲנָן מִמֶּנִּי פִרְיָהּ נִמְצָא:	9	Ephraim [shall say]: 'What have I to do any more with idols?' As for Me, I respond and look on him; I am like a leafy cypress-tree; From Me is thy fruit found.
מִי חָכֵם וַיֵּבֶן אֱלֹה נָכוֹן וַיִּדְעֵם כִּי־יִשְׂרָאֵל דָּרְכֵי יְהוָה וְצַדִּיקִים יֵלְכוּ בָּם וּפְשָׁעִים יִכָּשְׁלוּ בָּם:	10	Whoso is wise, let him understand these things, Whoso is prudent, let him know them. For the ways of the LORD are right, And the just do walk in them; But transgressors do stumble therein.

*Micah 7:18 – 20, read by some every occurrence of Shabbat Shuva, or on Parshat Vayelech only:*

מִי־אֵל כְּמוֹךָ נָשָׂא עוֹן וְעָבַר עַל־פֶּשַׁע לְשֹׂאֲרֵית נַחֲלָתוֹ לֹא־הִחְזִיק לְעַד אָפּוֹ כִּי־ חַפֵּץ חַסֵּד הוּא:	VII:18	Who is a God like unto Thee, that pardoneth the iniquity, And passeth by the transgression of the remnant of His heritage? He retaineth not His anger for ever, Because He delighteth in mercy.
יָשׁוּב יִרְחַמֵּנוּ יִכַּפֵּשׁ עֲוֹנוֹתֵינוּ וְתִשְׁלִיחַ בְּמַצְלוֹת יָם כָּל־חַטָּאוֹתָם:	19	He will again have compassion upon us; He will subdue our iniquities; And Thou wilt cast all their sins into the depths of the sea.

תִּתֵּן אֱמֶת לַיַּעֲקֹב חֶסֶד לְאַבְרָהָם אֲשֶׁר־  
נִשְׁבַּעְתָּ לְאַבְתְּחִינוּ מִיָּמֵי קֶדֶם:

20

Thou wilt show faithfulness to Jacob, mercy to Abraham, As Thou hast sworn unto our fathers from the days of old.

*Joel 2:15 – 27, read by some every occurrence of Shabbat Shuva, or on Parshat Ha'azinu only:*

תִּקְעוּ שׁוֹפָר בְּצִיּוֹן קִדְשׁוּ-צֹם קְרָאוּ  
עֲצָרָה:

II:15

Blow the horn in Zion, Sanctify a fast, call a solemn assembly;

אֲסַפּוּ-עָם קִדְשׁוּ קָהָל קִבְּצוּ זָקֵנִים אֲסַפּוּ  
עוֹלָלִים וַיִּנְקִי שָׂדֵימַי יֵצֵא חֲתָן מִחֲדָרֹו  
וְכֻלָּה מִחֻפָּתָהּ:

16

Gather the people, Sanctify the congregation, Assemble the elders, Gather the children, And those that suck the breasts; Let the bridegroom go forth from his chamber, And the bride out of her pavilion.

בֵּין הָאוֹלָם וּלְמִזְבֵּחַ יִבְכּוּ הַכֹּהֲנִים  
מִשְׁרָתִי יִהְיֶה וַיֹּאמְרוּ חֹסֶה יִהְיֶה עַל־  
עַמּוֹד וְאֵל-תִּתֵּן נִחְלָתְךָ לְחִרְפָּה לְמִשְׁלַל־  
בָּם גּוֹיִם לָמָּה יֹאמְרוּ בְּעַמִּים אֵיזָה  
אֱלֹהֵיהֶם:

17

Let the priests, the ministers of the LORD, Weep between the porch and the altar, And let them say: 'Spare thy people, O LORD, And give not Thy heritage to reproach, That the nations should make them a byword: Wherefore should they say among the peoples: Where is their God?'

וַיִּקְנֵא יְהוָה לָאָרֶץ וַיַּחֲמַל עַל-עַמּוֹ:

18

Then was the LORD jealous for His land, And had pity on His people.

וַיַּעַן יְהוָה וַיֹּאמֶר לְעַמּוֹ הִנְנִי שֹׁלַח לָכֶם  
אֶת-הַדָּגָן וְהַתִּירֹשׁ וְהַיִּצְהָר וּשְׁבַעְתֶּם  
אֹתוֹ וְלֹא-אֶתֶן אֶתְכֶם עוֹד חִרְפָּה בְּגוֹיִם:

19

And the LORD answered and said unto His people: 'Behold, I will send you corn, and wine, and oil, And ye shall be satisfied therewith; And I will no more make you a reproach among the nations;

וְאֶת-הַצֹּפוֹנִי אֶרְחִיק מֵעֲלֵיכֶם וְהַדְּחִיתִיו  
אֶל-אַרְץ צִיָּה וּשְׁמָמָה אֶת-פָּנָיו אֶל-הַיָּם  
הַקִּדְמוֹנִי וְסָפוּ אֶל-הַיָּם הָאֲחֵרִון וְעָלָה  
בָּאֵשׁ וְתִעַל צִחָתּוֹ כִּי הִגְדִּיל לַעֲשׂוֹת:

20

But I will remove far off from you the northern one, And will drive him into a land barren and desolate, With his face toward the eastern sea, And his hinder part toward the western sea; that his foulness may come up, and his ill savour may come up, because he hath done great things.'

אֶל-תִּירָאִי אֲדָמָה גִּילִי וּשְׂמָחִי כִּי-הִגְדִּיל  
יְהוָה לַעֲשׂוֹת:

21

Fear not, O land, be glad and rejoice; for the LORD hath done great things.

אֶל-תִּירָאוּ בְּחֵמוֹת שָׂדֵי כִּי דָשְׁאוּ נָאוֹת  
מִדְּבַר כִּי-עֵץ נִשְׂא פִרְיוֹ תֹאנָה וְגִפֶּן נָתַנוּ  
חֵילָם:

22

Be not afraid, ye beasts of the field; for the pastures of the wilderness do spring, for the tree beareth its fruit, the fig-tree and the vine do yield their strength.

וּבְגִי צִיּוֹן גִּילוּ וּשְׂמַחוּ בִּיהוָה אֱלֹהֵיכֶם  
כִּי-נָתַן לָכֶם אֶת-הַמּוֹרָה לְצִדְקָה וַיִּנְרֹד  
לָכֶם גֶּשֶׁם מוֹרָה וּמִלְקוֹשׁ בְּרֵאשׁוֹן:

23

Be glad then, ye children of Zion, and rejoice in the LORD your God; For He giveth you the former rain in just measure, And He causeth to come down for you the rain, the former rain and the latter rain, at the first.

וּמִלָּאוּ הַגִּרְנוֹת בָּר וְהִשְׁקִיּוּ הַיִּקְבִּים  
תִּירֹשׁ וַיִּצְהָר:

24

And the floors shall be full of corn, and the vats shall overflow with wine and oil.



וּשְׁלַמְתִּי לָכֶם אֶת־הַשָּׁנִים אֲשֶׁר אָכַל  
הָאַרְבֶּה הַיֵּלֶק וְהַחֲסִיל וְהַגֹּזֶם חִילִי  
הַגָּדוֹל אֲשֶׁר שְׁלַחְתִּי בָכֶם:

25 And I will restore to you the years that the locust hath eaten, the canker-worm, and the caterpillar, and the palmer-worm, My great army which I sent among you.

וְאָכַלְתֶּם אָכּוֹל וְשָׂבֹעַ וְהִלַּלְתֶּם אֶת־  
שֵׁם יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר־עָשָׂה עִמָּכֶם  
לְחַפְּלִיא וּלְאִי־יִבְשׁוּ עַמִּי לְעוֹלָם:

26 And ye shall eat in plenty and be satisfied, and shall praise the name of the LORD your God, that hath dealt wondrously with you; and My people shall never be ashamed.

וַיֵּדְעוּתָם כִּי בִקְרֹב יִשְׂרָאֵל אָנִי וְאֲנִי  
יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם וְאֵין עוֹד וְלֹא־יִבְשׁוּ עַמִּי  
לְעוֹלָם: (פ)

27 And ye shall know that I am in the midst of Israel, and that I am the LORD your God, and there is none else; and My people shall never be ashamed.

## הפסרת האזינו

*The Haftara is II Samuel 22:1 – 22:51. This Haftara is only read on the Shabbat between Yom Kippur and Sukkot, if there is one. If it is the Shabbat between Rosh HaShana and Yom Kippur, read the Haftara for Shabbat Shuva on page 177.*

וַיְדַבֵּר דָּוִד לַיהוָה אֶת־דְּבָרֵי הַשִּׁירָה  
הַזֹּאת בַּיּוֹם הַצֵּיל אֹתוֹ מִכַּף כָּל־  
אֹיְבָיו וּמִכַּף שָׂאוֹל:

XXII:1 And David spoke unto the LORD the words of this song in the day that the LORD delivered him out of the hand of all his enemies, and out of the hand of Saul;

וַיֹּאמֶר יְהוָה סֵלְעִי וּמַצְדָּתִי וּמִפְּלִטִי־לִי:

2 and he said: The LORD is my rock, and my fortress, and my deliverer;

אֱלֹהֵי צוּרִי אֲחֻסָּה־בּוֹ מִגָּדִי וְקֶרֶן יִשְׁעִי  
מִשְׁגָּבִי וּמִנוֹסֵי מִשְׁעִי מִחֶמְסַת־שָׁמַעִי:

3 The God who is my rock, in Him I take refuge; My shield, and my horn of salvation, my high tower, and my refuge; My saviour, Thou savest me from violence.

מִהֲלָל אֶקְרָא יְהוָה וּמֵאֹיְבֵי אֲנֹשֶׁעַ:

4 Praised, I cry, is the LORD, and I am saved from mine enemies.

כִּי אֶפְפָּנִי מִשְׁבְּרֵי־מוֹת נַחֲלִי בַלְיַעַל  
יִבְעֲתָנִי:

5 For the waves of Death compassed me. The floods of Belial assailed me.

חֲבָלֵי שָׂאוֹל סָבְנוּ קִדְמֹנִי מִקְשֵׁי מוֹת:

6 The cords of Sheol surrounded me; the snares of Death confronted me.

בְּצָר־לִי אֶקְרָא יְהוָה וְאֶל־אֱלֹהֵי אֶקְרָא  
וַיִּשְׁמַע מִהִיכָלֹו קוֹלִי וְשׁוֹעֲתִי בְּאָזְנוֹי:

7 In my distress I called upon the LORD, yea, I called unto my God; and out of His temple He heard my voice, and my cry did enter into His ears.

(כ' וּתְגַעַשׁ) [ק' וַיִּתְגַּעַשׁ] וּתְרַעַשׁ הָאָרֶץ  
מוֹסְדוֹת הַשָּׁמַיִם יִרְגָּזוּ וַיִּתְגַּעַשׁוּ כִּי־חָרָה  
לוֹ:

8 Then the earth did shake and quake, the foundations of heaven did tremble; they were shaken, because He was wroth.

עָלָה עָשָׁן בְּאַפּוֹ וְאֵשׁ מִפִּיו תֹּאכַל גָּחָלִים  
בָּעֵרוּ מִמּוֹנוֹ:

9 Smoke arose up in His nostrils, and fire out of His mouth did devour; coals flamed forth from Him.

וַיִּט שָׁמַיִם וַיִּרְדּוּ וַעֲרָפֶל תַּחַת רַגְלָיו:	10	He bowed the heavens also, and came down; and thick darkness was under His feet.
וַיִּרְכַּב עַל-כְּרוּב וַיַּעֲף וַיֵּרָא עַל-כַּנְפֵי-רוּחַ:	11	And He rode upon a cherub, and did fly; Yea, He was seen upon the wings of the wind.
וַיַּשֶּׁת חֹשֶׁךְ סְבִיבֹתָיו סָפֹת חֹשֶׁרֶת-מַיִם עֲבֵי שָׁחֳקִים:	12	And He made darkness pavilions round about Him, gathering of waters, thick clouds of the skies.
מִנְהָה נִגְדּוּ בָּעֵרוֹ גַּחֲלֵי-אֵשׁ:	13	At the brightness before Him coals of fire flamed forth.
יִרְעַם מִן-שָׁמַיִם יִהְיֶה וַעֲלִיזוֹן יִתֵּן קוֹלוֹ:	14	The LORD thundered from heaven, and the Most High gave forth His voice.
וַיִּשְׁלַח חֲצִיצִים וַיִּפְיֹצֵם בָּרָק (כ' וַיַּחֲמֵם) [ק' וַיַּהֲרִם]:	15	And He sent out arrows, and scattered them; lightning, and discomfited them.
וַיִּהְיֶה אֲפָקֵי יָם וַיִּגְלוּ מַסְדּוֹת תְּבֵלָה בְּגַעֲרַת יְהוָה מִנְשָׁמַת רוּחַ אָפוֹ:	16	And the channels of the sea appeared, the foundations of the world were laid bare by the rebuke of the LORD, at the blast of the breath of His nostrils.
וַיִּשְׁלַח מִמָּרוֹם יִקְחֵנִי יִמְשְׁנֵי מַמִּיִּם רַבִּים:	17	He sent from on high, He took me; He drew me out of many waters;
וַיַּצִּילֵנִי מֵאִיְבֵי עָז מִשְׁנְאֵי כִי אָמָצוּ מִמֶּנִּי:	18	He delivered me from mine enemy most strong, from them that hated me, for they were too mighty for me.
וַיִּקְדָּמֵנִי בַּיּוֹם אֵיךְ וַיְהִי יְהוָה מִשְׁעָן לִי:	19	They confronted me in the day of my calamity; but the LORD was a stay unto me.
וַיֵּצֵא לְמִרְחָב אֹתִי יַחֲלֹצֵנִי כִי-חֲפִיץ בִּי:	20	He brought me forth also into a large place; He delivered me, because He delighted in me.
וַיִּגְמֹלֵנִי יְהוָה כְּצַדִּיקְתִּי כְּכֹר יְדֵי וַיִּשִׁיב לִי:	21	The LORD rewarded me according to my righteousness; According to the cleanness of my hands hath He recompensed me.
כִּי שָׁמַרְתִּי דִרְכֵי יְהוָה וְלֹא רָשָׁעִיתִי מֵאֱלֹהֵי:	22	For I have kept the ways of the LORD, And have not wickedly departed from my God.
כִּי כָל-מִשְׁפָּטוֹ לִנְגִדִי וְחֻקֹּתָיו לֹא-אָסוּר מִמֶּנִּה:	23	For all His ordinances were before me; And as for His statutes, I did not depart from them.
וְאַהֲבִיהָ תָמִים לוֹ וְאַשְׁתַּמְרָה מֵעוֹנֵי:	24	And I was single-hearted toward Him, And I kept myself from mine iniquity.
וַיִּשָּׁב יְהוָה לִי כְּצַדִּיקְתִּי כְּבָרִי לִנְגִיד עֵינָיו:	25	Therefore hath the LORD recompensed me according to my righteousness, According to my cleanness in His eyes.
עִם-חֲסִיד תִּתְחַסֵּד עִם-גִּבּוֹר תִּתָּמַם תִּתְמָם:	26	With the merciful Thou dost show Thyself merciful, With the upright man Thou dost show Thyself upright,

עם-נָכַר תִּתְבָּר וְעם-עָקֹשׁ תִּתְפַּל:	27	With the pure Thou dost show Thyself pure; And with the crooked Thou dost show Thyself subtle.
וְאֶת-עַם עֲנִי תוֹשִׁיעַ וְעֵינֶיךָ עַל-רָמִים תִּשְׁפִּיל:	28	And the afflicted people Thou dost save; But Thine eyes are upon the haughty, that Thou mayest humble them.
כִּי-אַתָּה יְיָרִי יְהוָה וְיְהוָה יְגִית חֹשֶׁכִי:	29	For Thou art my lamp, O LORD; And the LORD doth lighten my darkness.
כִּי בָכָה אֲרוּץ גָּדִיד בְּאֵלֶיךָ אֲדַלֵּג-שׁוּר:	30	For by Thee I run upon a troop; By my God do I scale a wall.
הָאֵל תָּמִים דְּרָכּוֹ אִמְרַת יְהוָה צְרוּפָה מִגֵּן הוּא לְכָל הַחֹסִים בּוֹ:	31	As for God, His way is perfect; The word of the LORD is tried; He is a shield unto all them that take refuge in Him.
כִּי מִי-אֵל מִבִּלְעָדִי יְהוָה וּמִי צִוֵּר מִבִּלְעָדִי אֱלֹהֵינוּ:	32	For who is God, save the LORD? And who is a Rock, save our God?
הָאֵל מְעוֹזִי חֵיל וַיִּתֵּר תָּמִים (כ' דרכו) [ק' דרכי]:	33	The God who is my strong fortress, And who letteth my way go forth straight;
מְשֻׁנָּה (כ' רגליו) [ק' רגלי] כְּאֵילָנוֹת וְעַל בְּמַתִּי יַעֲמִדֵנִי:	34	Who maketh my feet like hinds', And setteth me upon my high places;
מִלְמַד יָדַי לַמִּלְחָמָה וְנִחַת קֶשֶׁת-נְחוּשָׁה זֶרְעִתִּי:	35	Who traineth my hands for war, So that mine arms do bend a bow of brass.
וַתִּתֵּן-לִי מִגֵּן יִשְׁעָךָ וַעֲנִתָּךְ תִּרְבֵּנִי:	36	Thou hast also given me Thy shield of salvation; And Thy condescension hath made me great.
תִּרְחִיב צַעְדִּי תַחְתָּנִי וְלֹא מָעַדּוּ קַרְסֵלִי:	37	Thou hast enlarged my steps under me, And my feet have not slipped.
אֶרְדָּפָה אֹיְבֵי וְאֲשָׁמִידֵם וְלֹא אָשׁוּב עַד-כְּלוֹתָם:	38	I have pursued mine enemies, and destroyed them; Neither did I turn back till they were consumed.
וְאֲכַלֵּם וְאֶמְחָצֵם וְלֹא יִקּוּמוּן וַיִּפְּלוּ תַּחַת רַגְלִי:	39	And I have consumed them, and smitten them through, that they cannot arise; Yea, they are fallen under my feet.
וַתִּזְרְנֵנִי חֵיל לַמִּלְחָמָה תַּכְרִיעַ קִמִּי תַחְתָּנִי:	40	For Thou hast girded me with strength unto the battle; Thou hast subdued under me those that rose up against me.
וְאֹיְבֵי תַתָּה לִי עָרַף מִשְׁנְאֵי וְאֶצְמִיתָם:	41	Thou hast also made mine enemies turn their backs unto me; Yea, them that hate me, that I might cut them off.
יִשְׁעוּ וְאִין מוֹשִׁיעַ אֵל-יְהוָה וְלֹא עָנָם:	42	They looked, but there was none to save; Even unto the LORD, but He answered them not.
וְאֲשַׁחֲקֵם כַּעֲפַר-אָרֶץ כְּטִיט-חוֹצוֹת אֲדַקֵּם אֶרְקָעֵם:	43	Then did I beat them small as the dust of the earth, I did stamp them as the mire of the streets, and did tread them down.

וּתְפַלְּטֵנִי מִרִיבֵי עַמִּי תִשְׁמְרֵנִי לְרֹאשׁ גּוֹיִם עִם לֹא־יַדְעֵתִי יַעֲבֹדֵנִי:	44	Thou also hast delivered me from the contentions of my people; Thou hast kept me to be the head of the nations; A people whom I have not known serve me.
בְּנֵי נָכָר יִתְפַּחֲשׁוּ־לִי לְשִׁמוּעַ אֲזֹן יִשְׁמְעוּ לִי:	45	The sons of the stranger dwindle away before me; As soon as they hear of me, they obey me.
בְּנֵי נָכָר יִבָּלּוּ וַיִּחַגְּרוּ מִמִּסְגְּרוֹתָם:	46	The sons of the stranger fade away, And come halting out of their close places.
חַי־יְהוָה וּבְרִיךְ צוּרִי וַיְרֶם אֱלֹהֵי צוּר יִשְׁעִי:	47	The LORD liveth, and blessed be my Rock; And exalted be the God, my Rock of salvation;
הָאֵל הַנֶּתֵּן נִקְמַת לִי וּמַרִיד עַמִּים תַּחֲתָנִי:	48	Even the God that executeth vengeance for me, And bringeth down peoples under me,
וּמוֹצִיאִי מֵאֹיְבֵי וּמִקְּמֵי תְרוֹמָמֵנִי מֵאִישׁ חֲמָסִים תַּצִּילֵנִי:	49	And that bringeth me forth from mine enemies; Yea, Thou liftest me up above them that rise up against me; Thou deliverest me from the violent man.
עַל־כֵּן אֲזַדִּיק יְהוָה בְּגוֹיִם וּלְשִׁמְךָ אֲזַמֵּר:	50	Therefore I will give thanks unto Thee, O LORD, among the nations, And will sing praises unto Thy name.
(כ' מגדיל) [ק' מגדול] יְשׁוּעוֹת מַלְכּוֹ וְעֲשֵׂה־חֶסֶד לְמַשִּׁיחוֹ לְדָוִד וּלְזֶרְעוֹ עַד־ עוֹלָם: (פ)	51	A tower of salvation is He to His king; And showeth mercy to His anointed, To David and to his seed, for evermore.

## מפטיר לשבת ראש חודש

*The Maftir for Shabbat Rosh Hodesh is Numbers 28:9 – 15.*

וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיט שְׁנֵי־כִבְשִׁים בְּנֵי־שָׁנָה תְּמִימִם וּשְׁנֵי עֶשְׂרִינָם סֵלֶת מִנְחָה בְּלוּלָה בְּשֶׁמֶן וְנִסְכּוֹ:	XXVIII:9	And on the sabbath day two he-lambs of the first year without blemish, and two tenth parts of an ephah of fine flour for a meal-offering, mingled with oil, and the drink-offering thereof.
עֹלֹת שַׁבָּת בְּשִׁבְתּוֹ עַל־עֹלֹת הַתָּמִיד וְנִסְכָּה: (פ)	10	This is the burnt-offering of every sabbath, beside the continual burnt-offering, and the drink-offering thereof.
וּבְרָאשֵׁי חֳדָשֵׁיכֶם תִּקְרִיבוּ עֹלָה לַיהוָה פָּרִים בְּנֵי־בָקָר שְׁנַיִם וְאַיִל אֶחָד כִּבְשִׁים בְּנֵי־שָׁנָה שִׁבְעָה תְּמִימִם:	11	And in your new moons ye shall present a burnt-offering unto the LORD: two young bullocks, and one ram, seven he-lambs of the first year without blemish;
וּשְׁלֹשָׁה עֶשְׂרִינָם סֵלֶת מִנְחָה בְּלוּלָה בְּשֶׁמֶן לַפָּר הָאֶחָד וּשְׁנֵי עֶשְׂרִינָם סֵלֶת מִנְחָה בְּלוּלָה בְּשֶׁמֶן לְאַיִל הָאֶחָד:	12	and three tenth parts of an ephah of fine flour for a meal-offering, mingled with oil, for each bullock; and two tenth parts of fine flour for a meal-offering, mingled with oil, for the one ram;

וְעֶשְׂרֵן עֶשְׂרוֹן סֵלֶת מִנְחָה בְּלוּלָה בְּשֶׁמֶן  
לִפְכָּשׁ הָאֶחָד עֲלֵה רֵיחַ נִיחַח אֲשֶׁה  
לַיהוָה:

13 and a several tenth part of fine flour mingled with oil  
for a meal-offering unto every lamb; for a  
burnt-offering of a sweet savour, an offering made by  
fire unto the LORD.

וְנִסְכֵיהֶם חֲצִי הַהֵין יִהְיֶה לַפָּר וּשְׁלִישֵׁת  
הַהֵין לְאֵיל וּרְבִיעֵת הַהֵין לִפְכָּשׁ גֵּין זֹאת  
עֲלֵת חֹדֶשׁ בְּחֹדְשׁוֹ לְחֹדְשֵׁי הַשָּׁנָה:

14 And their drink-offerings shall be half a hin of wine  
for a bullock, and the third part of a hin for the ram,  
and the fourth part of a hin for a lamb. This is the  
burnt-offering of every new moon throughout the  
months of the year.

וְשֶׁעִיר עִזִּים אֶחָד לַחֲטָאת לַיהוָה  
עַל-עֲלֵת הַתָּמִיד יַעֲשֶׂה וְנִסְכּוֹ: (ס)

15 And one he-goat for a sin-offering unto the LORD; it  
shall be offered beside the continual burnt-offering,  
and the drink-offering thereof.

## הפטרת שבת ראש חודש

*The Mafkir for Shabbat Rosh Hodesh is Numbers 28:9 – 15. The Haftara is Isaiah 66:1 – 24.*

כֹּה אָמַר יְהוָה הַשָּׁמַיִם כִּסְאִי וְהָאָרֶץ תַּדֹּם  
רִגְלִי אֵי-יָהּ בֵּית אֲשֶׁר תִּבְנוּ-לִי וְאֵי-יָהּ  
מָקוֹם מְנוּחָתִי:

LXVI:1 Thus saith the LORD: The heaven is My throne, and  
the earth is My footstool; where is the house that ye  
may build unto Me? And where is the place that may  
be My resting-place?

וְאֵת-כָּל-אֲלֹהֵי יָדֵי עֲשָׂתָה וַיְהִי כָל-אֲלֹהֵי  
נַאֲם-יְהוָה וְאֵל-יָהּ אֶבִּישׁ אֶל-עֵנִי  
וְנִבְה-רֵוִחַ וְחִרָד עַל-דְּבָרִי:

2 For all these things hath My hand made, and so all  
these things came to be, saith the LORD; but on this  
man will I look, even on him that is poor and of a  
contrite spirit, and trembleth at My word.

שׁוֹחֵט הַשּׁוֹר מִכֶּה-אִישׁ זֹבֵחַ הַשֶּׁה עֶרְבָּ  
פֹּלֵב מֵעֲלֵה מִנְחָה דֹם-חֲזִיר מִזְכִּיר לְבִנְיָה  
מִבְּרָךְ אֲנִי גַם-הֵמָּה בָּחֲרוּ בְּדַרְכֵיהֶם  
וּבִשְׁקִיזֵיהֶם נִפְשָׁם חָפְצָה:

3 He that killeth an ox is as if he slew a man; he that  
sacrificeth a lamb, as if he broke a dog's neck; He that  
offereth a meal-offering, as if he offered swine's blood;  
he that maketh a memorial-offering of frankincense, as  
if he blessed an idol; according as they have chosen  
their own ways, and their soul delighteth in their  
abominations;

גַּם-אֲנִי אֶבְחַר בְּתַעֲלִילֵיהֶם וּמִגִּוְרָתָם  
אֶבִּיא לָהֶם יָעַן קָרָאתִי וְאִין עֲוֹנָה דְּבָרָתִי  
וְלֹא שָׁמְעוּ וַיַּעֲשׂוּ הָרַע בְּעֵינֵי וּבִאֲשֶׁר  
לֹא-חָפְצָתִי בְּחִרָתִי: (ס)

4 Even so I will choose their mockings, And will bring  
their fears upon them; Because when I called, none did  
answer; When I spoke, they did not hear, But they did  
that which was evil in Mine eyes, And chose that in  
which I delighted not.

שָׁמְעוּ דְּבַר-יְהוָה הַחֲרָדִים אֶל-דְּבָרִי  
אָמְרוּ אֲחֵיכֶם שְׂנְאִיכֶם מְנַדִּיכֶם לְמַעַן שְׁמִי  
יִכְבֵּד יְהוָה וְנִרְאָה בְּשִׂמְחָתְכֶם וְהֵם יִבְשּׁוּ:

5 Hear the word of the LORD, Ye that tremble at His  
word: Your brethren that hate you, that cast you out  
for My name's sake, have said: 'Let the LORD be  
glorified, That we may gaze upon your joy', But they  
shall be ashamed.

קוֹל שֹׁאוֹן מֵעִיר קוֹל מְהִיכָל קוֹל יְהוָה  
מִשָּׁלֵם גְּמוּל לְאֵיבָיו:

6 Hark! an uproar from the city, Hark! it cometh from  
the temple, Hark! the LORD rendereth recompense to  
His enemies.

בְּטֶרֶם תַּחֲלִיל יִלְדָּה בְּטֶרֶם יָבוֹא תֶּכֶל לָהּ  
וְהַמְּלִיטָה זָכָר:

7

Before she travailed, she brought forth; Before her pain came, She was delivered of a man-child.

מִי־שָׁמַע כְּזֹאת מִי רָאָה כְּאַלֶּה הַיּוֹחֵל  
אֶרֶץ בְּנוֹם אֶחָד אִם־יִנָּלַד גּוֹי פַּעַם אַחַת  
כִּי־תֵלֵךְ גַּם־יִלְדָּה צִיּוֹן אֶת־בְּנֶיהָ:

8

Who hath heard such a thing? Who hath seen such things? Is a land born in one day? Is a nation brought forth at once? For as soon as Zion travailed, She brought forth her children.

הֲאֲנִי אֲשַׁבֵּיר וְלֹא אוֹלִיד יֹאמֶר יְהוָה  
אִם־אֲנִי הַמוֹלִיד וְעֲצַרְתִּי אֹמֶר אֱלֹהֶיךָ:  
(ס)

9

Shall I bring to the birth, and not cause to bring forth? Saith the LORD; Shall I that cause to bring forth shut the womb? Saith thy God.

שִׂמְחוּ אֶת־יְרוּשָׁלַם וְגִילוּ בָּהּ כָּל־אֲהֻבֶיהָ  
שִׂישׁוּ אִתָּהּ מְשׁוֹשׁ כָּל־הַמְתַּאבְּלִים עָלֶיהָ:

10

Rejoice ye with Jerusalem, And be glad with her, all ye that love her; Rejoice for joy with her, All ye that mourn for her;

לְמַעַן תִּינָקוּ וּשְׂבַעְתֶּם מִשָּׁד תִּנְחַמְתֶּהּ  
לְמַעַן תִּמְצְוּ וְהִתְעַנְּגַתֶּם מִזֵּיז כְּבוֹדָהּ:  
(ס)

11

That ye may suck, and be satisfied With the breast of her consolations; That ye may drink deeply with delight Of the abundance of her glory.

כִּי־כֵן אֹמֶר יְהוָה הִנְנִי נֹטֶה־אֲלֶיהָ כְּנָהַר  
שְׁלוֹם וְכִנְחָל שׁוֹטֵף כְּבוֹד גּוֹיִם וַיִּנְקֶתֶם  
עַל־צֵד' תִּנְשָׂאוּ וְעַל־בִּרְכִּים תִּשָּׁעֲשְׂעוּ:

12

For thus saith the LORD: Behold, I will extend peace to her like a river. And the wealth of the nations like an overflowing stream, and ye shall suck thereof: Ye shall be borne upon the side, and shall be dandled upon the knees.

כְּאִישׁ אֲשֶׁר אִמּוֹ תִּנְחַמֶּנּוּ בֶן אִנְכִי אֲנַחֲמָכֶם  
וּבִירֹשָׁלַם תִּנְחַמּוּ:

13

As one whom his mother comforteth, So will I comfort you; and ye shall be comforted in Jerusalem.

וּרְאִיתֶם וְשִׂשׁ לְבָבְכֶם וְעֲצֻמוֹתֵיכֶם כִּדְשָׁא  
תִּפְרַחְנָה וְנוֹדַעַה יַד־יְהוָה אֶת־עַבְדָּיו  
וְזָעַם אֶת־אֹיְבָיו: (ס)

14

And when ye see this, your heart shall rejoice, and your bones shall flourish like young grass; and the hand of the LORD shall be known toward His servants, and He will have indignation against His enemies.

כִּי־הִנֵּה יְהוָה בָּאֵשׁ יָבוֹא וְכִסּוּפָה  
מִרְכַּבָּתָיו לְהָשִׁיב בַּחֲמָה אָפּוֹ וּגְעֻרָתוֹ  
בִּלְהִיב־אֵשׁ:

15

For, behold, the LORD will come in fire, And His chariots shall be like the whirlwind; to render His anger with fury, And His rebuke with flames of fire.

כִּי בָאֵשׁ יְהוָה נִשְׁפָּט וּבַחֶרֶב  
אֶת־כָּל־בָּשָׂר וּרְבּוֹ חֲלָלִי יְהוָה:

16

For by fire will the LORD contend, And by His sword with all flesh; And the slain of the LORD shall be many.

הַמְתַּקְּדֵי־נַפְשֵׁם וְהַמְטַהֲרִים אַל־הַגִּנּוֹת אַחַר  
(כ' אַחַד) [ק' אַחַת] בְּתוֹךְ אֲכָלֵי בָשָׂר  
הַחֲזִיר וְהַשֶּׁקֶץ וְהָעֶבְרָר יַחְדָּו יִסְפוּ  
נֶאֱמַר־יְהוָה:

17

They that sanctify themselves and purify themselves to go unto the gardens, behind one in the midst, Eating swine's flesh, and the detestable thing, and the mouse, Shall be consumed together, saith the LORD.

וְאֶנֶכִּי מַעֲשֵׂיהֶם וּמַחְשַׁבְתֵּיהֶם בָּאָה לְקַבֵּץ  
אֶת-כָּל-הַגּוֹיִם וְהַלְשָׁנוֹת וּבָאוּ וַרְאוּ  
אֶת-כְּבוֹדִי:

18

For I [know] their works and their thoughts; [the time] cometh, that I will gather all nations and tongues; and they shall come, and shall see My glory.

וְשִׁמְתִּי בָהֶם אוֹת וּשְׁלַחְתִּי מֵהֶם פְּלִיטִים  
אֶל-הַגּוֹיִם תַּרְשִׁישׁ פּוּל וְלֹד וְתֻבַּל וְיָוָן  
הַבְּלָוִי וְהַיָּוֵן הָאֵלֶּים הָרְחֻקִּים אֲשֶׁר לֹא-שָׁמְעוּ  
אֶת-שְׁמִיעִי וְלֹא-רָאוּ אֶת-כְּבוֹדִי וְהִגִּידוּ  
אֶת-כְּבוֹדִי בַּגּוֹיִם:

19

And I will work a sign among them, and I will send such as escape of them unto the nations, to Tarshish, Pul and Lud, that draw the bow, to Tubal and Javan, to the isles afar off, that have not heard My fame, neither have seen My glory; and they shall declare My glory among the nations.

וְהֵבִיאוּ אֶת-כָּל-אֲחֵיכֶם מִכָּל-הַגּוֹיִם  
מִנְחָה לַיהוָה בְּסוּסִים וּבְרֶכֶב וּבַצִּבְעִים  
וּבַפָּרָדִים וּבַכְּרָרוֹת עַל הַר קָדְשִׁי  
יְרוּשָׁלַם אָמַר יְהוָה כֹּאֲשֶׁר יָבִיאוּ בְנֵי  
יִשְׂרָאֵל אֶת-הַמִּנְחָה בְּכֵלִי טָהוֹר בֵּית  
יְהוָה:

20

And they shall bring all your brethren out of all the nations for an offering unto the LORD, upon horses, and in chariots, and in fitters, and upon mules, and upon swift beasts, to My holy mountain Jerusalem, saith the LORD, as the children of Israel bring their offering in a clean vessel into the house of the LORD.

וְגַם-מֵהֶם אֶקַּח לַכֹּהֲנִים לְלוֹיִם אָמַר  
יְהוָה:

21

And of them also will I take for the priests and for the Levites, saith the LORD.

כִּי כֹאֲשֶׁר הַשָּׁמַיִם הַחֲדָשִׁים וְהָאָרֶץ  
הַחֲדָשָׁה אֲשֶׁר אֲנִי עֹשֶׂה עִמָּדִים לִפְנֵי  
נְאֻם-יְהוָה כֵּן יַעֲמִד זֶרְעֲכֶם וְשִׁמְכֶם:

22

For as the new heavens and the new earth, which I will make, shall remain before Me, saith the LORD, so shall your seed and your name remain.

וְהָיָה מִדֵּי-חֹדֶשׁ בְּחֹדְשׁוֹ וּמִדֵּי שַׁבָּת  
בְּשַׁבְּתוֹ יָבֹא כָל-בָּשָׂר לְהִשְׁתַּחֲוֹת לִפְנֵי  
אָמַר יְהוָה:

23

And it shall come to pass, that from one new moon to another, and from one sabbath to another, shall all flesh come to worship before Me, Saith the LORD.

וַיֵּצְאוּ וַרְאוּ בַּפִּגְרֵי הָאֲנָשִׁים הַפְּשָׁעִים כִּי  
כִּי תוֹלְעָתָם לֹא תָמוּת וְאִשָּׁם לֹא תִכָּבֵּה  
וְהָיוּ דְרָאוֹן לְכָל-בָּשָׂר: וְהָיָה מִדֵּי חֹדֶשׁ  
בַּחֲדָשׁוֹ וּמִדֵּי שַׁבָּת בְּשַׁבְּתוֹ יָבֹא כָל בָּשָׂר  
לְהִשְׁתַּחֲוֹת לִפְנֵי אָמַר יְהוָה

24

And they shall go forth, and look Upon the carcasses of the men that have rebelled against Me; For their worm shall not die, Neither shall their fire be quenched; And they shall be an abhorring unto all flesh.

## הפטרת שבת מחר חודש

*The Haftara for Shabbat Maḥar Ḥodesh is I Samuel 20:18 – 42.*

וַיֹּאמֶר-לּוֹ יְהוֹנָתָן מָחָר חֹדֶשׁ וּנְפָקֶדֶת כִּי  
יִפָּקֵד מוֹשָׁבְךָ:

XX:18

And Jonathan said unto him: 'To-morrow is the new moon; and thou wilt be missed, thy seat will be empty.

וּשְׁלֹשֶׁת תַּרְדּוּ מְאֹד וּבֹאֲתָ אֶל-הַמָּקוֹם  
אֲשֶׁר-נִסְתַּרְתָּ שָׁם בַּיּוֹם הַמַּעֲשֶׂה וַיִּשְׁבֶּתָ  
אֶצְלֵי הָאֵבֶן הָאֵזֶל:

19 And in the third day thou shalt hide thyself well, and come to the place where thou didst hide thyself in the day of work, and shalt remain by the stone Ezel.

וְאֲנִי שֹׁלֵשֶׁת הַחֲצִים צִדָּה אוֹרֶה  
לְשַׁלַּח-לִי לְמַטָּרָה:

20 And I will shoot three arrows to the side-ward, as though I shot at a mark.

וְהִנֵּה אֶשְׁלַח אֶת-הַנָּעַר לְךָ מֵצֵא  
אֶת-הַחֲצִים אִם-אָמַרְ אֲמַר לְנָעַר הִנֵּה  
הַחֲצִים מִמֶּנִּי וְהִנֵּה קָתְנוּ וּבָאָה כִּי-שָׁלוֹם  
לָךְ וְאִין דָּבָר חַיִּי-יִהְיֶה:

21 And, behold, I will send the lad: Go, find the arrows. If I say unto the lad: Behold, the arrows are on this side of thee; take them, and come; for there is peace to thee and no hurt, as the LORD liveth.

וְאִם-כֹּה אֲמַר לְעֹלָם הִנֵּה הַחֲצִים מִמֶּנִּי  
וְהִלָּאָה לְךָ כִּי שִׁלַּחְךָ יְהוָה:

22 But if I say thus unto the boy: Behold, the arrows are beyond thee; go thy way; for the LORD hath sent thee away.

וְהַדָּבָר אֲשֶׁר דִּבַּרְנוּ אֲנִי וְאַתָּה הִנֵּה יְהוָה  
בֵּינִי וּבֵינֶךָ עַד-עוֹלָם: (ס)

23 And as touching the matter which I and thou have spoken of, behold, the LORD is between me and thee for ever.

וַיִּסְתֵּר דָּוִד בַּשָּׂדֶה וַיְהִי הַחֹדֶשׁ וַיֵּשֶׁב  
הַמֶּלֶךְ (כ' עַל) [ק' אֶל] הַלֶּחֶם לֶאֱכֹל:

24 So David hid himself in the field; and when the new moon was come, the king sat him down to the meal to eat.

וַיֵּשֶׁב הַמֶּלֶךְ עַל-מוֹשְׁבּוֹ כַּפְּעָם בְּפָעַם  
אֶל-מוֹשֵׁב הַקִּיר וַיָּקֶם יְהוֹנָתָן וַיֵּשֶׁב אַבְנֵר  
מֵצֵד שְׂאוּל וַיִּפְקֹד מְקוֹם דָּוִד:

25 And the king sat upon his seat, as at other times, even upon the seat by the wall; and Jonathan stood up, and Abner sat by Saul's side; but David's place was empty.

וְלֹא-דָבָר שְׂאוּל מֵאוֹמָה בַּיּוֹם הַהוּא כִּי  
אָמַר מִקְרָה הוּא בְּלִתי טְהוֹר הוּא כִּי-לֹא  
טְהוֹר: (ס)

26 Nevertheless Saul spoke not any thing that day; for he thought: 'Something hath befallen him, he is unclean; surely he is not clean.'

וַיְהִי מִמָּחָרֶת הַחֹדֶשׁ הַשֵּׁנִי וַיִּפְקֹד מְקוֹם  
דָּוִד (פ) וַיֹּאמֶר שְׂאוּל אֶל-יְהוֹנָתָן בְּנוֹ  
מִדּוּעַ לֹא-בָא בֶן-יִשִּׁי גַם-תָּמוּל גַּם-הַיּוֹם  
אֶל-הַלֶּחֶם:

27 And it came to pass on the morrow after the new moon, which was the second day, that David's place was empty; and Saul said unto Jonathan his son: 'Wherefore cometh not the son of Jesse to the meal, neither yesterday, nor to-day?'

וַיַּעַן יְהוֹנָתָן אֶת-שְׂאוּל נִשְׂאָל נִשְׂאָל דָּוִד  
מֵעַמָּדִי עַד-בֵּית לָחֶם:

28 And Jonathan answered Saul: 'David earnestly asked leave of me to go to Beth-lehem;

וַיֹּאמֶר שְׁלַחְנִי נָא כִּי זָבַח מִשְׁפָּחָה  
לָנוּ בָּעִיר וְהוּא צִוָּה-לִּי אֲחִי וְעַתָּה  
אִם-מֵצֵאתִי חַן בְּעֵינֶיךָ אֲמַלְטָה נָא וְאַרְאָה  
אֶת-אֲחִי עַל-כֵּן לֹא-בָא אֶל-שֻׁלְחַן  
הַמֶּלֶךְ: (ס)

29 and he said: Let me go, I pray thee; for our family hath a sacrifice in the city; and my brother, he hath commanded me; and now, if I have found favour in thine eyes, let me get away, I pray thee, and see my brethren. Therefore he is not come unto the king's table.'



וַיִּחַר-אַף שְׂאוּל בִּיהוֹנָתָן וַיֹּאמֶר לוֹ  
בֶּן-נִעוּת הַמְרִדּוֹת הֲלוֹא יָדַעְתִּי כִּי-בָחַר  
אַתָּה לְבֶן-יִשִׁי לְבָשֶׁתְּךָ וּלְבָשֶׁת עֲרֹנֹת  
אִמֶּךָ:

30 Then Saul's anger was kindled against Jonathan, and he said unto him: 'Thou son of perverse rebellion, do not I know that thou hast chosen the son of Jesse to thine own shame, and unto the shame of thy mother's nakedness?

כִּי כָל-הַיָּמִים אֲשֶׁר בֶּן-יִשִׁי תִי  
עַל-הָאָדָמָה לֹא תִכּוֹן אַתָּה וּמַלְכוּתְךָ  
וְעַתָּה שְׁלַח וְקַח אֹתוֹ אֵלַי כִּי בֶן-מָוֶת  
הוּא: (ס)

31 For as long as the son of Jesse liveth upon the earth, thou shalt not be established, nor thy kingdom. Wherefore now send and fetch him unto me, for he deserveth to die.'

וַיַּעַן יְהוֹנָתָן אֶת-שְׂאוּל אָבִיו וַיֹּאמֶר אֵלָיו  
לָמָּה יוּמָת מִדָּה עָשָׂה:

32 And Jonathan answered Saul his father, and said unto him: 'Wherefore should he be put to death? what hath he done?'

וַיִּטֵּל שְׂאוּל אֶת-הַחֲנִית עָלָיו לְהַכָּתוּ וַיֵּדַע  
יְהוֹנָתָן כִּי-כָלָה הָיָא מֵעַם אָבִיו לְהָמִית  
אֶת-דָּוִד: (ס)

33 And Saul cast his spear at him to smite him; whereby Jonathan knew that it was determined of his father to put David to death.

וַיָּקָם יְהוֹנָתָן מֵעַם הַשְּׁלֶחַן בְּחַרְי-אַף  
וְלֹא-אָכַל בַּיּוֹם-הַהוּא הַשְּׁנִי לֶחֶם כִּי  
נִעְצַב אֶל-דָּוִד כִּי הִכְלִמוּ אָבִיו: (ס)

34 So Jonathan arose from the table in fierce anger, and did eat no food the second day of the month; for he was grieved for David, and because his father had put him to shame.

וַיְהִי בַּבֹּקֶר וַיֵּצֵא יְהוֹנָתָן הַשֶּׁדָּה לְמוֹעֵד  
דָּוִד וְנָעַר קָטָן עִמּוֹ:

35 And it came to pass in the morning, that Jonathan went out into the field at the time appointed with David, and a little lad with him.

וַיֹּאמֶר לְנָעָרוֹ רֵץ מֵצֵא נָא אֶת-הַחֲצִים  
אֲשֶׁר אֲנֹכִי מוֹרֶה הַנָּעַר רֵץ וְהוּא-יִרֶה  
הַחֲצִי לְהַעֲבֹרוֹ:

36 And he said unto his lad: 'Run, find now the arrows which I shoot.' And as the lad ran, he shot an arrow beyond him.

וַיָּבֹא הַנָּעַר עַד-מְקוֹם הַחֲצִי אֲשֶׁר יָרָה  
יְהוֹנָתָן וַיִּקְרָא יְהוֹנָתָן אַחֲרֵי הַנָּעַר וַיֹּאמֶר  
הֲלוֹא הַחֲצִי מִמּוֹךְ וְהִלָּאָה:

37 And when the lad was come to the place of the arrow which Jonathan had shot, Jonathan cried after the lad, and said: 'Is not the arrow beyond thee?'

וַיִּקְרָא יְהוֹנָתָן אַחֲרֵי הַנָּעַר מְהֵרָה חֲוָשָׁה  
אֶל-תַּעֲמֹד וַיִּלָּקֹט גַּעַר יְהוֹנָתָן אֶת-(כ')  
הַחֲצִי] (ק' תַּחֲצִים) וַיָּבֹא אֶל-אֲדֹנָיו:

38 And Jonathan cried after the lad: 'Make speed, hasten, stay not.' And Jonathan's lad gathered up the arrows, and came to his master.

וְהַנָּעַר לֹא יָדָע מֵאֲמָתָה אֲךָ יְהוֹנָתָן וְדָוִד  
יָדְעוּ אֶת-הַדָּבָר: (ס)

39 But the lad knew not any thing; only Jonathan and David knew the matter.

וַיִּתֵּן יְהוֹנָתָן אֶת-כָּלָיו אֶל-הַנָּעַר אֲשֶׁר-לוֹ  
וַיֹּאמֶר לוֹ לֵךְ הָבִיא הָעִיר:

40 And Jonathan gave his weapons unto his lad, and said unto him: 'Go, carry them to the city.'

הַנֶּעֱרָ בָּא וְדָוִד קָם מֵאַחַל הַגִּבּוֹ וַיִּפֹּל  
לְאַפָּיו אֶרְצָה וַיִּשְׁתַּחוּ שְׁלֹשׁ פְּעָמִים  
וַיִּשָּׁקוּ אִישׁ אֶת־רֵעֵהוּ וַיִּבְכּוּ אִישׁ  
אֶת־רֵעֵהוּ עַד־דָּוִד הִגְדִּיל:

41

And as soon as the lad was gone, David arose out of a place toward the South, and fell on his face to the ground, and bowed down three times; and they kissed one another, and wept one with another, until David exceeded.

וַיֹּאמֶר יְהוֹנָתָן לְדָוִד לֵךְ לְשָׁלוֹם אֲשֶׁר  
נִשְׁבַּעְנוּ שְׁנֵינוּ אֲנַחְנוּ בְּיָשָׁם יְהוָה לֵאמֹר  
יְהוָה יִהְיֶה בֵּינִי וּבֵינְךָ וּבֵין זֶרְעִי וּבֵין  
זֶרְעֶךָ עַד־עוֹלָם: (פ)

42

And Jonathan said to David: 'Go in peace, forasmuch as we have sworn both of us in the name of the LORD, saying: The LORD shall be between me and thee, and Between my seed and thy seed, for ever.'